GAZI HUSREV-BEGOVA BIBLIOTEKA
U SARAJEVU

KATALOG
ARAPSKIH, TURSKIH, PERZIJSKIH I BOSANSKIH RUKOPISA

SVEZAK PRVI

Obradio
KASIM DOBRAČA

Al-Furqān
Fondacija za islamsko naslijeđe
London

Rijaset
Islamske zajednice u BiH
Sarajevo

LONDON - SARAJEVO
1421/2000.

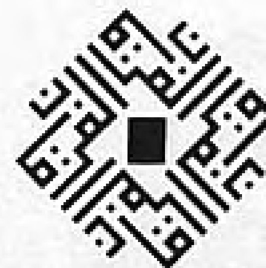
GAZI HUSREV-BEGOVA BIBLIOTEKA
U SARAJEVU

KATALOG
ARAPSKIH, TURSKIH, PERZIJSKIH I BOSANSKIH RUKOPISA

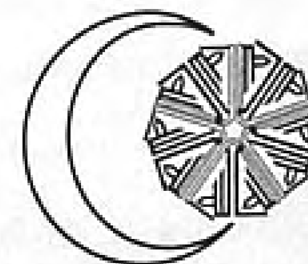
SVEZAK PRVI
(drugo izdanje)

Obradio
KASIM DOBRAČA

Al-Furqān
Fondacija za islamsko naslijeđe
London

Rijaset
Islamske zajednice u BiH
Sarajevo

LONDON - SARAJEVO
1421/2000.

Naučni redaktor prvog izdanja:
Dr. Hazim Šabanović

Tehnički redaktor prvog izdanja:
Adem Handžić

Recenzent drugog izdanja:
Dr. Mahmoud El-Saied El-Doghim

مراجعة الطبعة الثانية :
الدكتور محمود السيد الدغيم

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

017: 091.1 (=411.21)
017: 091.1 (=512.1): 027.2 (497.6)
017: 091.1 (=222.1): 027.2 (497.6)
0177:091.1 (=163.4): 027.1 (497.6)

GAZI Husrev-begova biblioteka. Sarajevo

Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa / Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu. - 2. izd. - Sarajevo : El-Kalem, 2000 -. - Sv. <1> ; 25 cm

Tekst na bos., arap., tur., perz. i engl. jeziku. - Na spor. nasl. str.: Catalogue of the Arabic, Turkish, Persian and Bosnian manuscripts. -

Dosadašnji sadržaj : Sv. 1 / obradio Kasim Dobrača. - 2000. - XL, 664 str., faks

ISBN 1-873992-53-X (Al-Furqān Islamic Heritage Foundation)

ISBN 9958-23-066-6 (El-Kalem)

1. Stv. nasl. na uspor. nasl. str.

COBISS/BiH-ID 8495366

Izdavači: Al-Furqan Fondacija za islamsko naslijeđe.
Eagle House, High Street, Wimbledon, London. SW19 5EF, UK
Rijaset Islamske zajednice u BiH. Gazi Husrev-begova biblioteka.
Hamdije Kreševljakovića 58 Sarajevo, Bosna i Hercegovina

THE GHAZI HUSREV-BEY LIBRARY
IN SARAJEVO

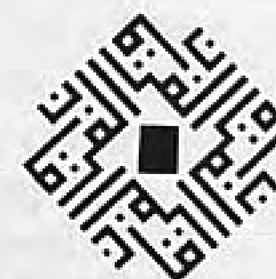
Al-Furqan Islamic Heritage Foundation
Catalogues of Islamic Manuscript Series: No 33

CATALOGUE
OF
THE ARABIC, TURKISH, PERSIAN AND BOSNIAN MANUSCRIPTS

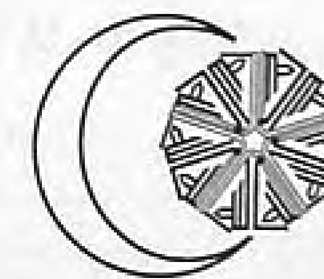
TOME I
(Second edition)

Prepared by
KASIM DOBRAČA

Al-Furqān
Islamic Heritage Foundation
London

Riasat
of Islamic Community in B&H
Sarajevo

LONDON - SARAJEVO
1421/2000

SADRŽAJ

PREDGOVOR PRVOM IZDANJU

Pad srednjovjekovane Bosne i Hercegovine pod tursku vlast, tokom XV i XVI stoljeća, izazvao je velike promjene u privrednom, društvenom i kulturnom životu ovih zemalja. Znatan dio autohtonog stanovništva ovih zemalja, u prvom redu pripadnici tzv. bosanske crkve (koji su sebe nazivali krstjanima, kasnije nazvani bogumili), prešao je na islam, uključio se u novo političko i društveno uređenje i postao revnostan pristalica islamske ideologije, ali je pri tom sačuvao ne samo svoj jezik nego i sve ostale atribute svoje narodnosti. Iz tih i drugih specifičnih razloga kulturne i političke veze bosanskih muslimana s Turcima i ostalim islamskim svijetom bile su uvijek jake i intenzivne.

Uklapanje Bosne i Hercegovine u jedinstveno i prostrano unutrašnje tržište Osmanskog carstva, u kome su one postale tranzitno područje između Istoka i Zapada, stvoreni su uslovi za jači ekonomski razvitak ovih zemalja, naročito gradova i gradske privrede, a jedno i drugo razvijalo se pod uticajem islamske kulture i civilizacije (mnogobrojne vakufske ustanove vjersko-prosvjetnog, socijalno-humanitarnog i sanitarno-utilitarnog karaktera). U tim uslovima jačeg privrednog razvitka razvijeni su u Bosni i Hercegovini mnogi srednjovjekovni trgovi i osnovani neki potpuno novi gradovi koji su značili znatan napredak u odnosu na ranije stanje. Privredni napredak Bosne i Hercegovine, osobito u centrima zanatstva i trgovine, stvorio je kod novog gradskog staleža materijalne uslove za udobniji, ljepši i kulturniji život. U skladu s tim porasle su i duhovne potrebe ljudi, što je podsticalo razvoj pismenosti, obrazovanosti, nauke i književne djelatnosti. Važno svjedočanstvo duhovnih nastojanja i kulturnog rada ogleda se i u velikom broju biblioteka koje su postojale u Bosni i Hercegovini. Neke od biblioteka postoje još i danas, dok je od većine sačuvan samo manji broj rukopisa koji su sada koncentrisani u nekoliko naučnih ustanova u našoj zemlji. Djela sadržana u tim ustanovama, premda pisana stranim jezicima, predstavljaju snažno svjedočanstvo kulturnih nastojanja i obrazovanosti bosanskih muslimana u prošlosti, jer su ih naši ljudi nabavljali ili prepisivali, studirali, čuvali i predavali u amanet novim pokoljenjima kao dragocjenu baštinu. Znatan dio tih djela su plod originalnih naučnih i književnih nastojanja naših ljudi koji su pisali na arapskom, turskom i perzijskom jeziku.

Na žalost, ovo veliko kulturno nasljeđe do danas nije proučeno niti se moglo potpuno koristiti u naučne svrhe, jer nijedna zbirka orijentalnih rukopisa u našoj zemlji nema štampanog kataloga. Nedostatak takvih pomagala osjeća se kod nas odavno, a posebno danas kada naša zemlja, poslije pobjedonosnog završetka narodnooslobodilačke borbe i revolucije, postiže značajne uspjehe na svim područjima kulture i nauke, pa se tako razvija i istraživačka djelatnost na polju orijentalistike i traži da se učini sve što će tu djelatnost olakšati i unaprijediti.

Da bi, bar djelomično, udovoljila toj potrebi, i da bi upoznala naučnu i kulturnu javnost sa rukopisnim blagom koje se nalazi u njenom posjedu, Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu pristupila je izdavanju kataloga svojih arapskih, turskih i perzijskih rukopisa.

Rad na izradi kataloga rukopisa ove biblioteke započeo je još 1937. godine profesor H. Mehmed Handžić, koji je na listićima djelomično obradio, a djelomično samo registrovao preko dvije hiljade rukopisa i štampanih orijentalnih djela ove biblioteke. On je namjeravao da, po sistemu koji je do nedavno praktikovan na Istoku, izradi zajednički katalog rukopisa i štampanih orijentalnih djela ove biblioteke, ali ga je zauzetost na drugim poslovima i prerana smrt (29. VII 1944) u tom omela. Godine 1950. taj je rad nastavio dr Hazim Šabanović, koji je odustao od Handžićeve koncepcije i ograničio se samo na obradu rukopisnog fonda biblioteke. Rezultati njegovog rada objavljeni su djelomično kao prilog Glasnika IVZ 1950—1952 godine. Međutim, i taj rad je, zbog duže odsutnosti dra Šabanovića iz Sarajeva, prekinut 1953. godine. Kasnije, 1956. godine, posao na izradi kataloga povjeren je profesoru Kasimu Dobrači, koji je, uz saradnju dra Hazima Šabanovića, utvrdio sistem i principe na kojima će se izraditi katalog svih rukopisa ove biblioteke. Po tome sistemu Dobrača je izradio ovaj prvi svezak kataloga.

Predajući javnosti ovaj prvi svezak Kataloga arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Gazi Husrev-begove biblioteke, koji obuhvata otprilike četvrtinu njenog rukopisnog fonda, osjećamo prijatnu dužnost, da se toplo zahvalimo Izvršnom Vijeću Bosne i Hercegovine, što je svojom finansijskom pomoći omogućilo njegovo publikovanje.

Sarajevo, maja 1963. godine.

Derviš Tafro,
direktor Gazi Husrev-begove biblioteke

PREFACE TO THE FIRST EDITION

The conquest of Bosnia and Herzegovina by the Turks in the 15th and 16th centuries brought about great changes in the economic, social and cultural life of the population. A considerable part of the autochtonous inhabitants, mostly members of the so-called Bosnian Church (which called themselves »Christians« and later went by the name of »Bogumils«) went over to Islam and joined the new political and social order to become zealous devotees of Islamic ideology though preserving not only the language but all the other attributes of a separate nationality. It is owing to this and other specific causes that the cultural and political ties of Bosnian Moslems with the Turks and the Islamic world at large continued strong and intimate throughout.

Through the inclusion of Bosnia and Herzegovina in the united and great internal market of the Ottoman Empire, the two provinces forming a natural transit area from the East to the West, the conditions in the country became favourable for a speedier economic growth, especially in towns and urban districts, which continued steadily under the influence of Islamic culture and civilization (numerous Waqf institutions and establishments, religious, educational, social-humanitarian, or utilitarian and sanitary). Parallel with greater economic expansion there grew and developped a number of medieval market towns and not a few new county towns — a clear evidence of progress as compared with the earlier conditions. The economic growth of Bosnia and Herzegovina, particularly in some centres of manual art or trade, helped to create for the townspeople better material cnditions for a more interesting, higher and nobler cultural life. With the increase in material prosperity the spiritual needs of the people became ever greater, which gave a stimulus to the spread of literacy and education, and to literary and scientific pursuits. Conspicuous evidence of these spiritual endeavours and cultural activities was to be seen in the great number of libraries all over the country. Some of them are still in existence as are a few manuscripts that belonged to the others and which are now housed in a number of scientific institutions of the country. Though written in foreign languages, these manuscripts bear clear evidence of cultural endeavours and learning of Bosnian Moslems of the time; they were wont to acquire such manuscripts and would copy, study,

preserve and hand them on, as a precious and sacred trust, to coming generations. A considerable number of these works is the fruit of the original scientific and literary pursuits of Bosnian men of letters who wrote in Arabic, Turkish and Persian.

Unfortunately, this great and common cultural inheritance of ours has not been the subject of the study it deserves. It has not been found possible to make any proper use of it for scientific purposes since no printed catalogue of oriental manuscripts extant in our country has ever existed. The want has long been felt, particularly at the present time when our country, after gaining the victory in the War of Liberation and at the end of its Revolution, is making significant progress in the fields of knowledge and intellectual culture; hence also the research work in the domain of oriental studies and the efforts made to provide facilities for those engaged therein.

It is with the object of meeting a long-felt want and in order to acquaint men of science and letters with the wealth of manuscripts in its possession that the Ghazi Husrav-bey Library of Sarajevo has set itself the task of publishing a catalogue of manuscripts written in Arabic, Turkish and Persian.

Collection of material to be included in the catalogue was begun by Prof. Mehmed Handžić as early as 1937, who dealt with over two thousand manuscripts, some of which he only registered, and printed oriental works housed in the Library. Using the system practised until recently in the East, it had been his intention to produce a combined catalogue of manuscripts and all printed oriental works; his many other activities, however, and premature death on July 29, 1944 caused the plan to be abandoned. The work was continued in 1950 by Dr. Hazim Šabanović who confined himself to dealing with the manuscripts only. The results of his work were published in parts as a Supplement to the »Glasnik« of the Islamic Religious Community in 1950—52. Another interruption occurred in 1953 owing to the prolonged absence from Sarajevo of Dr. Šabanović. Three years later the work was entrusted to Prof Kasim Dobrača who — in collaboration with Hazim Šabanović — laid down the principle, method and broad lines to be followed in the elaboration of a catalogue which was to include all manuscripts of the Library. It is in accordance with this system that present Volume I of the Catalogue has been compiled by Prof. K. Dobrača.

In publishing the Volume I of the Catalogue containing Arabic, Turkish and Persian manuscripts on the files of Ghazi Husrav-bey Library and covering approximately one fourth of the total stock of MSS, we take this opportunity of gratefully recording our indebtedness to the Executive Council of Bosnia and Herzegovina who lent their aid to this undertaking.

Sarajevo, May 1963.

Derviš Tafro
Head, Ghazi Husrav-bey Library

UVODNA RIJEČ DRUGOM IZDANJU

Fondacija al-Furqān za islamsko naslijeđe već više od jedne decenije radi na polju islamskih rukopisa. Tako je radi očuvanja bogatstva kulturnog naslijeđa koje se nalazi u ovim rukopisima, al-Furqān objavio nova kritička izdanja značajnih djela iz historije i nauke od autora kao što su al-Maqrīzī i Ibn al-Haytham.

Radi dostupnosti islamskih rukopisa naučnom istraživanju Fondacija al-Furqān je pokrenula i organizirala projekte katalogiziranja rukopisnih zbirki u više mjesta u svijetu, kao što su Bugarska, Mali i Pakistan, što je kasnije objavljeno kao zasebne knjige kataloga. Al-Furqān je, također organizirao i kurseve katalogiziranja rukopisa u Kairu, Istanbulu i Londonu.

Al-Furqān je osigurao i osnovna sredstva materijalne zaštite za više rukopisnih zbirki u svijetu. U toku je i izrada elektronske baze podataka koja bi sadržavala osnovne podatke o svim zbirkama islamskih rukopisa u svijetu. Ova baza bi trebala biti prvi korak u kreiranju svjetske mreže u koju bi bili uključeni stručnjaci koji se bave ovim zbirkama, i mjesto pohrane najraznovrsnijih podataka iz ove oblasti.

Fondacija ima i biblioteku u svojim prostorijama u Wimbledonu, a organizira i redovne simpozijume, konferencije i javna predavanja različitih nivoa i specijalnosti, radi stimuliranja istraživanja i diskutiranja o oblastima koje se tiču islamske civilizacije prožete kroz islamske rukopise.

Fondaciji al-Furqān čini zadovoljstvo što je bila u mogućnosti da svojom stručnošću i materijalnim sredstvima učestvuje i u zaštiti Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu. Ova saradnja se realizirala u formi zaštite rukopisne zbirke, objavljivanju kataloga rukopisa ove zbirke i projektu digitalizacije rukopisa na CD-ROM-u.

Tako je al-Furqān dosada objavio IV, V, VI, VII i VIII knjigu Kataloga rukopisa Gazi Husrev-begove biblioteke. Sada se objavljuje kao drugo izdanje i I knjiga koju je pripremio rahmetli Kasim Dobrača, a sadrži 795 obrađenih rukopisa. Ovaj tom je u prvome izdanju objavilo Starješinstvo Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini 1963. godine. Pošto je već duže

vremena nedostupna naučnim istraživačima i svima drugima koje interesira ova baština, objavljivanjem njenog drugog izdanja popuniće se ova praznina, i onima kojima je potrebna biće na raspolaganju.

Molimo Uzvišenog Allaha da svojim rahmetom obaspe dušu rahmetli Kasima Dobrače. Rijasetu Islamske zajednice, posebno reisu-l-ulemi dr. Mustafi Ceriću zahvaljujemo se a zaposelnima u Gazi Husrev-begovoj biblioteci izražavamo veliko poštovanje na njihovoj konstruktivnoj i iskrenoj saradnji.

Septembar 2000. god.

Ahmed Zaki Yamani

Predsjednik Fondacije al-Furqān za islamsko naslijeđe

FOREWORD TO THE SECOND EDITION

Al-Furqān Foundation was set up more than a decade ago to work in the field of Islamic Manuscripts. Since then the Foundation has worked on several fronts: to preserve the rich cultural heritage contained within these manuscripts al-Furqān has published new critical editions of important works on history and science by authors such as al-Maqrizi and Ibn al-Haytham.

To bring the heritage of Islamic manuscripts into the realm of scholarly research al-Furqān has set up projects to catalogue the manuscripts of previously uncatalogued collections in places as far apart as Bulgaria, Mali and Pakistan, and it has published the resulting catalogues. It has also set up courses to train cataloguers in this crucial and intricate skill. These courses have been held in Cairo, Istanbul and London - and still they continue.

To preserve the manuscripts themselves as physical objects al-Furqān has set up projects to provide essential preservation tools for various collections. It is also in the process of compiling an electronic data-base carrying essential information on every collection of Islamic manuscripts in the world. This data-base will be used as the first step towards creating a world-wide network of specialists working with these collections and placing up-to-date information at their disposal through a 'preservation bulletin'.

The Foundation has also set up a specialized Library at its premises in Wimbledon, England and has initiated a schedule of symposia, conferences and public lectures all designed - with a higher or lower degree of specialization - to stimulate research and debate concerning areas of the Islamic civilization to be found in its manuscripts.

Al-Furqān Foundation has been happy to bring its expertise and its facilities to contribute to the preservation of the Gazi-Husrev-Beg Library in Sarajevo. This co-operation has taken the form of helping to preserve the manuscript collection of the Library, publishing the catalogue of this collection and setting up a project to digitize all the manuscripts of the collection so that they have a parallel existence on CD-ROM.

Al-Furqān first published volumes IV, V, VI, VII and VIII of the Catalogue of Manuscripts of the Gazi-Husrev-Beg Library. It is now re-issuing volume I which was compiled by the late Qasim Dobraca and consists of entries for 795 manuscripts. This volume was first published by the Mashyakhah of the Islamic Religious Community of the Republic of Bosnia Herzegovina in 1963, but has since gone out of print. Now, with this reprint, the complete Catalogue is available for whoever wishes to acquire or consult it.

We offer up our prayers for the soul of Qasim Dobraca, and we thank the 'Ulama of Bosnia-Herzegovina, and particularly the Head of the 'Ulama, Faḍīlat Dr Mustafa Ceric. We extend our appreciation also to all the staff at the Gazi-Husrev-Beg Library for their constructive and fruitful co-operation.

September 2000
Ahmed Zaki Yamani
Chairman, al-Furqān Islamic Heritage Foundation

PREDGOVOR DRUGOM IZDANJU

Već duže vremena osjećala se potreba za prvom knjigom Kataloga rukopisa Gazi Husrev-begove biblioteke koja je objavljena 1963. godine. Nakon što je u posljednje vrijeme objavljeno više svezaka Kataloga rukopisa, potreba za ovom knjigom se još više osjećala. Tako su ostajali uskraćeni svi oni, bilo da se radilo o pojedincima ili kulturno-naučnim institucijama, kojima je bila neophodna ili su željeli kompletirati naše kataloge. Zbog toga smo predložili Fondaciji al-Furqān za islamsko naslijeđe u Londonu da nam u okviru već uspostavljene saradnje sa ovom značajnom institucijom, koja se bavi zaštitom islamskog kulturnog naslijeđa u cijelom svijetu, pomognu u objavljivanju drugog izdanja ove knjige Kataloga. Naš prijedlog je od predsjednika Fondacije, Njegove Ekselencije Šejha Ahmeda Zaki Yamanija, sa zadovoljstvom prihvaćen, i ona je sada na raspolaganju svima zainteresiranim.

Osjećam potrebu da i ovom prilikom istaknem da Fondacija al-Furqān pomaže Gazi Husrev-begovu biblioteku na različite načine: zaštita knjižnog fonda, snimanje rukopisa i arhivskih dokumenata na mikrofilmu i CD-ROM-u i objavljivanje Kataloga rukopisa od IV do VIII toma, ukjučujući i ovo drugo izdanje I knjige. Nadamo se da ćemo, zahvaljujući ovoj plodonosnoj saradnji, uspjeti objaviti i preostale knjige kataloga.

Treba istaći da su u ovome izdanju ispravljene štamparske pogreške iz prvoga izdanja koje su bile navedene na kraju knjige. Osim toga, urađeni su i indeksi prepisivača, vakifa, bivših vlasnika i mjesta, koji su nedostajali u prvome izdanju.

U ime svih zaposlenih u Gazi Husrev-begovoj biblioteci, želim izraziti našu zahvalnost predsjedniku Fondacije, Njegovoj Ekselenciji Šejhu Ahmedu Zaki Yamaniju na njegovoj kontinuiranoj pomoći i uloženim naporima na zaštiti islamskih rukopisa u Gazi Husrev-begovoj biblioteci i objavljivanju Kataloga ovih rukopisa. Molimo Uzvišenog Allaha da primi ove njegove napore i učini da mu budu zaliha u prevagi dobrih djela na Sudnjemu danu.

Zahvaljujemo se, također, i prof. dr. Ekmeleddinu Ihsanogluu, potpredsjedniku Fondacije al-Furqān i prof. dr. Yusufu Ibishu, direktoru Fondacije, na onome što oni čine za našu biblioteku. Dugujemo našu zahvalnost i svim zaposlenim u Fondaciji al-Furqān na trudu koji ulažu u realizaciji naše saradnje.

Sarajevo, August 2000. god.
Mustafa Jahić
Direktor Gazi Husrev-begove biblioteke

PREFACE TO THE SECOND EDITION

Volume I of the Catalogue of Arabic, Turkish and Persian MSS in the Gazi Husrev-Beg Library was first published in 1963. Over the years, copies of this Catalogue, and in particular this volume, were sold out and we were unable to meet the requirements of scholars and cultural or educational institutions. We still receive orders for this volume and, therefore, we submitted a project to al-Furqān Islamic Heritage Foundation in London to reprint this volume within the co-operative framework established between the Foundation and the Riasat of the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina in Sarajevo. Our application was accepted on the instructions of the Chairman of the Foundation, His Excellency Sheikh Ahmed Zaki Yamani, may God bless him.

Al-Furqān Foundation has made every possible effort to rescue the Gazi Husrev-Beg Library on more than one level: in addition to the preservation of documents, MSS and waqf documents on microfilm and CD ROM, the Foundation has funded the publication of volumes IV, V, VI, VII and VIII of the Catalogue. Now it is contributing to the reprinting of this volume (volume I) so that we are now able to fulfil the demands of those who wish to obtain the complete Catalogue. We pray to God that this fruitful collaboration between the Library and the Foundation will be crowned by the publication of the rest of the catalogues.

On behalf of the staff of the Gazi Husrev-Beg Library, I would like to thank the Chairman of al-Furqān Foundation, His Excellency Sheikh Ahmed Zaki Yamani, may God preserve and keep him, for his continuous efforts and his generous support of the Gazi Husrev-Beg Library in Sarajevo, making it possible to preserve its Islamic manuscripts and, indeed, to publish them.

We thank His Excellency for the help he is extending to our library, a help with no motive except his concern for the cultural heritage of Islam and his desire to preserve it and to make it known. We pray that God will add this new generosity to the total of his good deeds for it is to God that we turn and from Him that we seek guidance.

We would also like to thank Professor Ekmeleddin Ihsanoghlu, the Vice-Chairman of al-Furqān Foundation, and Professor Yusuf Ibish, the Director of the Foundation for all their efforts on behalf of our library. We extend our thanks also to all the staff of the Foundation who have contributed to this project.

Sarajevo, August 2000
Mustafa Jahic
Director, The Gazi Husrev-Beg Library

UVOD

JUGOSLAVIJA spada među najbogatije zemlje u Evropi po broju islamskih rukopisa na arapskom, turskom i perzijskom jeziku. Ti su rukopisi danas koncentrisani po bibliotekama, institutima i arhivima u nekoliko naših kulturnih i naučnih centara. U Sarajevu (Gazi Husrev-begova biblioteka, Orijentalni institut, Narodna biblioteka i Gradski arhiv); u Skoplju (Državna arhiva S. R. Makedonije); u Zagrebu (Orijentalna zbirka Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i Državni arhiv); u Beogradu (Univerzitetska biblioteka »Svetozar Marković« i Arhiva Srpske akademije nauka i umjetnosti); u Mostaru (Gradski arhiv i Franjevački samostan); u Prizrenu (Vakufska biblioteka) i drugim.

Islamske biblioteke u našim i ostalim balkanskim zemljama datiraju od prvih decenija turske vladavine. Pod uticajem islamske kulture, koju su Turci sobom donijeli, izvršen je postepeni proces islamizacije znatnog dijela južno-slovenskog stanovništva u svim našim zemljama koje su bile u sklopu Turskog carstva[1]. Sa širenjem islama razvijala se islamska obrazovanost, nauka i književnost na arapskom, turskom i perzijskom jeziku. Glavni rasadnici pismenosti i obrazovanosti u islamskom društvu bile su mnogobrojne osnovne i srednje škole, mektebi i medrese, zatim džamije i tekije. Džamije i škole podizane su u svim muslimanskim naseljima, a naročito u većim centrima. Uz njih su često osnivane manje ili veće biblioteke. Osim toga, mnogi obrazovani pojedinci osnivali su svoje privatne biblioteke koje su kasnije često zavještane lokalnim javnim bibliotekama.

Prve islamske biblioteke na području Jugoslavije osnovane su već u XV stoljeću, i to najprije u njenim južnim i jugoistočnim krajevima, u Makedoniji i Srbiji. Zna se, na primjer, da je oko 1430. godine osnovana jedna orijentalna biblioteka u Bitolju, 1443. godine u Skoplju, nešto kasnije u Prizrenu itd.

Tokom XVI i XVII stoljeća u tada najvećim gradovima i centrima Bosne i Srbije — kao što su Sarajevo, Priština, Novi Pazar, Foča, Mostar, Užice, Beograd, Niš, Banja Luka i drugi — osnovano

[1]) Ovdje nije potrebno posebno dokazivati da je taj proces islamizacije vršen isključivo na dobrovoljnoj osnovi, jer je to istorijski potpuno poznato.

je više orijentalnih biblioteka, vakufskih i privatnih. One su postojale i po drugim značajnijim mjestima, naročito u Bosni i Hercegovini. Mnoga danas neznatna naselja Bosne i Hercegovine (Prusac, Livno, Čajniče, Počitelj, Nevesinje, Stolac, Tešanj, Zvornik) bila su od XVI do XVIII stoljeća značajni centri islamske prosvjete. U njima su živjeli i djelovali mnogi glasoviti predstavnici istočne obrazovanosti i književnosti. U svim tim i mnogim drugim mjestima postojale su veće i manje islamske biblioteke, javne ili privatne.

Ovakve biblioteke osnivane su i razvijane prije svega nabavljanjem knjiga iz islamskog svijeta. Muslimani iz naših zemalja u toku vijekova održavali su tijesne kulturne veze sa tim svijetom. Vrlo često su odlazili na studije u najpoznatije islamske kulturne centre: Carigrad, Kairo, Bagdad, Damask, Meku, Medinu i druge. Drugi su, opet, kao hadžije, trgovci ili kao državni službenici često duže vremena boravili u zemljama Bliskog istoka i Sjeverne Afrike. Mnogi od tih ljudi slali su u domovinu ili, vraćajući se, sobom donosili knjige za svoje potrebe, za prijatelje ili lokalne biblioteke.

Pored toga, ove su biblioteke popunjavane najvećim dijelom na taj način što su i u našim zemljama u ranije doba, do kraja XVIII vijeka, knjige mnogo prepisivane. To se vidi iz zapisa prepisivača na brojnim rukopisima koji su prepisivani ne samo u našim kulturnim centrima nego i po najzabitijim selima. O tome svjedoči i činjenica što se u mnogim našim gradovima spominju mudželliti (knjigovesci), a u nekima i esnafi mudžellita. U centru starog Sarajeva i danas se dvije ulice zovu Veliki i Mali Mudželiti. Osim toga, ove su biblioteke popunjavane mnogim djelima koja su napisali naši ljudi. U tome je poseban značaj islamskih biblioteka u našoj i ostalim balkanskim zemljama, a posebno u Bosni i Hercegovini, u odnosu na zbirke orijentalnih rukopisa u drugim evropskim zemljama (kako u Zapadnoj Evropi tako i u Rusiji), koje su u cijelosti importirane iz islamskog svijeta. Šta više, ima rukopisa u nekim bibliotekama na Zapadu koji su nastali kod nas, pa su sticajem raznih okolnosti dospjeli u zbirke biblioteka tih zemalja.

Naime, naše su biblioteke, kroz vijekove, stradale usljed raznih nedaća, naročito ratnih pustošenja i čestih požara. Tako se zna, na primjer, da je vrlo mnogo rukopisa uništeno ili odneseno u doba Bečkog rata (1683—1699). Znatan dio rukopisa pak stradao je usljed nemarnosti i pomanjkanja svijesti ljudi, kojima su oni bili povjereni na čuvanje. Zbog toga danas o mnogim bibliotekama nemamo detaljnijih podataka. Nekima se sačuvao samo spomen u zapisima na pojedinim sačuvanim rukopisima iz tih biblioteka. Ti zapisi ukazuju na jedno do sada sasvim neispitano poglavlje naše kulturne istorije i daju mogućnost da se tek nasluti, kakvo se sve naučno i kulturno blago nalazilo u tim nestalim bibliotekama.

Osim ove, Gazi Husrev-begove biblioteke, o kojoj ćemo posebno govoriti, zna se, na primjer, da su u samoj Foči na Drini, u XVI stoljeću, postojale dvije bogate javne biblioteke, i to: biblioteka medrese Hasana Nazira, osnovana oko 1550. godine, i Memišah-begova biblioteka, osnovana oko 1575. godine. Jednu biblioteku u Foči osnovao je početkom XVII stoljeća neki muderis Osman-efendija. Od

tih fočanskih biblioteka sačuvao se do danas relativno mali broj rukopisa, među kojima ih ima vrlo starih, rijetkih i skupocjenih.

Mnogo bolje je sačuvana Karađoz-begova biblioteka u Mostaru. Nju je osnovao veliki dobrotvor Hercegovine i Mostara Hadži Mehmed-beg, zvani Karađoz-beg, godine 977/1570. U nju su tokom vremena prenesene i neke druge vakufske i privatne biblioteke iz Mostara, gdje ih je bilo više. Među njima su vrijedne spomena: biblioteka Derviš-paše Bajezidagića (umro 1611), biblioteka Mustafe Ejubića — Šejh Juje (umro 1707), biblioteka Ibrahim-efendije Opijača (umro 1726), biblioteka Ali-paše Stočevića i druge.

U malom Počitelju na Neretvi osnovao je sredinom XVII stoljeća Ibrahim-efendija Mostarac, ćehaja velikog vezira Ahmed-paše Ćuprilića, uz svoju medresu, i relativno bogatu biblioteku, od koje se do danas sačuvalo više vrijednih i starih rukopisa.

Godine 1704/5 osnovao je bosanski vezir Elči Ibrahim-paša uz svoju medresu u Travniku veću biblioteku, u koju su tokom vremena koncentrisane i neke druge Vakufske biblioteke u Travniku, kao biblioteka Mehmed-paše Kukavice (osnovana prije 1759) i druge.

Veću biblioteku imala je i Atmejdan medresa u Sarajevu, koju je 1716. godine osnovao Sarajlija Hadži Ismail-aga, sin Husejnov, zvani Misri, i Simzade (Đumišića) medresa, koju je osnovao Abdulkerim Đumišić (Simzade) sredinom XVIII stoljeća.

U drugoj polovini XVIII stoljeća osnovane su u Sarajevu dvije javne biblioteke i to biblioteka Osman Šehdi-efendije Bjelopoljca (Akovlije), osnovana 1759, i biblioteka Abdullah-efendije Kantamirije, osnovana 1774. godine.

U maloj bosanskoj kasabi Gračanici osnovane su u istom vijeku dvije biblioteke, i to: biblioteka Ahmed-pašine džamije i biblioteka Hadži Halil-efendije, sina Ahmedova, iz Gračanice (umro krajem XVIII ili početkom XIX stoljeća).

U Bosni i Hercegovini bilo je još orijentalnih biblioteka, ali o njima nemamo sada podataka.

Jedna od najstarijih bolje sačuvanih islamskih biblioteka u Bosni jeste

GAZI HUSREV-BEGOVA BIBLIOTEKA U SARAJEVU, danas najveća riznica orijentalnog blaga u našoj zemlji. Ovu biblioteku osnovao je Gazi Husrev-beg, najznamenitiji i najzaslužniji turski namjesnik u Bosni. On je sin turskog državnika Ferhat-bega, brata trebinjskog kneza Radivoja, i Seldžuke, kćeri sultana Bajezida II. Rođen je u Serezu, u Grčkoj, oko 1480. godine, gdje mu je otac tada bio namjesnik. 15. septembra 1521. godine Husrev-beg je imenovan namjesnikom Bosne, kojom je upravljao — sa dva kraća prekida — sve do svoje smrti 1. oktobra 1541. godine.

Gazi Husrev-beg se istakao ne samo kao veliki državnik, nego još više kao kulturni radnik, koji je u Sarajevu podigao čitav niz znamenitih kulturno-prosvjetnih, humanitarnih i drugih ustanova (džamija, medresa, mekteb, hanikah, imaret, bezistan, hamam, česme i vodovod, musafirhana, han i dr.), koje i danas toliko karakterišu staro šeher Sarajevo, da se ono bez njih ne bi moglo ni zamisliti.

je više orijentalnih biblioteka, vakufskih i privatnih. One su postojale i po drugim značajnijim mjestima, naročito u Bosni i Hercegovini. Mnoga danas neznatna naselja Bosne i Hercegovine (Prusac, Livno, Čajniče, Počitelj, Nevesinje, Stolac, Tešanj, Zvornik) bila su od XVI do XVIII stoljeća značajni centri islamske prosvjete. U njima su živjeli i djelovali mnogi glasoviti predstavnici istočne obrazovanosti i književnosti. U svim tim i mnogim drugim mjestima postojale su veće i manje islamske biblioteke, javne ili privatne.

Ovakve biblioteke osnivane su i razvijane prije svega nabavljanjem knjiga iz islamskog svijeta. Muslimani iz naših zemalja u toku vijekova održavali su tijesne kulturne veze sa tim svijetom. Vrlo često su odlazili na studije u najpoznatije islamske kulturne centre: Carigrad, Kairo, Bagdad, Damask, Meku, Medinu i druge. Drugi su, opet, kao hadžije, trgovci ili kao državni službenici često duže vremena boravili u zemljama Bliskog istoka i Sjeverne Afrike. Mnogi od tih ljudi slali su u domovinu ili, vraćajući se, sobom donosili knjige za svoje potrebe, za prijatelje ili lokalne biblioteke.

Pored toga, ove su biblioteke popunjavane najvećim dijelom na taj način što su i u našim zemljama u ranije doba, do kraja XVIII vijeka, knjige mnogo prepisivane. To se vidi iz zapisa prepisivača na brojnim rukopisima koji su prepisivani ne samo u našim kulturnim centrima nego i po najzabitijim selima. O tome svjedoči i činjenica što se u mnogim našim gradovima spominju mudželliti (knjigovesci), a u nekima i esnafi mudžellita. U centru starog Sarajeva i danas se dvije ulice zovu Veliki i Mali Mudželiti. Osim toga, ove su biblioteke popunjavane mnogim djelima koja su napisali naši ljudi. U tome je poseban značaj islamskih biblioteka u našoj i ostalim balkanskim zemljama, a posebno u Bosni i Hercegovini, u odnosu na zbirke orijentalnih rukopisa u drugim evropskim zemljama (kako u Zapadnoj Evropi tako i u Rusiji), koje su u cijelosti importirane iz islamskog svijeta. Šta više, ima rukopisa u nekim bibliotekama na Zapadu koji su nastali kod nas, pa su sticajem raznih okolnosti dospjeli u zbirke biblioteka tih zemalja.

Naime, naše su biblioteke, kroz vijekove, stradale usljed raznih nedaća, naročito ratnih pustošenja i čestih požara. Tako se zna, na primjer, da je vrlo mnogo rukopisa uništeno ili odneseno u doba Bečkog rata (1683—1699). Znatan dio rukopisa pak stradao je usljed nemarnosti i pomanjkanja svijesti ljudi, kojima su oni bili povjereni na čuvanje. Zbog toga danas o mnogim bibliotekama nemamo detaljnijih podataka. Nekima se sačuvao samo spomen u zapisima na pojedinim sačuvanim rukopisima iz tih biblioteka. Ti zapisi ukazuju na jedno do sada sasvim neispitano poglavlje naše kulturne istorije i daju mogućnost da se tek nasluti, kakvo se sve naučno i kulturno blago nalazilo u tim nestalim bibliotekama.

Osim ove, Gazi Husrev-begove biblioteke, o kojoj ćemo posebno govoriti, zna se, na primjer, da su u samoj Foči na Drini, u XVI stoljeću, postojale dvije bogate javne biblioteke, i to: biblioteka medrese Hasana Nazira, osnovana oko 1550. godine, i Memišah-begova biblioteka, osnovana oko 1575. godine. Jednu biblioteku u Foči osnovao je početkom XVII stoljeća neki muderis Osman-efendija. Od

tih fočanskih biblioteka sačuvao se do danas relativno mali broj rukopisa, među kojima ih ima vrlo starih, rijetkih i skupocjenih.

Mnogo bolje je sačuvana Karađoz-begova biblioteka u Mostaru. Nju je osnovao veliki dobrotvor Hercegovine i Mostara Hadži Mehmed-beg, zvani Karađoz-beg, godine 977/1570. U nju su tokom vremena prenesene i neke druge vakufske i privatne biblioteke iz Mostara, gdje ih je bilo više. Među njima su vrijedne spomena: biblioteka Derviš-paše Bajezidagića (umro 1611), biblioteka Mustafe Ejubića — Šejh Juje (umro 1707), biblioteka Ibrahim-efendije Opijača (umro 1726), biblioteka Ali-paše Stočevića i druge.

U malom Počitelju na Neretvi osnovao je sredinom XVII stoljeća Ibrahim-efendija Mostarac, ćehaja velikog vezira Ahmed-paše Ćuprilića, uz svoju medresu, i relativno bogatu biblioteku, od koje se do danas sačuvalo više vrijednih i starih rukopisa.

Godine 1704/5 osnovao je bosanski vezir Elči Ibrahim-paša uz svoju medresu u Travniku veću biblioteku, u koju su tokom vremena koncentrisane i neke druge Vakufske biblioteke u Travniku, kao biblioteka Mehmed-paše Kukavice (osnovana prije 1759) i druge.

Veću biblioteku imala je i Atmejdan medresa u Sarajevu, koju je 1716. godine osnovao Sarajlija Hadži Ismail-aga, sin Husejnov, zvani Misri, i Simzade (Đumišića) medresa, koju je osnovao Abdulkerim Đumišić (Simzade) sredinom XVIII stoljeća.

U drugoj polovini XVIII stoljeća osnovane su u Sarajevu dvije javne biblioteke i to biblioteka Osman Šehdi-efendije Bjelopoljca (Akovlije), osnovana 1759, i biblioteka Abdullah-efendije Kantamirije, osnovana 1774. godine.

U maloj bosanskoj kasabi Gračanici osnovane su u istom vijeku dvije biblioteke, i to: biblioteka Ahmed-pašine džamije i biblioteka Hadži Halil-efendije, sina Ahmedova, iz Gračanice (umro krajem XVIII ili početkom XIX stoljeća).

U Bosni i Hercegovini bilo je još orijentalnih biblioteka, ali o njima nemamo sada podataka.

Jedna od najstarijih bolje sačuvanih islamskih biblioteka u Bosni jeste

GAZI HUSREV-BEGOVA BIBLIOTEKA U SARAJEVU, danas najveća riznica orijentalnog blaga u našoj zemlji. Ovu biblioteku osnovao je Gazi Husrev-beg, najznamenitiji i najzaslužniji turski namjesnik u Bosni. On je sin turskog državnika Ferhat-bega, brata trebinjskog kneza Radivoja, i Seldžuke, kćeri sultana Bajezida II. Rođen je u Serezu, u Grčkoj, oko 1480. godine, gdje mu je otac tada bio namjesnik. 15. septembra 1521. godine Husrev-beg je imenovan namjesnikom Bosne, kojom je upravljao — sa dva kraća prekida — sve do svoje smrti 1. oktobra 1541. godine.

Gazi Husrev-beg se istakao ne samo kao veliki državnik, nego još više kao kulturni radnik, koji je u Sarajevu podigao čitav niz znamenitih kulturno-prosvjetnih, humanitarnih i drugih ustanova (džamija, medresa, mekteb, hanikah, imaret, bezistan, hamam, česme i vodovod, musafirhana, han i dr.), koje i danas toliko karakterišu staro šeher Sarajevo, da se ono bez njih ne bi moglo ni zamisliti.

Pišući vakufnamu za svoju medresu 1537. godine on kaže između ostalog:

»Neka se od novca koji preteče od troškova za izgradnju medrese, kupe vrijedne knjige koje će se upotrebljavati u spomenutoj medresi, tako da ih koriste svi čitaoci i da ih mogu prepisivati svi koji se bave naukom«.

Tako su udareni temelji ovoj biblioteci. Premda namijenjena u prvom redu za nastavne i uopće školske potrebe medrese, ova je biblioteka od svoga osnutka bila pristupačna široj javnosti.

O smještaju, knjižnom fondu i uređenju ove biblioteke u prvim stoljećima njenog opstanka nemamo sigurnih podataka. Smještena je bila, vjerovatno, u posebne prostorije uz Gazi Husrev-begovu medresu ili u samoj medresi. Mehmed Tahir piše da je otac poznatog istoričara Sarajlije Huseina bio bibliotekar ove biblioteke, pa se na osnovu toga može sa vjerovatnoćom zaključiti, da je ova biblioteka, još u prvoj četvrtini XVII stoljeća, imala posebnog bibliotekara (v. M. Tahir, Osmanli muellifleri — III, 46). Iz osnovnog fonda ove biblioteke sačuvan je samo neznatan broj rukopisa, jer je i ona teško stradala u požaru prilikom provale Evgena Savojskog 1697. godine, ali je brzo obnovljena i smještena u Gazi Husrev-begovu medresu, u kojoj je ostala sve do 1863. godine. Tada je za nju, zalaganjem ondašnjeg mutevelije Gazi Husrev-begova vakufa Ahmed- Asimbega Mutevelića (umro 1867), podignuta posebna mala zgrada uz zapadni zid Begove džamije. Od toga vremena, ova biblioteka je samostalna ustanova Gazi Husrev-begova vakufa, pristupačna najširoj javnosti. U tim prostorijama biblioteka je ostala sve do 1935. godine. Ona se dotle razvila, toliko da su joj te prostorije postale pretijesne, pa je tada prenesena u veće prostorije, pred Carevom džamijom, na obali Miljacke, gdje se i danas nalazi.

Od 1867. do 1950. godine u ovu su biblioteku postepeno prenesene mnoge vakufske i privatne biblioteke iz Bosne i Hercegovine, a naročito iz Sarajeva. Tako je godine 1897. ovamo prenesena Kantamirijina biblioteka, (jer je te godine, prilikom regulacije lijeve obale Miljacke, njena zgrada porušena). Iste godine prenesena je u ovu biblioteku i biblioteka Misrijine (Atmejdan) medrese, a početkom ovog stoljeća i biblioteka Đumišića medrese. Godine 1914. pripojena je ovoj biblioteci i Šehdijina biblioteka. Pred drugi svjetski rat, zalaganjem tadanjeg njenog bibliotekara profesora Mehmeda Handžića, prenesena je i Hadži Halil-efendijina biblioteka iz Gračanice zajedno sa ostalim tamošnjim bibliotekama koje su bile koncentrisane u medresi Osman-kapetana Gradaščevića. U isto vrijeme Handžić je odabrao i prenio oko tri stotine važnijih rukopisa iz biblioteke Elči Ibrahim-pašine (Fejzije) medrese u Travniku, kao i ostatke spomenutih triju biblioteka iz Foče (Hasan Nazirove, Memišah-begove i Osman-efendijine medrese). U to vrijeme ovamo je preneseno i nekoliko rukopisa biblioteke Ibrahim-pašine medrese u Počitelju, a u jesen 1950. godine sačuvani dio Karađoz-begove biblioteke iz Mostara.

Osim toga, u ovu biblioteku je dospjelo putem vakufa, legata, poklona ili otkupa nekoliko vrijednih privatnih biblioteka i zbirki

rukopisa, od kojih se po vrijednosti naročito ističu: biblioteka kadije Hasan-efendije Bojića (prenesena 1867. godine); biblioteka Hadži Ahmed Asim-bega Mutevelića (prenesena također 1867. godine); zatim, naročito vrijedna biblioteka Hadži Ahmed-efendije, sina Mustafina, muderisa Gazi Husrev-begove medrese (umro 1812); biblioteka Mustaj-bega Dženetića, porodice Džinića i porodice Muzaferija, kadije Hromića, Memišage Kasumagića i druge. Gazi Husrev-begova biblioteka obogaćena je naročito 1931. godine kada joj je Muhamed Enveri-efendija Kadić zavještao svoju dragocjenu biblioteku i arhiv. Godine 1944. prenesena je i velika i vrijedna biblioteka profesora Mehmeda Handžića, u kojoj se nalazi i nekoliko značajnih rukopisa. Osim toga, biblioteci su poklonili veći ili manji broj rukopisa nasljednici Šakir-efendije Muidovića, Salim-efendije Muftića, Mustaj-bega Halilbašića, braće Svrza, Seid Ali-bega Filipovića, Ibrahim-efendije Zafranije i Ajni-efendije Bušatlića. Zatim su poklonili po nekoliko rukopisa Hamdija Kreševljaković i Osman-efendija Sokolović. (Ovaj posljednji je preko šest decenija s najvećom ljubavlju nabavljao i sakupljao stare knjige, rukopise i dokumente i tako stvorio veliku i skupocjenu biblioteku, koju je nedavno Starješinstvo IVZ u Sarajevu otkupilo za Gazi Husrev-begovu biblioteku).

Tako su u ovoj biblioteci danas koncentrisane sve značajnije sačuvane vakufske i mnoge privatne biblioteke u Bosni i Hercegovini. Ona danas ima 6.456 rukopisnih kodeksa koji sadrže oko 9.000 većih ili manjih djela iz raznih oblasti nauke i arapske, turske i perzijske književnosti. Velika većina ovih njenih rukopisa je na arapskom, znatno manji broj na turskom, a najmanje ih je na perzijskom jeziku. Osim toga, ova biblioteka posjeduje 84 knjige protokola (sidžill) sarajevskog kadiluka iz XVI, XVIII i XIX stoljeća, veći broj starijih finansijskih knjiga Gazi Husrev-begova vakufa, oko 400 vakufnama i oko 3.500 drugih istorijskih dokumenata od XVI do sredine XIX stoljeća.

U okvir ovog prikaza ne ulaze štampane knjige na istočnim i evropskim jezicima (preko 10.000), kao ni kompleti mnogih časopisa i nedjeljnih listova (Bosanski Vjestnik, Bosna, Gülšeni Saraj — Sarajevski cvjetnik, Rehber, Vatan, Behar, Gajret i drugi), kompleti sarajevski dnevnih listova, gotovo kompletna književnost bosansko-hercegovačkih muslimana od 1878. godine do danas, kao ni dosta bogata zbirka fotografija i drugog dokumentacionog materijala koji se odnosi na prošlost i kulturu bosanskih muslimana.

ZNAČAJ GAZI HUSREV-BEGOVE BIBLIOTEKE je mnogostruk. U njoj su zastupljene sve tri literature Bliskog Istoka: arapska, turska i perzijska. Među arapskim rukopisima ima velik broj starih, izuzetno značajnih djela, unikata, pa čak i nauci potpuno nepoznatih djela iz raznih oblasti islamskih znanosti, naročito iz tefsira, hadisa i islamskog prava. Neki od tih starih i izuzetno važnih rukopisa obrađeni su i u ovom prvom svesku kataloga (vidi brojeve: 91, 92, 93, 105, 108, 126, 168, 169, 172, 187, 194, 215, 381, 383. 386, 403—404, 407, 409, 451, 454, 455, 467. 482, 486, 495, 503, 506, 508, 520, 554, 556, 583, 591, 597, 599, 600, 613). To isto vrijedi za mnoge rukopise na turskom jeziku, koji se, pored toga, odlikuju bogatstvom

istorijske, književno-istorijske i književne građe. Perzijski dio rukopisnog fonda ove biblioteke odlikuje se djelima iz klasične perzijske poezije, od kojih su neka izvrsni spomenici minijaturne i kaligrafske umjetnosti.

Poseban značaj Gazi Husrev-begove biblioteke jeste u tome što ona sadrži bogatu građu za proučavanje arapske, turske i perzijske književnosti u Bosni i Hercegovini. U njoj se čuvaju mnoga djela većeg broja pisaca iz Bosne i Hercegovine koji su pisali na spomenutim jezicima. Tako se ovdje nalazi, između ostalog, nekoliko djela Hasana Kafije Pruščanina (umro 1616), najmarkantnije figure intelektualne Bosne XVI vijeka, dvanaest autografa poznatog i plodnog pisca Mustafe Ejubića, zvanog Šejh Juje, iz Mostara (1650—1707), Ahmeda Bejazića (Bejazizade), umro 1686, Šejha Alauddina Ali Dede b. Mustafa al-Bosnevije, umro 1007/1598, Mostarca Ahmeda b. Mustafe, umro 1090/1679, Mostarca Ahmeda b. Muhameda, umro oko 1190/1776, četiri rukopisa mostarskog pisca Ibrahima Opijača, umro oko 1138/1725, više rukopisa Ahmeda Sudije, komentatora perzijskih klasika, i mnoga druga.

U ovoj biblioteci nalazi se jedan prepis djela »Istorija Bosne« (»Tarihi Bosna«), u četiri sveska od Saliha Hadžihusejnovića, muvekkita (umro 1888), koja obuhvata razdoblje od 1180 do 1876. godine. (Autograf se nalazi u Orijentalnom Institutu u Sarajevu). Zatim »Sarajevska kronika«, autograf Mula Mustafe Bašeskije (umro 1803), koja sadrži važne podatke za istoriju Sarajeva u drugoj polovini XVIII vijeka. Veliki značaj ima zbornik istorijske i književno-istorijske građe u dvadeset i osam svezaka, koju je sakupio Muhamed Enveri Kadić iz Sarajeva i nazvao je »Tarihi Enveri«. Ovaj zbornik obuhvata istorijsku građu za razdoblje od 766/1363 do 1346/1927. godine.

Arhivska građa Gazi Husrev-begove biblioteke predstavlja izuzetnu vrijednost za proučavanje ekonomske, društvene i kulturne istorije Bosne i Hercegovine. Naročitu vrijednost imaju sudski protokoli sarajevskog kadiluka iz XVI, XVIII i XIX vijeka, koji sadrže mnogobrojna akta sa područja stvarne i teritorijalne nadležnosti tog suda. Važnost ovih akata je utoliko veća što se nadležnost tadanjih sudova protezala na sve oblasti privatnog i javnog života građana, kao i na rad svih lokalnih vlasti. U ove registre su, po državnoj tradiciji, unošeni svi akti koji su dolazili od centralnih vlasti iz Carigrada, kao i brojni akti koji su iz provincije upućivani Porti. Stoga se u sidžilima nalaze vjerni prepisi mnogih službenih dokumenata od druge polovine XV vijeka do 1878. godine, a naročito brojne vakufname koje imaju izuzetnu važnost za proučavanje kulturne i ekonomske istorije Bosne.

Zasada se moramo zadovoljiti sa ovih nekoliko napomena o značaju ove biblioteke, dok će se taj značaj — kako za orijentalne studije na međunarodnom planu, tako i za proučavanje prošlosti Bosne, a naročito za proučavanje kulturne istorije bosanskih muslimana — moći u cjelini sagledati tek kada svi njeni rukopisi i dokumenti budu prikazani i katalogizirani.

GLAVNI PRINCIPI po kojima je izrađen ovaj katalog mogu se rezimirati ovako: Svi rukopisi podijeljeni su prema sadržaju na glavne grupe: I Enciklopedija, II Qur'an, III Hadis (Tradicija), IV Dogmatika (al-'Aqā'id), V Dove (al-Ad'iya wa 'l-aḏkār), VI Šerijatsko pravo (al-Fiqh), VII Etika i propovjedništvo (al-Aḫlāq wa 'l-mawā'iẓ), VIII Misticizam (at-Taṣawwuf), IX Filozofija (al-Ḥikma), X Filologija ('Ilm al-luga), XI Istorija i geografija (at-Tārīḫ wa 'l-ğografiya), XII Medicina i veterinarstvo ('Ilm aṭ-ṭibb wa 'l-baiṭara), XIII Matematika i prirodne nauke ('Ilm al-ḥisab wa 'ilm aṭ-ṭabī'a) i XIV Razno. Unutar tih glavnih grupa djela su po potrebi podijeljena na podgrupe. Svaka pojedina grupa, odnosno podgrupa djela podijeljena je prvo po jezicima (na arapske, turske i perzijske rukopise), a onda su djela istog jezika u njoj poređana hronološkim redom kojim su nastala. U slučajevima kada imamo više primjeraka istog djela oni su sređeni hronološki po starini rukopisa. Jedino odstupanje od toga principa učijeno je kod komentara, glosa, odnosno superglosa pojedinih djela, jer su oni obrađeni uz djelo na koje se odnose, opet hronološkim redom, i to samo kad se u ovoj biblioteci nalazi i osnovni tekst komentarisanog, odnosno glosiranog djela.

Svaki kodeks ima svoj redni broj ovoga kataloga, a paralelno s njim, na desnoj strani, invetarski broj ove biblioteke. Ako jedan kodeks sadrži dva ili više samostalnih djela, onda je on svrstan u grupu prema prvom djelu toga kodeksa. Opći zajednički podaci o tom kodeksu dati su na početku, a pojedina samostalna djela u njemu označena su posebnim brojevima i obrađena na jednom mjestu.

Nazivi djela doneseni su u originalu arapskim pismom. Ako naslov djela u rukopisu odstupa od naziva pod kojim je ono poznato u nauci, onda je donesen i taj naslov. Kod djela koja nisu poznata u literaturi bio je mjerodavan naslov rukopisa. Ako u rukopisu toga naslova nema, niti se djelo moglo drukčije identifikovati, ono je uvršteno u grupu prema sadržaju i dobilo je opći naslov koji je stavljen u zagrade. Kad imamo više rukopisa istog djela, onda su detaljan opis i svi potrebni podaci dati samo kod prvog takvog djela, a kod ostalih su istaknute samo eventualne razlike i specifičnosti.

Poslije naslova djela rečeno je o čemu ono govori, zatim potpuno ime autora u transkripciji i datum njegove smrti, te datum nastanka rukopisa — ukoliko su se te pojedinosti mogle utvrditi. Prilikom transkripcije imena pisaca, prepisivača, naziva djela i pojedinih bibliotekarskih termina držali smo se uglavnom sistema koji je primijenio Brockelmann u svojoj »Istoriji arapske literature« (Geschichte der arabischen Litteratur) i koji se vidi iz priložene tabele sistema transkripcije, dok smo ostala istočna, lična imena, nazive i termine pisali uglavnom onako kako je to kod nas uobičajeno.

Izvore i literaturu navodimo u skraćenicama koje se vide u priloženom popisu izvora i literature.

Na kraju opisa svakog kodeksa označena je biblioteka kojoj je rukopis ranije pripadao, odnosno odakle je i kako dospio u ovu biblioteku. Ostali principi kojih smo se pri radu držali — kao što je

formalni opis rukopisa, broj lista, veličina, vrsta pisma, papir i povez — vide se iz samoga rada.

Svjestan sam, da će stručnjaci, pored svih mojih nastojanja da ovaj rad bude besprijekoran, naći u njemu nedostataka, ali sam isto tako uvjeren, da će svi, a naročito oni koji su se bavili istim poslom, shvatiti, kakve sam sve teškoće morao savladati, da te nedostatke svedem na minimum.

Pored općih teškoća, koje su u ovakvom radu neminovne, meni je činilo posebne teškoće to, što sam pri radu mogao koristiti mali broj pristupačnih izvora i pomagala (kao što se to vidi iz priloženog spiska), a uz to mnogi rukopisi nisu od ranije imali ni najosnovniju obradu.

Na kraju osjećam prijatnu dužnost da izrazim zahvalnost našim orijentalistima: Dru Hazimu Šabanoviću, naučnom savjetniku Orijentalnog instituta u Sarajevu, na izdašnoj saradnji i mnogostrukoj stručnoj pomoći pri izradi ovog djela; Ademu Handžiću, višem stručnom saradniku Orijentalnog instituta u Sarajevu, koji mi je, pored tehničke redakcije, pomagao i na stručnim poslovima; profesorima Muhamedu Pašiću i dru Saćiru Sikiriću na pomoći pri čitanju težih mjesta u nekim rukopisima i Halidu Hadžimuliću na tehničkoj pomoći pri spremanju rukopisa i čitanju korektura.

Sarajevo, maja 1963. godine.

Kasim Dobrača

INTRODUCTORY

Yugoslavia possesses one of the richest collections in Europe of Islamic manuscripts written in Arabic, Turkish and Persian languages. The MSS are at present concentrated in libraries, institutions and archives of a number of cultural and scientific centres in Sarajevo (Ghazi Husrav-bey Library, Oriental Institute, People's Library and Municipal Archives), in the town of Skoplje (State Archives of the S. R. of Macedonia), in the city of Zagreb (The Oriental Collection of the Yugoslav Academy of Sciences and Arts, State Archives), in Belgrade (The University Library »Svetozar Marković«, The Archives of the Serbian Academy of Sciences and Arts), in the town of Mostar (Municipal Archives, Franciscan Monastery), in the town of Prizren Waqf), and in a few more places.

The Islamic libraries in Yugoslavia and the other Balkan countries date back to the conquest of these lands by the Turks. Under the influence of Islamic culture propagated by the Turks, the islamization progressed steadily among a considerable part of Yugoslav population of the countries that formed part of the Turkish Empire. The spread of Islam was accompanied by Islamic system of education, science and literature in Arabic, Turkish and Persian languages. The chief nurseries of literacy and education in Islamic society were the numerous primary and secondary schools, mektebs and medressas, and also mosques and tekiyas. The latter were a feature of all Moslem settlements, particularly those in larger centres. Attached to these, many smaller or larger libraries were often founded. There were also private libraries owned by intellectuals which would generally be bequeathed to local public libraries.

Most of the Islamic libraries in Yugoslavia were first founded as early as the 15th century, largely in southern and south-eastern parts of the country, viz. in Macedonia and Serbia. It is on record that an oriental library was founded in 1430 at Bitolj, another in 1443 at Skoplje, and yet another a few years later at Prizren, etc.

A number of oriental libraries, both Vakf's and private, were founded during the 16th and 17th centuries in all major towns of Bosnia and Serbia, such as Sarajevo, Priština, Novi Pazar, Foča, Mostar, Užice, Belgrade, Niš, Banja Luka, and others. Likewise, libraries existed formerly at some larger towns in Bosnia & Herzegovina which are now small settlements (Prusac, Livno, Čajniče,

Počitelj, Nevesinje, Stolac, Tešanj, Zvornik) but were once, from the 16th to 18th centuries, important centres of Islamic scholastic instruction and learning. Many outstanding representatives of oriental culture, erudition and literature lived and worked there, hence the existence of so many public and private libraries.

The libraries grew and expanded mainly through the acquisition of books published in Islamic world at large. The Yugoslav Moslems maintained, throughout the centuries, very close cultural ties with the Islamic world. Many of them often visited or studied in the famous cultural centres, such as Istanbul, Cairo, Bagdad, Damascus, Mecca, and Medina; others, again, stayed for long periods in the Near East and North Africa, either as merchants or pilgrims or Government officials, often sending books as presents to their fellow-compatriots, or acquiring them for their own use at home and, eventually, making over most of them to local libraries.

Furthermore, another important circumstance that helped maintain and increase the available stock of MSS was the traditional custom, observed up to the end of the 18th century among librarians and others, to make several copies of popular books or pieces of writing. This is shown in the records made by transcribers of numerous MSS not only in cultural centres but in many out-of-the-way places and even villages. Evidence of this is also the recorded fact that in many of our towns were to be found »mudžellits« (bookbinders) and even Mudžellit guilds. Incidentally, a couple of streets in the centre of the Old Sarajevo are still called respectively The Great and The Small Mudželits. Moreover, stocks of books in these libraries were not infrequently replenished with works written by our own men of letters. This is a significant feature of Islamic libraries in Bosnia and Herzegovina and the other Balkan countries in contrast with the existing collections of oriental MSS in European countries (and those of Western Europe and Russia) which were imported in the lump from the Islamic world. What is more, there is a number of MSS that originated in our country and which, due to coincidental occurrences, are now housed in certain libraries of the West.

In point of fact, our libraries suffered severe damage in the course of centuries mainly through devastations by wars and fires. It is a matter of record that a great many manuscripts were either destroyed or taken away during the Wars of Vienna (1683—1699). In addition, a considerable number of manuscripts were lost due to the carelessness and lack of understanding of those responsible for their care. This is one of the reasons why no comprehensive data are available about a great many libraries in question. In many cases only a few particulars entered in some MSS bear record of the existence of some library or other. Many of the records point to the existence of a new and almons wholly unaccounted chapter of our literary history and give only a bare idea of the wealth of cultural and literary material that lay unexplored in many of the abandoned libraries.

It is on record, for instance, that besides the Ghazi Husrav-bey Library, which will be dealt with separately in the following, there existed in the 16th century in the townlet of Foča-on-Drina alone two large public libraries, one of which, founded about 1550, was attached to the Medres of Hasan Nazir, and the other, Memishah-bey Library, was founded about 1575. At the beginning of the 15th century yet another library was founded at Foča by a certain muderis Osman-effendi. Only a relatively small number of Foča manuscripts have been rescued, some of them very old, rare and of great value.

In a much better state of preservation is Karadjoz-bey Library at Mostar, which was founded in 977/1570 by the great benefactor Hadji Mehmed-bey of Herzegovina, called Karadjoz-bey. In course of time stocks of manuscripts and books from several private as well as Vaqf's libraries in the town were moved to Karadjoz Library. Worthy of note among these libraries were the following: the library owned by Dervish-paša Bajezidagić (died 1611), the library of Mustafa Ejubić-Šeh Yuyo (died 1707), the library of Ibrahim-effendi Opijač (died in 1726), the one that belonged to Ali-paša Stočević, and others.

Ibrahim-effendi Mostarac, a steward of the Grand Vizier Ahmed-paša Chuprilich, founded about the middle of the 17th century a medres and a relatively rich library attached to it at Počitelj-on--Neretva. A number of old and valuable manuscripts have been preserved.

Elči Ibrahim-paša, the Bosnian Vizier, caused a medres to be built and an adjoining major library at Travnik in 1704-5, where stocks of books and manuscripts from other Waqf Travnik libraries were transferred in course of time, e. g. the library of Mehmed-paša Kukavica (founded before 1759), and others.

Atmejdan Medres of Sarajevo also had a major library, founded in 1716 by Hadji Ismail-aga of Sarajevo, son of Husein called Misri. Simzade (Djumišić) Medrese of Sarajevo, founded about the middle of the 18 th century by Abdulkerim Djumišić Simzade, also had a library attached.

In the second half of the 18 th century two public libraries were founded at Sarajevo, namely the library of Osman Shehdi-effendi Bjelopoljac (Akovali) in 1759 and the one of Abdullah-effendi Kantamiri in 1774.

Two libraries were founded in the townlet of Gračanica in the same century, i. e. the library of the mosque of Ahmed-paša, and another founded by Hadji Halil-effendi, son of Ahmed, of Gračanica (died at the end of the 18th or at the beginning of the 19th century).

Besides these there were other oriental libraries in Bosnia and Herzegovina, the records of which are incomplete.

One of the oldest well-preserved Islamic libraries in Bosnia is that of

Ghazi Husrev-bey in Sarajevo, at present the greatest treasure-house of oriental scholarly writings in our country. It was founded by Ghazi Husrav-bey, the most remarkable and deserving of Turkish Governors of Bosnia. The son of a famous Turkish sta-

tesman, Ferhat-bey — a brother of the Prince Radivoj of Herzegovina — and his wife Seldžuka, a daughter of Sultan Bajazet II, Husrav-bey was born in 1480 in Greece, when his father was Governor there. Ever since his appoinment to the governorship of Bosnia, Husrav-bey remained in office — except for two short intervals — until his death in October 1541.

Ghazi Husrav-bey proved himself to be not only a great statesman but an even greater upholder of civilization and humanitarian, who was responsible for the founding of a great many cultural, educational, humanitarian and other institutions and establishments in the town of Sarajevo (mosques, medrese-schools, mekteb-schools, hanikah, imaret, bezisten, hamam, fountains and water supply, travellers' rest-house, etc.), which are even today a characteristic feature of the old town of Sarajevo. In his directions to the Waqf with reference to the building of his medres-school, Husrav-bey wrote:

»The unexpended balance of building costs shall be spent on good books to be used in the medres-school referred to, so that every and each reader may derive benefit from them and transcribe them for the purposes of study.«

It was thus that the foundations of the Library were laid. Though originally intended for educational and general teaching purposes of the medres, the Library has been open to the general public from the very beginning.

No reliable records are available regarding the location, stocks of books, or the general lay-out of the Library during the first two centuries of its existence. Mehmed Tahir reports in writing that the father of a well-known historian, Husein of Sarajevo, was in charge of the Library, hence a fair inference that the Medres Library had a special librarian as early as the 17th century (v. Tahir, Osmanli muellifleri, III, 46). From the original stock of books only a few manuscripts have been rescued after the great fire of Sarajevo caused by the invading armies led by Prince Eugene in 1863. Restored soon after, the Library was housed in the Medres of Ghazi Husrav-bey, where it remained until 1863. At the instance of Ahmed Asim-bey Mutevelić, who was then the managing director of Ghazi Husrav-bey's Waqf (died in 1867), a special small building was erected next to the western wall of the Bey's mosque. The Library has ever since been an independent institution of Ghazi Husrav-bey's Waqf, open to the general public. Its premises proving inadequate to house the ever growing stock of books, the library was moved (in 1935) to another building facing the Czar's mosque on the left bank of the river Miljacka, where it stands today.

During the period 1867—1950 Ghazi Husrav-bey Library expanded greatly owing to the transfer of many other libraries, private and Vaqf's from different parts of the country but mainly from the town of Sarajevo. Thus in 1897 the Kantamir library was transferred here (because of townplanning operations on the left bank of the Miljacka), and so was the stock of books belonging to the library of Misriji (Atmejdan) Medrese as well as that of Djumišić (at the

beginning of the present century) and Šehdi libraries (in 1914). Before the outbreak of World War 2, through the intercession of its librarian, Prof. Mehmed Handžić, the library of Hadji Halil-effendi of Gračanica was also transferred here along with other local libraries in the medres of Osman-kapetan Gradaščević. At about the same time, Prof. Handžić was also responsible for the transfer of a choice collection of some 300 manuscripts from the library of Elči Ibrahim-paša (Feyzi) Medrese of Travnik together with the remainder of the stock of books from the three Foča libraries referred to above (housed in the medres-schools of Hassan Nazir, Memišah-bey and Osman-effendi). A number of manuscripts from the library of Ibrahim-paša Medres at Počitelj were moved here at about the same time and, in the autumn of 1956, the remaining stock of Karadjoz-bey library of Mostar.

Moreover, Ghazi Husrav-bey Library came into possession — through legacies, presents, buying out, or arrangements made with Vaqf Boards — of a number of valuable collections of manuscripts and of private libraries, the most important of the latter belonged to Cadi Hasan-effendi Bojić (in 1867), Hadji Ahmed Asim-bey Mutevelić (also in 1867), Hadži Ahmed-effendi, son of Mustafa, a Master at Ghazi Husrav-bey Medrese (died in 1812), whose library was most valuable; Mustaj-bey Dženetić, the Džinić family, the Muzaferi family, Cadi Hromić, Memiš-aga Kasumagić, and others. Ghazi Husrav-bey Library was particularly enriched in 1931 when Muhamed Enveri-effendi Kadić beqeathed to it his valuable archives and library. Another highly valued and interesting library, containing some rare manuscripts, which was transferred here in 1944, was that of Prof. Mehmed Handžić. Donations of manuscripts were made by the heirs to Šakir-effendi Muidović, Salim-effendi Muftić, Mustaj-bey Halilbašić, Svrze brothers, Seid Ali-bey Filipović, Ibrahim-effendi Zafranije and Ajni-effendi Bušatlić. Several manuscripts each were donated by Hamdija Kreševljaković and Osman-effendi Sokolović. The latter, a passionate collector of old books, manuscripts and documents for over six decades had become the owner of a great and precious library which was recently purchased by the Board of Islamic Religious Community of Sarajevo for the enrichment of Ghazi Husrav-bey Library.

It was thus that all of the more important Waqf libraries as well as a great many private collections of books and libraries from all over the country came to be housed in Ghazi Husrav-bey Library at Sarajevo. The Library has now 8.456 codices of MSS containing about 9000 major or minor works from various branches of science and of Arabic, Turkish and Persian literatures. In addition to this, the Library possesses 84 sidžils (court records) of the cadiluk (the judicial district) of Sarajevo dating from the 16th to the 19th century, a large number of ancient ledgers of Ghazi Husrav-bey's Waqf, about 400 Waqfnamas and approx. 3500 other historical documents from the 16th to the 19th century.

It would be outside the scope of this review to mention the printed volumes in Oriental and European languages (over 10.000),

complete annual sets of periodicals and weeklies (Bosanski Vjestnik, Bosna, Gülšeni Saraj — Sarajevski cvjetnik, Rehber, Behar, Gajret, etc.), annual sets of Sarajevo dailies, the almost complete history of literature of Bosnian and Herzegovinian Moslems from 1878 to the present day, and a rich collection of photographs and other documentary material concerning the past and the culture of Bosnian Moslems.

Ghazi Husrav-bey Library has distinction and a significance all its own. For one thing, the Library is a rich repository of writings representative of the three literatures of the Near East: Arabic, Turkish and Persian. Among Arabic manuscripts there is a large number of unique ancient works of exceptional importance, some of them quite unknown and unrecorded, relating to different branches of Islamic learning, especially to tefsir, hadith and Islamic law. A few of the latter have been dealt with in the present Volume I of the Catalogue (see Nos 91, 92, 93, 105, 108, 126, 168, 169, 172, 187, 194, 215, 381, 383, 386, 403—404, 407, 409, 451, 454, 455, 467, 482, 486, 495, 503, 506, 508, 520, 554, 556, 583, 591, 597, 599, 600, 613). As much can be said in respect of manuscripts in the Turkish language which, in addition, are characterized by the wealth of historical and literary material. The Persian collection of MSS consists of classical works, some of them beautiful examples of the art of calligraphy and miniature.

A special feature of Ghazi Husrav-bey Library is its wealth of authentic material for the study of Arabic, Turkish and Persian literatures in Bosnia and Herzegovina. That is to say, among these works there were many by Bosnian and Herzegovian authors who wrote in the Oriental languages as, for instance, several works written by Hassan Kafija Pruščanin (died in 1916), a man of outstanding personality among Bosnian intellectuals of the 16th century; twelve autographs of the well-known fertile writer Mustafa Ejubić of Mostar, called Sheikh Yuyo (1650—1707); the writings of Ahmed Bejazić (Beyazizade), died in 1686, Sheikh Alauddin Ali Dede b. Mustafa al-Bosnāwī (died 1007/1598), Mostarac Ahmed b. Muhamed (died about 1090/1679), Mostarac Ahmed b. Muhamed (died about 1190/1776), four manuscripts of Ibrahim Opijač of Mostar (died approx. 1138/1725), several manuscripts of Ahmed Sudija, a writer of commentaries on Bosnian classics, and many others.

In the Library there is also a written copy of »The History of Bosnia« (»Tarih-i Bosna«) in 4 volumes by Salih Hadjihusejnović, muvekkit (died in 1888), covering the period of 1180—1876 (the autograph is housed in the Oriental Institute of Sarajevo); next, there is »The Sarajevo Chronicle« — an autograph by Mula Mustafa Bašeskija (died in 1803), which contains important data about the history of Sarajevo during the second half of the 18th century. Of great importance — because of its historical and literary material — is the codex in 28 sets collected by Muhamed Enveri Kadić of Sarajevo, who called it »Tarih-i Enveri«. The codex contains historical material covering the period of 766/1363—1346/1927.

The archives of Ghazi Husrav-bey Library are of the greatest value for a study of economic, social and cultural history of Bosnia and Herzegovina. Of especial importance are the court records of the judicial district of Sarajevo, dating from the 16th, 18th and 19th centuries. The records are all the more important as the jurisdiction of the courts extended over all private and public activities of the citizens and local authorities. The records contained, in accordance with traditional administrative practice, all official documents issued by the central authority in Istanbul as well as numerous documents dispatched to the Porte by provincial authorities. Among the »sidžili« (court records), therefore, we have true copies of a number of official deeds and documents dating from the second half of the 15th century up to 1878, as well as numerous Vaqf orders and regulations which are of particular importance for a study of cultural and economic history of Bosnia.

We trust that from the short account given above the reader has been able to obtain some idea of the significance of Ghazi Husrav-bey Library, the importance of which — for Oriental studies on international plane as well as those concerning the past events in Bosnia, and the cultural history of Bosnian Moslems in particular — will be fully realized when all its manuscripts and documents have been dealt with and catalogued.

The main principles governing the elaboration of the Catalogue can be briefly stated thus:

All MSS housed in the Library have been divided — in accordance with their contents — into following main groups.

I Encyclopaedia, II Qur'an, III Hadith (Tradition), IV Dogmatics (al-'Aqā'id), V Prayers (al-Ad'iya wa 'l-adkār), VI Sheriyat law (al-Fiqh), VII Ethics and Preaching (al-Aḫlāq wa 'l-mawā'iz), VIII Mysticism (at-Taṣawwuf), IX Philosophy (al-Ḥikma), X Philology ('Ilm al-luġa), XI History and Geography (at-Tārīḫ wa 'l-ǧuġrafiya), XII Medicine and Veterinary Science ('Ilm aṭ-ṭibb wa 'l-baiṭara), XIII Mathematics and Natural Sciences ('Ilm al-ḥisāb wa 'ilm aṭ-ṭabī'a), XIV Miscellany.

These groups have been divided further into sub-groups. Each group or sub-group has been classified according to language (Arabic, Turkish and Persian MSS), the works written in the same language being entered in chronological order of the date of their origin. In cases where there are several copies of the same work, they are classified according to their antiqueness. The only departure from this principle has been made with regard to commentaries, glossaries or supplementary annotations referring to certain works, for they would have been accounted for previously in connection with the work in question, in chronological order, but only if the original text of the work concerned is on the files of the Library.

Each codex bears a number that refers to the Catalogue and, parallel with it, to the right, the inventory number of the Library. If the codex in question contains two or more independent works, it is classified according to the title of work that comes first. Ge-

neral particulars about the codex are to be found on its front page, each of its works being numbered and commented on separately.

Titles of the works appear in their original Arabic script; if a certain work is better known in literary circles under another name, then both titles have been given. With writings that are unknown in literature, the original title of the manuscript has been retained; in the absence of any title in the original, a general title — according to the contents — has been chosen and bracketed thus [ ]. If there are several manuscripts of the same work, a detailed description and other particulars will be found in the first MS while in the others only the main differences and specific features, if any, have been pointed out.

The title together with a brief indication of the contents of the work is followed by the full name, in transcript, of the author, the date of his death and the origin of the manuscript, as far as this can be ascertained. As regards the transliteration of names of writers, transcribers, titles of works and library terms, the system used by Brockelmann in his »Geschichte der arabischen Litteratur« has been followed in the main (v. the attached Table of Phonetic Symbols). The spelling of oriental personal names, titles and terms has been shown in the traditional form as used in this country. Works of reference and bibliography have been indicated by means of abbreviations (see the attached List of References and Bibliography).

At the end of each codex particulars can be found about the library of its origin or its provenience. The other principles adhered to — concerning the formal description of MS, number of folios, size, lettering, paper, binding — can be inferred from the work itself.

Although no pains have been spared to make this work as complete and faultless as possible, I am not unaware that imperfections and mistakes must inevitably have crept in. At the same time I trust that those conversant with similar work will realize the difficulties that have to be overcome before the shortcomings can be reduced to a minimum.

Apart from the inevitable difficulties incidental to the first part of my work, I have laboured under the disadvantage of having only very few reference works and authentic data available (see the attached List of References) — not to mention the fact that many manuscripts have hardly been dealt with before.

I take this opportunity of gratefully recording my indebtedness to our Orientalists — Dr. Hazim Šabanović, the scientific adviser to the Oriental Institute of Sarajevo, for his generous help and highly competent advice, and Adem Handžić, an expert contributor to the Oriental Institute of Sarajevo, for his valuable assistance in technical and other matters; to the professors Muhamed Pašić and Dr. Saćir Sikirić upon whose assistance I leaned heavily while interpreting the text of a number of MSS, and to Halid Hadžimulić for assistance in the labour of complication of material and proof-reading.

Sarajevo, May 1963 Kasim Dobrača

IZVORI I LITERATURA

Ahlwardt	Verzeichnis der arabischen Handschriften der königlichen Bibliothek zu Berlin, I — X, 1887—1899 (Die Handschriftverzeichnisse d. kgl. Bibliothek zu Berlin).
Ambrosiana	Ṣalāḥuddīn al-Manuǧǧid, Fihris al-maḫṭūṭāt al-ʿarabiya fi ʾl-Ambrosiana fī Milano, II, Kairo 1960.
Aumer	Joseph Aumer, Türkische Handschriften — Verzeichnis der orientalischen Handschriften der K. Hof — und Staatsbibliothek in München — München 1875.
Aya Sofya	Defteri Kütübhanei Aya Sofya, Istanbul 1304/1886.
Babinger	Franz Babinger Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke — Leipzig 1927.
Blochet t.	E. Blochet, Catalogue des manuscrits turcs, Bibliothèque Nationale, Paris 1913.
Bratislava	Arabische, türkische und persische Handschriften der Universitätsbibliothek in Bratislava — Bratislava 1961.
Brock.	Carl Brockelmann, Geschichte der arabischen Litteratur, G I—II, S I—III, Leiden 1937—1949.
E I	Enzyklopaedie des Islam, I—IV, Leiden — Leipzig 1913—1938.
Fihris m. m.	Fu'ād Saiyid, Fihris al-maḫṭūṭāt al-muṣawwara, II, at-Tārīḫ, Kairo 1959.
Flügel	Dr. Gustav Flügel, Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der kaiserlich-königlichen Hofbibliothek zu Wien, Band I—III, Wien 1865—1867.

Hammer, O D	Hammer — Purgstall, Geschichte der osmanischen Dichtkunst bis auf unsere Zeit, I—IV, Pesth 1836—38.
Ḥ Ḫ	Muṣṭafa b. 'Abdullāh Ḥaǧi Ḫalīfa Kātib Čelebī, Kašf aẓ-ẓunūn an asāmi 'l-kutub wa 'l-funūn, I—II, Istanbul (Der-i Se'ādet), prvo izdanje 1310/1892, Istanbul, drugo izdanje 1362/1943.
Ibn Ḫalikān	al-qāḍī Aḥmad Ibn Ḫalikān, Wafayāt al-a'yān I, II, (Maṭba'a Maymaniya), Kairo 1310.
Isl. Ans.	Islām Ansiklopedisi. Islām ālemi tarih, cografya, etnografya ve biyografya lugati, 1—84. Güz. Istanbul 1945—1958.
Ismā'īl-paša, AM	Ismā'īl-paša al-Bagdādī, Hadiyat al-'ārifīn Asmā' al-mu'allifīn wa āṯār al-muṣannifīn, I—II, Istanbul 1951—1955.
Ismā'īl-paša, Ḏail	Ismā'īl-paša al-Bagdādī, Īḍāḥ al-maknūn fī 'd-Ḏail 'alā Kašf aẓ-ẓunūn (Keşf el-zunun Zeyli) I—II, Istanbul, prvo izdanje, 1364—66/1945—47.
Kairo	Fihris dār al-kutub al-miṣriya — Kairo 1310—45/1892—1927.
Kairo, f	Fihrist al-kutub al-fārisiya (al-mauǧūda fi 'l-Kutubḫāna al-ḫudaiwiya) — Kairo 1306/1888.
Kairo, t	Fihrist al-kutub at-turkiya (al-mauǧūda fi 'l-Kutubḫāna al-ḫudaiwiya) — Kairo 1306—1888.
Maǧalla	Maǧallat Ma'had al-maḫṭūṭāt al-'arabiya, I—IV, Kairo 1955—1959.
M. Sureyya, S O	Mehmed Sureyya, Sicilli 'Osmānī (Tazkirai mešāhīri 'osmāniya), I—IV, Istanbul 1308—16/1890—98.
M. Ṭāhir, O M	Brusali Mehmed Ṭāhir, 'Osmanli Mu'ellifleri I—III, Istanbul 1333—42/1914—23.
Mu'ǧam	Yūsuf I. Sarkīs, Mu'ǧam al-maṭbū'āt I—III, Kairo 1346/1928.
Naw'īzāde ('Aṭā'ī)	'Aṭā'ullāh b. Yaḥyā Naw'īzāde, Ḥadā'iq al-ḥaqā'iq fi takmilat aš-Šaqā'iq Istanbul 1268/1851.
Pertsch (Gotha p.)	Dr. Wilhelm Pertsch, Die persischen Handschriften der herzoglichen Bibliothek zu Gotha, Wien 1859.

Pertsch (Berlin t.)	Wilhelm Pertsch, Verzeichnis der türkischen Handschriften der königlichen Bibliothek zu Berlin — Berlin 1889.
Rieu	Charles Rieu, Catalogue of the turkish manuscripts in the British museum, London 1888.
RIMA	Revue de l'Institut des manuscripts arabes, Le Caire.
Servili	Defteri Kütübḫānei Servili, Istanbul 1311/1893.
Süleymaniya	Defteri Kütübḫānei Süleymaniya, Istanbul 1310/1892.
Šaḏarāt	Abu 'l-Falāh 'Abdulḥaiy b. al'Imād al-Ḥanbalī, Šaḏarāt aḏ-ḏahab fī aḫbār man ḏahab (Maktabat al-Qudsī), Kairo 1351.
Š. Sāmī Q A	Šamsuddīn Sāmī, Qāmūs al-a'lām I—VI, Istanbul 1306—16/1888—98.
Taşköprüzade Š. N.	Aḥmad b. Muṣṭafā Tašköprüzade, aš-Šaqā'iq an-Nu'māniya, Istanbul 1269/1852.
Tīmūriya	Fihris al-Ḫizāna at-Tīmūriya I—II, Kairo 1367/1948.
Yeni Cami	Yeni Cami Kütübḫanesinde maḥfuẓi kütübi mevcūdenin defteri, Istanbul.
Ziriklī	Ḫairuddīn az-Zirikli, al-A'lam I—III, Kairo 1345—1347/1927—28.
Zetterstéen	Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der Universitätsbibliothek zu Uppsala. Verzeichnet und beschrieben von K. V. Zetterstéen. Uppsala, I 1930, II 1935.

TRANSKRIPCIJA

ا (ء)	ʼ	ض	ḍ (z)
ب	b	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʻ
ث	ṯ (s)	غ	ġ (g)
ج	ǧ (c, dž)	ف	f
چ	č (ç)	ق	q (k)
ح	ḥ	ك	k
خ	ḫ	ك (ڭ)	n, y
د	d	گ	g
ذ	ḏ (z)	ل	l
ر	r	م	m
ز	z	ن	n
ژ	ž (j)	و	w (v)
س	s	ه	h
ش	š (ş)	ى	y, i
ص	ṣ		

Znakovi za duge vokale:

ا ā ى ī و ū

TABELARNI PREGLED RUKOPISA PO JEZICIMA

ARAPSKI

1,[1-2]	140,[5,9]	367,[1-2]	550	608,[1-2]
2,[1-5]	143,[4, 6-7]	368	551,[1-2]	609
3,[1-2]	144,[5]	382-387	552	610,[1-2]
4	145,[5-8]	388,[1 8]	553,[1-9]	611-616
5,[1-2]	146,[4]	389	554-555	617,[1-4]
6	147,[2,5]	390,[1-3]	556,[1-6]	618,[1-4]
7	149,[3-4, 6, 9, 10]	391,[1]	557-570	619
9-90	151,[3-9]	392-396	571,[1-5]	620,[1-2]
95-97	152,[2-3]	397,[1-6]	572,[1-8]	621,[1-3]
98,[1-2]	157-160	398,[1-5]	573,[1-3]	622,[1-2]
99,[1]	161,[1-4]	399,[1,3-12]	574,[1-2]	623,[1-3]
100	162,[1-9]	400	575	624,[1-3]
101,[1]	163,[1-2]	401,[1-4]	576,[1-3]	625-627
102,[1-2]	164,[1-2]	402,[1-4]	577,[1-9]	628,[1-2]
103	165,[1-2]	403-434	578,[1-7]	629-630
104-112	166,[1-2]	435,[1-2]	579	631,[1-2]
113,[1-6]	167-235	436,[1-2]	580,[1-3]	632-637
114,[1-8]	236,[1, 3]	437	581	638,[1-3]
115,[1,3-6]	237-239	438,[1-4]	582,[1-3]	639
116,[1-4, 7-8]	240,[1-4]	439,[1-3]	584	640,[1-9]
117	241-246	440-447	585,[1-3]	641-642
118,[1-3]	247,[1-3]	448,[1-4]	586	643,[1-4]
119	248-298	449	587,[1-5]	644-653
120,[1-6]	299,[1-2]	450,[1-9]	588,[1, 3-5]	654,[1-4]
121	300,[1-3]	451-490	589,[1-2]	655,[1-3]
122,[1-7, 9-12]	301,[1-2]	491,[1-2]	590,[1-3]	656
123	302,[1-3]	492-513	591,[1-13, 15-20]	657,[1-3]
124,[1-5]	303-313	514,[1-5]	592,[1]	658
125,[1, 3-6]	314,[1-2]	515-516	594,[1]	659,[1, 3-4, 7-11]
126,[1-4]	315-354	517,[1-3]	595-596	660-661
127,[1-2, 4, 6-12, 14-20, 22-25]	355,[1-3]	518-529	597,[1-6]	662,[1, 3]
128,[1, 5-6]	356,[1-2]	530,[1-7]	598-601	663
129-131	357-359	531-542	602,[1-4]	664,[1-6]
132,[1-12]	360,[1-2]	543,[1-4]	603,[1-2, 4-8]	665-684
133	361-363	544,[1-2]	604,[1-2]	685,[1-4]
135,[3-5]	364,[1-2]	545,[1-3]	605,[1-3]	686-689
139,[2, 4-6]	365,[1-5]	546-547	606	690,[1-3]
	366,[1]	548,[1-2]	607,[1-2]	691,[1-5, 7-11, 13-15, 17]
		549,[1-2]		

692-694	709,$^{1-2}$	725,$^{1-5}$	739,$^{1-5}$	770
695,$^{1-3}$	710,$^{1-3}$	726,$^{1-2}$	740,$^{1-3}$	771,$^{1-2}$
696,$^{1-2, 4-5}$	711,$^{1-2}$	727,$^{1-3}$	741,$^{1-2}$	772,$^{1-5}$
697,$^{1-5}$	712	728,$^{1-2}$	750,^{1}	773,$^{1-4}$
698,$^{1-2, 4}$	713,$^{1-3}$	729-730	751-754	774
699,$^{1,3-4}$	714,$^{1-2}$	731,$^{1-36}$	755,$^{1-2}$	775,$^{1-6}$
700,$^{1-5}$	715,$^{1-17}$	732	756,$^{1-2}$	776-777
701,$^{1-3}$	716,$^{1-5}$	733,$^{1-2}$	757-760	778 $^{1-5}$
702,$^{1-4}$	717,$^{1-4}$	734,$^{1-8, 10}$	761,$^{1-3}$	779-782
703,$^{1-3}$	718-721	735-736	762,$^{1-3}$	785,$^{2-3}$
704-707	722,^{1}	737,$^{1-4}$	763-768	786,$^{5-6}$
708,$^{1-2}$	723-724	738,$^{1-2}$	769,$^{1,3-8}$	794,$^{2-4, 7-8}$

TURSKI

8	139,$^{1, 3}$	153	590,$^{4-7}$	727,^{4}
91	140,$^{1-4, 6-8, 10-13}$	154,$^{1-2}$	591,^{14}	734,^{9}
92	141,$^{1-3}$	155,$^{1-2}$	592,$^{2-5}$	740,^{4}
99,^{2}	142	156	593	742,$^{1-2}$
101,^{2}	143,$^{1-3}$	163,^{3}	594,$^{2-4}$	743,$^{1-3}$
115,$^{2-7}$	144,$^{1-4, 6}$	236,$^{2, 4}$	603,^{3}	744-748
116,$^{5-6}$	145,$^{1-4}$	302,^{4}	604,$^{3-7, 9}$	755,^{3}
122,^{8}	146,$^{1-3}$	366,$^{2-3}$	659,$^{2, 5-6}$	769,^{2}
125,^{2}	147,$^{1, 4, 6, 7}$	369-379	662,^{2}	783-784
127,$^{3, 5, 13, 21}$	148,$^{1-2}$	380,$^{1-7}$	664,$^{7-9}$	785,^{1}
128,$^{2-4,7}$	149,$^{1-2, 5, 7, 8}$	391,^{2}	691,$^{6, 16}$	786,$^{1-4}$
132,^{13}	150	399,^{2}	696,^{3,6}	787-790
134	151,^{1}	572,^{9}	698,^{3}	791,$^{1-4}$
135,$^{1-2}$	152,^{1}	578,^{8}	699,^{2}	792
136-138		588,^{2}	722,$^{2, 3}$	794,$^{5-6}$
		589,^{3}		

PERZIJSKI

93	143,^{5}	438,^{5}	592,^{4}	750,^{1,2}
94	147,^{3}	544,^{2} (djelomično)	691,^{12}	793,$^{1-2}$
101,^{1} (Uvod)	151,^{2} (Uvod)	572,$^{10-11}$	722,^{2}	794,^{1}
102,^{1} (Uvod) pri kraju)	381	583	749,$^{1-2}$	795

ENCIKLOPEDIJA

(DĀ'IRAT AL-MA'ĀRIF)

ENCIKLOPEDIJA

Arapski

1. **1919**

L. 76; 21 × 15. Nasḫ različit od različitih ruku; pod tačkom 1 stari arapski, a pod t. 2 noviji slab, sitan. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni sa ornamentima na sredini korica.

1. L. 1 — 69. مفاتيح العلوم

»Ključevi nauka«, enciklopedijsko djelo koje je napisao Abū ʿAbdullāh Muḥammad b. Aḥmad b. Yūsuf al-Ḫwārizmī, umro 387/997.

Brock. I, 244.

Na listu 1[a] nalazi se naslov:

كتاب مفاتيح العلوم تأليف ابى عبدالله محمدبن يوسف الخوارزمى

U zapisu ispod naslova navodi se puno ime pisca i kaže da je djelo napisano u vrijeme abasovićkog halife Ṭāyiʿa (ʿAbdulkarim b. al-Muṭiʿ) koji je vladao 364/974. Taj zapis glasi: قد الف هذا الكتاب المستطاب ابى عبدالله ابى بكر ـ كذا ـ محمد بن احمد بن يوسف الكاتب الخوارزمى فى ايام خلافة الطايع من الخلفاء العباسية و كانت خلافته سنة اربع و ستين و ثلثمائة

Djelo je posvećeno uglednom šejhu Abū al-Ḥasan ʿUbaidullāh b. Aḥmadu, veziru samanijskog vladara Nuḥa b. Mansūra.

Početak: الحمد لله العلى العظيم القادر الحكيم

Po rubu nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst.

Prepisao Sayyid Ibrāhīm b. ʿAlī al-Qayṣarī, *Naẓīr Amīr* 1061/1650:

تمت المقالة الثانية من كتاب مفاتيح العلوم و هو آخر الكتاب على يد العبد . . . . السيد ابراهيم بن على القيصرى الشهير بنظير امير . . . لسنة احدى و ستين و الف

Na kraju ima zapis u kom se kaže da je rukopis kolacionirao, ispravio i glosirao šaiḫ Muḥammad al-Kurdī: و قد قوبل و صحح و حشى

هذا الكتاب المستطاب على يد الفقير الشيخ محمد الكردى سلمه الله

2. L. 70 — 75. اللمعة الماردينية فى شرح الياسمينية

Abū Muḥammad 'Abdullāh b. Ḥaǧǧāǧ Ibn al-Yāsamīnī, umro 600/1203, napisao je kratak rad u stihovima o algebri i jednačinama (*al-ǧabr wa al-muqābala*) koji se zove *al-Yāsamīnīya*, pa je Muḥammad b. Muḥammad Sibṭ al-Māridīnī, umro 902/1496, napisao u prozi ovaj komentar na tu versifikaciju.

Brock. I 471,[1].

Na listu 1^a naslov: شرح سبط الماردينى على الياسمينية فى علم الجبر و المقابلة

Početak osnovnog teksta: على ثلاثة يدور الجبر   المال و الاعداد ثم الجذر

Početak komentara:

الحمد لله الذى احصى كل شئ عددا و جعل الاموال ... و بعد فيقول فقير رحمة

ربه محمد بن محمد سبط الماردينى هذا تعليق على الارجوزة الياسمينية فى علم الجبر ...

و اقبته باللمعة الماردينية فى شرح المقدمة الياسمينية

Osnovni tekst označen kraticom *s* (od *aṣl*), a komentar kraticom *š* (od *šarḥ*), pisanim crvenim mastilom.

Na početku i na kraju ovog djela pod t. 2 nalaze se zapisi, didaktični stihovi i sentence, pisane rukom nepoznatog prepisivača tog djela.

2. 840.

L. 275; 20,5 × 15. Nasḫ pomiješan sa ta'līqom. Papir bijel, tanak, povez kožni sa ornamentima na koricama.

1. L. 1—82 انموذج العلوم الاربعة و العشرين

Enciklopedijsko djelo o 24 nauke. Brockelmann (I, 499) kaže da se autor ovog djela zove Abū 'Āmir Muḥammad b. Aḥmad b. 'Āmir aṭ-Ṭarasūsī (Ṭarṭūšī) al-Balawī as-Sālimī i da je umro 559/1164. u Sevilji. Ismā'īl-paša (*Asmā' al-mu'allifīn* II, 94) kaže da se pisac zove Abū 'Āmir Muḥammad b. Aḥmad b. 'Āmir al-Balawī as-Sulamī aṭ-Ṭartūšī al- Andalūsī, da je umro 559. i navodi neka

njegova djela, ali među njima nema ovog rada. U svom djelu *Ḏail* (I, 137) navodi ovo djelo pod naslovom: الانموذج من العلوم لارباب الفهوم koji je vjerovatno uzeo iz uvoda, i pogrešno tvrdi da mu je autor Naǧmuddīn Ibrāhīm b. 'Alī b. Aḥmad aṭ-Ṭarsūsī al-Ḥanafī, umro 758/1356.

Početak:

حامدا لله و مصليا و مسلما على نبيه و آله و مرضيا على اصحابه و مترحما على التابعين

هذا انموذج من العلوم جمعته لارباب الفهوم

Stranice su obrubljene crvenim linijama. Na rubu, naročito s početka, ima bilježaka na turskom i arapskom jeziku koje se odnose na tekst, a sve su pisane prepisivačevom rukom.

Na l. 1^a zapisi iz tefsira i hadisa, te potpis i pečat ranijeg vlasnika: Ibrāhīm b. Ḥ. Muṣṭafā al-Baqārī (Bakarević) 1214/1799.

Na posljednjoj stranici nalaze se stihovi na turskom jeziku o važnosti besmele.

2. L. 83 — 210 موضوعات على القارى

Djelo o apokrifnim (*mauḍū'*) hadisima, napisao 'Alī b. Sulṭān Muḥammad al-Qārī, umro 1014/1606.

Brock. II, 394,[11a].

Početak: الحمد لله الذى انزل القرآن العظيم القديم ...

3. L. 211 — 235. رسالة مشتملة على اسماء الكتب و مصنفيها

Bibliografija raznih djela iz oblasti dogmatike, tefsira, hadisa, fikha i pomoćnih nauka. Gornji naslov uzet je iz uvoda ovoga rada.

Na l. 1^a nalazi se, međutim, ovaj zapis:

هذا كتاب يشتمل على اسماء الكتب و مؤلفيها مأخوذ من كتاب الشيخ احمد

العجمى الذى جمع فيه ديباجات الكتب

Iz toga se vidi da je šaiḫ Aḥmad al-'Aǧamī napisao djelo u kome je sabrao uvode (*dībāǧa*) raznih djela, pa je neko napravio izvod iz toga njegovog djela, tako da je uzeo samo imena djela i pisaca.

Pisac osnovnog djela (*Dībāǧāt al-kutub*) je, po svoj prilici, Aḥmad b. Muḥammad b. Ibrāhīm al-Wafā'ī al-Miṣrī Šihābuddīn al'Aǧamī, umro 1086/1676. Međutim, izvori koji spominju toga pisca (v. Ismā'īl-paša AM I, 162; Brock. II 308, S II, 419) ne navode mu toga djela. Možda je izvod izradio prepisivač ovog kodeksa.

Početak:

الحمد لله رب العالمين ... اما بعد فهذه رسالة مشتملة على اسماء الكتب و مصنفيها منقولة من كتاب الشيخ الامام ... مولانا الشيخ احمد العجمى

Poslije toga (l. 236) nalaze se stihovi o derogaciji i fragmenti nekih traktata o dogmatici u prozi i stihu.

4. L. 237 — 244. حديقة الظرفاء و حلية الشرفاء

Misli i savjeti u obliku poslovica. Sastavio sayyid Ḫalīl b. šaiḫ 'Alī at-Ṭoqātī.

Isma'īl-paša, *Ḏail* I, 398.

Početak:

الحمد لله الذى اصلح قالنا و بالنا ... و بعد فيقول الفقير ... السيد خليل بن الشيخ على ... لما سنحت ببالى فى بعض الاحيان تراكيب عربية مسجعة مشتملة على المواعظ و اللطائف و البيان ...

5. L. 244 — 273. الخلافيات و الوفاقيات بين الحكماء و المتكلمين

Teološko-filozofska rasprava, u kojoj se izlažu saglasna i različita mišljenja filozofa i teologa. To je izvod i prerada istoimenog djela, koje je napisao 'Abdullāh Mestğīzāde, umro 1148/1735. Ovaj izvod i preradu izvršio je 'Omar b. Ḥusain al-Āmidī, umro 1200/1785.

M. Tahir, OM II, 27; Isma'īl-paša AM I, 483, 800.

Početak:

بسم من له الحمد التام ... و بعد فيقول المفتقر الى رحمة ربه الهادى عمر بن حسين الآمدى ان الفاضل الشهير بمستجى زاده لما جمع الخلافيات و الوفاقيات بين الحكماء و المتكلمين و كذا فيما بين المتكلمين فى رسالة و ذكر فيها بعض ما لا يحتاج اليه كثير احتياج بحيث خرجت لذلك عن الحفظ و الضبط و الربط اردت ان افرغ فى قالب لا يخالف الاصل راسا ...

Na l. 273 — 275. (بعض الفتاوى), nekoliko fetvi od Muftīzāde.

Prepisao cijelu zbirku Ḍiyāuddīn 'Abdullah al-Azgōrī b. Ḥ. Muḥammad Dāgistānī al-Awārī u gradu Āmid u službi nekog 'Omar-efendije 1174/1760, kako se to vidi iz zapisa na kraju djela pod tač. 1 i 2.

قد وقع الفراغ من استنساخ الكتاب المسمى بانموذج العلوم الاربعة و العشرين للفاضل المحقق محمد بن الطرسوسى على يد الفقير ضياء الدين عبدالله الازغورى الحاجى محمد داغستانى الاوارى فى بلدة آمد فى خدمة مولانا الفاضل عمر افندى ... فى شهر شوال سنة ١١٧٤

3. **1494.**

L. 62; 19,5 × 12. Papir bijel i žućkast, povez polukožni.

1. L. 1 — 48 اتمام الدراية لقراء النقاية

Komentar enciklopedijskom djelu *an-Nuqāya* koje govori o 14 nauka. Osnovni tekst i komentar napisao Ğalāluddīn 'Abdurraḥmān b. Abū Bakr as-Suyūṭī, umro 911/1505. Naš rukopis je nepotpun na kraju i sadrži samo komentar o šest nauka.

Brock. II, 156.

Početak: الحمد لله على نعمه السابغة الشاملة ...

Nasḫ i ta'līq. Tekst Nuqāye podvučen; stranice obrubljene crvenom linijom.

Na l. 1ᵃ stihovi protiv sekte mu'tazila. Na kraju nekoliko praznih listova.

Prepisao Aḥmad b. Amrullāh al-Diyāqowī (iz Đakova, Hrvatska), 1111/1698.

2. L. 53 — 62 شرح رسالة فى آداب البحث و المناظرة

Traktat o disputaciji sa komentarom; oboje napisao Tašköprüzade, umro 968/1560.

Brock. II, 426.

Početak: الحمد لله الذى لا مانع لعطائه

Ta'līq pisan rukom istoga prepisivača.

4. ISTO kao br. 3,[1] **3612.**

L. 105; 18 × 13. Ta'līq s početka, a poslije nasḫ od više prepisivača. Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Papir u početku žućkast, tanak, a poslije bijel, deblji. Povez polukožni, oštećen.

Na l. 1ᵃ naslov djela, sadržaj i zapis u kome stoji da je prepisivač i vlasnik rukopisa Muḥammad b. Ḥusāmuddīn al-Buḫarī koji je započeo prepisivanje ovog primjerka u medresi Sulaimānīyi u Meki 26. VII 997/1588. Ali on je prepisao samo prvih 16 listova, a ostalo neki 'Alī b. Abū Sulaimān.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

5. 3687.

L. 67; 19 × 11. Papir žućkast, tanak. Povez polukožni, omotan u zeleno platno.

1. L. 1—54 مفتاح السعادة و مصباح السيادة

Enciklopedijsko djelo u kome je ukratko objašnjeno 150 nauka. Napisao Maulā Aḥmad b. Muṣṭafā Taškӧprüzāde, umro 968/1560. To je u stvari kratak izvod iz opsežnog djela istoga autora koje je štampano pod istim naslovom. Ovaj izvod je očito rad spomenutog autora, iako se to u rukopisu izričito ne kaže. Neko je na ovaj rukopis pogrešno stavio naslov: موضوعات العلوم i pripisao ga Ibn Kamāl-paši.

Brock. II, 426; Ismā'īl-paša, AM I, 144.

Početak: مبادی مدایحك ذكر اسمك العالی و مبانی محامدك بالاعتراف برك المتوالی

U uvodu pisac daje 18 savjeta učenicima, a potom prelazi na opis pojedinih nauka.

Ta'līq sitan, pisan vještom rukom.

Na početku se nalaze razni stihovi na arapskom i turskom jeziku. Među stihovima na turskom jeziku ima ih nekoliko od Šaiḫ Faiḍīje, Ḥalīmizāde Aḥmād ef. i drugih. Tu je i zapis da je nekada Muṣṭafā Sidqī Qarabeg, mostarski muftija, posudio ovaj rukopis od Ḥasan ef., što je zabilježio neki muftijin učenik. Na l. 1ᵃ nalaze se potpisi i pečati ranijih vlasnika: 'Abdulwahhāb b. Ibrāhīm; Aḥmad b. Ibrāhīm, njegov brat; Ṣāliḥ b. Bayrām, te još nečitko ime nekog pisara divana (*kātib ad-dīwān*).

2. L. 54—67 شرح الرسالة العضدية فی الوضع

Komentar risale *aḍ-'Aḍudiyya* o gramatičkom tumačenju riječi. Osnovni tekst napisao je Qāḍī 'Aḍududdīn 'Abdurraḥmān b. Aḥmad al-Īǧī (umro 756/1355), a ovaj komentar Abū 'l-Qāsim al-Laiṯī as-Samarqandī. Komentar je dovršen 888/1483.

Brock. S II, 288.

Početak: الحمد لله الذی خص الانسان بمعرفة اوضاع الكلام و مبانيه

Pismo kao u prethodnom djelu od iste ruke. Osnovni tekst je pisan crvenom tintom. Na rubu ima sitno pisanih bilježaka koje tumače tekst. Rukopis potiče iz XVIII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

6. مجمع البحار فی تاريخ العلوم و الاسفار 95.

Djelo o historiji nauka i knjiga od H. Mehmeda Handžića, umro 1944. To je prvi dio opsežnog djela, koje je pisac bio započeo, ali ga nije dovršio. Na naslovnoj stranici ispod gornjeg naslova stoji:

النصف الاول منه مسودة المصنف الفقير محمد بن محمد الخانجی البوسنوی . . .

Početak: الحمد لله الكريم المنان العلی الشان القوی البرهان

U uvodu pisac kaže da je odlučio da napiše opsežno djelo o naukama u islamskom svijetu od najstarijih vremena do svoga doba i to u prvom redu za svoju upotrebu i za ostale ljubitelje nauke. Djelo je zamišljeno u dva dijela koji bi se sastojali od više svezaka. U prvom dijelu bio bi prikazan razvoj nauke i život istaknutih naučnika, a u drugom bibliografija djela ili tačnije kritička prerada i dopuna Ḥaǧi Ḫalīfina djela *Kašf aẓ-Ẓunūn*. Od oba dijela toga djela napisao je po jedan svezak. Ovo je prvi svezak prvog dijela. Sastoji se od dosta opširnog uvoda (*al-muqaddima*), podijeljenog na više poglavlja (*faṣl*) i nekoliko glava (*al-bāb*).

Nakon početka pisac kaže:

. . . لانی قسمته قسمين الاول فی تاريخ العلوم و تراجم حملتها . . . و القسم الثانی فی سرد اسماء المصنفات مع التعريف بها و هو يحتوی علی ما فی كشف الظنون مع تهذيبه و تنقيحه و زيادات جمة من مستدرك عليه و مذيل و عند المقارنة تتبين الحقيقة ان شاء الله . . .

L. 58; 34,5 × 22. Nasḫ čitak, autograf. Papir bijel, deblji, povez kožni.

Datum pisanja nije označen, ali je rad nastao oko 1930. godine, jer je slijedeće godine pisac završio i prvi svezak drugog dijela (v. slijedeći broj).

7. المجلد الاول من تذييل كشف الظنون 96.

Dopuna Hağī Ḫalīfinom djelu *Kašf aẓ-Ẓunūn* od H. Mehmeda Handžića (v. br. 6). To je prvi i jedini svezak drugog dijela prethodnog djela *Mağma' al-biḥār*. Sadrži bibliografsku građu, koju je pisac namjeravao srediti i unijeti u prethodno djelo, kako se to vidi iz slijedeće bilješke ispod naslova:

و هو بعد ترتيبه داخل ان شاء الله تعالى فى كتابى الكبير المسمى بمجمع البحار فى تاريخ العلوم و الاسفار

U uvodu pisac kaže da je od rane mladosti osjećao ljubav za istoriju arapske književnosti i bibliografiju i da mu je kao najbolje pomagalo za to služilo djelo *Kašf aẓ-Ẓunūn* od Hağī Ḫalīfe. Ali kako je to djelo staro već blizu tri stoljeća i kako njegove dopune, što su ih neki pisali, nisu pristupačne — to je odlučio da sam napiše jednu dopunu. U ovom svesku obrađeno je 4110 bibliografskih jedinica.

Početak:

الحمد لله منزل الكتاب على انبياءه و ملهم العلوم الى اصفيائه ... و بعد فيقول العبد المتواضع لجلال الملك العليم ... محمد بن محمد الشهير بخانجى زاده ... لقد اشرب قلبى مذ طراءة العمر حب تاريخ آداب العرب و الوقوف على جميع انواع الكتب فما رأيت فى ذلك احسن معين من كتاب كشف الظنون عن اسامى الكتب و الفنون الا ان هذا الكتاب مؤلف تقريبا قبل ثلاثة قرون فهو غير واف لهذا الزمان و قد الف بعضهم ذيلا عليه لكنه ليس بمنتشر بين الانام فتفكرت فى ذلك و قلت متوسلا الى رب الارباب و مذلل الصعاب لعل الله يوفقنى الى ترتيب ذيل لهذا الكتاب و انى والله لست بذلك و انا بالنسبة الى العلماء احقر حقير و افقر فقير.

L. 187; 33,5 × 23. Nasḫ autograf. Naslovi djela pisani su crvenim mastilom. Na rubu su redni brojevi obrađenih djela. Papir bijel sa linijama, povez poluplatneni.

Na kraju ima zapis pisca da je svezak dovršen u Sarajevu 1350/1931: وليكن هذا آخر المجلد الاول من تذييل كشف الظنون فى اسامى الكتب و الفنون غير مرتب على حروف المعجم و تم جمعه فى اواخر ربيع الآخر سنة ١٣٥٠ فى مدينة سراى بوسنه.

8. معرفتنامه حق 105.

Enciklopedijsko djelo o tesavvufu, ahlaku i drugim islamskim naukama. Napisao Šaiḫ Ibrāhīm Ḥaqqī b. Dervīš 'Oṯmān al-Arzarūmī as-Ṣūfī al-Ḥanafī, umro 1195/1780.

Isma'īl-paša, *Ḏail* II, 512.

Početak:

حمد بى حد و شكر بى عد و ثناء مؤبد بر واحد فرد أحد حضرتلرينك اولسونكى

L. 307; 32,5 × 22,5. Nasḫ. Na prvoj stranici jednostavan unvan. Prve dvije stranice obrubljene sa dvije tanke i jednom širokom zlatnom, a ostale jednom crvenom linijom. Papir bijel, čvrst, povez kožni sa pozlaćenim ornamentima na koricama.

Na početku sadržaj; na kraju zapis da je pisac djelo dovršio 1170/1756. i autorovo pismo u kome upućuje savjete nekom svom prijatelju; oba teksta pisana su rukom prepisivača.

Na l. 1[a] zapis i pečat nekog Džine (Džīnozāde), koji je ovo djelo zavještao Šehdī-efendinoj biblioteci s kojom je prešlo u ovu biblioteku.

QUR'AN
I NAUKE O QUR'ANU

1) QUR'ĀN

A) MUSHAFI (AL-MAṢĀḤIF)

9. MUṢḤAF **3.**

L. 333; 34 × 24,5. Ṯuluṯ stariji, krupan, pisan vrlo vještom rukom. Naslovi sura pisani krupnijim zlatnim slovima. Pismo je na mnogim mjestima kasnije obnovljeno nevještom rukom. Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama iznad teksta. Svaka tačka ukrašena je tankim crnim crticama, te plavim i crvenim tačkicama, tako da predstavlja lijep mali polihrom ili rozetu. Kad se uzme u obzir da tu ima 6666 tih tačaka (broj ajeta) i da je u svakoj 10 plavih i crvenih tačkica, te 10 tankih crtica, onda se jasnije vidi koliko je truda i vremena u to utrošeno. Džuzovi, hizbovi i ašereta označeni su na rubu zlatnim mastilom. Papir deblji, požutio. Mnogi listovi, naročito na početku i na kraju, oštećeni i popravljeni. Originalni kožni povez, popravljen; na starom dijelu korica ornamenti. Na zatvaraču utisnuta ajeta sure Vāqi'a 79 i 80.

Rukopis potiče, vjerovatno, iz XIV stoljeća.

10. ISTO **82.**

Fragment Qur'āna koji se sastoji od 12 listova iz nekog izvanredno lijepo izrađenog primjerka.

L. 12; 37,5 × 28. Ṯuluṯ veoma lijep, pisan u razmaknutim redovima (5 redaka na prostoru od 28 cm). Pismo ima neke karakteristike koje se ne nalaze u drugim rukopisima ove biblioteke. Dijakritičke tačke slova ش su često poredane vodoravno iznad slova. Npr. و ويل للمتشردين. Ispod slova س nalaze se opet često tri vodoravno poredane dijakritičke tačke; npr. بيسبع بيهاوات. Slovo ك nije uvijek napisano na uobičajen način, nego kao u gornjem primjeru. U riječi سماوات imamo opet dugo ā (ا) poslije slova m, što nije uobičajeno u kur'anskom pravopisu. Na rubovima i između redaka ima objašnjenja pojedinih riječi i rečenica, uzetih iz tefsira 'Abdullāh b. 'Abbāsa.

Pisana su sitno, starim arapskim neshom. Ajeta su označena precizno i divno izrađenim rozetama u obliku koncentričnih krugova u bojama. Glavni dio ovih rozeta je u zlatnoj boji posebno ukrašen. U sredini svake rozete, kao poseban ukras, predstavlja zlatnim slovima napisana riječ *āya*, koja je obrubljena tankom crnom crtom. Sa vanjske strane rozeta nalaze se po tri plave i crvene tačkice u obliku male piramide. Takvih piramida, plavih i crvenih naizmjenično, ima osam u svakoj rozeti, a raspoređene su tačno u jednakim razmacima. Na početku sure al-Aḥqāf nalazi se divan mali unvan u bojama, pa pretpostavljamo da su se takvi unvani nalazili i na početku ostalih sura. U njima su upisani naslovi sura bijelim i zlatnim mastilom na polju od skladnih ornamenata koji daju sliku divne arabeske. Oko tih unvana, odnosno arabeski izrađen je okvir u bojama (tanke crne, široke zlatne i plave linije). Na rubovima se nalaze krasne krupne rozete u bojama, okrugle i ovalne. U sredini tih rozeta upisana je riječ: *Allāh*. Papir tamnobijel. Listovi prosuti i znatno oštećeni vlagom i insektima. Ukrasi su mnogo stradali i izblijedjeli, a mjestimično i pismo.

Rukopis je vjerovatno iz XV stoljeća.

11. ISTO 80.

Fragment druge sure.

L. 8; 25 × 18. Ṯuluṯ lijep, pisan vještom rukom. Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama iznad teksta. Ove su ukrašene tankom crnom crtom i plavim tačkicama, pa imaju izgled cvijeta sa zlatnim listićima. Na rubu nekih listova nalaze se veoma lijepe rozete od kojih su neke izblijedjele. Papir bijel, potamnio, listovi prosuti, oštećeni vlagom i dugom upotrebom.

Rukopis je vjerovatno iz XV stoljeća.

12. ISTO 79.

Fragmenti od 18. do 27. džuza.

L. 39; 29,5 × 20,5. Nasẖ magripski, krupan, pisan vještom rukom. Naslovi sura pisani žutim mastilom, kao i hizbovi na rubu, a vokali crvenim. Ajeta su označena krupnim žutim tačkama posebnog oblika, slična okruglom slovu h (ه) od riječi آية. (Možda je to zaista kratica te riječi). *Hamza* uz alif (ا) pisano također žutim, u obliku prave tačke. Papir tamnobijel, deblji, listovi prosuti, znatno oštećeni vlagom, tako da su mnogi u raspadanju. Poveza nema.

Rukopis je vjerovatno iz XV stoljeća.

13. ISTO 81.

Fragmenti koji se sastoje od 22 lista sa raznih mjesta i iz raznih sura nekog izvanredno lijepo opremljenog primjerka.

L. 22; 39,5 × 27. Ṯuluṯ krupan, u razmaknutim redovima (5 redaka na 33 cm), vanredno lijep, pisan rukom kaligrafa-umjetnika na tankom papiru, nalijepljenom na drugom debljem i to većinom s jedne strane, a rjeđe s obje strane debljeg lista. To je učinjeno, smatramo, mnogo kasnije, prilikom nekog popravljanja, kada su originalni listovi prosuti i postali ugroženi, da bi se ovako spasili. Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama koje su ukrašene i umjetnički izrađene, tako da predstavljaju divne rozete raznih oblika, smještene iznad teksta. Na prvih šest listova između redaka nema ništa osim tih rozeta. Na drugom listu prva dva reda ukrašena su zlatnim tačkama po samim slovima. Od sedmog lista dalje široki prostor između redaka ukrašen je zlatom u različitim nepravilnim oblicima i po njemu lijepo izrađenim sitnim cvijećem u bojama. Zlatni ukrasi, koji služe kao podloga cvijeću, izrađeni su prema obliku cvijeća i obrubljeni su tankim crnim linijama. Ukrasi su, na žalost, dosta izblijedjeli usljed vlage i drugih nepogoda. Papir tamnobijel, zahvaćen vlagom i oštećen; listovi prosuti. Poveza nema.

Rukopis potiče vjerovatno iz XV stoljeća.

14. ISTO 61.

L. 236; 29 × 20. Nasẖ arapski, pisan dosta vještom rukom. Prve dvije strane ukrašene su prostim crtežima i okvirima u crnoj i crvenoj boji. Naslovi prvih dviju sura napisani su crnim, a ostali crvenim mastilom. Ajeta su označena sa tri crvena zareza. Znakovi za pravilno čitanje pisani su crvenim. Dijelovi teksta označeni su na rubovima crvenim mastilom. Na rubovima, a mjestimično i između redaka ima bilježaka iz kiraeta. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, deblji. Povez kožni sa jednostavnim ornamentima.

Na naslovnoj strani nalazi se pečat i zapis ranijeg vlasnika: 'Ismā'īl b. Ḥasan. Ispod toga zapis i pečat zavještača Mustaj-bega Dženetića.

Na kraju rukopisa nalazi se zapis prepisivača. Ispod toga bilješka pisana sitnim ta'līqom na turskom jeziku o tome kako treba učiti Qur'ān za određenu svrhu (želju), te ime mjesta. Zatim su navedeni mjeseci s napomenom ispod svakog od njih kome se uči i poklanja hatma u dotičnom mjesecu. Iza toga hatma-dova. Nakon nje risāla

منافع القرآن na turskom jeziku o tom kako i u koju svrhu treba učiti pojedine sure Qur'āna. Na rubu posljednjeg lista spomenuto je 11 Ahmeda za čiju dušu treba proučiti po jedanput suru *Tabāraka*, pa da se čovjeku ostvari neka želja. Na zaštitnom listu na kraju datumi rođenja neke djece.

Prepisao Sinan b. Sulaimān, muezin u Ohridu 1001/1593.

قد وقع الفراغ من هذا المصحف الشريف فى يوم الخميس فى وقت الظهر فى شهر جمادى الاخرى فى سنة احدى و الف ... عن يد اضعف عباد الله ... سنان بن سليمان المؤذن ... كتب فى قصبة اوخورى (!)

15. ISTO **52.**

L. 295; 35,5 × 25. Tulut lijep. Prvi list izgubljen. Početak druge sure ukrašen, ali su ukrasi i pismo oštećeni vlagom. Treći i četvrti list dopisani kasnije drugom rukom, ali lijepo, gotovo kao ranijim pismom. Znakovi za pravilno čitanje i za dijelove teksta pisani crvenim. Samo su džuzovi označeni crnom tintom. Ajeta su označena sa tri zareza, a na početku i na kraju malim rozetama. Posljednje dvije stranice ukrašene su unvanima i cvijećem u bojama, slično kao što su bile ukrašene prve dvije. Na rubu nekih listova ima bilježaka iz kiraeta, koje su pisane crvenim mastilom. Papir tamnobijel, deblji, zahvaćen vlagom. Povez kožni, oštećen i popravljan, sa utisnutim ornamentima na koricama.

Rukopis je vjerovatno iz XVI stoljeća.

16. ISTO **4375.**

L. 286; 24 × 17. Tulut i nasḫ, pisani vještom rukom. Na svakoj punoj stranici ima 13 redaka. Od toga su tri reda pisana krupnim tulutom i to na početku, u sredini i na dnu stranice. Iznad i ispod krupnog reda koji ide sredinom stranice ispisano je po pet redaka neshom obične veličine, oštrim perom. Krupni redovi su duži, a sitni su uvučeni s obje strane. Prve dvije stranice ukrašene su lijepim okvirima, izrađenim u ljubičastoj, zlatnoj, zelenoj i crnoj boji. U taj ukras ugrađeni su naslovi prvih dviju sura i ispisani pismom *kūfī* zlatnim mastilom. Na ovim stranicama ispisan je samo po jedan red krupnim sulusom, i to sredinom stranice.

Naslovi sura pisani su zlatnim mastilom. Ajeta su rastavljena krupnim zlatnim tačkama koje su obrubljene tankom crnom kružnicom. Znakovi za ašere, hizb, sedžde i džuz stavljeni su na rubu zlatnim slovima.

Papir tamno bijel, povez kožni, oštećen, sa ornamentima ukrašenim zlatom. Na zatvaraču korica utisnuta ajeta 79—80 sure Vāqi'a.

Na l. 1ª zapis na arapskom jeziku u kome se kaže da je ovaj mushaf uvakufio Muḥamed Glođo, sin H. Akif-age, 14. džumada'l-ahira 1281/1864. Na prvom zaštitnom listu potpis i pečat ranijeg vlasnika, vakifovog oca, iz 1266/1849. Listovi 3—6 izgubljeni.

Sličan način pisanja nalazi se u rukopisu mushafa pod br. 9.

Na kraju je rukom prepisivača, krupnim zlatnim slovima napisan zapis da je ovaj mushaf prepisao Mas'ūd as-Sulṭānī, bez oznake datuma i mjesta. كتبه العبد الضعيف ... مسعود السلطانى غفر الله ذنوبه

17. ISTO **4395.**

L. 220; 11,3 × 7,5. Nasḫ sitan, pisan oštrim perom i veoma lijepim pismom od početka do kraja. Naslovi sura pisani su crvenim mastilom. Ajeta su rastavljena sitnim crvenim tačkama.

Primjerak je u početku manjkav, a mnogi listovi su oštećeni. Stranice obrubljene sa tri sasvim tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Džuzovi, hizbovi, ašereta i sedžde označeni su na rubovima crvenim. Znakovi za čitanje stavljeni su iznad teksta crvenim mastilom. Papir tamnobijel, tanak, povez kožni sa ornamentima.

Rukopis vjerovatno potiče iz XVI stoljeća.

18. ISTO **20.**

L. 301; 18 × 11,5. Nasḫ vrlo lijep, sitan. Prve dvije stranice ukrašene su bojama na zlatnoj podlozi. Redovi na njima podvučeni su širokim zlatnim linijama. Ostale stranice su obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Znakovi za čitanje pisani su crvenim. Ajeta su označena zlatnim tačkama. Tekst je na mnogim listovima oštećen i zamrljan. Džuzovi i sedžde označeni su različitim i vrlo lijepim rozetama na rubovima. Nazivi sura pisani su bijelom bojom na zlatnoj podlozi. Završetak ukrašen zlatnom i ružičastom bojom. Papir bijel, tanak, glat. Mnogi listovi prosuti. Povez kožni, oštećen, sa pozlaćenim ornamentima, utisnutim u korice.

Prepisao ḥāfiẓ 'Omar u medresi Tekiye u gradu Osman Pazari (Bugarska) 1064/1653. To je jedanaesti mushaf koji je on prepisao.

تمت الاوراق بعون الملك الخلاق عن يد العبد الضعيف الحافظ عمر الساكن بعثمان بازارى فى مدرسة تكيه. عدد المصحف ١١ سنه ١٠٦٤

19. ISTO 7.

L. 317; 29 × 20. Nasḫ pokrupan, lijep. Dugo ā (ا) pisano crvenim mastilom iznad riječi. Mnogi listovi, naročito pri kraju, dopisani su kasnije drugom rukom. Posljednji list je izgubljen. Ajeta su rastavljena crvenim tačkama. Prve dvije stranice su obrubljene sa tri crne i jednom crvenom širokom zlatnom, a ostale sa dvije crvene linije. Znakovi za pojedine dijelove teksta i za pravilno čitanje pisani su crvenim. Papir bijel, potamnio. Neki listovi prosuti, povez kožni, oštećen.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

20. ISTO 8.

L. 331; 26,5 × 18. Nasḫ krupniji, pisan vještom rukom. Listovi 2—4 izgubljeni. Ajeta su u početku označavana malim crvenim tačkama, a poslije sa tri zareza. Posljednji list dopisan je kasnije drugom rukom vrlo lijepim pismom. Na l. 273. i 274. po jedna stranica ispisana je sitno lijepim nasḫom, rukom prepisivača koji je prepisao cjelinu. Na listu 279ª posljednja tri reda ispisana su krupnim sulusom, i to prvi red crnim, a drugi crvenim mastilom. Znakovi za čitanje i za dijelove teksta pisani su crvenim. Papir bijel, potamnio. Mnogi listovi oštećeni i popravljeni; povez kožni, oštećen.

Rukopis je vjerovatno iz XVII—XVIII stoljeća.

Na posljednjem dopisanom listu ima bilješka iz koje se vidi da je taj list dopisao Sulaimān b. Uwais Koruğīzāde, u gradu Feke (adenski vilajet, Turska), 1196/1781.

21. ISTO 18.

L. 292; 15 × 10. Nasḫ lijep, sitan. Prve dvije stranice ukrašene su biljnim i drugim ornamentima u bojama na zlatnoj i plavoj podlozi. Ajeta su označena zlatnim tačkama. Naslovi sura pisani su bijelim mastilom na zlatnoj podlozi. Stranice obrubljene tankom crnom, širokom zlatnom i plavom linijom. Džuzovi i sedžde označeni su rozetama na rubovima. Znakovi za čitanje stavljeni su samo na početku do 11 sure (izuzev prve dvije stranice) i od 78. sure do kraja Qur'āna. Papir tamnobijel, tanak, glat. Povez kožni, oštećen. U korice utisnuti mnogi pozlaćeni ornamenti.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

22. ISTO 32.

L. 393; 18,5 × 12. Nasḫ vrlo lijep. Prvi list nedostaje. Početak druge sure ukrašen je lijepim unvanom u bojama. Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama koje su ukrašene tankom crnom kružnicom i crvenim tačkicama. Naslovi sura pisani bijelim na zlatnoj podlozi. Znakovi za čitanje pisani su crvenim. Oznake dijelova teksta pisane su na rubu zlatnim mastilom. Tu se obično nalaze i male rozete u bojama. U suri Ṭāhā dva lista su dopisana kasnije i pogrešno uvrštena i brisana. Na više mjesta pojedini listovi su izgubljeni. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Papir tamnobijel, tanak. Listovi prosuti; mnogi su oštećeni. Originalni povez izgubljen i stavljen drugi, kožni, očito s neke druge knjige, oštećen, rastavljen od listova, sa ornamentima.

Na završetku ima zapis u kome se kaže da je prepis dovršen. Potpis vještog prepisivača ḥāfiza Oṯmāna b. Mahdī namjerno brisan tako da se teško može pročitati: اضعف الكتاب الحافظ عثمان بن مهدى غفر لهما

Rukopis potiče vjerovatno iz XVII stoljeća.

23. ISTO 29.

L. 303; 17 × 11. Nasḫ pisan dosta vještom rukom. Prve dvije stranice ukrašene su različitim unvanima i okvirima u bojama koji su oštećeni. Drugi list oštećen i popravljen. Ajeta su označena krupnim crvenim tačkama. Stranice obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Na rubovima su obične rozete koje označavaju džuzove i sedžde. Znakovi za čitanje pisani su crvenim. Za nazive sura pripremljena je zlatna podloga, ali oni nisu ispisani. Posljednji list dopisan je kasnije drugom rukom. Tekst je na nekim mjestima zamrljan. Papir bijel, tanak, povez kožni, oštećen, sa ornamentima na koricama.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

Na početku ima zapis u kome se kaže da je primjerak uvakufila Kanita-hanuma, žena Mustafa-paše Babića, a kćerka Homārī Mehmed efendije, za mekteb u mahali Sinan-vojvode u Sarajevu.

24. ISTO 13.

L. 287; 25 × 19. Nasḫ lijep, pisan vještom rukom. Naslovi sura pisani su crvenim mastilom. Prve dvije sure su bez naslova. Ajeta su označena krupnim zelenim tačkama. Prve dvije stranice ukrašene su primitivno zelenom i crvenom bojom. Znakovi za pravilno čitanje

i dijelove teksta pisani su crvenim. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i širokom zlatnom linijom. Sve su boje izblijedjele. Na rubovima nekih listova nalaze se jednostavne rozete. Na kraju hatma-dova. Papir bijel, tanak, slab. Mnogi su listovi oštećeni, naročito u početku i pri kraju, i kasnije su popravljeni. Povez kožni, oštećen.

Prepisao Dervīš Sulaimān, učenik Ḥāfiẓ-'Oṯmāna: كتبه . . . الحقير درويش سليمان من تلاميذ عثمان بحافظ القرآن (!?) Ḥāfiẓ Oṯmān je poznati turski kaligraf, koji je, navodno, prepisao blizu 300 mushafa. Umro je 1110/1698 (QA III, 1914). Prema tome, ovaj prepis potiče iz XVII ili XVIII stoljeća.

25. ISTO **53.**

L. 255; 44,5 × 30. Nasḫ dosta krupan, pisan širokim perom, vještom rukom. Prve dvije stranice ukrašene su ornamentima i okvirima u bojama. U njima su upisani naslovi sura crvenim mastilom. Ajeta su označena krupnim tamnim tačkama grafitne boje sa više crvenih tačkica po njima. Ispod naslova, pisanih krupnim pismom, izvezene su besmele grafitnom bojom na crvenoj podlozi. To je samo ornamenat, jer se ispod toga na početku sure nalazi redovna besmela. U dnu ovih stranica upisana su prigodna ajeta crvenim mastilom. Sve stranice su obrubljene sa više linija u bojama. Znakovi za pravilno čitanje su izostavljeni. Dijelovi teksta označeni na rubu crvenim mastilom u velikoj crvenoj kružnici koja je ukrašena bojama. Tekst podvučen isprekidanim zupčastim linijama zlatne boje. Papir tamnobijel i žućkast, povez kožni, oštećen.

Na početku i na kraju nalazi se krupno i lijepo pisan zapis u kojem se kaže da je ovaj mushaf uvakufio gatački hānedān Derviš Salih-paša (Dedaga) Čengić, sin Ismail-agin, za Karađoz-begovu džamiju u Mostaru, mjeseca šabana 1287/1870:

صاحب الخيرات و الحسنات غاچقه خاندانلرندن و چنكيچ زاده‌لرندن درويش صالح
پاشا بن اسماعيل آغا كلام قديمى موستارده كائن قره كوزبك جامع شريفنه وقف اولنق
اوزره بو كلام قديمى توقيف بشرط ان لا ينتقل الى مسجد آخر الى يوم التناد فى سنة
سبع و ثمانين و مأتين و الف فى شهر شعبان المعظم

Na kraju kratka hatma-dova i ispod nje zapis prepisivača, pisan crvenim mastilom.

Prepisao Muḥammad b. Ḥ. Munla 'Abdullāh al-Hindī al-Kāzmāwī, 1124/1712. كتبه اقل الخليفة محمد بن المرحوم الحاج ملا عبد الله الهندى الكاظماوى تمت فى سنة ١١٢٤

Iz Karađoz-begove biblioteke.

26. ISTO **44.**

L. 304; 17 × 11. Nasḫ vrlo lijep, sitan, pisan vještom rukom. Prve dvije stranice obilno su ukrašene biljnim ornamentima i drugim skladnim crtežima u bojama na zlatnoj podlozi, samo su ukrasi izblijedjeli. Tekst je podvučen širokim zupčastim zlatnim linijama. Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama koje su ukrašene tankim crnim kružnicama, te crvenim i plavim tačkicama. Znakovi za čitanje pisani su crvenim. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Po rubovima listova ima lijepo izrađenih rozeta u kojima su upisane oznake za dijelove teksta. Imena sura ispisana su bijelom bojom na zlatnoj podlozi u malim unvanima u bojama. Papir bijel, potamnio; povez kožni, obložen zelenim platnom.

Na kraju hatma-dova i zapis prepisivača.

Na naslovnoj stranici i na posljednjem neispisanom listu nalazi se krupno pisan zapis crvenim mastilom u kome se kaže da je ovaj mushaf uvakufila Habiba-hanuma, kći Mehmed Nazif-efendije Svrze, 1278/1861. Njen mutevelija je (njen brat) Ašir-efendija, sin Mehmed Nazif-efendije.

Prepisao Ḥusain b. 'Alī, učenik Ḥ. Muḥammad-efendije as-Sarāyī (iz Sarajeva) 1151/1738. كتبه العبد الفقير المعترف بالذنب و التقصير حسين بن على . . . من تلاميذ الحاج محمد افندى السرائى فى سلخ ذى القعدة الشريف لسنة احدى وخمسين و مأة و الف . . .

27. ISTO **23.**

Primjerak manjkav na početku.

L. 250; 19 × 13. Nasḫ vrlo slab. Ajeta su označena crvenim tačkama. Znakovi za čitanje i dijelove teksta pisani su crvenim. Na početku nedostaje cio prvi i djelomično drugi džuz. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Papir tamnobijel, deblji, slab, povez kožni, oštećen, rastavljen od listova.

Prepisao Aḥmad b. Ḥaği Nesīmzāde (Hadžinesimović) al-Aqḥisārī, u četvrtak 18. redžeba 1166. (21. V 1753), kako se to vidi iz zapisa na kraju ovoga rukopisa.

U tome zapisu koji je pisan slabim turskim jezikom, prepisivač kaže, pored ostalog, da je započeo prepisivanje ovoga mushafa 1138/1725. Tada je prepisao 6 džuzova i 7 listova. Slijedeće godine (1139) poginuo mu je otac na iranskoj vojni, pa je prestao sa prepisivanjem. Deset godina kasnije (1149/1736) upućen je bio u rusko-turski rat i slijedeće, 1150, godine pao je u rusko ropstvo kod Odžakova (Ozije). Iz ropstva se izbavio tek 1155/1742. i vratio se kući. Deset godina kasnije (1165/1751) nastavio je prepisivanje ovoga mushafa i završio ga spomenutog datuma.

28. ISTO **4393.**

L. 290; 17,5 × 12. Nasḫ običan. Nazivi sura pisani su bijelim na zlatnoj podlozi. Nazivi prvih dviju sura nisu napisani. Prve dvije stranice bogato su ukrašene lijepim ornamentima u bojama ali su oštećene. Zadnji listovi izlomljeni su i otkinuti. Čitav rukopis je dosta oštećen.

Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama koje su okružene tankom crvenom kružnicom po kojoj su posute crvene i zelene tačkice. Stranice su obrubljene tankim crnim i širokom zlatnom linijom. Džuzovi i sedžde napisane su u raznovrsnim rozetama u bojama na rubovima. Papir bijel. Neki listovi prosuti. Originalni kožni povez bio je bogato ukrašen pozlaćenim ornamentima, ali je oštećen.

U zapisu na kraju prepisivač ḥāfiẓ Muṣṭafā b. 'Omar al-Mostārī (Mostarac) kaže da je to osmi primjerak mushafa koji je on prepisao. Prepis je završen 1169/1755.

29. ISTO **77.**

L. 205; 29 × 19,5. Nasḫ slab. Ajeta su označena crvenim tačkama. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Znakovi za čitanje su izostavljeni. Papir bijel, slab; mnogi listovi prosuti, povez kožni, oštećen.

Prepisao neki Ḥusain, 1. VIII 1171. (10. VI 1758).

30. ISTO **6.**

L. 291; 31 × 20. Nasḫ. Ajeta su označena u početku zlatnim, a poslije crvenim tačkama ili zarezima. Prve dvije stranice ukrašene su zlatnim okvirima i brojnim crvenim i crnim linijama. Uobičajeni znakovi za čitanje i za dijelove teksta pisani su crvenim.

Stranice obrubljene sa dvije tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Papir bijel, čvrst, glat; povez kožni, oštećen.

Na l. 1ª više malih pečata koji su nečitljivi, izuzev jednog u kom se teško može pročitati: مظهر نور الهى احمد ٥٣ . Na kraju hatma-dova.

Prepisao Muṣṭafā b. Muḥammad Aqḥiṣārī al-'Arīf 1175/1761. kako se to vidi iz ovoga zapisa: وقع الفراغ من تحرير هذا المصحف الشريف عن يد المذنب . . . اقحصارى مصطفى بن محمد حمدى العريف فى سنة خمس و سبعين و ماة و الف

31. ISTO **4371.**

L. 359; 43 × 27. Nasḫ lijep. Naslovi sura pisani crvenim. Prva dva lista dopisana su kasnije slabijim pismom.

Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama u tankim crnim kružnicama. Stranice su obrubljene crnom, crvenom i zlatnom linijom. Džuzovi, hizbovi i sedžde označeni su na rubu crvenim mastilom. Znakovi za čitanje pisani su iznad teksta, većinom crvenim mastilom. Papir tamnobijel, deblji. Povez kožni, originalan oštećen, sa ornamentima i pozlaćenim ukrasima na koricama. Mnogi listovi prosuti.

U zapisu na kraju prepisivač ḥāfiẓ Ibrāhīm b. Haği Muḥammad as-Sarāyī (Sarajlija) kaže da je to trideset i drugi mushaf koji je on prepisao. Prepis je završen 1194/1780.

Međutim, prof. Ahmed Tuzlo iz Sarajeva ima prepis mushafa od istog prepisivača u kome se na kraju kaže da je prepisan 1195. po H. i da je to trideset i drugi primjerak koji je on prepisao. To znači da je redni broj u našem rukopisu ispravan, a da je u rukopisu Tuzle zabunom stavljen isti broj, da je to stvarno trideset treći primjerak mushafa koji je prepisao ovaj prepisivač. To je Sarajlija Šehović hafiz Ibrahim, sin Hadži Muhammedov, dugogodišnji imam Careve džamije u Sarajevu. On je prepisao najmanje 66 mushafa. Šezdeset prvi i šezdeset šesti primjerak nalazio se kod H. Mujage Merhemića u Sarajevu. Ovaj posljednji primjerak prepisan je 1226/1811. Iz datuma na pojedinim mushafima vidi se da je prepis jednog mushafa dovršavao za nepunu godinu dana. On je prepisivao i druga djela od kojih se jedno nalazi u ovoj biblioteci (v. inv. broj 2569). Stanovao je u vrh Bistrika i pokopan je u tamošnjem groblju. Na nišanu, za koji tradicija kaže da je njegov, stoji 1225. godina, što nije u skladu

sa datumom prepisa posljednjeg mushafa koji je prepisao. Nije isključeno da je on još za života isklesao nišan sa datumom smrti, kao što su i neki drugi ljudi činili.

Ovaj mushaf je donesen iz džamije Sulejmanije u Travniku.

32. ISTO 19.

L. 303; 16 × 10. Nasḫ lijep. Prve dvije stranice ukrašene su unvanima i okvirima u bojama. Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Znakovi za čitanje pisani crvenim. Džuzovi su označeni brojkama kasnije. Naslovi sura pisani kasnije drugom rukom slabim pismom. Papir tamnobijel, tanak, povez kožni, sa slabim ornamentima na koricama.

Na l. 1a nalazi se zapis u kojem se kaže da je primjerak uvakufio šaiḫ Sulaimān, raniji kol-ćehaja, a sada šeher-ćehaja (*ḥākim al-'urf*) u gradu Sarajevu, mjeseca redžeba 1204/1789, za Sīmzāde (Đumišića) medresu u Sarajevu:

وقف هذا المصحف الشريف لله تعالى الطلبة[1] المحتاجين الساكنين فى مدرسة سيم
زاده بمعرفة المدرس بشرط ان لا يخرج منها غفرالله الواقف[2] و لوالديه و هو شيخ سليمان
قولكتخدائى اسبق و حالا حاكم العرف بمدينة سراى بوسنه فى شهر رجب لسنة اربع
و مأتين و الف

Prepisao ḥāfiẓ Aḥmad b. Aḥmad b. Ḥasan 1201/1786.

33. ISTO 26.

L. 307; 16,5 × 12. Nasḫ veoma lijep, samo je oštećen vlagom. Prve dvije stranice bile su ukrašene, ali je to vlaga potpuno uništila. Ajeta su označena zlatnim tačkama. Znakovi za čitanje i dijelove teksta su pisani crvenim. Stranice su obrubljene tankim crnim i širokom zlatnom linijom. Papir bijel, tanak, oštećen vlagom, povez kožni, oštećen.

Prepisao Sulaimān b. Ibrāhīm Uskopjevi (iz Skoplja u Bosni) 1202/1787.

34. ISTO 50.

L. 218; 25 × 16. Nasḫ pisan brzo, uvježbanom rukom. Znakovi za čitanje i dijelove teksta pisani su crvenim. Ajeta su označena malim crvenim kružnicama. Prva sura dopisana je kasnije drugom rukom

1 Treba: للطلبة

2 Treba: للواقف

i slabim pismom. Stranice su obrubljene sa dvije crvene linije. Na l. 11. i 12. nalazi se prevod teksta na perzijski jezik, pisan sitno crvenom tintom između redaka. Papir tamnobijel. Mnogi su listovi oštećeni, naročito u početku, povez kožni.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

35. ISTO 51.

L. 328; 24 × 17. Nasḫ vrlo lijep, pisan vještom rukom. Naslovi sura pisani su zlatnim mastilom. Ajeta su označena zlatnim tačkama. Znakovi za čitanje i dijelove teksta pisani su crvenim. Stranice obrubljene sa tri tanke crne i širokom zlatnom linijom. Prve dvije stranice ukrašene su dvostrukim takvim okvirima. Papir tamnožućkast. Listovi u početku oštećeni i popravljeni, povez kožni, kasnije stavljen.

Na l. 1a pri dnu zapis, pisan turskim jezikom, u kojem se kaže da je 9. II 1273. (9. oktobra 1856) došao Mehmed-paša za namjesnika u Bosni. Na kraju, na zaštitnom listu, ima nekoliko zapisa sa datumima o smrti nekih ličnosti i o drugim događajima. (Tako stoji da je Mehmed-aga Hikmetagić umro 23. IX 1277. /8. IV 1861, a Ibrahim-beg Bašagić 27. ramazana iste godine. U šabanu 1277/ 12. II—12. III 1861. došao je u Sarajevo Topal Osman-paša. Neki zapisi su nečitljivi).

Rukopis vjerovatno potiče iz XVIII stoljeća.

36. ISTO 76.

L. 200; 25 × 16,5. Nasḫ pisan uvježbanom rukom. Ajeta su označena crvenim tačkama. Znakovi za čitanje i naslovi džuzova pisani su na rubu crvenim. Stranice su obrubljene crvenim linijama. Počeci pojedinih džuzova pisani posebno krupnim pismom. Na dvije stranice u početku 15. džuza ispisana su po tri retka također krupnim pismom i to po jedan u vrhu, u sredini i u dnu stranice. Neki listovi, naročito pri kraju, dopisani su kasnije drugom rukom. Papir bijel. Neki listovi oštećeni i popravljeni, povez kožni sa pozlaćenim ornamentima, ali je oštećen.

Na rubu nekih listova stoji da je mushaf uvakufila neka gospođa Guzīda (كزيده خاتون وقفى).

Rukopis potiče iz XVIII stoljeća.

37. ISTO 78.

L. 240; 27,5 × 19. Nasḫ prilično krupan, pisan vještom rukom. Prva dva i posljednji listovi kao da su dopisani kasnije drugom rukom, ali lijepim pismom. Ajeta su označena sa tri crvena zareza, odnosno tačke. Znakovi za pravilno čitanje i dijelove teksta pisani su crvenim. Papir tamnobijel, povez kožni, oštećen.

Uvakufio Ismā'īl Ḥaqqī b. Muṣṭafā iz Skoplja, muhadžir iz Kustendila, porijeklom iz Misira, po zanimanju zubar (*dişci*) i obrezivač (*sunetci*), za Gazi Husrev-begovu džamiju u Sarajevu 5. septembra 1920 (l. 1ᵃ).

Rukopis potiče vjerovatno iz XVIII stoljeća.

38. ISTO 10.

L. 449; 42 × 27. Nasḫ krupan, pisan vještom rukom. Naslovi sura pisani su zlatnim mastilom, izuzev prve dvije sure, čiji naslovi nisu uopće stavljeni. Ajeta su označena zlatnim tačkama. Znakovi za čitanje pisani su crvenim, a oznake za dijelove teksta zlatnim mastilom na rubu listova. Na prve dvije stranice nalaze se veliki i veoma lijepi ukrasi u bojama, među kojima se ističu ljubičasta i zlatna. Ukrasi su oštećeni i izblijedjeli. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Papir bijel, deblji. Povez kožni, oštećen, sa utisnutim ornamentima na koricama. Na zatvaraču utisnuto لا يمسه الا المطهرون.

Na više mjesta ima zapis u kojem se kaže da je primjerak uvakufljen Staroj (Carevoj) džamiji: وقف در جامع عتيق.

Na l. 1ᵃ ima zapis na arapskom jeziku u kojem se kaže da je primjerak uvakufio Ḥ. 'Alī 'Alemdār b. Ḥ. Ḥusein, zvani Kapazāde (Kapa) iz mahale Džami-i Atik za Carevu džamiju u Sarajevu, 13. zul-kade 1248/3. aprila 1833. Na posljednjoj stranici nalazio se neki stariji zapis koji je kasnije zalijepljen, možda prilikom uvezivanja iz koga se vidi da je ovaj primjerak bila uvakufila sultanija Umi Gulṯum, kći sultana Aḥmad-hana za džamiju Aḥmad-paše al-Ġazāirīje u Istanbulu. Taj zapis je neko olovkom ponovio po nalijepljenom papiru. Na kraju se nalazi hatma-dova.

Rukopis vjerovatno potiče iz XVIII stoljeća.

39. ISTO 27.

L. 270; 16 × 10,5. Nasḫ prilično lijep. Na početku je izgubljen cio prvi džuz, a na kraju dio 77. sure (al-Mursalāt) i sve do kraja Qur'āna. Naslovi sura pisani su bijelim mastilom na zlatnoj podlozi. Ajeta su označena zlatnim tačkama. Znakovi za čitanje pisani su crvenim. Na nekim mjestima pismo je zamrljano usljed nepažnje. Na rubovima se nalaze rozete koje označavaju džuzove i sedžde. Stranice su obrubljene sa dvije crvene linije. Papir tamnobijel, povez kožni, sa utisnutim ornamentima, oštećen.

Rukopis potiče vjerovatno iz XVIII stoljeća.

40. ISTO 45.

L. 272; 18 × 13. Nasḫ slab. Tri prva i nekoliko posljednjih listova dopisani su kasnije drugom rukom. Ajeta su označena crvenim tačkama. Znakovi za pravilno čitanje stavljeni su samo s početka i pri kraju. Papir bijel, potamnio; povez kožni, oštećen

Rukopis potiče vjerovatno iz XVIII stoljeća.

41. ISTO 15.

L. 269; 24 × 11. Nasḫ prilično lijep. Prve dvije stranice ukrašene unvanima i okvirima u bojama. Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama. Nazivi sura od 1. do 10. sure nisu stavljeni. Znakovi za čitanje i dijelove teksta pisani su crvenim. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i širokom zlatnom linijom. Papir bijel. Mnogi listovi prosuti. Povez kožni sa vrlo lijepim pozlaćenim ornamentima utisnutim na koricama.

Prepis dovršen 1229/1813.

Primjerak je uvakufio za ovu biblioteku Seid Ali-beg Filipović 1352. po H. (l. 1ᵃ).

42. ISTO 17.

L. 312; 17,5 × 11,5. Nasḫ jednostavan. Prva tri lista dopisana su kasnije drugom rukom i slabim pismom. Ajeta su rastavljena crvenim tačkama koje su mjestimično izostavljene. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, crvene boje, sa nalijepljenim ornamentima na koricama.

Prepisao Muḥarem b. Aḥmad iz Džindi-mahale u Donjoj Tuzli, 1249/1833.

43. ISTO 14.

L. 301; 23 × 15,5. Nasḫ lijep, pisan uvježbanom rukom. Prve dvije stranice ukrašene su jednostavnim unvanima i okvirima u prostim bojama. Tekst je tu podvučen širokim zlatnim isprekidanim

linijama. Ostale stranice obrubljene su sa tri tanke crne i širokom zlatnom linijom. Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama. Znakovi za čitanje i dijelove teksta pisani su crvenim. Džuzovi i sedžde označeni su rozetama. Papir tamnobijel; povez kožni, obložen zelenim platnom.

Prepisao Ḥ. Muḥammad Nādirī, učenik 'Alī Vaṣfī-efendije, 1252/1836.

44. ISTO **4394.**

L. 306; 15 × 10. Nasḫ sitan, pisan vještom rukom. Prve dvije stranice ukrašene su biljnim ornamentima na zlatnoj podlozi. Nazivi sura pisani su bijelim mastilom na zlatnoj podlozi. Nazivi prve dvije sure nisu napisani. Ajeta su rastavljena krupnim zlatnim tačkama koje su okružene tankim crnim kružnicama sa crvenim i zelenim tačkicama. Znakovi za čitanje stavljeni su iznad teksta crvenim mastilom. Papir bijel, tanak, glat, povez kožni, ukrašen pozlaćenim ornamentima, ali oštećen.

Stranice su obrubljene sa više crnih, jednom tankom crvenom i širokom zlatnom linijom. Džuzovi su označeni rozetama na rubu.

Na posljednjoj stranici bilješka sa imenom prepisivača, uokvirena crtežom cvijeća izrađenog u bojama na zlatnoj podlozi, a sve obrubljeno istim linijama kao prethodne stranice.

Prepisao 'Abdullah Niyāzī, učenik ḥafiz Ḥusain Vahbije, 1255/1839.

Na prvoj stranici (l. 1ᵃ) ima zapis na arapskom jeziku iz koga se vidi da je rukopis uvakufila Hatidža-hanuma, kći bosanskog namjesnika Ḥ. Ḫalīlī Kāmilī-paše 1261/1845.

45. ISTO **85.**

L. 357; 17 × 11. Nasḫ sitan, lijepo složen, pisan dosta vješto. U pisanju pojedinih riječi ima grešaka. Stranice su ispisane u polukrugu, tako da paralelne stranice čine kružnicu koja je obrubljena sa dvije tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Prve dvije stranice pisane su obično i ukrašene su lijepim unvanima i okvirima u bojama među kojima prevlađuje zlatna. Pored polukruga, svaka stranica je obrubljena sa dvije tanke crne i jednom debljom plavom linijom. Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama nesimetrična oblika. Znakovi za pravilno čitanje pisani su crvenim mastilom.

Naknadne ispravke pogrešaka u prepisivanju izvršene su nevješto. Na početku svakog džuza nalaze se naslovi, ispisani u samom tekstu krupnije, plavim mastilom. Prepisivač je na nekim mjestima

dodavao crvenim mastilom u tekst nove naslove kao: آية الكرسى pred dotičnim ajetom, a iza oznake nekih džuzova dodavao je molitvu: بعون الله الملك المنان ili و ما توفيقى الا بالله, što je nepravilno.

Naslovi sura pisani su većinom plavim mastilom, a ponegdje crvenim. U tome ima grešaka, odnosno odstupanja od tradicionalnog običaja, naročito u posljednjem džuzu, gdje su imena pojedinim surama data prema njihovim početnim riječima, a ne prema glavnom predmetu o kom se u dotičnim surama govori, npr. سورة عم يتساءلون mjesto سورة النبأ ; سورة الم تر كيف mjesto: سورة الفيل ; سورة انا اعطيناك mjesto: سورة الكوثر itd.

Papir bijel i žućkast. Neke stranice su potamnile. Povez kožni sa izblijedjelim ornamentima, obložen zelenim platnom. Korice su izbušene na dva mjesta, pošto je mushaf bio prikovan za rahle (specijalno postolje u džamiji).

Prepisao Dervīš 'Abdulḥamīd Lesqowīklī (iz Leskovika, grada u vilajetu Janja), 1257/1841. To je dvanaesti primjerak koji je on prepisao. تمت . . . من يدى الضعيف الفقير درويش عبد الحميد لسقويككلى اون ايكنجى . . . فى ٢١ ش يوم جهار شنبه ١٢٥٧

Primjerak je, dakle, neobičan, interesantan i rijedak. U ovu biblioteku prenesen je iz džamije na Ulomljenici u Sarajevu.

46. ISTO **12.**

Izvanredno lijepo opremljen primjerak.

L. 348; 32 × 20,5. Nasḫ lijep, krupan, pisan uvježbanom rukom. Naslovi sura pisani srebrnobijelom bojom na zlatnoj podlozi. Papir tanak, žućkast, glat. Zaštitni listovi zeleni, ukrašeni. Povez kožni, tamnozelene boje, ukrašen obilno sa vanjske i unutarnje strane zlatnim ornamentima. Ima kožnu futrolu (*gilāf*), ukrašenu kao i povez.

Prve dvije stranice su naročito raskošno ukrašene ornamentima u više živopisnih boja, među kojima se posebno ističu ljubičasta i zlatna. Tekst na ovim prvim stranicama podvučen je širokim zlatnim isprekidanim linijama. U dnu svake od ove dvije stranice u sastavu ukrasa na zlatnoj podlozi napisana su ajeta: و اذا قرئ القرآن . . . فاستمعوا له i . . . فاذا قرأت القرآن فاستعذ بالله . Početak ovog drugog ajeta napisan je pogrešno: و اذا قرئ القرآن فاستعذ بالله . . .

Tekst i margine ostalih stranica obrubljeni su tankim crnim i širokim zlatnim linijama. Redovi su podvučeni sa dvije tanke crne i jednom zlatnom linijom. Ajeta na prve dvije stranice označena su krupnim zlatnim tačkama koje su posebno i različito ukrašene, a na ostalim stranicama zlatnim šesterokrakim zvjezdicama. Znakovi za čitanje pisani su crvenim. Nazivi sura ispisani su u malim lijepim unvanima na zlatnoj podlozi. Džuzovi i sedžde ispisani su na rubovima u divnim rozetama u više boja.

Ovaj mushaf namijenjen je Gazi Husrevbegovoj džamiji i biblioteci kao glavni primjerak, prema kome će se ispravljati drugi rukopisi i po kome će se učiti oni koji izučavaju sedam poznatih načina čitanja Qur'ana. Zato je prepisivač na početku i na kraju donio izvode iz poznatih djela o tome predmetu. Takvi izvodi nalaze se i na rubovima mnogih listova, gdje se daju objašnjenja o pravilima i načinima čitanja pojedinih riječi i ajeta. Zato se na početku nalazi poglavlje o glavnim učiteljima kiraeta i njihovim učenicima iz djela *at-Taysīr* od Abū 'Amr ad-Dānī-a:

باب ذكر اسماء القراء السبعة و الناقلين عنهم و انسابهم و بلدانهم و كناهم و موتهم

Zatim kratice u literaturi o kiraetu: رموز القراء السبعة متفرقين على طريق الشاطبي, te još dva kraća izvoda iz pomenutog Danijevog djela.

Prepisao neki iseljenik (muhadžir) Dāgistānī (iz Dagistana na Kavkazu), redžeba 1265/1849, vjerovatno na Krimu, odakle je vakif starinom — ili u Istanbulu.

Nakon zapisa o prepisivaču nalaze se dvije hatma-dove i odulji članak معرفة خط هذا المصحف المبارك o pravopisu ovog mushafa u kome se govori o važnosti pravopisa u mushafu. Tu se ističe da je za podlogu ovome prepisu služio jedan stari primjerak koji je prepisao Muḥammad b. Altunṭāš b. 'Abdullāh al-Muqrī al-kātib al-Bagdādī 582/1186. Njemu je — kako sam prepisivač kaže — za podlogu služio primjerak koji je prepisao Zaid b. Ṯābit po nalogu halife 'Oṯmāna (*al-muṣḥaf al-imām*). Pored toga Ibn Altuntaš se pri prepisu svoga primjerka služio i svojim djelom: النظام فى معرفة كتابة الكلام. On je svoj prepis posvetio posljednjem sultanu iz dinastije Seldžuka u Iranu, koji se zvao Abū Ṭālib Togrul b. Arslan b. Togrul as-Salğūqī.

Na kraju ovog članka nalaze se lijepi biljni ornamenti na ljubičastoj i zlatnoj podlozi. Iza toga su još dva članka: معرفة الناسخ والمنسوخ فى آيات القرآن العظيم o derogaciji u Qur'anu iz djela *al-Itqān fī 'ulūm al-Qur'ān* od Suyūṭīje i معرفة الوقوف و الابتداء o pauzama (waqf) pri čitanju Qur'āna iz djela *Ṭaibat an-Našr* i njegova komentara *at-Tanvīr* od Ğazarīje.

Na l. 1[a] ima lijepo pisan duži zapis na turskom jeziku u kome se kaže da je ovaj primjerak uvakufio as-sayyid Muḥammad Fāḍil-paša al-maulawī za Gazi Husrev-begovu džamiju i biblioteku u Sarajevu, 11. rebiul-evela 1289/20. V 1872.

47. ISTO **9.**

L. 465; 40 × 26,5. Ṯuluṯ i nasḫ. Pismo vrlo lijepo. Prve dvije stranice pisane su ṯuluṯom. Na ostalim su obično tri retka (prvi, srednji i posljednji) pisani ṯuluṯom, a ostali nasḫom, uvučeni s obje strane. Papir bijel, deblji, povez kožni, oštećen, sa obilno ukrašenim pozlaćenim reljefnim ornamentima na vanjskoj i unutarnjoj strani korica. Vanjska pozlata prilično izblijedjela, a unutarnji ornamenti skoro svi uništeni. Na prerezu su zlatni ukrasi.

Prve dvije stranice imaju okvire u bojama i divne unvane, ispunjene i okružene biljnim ornamentima na zagasitoljubičastoj i zlatnoj podlozi. Nazivi sura na tim stranicama ispisani su srebrnastobijelim mastilom na zlatnoj podlozi. U dnu tih stranica ispisane su prigodne riječi iz Qur'ana (sura al-Wāqi'a, 79 i 80) na istoj podlozi i na isti način. Između redaka zlatne isprekidane široke linije, oivičene tankom crnom zupčastom crtom.

Ostale stranice ukrašene su sa više tankih crnih, po jednom plavom i crvenom i jednom širokom zlatnom linijom. Nasḫom pisani redovi obrubljeni su posebno sa dvije tanke crne i jednom zlatnom linijom. Ajeta su označena krupnijim zlatnim tačkama i okružena tankom crnom crtom po kojoj su plave tačke. Na rubu svake, odnosno svake druge stranice nalazi se rozeta u bojama. Nazivi sura pisani su zlatnim mastilom u lijepim unvanima.

Rukopis potiče vjerovatno iz XIX stoljeća i pokazuje da kaligrafska umjetnost i iluminacija ni tada nije bila posve zamrla. Može biti da je prepisivač isti kao u primjerku pod br. 46.

Na l. 1[a] ima zapis na turskom jeziku u kojem se kaže da je ovaj mushaf uvakufio Muḥammad Fāḍil b. Muṣṭafā Nūruddīn b. sayyid Muḥammad Hāšim b. Šarīf Aḥmad al-Ḥusainī al-Qrīmī al-Kafawī (iz grada Kefe na Krimu) za Gazi Mehmed Fatihovu (Carevu) džamiju u svom rodnom gradu Sarajevu 1287/1870. Ispod ovog zapisa, kao i na kraju rukopisa, nalazi se pečat vakifa:

اوله يا رب هميشه فيض توفيقاتنه نائل . بحق آل و اولاد محمد چاكرك فاضل

48. ISTO 4.

L. 306; 32 × 22. Nasḫ koji su pisale dvije različite ruke. Prve dvije stranice ukrašene su ornamentima na zlatnoj podlozi. Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama. Stranice su obrubljene tankim crnim i širokom zlatnom linijom. Na rubovima nalaze se uobičajene oznake za dijelove teksta. Papir bijel, listovi prosuti, povez kožni, oštećen, rastavljen od listova.

Na naslovnoj stranici nalazio se neki zapis, ali je namjerno izbrisan. Na kraju je hatma-dova.

Prepisano 1271/1854.

49. ISTO 22.

L. 327; 18 × 12. Nasḫ dosta slab. Ajeta su označena crvenim tačkama. Znakovi za čitanje i dijelove teksta pisani crvenim. Stranice obrubljene crvenom linijom. U drugom džuzu nedostaje 8 listova. Pri kraju 2 lista dopisana su kasnije drugom rukom još slabijim pismom. Papir bijel, povez kožni, oštećen.

Prepisao Ibrāhīm b. Faiḍullāh iz sela Dnoluka u kadiluku Jajce, u mektebu Kamičak-mahale u kadiluku Ključ 1278/1861.

Iz biblioteke Fejzije medrese u Travniku.

50. ISTO 2.

L. 260; 35,5 × 24. Nasḫ pisan nevještom rukom. Ajeta su rastavljena crvenim krupnim tačkama. Prve dvije stranice ukrašene su primitivnim unvanima i ornamentima. Ostale stranice obrubljene su crvenom linijom. Na rubovima su označeni džuzovi, hizbovi i ašereta. Papir bijel, povez kožni, oštećen.

Prepisao Yūsuf b. Muḥammad Mrkva (Mrkvaoglu) u Sarajevu 1286/1870.

Na početku se nalazi krupno pisan zapis u kojem se kaže da je primjerak uvakufio ʿAbdullāh b. Ibrāhīm iz ʿAbdulḥalīm-agine mahale u Sarajevu i predao ga dervīš Ismāʿīl-hodži za Ḫādim ʿAlī-pašin mekteb, 1286/1870, odakle je prenesen u ovu biblioteku 1939.

51. ISTO 25.

L. 300; 20 × 12. Nasḫ sitan. Ajeta su označena crvenim tačkama. Stranice obrubljene ljubičastom linijom. Papir tamnobijel, slab. Mnogi listovi oštećeni i popravljani, povez kožni sa utisnutim ornamentima na koricama, oštećen.

Prepisao ḥāfiz ʿĀrif Bećirbašić, sin Mahmudov 1300/1883.

52. ISTO 5.

L. 340; 31 × 23. Nasḫ krupniji, pisan uvježbanom rukom. Ajeta su označena krupnim tačkama. Nazivi sura i znakovi za čitanje pisani su crvenim. Prve dvije sure nemaju naslova. Znakovi za džuzove, hizbove i sedžde stavljeni su po rubovima crvenim mastilom. Papir bijel, deblji. Povez kožni, sa ornamentima na sredini korica, oštećen i popravljan.

Na unutarnjoj stranici prve korice ima zapis na turskom jeziku u kojem se kaže da je primjerak uvakufila Hašema, kći Mustafa-efendije Glođe za Ferhat-begovu džamiju (Ferhadiju) u Sarajevu, odakle je prenesen u ovu biblioteku 1939. g.

Rukopis je vjerovatno iz XIX stoljeća.

53. ISTO 16.

L. 309; 19 × 11. Nasḫ jednostavan, pisan prilično uvježbanom rukom. Primjerak je bio nekompletan u početku i na kraju, pa je popunjen štampanim listovima. Ajeta su označena crvenim tačkama koje su ponegdje izostavljene. Papir tamnobijel, deblji, povez platneni, nov.

Rukopis je vjerovatno iz XIX stoljeća.

54. ISTO 21.

L. 303; 17,5 × 11. Nasḫ slab, pisan nevještom rukom. Prvi listovi oštećeni. Ajeta označena zlatnim tačkama. Nazivi sura pisani su bijelim na zlatnoj podlozi. Na nekim listovima slabe rozete. Papir tamnobijel, povez kožni, znatno oštećen.

Na kraju ima zapis u kojem se kaže da je primjerak prepisao Muḥammad b. Muḥammad iz sela Delendede koje pripada gradu Seyyid-Šehiri (Konja, Turska), između rebia I i redžeba, bez oznake godine. Iznad tog zapisa, na zlatnoj podlozi, napisano je da je vlasnik sayyid Ḥ. Ṣāliḥ Jalovčić, a ispod toga, u dnu stranice, na isti način piše: Muḥammad Uššāqīzade... b. ʿAlī, god. 1246/1830. Zapisi su pisani rukom prepisivača, pa prema tome rukopis potiče iz XIX stoljeća.

55. ISTO 24.

L. 302; 19 × 13. Nasḫ slab, pisan nevještom rukom. Ajeta su označena crvenim tačkama. Stranice su obrubljene crvenom linijom; neke su bez obruba. Znakovi za čitanje i dijelove teksta pisani su crvenim. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, oštećen.

Rukopis je vjerovatno iz XIX stoljeća.

3*

56. ISTO 28.

L. 387; 16 × 10,5. Nasḫ. Nedostaju tri lista na početku. Nazivi sura pisani su zlatnim. Stranice obrubljene sa tri tanke crne i širokom zlatnom linijom. Ajeta su označena zlatnim tačkama. Papir bijel, neki su listovi oštećeni, povez kožni sa ornamentima na koricama.

Rukopis je vjerovatno iz XIX stoljeća.

Iz biblioteke Fejzije medrese u Travniku.

57. ISTO 30.

L. 300; 14 × 10. Nasḫ sitan, pisan uvježbanom rukom. Prve dvije stranice ukrašene su unvanima i okvirima u bojama. Ostale stranice obrubljene sa dvije crvene linije. Znakovi za čitanje pisani crvenim. Ajeta na prve dvije stranice označena zlatnim tačkama, a na ostalim crvenim. Papir bijel, čvrst, povez kožni, oštećen.

Rukopis je vjerovatno iz XIX stoljeća.

58. ISTO 31.

L. 204; 10 × 7. Nasḫ sitan, složen. Nekoliko listova na početku i na drugim mjestima dopisani su kasnije. Prve dvije stranice imaju nove zlatne okvire i unvane. Ajeta su označena crvenim tačkama. Stranice su obrubljene sa dvije crvene linije. Znakovi za čitanje i za dijelove teksta pisani crvenim. Papir tamnobijel, povez kožni, sa ornamentima utisnutim na koricama, oštećen.

Rukopis je iz XIX stoljeća.

B) DIJELOVI QUR'ĀNA (AĠZĀ' AL-QUR'ĀN)

59. DŽUZOVI 1, 4—9, 11—13, 15, 16, 19—22. i 24—29. 63.

To su 22 od 30 džuzova koje je dao izraditi veliki vezir Mehmed-paša Sokolović (umro 987/1579) za svoju džamiju u rodnom mjestu Sokolovići kod Višegrada. Osam džuzova je, nažalost, izgubljeno i to: 2, 3, 10, 14, 17, 18, 23 i 30.

L. po 26; 24,5 × 17,5. Nasḫ veoma lijep, pisan rukom kaligrafa — prvoklasnog umjetnika, tako da rukopis predstavlja remek-djelo arapske kaligrafije. Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama u tankoj crnoj kružnici preko kojih kroz sredinu prolaze tri dijagonale koje zlatnu tačku i njenu kružnicu dijele na šest trokuta. Po kružnici na vrhovima svake dijagonale nalaze se plave tačkice dok se u sredini, gdje se dijagonale sijeku i spajaju vrhovi svih trokuta, nalazi crvena tačkica. Znakovi za pravilno čitanje pisani su crveno.

Prve dvije stranice kod prvog džuza su naročito obilno ukrašene i ispunjene divnom ornamentikom u bojama, među kojima prevladava zlatna i tamnoplava boja. Na podlozi tih dviju boja izrađeni su sitni cvjetovi i razni crteži i okviri u skladnim bojama. U sredini ove ornamentike na obje stranice ispisana je samo prva sura. U vrhu prve stranice nalazi se naslov te sure, a u vrhu druge broj njenih ajeta. U dnu prve i druge stranice ispisana su prigodna ajeta. Naslov i prigodna ajeta ispisana su srebrnobijelim mastilom na zlatnoj podlozi. Između redaka nalazi se široka zlatna isprekidana zupčasta linija. Sve to skupa, pismo i ornamentika, čini skladno komponovanu cjelinu koja privlači pogled i ostavlja dojam klasične islamske iluminacije. Pada u oči, pored ostalog, živost i svježina boja preko kojih su prešla četiri stoljeća i razne zgode i nezgode, a naročito mnoga upotreba i čitanje ovih džuzova. U vrhu treće stranice druge sure nalazi se također prekrasan unvan u bojama. U njemu je na zlatnoj podlozi napisan naslov sure i broj džuza. Takav divno izrađen unvan nalazi se na početku svakog džuza. Isto tako na početku svake sure ima mali unvan u kome je napisano ime sure zlatnim mastilom na bijeloj podlozi.

Stranice su obrubljene skladnim raznobojnim linijama (crne, zlatne, plave i modre — mjestimično ljubičaste). Po širokim rubovima skoro svakog lista nalazi se po jedan ili dva polihromna, okrugla cvijeta (rozete) izrađena divno u živopisnim bojama. Oni se obično bar u nečem razlikuju, naročito oni susjedni, što ukazuje na obilje mašte umjetnika.

Papir tamnobijel, deblji. Povez kožni raskošno ukrašen zlatnim reljefnim ornamentima precizne izrade i skladno, naročito s vanjske strane. Unutrašnja strana poveza obložena je finom kožom koja je ukrašena polihromnim ornamentima, također u reljefu. Boje su i ovdje živopisne i skladne. Ovi unutarnji ornamenti raspoređeni su po sredini i po uglovima korica, kao i po zatvaraču. Kod džuzova 15, 22, 26. i 29. originalni povez je otkinut i izgubljen, te zamijenjen kasnije platnenim.

Zub vremena, posebno vlaga, a vjerovatno i nepažnja oštetili su manje ili više sve ove džuzove. Najviše je oštećen 28. džuz, a naročito njegov povez. Petnaestom džuzu nedostaju u početku tri lista. Listove šestog džuza je svugdje oštetila vlaga; njeni tragovi zapažaju se i na ornamentima u kojima je više stradala crvena boja. Ma koliko da su boje u ornamentima, naročito u onim bolje sačuvanim, postojane i svježe, one su ipak dosta izgubile od svog prvobitnog sjaja. Pored svega toga ovi džuzovi predstavljaju umjetničke i kulturne spomenike izuzetne vrijednosti.

Prepisivač i datum prepisa ovih džuzova su, nažalost, nepoznati, jer je posljednji džuz, u kome su se vjerovatno ti podaci nalazili, izgubljen. No, obzirom na druge istorijske činjenice i podatke, možemo reći da rukopis potiče iz sredine XVI stoljeća.

Na listu 1[a] svakog od ovih džuzova nalazi se noviji zapis na turskom jeziku, u kome se kaže da su ovi džuzovi 1902. godine preneseni iz zabačenog sela Sokolovića u ovu biblioteku, da bi se sačuvali. Ondašnji vakufski inspektor Hilmi-efendija Muhibić našao je i prenio u Sarajevo 23 džuza. Sada se, međutim, ovdje nalazi svega 22 džuza. Spomenuti zapis glasi:

صدر اسبق شهيد محترم صقوللى محمد پاشانك صقوليك قريه سنده بناكرده سى اولان
جامع شريفه تبرع ايدوب اوقاف اداره سى جانبندن جلب اولنه رق براى محافظه غازى
خسروبك كتبخانه سنه توديع ايديلان قرآن عظيم الشانك اجزاء شريفه سندن - برنجى -
جزئيدر فى غرة شعبان سنه ١٣٢٠

60. DŽUZOVI 22. i 27. 4372 — 4373.

L. 53. i 45; 59 × 40. Tulut vrlo lijep i neobično krupan. Ovi džuzovi su pripadali divno pisanom i naročito opremljenom kompletu.

Prve dvije stranice svakog džuza pisane su zlatnim slovima i to po tri retka na jednoj stranici. Prazan prostor iznad i ispod ovih redaka je vjerovatno ostavljen za unvane i ukrase, jer iluminacija ovih džuzova nije dovršena. Zlatna široka slova obrubljena su tankim crnim linijama. Ostale stranice imaju po pet redaka od kojih su 1, 3. i 5. pisani zlatnim, a 2. i 4. crnim mastilom. Krupna crna slova obrubljena su tankim zlatnim linijama. Papir tamnobijel, deblji. Mnogi listovi su oštećeni vlagom i nešto popravljeni, povez kožni, oštećen.

Iz 22. džuza nedostaju listovi: 2, 4, 47, 50, 56 — 59. i 62. a iz 27. džuza listovi: 8, 11, 17, 18, 23 — 27, 48, 49, 53, 54, 57 — 60. i 63.

Rukopis je vjerovatno iz druge polovine XVI stoljeća, napisan je specijalno za Ferhadiju džamiju u Banjaluci, odakle su ovi džuzovi krajem 1956. godine preneseni u ovu biblioteku.

61. DŽUZ 4. 39.

L. 27; 24,5 × 17,5. Nasḫ vrlo lijep, prilično krupan, pisan u razmaknutim redovima vještom rukom. Naslov džuza napisan je zlatnim slovima. Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama. Znakovi za čitanje pisani su crvenim. Papir tamnobijel, povez poluplateni, nov.

Prepisao Ibrāhīm b. Muṣṭafa 1007/1598.

قد وقع الفراغ من تنميقه سنة سبع و الف على يد اضعف عباد الله ... ابراهيم بن
مصطفى ...

62. DŽUZOVI 1—30. 11.

L. 18 — 23; 27 × 19. Nasḫ lijep. Prve dvije stranice ukrašene su lijepim okvirima i unvanima u bojama. Na početku svakog džuza i svake sure izrađena je zlatna podloga za nazive sura, odnosno brojeve džuzova koji nisu ispisani. Ajeta su označena zlatnim tačkama. Stranice su obrubljene sa tri tanke crvene i jednom širokom zlatnom linijom. Znakovi za čitanje i dijelove teksta pisani su crvenim. Papir tamnobijel, tanak; povez kožni sa ornamentima na koricama, jednakim kod svih džuzova.

Na unutarnjoj stranici prve korice svih džuzova nalazi se zapis, u kojem se kaže da su ovi džuzovi uvakufljeni za Carevu džamiju u Sarajevu. Na unutarnjoj stranici poklopca prvog džuza ima zapis na turskom jeziku u kojem se kaže da su ovi džuzovi prvobitno bili uvakufljeni za mekteb muallima Hadži Sadik-efendije, odakle su zauzimanjem Fadil-paše preneseni u Carevu džamiju kao njen vakuf.

Rukopis je iz XVI ili XVII stoljeća.

63. DŽUZOVI 13. i 16. 40.

L. 22 i 24; 29 × 19. Nasḫ vrlo lijep, krupniji, pisan vještom rukom. Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama koje su ukrašene tankom crnom kružnicom, te crvenim i plavim tačkicama. Znakovi za čitanje pisani su crvenim. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i širokom zlatnom linijom. Na l. 1[a] nalazi se broj džuza pisan crvenim mastilom. Vrhovi prva dva lista odrezani su do teksta u oba džuza, vjerovatno zato da se ukloni zapis o tome kome su vakufu džuzovi pripadali. Papir tamnobijel, deblji, čvrst; povez kožni, sa ornamentima djelomično pozlaćenim, nešto oštećen.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

64. DŽUZOVI 7, 10, 11. i 14. 41.

L. 8, 16, 17 i 23; 27 × 17,5. Nasḫ stari arapski, pisan krupno vještom rukom. Ajeta su označena sa tri zareza. Džuzovi 7. i 10. nemaju poveza. Po jedan ili više listova su izgubljeni. Na l. 1[a] 11. i 14. džuza nalazi se unvan u bojama na zlatnoj podlozi u kome je upisan naslov džuza, a prema njemu na rubu mala rozeta. Ispod toga na sredini

velika rozeta u kojoj je upisano da je džuz pripadao kompletu od 30 džuzova koji su čuvani u posebnom sanduku (*reb'a*). I ovaj ostatak je znatno oštećen, gotovo upropašten. Papir bijel, deblji. Listovi prosuti i po rubovima oštećeni. Povez 11. i 14-og džuza kožni sa ornamentima na koricama, oštećen.

Džuzovi su pripadali džamiji Mehmed-paše Kukavice u Foči, a nastali su vjerovatno u XVII stoljeću.

65. DŽUZ 8. 54.

L. 23; 28 × 18,5. Ṯuluṯ pisan vještom rukom. Ajeta su označena krupnim žutim tačkama iznad teksta. U njima se nalaze male sive tačke povezane pravim linijama koje idu kroz tačkicu u sredini. Naslovi sura i oznake za dijelove teksta pisani su mastilom žute boje. Prvi list izgubljen. Listovi 6. i 7. dopisani su kasnije drugom rukom. Neki su listovi obrubljeni sa dvije crvene linije. Papir bijel, deblji, povez kožni, rastavljen od listova.

Na kraju nekoliko potpisa ranijih vlasnika.

Rukopis je, izgleda, iz XVII stoljeća.

66. DŽUZ 1. **74.**

L. 15; 25 × 17. Nasẖ vrlo lijep. Naslovi sura izostavljeni. Znakovi za čitanje pisani crvenim. Ajeta su označena crvenim tačkama. Papir tamnobijel, povez kožni, oštećen sa utisnutim ornamenetima na koricama.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

67. DŽUZOVI 5, 8, 14. i 27. **75.**

L. po 15 do 23; 29 × 19. Nasẖ dosta krupan, veoma lijep, pisan vještom rukom. Ajeta su označena krupnim zlatnim tačkama sa tankom crnom kružnicom i plavim i crvenim tačkicama. Znakovi za pravilno čitanje pisani crvenim. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i jednom debljom zlatnom linijom.

Papir tamnobijel, deblji, sa mrljama od vode. Povez je izgubljen. Džuz 27. ima kožni povez sa lijepim ornamentima, ali je oštećen i rastavljen od listova.

U vrhu prve dvije stranice ima zapis na perzijskom jeziku u kojem se kaže da je ove džuzove uvakufio Ibrahim-paša za svoju džamiju u Počitelju na Neretvi: وقف ابراهيم پاشا در مسجد خود در قصبهٔ پوچتل

Ova četiri džuza poslao je ovoj biblioteci imam Bećir-efendija Kapić iz Počitelja u aprilu 1950. godine. Džuz 27. je na kraju nepotpun.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

68. DŽUZOVI 2. i 3. 73.

L. po 17; 26 × 18,5. Nasẖ lijep, krupan, pisan vještom rukom. Znakovi za čitanje i oznake ajeta su izostavljeni. Papir bijel, mjestimično potamnio, povez kožni, oštećen; druga korica kod 3. džuza otkinuta i izgubljena.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

69. DŽUZ 19. 43.

L. 15; 20,5 × 13,5. Nasẖ pisan prilično uvježbanom rukom. Znakovi za čitanje i dijelove teksta izostavljeni kao i naslovi sura. Papir bijel, potamnio; povez kožni sa ornamentima na sredini korica.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

70. DŽUZOVI 8. i 14. **46.**

L. po 21; 17 × 12,5. Nasẖ. Ajeta su označena crvenim tačkama. U vrhu prve stranice naslov džuza. Znakovi za čitanje i dijelove teksta pisani su crvenim. Papir bijel, deblji, povez kožni sa ornamentima na koricama.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

71. DŽUZOVI 2, 5, 6, 10, 15, 17, 20. i 24. **47.**

L. po 18 do 21; 18 × 13,5. Nasẖ pisan prilično uvježbanom rukom. Ajeta su označena jednom, a mjestimično sa tri crvene kružnice. Znakovi za čitanje i dijelove teksta pisani su crvenim. Papir bijel; povez kožni, na nekim džuzovima oštećen.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

72. DŽUZOVI 2, 3, 5, 6, 14 — 19, 22, 24, 25. i 29. **4379 — 4392.**

L. 27 — 32; 20 × 16. Ṯuluṯ i nasẖ lijepo pisani. Na svakoj stranici tri reda pisana ṯuluṯom i četiri nasẖom. Sredinom stranice nalazi se jedan red pisan ṯuluṯom, a iznad i ispod toga po dva reda pisana nasẖom. Ajeta su rastavljena krupnim zlatnim tačkama koje su obrubljene crnim kružnicama sa tačkicama crvene i zelene boje. Na početku sura nalaze se unvani različite izrade. Stranice i krupni

redovi obrubljeni su crvenim i zelenim linijama. Papir bijel, povez: kod svakog džuza kožni, originalan, sa otiskom ornamenata na sredini.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

73. DŽUZ 13. 35.

L. 16; 19,5 × 13. Nasḫ običan, pisan nevještom rukom. Ajeta su označena crvenim tačkama. Znakovi za čitanje pisani crvenim i stavljeni samo djelomično. Papir bijel, tanak; povez polukožni.

Prepisan 24. III 1163/1750.

Na prvoj korici ima zapis u kojem se kaže da je džuz pripadao vakufu Ahmed-paše i da ga je čitao Osman b. Husein Ulemazade (Ulemić) 1170/1756.

74. DŽUZOVI 1, 3, 7, 12, 17, 18, 20. i 24. 34.

L. po 11; 22 × 14,5. Nasḫ lijep. Prve dvije stranice prvog džuza ukrašene su lijepim reljefnim unvanima u bojama na zlatnoj podlozi. Za nazive sura izrađeni su mali zlatni unvani, ali nazivi sura nisu napisani. Ajeta su označena zlatnim tačkama. Znakovi za čitanje i dijelove teksta pisani su crvenim. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i širokom zlatnom linijom. Na rubovima nekih listova nalaze se rozete. Papir bijel, deblji, povez kožni, sa utisnutim ornamentima na koricama.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

75. DŽUZOVI 5, 6, 8, 9, 12, 15, 18, 19, 21. i 24. 48.

L. po 18; 17 × 12. Nasḫ pisan prilično uvježbanom rukom. Ajeta su označena crvenim tačkama. Znakovi za čitanje i dijelove teksta pisani su crvenim. Papir bijel, deblji, povez kožni sa ornamentima, oštećen na nekim džuzovima.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

76. DŽUZOVI 3, 5, 7, 8, 12, 14, 15, 17—20, 22, 24, 26. i 27. 60.

L. po 14 do 15; 21 × 15,5. Nasḫ lijep. Ajeta su označena zlatnim tačkama. Znakovi za čitanje i dijelove teksta pisani crvenim. Naslovi sura pisani bijelim na zlatnoj podlozi. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Papir bijel, deblji, listovi većinom prosuti i oštećeni, povez kožni sa ornamentima, većinom oštećen.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

77. DŽUZ 9. 86.

L. 24; 20,5 × 14,5. Nasḫ. Ajeta označena crvenim tačkama. Znakovi za čitanje i dijelove teksta pisani crvenim. Papir bijel, deblji, povez kožni sa ornamentima.

Na l. 1[a] ima zapis na arapskom jeziku u kojem se kaže da je rukopis uvakufio Ahmed Ali Gačkali iz Debbag Sulejmanove mahale u Sarajevu za Ajni-begov mekteb i predao ga mutevelıji H. Halilu b. Salih Hersenkliji (Hercegovcu) 1253/1837.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

78. DŽUZOVI 16, 18. i 19. 4376 — 4378.

L. 23, 15 i 24; 23 × 17. Nasḫ i ṯuluṯ. Iznad i ispod ṯuluṯom pisanog reda sredinom stranice ispisana su po tri reda nasḫom. Nazivi sura i riječi džuz, hizb i ašere pisane su crvenim mastilom. Ajeta su označena crvenim tačkama. Stranice su obrubljene sa više tankih crnih i jednom širokom zlatnom linijom. Papir tamnobijel, deblji. Listovi prosuti i rastavljeni od poveza. Povez polukožni, umotan u zeleno platno.

Na prvom listu svakog džuza nalazi se zapis na arapskom jeziku u kojem se kaže da je džuz uvakufio bosanski valija Silahdar Mehmed-paša (1184/1770), a ispod toga zapisa njegov veliki pečat.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

79. DŽUZ 8. 83.

L. 9; 30,5 × 21. Nasḫ krupan, pisan nevještom rukom. Ajeta su označena sa tri crvene tačke. Znakovi za čitanje pisani su crvenim. Dugo ā, često je napisano crvenim mastilom. Stranice su obrubljene sa dvije crvene i jednom plavom linijom. Papir bijel, deblji, poveza nema.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

80. DŽUZOVI 1—26, 28. i 29. 55 — 59.

L. po 15 do 25; 20 × 14,5. Nasḫ od različitih ruku. Neki džuzovi pisani su vrlo lijepo. Kod nekih džuzova ajeta su označena crvenim tačkama. Znakovi za čitanje nalaze se samo u nekim džuzovima. Papir bijel; povez kožni.

Neki džuzovi su nešto starijeg datuma, a neki novijeg, ali su, izgleda, sabrani i uvakufljeni kao komplet. Ovdje su bili rastavljeni po nekoliko džuzova pod posebnim brojevima, pa smo ih sastavili i sredili u jednu cjelinu. Džuzovi 5, 6, 8, 11. i 18. su ponovljeni.

Na prvom listu svakog džuza nalazi se zapis u kojem se kaže da je džuzove uvakufio Sobo H. Muhamed za mekteb u Timurhanovoj mahali u Sarajevu: وقف صوبو الحاج محمد در مكتب محلة تيمورخان

81. DŽUZOVI 2, 10. i 16. 62.

L. po 16; 20,5 × 14. Nasḫ pisan vještom rukom. Znakovi za pravilno čitanje i oznake ajeta su izostavljeni. Papir bijel, deblji, povez kožni sa jednostavnim ornamentima.

Rukopis je iz XVIII ili XIX stoljeća.

82. DŽUZOVI 25—29. 68—69.

L. po 11—20; 25 × 18,5 i 23 × 16. Nasḫ čitak, pisan nevještom rukom. Ajeta su označena sa jednom ili tri crvene tačke. Papir bijel, povez kožni, oštećen, sa prostim ornamentima.

Na prvoj korici napisan je broj džuza divnim ṯuluṯom, a ispod toga ime hafiza koji je dotični džuz učio. Džuzovi su pripadali nekom novijem primjerku u Gazi Husrev-begovoj džamiji.

Sve ove džuzove, osim 28. prepisao je Muḥammad Rušdī b. Dervīš Ḥusain-efendija Hadžabula 1302/1884.

Na kraju 28. džuza ima zapis, pisan drugom rukom u kojem se kaže da je taj džuz prepisao kaligraf Ali Munla Kumašinoglu za vrijeme kuge u mjesecu muharemu 1230/1814.

طاعون وقتنده فى محرم سنه ١٢٣٠ كتبه الفقير خطاط على ملا قماشين اوغلى غفرالله له

83. DŽUZOVI 3, 16. i 26. 36.

L. po 16; 20—22 × 15. Nasḫ pisan debljim perom dosta nevještom rukom. Naslovi sura, znakovi za čitanje, te oznake za ajeta nisu stavljeni. Papir bijel, deblji, povez papirni.

Prepis je vjerovatno iz XIX stoljeća.

84. DŽUZ 7. 37.

L. 14; 21 × 15. Nasḫ. Ajeta označena crvenim kružnicama. Znakovi za pravilno čitanje i dijelove teksta pisani crvenim. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

Na prvoj korici nalazi se zapis u kojem se kaže da je ovaj džuz čitao neki Munla Omer.

Rukopis je iz XIX stoljeća.

85. DŽUZOVI 20. i 23. 38.

L. po 9, 22 × 16. Nasḫ pisan nevještom rukom. Naslovi sura i znakovi za čitanje, djelove teksta i ajeta su izostavljeni. Papir bijel; povez papirni.

Prepis iz XIX stoljeća.

86. DŽUZ 2. 42.

L. 17; 20 × 13. Nasḫ pisan nevještom rukom. Znakovi za čitanje stavljeni samo djelomično. Ajeta su označena crvenim tačkama. Stranice obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, deblji, povez kožni sa ornamentima na koricama.

Na prvoj korici nalijepljeno ime nekog Jakub-hodže, koji je čitao (učio) ovaj džuz.

Rukopis je iz XIX stoljeća.

87. DŽUZOVI 1—18. i 20—30. 49.

L. po 19; 21 × 15. Nasḫ jednostavan, pisan nevještom rukom. Znakovi za ajeta su izostavljeni. Samo u 20-om džuzu ajeta su označena crvenim tačkama. Džuzovi 23. i 30. zahvaćeni su vlagom i oštećeni. Papir bijel, deblji, povez kožni sa jednostavnim ornamentima na koricama.

Na l. 1[a] svakog džuza nalazi se zapis u kojem se kaže da je ove džuzove uvakufila Kanita-hanuma, kći Muhamed Se'id-efendije Hajrizade (Hajrića) za Simzade (Đumišića) medresu u Sarajevu.

Rukopis je, izgleda, iz XIX stoljeća.

88. DŽUZOVI 1—5, 7—27. 64—66.

L. po 18—21; 21,5 × 16. Nasḫ čitak, pisan dosta vješto od različitih prepisivača. Džuzovi su činili jedan komplet, jer pripadaju jednom vakufu iz iste godine. U nekih džuzova znakovi za čitanje i dijelove teksta su izostavljeni. U nekih su ajeta označena crvenim tačkama i stranice obrubljene crvenom linijom. Džuz 23. je ponovljen. Papir bijel, deblji, povez kožni, oštećen, sa jednostavnim ornamentima.

U vrhu prve stranice prvog džuza kao i kod mnogih drugih nalazi se zapis u kojem se kaže da su ovi džuzovi vakuf mahale Nedžar Hadži Ibrahim (u Sarajevu) iz god. 1244/1828:

وقف من محلة نجار الحاجى ابراهيم سنه ١٢٤٤

Rukopis je iz prve polovine XIX stoljeća.

89. DŽUZOVI 1—7, 9—12. i 15—24. 67.

L. po 10—11; 28,5 × 18,5. Nasḫ prilično krupan, pisan dosta vještom rukom. Ajeta su označena crvenim tačkama, znakovi za čitanje također crvenim. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, oštećen, zamazan i popravljan, povez kožni.

Ovi džuzovi su mnogo godina upotrebljavani u Gazi Husrev-begovoj džamiji za učenje svakodnevne hatme Gazi Husrev-begu. Iz džamije su preneseni u ovu biblioteku oko godine 1916.

Na prvoj korici svakog džuza napisan je njegov broj lijepim ṯuluṯom, te ime osobe koja ga je čitala.

Rukopis je iz XIX stoljeća.

90. DŽUZOVI 6, 8, 13, 14, 20. i 21. 70—72.

L. po 16—25; 21,5 × 13 i 20 × 14. Nasḫ od različitih ruku, dosta lijep. Ajeta su samo u nekih džuzova označena crvenim tačkama. Papir bijel, deblji, povez kožni; u 14. džuzu polukožni, oštećen.

Rukopis je vjerovatno iz XIX stoljeća, osim džuza 20. koji je nešto stariji. Džuzovi su nekada pripadali Gazi Husrev-begovoj džamiji.

C) PREVOD QUR'ĀNA (TARĀĞUM AL-QUR'ĀN)

Turski

91. 739.

Qur'ān sa interlinearnim prevodom na turski jezik od nepoznatog prevodioca. Listovi 1. i 84. dopisani su kasnije drugom rukom bez prevoda. Listovi 157, 158, 170. i 171, te više listova od sure 85. (al-Burūğ) do kraja Qur'āna nedostaju.

Početak na drugom listu glasi:.

قَامُوا وَلَوْ شَـــاءَ اللهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِـــمْ وَاَبْصَارِهِـــمْ اِنَّ اللهَ

دورديـــلر اكر دلسيدى تكرى كدردى قولاغن انلرك دخى كوزلرنى انلروك تحقيق تاكرى

عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَـــدِيرٌ . يَا اَيُّـــهَا النَّاسُ اَعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّـــذِينَ

هر نسنه اوزره كوجى يتردر اى ادملر طابك چلبو كزه اولكم يراتدى سزى دخى اونلركم

L. 254; 22,3 × 16. Tekst Qur'āna pisan je vokalizovanim nasḫom a prevod sitnim ta'līqom. Naslovi sura pisani su crvenim mastilom. Neke stranice su obrubljene crvenom linijom. Na rubovima listova označeni su džuzovi. Papir bijel, potamnio, povez platneni, nov.

Rukopis je vjerovatno iz XVI stoljeća.

92. 1.

Qur'ān sa prevodom na turski jezik, različit od prethodnog.

Početak:

بســم الله الرحمن الرحـــــــــــيم

باشلادم ادیله تكرى تعالينك كه رزق ورجلر رحمت ادجيلر

الحمد لله رب العالـــــين الرحمن الرحـــــيم مالك يـــوم الدين

شكر جميع عالملرى يرادان تكريه كه رزق ورجيلر رحمت ادجيدر جزا كونك پادشاهيدر . . .

L. 299; 37 × 27. Nasḫ krupan, vokalizovan, pisan prilično uvježbanom rukom. Između redaka nalazi se doslovan prevod na turskom jeziku, pisan rukom istog prepisivača, sitnim vokalizovanim nasḫom. Naslovi sura pisani su crvenim mastilom. Ajeta su označena prostim crvenim otvorenim kružnicama. Znakovi za čitanje pisani su crvenim. Prve dvije stranice obrubljene sa više crvenih i jednom crnom, a ostale crvenom linijom. Po širokim rubovima označeni su džuzovi, hizbovi i ašereta crvenim mastilom. Početak druge sure je oštećen. Papir bijel, deblji. Široki rubovi prvog i više posljednjih listova odsječeni. Povez kožni sa otiskom ornamenta.

Na l. 1ª pri dnu nalazi se datum zavještanja i dva mala nečitljiva pečata. Na kraju kratka dova koja se govori kad se uzima mushaf u ruke, zatim potpis prepisivača sa datumom prepisa, te odulja hatma-dova.

Prepisao šaiḫ Luṭfullāh b. aš-šaiḫ 'Otmān b. aš-šaiḫ Ṣāliḥ-dede-efendi u Isa-begovoj zaviji — hanikahu Hazreti Melvana — u Sarajevu, u četvrtak 5. muharema 1258/1842, kao sedmi mushaf koji je prepisao, kako se to vidi iz slijedećeg zapisa:

قد وقع الفراغ من الاستنساخ . . . من ماه محرم الحرام بشنجى كونى فى يوم جهار
شنبه . . . الفقير الحقير (!) الشيخ لطف الله بن الشيخ عثمان بن الشيخ صالح دده
افندى . . . مدينة سراى (!) بزاوية عيسى بك خانقاه حضرت مولانا . . . فى سنة ثمان
و خمسين و مأتين و الف — يازديغمز مصحف شريف يدنجى بودر

Na posljednjoj stranici ima zapis u kojem se kaže da je primjerak uvakufila Atija, kći Hasan-efendije Halilbašića (Halil-bašizade) za Durak-hodžinu džamiju u Sarajevu 1265/1848. Odatle je rukopis prenesen u ovu biblioteku 22. augusta 1939. godine.

Perzijski

93. **740.**

Zbirka ajeta iz Qur'āna, bez ikakva reda, sa prevodom na perzijski, od nepoznatog sabirača i prevodioca.

L. 160; 22,3 × 14,5. Nasḫ vokalizovan, sa oznakom skoro svih sura, iz kojih je uzeto po koje aje. Redovi razmaknuti, a između njih prevod ajeta. Papir tamnobijel, povez platneni, nov.

Početak i listovi 17 i 18 nedostaju.

Na kraju nekoliko perzijskih riječi iz nekog rječnika koje počinju elifom.

94. **84.**

Qur'ān sa interlinearnim prevodom na perzijski jezik od nepoznatog prevodioca.

Početak:

بسم الله الرحمن الرحيم
بنام خداى بخشايندهٔ مهر بانست اغازكار

الحمد لله رب العالمين الرحمن الرحيم
ستايش مطلق مرا بر معبود و پروردكار جهانيان بخشايندهٔ مهربان
مالك يوم الدين اياك نعبد و اياك نستعين
خداوندكار روزجزا و حساب ترا مخصوص ميكردانيم واز تو يارى اهيم

L. 348; 24 × 17. Nasḫ lijep, pisan vještom rukom, u razmaknutim redovima. Prevod je pisan sitnim nasḫom crvenim mastilom. Ajeta su označena tamnocrvenim tačkama. Znakovi za čitanje i dijelove teksta pisani su crvenim. Mjestimično po rubovima označeno je kako se čitaju pojedine riječi u raznim kiraetima. Posljednji list dopisan je kasnije drugom rukom bez prevoda. Papir tamnobijel, listovi oštećeni, naročito s početka, povez kožni, oštećen.

Rukopis je vjerovatno iz XV stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

D) REGISTAR QUR'ĀNA (FAHĀRIS AL-QUR'ĀN)

95. ترتيب زيبا 1087.

Registar ajeta i sura u Qur'ānu. Napisao ḥāfiẓ Maḥmūd b. Muṣṭafā Wardārī, umro 1054/1644. Pisac je rodom iz Yenice Vardara (Janitza), nedaleko od Soluna.

Podaci o ovome djelu i njegovu autoru navode se u izvorima obično pogrešno. Tako neki ovo djelo nazivaju *Mir'āt al-Qur'ān*, kako se naziva drugo slično djelo pisano, možda, po uzoru na ovo. Ismail-paša (AM II, 414) kaže da je piščevu ocu ime 'Abdullāh. Neki pisci navode da se ovaj autor zvao Wardātī ili Wāridī i da je umro 1061/1651. (Up. Brock. S. II, 646). Na zadnjem listu našeg rukopisa, koji je prepisao autorov savremenik iz autografa, nalazi se jedna autorova bilješka, pod kojom se on potpisao ovako: و انا الفقير حافظ محمود بن مصطفى الوارداري. To smatramo sasvim mjerodavnim tim prije što je naš prepis nastao za života ili neposredno poslije autorove smrti, kako se to vidi iz više zapisa u našem rukopisu. Iz zapisa na početku i na kraju djela vidi se da ga je prepisao 'Omar b. Isma'īl 13. XII 1054/10. II 1645. (l. 1ª), a u mariginalnom zapisu uz stihove uvoda, u kojima su date kratice sura, prepisivač kaže da je autor te stihove sastavio »prije godinu dana, tj. 1053«. Iz drugih zapisa vidi se da je autor u vrijeme prepisa ovog rukopisa bio mrtav. Iz svega toga slijedi da je ovo djelo napisano tokom 1053. i 1054. i da je njegov autor umro nešto prije 13. XII 1054. godine.

Uvod djela pisan je turskim jezikom.

Početak poslije besmele:

احمد الله لا اله سواه. حمد عبد قد اصطفاه الله عليه و على آله و اصحابه الصلوة و السلام . . . حافظ محمود الوارداري . . . كه اولا اسامئ سامية سور قرآن عظيم الشانى بو وجه اوزره نظم ايتدم . . .

L. 148; 21 × 14,5. Nasḫ čitak, pisan vještom rukom. Kratice za nazive sura pisane su crvenim. Na l. 1ª ima napomena pisca o tom

kako se treba služiti ovim registrom. Na rubovima ima bilježaka većinom na turskom jeziku u vezi sa tekstom. Papir bijel, deblji, povez kožni sa otiskom ornamenata na sredini korica.

Na početku se nalazi sadržaj i versifikacija na turskom jeziku, u kojoj je prepisivač naveo nazive svih sura. On se tu potpisao pseudonimom *'Omerī*. Početak i kraj te versifikacije glasi:

لنامقه الفقير

جمله قرآن مجيد اولدى يوز اون درت سوره ويرو جوابنى اكّا كم كله سكّاصوره

ايوه مقصود وير ادينه شول اخوان صفا عمرى‌يه ايده بو نظمى او قويوب خير دعا

Na l. 1ª i na kraju rukopisa nalazi se pečat prepisivača u kome piše: عمر زاده الهى رشد و تقوى (Omer — Bog mu povećao pamet i pobožnost!). Zatim potpisi i pečati ranijih vlasnika: Abdurrahim, bivši kadija u Izmiru i H. Mustafa, kadija.

Na posljenjoj stranici zapisani su datumi rođenja i smrti četvorice velikih imama i razni stihovi i bilješke autora na turskom jeziku iz područja dogmatike.

Uvakufio Mehmed-efendija Svrzo 1931. godine.

96. تسهيل الترتيب 3631.

Registar Qur'āna. Napisao ḥāfiẓ Ibrāhīm b. Muṣṭafā, imam i hatib Nišandži Mehmed-pašine džamije u Istanbulu. Djelo je dovršeno sredinom muharema 1095/1682, a predstavlja preradu prethodnog djela.

Početak:

الحمد لمن جعل شجرة الطاعة منورة بقراءة القرآن . . . و بعد . . . فان الفقير ابراهيم الحافظ الخطيب بجامع نشانجى . . .

L. 153; 20 × 13. Ta'līq sa nešto nasḫa. Kratice za imena sura pisane crvenim. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir bijel, čvrst. Svi su listovi zahvaćeni vlagom pa je oštećen i tekst, naročito pri kraju; povez polukožni, oštećen.

Na kraju djela nalazi se ovaj zapis:

قال رحمه الله و هذا آخر ما قدرالله جمعه و تأليفه من كتاب تسهيل الترتيب و ابتدأت فى تأليفه فى اوائل شهر رمضان المبارك لسنة ثلاث و تسعين بعد الالف بمدينة قسطنطينية و فرغت منه فى اواسط المحرم الحرام لسنة خمس و تسعين و الف

Na početku ima sadržaj, u kome su protumačene kratice za nazive sura. Na l. 1[a] prepis bilješke pisca, u kojoj stoji da je on svoj primjerak uvakufio.

Rukopis potiče s kraja XVII ili početka XVIII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

97. تهذيب الترتيب 1405.

Registar Qur'āna. Napisao Muṣṭafā b. Sulaimān al-Wālī. Ovo je također prerada djela pod br. 95, a ne to djelo, kako piše u naslovu našeg rukopisa, niti djelo pod br. 96, premda su im počeci slični.

Brock. S II, 646.

Početak:

الحمد لمن جعل شجرة التوحيد منورة بقراءة القرآن و جعلها مثمرة ببركة طاعت الفرقان ...

L. 153; 21,5 × 15. Nasḫ. Kratice za nazive sura pisane crvenim. Na početku ima tumač kratica i sadržaj. Papir bijel, povez kožni sa ornamentima. Ima polukožnu futrolu.

Prepisao Muḥammad b. Muḥammad u gradu Mudurnu (vilajet Qastamuni) u mahali Aq Gazi posljednji dan ševala 1118/1707.

قد وقع الفراغ من تسويد هذه النسخة الشريفة فى آخر شوال المبارك من شهور سنة ثمانى عشر و مأة و الف ... على يد العبد الفقير ... محمد بن محمد فى مدينة مودرنى فى محلة آق غازى ...

Iz Šehdine biblioteke.

2) NAUKA O ČITANJU QUR'ĀNA

('ILM AL-QIRĀ'AT WA AT-TAĞWĪD)

Arapski

98. 2698.

L. 109; 18 × 14. Nasḫ lijep, krupan. Nazivi sura i drugi naslovi pisani crvenim mastilom. Papir tamnobijel i žućkast, a samo manji broj listova zelen. Neki listovi s početka dohvaćeni su vlagom, tako da je pismo mjestimice oštećeno. Povez kožni, oštećen, sa ornamentima na sredini korica.

1. L. 1—58. كشف الاسرار فى رسم مصاحف الامصار

Djelo o pravopisu prvih (Osmanovih) mushafa. Napisao Muḥammad b. Maḥmūd as-Samarqandī al-Hamadānī, umro oko 600/1203.

Brock. S I, 727.

Isma'īl-paša (AM II, 106), govoreći o ovom piscu i nabrajajući njegova djela iz kiraeta, ne spominje mu djelo pod ovim naslovom. U naslovu na početku rukopisa djelo je pripisano Abū 'Amr 'Oṯmān b. Sa'īd ad-Dānī, umro 444/1053.

(كشف الاسرار فى رسم مصاحف الامصار تصنيف الامام الهمام ... ابو عمر و الدانى طاب ثراه و جعل الجنة ما واه)

Međutim, to je pogrešno, jer se pisac u ovom djelu, naročito u početku, poziva na tefsirsko djelo *al-Kaššāf* od Zamahšarīje, koji je umro 538/1144, blizu 100 godina poslije Dānīje. Pod istim naslovom napisao je jedno djelo i Abū Yaḥyā Muḥammad b. Maḥmūd b. Muḥammad aš-Šīrāzī aš-Šāfi'ī al-Muqrī negdje oko 788/1386 godine, dakle poslije Zamahšarīje (v. Brock. S II, 274 i Isma'īl-paša *Ḏail* II, 355). No, Isma'īl-paša (n. mj.) kaže da djelo toga pisca počinje riječima الحمد لله الذى كرم بنى آدم باشرف عطائه i da je raspoređeno na 25 poglavlja (*bāb*). Naš rukopis, međutim, ima drukčiji početak i nije podijeljen na poglavlja (*bāb*) nego je raspoređen po surama. Prema tome naš rukopis nije identičan ni s tim djelom.

Početak:

الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى ذكر الحروف التى كتب بعضها على خلاف البعض فى المصحف الامام المنسوب الى امير المؤمنين عثمان بن عفان رضى الله عنه و هى فى الاصل واحدة ... قال غفر الله له و لوالديه اعلم ارشدك الله الى طاعته و اسعدك بمرضاته ان جماعة من الائمة قالوا

2. L. 59 — 107. جامع الكلام فى رسم المصحف الامام

Djelo o pravopisu Osmanova mushafa. Napisao neki Abū 'Abdullāh Muḥammad b. Aḥmad.

Isma'īl-paša Ḏail I, 357.

Brockelmann (S II, 319) pak kaže da je pisac ovog djela Mu'min b. 'Alī b. Muḥammad ar-Rūmī al-Qalkaladī, umro 799/1397.

Početak (u našem rukopisu i prema Isma'īl-paši):

الحمد لله الذى انزل خير كتبه على خير رسله ... اما بعد فان علم الرسوم من اجل العلوم قدرا و اعظمها دنيا و اخرى

Na završetku rukopisa nalazi se zapis:

تمت كتاب جامع الكلام فى رسم المصحف الامام

Zatim slijedi nekoliko bilježaka iz tedžvida pisanih istom rukom. Na kraju nalaze se imena sura u stihovima od šejhul-islama Yaḥyā-efendije (umro 1088/1677), te bilješke iz tedžvida na turskom jeziku, što je pisano kasnije drugom rukom.

Prepisao oba djela Walī b. 'Abdullāh al-mutafariqa 997/1589, kako se vidi iz zapisa na kraju djela pod tačkom 1. Taj zapis glasi:

تمت الكتاب ... سوّده ولى بن عبد الله المتفرقه ... سنة سبع و تسعين و تسعمايه

99. **1170.**

L. 145; 21 × 14,5. Nasḫ pisan vještom rukom. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni. Ima polukožnu futrolu (*gilāf*).

1. L. 1 — 94. التيسير فى القرآت السبع

Djelo o čitanju Qur'āna na sedam arapskih dijalekata. Napisao Abū 'Amr 'Oṯmān b. Sa'īd b. 'Oṯmān ad-Dānī al-Muqrī, umro 444/1053.

Brock. I, 407; S. I, 719,[1].

Početak:

قال ابو عمرو عثمن بن سعيد بن عثمان المقرى الحمد لله المنفرد بالدوام...

Na početku se nalaze imena ranijih vlasnika i razne bilješke, pisane kasnije drugom rukom.

Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Na l. 95 — 99. bilješke iz kiraeta i hadisa, te razni talismani. Tu ima nekoliko stihova, navodno od halife Alije.

2. L. 100 — 145. كتاب التجويد لكلام المجيد

Djelo o čitanju Qur'āna (tedžvid) na turskom jeziku od nepoznatog pisca. Flügel (III, 506) misli da je ovo djelo identično sa djelom التجويد فى الكلام (up. ḤḪ Istanbul. izd. I, 354) koje je napisao Ibn Kemal-paša, umro 940/1533.

Početak:

الحمد لله الذى انزل على عبده الكتاب و وعد من تلاه و عمل به جزيل الثواب

Na kraju se nalaze razne bilješke i dove pisane drugom rukom.

Oba djela prepisao je Muḥammad b. Muṣṭafā i to prvo 963, a drugo 961/1553, kako se to vidi iz zapisa na kraju rukopisa.

Iz Šehdi efendine biblioteke.

100. ISTO kao br. 99,[1] **2505.**

L. 121; 18,5 × 14. Nasḫ starinski, pisan debljim perom i vještom rukom. Na l. 1[a] naslov, pisan prepisivačevom rukom. Papir tamnobijel, deblji, povez poluplatneni, nov.

Na prvoj stranici ima zapis iz koga bi slijedilo da je primjerak prepisao neki Omer mjeseca muharema ... 29. godine (كاتبه الفقير عمر فى شهر محرم سنه ٢٩), što nikako nije tačno, jer je taj zapis pisan mnogo kasnije drugom nevještom rukom i drugim mastilom. Od te ruke potiču i neke bilješke u vezi sa tekstom i mjestimična vokalizacija. Tu se nalaze dva osobna pečata, vjerovatno nekadašnjih vlasnika.

Rukopis je vjerovatno iz XVI stoljeća.

101. **2699.**

L. 96; 17,5 × 13. Nasḫ. Cijela zbirka prepisana je istom rukom. Papir tamnobijel, listovi zahvaćeni vlagom, povez polukožni.

1. L. 1 — 70. كتاب الوقف و الابتداء فى القرآن (وقوف السجاوندى)

Djelo o pauzama (*vaqf*) pri čitanju Qur'āna. Napisao Abū Ğa'far Muḥammad b. Ṭaifūr Gaznawī as-Sağawandī, umro 560/1165.

Djelo je opće poznato pod naslovom وقف السجاوندى.

Brock. S. I, 724,[1].

Uvod je pisan perzijskim jezikom, a sadrži opća pravila i neke kratice iz tedžvida. Poslije uvoda popisane su redom po surama sve riječi u kojima se pravi pauza pri čitanju.

Početak:

الحمد لله حمدا يوافى نعمه و يجزى مزيده ... بد آن اعزك الله فى الدارين كه

بايسته ترين چيزى هركه قرآن خواند و دانستن

Nasḫ. Imena sura pisana krupnije crvenim mastilom. Znakovi za pauze pisani crvenim. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Na rubovima ima bilježaka koje se odnose na tekst.

Na početku su popisani hizbovi Qur'āna, broj ajeta i jedna dova. Na naslovnoj stranici ima popis učitelja kiraeta i pečat vakifa.

Rukopis je, vjerovatno, iz XVI stoljeća.

2. L. 70 — 93. صد كلمه حضرة على

Stotina izreka hazreti Alije, sa prevodom na turski jezik u stihu, od nepoznatog sabirača i prevodioca.

ḪḪ II, 1077.

Početak: الحمد لله على الطاف كرمه و اصناف نعمه ...

Nasḫ vokalizovan. Izreke su pisane krupno crvenim mastilom, a ispod njih prevod u dva dvostiha.

Na l. 94 — 96; početak djela زينة القارى o tedžvidu (v. br. 127,[2])

Uvakufio Asim-beg Mutevelić.

102. **3184.**

L. 108; 15,5 × 11. Papir bijel, glat, povez polukožni. Ima polukožnu futrolu.

1. L. 1 — 103. ISTO kao br. 101,[1]

Uvod je ovdje u početku na arapskom, a pri kraju na perzijskom jeziku.

Početak:

الحمد لله المتفرد بالدوام المتطول بالانعام خالق الخلق بقدره و مدبر الامر بحكمته

Nasḫ slab. Na početku prve stranice nalazi se naslov: وقف السجاوندى

2. L. 103 — 108. فصل فى ذكر احكام الوقف من الكفر

Poglavlje o zabranjenim pauzama pri čitanju Qur'āna.

Pismo kao prethodno od iste ruke. Prepisano 1100/1688.

Iz Šehdine biblioteke.

103. ISTO kao br. 101,[1] **4101.**

Početak: ... الحمد لله المفتتح كلامه بحمده المجرى الالسنة به لطفا من عنده

Ovaj primjerak ima dulji uvod koji sadrži opća pravila iz kiraeta. On se razlikuje od prethodnih primjeraka i time što poslije mnogih pauza (*waqf*) sadrži objašnjenja o tim pauzama, a ne samo pauze, kao u nekim rukopisima.

L. 192; 15,5 × 10,5. Nasḫ lijep. Nazivi sura i znakovi za pauze pisani su crvenim. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir bijel. Povez polukožni.

Prepisao ḥāfiẓ Muṣṭafā b. Muḥammad as-Sīnūbī, vjerovatno 1101/1689. (vidi zapis i stihove na kraju).

Na prvoj stranici nalazi se naslov i kratko objašnjenje na perzijskom jeziku o broju ajeta u Qur'ānu.

104. حرز الامانى و وجه التهانى فى القرآت السبع **799.**

Versifikacija o sedam kiraeta. Napisao Abū Muḥammad Qāsim b. Firruh aš-Šāṭibī, umro 590/1194. To je ustvari versifikacija djela *at-Taysīr* (v. br. 99), a poznata je pod imenom *aš-Šāṭibīya*. Sadrži 1173 stiha.

Brock. I, 409,[1]; S. I, 725,[1].

Početak: بدأت بسم الله فى النظم اولا . تبارك رحمانا رحيما و موئلا ...

L. 66; 19 × 14. Nasḫ vokalizovan, čitak, pisan vještom rukom. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni.

Na l. 1[a] nalazi se naslov djela i imena učitelja kiraeta, pisana prepisivačevom rukom. Na rubovima nekih listova i između redaka, naročito s početka, ima bilježaka koje tumače tekst, pisanih crvenim mastilom. Naglašene riječi i pojedina slova pisana su crvenim.

Rukopis vjerovatno potiče iz XVI stoljeća.

Na l. 1ª nalazi se zapis u kojem se kaže da je rukopis zavještao H. Ibrahim-aga b. Islam Spužli, nastanjen u Travniku, za mekteb Ajnidede i predao ga muteveliji H. Halil-efendiji b. Salih. Na posljednjoj stranici nalazi se uvod neke versifikacije o nasljedstvu.

105. ISTO **1995.**

L. 88; 23 × 15. Nasḫ starinski, vokalizovan, pisan u razmaknutim redovima. Papir žućkast, deblji, povez polukožni. Ima polukožnu futrolu.

Na početku je naslov: كتاب الشاطبية فى القرآآت السبع, pisan rukom prepisivača, spisak kratica i razne bilješke iz kiraeta. Na rubovima listova i između redaka ima mnogo bilježaka iz raznih komentara, pisanih rukom prepisivača. Na rubu posljednje stranice nalazi se bilješka da je primjerak kolacioniran.

Prepisano 19. VIII 746. (16. XII 1345).

فرغ من تحريره تاسع عشر شهر الله المعظم شعبان سنة ستة و اربعين و سبعمائة

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

106. ISTO **1712.**

L. 112; 21 × 14,5. Nasḫ vokalizovan, pisan u razmaknutim redovima. Papir bijel, deblji. Listovi zahvaćeni vlagom. Povez kožni, popravljen, sa pozlaćenim ornamentima na sredini korica.

Na rubovima listova i između redaka ima mnogo bilježaka uzetih iz komentara سراج القارى od ʻAlī b. ʻOṯmān al-Qāsiḥa, umro 801/1398.

Na početku se nalaze bilješke iz područja kiraeta. Na kraju stihovi o pobožnosti od spomenutog komentatora i jedna tabela i bilješke iz kiraeta.

Prepisao Aḥmad b. Ḥusām u srijedu 27. XII 1076/1666. Ispod potpisa prepisivača nalazi se njegov izblijedio pečat i još dva pečata ranijih vlasnika.

107. ISTO **2027.**

L. 126; 21,5 × 15,5. Nasḫ vokalizovan. Na rubu nekih listova s početka i pri kraju ima bilježaka koje tumače tekst. Papir bijel, deblji, povez kožni, popravljen.

Na unutarnjoj strani prve korice i na prvim stranicama nalaze se razne bilješke i stihovi većinom poučnog karaktera. U jednoj bilješci piše da je vlasnik ovog rukopisa Muṣṭafa b. Maḥmūd al-Fočawī (iz Foče) i da ga je njemu poklonio Šāzilī Mahmud-aga 1099/1687.

بوابيات شاطبي شاذلي الحاج محمود آغا بزه هبه ايلمشدر سنه ١٠٩٩ صاحبه مصطفى بن محمود الفوجوى

Uvakufio Memiš-aga Kasumagić iz Sarajeva. U njegovom pečatu otisnutom na više mjesta stoji:

وقف قاسم آغا زاده ممش آغا ١٠٨٤

Rukopis potiče iz XVII stoljeća.

108. فتح الوصيد فى شرح القصيد (شرح الشاطبية) **327.**

Komentar prethodnom djelu *Ḥirz al-amānī*. Napisao Abū ʼl-Ḥasan ʻAlī b. Muḥammad as-Saḫawī al-Miṣrī, umro 643/1245.

Brock. S. I, 727 i 728,¹.

Početak poslije besmele:

الحمد لله الذى جعل كتابه العزيز نورا يهتدى به اذا اظلمت الامور.

U uvodu je data biografija Šatibije i u njoj dvije diplome (*iǧāzat*) koje je on dobio od svojih učitelja. Komentator navodi i neke Šatibijine stihove i pjesme didaktičnog sadržaja, a potom prelazi na tumačenje samog djela.

L. 291; 24 × 17. Nasḫ stari arapski, čitak, mjestimice vokalizovan, pisan ispravno rukom učena čovjeka. Stihovi Šatibiye pisani su krupnim vokalizovanim nasḫom i crnim mastilom. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir požutio, deblji; povez polukožni.

Na posljednjoj stranici nalazi se bilješka prepisivača u kojoj se kaže da je prepis pažljivo i precizno (»od riječi do riječi i od slova do slova«) sravnjen sa originalom iz koga je prepisan, a taj je mogao biti autograf

بلغ المقابلة مع نسخة الاصل المتلو المقرو من مبداه الى منتهاه لفظا بلفظ و حرفا بحرف من غير مزيد و لانقصان بقدر الوسع

Prepisao Muḥammad b. Muḥammad b. Muḥammad u srijedu 9. II 708/30. VII 1308:

وقــع الفراغ من نسخه الفقير [!] الى رحمــة ربــه الصمد محمد بن محمد بن محمد فى المسجد الجامــع القاضى لمدينة المــذكورة [!؟] يوم الاربعاء قريب صلوة الظهر تاسع شهر صفر . . . عام ثمان و سبعماية

Prema tome ovaj rukopis je vrlo vrijedan kako po svojoj starosti tako i po tom što je precizno sravnjen sa originalom pred profesorom. Ovo je vjerovatno najstariji i najispravniji primjerak ovog djela. Očuvan je dosta dobro.

109. كنز المعانى لشعلة الموصلى **280.**

Komentar djelu *aš-Šāṭibīya* koji je napisao Abū 'Abdullāh Muḥammad b. Aḥmad al-Mauṣilī aš-Šu'la, umro 656/1258.

Brock. S. I, 895,².

Početak: . . . الحمد لله الذى ازل القرآن على سبعة احرف كلها شاف واف

L. 229; 25,5 × 17,5. Nasḫ. Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Na listu 1ᵃ nalazi se gornji naslov djela. Na rubovima listova u početku ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir bijel, deblji, povez polukožni, originalni, rastavljen od listova koji nisu povezani, ima polukožnu futrolu.

Prepisao Muḥammad Bābakī b. Sālim al-Ḥaḍramī al-Madanī (iz Medine) u utorak 5. IX 1316/17. I 1899.

110. سراج القارئ المبتدى و تذكرة المقرئ المنتهى **4128.**

Komentar djelu *Šāṭibīya*. Napisao Šaiḫ 'Alāuddīn 'Alī b. 'Oṯmān b. Muḥammad b. Aḥmad b. al-Husain b. al-Qāṣih al-'Uḏrī al-Bagdādī, umro 801/1398.

Brock. II, 165,²; S. I, 725,¹².

Početak: . . . الحمد لله الذى علّم القرآن و زيّن الانسان بنطق اللسان

L. 186; 22 × 17. Nasḫ jednostavan. Na l. 1ᵃ nalazi se gornji naslov. Na kraju nekoliko poučnih izreka. Tekst Šāṭibīye pisan crvenim mastilom, vokalizovan. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni.

Prepisao Manṣūr b. 'Āmir b. al-Ḥāğ 'Imrān b. Muḥammad al-Mālikī 1161/1748.

Poklon Osmana Sokolovića iz Sarajeva.

111. شرح الشاطبية لشيخ زاده محمد بن مصلح الدين القوجوى **1553.**

Komentar djelu *Šāṭibīya*. Napisao Muḥammad b. Muṣliḥuddīn Muṣṭafā al-Qūğawī *Šaiḫzāde*, umro 950/1543. To se vidi iz slijedećeg zapisa na l. 1ᵃ drugog dijela ovog rukopisa:

قاضى محشيسى اولان مرحوم شيخ زاده حضرتلرينك شاطبى قصيده سى شرحندندر. وخط شريفيله در. قطعهٔ اوليسى ده خطيله در رحمهما الله تعالى اشبو كتاب ملكمدن افراز ايدوب رضاء لله تعالى وقف و تسليم ايلدم تقبل الله تعالى حرره الفقير محمد الوزير

Prema tome, ovo bi bio autograf.

Up. Brock. S. II, 650,³.

Komentar je podijeljen u dva dijela. Nema uobičajenog uvoda (*dībāğa*) i nije potpun na kraju. Doseže samo do polovice sure Yūsuf. Možda je ovo koncept toga komentara.

Početak:

بدأت بالشئ قدمته و الباء الاولى للتعدية و الثانية مع مجرورها و ما اضيف اليها هو المقدم اتى به محكيا و لو لا ذلك ام يجمع بينهما

L. 265; 21 × 16,5. Ta'līq, pisan uvježbanom rukom. Stihovi i važnije riječi podvučene su crvenom linijom. Na kraju prvog dijela prikazan je razvoj kiraeta i njegovi glavni učitelji, ali ni to nije dovršeno. Moglo bi biti da je to građa za uvod. Papir bijel, grub i deblji, povez kožni, ruiniran.

U spomenutom zapisu o piscu kaže se da je primjerak uvakufio vlasnik, neki Muḥammad al-Wazīr, koji je taj zapis napisao i potpisao. U vrhu iste stranice nalazi se potpis drugog, kasnijeg vlasnika: Muṣṭafā b. 'Alī. Na kraju se nalazi jedan pečat namjerno izbrisan i stavljen datum 1113/1701.

112. ISTO **1385.**

Prvi dio. Samo je ova redakcija opširnija od redakcije u prethodnom primjerku. Sudeći po rukopisu i papiru, ovo je djelo nastalo prije vremena u kome je živio Šaiḫzāde.

Rukopis je manjkav na početku, tako da počinje ovim riječima:

وسميتها حرز الامانى تيمنا و وجه التهانى فاهنه متقبلا كل كتاب له اسم و اسم هذا الكتاب المنظوم حرز الامانى و وجه التهانى و سميت هاهنا يتعدى الى مفعولين لانه بمعنى وضع الاسم

Završetak:

تم الجزء الاول بحمد الله و منه ... يتلوه فى الجزء الثانى ... و كوفيهم تسالون مخففا ـ و هو اول سورة النساء.

L. 204; 22 ×17,5. Nasḫ lijep, starinski. Stihovi Šāṭibīye pisani su crvenim. Na rubovima nekih listova ima bilježaka, koje se odnose na tekst. Papir tamnobijel, požutio. Listovi s početka prosuti. Povez kožni, oštećen; prva korica izgubljena.

U bilješci na rubu posljednjeg lista kaže se da je prepis sravnjen sa originalom koji je proučen i ispravljen pred Šaiḫ Badruddīnom al-Qāzifī (?), zetom i učenikom piščevim:

عورض بالاصل وصحح حسب الامكان. بلغ مقابلة و تصحيحا باصل قرئ و صحح على الشيخ بدرالدين القازفى (؟) صهر المصنف و تلميذه

113. **725.**

L. 208; 21,5 × 15. Papir tamnobijel. Listovi zahvaćeni vlagom, tako da je tekst na nekim mjestima znatno oštećen, naročito kod posljednjeg poglavlja. Povez polukožni.

1. L. 1—4. المقدمة الجزرية فى التجويد

Qaṣīda o tedžvidu. Napisao Muḥammad b. Muḥammad al-Ġazarī aš-Šāfi'ī, umro 833/1429.

Brock. S. II, 275,[8].

Početak: يقول راجى عفو رب سامع محمد بن الجزرى الشافعى

Nasḫ. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Po širokim rubovima ima bilježaka koje tumače tekst. Na l. 1[a] bilješke iz kiraeta.

Prepisao Muḥammad b. 'Alī b. 'Īd al-Agrūsī (iz Agrosa u vilajetu Konja). Rukopis nije star.

2. L. 4—7. الدر اليتيم فى التجويد

Risala o tedžvidu. Napisao Muḥammad b. Pīr 'Alī al-Birgawī, umro 981/1573.

Brock. II, 440,[3]; S. II, 654,[2].

Početak: لله الحمد على الاولى و الاخرة

Pismo i prepisivač isti kao u prethodnom radu. Na rubovima listova ima bilježaka pisanih rukom prepisivača.

Slijedeći list sadrži bilješke iz područja kiraeta.

3. L. 9—11. رسالة فى حقيقة الانسان

Kratka risala o čovjeku. Napisao Ǧalāluddīn Muḥammad b. As'ad ad-Dawānī, umro 908/1502. Tako je prema ovom rukopisu. Brockelmann, međutim, ne spominje ovo djelo među djelima ovoga pisca; on zna samo za istoimeno djelo od Ibn Sīnā-a (S. I, 820, 68 n).

Početak: الحمد لله الذى خلق آدم على صورته

Ta'līq pisan uvježbanom rukom.

4. L. 12—13. تفسير سورة النبأ

Početak nekog komentara suri an-Naba'. Ta'līq.

Slijede 4 prazna lista.

5. L. 18—51. نزهة النظر فى توضيح نخبة الفكر فى مصطلح اهل الاثر

ili شرح نخبة الفكر ili التوضيح

Komentar djelu *Nuḫbat al-fikar* o terminologiji hadisa. Oba napisao Šihābuddīn Aḥmad b. 'Alī b. Ḥaǧar al-'Asqalānī, umro 852/1448.

Brock. II, 68—70; S. I, 611,[c].

Nasḫ. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. S početka po rubovima listova bilješke iz raznih komentara.

Na l. 1[a] su razni zapisi koje je, izgleda, zabilježio Ḥ. Muṣṭafā, muftija (*al-ma'ḏūn*) u Sarajevu 1157/1744. Tu je i zapis kasnijeg vlasnika H. 'Abdullāh b. Ḥ. Aḥmad Mačkovića.

Prepis dovršen 1127/1715.

6. L. 52—208. النكت على كتب فى علم العربية

Djelo o objašnjenju finesa nekih mjesta u najpoznatijim djelima o gramatici i sintaksi arapskog jezika. Napisao Ǧalāluddīn 'Abdurraḥmān b. Abū Bakr as-Suyūṭī, umro 911/1505.

Brock. II, 155,[248].

Početak poslije besmele:

قال الشيخ الامام العالم العلامة جلال الدين عبد الرحمن ... اما بعد حمد الله على نعمه الكافية و منه الشافية ... فهذه نكت حررتها على كتب فى علم العربية عم النفع بها و كثر تداولها

Ta'līq složen, pisan u stisnutim redovima.

Prepisao Muṣṭafā b. Muḥammad b. Aḥmad b. 'Alī al-Bosnawī al-Aqhisarī an-Nawābādī u medresi al-Iskenderīya u Kairu, za vrijeme valije Redžeb-paše 1133/1720.

تم وكمل و وقع الفراغ و الاستراحة من تنميق هذه النكت . . . فى يوم الخميس
ووقت العصر فى بلدة القاهرة فى المدرسة الاسكندرية حين ولاية رجب باشا تاسع ربيع الاول
سنة ثلاث و ثلاثين و مائة و الف و الكاتب المزبور مصطفى بن محمد بن احمد . . .
البوسنوى الاقحصارى النوابادى

Vakuf Memiš-age Kasumagića.

114. **783.**

L. 204; 20,5 × 14,5. Pismo različito iz ruku različitih prepisivača. Papir bijel i tamnobijel; povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 4. ISTO kao br. 113,[1]

Primjerak je manjkav s početka.

Nasḫ vokalizovan. Prepisivač i datum prepisa nepoznati.

Slijedećih nekoliko lista (5 — 6) neispisani, izuzev nekoliko zapisa na nekim mjestima.

2. L. 9 — 97. (موعظة)

Zbirka propovijedi i poučnih priča od nepoznatog pisca. S početka nedostaje nekoliko lista. Djelo je podijeljeno na 20 propovijedi od kojih svaka nosi naziv *al-mağlis*.

Nasḫ.

3. L. 98 — 138. شهاب الاخبار فى الحكم و الامثال و الآداب

Djelo je još poznato pod naslovima:

شهاب الاخبار فى الاحاديث المروية عن الرسول المختار ، كتاب الشهبات فى المواعظ
و الآداب من حديث رسول الله صلعم ، جواهر الكلم السنية و بدائع الحكم النبويه ·

Zbirka kratkih hadisa koji služe kao sentence i mudre izreke. Sabrao kadija Abū 'Abdullah Muḥammad b. Salāma b. Ğa'far al-Quḍā'ī aš-Šāfi'ī, umro 454/1062.

Brock. I, 343, S I, 584; ḤḪ II, 1067.

Ovaj primjerak je manjkav u početku, a posljednji njegov list nalazi se na kraju kodeksa (l. 204), gdje je stavljen pogrešno prilikom uvezivanja.

Zbirka sadrži oko 1200 hadisa među kojima ih ima nesigurne vjerodostojnosti (*ḍa'īf*). Razdijeljena je na glave (*bāb*).

Nasḫ starinski, čitak, vokalizovan, pisan krupno vještom rukom.

Prepisao Aḥmad b. Mueddin b. Yūsuf al-Miṣrī 4. muharema 789/25. I 1387, kako to stoji u zapisu na kraju (v. posljednji list koji se nalazi na kraju kodeksa):

تمت الكتاب . . . فى اليوم الرابع من محرم المبارك و كتب بخطه العبد الفقير . . .
احمد بن يوسف المصرى . . . فى تاريخ سنة ٧٨٩

4. L. 139 — 159. الفقه الاكبر

Djelo o islamskom vjerovanju. Napisao Abū Ḥanīfa Nu'mān b. Ṯābit, umro 150/767.

Brock. S I, 285,[1].

Početak: قال اصل التوحيد و ما يصح الاعتقاد عليه يجب ان يقول آمنت بالله

Nasḫ-ta'līq slab. Primjerak je manjkav u početku.

5. L. 160 — 168. (رسالة فى العقائد)

Kratko djelo o dogmatici od nepoznatog pisca.

Kairo I, 180.

Početak:

الاشياء التى يقع بها العلم ثلثة الحواس السليمة و العقول المستقيمة و الاخبار الصادقة

Nasḫ slab.

6. L. 169 — 183 العمدة فى العقائد (عمدة العقائد)

Poznato je još pod naslovima:

العقيدة الحافظية ، العمدة الحافظية ، عمدة الكلام·

Kratko djelo iz dogmatike. Napisao Abu 'l-Barakāt Ḥāfiẓuddīn 'Abdullāh b. Aḥmad b. Maḥmūd an-Nasafī, umro 710/1310.

Brock. II, 197; S II, 268.

Početak

الحمد لله رب العالمين . . . قال مولانا الصدر الامام . . . حافظ الملة و الدين . . .
ابو البركات عبد الله بن احمد بن محمود النسفى غفر الله له و لوالديه جمعت فى هذا
المختصر عمدة عقيدة اهل السنة و الجماعة . . . قال اهل الحق حقائق الاشياء ثابتة لان
فى نفيها ثبوتها و العلم بها متحقق و اسبابه للخلق ثلثة

(Ne zamijeniti sa kratkim djelom o istoj temi istog početka od starijeg pisca Naǧmuddīn 'Omar an-Nasafī-je, umro 537/1142!).
Nasḫ sa nešto ta'līqa.

7. L. 184 — 190. المعتمد من المعتقد

Kratko djelo o dogmatici. Napisao Šihābuddīn Faḍlullāh b. Ḥasan Tūrapuštī (التوربشتى) umro 661/1262.

Isma'il-paša AM I, 821.

U katalogu Aya Sofiya (v. str. 141) nadimak pisca je Nūršanī (النورشنى). . Datum njegove smrti u raznim izvorima je različit. ḪḪ (II, 1699) kaže da je umro 600/1203, a Brockelmann (S I, 620) kaže da je pisao 712/1312.

Početak: الحمد لله الملك المحمود المالك المعبود

Nasḫ.

Na kraju ima bilješka u kojoj pisac kaže da je u ovoj raspravi izložio ortodoksno islamsko vjerovanje kako su ga tumačili učenjaci Buhare i Samarqanda:

هذا ما بلغنا من اعتقاد اهل السنة و الجماعة من استاذينا الطيبين الطاهرين روساء اهل السنة و الجماعة بسمرقند و بخارا . . .

8. L. 190 — 196. (رسالة فى العقائد).

Risala o vjerovanju od nepoznatog pisca.

Početak:

اعلم بان الايمان و الاسلام و التوحيد و الدين اسماء لمعنى واحد . . .

Tālīq sa nešto nasḫa.

Na l. 197 — 203. nalazi se fragment iz djela عقائد الغزنوى od Aḥmad b. Muḥammad al-Gaznawī-je, umro 593/1196.

Isma'il-paša AM I, 89; Brock. I, 378.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و العاقبة للمتقين . . . و بعد يقول العبد الضعيف احمد بن محمد بن سعيد الغزنوى . . . اعلم و فقك الله و ايانا بان الواجب على العبد المكلف اولا ان يعرف ربه عز و جل

Nasḫ.

Uvakufio 'Abdulqādir Muẓaffarīzāde (Muzaferija) za Simzāde (Đumišića) medresu u Sarajevu, 1206/1792. (v. zapis o tom u početku na l. 16).

115. 2211.

L. 119; 20 × 14. Pismo različito od različitih ruku. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 9. ISTO kao br. 113[1].
Nasḫ vokalizovan.
Na l. 10 — 11. astronomske tablice na turskom jeziku (za gatanje).

2. L. 12 — 26. مشارق الانوار(قصيدة تركية فى شرح الاسماء الحسنى)

Spjev na turskom jeziku o Božijim imenima (*al-asmā' al-ḥusnā*) od nepoznatog pisca. Kod svakog pojedinog imena pisac izlaže koje korisne svrhe i ciljeve čovjek može postići izgovaranjem toga imena.

Početak: علماء شريعت اسلام شرح اسماء ايتديلر اقدام

Ta'līq sa nešto nasḫa.
Prepis dovršen 1173/1759; možda je to i datum pisanja.

3. L. 27 — 32. قصيدة بدء الامالى

Qaṣīda o islamskoj dogmatici. Napisao Sirāǧuddīn 'Alī b. 'Oṯmān al-Ūšī al-Fargānī, umro 575/1179.

Brock. I, 429,[1].

Početak: يقول العبد فى بدء الامالى

Ta'līq.

4. L. 33 — 71. جلاء القلوب

Djelo o pobožnosti i moralu. Napisao Muḥammad b. 'Alī Birgawī.

Brock. II, 440,[5].

Početak: الحمد لله الذى جعل الليل و النهار خلفة

Ta'līq.

5. L. 72 — 85. جذاب القلوب الى طريق المحبوب

Djelo o lijepom vjerskom životu, etičko-tesavvufskog pravca. Napisao Šaiḫ 'Abdulḥaqq ad-Dihlawī, umro 1051/1641.

ḪḪ I, 581; Isma'īl-paša *Ḏail* I, 360.

To je kraće djelo (*muḫtaṣar*) raspoređeno na 30 glava (*bāb*). Ovo djelo ni njegova pisca ne spominju drugi bibliografski izvori, kao što prvo izdanje ḤḪ (I, 390) ne navodi ime pisca.

U vrhu prve stranice u naslovu prepisivač je pogrešno stavio da je djelo napisao Muḥammad Birgawī.

Postoji djelo sličnog sadržaja i naslova, koje se pripisuje drugom piscu. To je: جذب القلوب الى مواصلة المحبوب, što ga je napisao Šihābuddīn Abū 'Abdullāh 'Omar b. Muḥammad as-Suhrawardī, umro 632/1234. (I. Sarkis, *Mu'ğam* II, 1060; Brock. S. I, 790). U kakvom su odnosu ta dva djela, nije nam poznato.

Početak:

الحمد لله رب العالمين ... اما بعد فهذا مختصر مشتمل على ثلاثين بابا يهتدى بها السالك و ينجو بها من المهالك و هو جذاب القلوب الى طريق المحبوب

Nasḫ.

Prepisao. Oṯmān al-Fočawī (iz Foče), u medresi Ḫusrawīyi u Sarajevu, redžeba 1141/1729.

6. L. 86 — 102. ايها الولد

Poučno djelo za mladež, napisao Abū Ḥāmid Muḥammad al-Gazālī, umro 505/1111.

Brock. I, 423,[32].

Početak: الحمد لله رب العالمين

Ta'līq.

Prepis dovršen 1034/1624.

7. L. 103 — 119. (معلومات فى العقائد بالتركية)

Traktat o akaidu na turskom jeziku. Rađen je po djelu معلومات od Qara Dāwūd Izmītīye, umro 948/1541, ili je to izvod iz tog djela. Rukopis nema naslova niti podataka o piscu, ali mnogi članci su potpisani sa »Qara Dāwūd«, što znači da su po njemu rađeni ili od njega uzeti. Članci obično počinju sa معلوم اوله كه.

Početak:

معلوم اوله كه الله عظيم الشان حضرتلرينك ماتريديه لره كوره يكرمى ايكى صفاتى واردر ...

Ta'līq pisan uvježbanom rukom.

Prepis dovršen 1183/1769.

116. 914.

L. 189; 20 × 14,5. Nasḫ i ta'līq. Papir bijel, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 82. الحواشى المفهمة فى شرح المقدمة

Komentar djelu *al-Muqaddima* od Ğazarīje (v. br. 113,[1]). Napisao Abū Bakr Aḥmad b. Muḥammad Ğazarī, umro 827/1423, (a otac mu umro 833).

Brock. II, 202,[8], S. II, 276; ḤḪ II, 1799.

Početak:

الحمد لله المتعالى فى جلال قدسه لا احصى ثناء عليه هو كما اثنى على نفسه ...

Nasḫ pomiješan sa nešto ta'līqa. Tekst Muqaddime je vokalizovan i podvučen. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Na rubu nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst.

Na početku kodeksa desetak lista raznih bilježaka iz hadisa i vaza. Na l. 83 — 85. bilješke na turskom jeziku iz područja kiraeta.

Na kraju se nalazi zapis da je pisac djelo dovršio 808/ 1406. u gradu Skoplju. Međutim, djelo je dovršeno 806. H. u gradu Larindi, a ova oznaka mjesta »u gradu Skoplju« biće da je grad prepisivača:

و فرغت من تاليفه يوم الخميس من آخر شهر رجب سنة ثمان و ثمانمائة بشهر اسكوب ؟ - لارنده من معامل من البلاد الرومية

U nekim rukopisima stoji pogrešno da je pisac djelo dovršio u gradu Laizi u pokrajini Kerman. Oznaka: من البلاد الرومية »u vizantijskim zemljama«, koja se nalazi u većini rukopisa, jasno pokazuje da je Laiza-Kerman stavljena greškom prepisivača, jer je Kerman u Perziji. Pravilno je Larinda, za staro ime grada Karaman (Š. Sami V, 3644).

2. L. 85[b] — 89. الفقه الاكبر od Abū Ḥanīfe, v. br. 114,[4].

3. L. 90 — 92. رسالة فى علوم الحقائق و الحكم

Kratka rasprava o nekim pitanjima iz apologetike, razmatranim sa stanovišta tesavvufa od nepoznatog pisca.

Kairo I, 185 i 308 spominje pod sličnim naslovom risalu, koju je napisao Šaiḫ Sa'duddīn al-Ḥamawī.

Početak: ... الحمد لله رب العالمين الذى جعل الموجودات على وجوده دليلا ...

Na l. 92b — 93. فضيلة رجب : propovijed o važnosti mjeseca redžeba i o pobožnosti u njemu.

4. L. 94 — 141. مسائل لطيفة و احاديث شريفة

Djelo o pokajanju i molitvama. Napisao ʿAlī b. Badruddīn al-Bosnawī. (U rukopisu stoji: »Susnawī« — الصوسنوى, što je vjerovatno iskrivljeno od Bosnawī). Djelo je posvećeno i poklonjeno »velikom emiru Osman Šah al-Maḥdūmu« (?).

Početak nakon besmele:

الحمد لله الذى جعل العلم هداية للعالمين و زين به صدور العالمين . . . و بعد فيقول العبد الضعيف . . . على بن بدرالدين الصوسنوى (؟) لما رأيت الامير الكبير عثمان شاه المخدوم . . .

5. L. 142 — 144. رسالة ادب

Kratka brošura o lijepom ponašanju, neka vrsta pravila o bontonu, na turskom jeziku od nepoznatog pisca.

Početak: اول ابتدا بر سفرده يمك و اچمكده يكرمى دراو ادب واردر

L. 145 — 147. (تعليقات من الفقه). Bilješke iz fikha na turskom jeziku.

L. 148 — 149. فصل فى سنن يوم عاشوراء. Bilješke o važnosti desetog dana muharema.

6. L. 150 — 160. (رسالة فى العروض بالتركية)

Risala o metrici na turskom jeziku. Napisao ʿAli b. Ḥusain al-Amāsī, živio je polovinom XI stoljeća po H. (M. Tahir OM I, 354).

Početak:

الحمد لله رب العالمين . . . اما بعد ايا سليم الطبيعة . . . بلكل و اكاه اولغل كم بوفن عروض

L. 161 — 164. (نصائح من التصوف و حكايات بعض الاولياء). Bilješke iz tesavufa o usmenim molitvama i priče o nekim evlijama.

7. L. 165 — 169. رسالة فى سجود السهو

Kratka uputa o ispravljanju počinjene greške u namazu (*sağda as-sahw*). O toj temi i pod tim naslovom pisao je Ibn Kemal-paša, (umro 940/1533) i dr.

ḤḪ I, 871.

Početak:

اللهم منك نستهدى و اليك نستكين . . . و بعد فهذه رسالة فى سجود السهو

L. 169b — 170a. (فى وظائف شهر شوال). Propovijed o dužnostima i molitvama u mjesecu ševalu (izvadak iz djela *Ḏaḫīrat al-ʿābidīn*).

8. L. 170b — 189. صفوة المنقولات فى شرح شروط الصلوة

Komentar djelu *Šurūṭ aṣ-ṣalāt* od nepoznatog pisca.

Kairo I, 443.

Početak: الحمد لله الذى نزل الفرقان

Radovi pod br. 5 — 8 pisani su uglavnom ta'līqom.

Na kraju se nalazi zapis da je ovaj komentar prepisan 1023/1614. Možda je tada prepisana cijela zbirka. Zatim slijedi nekoliko zapisa. Na unutarnjim stranama korica nalaze se stihovi na turskom jeziku.

117. ISTO kao br. 116,[1] **3199.**

L. 67; 15 × 10,5. Ta'līq sa nešto nasḫa specifičan (kurziv), složen. Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Po rubovima listova i između redaka ima dosta bilježaka koje tumače tekst. Na početku se nalaze bilješke iz fikha i tefsira. Papir bijel, povez polukožni.

Na kraju ima zapis da je pisac djelo dovršio u gradu Laizi u pokrajini Kerman.

قال مؤلفه و فرغت من تاليفه يوم الخميس فى عشر شهر رمضان سنة ست و ثمانمائة بمدينة لائندة؟ بمقامات كرمان من البلاد الرومية

Prepisao Ibrāhīm b. Ḫalīl 1106/1694.

صدر تحرير هذا الكتاب عن يد افقر عباد الجليل ابراهيم بن خليل سنة ١١٠٦

Na posljednjoj stranici nalaze se dva zapisa o uvakufljenju. U jednom se kaže da je rukopis uvakufio bosanski muhafiz Elči Ibrahim-paša za svoju medresu u Travniku: وقفت هذه النسخة لله العلى الاعلى و انا الحقير ايلچى الحاج ابراهيم پاشا محافظ بوسنه حالا

Ispod toga zapisa ima njegov mali osobni pečat. (Na l. 5. nalazi se njegov veliki službeni pečat). U drugom zapisu kaže se da je primjerak kupljen (iz privatne ruke) i uvakufljen za Ajni-begov mekteb

1253/1837. Na zadnjem listu ima još bilježaka, među kojima i stihovi Ibn Kemal-paše o broju ajeta u Qur'anu.

118. **3395.**

L. 96; 22 × 16,5. Nasḫ. Papir bijel, povez polukožni, oštećen, listovi prosuti.

1. L. 1 — 60. ISTO kao br. 116,[1].
   Završetak nešto kraći nego u prethodnom primjerku (br. 117). Osnovni tekst pisan crvenim mastilom.
2. L. 61 — 65. الدر اليتيم فى التجويد od Bergivije (v. br. 113,[2]).
3. L. 66 — 96. شرح الدر اليتيم
   Komentar prethodnog tedžvida. Napisao šaiḫ Aḥmad Fā'iẓ ar-Rūmī, umro 1041/1631. Primjerak je manjkav na kraju.
   Brock. II, 440.
   Početak: الحمد لله على نواله
   Pismo u cijelom kodeksu od iste ruke.

119. الحواشى الازهرية في حل الفاظ المقدمة الجزرية **3211.**

Komentar Ğazarījinoj al-Muqaddimi koji je napisao šaiḫ Ḫālid b. 'Abdullāh al-Azharī, umro 905/1499.

Brock. II, 27,[6].

Početak:

يقول الفقير الى عفو ربه الغنى خالد بن عبدالله الازهرى الحمد لله الذى انزل على عبده الكتاب و وعد من تلاه و عمل به جزيل الثواب

L. 63; 14 × 10,5. Nasḫ čitak starinski. Osnovni tekst označen je kraticom ص, a komentar kraticom ش. Papir tamnobijel i žut, povez polukožni.

Na listu 1[a] ima nekoliko hadisa. Na rubovima listova su bilješke koje se odnose na tekst i razni hadisi.

Prepisao Muḥammad b. 'Abdullāh Memī?:

تمت النسخة على يد اضعف عباد الله محمد بن عبدالله ممى . . .

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

120. **3151.**

L. 96; 17,5 × 12,5. Papir bijel i žućkast, povez polukožni.

1. L. 1 — 37. الدقائق المحكمة في شرح المقدمة
   Komentar djelu *al-Muqaddima* od Ğazarīje, napisao kadija Zainuddīn Abū Yaḥyā Zakarīyā b. Muḥammad al-Anṣārī al-Miṣrī, umro 926/1520.
   Brock. II, 99 — 100,[53].
   Početak:
   قال شيخنا و مولانا . . . الحمد لله الذى افتتح بالحمد كتابه و اجزل لمن جوّده و عمل به ثوابه . . .
   Nasḫ i ta'līq. Tekst *Muqaddime* pisan crvenim. Stranice obrubljene crvenom linijom.
   Prepisao 'Oṯmān b. 'Abdullāh 1288/1871.
2. L. 38 — 45. رسالة فى الطرق (بيان اقرب الطرق الى الله)
   Traktat iz tesavvufa »o najkraćem putu koji vodi Bogu«. Napisao Nağmuddīn Abu 'l-Ğannāb Aḥmad b. 'Omar al-Kubrā al-Ḫīwaqī, umro 618/1221.
   Brock. I, 440, S. I, 786—7; ḤḪ I, 876.
   Početak:
   الحمد لله رب العالمين . . . قال الشيخ الامام الاجل . . . نجم الحق و الدين ابو الجناب الكبرى الخيوقى الطرق الى الله تعالى بعدد انفاس الخلائق و طريقنا الذى نشرع فى شرحه اقرب الطرق الى الله تعالى
   Nasḫ slab. Rukopis je novijeg datuma.
3. L. 46 — 58. درج المعالى في شرح بدء الامالى
   Komentar spjevu Bad al-amālī (v. 115,[3]). Napisao šaiḫ 'Izzuddīn Abū 'Abdullāh Muḥammad b. Abū Bakr Ibn Ğamā'a, umro 819/1416.
   Početak:
   قال الشيخ الامام العلامة عزالدين ابو عبدالله محمد بن جماعة . . . الحمد لله مؤيد دعائم الدين و موضح مناهج اليقين . . . هذا شرح حسن وضعته على منظومة يقول العبد . . . وسميته درج المعالى . . .

Tako je u ovom rukopisu. I katalog egipatske biblioteke (I, 178) spominje ovaj komentar pod gornjim naslovom od spomenutog pisca kao i Brockelmann (I, 429[3]; S. I. 764,[3]). Po Hadži Halifi (II, 1350), međutim, početak i ime komentara glase drukčije. On kaže:

اوله احمد لله الذى تاهت فى تيه كبرياءه بصائر قلوب العرفاء . . . سميته مطلع المثال فى العقائد الاسلامية و منبع الكمال فى المسائل الكلامية فى شرح القصيدة الفريدة اللامية

ḤḤ je time vjerovatno pripisao ovome piscu neki drugi tuđi komentar.

Pismo od iste ruke kao prethodno. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

4. L. 58 — 60. من كتاب السواد الاعظم

Anonimni izvod iz kratkog djela *as-Sawād al a'ẓam* o aqaidu od Abu 'l-Qāsim Isḥāq b. Muḥammad as-Samarqandī, umro 342/953.

Pismo kao prethodno.

5. L. 61 — 68. رسالة فى بيان الاحاديث الموضوعة للامام الصغانى

Traktat o apokrifnim hadisima. Napisao Ḥasan b. Muḥammad aṣ-Ṣagānī, umro 650/1252.

Brock. I, 361[2].

Početak: الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام الاكملان الاتمان

Ta'līq lijep, pisan uvježbanom rukom.

Prepisivač i datum prepisa nepoznati.

L. 69 — 70. (ابيات فى النصائح). Didaktični stihovi od nepoznatog sabirača.

Nasḫ, slab.

6. L. 71 — 88. روضات الجنات فى اصول الاعتقادات

Djelo o osnovima islamskog vjerovanja. Napisao Ḥasan Kāfi al-Aqhisārī (iz Prusca u Bosni), umro 1025/1616.

Brock. II, 443,[1].

Početak: الحمد لله الذى هدانا للعلم و الايمان

H. M. Handžić, *Književni rad*, str. 9 — 10; »*Rajske bašte o temeljima vjerovanja*«. Preveo i bilješkama popratio H. M. Handžić. Sarajevo 1939.

Ta'līq.

Ime prepisivača na kraju namjerno brisano, tako da se može pročitati samo Muḥammad.

Na l. 89 — 92. (دعاء), molitva o traženju Božije pomoći i zaštite od neprijatelja.

Nasḫ slab, vokalizovan.

Na početku ima bilješka u kojoj se kaže da je ovu dovu molio sultan (?) prilikom svojih pohoda.

Na l. 93 — 96. (بعض الاحاديث مع الترجمة الفارسية). Nekoliko hadisa sa prevodom na perzijski jezik od nepoznatog sabirača.

Početak: حديث : الارواح جنود مجندة . . .

Nasḫ, slab.

121. شرح المقدمة الجزرية **1899.**

Komentar Ġazarījinoj *Muqaddimi* od nepoznatog pisca. Na početku manjkavo.

Početak ovdje:

و بعد ان هذه مقدمة فيما على قارئه ان يعلمه اى بعد الحمد و الصلاة ان هذه مقدمة اى هذه الارجوزة طائفة من علم التجويد يتوقع الشروع فى القراءة عليها . . .

L. 37, 20 × 15. Nasḫ lijep. Osnovni tekst podvučen crnom linijom. Papir tamnobijel, povez polukožni.

Prepisano (ili pisano) u Meki muharema 1199/1784.

Na prvoj stranici pečati ranijih vlasnika. Na kraju se nalaze bilješke iz kiraeta na turskom jeziku.

122. **3182.**

L. 212; 17,5 × 11,5. Papir bijel i tamnobijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 65. شرح المقدمة الجزرية لطاشكوپرى زاده

Komentar djelu *al-Muqaddima* od Ġazarīje. Napisao 'Isāmuddīn Abū 'l-Ḫair Aḥmad b. Muṣliḥuddīn Muṣṭafā, *Taškōprüzāde*, umro 968/1560. Na prvoj stranici rukopisa stoji: طاش كوپرى شرح جزريه

Brock. S. II, 276.

Početak:

سبحان الله و بحمده منزل الكتاب على عبده و باعث الرسل بوعيده و وعده و ناصر دين الاسلام فى بدئه و عوده تبصرة و ذكرى لاولى الالباب و الصلاة و السلام و التحية و الاكرام على محمد سيد الانام و الشفيع المشفع يوم القيام الاتى من البلاغة بالعجب العجاب

Nasḫ. Tekst Muqaddime vokalizovan i podvučen crvenom linijom.

Prepisao ḥāfiẓ Ibrāhīm b. 'Oṯmān 'Alemdār 1256/1840.

Na l. 66 — 69. dvije hatma-dove (ايكى ختم دعاسى).

Nasḫ krupan, vokalizovan.

2. L. 70 — 102. حرز الامانى و وجه التهانى od Šatibije (v. br. 104).

Nasḫ sitan, vokalizovan. Na početku su imena učitelja kiraeta i kratice za kiraete. Na rubovima listova ima bilježaka koje tumače tekst.

Slijedeća dva lista (103 — 104) sadrže bilješke o gatanju.

3. L. 105a سبحة العذر (او العذر) فى مدح الملك القدر

Kratka himna Bogu od Muḥammad b. Abū Bakr al-Mar'aši Sačaqlīzāde, umro 1150/1737.

Ismā'īl-paša AM II, 322.

Početak: سبحت اذا رأيتنى حامدا فسبحان الله و بحمده ابدا

Nasḫ slab, vokalizovan.

4. L. 105 — 144. قرة العين فى الفتح و الامالة بين اللفظين

Djelo o pravilnom čitanju Qur'āna. Napisao Abū 'l-Baqā' 'Alī b. 'Oṯmān b. Muḥammad b. Aḥmad b. Ḥasan al-Qāṣiḥ, umro 801/1399. Na prvoj stranici naslov: منثورة قرة العين فى الامالات

Brock. II, 165; S. II, 212.

Početak:

قال الشيخ الامام العلامة ابو البقاء على بن عثمان . . . اما بعد حمدا لله رب العالمين
. . . فان هذه رسالة سميتها قرة العين . . .

Nasḫ. Važnije riječi i kratice pisane crvenim. Raspored prema surama.

5. L. 145 — 154. الدرة المضيئة فى قراءآت الائمة الثلاثة المرضية

Spjev o kiraetima one trojice imama, čiji kiraeti, sa poznatih sedam, čine deset kiraeta. Sastavio Šamsuddīn Muḥammad b. Muḥammad al-Ġazarī. Rađeno po uzoru na Šāṭibīju (v. br. 104) i kao njena nadopuna.

Brock. S. II, 275,4.

U vrhu prve stranice naslov: منظومة دره.

Početak: قل الحمد لله الذى وحده علا و مجده واسئل عونه و توسلا

Nasḫ-ta'līq slab, vokalizovan.

Prepis dovršen 1256/1840.

6. L. 155—167. عقيله اتراب القصائد فى اسنى المقاصد (القصيدة الرائية)

Spjev o pravopisu mushafa od Šāṭibīye.

Naslov na rukopisu: منظومة رائيه فى رسم مصاحف عثمانيه.

Brock. I, 410, S. I, 726, II.

Početak poslije besmele:

الحمد لله موصلا كما امرا مباركا طيبا يستنزل الدررا

Pismo kao prethodno od iste ruke.

7. L. 167 — 186. البديع فى رسم مصحف عثمان

Djelo o pravopisu hazreti 'Oṯmānovih mushafa. Napisao Abū 'Abdullāh Muḥammad b. Yūsuf b. Aḥmad b. Mu'āḏ al-Ǧuhanī, umro oko 442/1050.

Naslov na rukopisu: منثورة كتاب فى القرآن فى رسم مصاحف عثمان

Ismā'īl-paša AM II, 70, *Ḏail* I, 172.

Početak:

قال ابو عبدالله محمد بن يوسف بن معاذ الجهنى الحمد لله رب العالمين و العاقبة للمتقين . . . اما بعد فهذا كتاب اذكر فيه ان شاء الله ما رسم فى مصحف عثمان بن عفان رضى الله عنه من الموصول و المقطوع و مارسم فيه بالهاء و التاء و مارسم فيه بالالف و الواو و الياء و اختلاف سائر اهل الامصار . . .

Pismo kao prethodno od iste ruke. Istaknute riječi pisane crveno. Pretposljednji list uvezan obrnuto.

8. L. 186 — 187. رسالة فى رجال الغيب بالتركية

Kratka risala o svetim zaštitnicima i svetim duhovima (*riğāl al-gaib* i *al-arwāḥ al-muqaddasa*) na turskom jeziku od nepoznatog pisca. Rađeno po tumačenju poznatog mistika Muḥyuddīna b. 'Arabī, umro 638/1240. Tu su i odgovarajuće dove.

Početak:

الحمد لله رب العالمين . . . اعلم اسعدك الله فى الدارين شيخ المحققين و قطب العارفين شيخ محيى الدين عربى بيورمشلر كه رجال الغيبك و ارواح مقدسه‌نك سيرلرى . . .

Ta'līq sitan.

Na kraju ima crtež, koji predstavlja kiblu i ostale strane svijeta u vezi sa predmetom, zatim sadržaj risale u stihovima.

9. L. 188 — 189. القصيدة الدمياطية فى التوسل باسماء الله الحسنى

Qaṣīda o Božijim imenima i molitvi pomoću njih. Napisao Šamsuddīn Muḥammad ad-Dimyāṭī, umro 921/1515. Na prvoj stranici naslov: منظومة دمياطى.

Ismā'īl-paša *Ḍail* II, 230.

Početak: بدأت بسم الله و الحمد اولا . على نعم لم تحص فيما تنزلا

Nasḫ sitan, vokalizovan.

10. L. 190 — 200. رسالة فى وقف حمزة و هشام على المهموز

Traktat o pauzama u Qur'ānu, prema mišljenju učitelja kiraeta Ḥamze i Hišāma, na onim riječima koje imaju hemze. Pisac nepoznat. (Up. Kairo I,[2] 17, 21; Brock. S. II, 212). Na prvoj stranici naslov:

وقوف الهمزات فى رواية حمزه و هشام.

Praktična obrada pod naslovima *Mas'ala* za svaku pojedinu takvu riječ.

Početak:

الحمد لله رب العالمين . . . و بعد فان باب وقف حمزة و هشام على المهموز باب مشكل فلهذا كتبت مسائلها فرادى مسئلة على الترتيب الذى وقع فى القرآن العظيم تسهيلا للطالبين . . .

Nasḫ.

11. L. 200 — 202. القصيدة المشتملة على اسم الله المكنون مع الاسماء السريانية

Qaṣīda o tajnom Božijem imenu i o molitvi pomoću njega i pomoću sirijskih imena, koja — po mišljenju nepoznatog autora — imaju čarobnu moć. Ima uvod, u kome se arapskim jezikom tumače sirijska imena u tom spjevu.

Početak: بدأت بسم الله روحى به اهتدت . الى كشف اسرار بباطنه انطوت

Ta'līq pisan vještom rukom.

12. L. 202 — 210. (تعليقات فى القرآت).

Bilješke o načinima čitanja pojedinih ajeta Qur'āna, sabrane po raznim djelima u stihu i prozi.

Naslov na rukopisu: كتاب منثورا و منظوما على ترتيب الروايات فى القرآت

Na l. 206 popis komentara djelu *Ḥirz al-amānī*, uzet iz djela *Kašf aẓ-ẓunūn* od Ḥaği Ḫalīfe.

Na l. 211 (دعاء ختمه جلال الدين پاشا) hatma-dova koju je sastavio neki Ğalaluddīn-paša. Manjkava na kraju.

Nasḫ sitan, vokalizovan.

Na l. 212. بيان الخطأ فى الوقف عند قراءة القرآن. Tumačenje o zabranjenim pauzama pri čitanju Qur'āna na turskom jeziku, uzeto iz tedžvida *Zīnat al-Qārī* (v. br. 127,[2]).

Početak: بلنكل كه كتاب زينة القرآن و بيان الخطأ فى قراءة القرآن

Nasḫ-ta'līq slab.

Na posljednjoj stranici nalazi se: فال نامهٔ مشهور جعفر صادق. Gatanje (proricanje sreće i budućnosti) po formuli Ğa'fara Sādiqa.

123. تقريب النشر فى القرآت العشر 3398.

Skraćena redakcija djela *an-Našr* o deset kiraeta. Napisao Šamsuddīn Muḥammad b. Muḥammad b. 'Alī b. Yūsuf al-Ğazarī, umro 833/1429.

Brock. II, 201 i 202.

Ovo skraćeno izdanje naziva se još النشر الصغير za razliku od osnovnog djela koje se naziva النشر الكبير, od istog autora.

Početak:

قال شيخنا العلامة زبدة المتقدمين ... محمد بن محمد الجزرى ... الحمد لله على التقريب و التيسير

L. 107; 21 × 14. Nasḫ, istaknute riječi pisane crvenim. Na početku je sadržaj. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Na kraju bilješke iz područja kiraeta. Papir tamnobijel, povez kožni.

Prepis je dovršen 1159/1746.

124. **2719.**

L. 237, 21 × 14. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, oštećen.

1. L. 1 — 15. القراءة الثلاثة فى الائمة الثلاثة

Versifikacija o kiraetima one trojice imama, čiji kiraeti, sa poznatih sedam, čine deset kiraeta. Napisao Muḥammad b. Muḥammad al-'Omarī al-'Adawī, umro 926/1519. To je druga dopuna Šāṭibījinoj qaṣīdi *Ḥirz al-amānī* (v. br. 104), po čijem je uzoru sastavljena i ova qaṣīda (isti metar i rima). U ovom rukopisu nema naslova niti podataka o piscu, ali je identifikacija izvršena na osnovu sadržaja i podataka koje daje ḤḪ (II, 1323).

Na kraju ovog spjeva prepisivač kaže: تمت القصيدة الحرزية i time djelo naziva القصيدة الحرزية, ali u pristupačnim izvorima ne nalazimo nikakvo djelo pod tim naslovom. Mislimo da je taj naslov dat prema حرز الامانى.

Početak:

الا قد حمدت الله فى القول اولا   الها عليما قادرا متفضلا

...

و بعد فانى ناظم احرف الثلاثة الغر   نظما موجزا و مفصلا

لمن اتقن السبع القراءآت و هو يطلب العشر   و الطرق العوالى مكملا ...

Poslije uvoda slijedi poglavlje: ذكر الثلاثة و رواتهم.

Versifikacija ima 253 stiha.

Nasḫ vokalizovan. Između redaka i po rubovima ima bilježaka koje tumače tekst.

Na l. 1ª su imena ranijih vlasnika, te pečat jednog vakifa koji je, kako u bilješci stoji, ovaj primjerak bio uvakufio svome potomstvu. U pečatu je utisnuta 1235/1819. godina.

Prepisao 'Abdullāh b. 'Abdullāh u Qarahisaru 24. muharema, bez oznake godine.

تمت القصيدة الحرزية بعون الله و حسن توفيقه بيد العبد الضعيف ... عبد الله بن عبد الله بمدينة قره‌حصار ... فى يوم يك شنبه رابع عشرين فى شهر محرم

2. L. 16 — 23. مختصر باب وقف حمزه و هشام

Skraćena prerada i tumačenje poglavlja o pauzama pri čitanju Qur'āna po kiraetu imama Ḥamze i Hišāma iz Šāṭibīye. Napisao Badruddīn Abū 'Abdullāh Muḥammad b. Aḥmad b. Baḍhan (بضحان) aš-Šāfi'ī, umro 743/1342. Možda je to autorov izvod iz njegovog komentara Šāṭibīyi koji spominje Ismā'īl-paša (A. M. II, 150).

Početak:

قال الشيخ الامام العالم العامل ... يقول العبد المعترف بالعصيان محمد بن احمد ابن بضحان سألنى بعض القراء من ذوى الاجتهاد و الذكاء ان اختصر له باب وقف حمزه و هشام ...

Nasḫ, stihovi Šāṭibīye podvučeni crvenom linijom.

Pisano istim rukopisom kao u prethodnom djelu.

3. L. 23 — 25. القصيدة الفاتحة فى تجويد الفاتحة و شرحها

Spjev o tedžvidu prve sure i njegov komentar. Oboje napisao Muḥammad b. Maḥmūd b. Muḥammad as-Samarqandī, umro oko 600/1203. U uvodu pisac spominje svoje drugo djelo o tedžvidu العقد الفريد فى نظم التجويد i komentar istog. Rukopis je manjkav na kraju.

ḤḪ II, 1342.

Početak komentara:

قال الفقير الى الله الغنى محمد بن محمود بن محمد السمرقندى قد بعثنى بنظم تجويد الفاتحة ...

Početak qaṣide: بحمد الاله المستعان توسلا   و بالصلوات الزاكيات توصلا ...

Nasḫ mjestimično vokalizovan. Stihovi podvučeni crvenom linijom i vokalizovani.

Prepisivač i datum kao kod prethodnog.

4. L. 26 — 27. عمدة المفيد وعدة المجيد فى معرفة لفظ التجويد ili العمدة المفيدة

Spjev o tedžvidu. Napisao 'Alamuddīn Abū 'l-Ḥasan 'Alī b. Muḥammad as-Saḫāwī, umro 643/1245.

Brock. S. I, 728,2.

Primjerak je manjkav u početku. Prvi kraći naslov je prema bilješci na kraju ovog rukopisa, a drugi prema ḤḪ (II, 1171).

Nasḫ vokalizovan.

5. L. 28 — 237. (مفردات القراءآت السبع من الشاطبية)

Djelo o sedam kiraeta izdvojenih i obrađenih pojedinačno svaki posebno prema Šāṭibīyi od nepoznatog pisca. Djelo je u početku i na kraju manjkavo, pa se nije mogao ustanoviti naslov ni pisac. Možda je pisac ovog djela spomenuti Ibn Baḏhān (v. ovdje t. 2). Gornji naslov je dat prema sadržaju. Iz uvoda se vidi da je pisac ovo djelo napisao na molbu nekog svog učenika koji je pred njim učio ovaj predmet, po djelu *Ḥirz al-amānī*. Ovdje se obrađuje posebno kiraet svakog od sedam poznatih imama prema rivajetu dvojice njihovih najpoznatijih ravija. Taj dio uvoda glasi:

و بعد ذلك سمت همته الى الوقوف على القرآآت المختلفة بين الائمة القرنين بالامصار
... فقرأ على القصيدة المتبركة الموسومة بحرز الامانى و وجه التهانى ... و اسمعته كما
سمعت من شيخى و استاذى ... مولانا سراج الملة و الدين عبدالله بن محمد الهمدانى
المعروف بقارئ السبعة و قال قرأت ... و اشار ان افرد له قراءة نافع بن ابى نعيم المدنى
و اذكر الخلاف بين راوييه ... فاجبته الى ذلك مستخرجا الاحكام من نظم الامام
الشاطبى ...

Sličan uvod nalazi se u obradi kiraeta svakog imama. U nekim od tih uvoda pisac kaže da je od njega tražilo više prijatelja i učenika da im posebno izdvoji i obradi ove kiraete iz Šāṭibīye. Na nekim mjestima navodi preko svog učitelja niz svih učitelja do Šāṭibīye. Tako u uvodu u obradi Ibn 'Āmirova kiraeta kaže:

و بعد فقد التمس منى بعض اصحابى ... ان افرد لهم قراءة عبد الله بن عامر اليحصبى
رضى الله عنه لتكمل المفردات سبعا فاجبتهم الى ذلك و شرعت فيه ... مستخرجا القراءة
من القصيدة المتبركة ... بل كتبت فيه ما سمعته من شيخى و استاذى ... عبد الله بن
محمد الهمدانى ... كما سمعه من الشيخ الامام محمد بن ابراهيم السيواسى كما سمعه

من الشيخ الامام المقرى صائن الدين البصرى كما سمعه من شيخه الامام علم الدين السخاوى
كما سمعه من الشيخ الامام صاحب القصيدة حرز الامانى ...

Egipatska biblioteka (Kairo I[2], 15) ima jedan rukopis pod naslovom:

اتحاف فضلاء الامة المحمدية ببيان جمع القراءآت السبع من طريق التيسير و الشاطبية
تأليف الشيخ حسن بن على بن احمد بن عبدالله الشهير بالدابغى

Sudeći po ovom naslovu, to bi djelo najviše odgovaralo našem rukopisu, jer obrađuje istu temu, ali vremenski ne odgovaraju jedno drugom. Pisac egipatskog rukopisa umro je 1170/1756, a pisac našeg rukopisa, prema nizu učitelja koje navodi do Saḫāwīye, odnosno do Šāṭibīye, morao je umrijeti mnogo ranije.

Nasḫ. Riječi iz Qur'āna podvučene su crvenom linijom. Izgleda da su ovdje pojedini kiraeti prilikom uveza ispremetani. Na poleđini na posebnoj ceduljici neko je proizvoljno stavio naslov: رواة سبعة على حدة.

Uvakufio Salim-efendija Muftić.

125. 782.

L. 138; 20,5 × 15. Papir tamnobijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 48. كشف الحقائق لتبين اسرار الدقائق

Djelo o čitanju Qur'āna od nepoznatog pisca iz vremena sultana Sulejmana II (1520 — 1566), kome pisac u uvodu posvećuje ovaj rad. Djelo je rađeno, uglavnom, po Sağawandījevom djelu (v. br. 101) i podijeljeno je na sedam poglavlja.

Kairo I, 26.

Početak: ... الحمد لله الذى شرفنا بحفظ كتابه و وفقنا لتجويد لفظه و اعرابه

Nasḫ.

Na unutarnjoj strani prve korice nalaze se stihovi na turskom, perzijskom i arapskom jeziku vjersko-poučnog sadržaja. Na l. 1[a] ima bilješka da je ovaj primjerak uvakufio H. Ibrāhīm b. 'Isma'īl Ispužli (iz Spuža) za Ajni-begov mekteb.

2. L. 48 — 52. (ترجمهٔ جزرى).

Turski prevod Ğazarījine *al-Muqaddime*. Preveo neki Ḥusain b. Muṣṭafā.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على نبيه محمد ... اما بعد بو ذليل و ضعيف ... حسين بن مصطفى ايدر

Ta'līq sitan. Istaknute riječi pisane crvenim. Potis prepisivača nečitak.

3. L. 52 — 57. المقدمة الجزرية, v. br. 113,[1].

Nasḫ vokalizovan. Prepis dovršen 1074/1663.

Na l. 58 — 59. bilješke iz kiraeta i kratak komentar konut-dove.

4. L. 59 — 123. شرح المقدمة الجزرية

Komentar Ǧazarījine *al-Muqadime* od nepoznatog pisca.

ḤḪ II, 1799.

Početak: الحمد لله الذى جعل [حملة] القرآن من خاصته و اهله

Nasḫ. Na kraju datum 963/1556, što je možda datum pisanja djela.

5. L. 124 — 134. (رسالة فى التجويد).

Risala o tedžvidu od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله الذى انزل القرآن على محمد سيد المرسلين و نوّر بحفظه صدور الحافظين ...

Pismo i rukopis kao kod prethodnog djela. Na kraju datum 959/1552. i bilješka u kojoj se kaže da je brošuru pročitao, uvažio i pohvalio 'Alī b. Muḥammad al-Miṣrī, učitelj (šaiḫ) u školi za kiraete (*dār al-qurrā'*) i imam džamije sultana Mehmeda II:

الحمد لله ... و بعد فقد طالعت فى هذا التأليف المبارك فوجدته لطيفا متينا مقبولا لدينا وكتبه الفقير على بن محمد المصرى الشيخ بدار القراء و الامام بجامع السلطان محمد خان

Na l. 134 — 136 bilješke iz tesavufa, istihare-dova i popis neke biblioteke.

6. L. 137 — 138. رسالة فى حقيقة الانسان, v. br. 113,[3].

Ta'līq sa nešto nesḫa slab.

Iz Ajni-begovog mekteba.

126.

4130.

L. 206; 21,5 × 16. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni.

Ovaj kodeks sadrži četiri djela o kiraetu i pravopisu Qur'āna. Nijednom djelu nije označen autor, niti su ona zabilježena u Istoriji arapske literature. Proučavanjem ovoga rukopisa i sravnjivanjem ovih radova sa drugim sličnim djelima iz iste struke ustanovili smo da ona nisu identična sa poznatim djelima o kiraetu i pravopisu Qur'āna. Cio kodeks prepisao je istim pismom 'Īsā Ḫalīfa b. Maḥmūd Muǧallidzāde, šaiḫ al-kurrā' u međuvremenu od 963. do 965. (uporedi zapise na prvom i posljednjem listu kodeksa) i uvakufio ga Isḥāq-begovoj biblioteci u Skoplju (v. l. 1[a]). Budući da je Aḥmad Taşköprüzade 936/1529. godine bio profesor Isḥāq-begove medrese u Skoplju i da je iz ove oblasti napisao komentar Muqaddimi od Ǧazarīje (v. br. 122,[1]), a treće djelo u ovom kodeksu ima potpuno isti uvod kao taj komentar to na osnovu svih tih činjenica, kao i na osnovu jedinstvenog stila i jezika u svim djelima ovoga kodeksa pretpostavljamo da je sva ova djela napisao spomenuti Taşköprüzāde i to vjerovatno za svoga života i djelovanja u Skoplju, odakle nisu ni prenesena na Istok i stoga su ostala dosada nepoznata. Nije isključeno ni to da je autor ovih djela spomenuti njihov prepisivač.

1. L. 1 — 28. مفردات ابى عمرو البصرى

Djelo o kiraetu Abū 'Amra al-Baṣrī. Ovo je djelo rađeno po Šāṭibīyi. U uvodu pisac kaže da su od njega tražili učenici kiraeta da im posebno obradi kiraet Ibn 'Amra, što je on učinio ovim radom. Tu on spominje i svog učitelja u kiraetu Muḥammada b. Muḥammad al-'Ulwīnī.

Početak:

الحمد لله الذى انزل فينا الكتاب الحكيم و من علينا رسوله الكريم - كذا - و بعد فقد التمس منى بعض الراغبين و الطالبين ... ان افرد لهم قراءة ابى عمرو البصرى و اذكر الخلاف بين راوييه ابو عمر الدورى و ابو شعيب السوسى مستخرجا الاحكام من قصيدة الشيخ الامام ... ابى القاسم خلف بن احمد الرعينى ثم الشاطبى ... فاجبتهم الى ذلك ... كما سمعته عن شيوخى الشيخ الامام المقرى ... محمد بن محمد العلوينى المعروف بقارئ القراء السبعة رحمه الله سماعا متصلا الى صاحب القصيدة اللامية ... فاقول ...

Nasḫ krupan, čitak, pisan vještom rukom. Naslovi sura pisani su crvenim mastilom.

Prepis je dovršen 965/1557, što se vidi iz zapisa na kraju:

و قد وقع الفراغ من هذه النسخة يوم الجمعة سنة خمس و ستين و تسعمائة

2. L. 29 — 66. مفردة يعقوب الحضرمى

Djelo o kiraetu Ya'qūba al-Ḥaḍramī. Iz uvoda ovoga djela vidi se da je rađeno po spjevu فرائد الدرر, koji je napisao šaiḫ Aḥmad b. Muḥammad b. Sa'īd al-Yamanī, umro 839/1435. Poznato je da je ovaj pisac napisao dopunu (*Takmila*) Šāṭibīyi (ḤḪ I, 649), i mislimo da je identična sa djelom *Farā'id ad-durar*.

Početak:

الحمد لله الذى خلق الانسان فى احسن التقويم و الهيئات و بعد فقد التمس منى بعض طائفة من اهل القرآن ان افرد لهم قراءة يعقوب الحضرمى من الائمة الثلاثه و اذكر الخلاف بين راوييه رويس و روح سماعا متصلا مستخرجا من القصيدة المتبركة الموسومة بفوايد الدرر للشيخ الامام العالم احمد بن محمد بن سعيد اليمنى رحمه الله كما سمعت عن شيخى و استاذى محمد بن محمد العلوينى . . .

Pismo i rukopis kao u prethodnom djelu.

Prepisano 966/1559.

3. L. 67 — 122. كتاب مجتمع الثلاثه

Djelo o tri keraeta, koji, sa poznatih sedam, čine deset kiraeta.

Trojica učitelja, čiji se kiraeti ovdje obrađuju, jesu: Abū Ğa'far Yazīd, Ya'qūb b. Isḥāq al-Ḥaḍramī i Ḫalaf b. Hišām. Rad je rađen po djelu *an-Našr* od Ğazarīje, koje je ovdje skraćeno.

Početak:

سبحان الله و بحمده منزل الكتاب على عبده و باعث الرسل بوعيده و وعده . . .

و بعد فقد التمس منى بعض من اعزة الاخوان . . . ان افرد الثلاثة الزائدة على السبعة من كتاب النشر فى القرآت العشر لابن الجزرى فرأيت الاقدام على ذالك اولى و احرى

Ovdje kao i u uvodu prethodnog djela pisac kaže da su ga zamolili prijatelji da posebno obradi kiraete one trojice imama čiji kiraeti sa poznatih sedam sačinjavaju deset kiraeta.

Osim toga, ovdje je uvod u cijelosti isti kao i uvod Tašköprüjevu komentaru Ğazarīnoj *Muqaddimi* (v. br. 122,[1]). Stoga je jasno da je pisac ovoga djela Tašköprüzāde.

Na kraju ima zapis u kojem se kaže da je pisac djelo dovršio 963/1555, ali on, bar što se tiče datuma, nikako ne potiče od samog pisca, nego od prepisivača. Taj zapis glasi:

و هذا آخر ما تسهل اختصاره من كتاب نشر القراءآت. . .قال المصنف وافق فراغه يوم الاربعاء فى وقت صلوة الاشراق سنة ثلاث و ستين و تسعمائة

4. L. 123 — 206. رسم البرهان فى هجاء حروف القرآن

Djelo o pravopisu mushafa. Ismail-paša (Ḏ. I, 572, II, 231) pogrešno pripisuje ovo djelo Burhānuddīnu Ibrāhīm b. 'Omar al-Ğa'barīji, umro 732/1331, identifikujući ga sa komentarom Šāṭibījevom spjevu عقيلة اتراب القصائد فى اسنى القاصد ili *Qasidei raiyya*, koji je napisao taj pisac. Ovo, međutim, nije komentar navedenom spjevu niti kome drugom djelu, nego samostalno djelo rađeno prema tom spjevu, kako se to izričito kaže u uvodu ovoga djela. Osim toga, komentar toga pisca spomenutoj qasidi nosi naslov جميلة ارباب المراصد, a ne kao gore (رسم البرهان). Na osnovu izloženog mislimo da je ovo djelo napisao Tašköprüzāde.

Na ovom rukopisu nalazi se još naslov: كتاب رسم البرهان فى هجاء القران. Ismail-paša je na oba gore spomenuta mjesta pogrešno naveo nasalov ovog djela (رسم هجاء الفرقان).

U uvodu pisac je još spomenuo sve sure Qur'āna uklopivši vješto njihove nazive ili početke u tekst samog uvoda.

Početak:

الحمد لله الذى ارسل محمدا فاتحة ابواب الهدى للانام . . . و بعد فقد التمس منى بعض من اعزة الاخوان ان اكتب رسالة فى رسم المصاحف العثمانية على كتابة زيد بن ثابت . . . فلذلك اردت ان اكتب رسالة على كتابة زيد بن ثابت على الرواية التى اوردها الشيخ الامام ابو القاسم الشاطبي فى قصيدته الرائية التى تسمى بعقيلة اتراب القصائد فى اسنى المقاصد . . .

Na kraju ima zapis u kome se kaže da je djelo prepisao 'Īsā b. Maḥmūd u petak 18. VI 963/2. V 1555: تمت رسالة رسم البرهان فى هجاء حروف القرآن على يد العبد الضعيف الفقير المحتاج الى رحمة الكبير عيسى بن محمود ... يوم الجمعة فى وقت صلوة العصر ثمانية عشر من شهر جمادى الآخر سنة ثلاث و ستين و تسعمائة

Zbirka je rijetka i vrijedna. Pisac se u svom radu ugledao na neke prethodnike kao na pisca spomenutog spjeva القراءة الثلاثة فى الائمة الثلاثة i na Ibn Baḏhāna (v. 124,[1] i [2]).

Na l. 1[a] ima naslov djela, zatim zapis u kome se kaže da je ovaj rukopis uvakufio 'Īsā-ḫalīfa, zvani Muğallidzāde, šaiḫu 'l-qurrā', Isḥāq-begovoj biblioteci u Skoplju. Zapis je napisao, potpisao i svojim pečatom providio Muḥammad b. 'Abdullāh, »kadija u spomenutom gradu« (Skoplju). Taj zapis glasi: من اوقاف المرحوم عيسى خليفه المعروف بمجلد زاده شيخ القراء التى وضعت فى دار الكتب للمرحوم اسحق بيك الواقعة فى المحمية المزبورة ختم عليه صيانة عن التبديل و التغيير كتبه اقل العباد محمد بن عبد الله القاضى فى البلد المزبور[؟].

Ispod toga zapisa stoji: ويسى القاضى باسكوب Weysī, kadija u Skoplju, 1022/1613. To je poznati turski pisac Waisī-efendija, koji je na neki način postao vlasnik ovoga rukopisa.

127. **1980.**

L. 221; 21 × 15,5. Papir u cijeloj zbirci bijel i tamnobijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 5. الدر اليتيم فى التجويد od Birgewīje (v. br. 113,[2]).

Nasḫ pisan nevještom rukom. Na l. 1[a] nalaze se razne bilješke poučnog sadržaja. Na rubu nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst.

2. L. 5 — 8. زينة القارى

Kratak tedžvid od nepoznatog pisca.

ḤḤ II, 972.

Početak: قراءة القرآن على خمسة مراتب اولها التنوين ...

Pismo kao prethodno. Prepis iz 1218/1803.

3. L. 9 — 14. (تعليقات من التجويد). Bilješke iz tedžvida na turskom jeziku i izvod o pauzama pri čitanju Qur'āna.

4. L. 14 — 27. باب اسماء الله تعالى

Poglavlje o Allāhovim imenima, uzeto iz djela *Maṣābīḥ as-sunna* od Begawīje, sa nekim komentarom.

Prepisano početkom muharema 1219/1804.

5. L. 28 — 30. رسالة فى قوله تعالى و ما تشاؤن الا ان يشاء الله

Kratko tumačenje navedenog ajeta o pitanju slobodne volje, na turskom jeziku od Muḥammada b. Muṣṭafā Aqkermānī, umro 1174/1760. Nema naslova. Počinje gornjim ajetom.

Dovde navedeni spisi pisani su rukom istog prepisivača koji se nije potpisao.

6. L. 31 — 46. الفقه الاكبر od Abū Ḥanīfe (v. br. 114,[1]).

Nasḫ vokalizovan. Na l. 1[a] ima ime bivšeg vlasnika i njegov osobni pečat (Yūsufzāde sayyid Ibrāhīm, imam sultan Mehmedove džamije 1171/1757). Vjerovatno je on i prepisivač.

7. L. 47 — 68. الغماز على اللماز للشيخ جلال الدين السمهودى

Djelo o apokrifnim hadisima. Napisao Ğalaluddīn (Nūruddīn) Abū 'l-Hasan 'Alī b. 'Abdullāh b. Aḥmad b. 'Alī b. 'Īsā as-Samhūdī, umro 911/1505.

Na nekim rukopisima ovog djela ime pisca glasi: Nūruddīn Abū 'l-Ḥasan as-Samannūdī. Odatle su neki shvatili da su to dvije različite osobe od kojih se jednoj pogrešno pripisuje ovo djelo. Međutim, biće tačno da je u oba naziva riječ o istoj osobi, samo su neki prepisivači tokom vremena iskrivili ime pisca. (Brockelmann na raznim mjestima spominje ovog pisca pod različitim imenima ne navodeći da je riječ o istoj osobi. U S. II, 416 spomenuo ga je pod nazivom as-Samannūdī s napomenom da je živio 950/1543). Ime koje smo mi ovdje naveli tačno je.

Početak: الحمد لله الفاتح على من فى الله جاهد و اجتهد

Nasḫ.

Rukopis je, vjerovatno iz XVI stoljeća.

Na kraju ima zapis u kome se kaže da je djelo prepisao 'Īsā b. Maḥmūd u petak 18. VI 963/2. V 1555: تمت رسالة رسم البرهان فى هجاء حروف القرآن على يد العبد الضعيف الفقير المحتاج الى رحمة الكبير عيسى بن محمود ... يوم الجمعة فى وقت صلوة العصر ثمانية عشر من شهر جمادى الآخر سنة ثلاث و ستين و تسعمائة

Zbirka je rijetka i vrijedna. Pisac se u svom radu ugledao na neke prethodnike kao na pisca spomenutog spjeva القراءة الثلاثة فى الائمة الثلاثة i na Ibn Baḏhāna (v. 124,[1] i [2]).

Na l. 1ᵃ ima naslov djela, zatim zapis u kome se kaže da je ovaj rukopis uvakufio 'Īsā-ḫalīfa, zvani Muǧallidzāde, šaiḫu 'l-qurrā', Isḥāq-begovoj biblioteci u Skoplju. Zapis je napisao, potpisao i svojim pečatom providio Muḥammad b. 'Abdullāh, »kadija u spomenutom gradu« (Skoplju). Taj zapis glasi: من اوقاف المرحوم عيسى خليفه المعروف بمجلد زاده شيخ القراء التى وضعت فى دار الكتب للمرحوم اسحق بيك الواقعة فى المحمية المزبورة ختم عليه صيانة عن التبديل و التغيير كتبه اقل العباد محمد بن عبدالله القاضى فى البلد المزبور[؟]

Ispod toga zapisa stoji: ويسى القاضى باسكوب Weysī, kadija u Skoplju, 1022/1613. To je poznati turski pisac Waisī-efendija, koji je na neki način postao vlasnik ovoga rukopisa.

127. **1980.**

L. 221; 21 × 15,5. Papir u cijeloj zbirci bijel i tamnobijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 5. الدر اليتيم فى التجويد od Birgewīje (v. br. 113,[2]).

Nasḫ pisan nevještom rukom. Na l. 1ᵃ nalaze se razne bilješke poučnog sadržaja. Na rubu nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst.

2. L. 5 — 8. زينة القارى

Kratak tedžvid od nepoznatog pisca.
ḪḪ II, 972.

Početak: قراءة القرآن على خمسة مراتب اولها التنوين ...
Pismo kao prethodno. Prepis iz 1218/1803.

3. L. 9 — 14. (تعليقات من التجويد). Bilješke iz tedžvida na turskom jeziku i izvod o pauzama pri čitanju Qur'āna.

4. L. 14 — 27. باب اسماء الله تعالى

Poglavlje o Allāhovim imenima, uzeto iz djela *Maṣābīḥ as-sunna* od Begawīje, sa nekim komentarom.
Prepisano početkom muharema 1219/1804.

5. L. 28 — 30. رسالة فى قوله تعالى و ما تشاؤن الا ان يشاء الله

Kratko tumačenje navedenog ajeta o pitanju slobodne volje, na turskom jeziku od Muḥammada b. Muṣṭafā Aqkermānī, umro 1174/1760. Nema naslova. Počinje gornjim ajetom.

Dovde navedeni spisi pisani su rukom istog prepisivača koji se nije potpisao.

6. L. 31 — 46. الفقه الاكبر od Abū Ḥanīfe (v. br. 114,[4]).

Nasḫ vokalizovan. Na l. 1ᵃ ima ime bivšeg vlasnika i njegov osobni pečat (Yūsufzāde sayyid Ibrāhīm, imam sultan Mehmedove džamije 1171/1757). Vjerovatno je on i prepisivač.

7. L. 47 — 68. الغماز على اللماز للشيخ جلال الدين السمهودى

Djelo o apokrifnim hadisima. Napisao Ǧalaluddīn (Nūruddīn) Abū 'l-Hasan 'Alī b. 'Abdullāh b. Aḥmad b. 'Alī b. 'Īsā as-Samhūdī, umro 911/1505.

Na nekim rukopisima ovog djela ime pisca glasi: Nūruddīn Abū 'l-Ḥasan as-Samannūdī. Odatle su neki shvatili da su to dvije različite osobe od kojih se jednoj pogrešno pripisuje ovo djelo. Međutim, biće tačno da je u oba naziva riječ o istoj osobi, samo su neki prepisivači tokom vremena iskrivili ime pisca. (Brockelmann na raznim mjestima spominje ovog pisca pod različitim imenima ne navodeći da je riječ o istoj osobi. U S. II, 416 spomenuo ga je pod nazivom as-Samannūdī s napomenom da je živio 950/1543). Ime koje smo mi ovdje naveli tačno je.

Početak: الحمد لله الفاتح على من فى الله جاهد و اجتهد

Nasḫ.
Rukopis je, vjerovatno iz XVI stoljeća.

Na l. 1[a] ima naslov djela, te kratke molitve u prozi i stihu. U vrhu stranice ima bilješka da je ovaj prepis kolacioniran sa svojim izvornikom.

Poslije toga 2 — 3 stranice sadrže razne poučne stihove. Tu je na prvom mjestu odlomak qaside od Ibn Duraida u slavu imama Šāfi'īje.

8. L. 71 — 72. قصيدة ابن مرزوق فى الاستغاثة

Nabožna pjesma od Ibn Marzūqa.

Početak: رفعت امورى لبارى النسم   و موجدنا بعد سبق العدم

Nasḫ slab, vokalizovan. Prepis noviji.

Na l. 73. fragment pjesme القصيدة المنفرجة od Abū 'l-Faḍl Yūsuf b. Muḥammad an-Naḥwīje, umro 505/1111. Pripisuje se i drugima.

Brock. I, 263.

Početak: سلم لله الامر ولا   تيأس ابدا من رحمته

Pismo i rukopis isti kao prethodni.

9. L. 74 — 85. القصيدة الهمزية فى المدائح النبوية للبوصيرى

Hvalospjev u slavu Muhammeda Rasulullaha. Spjevao Abū Abdullāh Muḥammad b. Sa'īd al-Būṣirī, umro 694/1294. Spjev je poznat još pod naslovom: قصيدة ام القرى فى مدح خير الورى.

Brock. I, 266. S. I, 470.

Početak: كيف ترقى رقيك الانبياء   يا سماء ما طاولتها سماء

Nasḫ vokalizovan.

Prepisao Ḫalīl b. Ṣāliḥ al-Bosnawī (Spahić) 16. IX 1225/14. X 1810.

10. L. 85 — 86. القصيدة الاستغفارية

Molitva u stihovima za oprost grijeha.

Početak: استغفرالله من اثمى و من زللى و من وجودى ومن عاصى ومن عملى

Pismo i rukopis isti kao prethodni.

11. L. 86 — 94. كفاية المريد ـ القصيدة اللامية فى العقائد

Spjev o dogmatici. Sastavio Abū 'l-'Abbās Aḥmad b. 'Abdullāh al-Ġazāirī, umro 898/1492.

Brock. S. II, 356,[7].

Početak: الحمد لله و هو الواحد الازلى   سبحانه جل عن شبه و عن مثل

Pismo i rukopis isti kao prethodni, iz godine 1226.

12. L. 95 — 105. شرح القصيدة المضرية

Komentar Būṣirī-jinoj qaṣīdi *Muḍariya*. Napisao 'Omar b. Sulaimān b. Aḥmad al-Bandarī u Benderu (Besarabija) 1131/1718. Zatim je otišao u Instanbul, gdje je svoj rad pokazao ulemi i dostojanstvenicima, od kojih ističe velikog vezira Ibrahim-pašu, koji ga je postavio za muderrisa. Tu hvali još i Kara Mustafu-pašu, koji je godine 1125/1713. bio valija u Benderu.

Početak:

حمدا لمن أيد رسوله بالحجج الساطعات و فضله على جميع الرسل و الكائنات

Ta'līq. Stihovi qaside pisani crvenim mastilom i nasḫom. Stranice su obrubljene sa dvije crvene linije.

Na l. 105 — 108. razne molitve i zapisi.

13. L. 109 — 114. رسالهٔ ارادهٔ جزئيه ـ بالتركية

Rasprava o pitanju slobodne volje, na turskom jeziku. Napisao Abū Ṣādiq 'Isma'īl b. Sulaimān b. Muṣṭafā al-Ḥanafī al-Adirnawī.

Početak: ... الحمد لله الذى قدرنا صرف الاستطاعة الى مسالك دينه

Ta'līq.

14. L. 115 — 120. منظومة ابى نصر احمد بن ابى ili عقيدة اهل السنة و الجماعة المؤيد المحمودى النسفى فى العقائد

Spjev o vjerovanju islamske ortodoksije. Napisao Abū Naṣr Aḥmad b. Abū 'l-Muayyad al- Maḥmūdī, umro 519/1125. To je uvod piščevoj versifikaciji pravnog djela *al-Ǧāmi' al-kabīr* od imama Muḥammada Šaibānī-je, umro 189/804. Cijela versifikacija broji 5555 stihova, a ovaj uvod o vjerovanju 81 stih. Spjev je dovršen 515/1121. Stihovi svršavaju slovom ر (r).

Brock. I, 172.

Početak ovdje: الحمد لله القديم البارى   رب الانام مقدّر الاعمار

Nasḫ lijep, vokalizovan. Na kraju bilješka o piscu i njegovom spjevu.

15. L. 121 — 131. شرح عقيدة السنوسى

Komentar Sanūsījevu akaidu ام البراهين. Napisao neki Muḥammad b. Manṣūr al-Hudhudī, živio u XI/XVII stoljeću.

Brock. II, 251, S. II, 354.

Početak: الحمد لله الذى شهدت بوجوده جميع الكائنات . . .

Ta'liq sa nešto nasḫa, slab. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

16. L. 132 — 151 (رسالة) اهم الامور

Traktat o osnovnim pojmovima vjerovanja i vjerskim dužnostima, od nepoznatog pisca, ukoliko prepisivač nije i pisac ovog rada.

Početak: آمنت بالله و بما جاء من عندالله على مراداالله مجملا و مفصلا

Ta'līq sitan.
Prepisao, a možda i napisao, Aḥmad b. Muḥammad Muṣṭafā, 12. IX 1223/2. XI 1808.

17. L. 152 — 170. الكشف و التبيين فى غرور الخلق اجمعين

Rasprava etičko-mističkog sadržaja. Napisao Abū Ḥāmid Muḥammad al-Gazālī, umro 505/1111.

Brock. I, 423,[42].

Početak:

قال الامام حجة الاسلام . . . اعلم ان الخلق قسمان حيوان و غير حيوان . . .

Nasḫ.
Prepisao Ḥasan b. Muḥammad Misirac u Istanbulu, gdje se, kako kaže, doselio kada je u Misiru zavladalo siromaštvo i skupoća i kada su zli ljudi preovladali nad dobrim. Prepis završen u petak mjeseca šabana 1218/1803.

18. L. 171 — 172. القصيدة الزينبية

Pjesma poučno-filozofskog sadržaja. Spjevao po nekima Ṣāliḥ b. ʿAbdulquddūs, a pripisuje se još hazreti Aliji i mnogim drugim. Ovdje nije naveden autor.

Brock. I, 44, S. I, 110.

Početak: صرمت حبالك بعد و صلك زينب و الدهر فيه تصرم و تقلب

Nasḫ vokalizovan.
Prepisao Ḫalīl b. Ṣālih Spahić.

19. L. 173 — 183. خلاصة الفوائد فى علم العقائد

Odulja pjesma (t. zv. *urğūza*) o dogmatici, od nekog šaiḫ Ḥasana Dāgistānlī-je. (Up. Brock. S. III, 1281).

Početak: الحمد لله الواحد ذى الجلال المتقن الاشياء على الكمال

Nasḫ vokalizovan. Prepisao 1223/1808. prethodni prepisivač.

20. L. 184 — 189. المقدمة الجزرية فى التجويد od Ğazarīje (v. br. 113,[1]).

Nasḫ vokalizovan. Na rubu i između redaka ima bilježaka koje tumače tekst. Stranice su obrubljene crvenom linijom.
Slijedeća dva lista sadrže razne bilješke.

21. L. 190 — 204. منظومهٔ عقائد ili نظم العلوم ili نظم اللآلى

Spjev na turskom jeziku o dogmatici. Sastavio Isḥāq b. Ḥasan Riḍā'ī Toqātī, umro 1100/1688.

M. Tahir OM I, 231; Ismā'īl-paša AM I, 201.

Početak: كليدر بسمله كلزار علمك رواج رونق بازار علمك

Ta'līq pisan uvježbanom rukom. Na kraju pod naslovom *hātima* (završetak) pisac daje, također u stihu, neke podatke o svome životu i ondašnjim događajima. Rođen je u Tokatu, ali je veliki dio svoga života proveo negdje daleko od rodbine i rodnog mjesta, u koje se vratio 1098/1686, poslije 38 godina odsustva. Tu se uskoro pojavila kuga, koja mu je pokosila sina Faḍlullāha. Iste godine završio je ovo djelo i otišao u Sivas da nekom učenjaku tefsira čestita rođenje sina Muḥammada, pa mu je posvetio i ovo svoje djelo. Pisac se tuži na ondašnja burna vremena i žali pad Budima:

سركلكه كلوركن بو رسائه — ديكر كون ايدى عالم سوء حاله
پريشانلقده حالم اشتغالم — هواده زلف عنبر بو مثالم
تموجده هجومى اهل شركك — ايشى يغمايدى تركمان تركك
جهان جمله اوصانمشدى اوزندن — يرك التى خيرليدر يوزندن
بدون شهرى كبى محكم حصاره — ويرلدى دست فرصت اهل ناره
اوتوز سكز ييلك نار و فراقى — درونمده اقارب اشتياقى
توقات خلقى ايدى طاعونه مظهر — بر اكسك غصه‌دن تاريخ اشهر (١٠٩٤)

Prepisao ʿAbdullāh b. ʿAbdurrahmān 1207/1792.
Na l. 204 — 205. stihovi na turskom jeziku o lijepom ponašanju.

22. L. 206 — 208. عقيدة الشيباني

Qasida od 79 stihova na arapskom jeziku o dogmatici. Sastavio Nağmuddīn Muḥammad b. Waliyuddīn al-'Ağlūnī aš-Šaibānī, umro 859/1455. To je prema naslovu na rukopisu i to je, čini nam se, ispravno. Kairo (I, 202) navodi ovaj rad pod naslovom: القصيدة الشيبانية pripisujući ga istom piscu. ḪḪ (II, 1158 i 1340) navodi rad pod oba gornja naslova, ali mu ne spominje autora. Za navedenog pisca kaže da je komentator dotične qaside, što je, držimo, pogrešno. Brockelmann (I, 172, VIII) ovu qasidu, pripisuje imamu Muḥammedu b. al-Ḥasan aš- Šaibāniji, umro 189/804, a gornjeg pisca spominje kao njenog komentatora, što je također pogrešno, obzirom na tekst ove qaside pri njenom završetku. Imam Muḥammad možda ima drugu qasidu istog naziva.

Ismā'īl-paša (Ḏail II, 231) spominje komentar qasidi Šaibaniji (شرح القصيدة الشيبانية) što ga je, po njemu, napisao Abū Šāma Abu 'l-Qāsim 'Abdurraḥmān b. Isma'īl b. Ibrāhīm al-Maqdisī, umro 665/1266. Nije jasno o kojoj i čijoj qasidi je tu riječ. Brockelmann (S. I 550), nabrajajući djela ovog Abū Šāme, ne spominje taj komentar.

Početak: سا حمد ربى طاعة و تعبدا   و انظم عقدا فى العقيدة اوحدا

Nasḫ vokalizovan. Prepisao Ḫalīl b. Ṣāliḥ 1227/1812.

23. L. 209 — 216. شرح الاربعين اسما السهلوردية

Tumačenje 40 Božijih imena od nekog Sehleverdije?

Početak: اذا اراد الانسان الدخول على الملوك و السلاطين ...

Nasḫ. Prepis dovršen 1155/1742.

24. L. 217 — 220. حقائق العقيدة السنوسية ام البراهين لمؤلفها السنوسى

Tumačenje pojedinih termina i pojmova u Sanūsījinoj dogmatici *Umm al-barāhīn* od istog pisca.

Kairo I, 177.

Početak: حقيقة الحمد هو الثناء بالكلام على المحمود ...

Nasḫ sa nešto ta'līqa, slab.

25. L. 221. صغرى الصغرى

Kratka dogmatika koju je napisao sayyid Šarīf Muḥammad b. Yūsuf b. al-Ḥusain as-Sanūsī, umro 895/1489. U nekim rukopisima naslov ovog rada glasi: صغرة الصغرى.

Brock. S. II, 355.

Početak: اعلم ان مولانا جل و عز واجب الوجود

Pismo i rukopis isti kao prethodni.

128. **781.**

L. 117; 21 × 14. Papir u cijeloj zbirci bijel i tamnobijel. Povez kožni.

1. L. 1 — 46. شرح الدر اليتيم

Komentar Birgāwījinu djelu *ad-Durru 'l-Yatīm*, v. br. 113,[2] i 118,[3].

Nasḫ prilično lijep i čitak. Osnovni tekst podvučen, stranice obrubljene crvenom linijom.

Rukopis je noviji.

Na početku se nalazi zapis u kojem se kaže da je rukopis uvakufljen za mekteb kod džamije Ferhadije u Sarajevu; tu je donesen i sadržaj rukopisa i stavljen pečat ranijeg vlasnika. Na rubu nekih listova ima bilježaka iz djela كشف الحقائق i drugih koje se odnose na tumačenje teksta.

2. L. 47 — 72. ترجمهٔ شرح در يتيم من التجويد

Komentar istog djela na turskom jeziku od nepoznatog pisca. Autor je napisao ovaj komentar za svoga sina 'Abdullāha.

Početak: الحمد لله و كفى ...

Nasḫ lijep, vokalizovan. Osnovni tekst podvučen i stranice obrubljene crvenom linijom.

3. L. 73 — 88. رسالة التجويد بالتركية

Traktat o tedžvidu na turskom jeziku. Napisao Muṣṭafā b. Ḥ. 'Alī, kako stoji u uvodu. Na l. 1ª pak nalazi se ovakav naslov:

رسالة شيخ على من التجويد بلسان تركى

Uvod i zaglavak pisani su arapskim, a ostalo turskim jezikom.

Početak: ... الحمد لله الذى انزل القرآن بالتجويد ...

Nasḫ čitak. Na rubu nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Stranice su obrubljene crvenom linijom.

Prepis, a možda i pisanje dovršeno rebia II 1174/1760.

4. L. 89 — 90. منظومة لقاضى زاده فى التجويد بالتركية

Kratak spjev na turskom jeziku o tedžvidu od nekog Qādīzāde.

Početak: ... هركيم اوقورسه هر سوره ده لحان

Nasḫ vokalizovan. Na l. 1ª ima završetak neke brošure iz akaida.

5. L. 91 — 101. كتاب الالبا فى الف با

Traktat o porijeklu i razvitku pisma, abecedi i abğad-sistemu od nepoznatog pisca. Pisac je ovo sabrao iz raznih djela prenoseći najstarija predanja koja često nemaju istorijske podloge. Služio se i djelom *Alif bā* od španskog učenjaka Ibn aš-Šaiḫ al-Andalūsī. Po tom djelu je, izgleda, i ova rasprava dobila ime.

Početak: الحمد لله الذى علم بالقلم علم الانسان ما لم يعلم

Nasḫ čitak. Stranice obrubljene crvenom linijom.

Prepisao iz autografa Muṣṭafā b. Muḥammad 1177/1763.

6. L. 102 — 114. تنوين و نون ساكن حقنده شاطبيه‌دن ابيات شرحى

Komentar poglavlju باب احكام النون الساكنة و التنوين iz Šāṭibīye. Naslov je ovdje na turskom jeziku, iako je komentar na arapskom.

Početak: انما جمع بين النون الساكنة و التنوين

Ta'līq sitan, pisan uvježbanom rukom. Na l. 1ª nalazi se naslov djela.

Na kraju je bilješka da je ovaj komentar uzet iz djela المعين, što ga je napisao Ālī Muḥammad Imām Muḥammad b. Husām-dede iz Kutahije, profesor kiraeta (*šaiḫ al-qurrā'*) u Ğa'far-pašinom Dār al-qurrā'-u (školi za izučavanje kiraeta) u Kutahiji: نقل ما فيها عن المعين الذى الله آل محمد امام محمد شيخ القراء بدار قراء جعفر باشا فى كوتاهيه المحمية. Ispod toga pečat Ālī Muḥammada, što bi moglo značiti da je i to njegov rad i rukopis.

7. L. 115 — 116. رسالة فى الوقف و الابتداء

Kratka rasprava na turskom jeziku o pauzama pri čitanju Qur'āna od spomenutog Imam Muḥammada b. Ḥusām-dede iz Kutahije. To je stvarno izvod iz djela وقوف سجاوندى (v. br. 101,¹).

Pismo kao prethodno, autograf. Na završetku je pečat pisca.

Na posljednjem listu (117) nalazi se nekoliko stihova o tedžvidu na turskom jeziku, crtež koji predstavlja govorne organe i način izgovaranja pojedinih arapskih glasova, nekoliko fetvi od Abū Su'ūda, te poučne izreke i stihovi (*mufradi*).

129. ISTO kao br. 128,¹ **2305.**

L. 37; 21 × 16. Nasḫ. Osnovni tekst podvučen i stranice obrubljene crvenom linijom. Na rubu nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir bijel, povez kožni.

Prepis dovršen 1130/1717. Sasvim na kraju ima bilješka nekog čitaoca u kojoj kaže da je komentar pročitao i ispravio 1131/1718.

130. ISTO kao br. 128,¹ **2850.**

L. 44; 18,5 × 13. Nasḫ. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Papir bijel, povez polukožni, oštećen.

Na nekoliko mjesta nalazi se zapis u kojem se kaže da je vlasnik ovog primjerka ḥāfiz Sulaimān b. Ḫalīl-alamdar Šarac (raniji ra'īs-al-'ulamā' u Bosni).

Prepis dovršen 1274/1857.

Slijedeća dva djela u ovom svesku štampana su. To su:

1) نهجة المنازل, putopis iz Istanbula u Meku i propisi o obredima hadža. Napisao Ḥ. Meḥmed Edīb b. Meḥmed Derviš.

2) ترتيب اجزا, brošura o sastavljanju lijekova od H. Behdžet Munla-efendije.

Oba su djela na turskom jeziku.

131. ISTO kao br. 128,[1] 4230.

L. 18; 21,5 × 16. Nasḫ veoma lijep, sitniji. Na rubovima listova ima bilježaka pisanih istom rukom. Papir žućkastobijel, povez kožni.

132. 2626.

L. 115; 18,5 × 12. Papir u cijeloj zbirci žućkast i bijel. Povez polukožni.

1. L. 1 — 20. السيف المسلول على من ينكر المنقول فى حق اداء الضاد

Rasprava o pravilnom izgovaranju arapskih glasova ض i ط — naročito pri čitanju Qur'āna. Napisao Abū Bakr Muḥammad b. Ḥ. Bakr al-Bursawī šaiḫ al-qurrā' u Brusi, umro 1187/1773. (Ismail-paša Ḏ. II, 36).

Početak:

بسم الله و بحمده و صلوة على رسوله و بعد فهذا سيف مسلول على من ينكر المنقول مموه بسموم كلمات الفحول مشحذ بمسلمات الادلة و النقول . . .

Nasḫ vrlo lijep, sitan. Na prvoj stranici je unvan u bojama. Po rubovima listova ima dosta bilježaka od istog pisca sa oznakom منه, pisanih rukom istog prepisivača. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom, a rubovi crvenom linijom.

Prepis dovršen 1134/1721, što je na kraju označeno slovima sistemom *abǧad*, sadržanim u zbiru slovā قد غل.

Na početku su bilješke iz kiraeta, nekolike fetve, te sadržaj ove zbirke, sve pisano kasnije drugom rukom.

2. L. 21 — 36. بغية المرتاد لتصحيح الضاد

Rasprava o izgovoru glasa ض. Napisao 'Alī b. Muḥammad b. 'Alī b. Ḫalīl b. Gānim al-Maqdisī, umro 1004/1596.

Brock. II, 312, S. II, 395.

Početak: الحمد لله الذى وفق للنطق الفصيح من اراد . . .

Pismo, rukopis i cjelokupna obrada kao prethodno. Na prvoj stranici ima unvan. Na l. 1[a] taqrīẓ (pohvala) ovog djela u stihu. Na kraju kratka biografija pisca uzeta iz djela الكواكب الدرية فى مناقب الصوفية od 'Abdurra'ūf al-Munāwī, umro 1031/1621.

3. L. 37 — 41. رسالة فى كيفية اداء الضاد المعجمة

Rasprava o izgovoru glasa ض od Muḥammada b. Abū Bakr al-Mar'aši Sačaklīzāde, umro 1150/1737.

Brock. II, 370.

Početak: بسم الله و بحمده و صلوة على رسوله يقول البائس الفقير محمد المرعشى . . .

Ta'līq pisan rukom istog prepisivača koji je prepisao i prethodno djelo. U vrhu prve stranice ima unvan. Na rubovima ima bilježaka koje tumače tekst.

Prepis je dovršen 1134/1721.

4. L. 42 — 47. ارشاد العباد الى تصحيح الضاد

Rasprava o prethodnoj temi od Šaiḫ Sulaimān-efendije, vaiza u Ajasofiji, umro 1134/1721. (Datum je sadržan u rečenici قد مات استاذ الانام koja se nalazi na kraju djela).

Početak: الحمد لوليه و الصلاة على نبيه

Nasḫ lijep.

Ovaj i prethodne radove prepisao Muṣṭafā b. Muḥammad ad-Ḍiyāī al-Güzelhiṣārī 1135/1722.

5. L. 48 — 64. (رسالة فى الموضوع السابق للسيد مصطفى الارمناكى)

Rasprava o istoj temi. Napisao šaiḫ Sayyid Muṣṭafā al-Armanākī at-Takāwī al-Anṭālī al-Mālikī (up. Brock. II, 440,[10c]). Nema naslova.

Početak: الحمد لله الذى افاض الموضوعات العربية فيضا . . .

Nasḫ lijep, pisan rukom gore spomenutog prepisivača. Na rubu nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst.

Na l. 65 — 69. razne bilješke većinom s područja kiraeta, uzete iz raznih djela.

6. L. 69 — 72. رسالة فى كيفية اداء الضاد المعجمة

Rasprava o izgovoru glasa ض od Aḥmad Muderriszāde. U uvodu pisac spominje navedenog šaiḫ Sulaiman-efendiju i njegovu diskusiju o toj temi, brani njegovo tumačenje i naziva njegove protivnike neznalicama.

Početak: ... الحمد لله الذى وفق العلماء لاحقاق الحق و اظهار الصواب

Ta'līq pisan vještom rukom.

7. L. 72 — 73. (رسالة اخرى فى نفس الموضوع من المؤلف المذكور آنفا)

Druga rasprava o istoj temi od istog pisca u kojoj brani Ibn Ğānim al-Maqdisīju od kritike Misirca ʿAlī-efendije Manṣūrīje.

Početak:

الحمد لله الذى يسر لنا التنبيه على ما ابتدعه المولدون الاعاجم فى كيفية اداء الضاد . . .

Pismo i rukopis kao prethodno.

8. L. 74 — 82. رسالة فى كيفية النطق بالضاد لعلى المنصورى

Rasprava o istoj temi od ʿAlī al-Manṣūrīje, u kojoj pobija Ibn Ganimovu raspravu o tom pitanju.

Početak: الحمد لله و صلى الله على نبيه و مصطفاه

Pismo i rukopis kao prethodno. Na l. 1^a nalaze se razne bilješke didaktičnog sadržaja.

9. L. 82^a — 83. (رسالة اخرى للمرعشى)

Kratka rasprava s područja tedžvida od spomenutog Muḥammada al-Marʿašī *Sačaklizade*. Ovo je druga i kraća rasprava od njegove spomenute rasprave, (v. ovdje tač. 3).

Početak: بسم الله الرحمن الرحيم و بحمده و صلاة على رسوله . . .

Ta'līq sitan.

10. L. 84 — 90. رد الالحاد فى النطق بالضاد لعلى المنصورى

Druga rasprava o izgovoru glasa ض od spomenutog al-Manṣūrī-je.

Početak: الحمد لله و كفى و سلام على عباده الذين اصطفى

Nasḫ slab.

Na l. 1^a nalaze se bilješke iz hadisa i fikha.

11. L. 91 — 92. المقدمة الجزرية od Ğazarī-je (v. br. $113,^1$).

Ta'līq sitan.

12. L. 93 — 102. (فتوى فى مسئلة الضاد).

Rasprava u obliku fetve o izgovoru glasa ض. Napisao Abū Ṣalāḥ ʿAlī b. Muḥsin aṣ-Ṣaʿīdī al-Azharī. Pisac ovim odgovara na pitanje koje mu je postavio šaiḫ Muḥammad al-Magribī at-Tilimsānī. Nema naslova.

Početak:

الحمد لله رب العالمين . . . و بعد قال الشيخ الامام ابو الصلاح على بن محسن الصعيدى المالكى الشاذلى الوفائى القوى الازهرى قد عرض على الشيخ الصالح محمد المغربى التلمسانى

Nasḫ.

Na l. 1^a i u vrhu prve stranice bilješke iz tedžvida i fikha.

13. L. 103 — 115. (شرح المقدمة الجزرية بالتركية).

Komentar Ğazarī-jine *Muqaddime* na turskom jeziku od nepoznatog pisca, sa dodatkom nekih pitanja iz komentara ʿAlī al-Qārī-je, Ğaʿbarī-je, te Ğazarījinih djela النشر الكبير i التمهيد. Na kraju manjkavo. Up. ḤḪ II, 1800.

Početak: الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى و بعد بيل كه . . .

Ta'līq pisan vještom rukom.

Sasvim na kraju, poslije nekoliko neispisanih lista bilješke iz kiraeta i fikha.

133. كنز المعانى بتحرير حرز الامانى **2818.**

Qasīda iz tedžvida. Sastavio šaiḫ Sulaimān al-Ğamzūrī iz XIII stoljeća. Rađeno po djelu *Ḥirz al-amānī*. Dovršeno 1202/1787.

Kairo I, 26.

Početak:

الهى لك الحمد الجميل على الولا   و صل على المختار و الآل و الولا

L. 8; 18 × 13. Nasḫ. Na l. 1ª naslov i nekoliko stihova o izgovoru glasa الراء, sa napomenom da su ti stihovi uzeti iz autografa. Stranice su obrubljene sa dvije crvene linije. Papir bijel, povez polukožni.

Prepisao Muḥammad Sālim Bābekī al-Madanī 1313/1895.

Turski

134. تجويد قره باش 4355.

Poznati udžbenik o čitanju Qur'āna. Napisao šaiḫ ʿAbdarrahmān Qarabašī, umro u Istanbulu 904/1498.

M. Tahir OM I, 148.

Početak nakon besmele:

الله تعالى يه حمد و ثنا و رسولنه دخى آل اصحابنه صلوات سلامـدن صكره معلوم اوله كه حرف مد اوچدر . . .

L. 20; 16 × 11. Nasḫ jednostavan. Papir tamnobijel, povez platneni.

Prepisao neki ʿAbdullāh, a kao nekadašnji vlasnici potpisani su Munla Aḥmad-efendija iz Ljubinja i Munla Ṣāliḥ Hromić iz Stoca, 1252/1836. g.

135. 1221.

L. 32; 20,5 × 14; papir bijel, listovi prosuti, povez kožni.

1. 1—11. (تجويد)

Tedžvid od nepoznatog pisca. U početku manjkav.

Početak ovdje (na l. 5):

غيرى جميع قرا رحمهم الله بر الف مقدارى مد ايدرلر . . . سكزنجى قسم مد تمكين بيان ايدر

2. L. 13—17. رسالة قواعد قرآن

Kratka risala o čitanju Qur'āna od nepoznatog pisca.

Početak: اى طالب علم ربانى شويله بلكل كم حرف علت اوچ حرفدر

3. L. 18—21ª. (الوقف فى القرآن)

Risala o pauzama pri čitanju Qur'āna. To je, možda, izvadak iz nekog opširnijeg djela o kiraetu.

Početak: اعلم بان الوقف على عشرة اوجه الاول وقف التام

4. L. 21ᵇ—26. ترتيب اعشار القرآن العظيم

Raspored ašereta Qur'āna. Izvadak iz nekog opširnijeg djela. Sadrži ašereta označena kroz cijeli Qur'ān.

Početak:

هذا ذكر ترتيب اعشار القرآن العظيم و الكلام القديم مما نقل عن شيخنا و سيدنا نور الحق و الدين زين المتصدرين سلمه الله تعالى و ابقاه مرتبا من اول القرآن الى خاتمته يذكر من اول كل عشر كلمتين فصاعدا

5. L. 27—32. فى الوقف اللازم فى القرآن العظيم

Rasprava o mjestima zastajanja pri čitanju Qur'āna, po učenju Abū al-Ḥasan ʿAlī b. Saʿīda.

Početak:

هذا ما ذكره الشيخ الامام المرشد ابو الحسن على بن سعيد . . . فى الوقف اللازمة فى القرآن العظيم نذكر علامته و هو حرف الميم

Na l. 1—2. uvod u neki tedžvid čiji je početak:

الحمد لله الذى انزل على عبده الكتاب و وعد من تلاه جزيل الثواب

Rad je podijeljen na 10 glava (باب).

Na l. 3. je fragment neke brošure o vrlinama. Na l. 4. je početak brošure راحة الارواح o suzbijanju i liječenju kuge, koju je napisao Ibn Kemal-paša, umro 940/1533 (v. br. 139,⁶).

Na l. 12. ima nekoliko termina iz nauke o kiraetu. Na kraju je godina 977/1569. Na l. 18. posljednja stranica neke risale koja govori o pauzama pri čitanju Qur'āna.

Stariji datumi koji se nalaze na ovom rukopisu ne označavaju njegov datum, nego vjerovatno datum ranijih rukopisa iz kojih je ovaj prepisan.

Iz Fejzije medrese.

136. جواهر العقيان في شرح عمدة العرفان 3372.

Komentar djelu *'Umdat al-'irfān* o tedžvidu. Osnovni tekst na arapskom jeziku napisao je Ḥamdullāh b. Ḫairuddīn (kod ḤḪ II, 1168. pogrešno Ḫairullāh b. Ḫairuddīn), imam Aja Sofije, umro oko 963/1555 (prema Brockelmannu S. II, 650 oko 948/1541). Svi izvori tvrde da je isti autor napisao i ovaj komentar na turskom jeziku. Na to upućuje i naslov ovog rukopisa, ali završetak komentara ukazuje da ga je pisao drugi autor, pa stoga ovo pitanje nije jasno. (Vidi l. 1ª i 89). Djelo je završeno 943/1536. i posvećeno sultanu Sulejmanu.

Uvod osnovnog teksta pisan je u prozi, a ostali dio je »qaṣīda rā'iya«, jer stihovi svršavaju slovom »r«, a rađena je po uzoru na Ǧazarī-jinu Muqaddimu i ima 260 stihova.

Početak uvoda:

الحمد لله منزل القرآن على ذى الحجج و البرهان يعنى اجناس محامد عليه و اصناف مدايح سنيه ثابت و حاصلدر الله تعالى جل و علا ايچون ...

Pri kraju ovog uvoda pisac kaže:

فسميت ما نظمت بعمدة العرفان فى وصف حروف القرآن

Početak versifikacije:

بدأت بحمد الله فى مبدأ السطر   تفرد سلطانا مع العز و النصر

Završetak komentara glasi:

و الحمد لله رب العالمين نظم لشارحه:

ايا لطف ايديجى صاحب سعادت   عطا اعطادر رشانكده عادت

طمع دار اولدى ناظم چون عطادن   انيده شارحيده اكك دعادن

L. 89; 21 × 12,5. Nasḫ i ta'līq. Osnovni tekst pisan je lijepim vokalizovanim nasḫom, a komentar ta'līqom. Stihovi qaṣīde podvučeni su crvenom linijom. Na rubovima listova, naročito u početku ima bilježaka koje se odnose na tekst, a sve su pisane rukom istog prepisivača. Na l. 1ª je naslov djela i bilješke s područja kiraeta pisane također rukom istog prepisivača. Papir žućkast, povez kožni sa ornamentima na sredini korica.

Na l. 1ª ispod naslova piše da primjerak pripada šaiḫ Muḥammad-efendiji Telalagiću (iz Sarajeva).

Rukopis, po svoj prilici, potiče iz XVI ili XVII stoljeća.

137. رسالة منحية 3946.

Djelo o tedžvidu. Napisao 'Omar b. Aḥmad.

Početak:

الحمد لله الهادى الى سبيل الصواب المبين طريق الثواب و العقاب ... صكره ايدر بو فقير ضعيف و بندۀ نحيف عمر بن احمد ...

Djelo je napisano po nalogu sultana Ismaila b. Ibrahīm Isfandiyar-ḫana, dakle oko 1457. godine.

L. 83; 20,8 × 15,5. Nasḫ krupan, lijep, vokalizovan. Na l. 1ª je crtež koji predstavlja usta, grlo i njihov položaj pri izgovaranju pojedinih slova. Papir tamnobijel, deblji. Listovi prosuti. Povez polukožni, oštećen, rastavljen od knjige.

Na l. 1ª piše da je knjigu uvakufio Ahmed-aga za medresu u Mostaru 1064/1653. Tu se nalazi i ime jednog ranijeg vlasnika s napomenom da je knjigu kupio za 120 dirhema.

Rukopis vjerovatno potiče iz XVII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

138. تجويد 3118.

Traktat o tedžvidu od nepoznatog pisca. To je ustvari izvod iz nekog tedžvida.

Početak:

اما حركت اوچلر فتحه و كسره و ضمه در و بالكل كيم قارى ...

L. 7; 19,5 × 15. Ta'līq. Papir tamnobijel; povez kožni.

Na početku se nalaze dove i zapis za liječenje neke bolesti. Na kraju je bilješka o pobuni i neredu u Sarajevu 1093/1682, te o kazni koju je tada sultan primjenio protiv pobunjenih Sarajlija. Tu se spominje neki lažni munla, ćehaja Mustafa-aga i pogibija nekog dobrog kadije. Potom dolazak carskog kapudžije koji je donio kazne i zatvorio u tvrđavu šest ljudi. U vezi s tim spominje se i dolazak Abdurrahman-paše. Bilješka je pisana slabim turskim jezikom i nečitkim pismom.

بيك طقسان اوچ سنه سنده واقعه شهر سرايده ولايت جمعه اولوب بر باطل ملا وار ايدب بر خوشنجه نائب افندييى بيله قتل شد باعث[1] قتلى ... فتنه مصطفى اغا مسلم

[1] U ruk.: بائس

كتخداى ايدب. الحاصل بادشاه طرفندن قپوجى كلوب شهرليه ولايتليه نجه نجة عقوبتلر
و بيك يوك اقچه كتيوب و التى ادم قوليه حبس اولندى (اولنوب؟) و ينه پادشاه كتيروب
عبدالرحمن پاشا ... ايدب ... قتل شد.

Rukopis potiče vjerovatno iz XVII stoljeća.

139. **1197.**

L. 86; 21 × 14. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, oštećen.

1. L. 1 — 29. قواعد قرآن

Traktat o tedžvidu od nepoznatog pisca, vjerovatno iz XVII ili XVIII stoljeća.

Početak:

قواعد قرآنى طريق تجويد ده نجه حاذقلر مغلق عبارتلر سيلمشلر اما بو دعاكوى دخى
ديلدى كم آسان لفظيله تركى دلنده جمع ايليه مبتديلره فائده اولماغيچون اون اوچ
فصل اوزره ...

Nasḫ vokalizovan. U uvodu naveden sadržaj.

Na početku bilješka u kojoj piše da je primjerak uvakufio Muẓaffarīzāde Ḥ 'Abdulqādir-efendija za muderisa i učenike Sīmzāde medrese 1206/1791. Na l. 1ª je naslov i beznačajne bilješke.

Prepisao Aḥmad b. Walī b. 'Abdullāh.

2. L. 30 — 38. كتاب زيارة النبى فى مدينة النبى

Traktat o posjeti Muhammedovom turbetu u Medini i ostalim znamenitostima u njoj od nepoznatog pisca.

Početak: اول ما يدخل من باب السلام

Nasḫ krupan, djelomično vokalizovan.

3. L. 39 — 51. مناسك الحج

Uputa o obredima hadža na turskom jeziku od nepoznatog pisca.

Početak: حجك فرضينى و واجبلرينى بيان ايدر

4. L. 51 — 52. عدة احاديث

Kratka zbirka hadisa od nepoznatog sabirača.

Početak: قال رسول الله صلعم انما الاعمال بالنيات ...

5. L. 53 — 77. (فضائل رجب و سائر الايام)

Traktat o prednostima redžeba i drugih mjeseci i dana u godini na arapskom jeziku od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله رب العالمين ... روى عن رسول الله صلى الله عليه و سلم رجب شهر الله
و شعبان شهرى و رمضان شهر امتى ...

6. L. 78 — 86. راحة الارواح ili رسالة الطاعون

Risala o suzbijanju i liječenju kuge od Ibn Kemal-paše (Ahmad b. Suleyman), umro 940/1533.

Brock. II, 452,[102], S. II, 671,[102].

Početak: اللهم يا دافع البلاء و يا كاشف الداء باستعمال الدواء

Cijelu zbirku prepisao spomenuti Aḥmad b. Walī oko 1117/1705. Iz medrese Simzade u Sarajevu.

140. **2591.**

L. 146; 19,5 × 13,5. Papir bijel i tamnobijel, povez kožni, oštećen.

1. L. 1 — 9. قواعد القرآن

Kratak udžbenik iz tedžvida od nepoznatog pisca, vjerovatno iz XVII stoljeća.

Početak:

اعلم ان الوقوف مقصورة على خمس مراتب لازم و مطلق و جائز و مجوّز بوجه
و مرخّص ضرورة فلنشرع الان ... اى طالب بلكل كه ...

Nasḫ sitan.

2. L. 10 — 14ª. (تجويد).

Kratka uputa o pravilnom čitanju Qur'āna na turskom jeziku od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على نبيه محمد و آله اجمعين اما بعد بلوك
و اكاه اولك اى قرآن اوقومغه طالب اولنلر

3. L. 14^b — 18^a. (تجويد).

Kratak tedžvid na turskom od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على خير خلقه محمد و آله و اصحابه اجمعين اما بلكل كم احكام النون الساكنة و التنوين بش قسمدر . . .

4. L. 18^b — 21^a (تجويد).

Kratak tedžvid na turskom od nepoznatog pisca.

Početak:

بلكه قراء قتنده ایکی اوستونه و ایکی اسره یه و ایکی اوتره یه تنوین دیرلر . . .

5. L. 21^b — 24. تجريد البيان فى تجويد القرآن

Kratak tedžvid na arapskom jeziku od nekog 'Abdulkarīma (من مسودات الفاضل عبد الكريم).

Početak: الحمد لله المنان علّم القرآن خلق الانسان علّمه البيان . . .

6. L. 25 — 32^a. (تعلقات فى علم القراءة و القراء).

Bilješke o tedžvidu i o učiteljima kiraeta na turskom i arapskom jeziku, sabrano iz raznih djela.

7. L. 32^b — 76. المقدمة الجزرية بالترجمة التركية

Ǧazarī-jina *al-Muqaddima* s turskim prevodom u prozi od nepoznatog prevodioca.

Nasḫ. Tekst Muqaddime pisan je crvenim mastilom.

Prepisao ḥāfiẓ Muḥammad b. Munla Ibrāhīm iz Livna, mjeseca šabana 1278/1861. كتبه الحقير الفقير . . . حافظ محمد بن منلا ابراهيم اهلونه‌لى مولدا و البسنوى نسبة . . . فى سنة ١٢٧٨

8. L. 77 — 94. (مقدمة فى التجويد).

Traktat o tedžvidu na turskom bez naslova i imena pisca.

Početak:

الحمد لله و صلى الله على نبيه و مصطفاه محمد و آله و صحبه و مقرئ القرآن مع محبيه . . . ان هذه مقدمة فيما على قارئه ان يعلمه . . . يعنى شول ذهنمده ملحوظ اولان امة محمدينك اولادلرينه . . .

9. L. 95 — 96. (تعليقات من التجويد)

Bilješke iz tedžvida.

10. L. 97 — 103^a. تجويد قره باش , v. br. 134.

11. L. 103^b — 119^a. كتاب رسم عثمانى

Knjiga o pravopisu 'Oṯmānova mushafa, napisao Ḥusain b. 'Alī al-Amāsī, imam džamije sultana Mehmeda Fatiha. Iz uvoda se razumi da se pisac temeljito bavio proučavanjem tedžvida i da je ovaj rad pripremao od 1062/1651.

Početak:

بسم الله الذى لا يضر مع اسمه شئ فى الارض و لا فى السماء . . . بو عبد الفقير المحتاج . . . السيد حسين بن السيد على الحقير الاماسى الامام بجامع ابى الفتح . . .

Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Između listova ima umetnutih listića sa bilješkama iz kiraeta.

12. L. 119^b — 120. بيان مخرج حروف

Kratka uputa o izgovoru arapskih slova na turskom jeziku.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على رسوله محمد و على آله اجمعين . بيان مخرج حروف . مخرج حرف تكلم عندنده چقدوغى مكانه ديرلر مخرج . . .

Čitavu zbirku dovde prepisao je spomenuti Muḥammad b. Ibrahim Livnjak (v. pod tač. 7).

13. L. 121 — 146. (تجويد قرآن).

Tedžvid na turskom jeziku od nepoznatog pisca i bez naslova.

Početak:

الحمد لله الذى انزل على عبده الكتاب بل كل كم تجويد قرآن اوقومق فرضدر . . .

Nasḫ krupan. U vrhu prve stranice prost unvan, stranice su obrubljene crvenom linijom.

141. 4318.

L. 8; 20,5 × 12. Papir tamnobijel.

1. L. 1 — 4a. ISTO kao br. 140[1].
Nasḫ. Kratice pisane crvenim. U vrhu prve stranice naslov:

هذا كتاب قواعد قرآن.

Sljedeće dvije stranice izvadak iz nekog tedžvida.

2. L. 5 — 6. نوع ديكر قواعد القرآن i قواعد القرآن

Tedžvid na turskom jeziku.

Početak:

قال رسول الله صلى الله عليه و سلم خيركم من تعلم القرآن و علمه يعنى سيزدن خيركز ...

3. L. 7 — 8. قواعد القرآن

Početak: حرف علت اوچ حرفدر ...

Ta'līq. Na kraju ima bilješka u kojoj se kaže da je prepisano krajem muharema 1066/1655. Na početku i na kraju je pečat nekadašnjeg vlasnika.

142. تجويد 2901.

Kratak tedžvid od nepoznatog pisca, vjerovatno iz XIX stoljeća.

Početak: الحمد لله رب العالمين ... اما بعد فهذه رسالة تتعلق بالتجويد

L. 5; 20,5 × 11,5. Nasḫ sa nešto ta'līqa. Rukopis je očito istrgnut iz neke zbirke. Papir bijel, bez poveza.

143. 637.

L. 86; 22 × 16. Papir bijel, deblji i žućkast, povez polukožni.

1. L. 1 — 8. تجويد

Kratak udžbenik o pravilnom čitanju Qur'āna za početnike od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله رب العالمين ... و بعد بو ند نصكره معلوم اوله كه هر مؤمن و مؤمنه
اوزرينه عاقل و بالغ اولدقد نصكره فرض عيندر ايمان و اسلامى بلمك ...

Ta'līq pisan uvježbanom rukom. Na l. 1a sadržaj zbirke i potpis bivšeg vlasnika i prepisivača (Muṣṭafā Edīb, kadija, sin Ibrāhīma Kučukzāde iz Sarajeva 1213/1798). Ispod toga piše da je primjerak kasnije uvakufio H. Zulfikar-aga b. Mehmed Spahić iz sela Čumelj u Hercegovini (danas zaselak Čumeljci kod Gleđevaca — Ljubinje), za Ajni-begov mekteb kod Careve džamije.

2. L. 8 — 15. (عقائد بلسان التركى مع مخارج الحروف).

Kratak udžbenik o vjerovanju i izgovoru glasova. Napisao Mişrī Ḥ. 'Otmān- efendi (من تأليف مصرى الحاج عثمان افندى).

Rad je sličan prethodnom po svom početku i sadržaju, samo što se u ovom više govori o vjerovanju.

Prepisao spomenuti Mustafa Edib 1213. H.

3. L. 16 — 24. رسالۀ حجاميه و فصديه

Traktat o liječenju uzimanjem krvi, napisao Muḥammad b. Maḥmūd. Podijeljen je na 4 poglavlja.

Početak:

الحمد لله الذى ما انزل من داء الا انزل له شفاء ... اما بعد بو اقتر الورى محمد بن
محمود مشاهده ايدرمكه ناس انتفاع و تشفى ايچون حجامت و فصد ايتدرمكه سعى
و اهتمام اوزرينه اولورلر ...

Pisac je rad dovršio 1171/1757.

4. L. 24 — 25. رسالة فى آداب البحث و المناظرة

Rasprava o pravilima disputacije, napisao Abū 'l-Ḫair Aḥmad b. Muṣṭafā Taškӧprüzāde. umro 968/1560, (v. br. 3,[2]).

Pismo i rukopis u svim gornjim brošurama isto.

Prepisao bivši vlasnik ove zbirke Muṣṭafā Edīb u Gornjoj Tuzli 1214/1798.

5. L. 26 — 41. تحفۀ حسامى

Perzijsko-turski rječnik u stihu. Napisao Ḥusāmuddīn-efendija iz okoline grada Mugle (Ajdinski vilajet), po čijem je uzoru kasnije

Šahidija napisao svoj rječnik *Tuḥfēi Šāhidī*. Ne smije se zamijeniti sa Šahidijinim sinom kome je također ime Husamuddin, a koji je spjevao perzijsko-tursku gramatiku, a ne rječnik (v. M. Tahir, OM I, 94 i uvod *Tuḥfēi Šāhidī*). Razdijeljeno je na više dijelova (poglavlja), od kojih je svako pod naslovom: قطعه اخرى.

Početak: نجه ويرانى عدل ايلدى معمور   نجه معمورى ظلم ايلدى مقهور

مفاعيلن مفاعيلن مفاعيل   هز ج بحرى مسدس كلدى مقصور

خدا تكرى توانكر معنى باى

Nasḫ-ta'līq vokalizovan. Ispod riječi nalaze se crvenim pisani brojevi koji povezuju riječi istog značenja. Po rubu nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst.

6. L. 42 — 75. سراج المصلى و بدر المبتدى و المنتهى

Kratko djelo o namazu na arapskom jeziku od nepoznatog pisca.

Kairo I, 437.

Početak: الحمد لله رب العالمين و العاقبة للمتقين

Nasḫ krupniji.
Prepis dovršen 1178/1764.

7. L. 79 — 86. عوامل البركوى

Kratka sintaksa arapskog jezika od Muḥammada Birgawīje, umro 981/1573.

Brock. II, 441,[21].

Nasḫ lijep. Prepis dovršen 1192/1778.
Iz Ajni-begova mekteba u Sarajevu.

144. **1294.**

L. 50; 20,5 × 14. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 10. تجويد

Kratak udžbenik iz tedžvida od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله رب العالمين ... بوندن صكره حروف هجا يكرمى سكز حرفدر ...

Nasḫ lijep, vokalizovan.

2. L. 10 — 28. تجويد قرآن

Udžbenik istog predmeta od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله الذى امرنا الى قراءة القرآن بالتجويد ... صكره معلوم اوله كه تجويد قرآن تعلم اره و عورته فرضدر ...

3. L. 28 — 30. پيرنامه

Kratak članak o 26 prvaka (pirova) u tesavufu

Početak:

السلام عليكم يا اهل شريعت شريعتدن مراد شرطى يرينه كتورمكدر ...

4. L. 30 — 34. استاد ايله شاكرد ما بيننده عهد

Uputstvo i pravila o odnosu učenika u zanatstvu prema njegovom majstoru, od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله الذى جعل التقوى شعار سيد الاصفياء ... و بعده استاد ايله شاكرد ما بيننده بر عهد واردر اول عهد بودر

5. L. 35 — 43. باب شروط الصلاة

Poglavlje o uvjetima namaza. Izgleda da je rad izvadak iz nekog fikhskog djela.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على محمد سيد المرسلين باب شروط الصلاة و هى ستة الاول الوضوء بالماء الطاهر او التيمم بما يكون من جنس الارض

(Ovo nije rad o istoj temi koji se pod raznim naslovima: *Šurūṭ aṣ-Ṣalāt*, *Fiqh al-Kaidānī* ili *Muqaddimat aṣ-ṣalāh*, pripisuje Ibn Kemal-paši, Kaidaniji i drugima).

6. L. 44 — 50. جواهر الاسلام – (كتاب) سؤالنامه

Kratak katekizam u obliku pitanja i odgovora od nepoznatog pisca. Ovaj popularni katekizam *(ilmi-hāl)* ima nešto različite verzije, naslove i početke, a pitanja su u njemu svugdje izražena istim riječima: *eger sorsalar*, po čemu je kod nas i bio poznat. Gornji drugi naslov nalazi se na rukopisu.

Rieu, 7.

Početak ovdje:

الحمد لله الذى(؟) على فطرة الاسلام و على كلمة الاخلاص

Cijela zbirka, izuzev tač. 5, je na turskom jeziku, pisana istim pismom, nasḫ, rukom istog prepisivača, vjerovatno iz XVIII stoljeća.

145. **1672.**

L. 111; 21,5 × 16. Papir bijel i tamnobijel, deblji, povez polukožni.

1. L. 1 — 15. تجويد ادانيه

Kratak tedžvid, napisao neki Ḥamza Miskīn, kako se može razumjeti iz jedne bilješke na kraju (. . . كدادن مراد حمزه مسكيندر). Rađeno vjerovatno u XVIII stoljeću prema nekoliko popularnih udžbenika ove struke, kako je to navedeno u bilješci na kraju.

M. Tahir OM I, 148.

Početak:

لله الحمد و المنة . . . بو ندنصكره معلوم اوله كه طالب تجويد اولان كيمسه يه اولا اوچ شئ بيلمك لازمدر . . .

Ta'līq. Na rubovima listova ima dosta bilježaka od samog autora.

2. L. 16 — 21. تجويد قرد باشى , v. br. 134. Prepis iz štampanog primjerka. (V. bilješku na kraju ovog rukopisa i drugu u Mehmed Tahir, OM I, 148).

3. L. 21 — 34. (مسائل من التجويد).

Izvodi i bilješke iz raznih tedžvida. Na posljednjem listu crtež koji predstavlja usta i glasovne organe.

Moglo bi biti da je sve gornje radove prepisao spomenuti Ḥamza Miskīn.

4. L. 35 — 48. شرح ايساغوجى

Kratak anonimni komentar Isāgūğiji, poznatom udžbeniku iz logike. Uvod komentara je na arapskom, a ostali tekst na turskom jeziku.

Početak: الحمد لله خالق الاجناس و الفصول . . .

Ta'līq sa nešto nasḫa. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

5. L. 49 — 57. رسالة فى علم آداب البحث مع شرحها لطاش كوپرى زاده

Komentar raspravi o disputaciji. Oboje napisao Taşköprüzāde (v. br. 143,[4]).

Pismo i rukopis kao prethodno. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

6. L. 58 — 88. ضوء المعالى لبدء الامالى

Komentar kasidi *Bed' ul-amālī* (v. br. 115,[3]). Napisao 'Alī b. Sulṭān Muḥammad al-Qārī, umro 1014/1605.

Brock. I, 429,[6]; S. I, 764,[6].

(Naslov je po njemu *Dau'al-amālī*, što je pogrešno).

Početak: الحمد لله الذى وجب وجود ذاته

Nasḫ-ta'līq. Tekst kaside pisan je u početku crnim, a poslije crvenim mastilom.

7. L. 89 — 91. قصيدة بدء الامالى v. br. 115,[3].

Pismo kao prethodno.

Prepis dovršen 1190/1776.

8. L. 92 — 111. شرح الحسينية فى آداب البحث

Komentar raspravi *al-Husainīya* o disputaciji od nepoznatog pisca. Osnovnu raspravu napisao je Šaiḫ Ḥusain-efendī al-Antākī, umro 1130/1718. Manjkavo na kraju.

Brock. S. II, 482.

Početak: يا من وفقنا لوظائف البحث فى التحريرات و التحقيقات

Ta'līq. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Na rubu ima bilježaka koje tumače tekst.

146. **4279.**

L. 51; 20 × 15. Papir bijel, listovi u početku oštećeni vlagom i popravljeni, povez papirni.

1. L. 1 — 26. ISTO kao br. 145,[1]

8*

Nasḫ slab. Na devetom listu crtež usta, grla i njihovog položaja pri izgovoru glasova.

2. L. 27—34. تجويد قره باش, v. br. 134.

3. L. 35—49. (رسالة فى التجويد).

Izvod iz raznih tedžvidskih djela od nepoznatog pisca.

Početak: معلوم اولاكه تجويد قرآن هر اره و عورته فرضدر

4. L. 49b—51. تتمة تتعلق بالمخرج و الاعتماد .

Dodatak o izgovoru slova na arapskom jeziku. Izvadak iz nekog tedžvida.

Cijelu zbirku prepisao 'Abdullāh b. Munla Ṣāliḥ Hromozade (Hromić) 1252/1836.

147. **2897.**

L. 80; 16 × 12. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

1. L. 1—10. تجويد, v. br. 144,².

Nasḫ-ta'līq.

2. L. 11—35. لغة عربى - تركى

Arapsko-turski rječnik od nepoznatog pisca. Uređen je po pojmovima, a ne po abecedi. Arapske riječi napisane su u jedan redak, a ispod njih turski prevod. Tu je sabran izvjestan broj pojmova za najnužniju konverzaciju. Sadrži oko 1000 riječi.

Početak: الله النبى الرسول الملك

تكرى پيغمبر الچى فرشته

Nasḫ slab. Arapske riječi vokalizovane i mnoge napisane pogrešno.

3. L. 36—43. (لغة فارسى - تركى).

Perzijsko-turski rječnik od nepoznatog pisca. Manjkav u početku. Uređen kao prethodni s tim što je još podijeljen na poglavlja.

Nasḫ lijep, sitan.

Početak ovdje:

مرغ آبى كلاغ زاغ كبوتر كلنك كنجشك

اوردك اله قوغه قره قوغه كوكرجين دورنه سرچه

Sadrži oko 700 riječi.

Prvo poglavlje koje se ovdje nalazi je: باب در اسماء اعداد

Rukopis je ljepši i znatno stariji od drugih u ovoj zbirci.

4. L. 44—54. شرح مراح الارواح بالتركية

Komentar arapskoj gramatici *Marāḥ al-arwāḥ* na turskom jeziku od nepoznatog pisca. Manjkavo na kraju.

Početak: حمد بى مصنفه واجبدر كتابك اولنده يدى شى ذكر ايلمك

Nasḫ i ta'līq.

5. L. 55—69. شرح الامثلة المختلفة

Komentar početne arapske gramatike *Amṯila* (Paradigme). Napisao Muṣliḥuddīn Muṣṭafā b. Ša'bān as-Surūrī, umro 969/1561.

Brock. II, 438,⁴.

Početak: الحمد لله الذى جعل الامثلة ميزان العلوم العربية

Pismo kao prethodno.

6. L. 69—73. (قصيدة بالتركية فى ارشاد اهل استانبول و تهديهم).

Pjesma na turskom jeziku u obliku poslanice stanovnicima Istanbula od nepoznatog pisca. Prema riječima na završetku može se razumjeti da su to stihovi nekog mistika Uwaisīje.

Početak: الا يا قوم استانبول بيلك تحقيق اولك آكاه

اريشور ناكهان بركون سزه قهر ايله حشم الله

Pismo i rukopis kao prethodno.

Završetak glasi:

كتابى جفر جامعده مصرح اسمدر اسم ايله

بونى تحقيق بيلك تحقيق خروج ايلر بامر الله

نه دنلو سعى ايدرلرسه انك دفعنه يوق امكان

ويرلش جانب حقدن صونلمش اكا سيف الله

اویسی حکیمه غم تاریخیدر التنده صاحب سیف

ظهـور اتمك مقـرردر بامرالله باذن الله

Na kraju se nalazi kratka dova za sretan život i brak mladoženje.

7. L. 74 — 80. (دعاء بالتركة).

Molitva na turskom jeziku koja je, izgleda, namijenjena da se moli prilikom hadža.

Nasḫ vokalizovan.

Rukopis je iz XVIII stoljeća, a donesen je iz Travnika.

148. **4174.**

L. 62; 20 × 14. Papir bijel, deblji, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 46. تجويد

Udžbenik tedžvida od nepoznatog pisca. U vrhu prve stranice ima ovaj naslov pisan crvenim mastilom, pogrešno:

(هذا كتاب تجويد شريف قرآن عظيم الشان)

Početak:

الحمد لله الذى انزل على عبده الكتاب و وعد من تلا و عمل به جزيل الثواب

Ovaj početak je uzet iz drugih djela o istom predmetu.

Nasḫ slab. Istaknute riječi pisane su crvenim. Neki dijelovi teksta podvučeni su crvenom linijom.

Prepisao Ḥusain b. ʿOṯmān 8. šabana 1174/1761.

2. L. 47 — 62. باب شروط الصلاة

Uputa o namazu, v. br. 144,[5], sa turskim prevodom između redaka.

Nasḫ slab, vokalizovan.

Na kraju datum 1173/1760; prepisivač je, po svoj prilici, isti kao gore.

149. **1401.**

L. 147; 21 × 16. Papir bijel i tamnobijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 5. ترجمة المقدمة الجزرية

Turski prevod Ǧazarījine *al-Muqaddime*. Prevod je u stihu kao i original. Prevodilac je neki Maqāmī, kako se to može razumjeti iz završnih stihova:

مفهومه دینور هدایه　　سبب قیلور بر دعایة

خدا یزی یرلغـایه　　ویره جنت مقامیه

U vrhu prve stranice ima naslov: ترجمة جزرى — رسالة مقامى

Početak: حمد شکر وار خدایه　　عفو چوقدر بی نهـایه

Nasḫ. U početku po rubovima listova i između redaka ima dosta bilježaka iz kiraeta.

Prepisao Ḫalīl b. Ṣāliḥ (Spahić) 1218/1803.

2. L. 6 — 55. طوبى على الرسالة و زلفى على الوسيلة —

حاشية الارمناكى على شرح القنوى على رسالة البركوى

Glosa Qonawījinom komentaru Birgawījine risale o vjerovanju i pobožnosti (v. ḤḪ I, 850). Napisao Naǧmuddīn ʿOmar b. Abduraḥmān b. ʿOmar al-Armanākī kako stoji na početku rukopisa. Manjkavo na kraju. Glosa je napisana na turskom i arapskom jeziku pomiješano. Komentar je napisao Šaiḫ ʿAli-efendī aṣ-Ṣadrī al-Qonawī i dovršio ga 1114/1702.

Kairo (F. kutub at-turkiya) 67—8.

Početak glose:

الحمد لله رب العالمين والله ناصر المؤمنين . . . اما بعد فيقول العبد اضعف الورى . . . نجم الدين السيد عمر بن السيد عبد الرحمن بن عمر الارمناكى . . . لما رأيت رسالة للعلامة الفاضل محمد بن پیر على البركوى و قد سألنى بعض الاخوان ان اشرح شرحا بنقل مسائل العربية بعضا متنا (؟!) لشرح قنوى مطابقا لمسائلهما . . . و سميته طوبى على الرسالة و زلفا (؟!) على الوسيلة

Taʿlīq i nasḫ sitniji. Osnovni tekst pisan crvenim, a komentar podvučen crvenom linijom.

3. L. 56 — 67. نتيجة النظر فى علم الاثر

Traktat o islamskoj tradiciji. Napisao Muḥammad b. Ḥasan b. Himmāt al.Ḥanafī ad-Dimišqī, umro 1175/1761.

Brock. II, 309.

Početak: الحمد لله الذى وصل بمتواتر آلائه من انقطع اليه

Ta'līq sa nešto nasha.
Prepisao Murādbašīzāde 'Alī Ṣādiq Šukrī, muderis u medresi Ali-paša Ğedīd 1208/1793 (v. l. 1[a]).

4. L. 67 — 69. (رسالة فى تقسيم الحديث)

Traktat o vrstama hadisa, napisao šaih 'Omar Iskilibī, učenik spomenutog Ibn Himmāta. U vrhu prve stranice napisano je ime pisca crvenim mastilom:

اسكليبى شيخ عمر المحدث من تلاميذ شيخ محمد بن همات المحدث الحنفى الشامى

Početak:

الحمد لله رب العالمين مرسل الانبياء و المرسلين ... و بعد لما قسم اهل الاصول و اهل الحديث سنة المصطفى صلعم ...

Prepisano 1208/1793 istim rukopisom kao prethodno.

5. L. 70 — 80. مولد النبى لسليمان چلبى

Mevlud od Sulaimān Čelebije, umro 825/1422. Manjkavo u početku. Na kraju prigodna dova i jedna ilahija.
ḤḤ II, 1910; Š. Sāmī QA IV, 2620.
Nasḫ vokalizovan.

6. L. 81 — 98. الاربعون حديثا للعصفورى

Zbirka 40 hadisa sa odgovarajućim pričama. Napisao Muḥammad b. Abū Bakr al-Uṣfūrī.
Timūriya II, 405; Brock. S. II, 942.
Početak: الحمد لله رب العالمين و العاقبة للمتقين
Nasḫ slab sa nešto ta'līqa.

7. L. 99 — 119. (تحفة نادريات (شرح الامثلة المختلفة

Komentar *Amṯili* na turskom jeziku. Napisao 'Oṯmān b. Aḥmad. Način pisanja upućuje donekle da je pisac iz naših krajeva. U uvodu kaže da je odlučio napisati ovaj komentar u doba osvajanja Krete 1080/1669. i da mu daje naziv: تحفة نادريات
Početak:

الحمد لله رب العالمين ... اما بعد ضعيف و حقير پر تقصير عثمان بن احمد

Ta'līq.
Prepisao 'Alī, softa iz kasabe Prozor u kadiluku Radomir 1214/1799.

8. L. 120 — 130. (لغت مراح و عزى و مقصود).

Turski tumač arapskih riječi upotrebljenih u djelima *Marāḥ al-arwaḥ*, *'Izzī* i *Maqṣūd* iz arapske gramatike od nepoznatog pisca. Ispod arapskih riječi napisano je njihovo značenje na turskom jeziku.

Početak: قال مفتقر نجاح
ايتدى اى محتاج قورتلجق

Nasḫ i ta'līq.

9. L. 131 — 136. شرح ابيات لصدر الشريعة فى العروض

Komentar stihovima o arapskoj metrici koje je spjevao Ṣadr aš-Šarīa, od nepoznatog komentatora.
Početak osnovnog teksta:

اطل مدتى بسط المدى منك مأمول. انل عدتى كف العدى عنك مسؤول

Početak komentara:

و به نستعين ... و بعد يقول المتوسل بقلة البضاعة ... لما رأيت الابيات الخمسة المعزوة الى صدر الشريعة التى جمع فيها اسماء البحور و العروض ...

Ta'līq. Stihovi su pisani crvenim mastilom.
Prepisano 1224/1809.

10. L. 137 — 147. (رسالة فى شرح لفظ كتاب الطهارة).

Jezična analiza sastava كتاب الطهارة, te tumačenje riječi *kitāb* i *bāb* od nepoznatog pisca.

Početak: الحمد لله الذى لا يرد قضاؤه و لا يحد بقاؤه ...

Nasḫ sitan.
Prepisano 1184/1770.

150. رسالة فى التجويد **2955.**

Traktat o tedžvidu. Napisao neki Muṣṭafā b. Ḥ. 'Alī u XVIII stoljeću.

Početak je sličan početku u nekim drugim radovima ove vrste:

الحمد لله الذى انزل القرآن بالتجويد . . .

L. 34; 16 × 11,5. Nasḫ. Papir bijel, deblji, povez kožni, rastavljen od listova.

Prepisano 1213/1798.

Na l. 1^a ima bilješka u kojoj se kaže da je rukopis uvakufio Zulfikar-aga Spahić iz sela Čumelj u Hercegovini (Čumeljaci kod Ljubinja).

151. **1322.**

L. 200; 23 ×16. Papir bijel i žućkast; povez kožni, oštećen.

1. L. 1—5. قواعد كلى

Kratka risala o pauzama (*waqf*) pri čitanju Qur'āna od nepoznatog pisca, vjerovatno iz XVIII ili XIX stoljeća. Prvo se navode mjesta gdje je pogrešno napraviti pauzu, a po tom mjesta gdje je to potrebno učiniti. Nedovršeno.

Početak:

قواعد كلى ائمهٔ دين و علماء اهل يقين شويله بيان و عيان قلوب بيورر كم قرآن اچنده اولن وقف كفرلرى يازمش . . .

2. L. 6—46. وقوف السجاوندى

Djelo o pauzama u Qur'ānu sa uvodom na perzijskom jeziku (v. br. 101[1]).

Pisac je ovdje popisao sve riječi u Qur'ānu koje imaju znak pauze (*waqf*) sa dotičnim znakovima i to redom po surama. Ti znakovi su označeni crvenim mastilom. Završetak je na turskom jeziku.

3. L. 47—69. شرح رسالة البركوى فى اصول الحديث

Komentar Birgawījinoj brošuri o teoriji hadisa, napisao Dāwūd b. Muḥammad al-Qarsī, umro 1169/1755.

Brock. II, 440.

Početak:

الحمد لله الذى اعز العلماء العاملين و المحدثين العادلين ورفع حظ الحافظين

Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

Pisac je završio svoj rad 10. rebiu 'l-ahira 1151/29. VII 1738. u Egiptu.

4. L. 70—117. الشمائل النبوية ili شمائل النبى

Životopis Božijeg poslanika Muhammeda. Napisao Abū 'Īsā Muḥammad b. 'Īsā at-Tirmiḏī, umro 279/892.

Brock. I, 162.

Početak:

الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى . . . باب ما جاء فى خلق رسول الله صلى الله عليه و سلم

5. L. 118—143. مرقات الوصول الى علم الاصول

Djelo o teoriji islamskog prava (uvod u islamsko pravo). Napisao Muḥammad b. Farāmurz Molla Ḫusrau, umro 885/1480.

Brock. II, 227,[2].

Početak: حامدا لمن شيد اصول الدين و ايد فروعه بالكتاب المبين

6. L. 144—163. اظهار الاسرار فى النحو

Kratko djelo o arapskoj sintaksi od Birgawīje.

Brock. II, 441,[20].

Početak: الكلمة لفظ وضع لمعنى مفرد

7. L. 164—170. شرح رسالة فى علم المناظرة و الآداب

Traktat o disputaciji i komentar istom djelu (v. br. 145,[5]).

8. L. 171—198. شرح عجالة كافية (الحسينية) فى آداب البحث

Kraće djelo o disputaciji sa komentarom (v. br. 145,[8]).

9. L. 199—200. الرسالة الموسوية فى القياس

Kratak napis o silogizmu u logici od nepoznatog pisca (up. Brock. S. II, 956 i Ismā'īl-paša AM II, 482).

Početak: اعلم ان القياس اما ان يذكر فيه كلتا مقدمتيه

Čitava zbirka pisana je nasḫom istim rukopisom oko 1264/1847. u medresi Hakīm-čelebije (v. na kraju pod tač. 5 i 6) .

(قد اتفق الفراغ من تسويده وقت العصر بمدرسة حكيم چلبى لسنة اربع و ستين و مأتين بعد الف)

U istom svesku uvezano je štampano djelo: قاضى مير على الهداية , komentar poznatom filozofskom djelu *al-Hidaya* od Qādī Mīra (Ḥusain b. Mu‘īduddīn al-Ḥusainī).

152. **4247.**

L. 97; 20,5 × 15. Nasḫ prost; papir bijel, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1—4. تجويد

Podsjetnik o pravilnom čitanju Qur'āna iz XIX stoljeća.

Početak: حرف مد قچدر ندر واو يا الف . . .

Na l. 5. ispisano nekoliko hadisa, većinom nesigurnih.

2. L. 6—33. تعليم المتعلم

Nauka o vjersko-moralnom odgoju i lijepom vladanju učenika. Napisao Burhānuddīn az-Zarnūǧī oko godine 600/1203.

Brock. S. I, 837.

Početak: الحمد لله الذى فضل بنى آدم بالعلم و العمل

3. L. 34—97. مقدمة الغزنوى ili المقدمة الغزنوية فى فروع الحنفية

Kratko djelo o obredoslovlju (*'ibādāt*). Napisao Aḥmad b. Muḥammad al-Gaznawī al-Ḥanafī, umro 593/1196.

Brock. I, 378, S. I, 649.

Početak: الحمد لله الذى عم البلاد بنعمته و ارفاده

Na kraju manjkavo.
Rukopis je iz XIX stoljeća.

153. تجويد **4290.**

Kratka uputa o pravilnom čitanju Qur'āna od nepoznatog pisca. Početak nakon besmele glasi:

الحمد لله الذى جعل القرآن لنا اعلى البرهان و جعلنا من القارئين العاملين مهما الامكان (!!)

L. 21; 20 × 13,5. Papir bijel, povez kožni. Rad je podijeljen na uvod, tri poglavlja i zaključak. Tekst ponegdje podvučen crvenom linijom.

Rukopis je, izgleda, iz XIX stoljeća.

154. **4302.**

L. 30; 18 × 12,5. Papir bijel, povez kožni, listovi oštećeni.

1. L. 1—13. تجويد

Kratka uputa u pravilno čitanje Qur'āna. Listovi su s vrha oštećeni i otkinuti, tako da nema naslova ni početka.

Prvo što se može pročitati su riječi:

. . . بوندن صكره معلوم اوله كه تجويد قرآن تعلمى اره و عودته فرضدر زيرا حق تعالى بيوردر و رتل القرآن ترتيلا

Nasḫ.

Na kraju piše da je vlasnik ovog rukopisa Ḥaǧi Ibrāhīm 'Abdurrazzākzāde. (صاحب الكتاب الحاج ابراهيم عبد الرزاق زاده)

Rukopis je vjerovatno iz XIX stoljeća.

2. L. 15—30. (لغت تركى — بوسنوى)

»Tursko-bosanski rječnik«. Sadrži oko hiljadu riječi, a rađen je tako, da je ispod svake turske riječi stavljeno njeno značenje na srpskohrvatskom (bosanskom) jeziku, pisano sve arapskim pismom.

Primjer:

طاغ كوك الكم صاغمه كونش آى يلدز

غوره نبو دوغه سونچه مساج زويزده

Na kraju je bilješka, iz koje bi se moglo razumjeti, da je ovaj rječnik pisao neki Muṣṭafā b. Ḥaǧi Ibrāhīm iz Bayburta u Anadolu, koji je došao u Bosnu 28. marta 1281/1865. i učio »bosanski jezik« (بوشناقچه) godinu dana.

(اى برادر بو شناقچه بر سنه چالشوب . . . انجه اخذ ايلديم بلمم لسان اجق اولديغى سبدنمى يوقسه جوابى اولمديغندنمى سبب ندير بلمم كتبه حقير ايالت اناطولى سنجاغ ارضروم قضا بايبورت مصطفى بن حاجى ابراهيم بوسنه‌يه امدى ٢٨ مارت سنه ١٢٨١.)

155. **4336.**

L. 30; 16 × 11. Papir bijel, deblji; povez kožni.

1. L. 1—10. قواعد القرآن العربى و تجويد الكلام الالهى

Kratak spjev o pravilnom čitanju Qur'āna. Napisao Ḥusām b. Ḫalīfa al-Mar'ašī (v. uvod).

Početak je na arapskom jeziku i glasi nakon besmele:

الحمد لوليه و الصلاة على نبيه خفيه و جليه (؟) اما بعد فهذه قواعد القرآن العربى
و تجويد الكلام الالهى نظم حسام بن الخليفة المرعشى . . .

Spjev je podijeljen na dvije glave (*bāb*) i na deset poglavlja (*faṣl*). Na rubovima listova su bilješke na arapskom koje se odnose na tekst. Na kraju ima nekoliko stranica bilježaka.

2. L. 15—30. خدا ربم

Islamska vjeronauka u stihovima (*manẓūm*) na turskom jeziku. Prema jednom stihu pri kraju može se razumjeti da je autor ove kaside Ibrāhīm Ḥaqqī Arzarūmī, umro 1195/1780. Taj stih glasi:

قمونك اعتقادين بو يوز اون بيت ايچره بيل حقى
بو در حق مذهب انجق بونده ثابت ايلسون الله

Kasida se nalazi i u njegovom enciklopedijskom djelu معرفتنامه (v. rukopis toga djela koji se nalazi u ovoj biblioteci pod br. 105, l. 150. — br. 8 ovog kataloga — i štampani primjerak, Istanbul 1310/1892, str. 263). Međutim, F. Spaho (Arapski, perzijski i turski rukopisi, Sarajevo 1942, str. 81. i 82) kaže da je ova kasida od nepoznatog autora ili joj je autor neki Ṣun'ī ili Ḍa'īfī, prema posljednjem stihu u nekim rukopisnim verzijama ovog djela.

Kasida je bila raširena i služila je kao udžbenik vjeronauke u početnim vjerskim školama (mektebima) u nekim krajevima islamskog svijeta, pa i kod nas. Sadrži 116 stihova.

Početak:

خدا ربم نبيم حقا محمد در رسول الله
هم اسلام دينيدر دينم كتابمدر كلام الله

Nash slab, vokalizovan.

Rukopis je iz XIX stoljeća.

156. كزيده **3991.**

Traktat o tedžvidu. Napisao sayyid Maḥmūd b. sayyid Muḥammad Naqšibandī al-Urmawī (v. uvod).

Djelo je podijeljeno u 29 poglavlja (*bāb*).

Početak:

الحمد لله رب العالمين . . . و بعده بو يله در فقير و حقير پر تقصير السيد محمود بن
السيد محمد النقشبندى الارموى كه اى طالب قرائت قرآن بلكل . . .

L. 53; 21 × 15. Nasḫ mjestimično vokalizovan. Papir bijel, deblji i poneki list žućkast, povez polukožni.

Prepisao Ḥaği Aḥmad b. Muḥammad sredinom muharema 1194/1780.

Na kraju se nalazi početak nekog drugog tedžvida.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

3) KOMENTAR QUR'ĀNA

(AT-TAFSĪR)

Arapski

157 — 158. تفسير القرآن ili تفسير ابى الليث **688, 674.**

Komentar Qur'āna. Napisao Abū 'l-Lait Naṣr. b. Muḥammad as-Samarqandī al-Ḥanafī, umro 373/983, a prema nekima 375, 383 ili 393.

Brock. I, 196; S. I, 347.

Dva sveska, prvi i treći, od jednog kompleta.

L. (I) 263; 23 × 15 + (III) 200; 24,5 × 16. Nasḫ, stari arapski. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Mastilo prilično izblijedilo. Prva dva lista u prvom svesku oštećena. Papir žućkast, trošan, povez polukožni, oštećen.

Svezak prvi, obuhvata tumačenje od početka Qur'āna do kraja 7. sure (A'rāf).

Početak:

قال الفقيه ابو الليث نصر بن محمد بن ابراهيم السمرقندى رحمة الله عليه قال ح

ابو جعفر محمد بن فضل

Na kraju je zapisan datum prepisa, ali se ne može pročitati.

Na zadnjem listu ima zapis, u kome se može pročitati: فى (تاريخ) سنة ثلث و اربعين و سبعماية, tj. godina 743/1342, što znači da je prepis dovršen najkasnije te godine, a vrlo vjerovatno i ranije. Na istom listu ima ovaj zapis:

صاحبه و مالكه العبد الضعيف المذنب المحتاج الى رحمة الله تعالى و غفرانه عيسى بن

احمد من بلد ارز الروم (!) حماها الله

Iz toga se vidi da je vlasnik ovog rukopisa bio neki 'Īsā b. Aḥmad iz Erzeruma. Na prvom listu postojala je bilješka o datumu i prepisivaču, ali je kasnije prilikom popravka polijepljen drugi list, kroz koji se mogu pročitati riječi:

تمت سنة ... المجلد على يدى العبد الضعيف ... الله تعالى و غفرانه ...

Na tri posljednje stranice nalaze se dove.

Svezak treći, obuhvata tumačenje Qur'āna od početka sure Maryam do kraja Qur'āna, ali je manjkav na početku i na kraju, tako da ovdje počinje petnaestim ajetom gornje sure, a svršava pretposljednjim ajetom sure az-Zumar. Nedostaju i listovi, na kojima se tumače ajeta 53. do 61. iste sure.

Djelo je uvakufljeno Gazi Husrev-begovoj mederesi.

Na prvom čistom listu u vrhu ima zapis, iz koga se vidi, da je primjerak nekada pripadao biblioteci nekog Hadži Osmana Bošnjaka:

تفسير ابو الليث من كتب الحاج عثمان البوسنوى

159. ISTO **343.**

Druga polovina, odnosno III i IV dio istog komentara u jednom svesku. Sadrži tumačenje Qur'āna od početka 19. sure (Maryam) do kraja Qur'āna. Na l. 110. završava se treći dio (muğallad), a 39-om surom (az-Zumar) počinje četvrti dio.

Nasḫ-ta'līq, pisan vještom rukom. Naslovi sura pisani crvenim mastilom. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom.

L. 208, sa po dva nova lista i po jednim zaštitnim listom na početku i na kraju i sa označenom folijacijom. Listovi: 151, 152, 155, 156, 159. i 160. nedostaju. Na njihovo mjesto stavljeni su drugi neispisani listovi. 28,5 × 19,5. Papir tamnobijel, deblji, povez platneni, nov.

Prepisao Ḥusain b. Qāsim b. Ḥasan nastanjen u Karamanu 17. rebiul-ahira 836/1432, kako se to vidi iz bilješke na rubu posljednjeg lista:

... على يد اضعف العباد و احقرهم و افقرهم ... حسين بن قاسم بن حسن المتوطن

بالقرمان عفا الله عنهم ... فى اليوم السابع عشر من شهر ربيع الآخر ... من شهور سنة

ست و ثلاثين و ثمانماية ...

Primjerak je uvakufio Ḥasan b. Yūsuf al-Fočawi svome potomstvu i učenim ljudima (ulema) u gradu Foči 942/1535, kako se to vidi iz zapisa na početku i na kraju rukopisa:

قد وقفت هذا المجلد الثانى من تفسير الشيخ الفقيه ابى الليث رحمه الله عليه
لاولادى الصالحين لطالعته منه و لكل من كان اهلا لها من العلماء الساكنين فى نفس
فوچه المحروسة و انا اضعف العباد حسن بن يوسف الفوچوى عفى عنه و الله على ما نكتب
شهيد و رقيب. حرر فى اوائل شهر محرم الحرام من شهور سنة اثنى [و] اربعين و تسعماية

U zapisu na kraju rukopisa mjesto riječi الساكنين stoji القيمين. Ispod toga mali muhur (8 × 6) u kom se može pročitati:

الواثق بالملك المنان عبده الفقير حسن بن سنان

Vakif je bez sumnje Nāẓir Ḥasan b. Sinān Yūsuf, graditelj čuvene Aladža džamije u Foči, umro 960/1553.

160. ISTO **738.**

Treći ili četvrti svezak nekog drugog kompleta. Sadrži tumačenje od početka 36. sure (Yāsīn) do kraja Qur'āna.

L. 188; 22 × 17. Nasḫ većim dijelom, a manje ta'līq, pisan različitom rukom i različitim perom. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Papir bijel, povez polukožni.

Na l. 1ª potpis nekadašnjeg vlasnika: 'Oṯmān Nūrī b. Muṣṭafā, privremeni (موقتا) kadija u Duvnu (Dumna). Ispod toga njegov pečat.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

161. **1566.**

L. 305; 20 × 14,5. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

1. L. 1—60. ISTO

Fragment gornjeg komentara. Sadrži samo tumačenje džuza 'Amma.

Nasḫ. Naslovi sura pisani crvenim mastilom. Tekst Qur,āna podvučen crvenom linijom kao i stranice i rubovi. Na rubovima ima bilježaka, koje se odnose na tekst.

Na prvom čistom listu datumi smrti nekih islamskih učenjaka, te bilješka o broju ajeta Qur'āna, podijeljenih po sadržaju.

Slijedi 10 lista ispisanih prigodnim molitvama.

Rukopis ovog fragmenta je vjerovatno iz XIX stoljeća.

2. L. 70—103. جلاء القلوب od Birgawīje (v. br. 115[4]).

Pismo raznih vrsta. Prepisao neki Ṣāliḥ 1094/1682.

3. L. 106—266. لسان الحكام فى معرفة الاحكام

Priručnik o šeriatsko-sudskom postupku. Napisao Abū 'l-Walīd Ibrāhīm b. Muḥammad, poznat pod imenom Ibn aš-Šiḥne al-Ḥalabī, umro 882/1477.

Brock. II, 97; S. II, 115.

Nasḫ. Prvi list nedostaje, a zadnji je prebačen na kraj zbirke. Stranice su obrubljene sa po dvije crvene linije.

Prepisao 'Alī b. Aḥmad b. 'Abdulmuḥsin aš-Ša'rāwī u srijedu 15. ševala 1001/1593 godine.

4. L. 266—305. Ulomak iz nekog fikhaskog djela od poglavlja فصل فى الصيد و الذبايح و الاضحية do poglavlja: فصل فى الوصايا.

U ovom kodeksu ima i drugih raznih bilježaka kao i nekoliko dova.

Na kraju zapis da je vlasnikom ovog rukopisa, nakon očeve smrti, postao Muḥammad 'Abdurreūf b. Abū 'l-Barakāt al-Ḥasanī 1036/1626. godine.

162. **300.**

L. 110; 26,5 × 15. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

1. L. 1—33. الناسخ و المنسوخ من القرآن العظيم

Djelo o derogaciji u Qur'ānu. Napisao Abū 'l-Qāsim Hibatullāh b. Salāma b. Naṣr b. 'Alī al-Bagdadī, umro 410/1019.

Brock. I, 192, S. I, 335.

Početak: الحمد لله الذى هدانا لدينه و جعلنا من اهله

Nasḫ, čitak, ponegdje vokalizovan. Naslovi s početka pisani crvenim mastilom. Na prvoj stranici gornji naslov.

2. L. 34 — 38. مختصر فنون الافنان

Izbor iz djela فنون الافنان فى علوم القرآن. Oba djela napisao je Abu 'l-Farağ 'Abdurraḥmān b. 'Ali Ibn al-Ğauzī, umro 597/1200. Djelo govori o raznim pitanjima u vezi sa Qur'ānom i njegovim tumačenjem.

Brock. I, 504,[31].

Početak: الحمد لله عدد ما حمده الحامدون

3. L. 39 — 44. (هذا كتاب اجتبيت فيه مما اجتنيت).

Kratak izbor iz raznih nauka u vezi sa proučavanjem Qur,āna.

Početak:

الحمد لله على جميع الآلاء و صلى الله على سيدنا محمد اشرف الانبياء ... هذا كتاب اجتبيت فيه مما اجتنيت من علوم مختلفة فهو اسهل متناول للحافظ و احسن روضة للناظر فصل الخطاب فى القرآن على خمسة عشر وجها

4. L. 45 — 67. (مختصر السيرة النبوية و اخبار بعض الصحابة)

Kratka biografija Božijeg poslanika Muhameda, prvih halifa i nekoliko drugih istaknutih ljudi i žena iz prvih dana islama. Rad je, vjerovatno, skraćen izvadak iz nekog opširnijeg djela.

Početak: ذكر نوع ممن ولد من الانبياء مختونا

ذكر نسب سيدنا محمد صلى الله عليه و سلم

5. L. 68 — 76. ذكر الاحاديث التى تدور على ابواب الفقه

ذكر من صح انه شهد بدرا على حروف المعجم

ذكر المؤاخات بين الصحابة

ذكر المؤلفة قلوبهم

ذكر اسماء المنافقين الخ

Nekoliko hadisa na kojima se zasniva veliki dio fiqha; popis ashaba koji su učestvovali na Bedru; o bratimljenju među ashabima; o nekim novim vjernicima; popis lažnih muslimana (*munāfiq*) iz prvog doba islama, te razne kraće bilješke iz povijesti islama.

Početak:

قال الشافعى رحمه الله يدخل هذا الحديث يعنى قوله صلعم فى حديث عمر انما الاعمال بالنيات فى سبعين بابا من الفقه

6. L. 77 — 86. منتخب من الاوائل

منتخب من المنسوبين الى غير آبائهم. ذكر اسماء تساوى فيها الرجال و النساء. باب فيه ما اهمل من الاحاديث المشتبهه. منتخب من المتفق و المفترق.

Zapisi o tome šta se prvo dogodilo i ko je šta prvi uradio na svijetu; imena nekih ashaba i uleme koji se ne prezivaju po svojim očevima, o nekim imenima koja su jednaka za muškarce i žene, te nekoliko posebnih vrsta hadisa (*al-muštabah* i *al-muttafaq wa al-muftaraq*).

Početak: اول ما خلق الله القلم

7. L. 86 — 89. مسائل يعاني بها فى علم الحديث. ذكر طبقات هذه الامة

Razna pitanja sa područja hadisa, te kategorije nekih halifa i učenjaka.

Početak:

مسئلة ان قال قائل هل تعرفون اربعة رأوا النبي صلعم فى نسق واحد فالجواب انهم

8. L. 90 — 96. كتاب فيه ما لكل واحد من الصحابة من الحديث عن النبى صلعم

Risala u kojoj se govori o tome koliko je koji ashab zapamtio (prenio) hadisa.

Početak:

اخبرنا الشيخ الامام العالم الزاهد ابو الفضل محمد بن يوسف بن على الغزنوى قراءة عليه فى سنة اثنين و سبعين و خمس مائة قال اخبر الشيخ الامام ابو اسحق

9. L. 96 — 110. كتاب اعمار الاعيان لابن الجوزى

Rad o dužini života znamenitih ljudi. Napisao Abu 'l-Farağ 'Abdurraḥmān b. 'Ali Ibn al-Ğauzī, umro 597/1200.

Brock. S. I, 916, 10c.

Početak:

قال الشيخ الامام ... جمال الدين ابو الفرج عبد الرحمن بن على بن محمد بن على الجوزى الحمد لله خالق خلقه بالقدرة من تراب

Cijelu zbirku prepisao Muḥammad b. 'Abdulfattāh 29. safera 1024/1615, kako se to vidi iz zapisa na kraju:

تم هذا المجموع المبارك و ما تضمنه من الكتب و الفوائد بحمد الله و عونه على يد كاتبه العبد الفقير محمد بن عبد الفتاح الواعظ المنزلى . . . و كان الفراغ من نسخه يوم الاحد المبارك تاسع عشرى (!) شهر صفر الخير من شهور سنة اربعة و عشرين بعد الف

Na rubu mnogih listova ima zapis, da je djelo uvakufio neki Ahmad b. Mustafa. Zapis je stavio Musā b. Muhamed, kadija u Mudaniji. Ispod toga njihovi lični pečati.

163. **964.**

L. 59; 22 × 16. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 35. ISTO kao br. 162,[1]

Ta'līq. Na prvoj stranici naslov. Imena sura i drugi naslovi pisani crvenim mastilom.

Prepisao Oṯmān b. Ḥasan iz Gračanice (الغرادچانى) 20. rebiul-evela 1191/1777.

2. L. 36 — 44. آداب القرآنية على مذهب الحنفية فى نهج المصطفوية

Risala o važnosti Qur'āna i pravilnom ponašanju prilikom njegovog čitanja i proučavanja. Napisao 'Alī b. Muṣṭafā b. Ḥasan Albasānī (البصانى iz Elbasana u Albaniji).

Početak:

الحمد لله الذى نور افئدة عباده بتلاوة القرآن و ادب نفوس امة محمد بآداب القرآن

Rasprava je podijeljena u četiri poglavlja.
Prepis dovršen 1277/ 1860.

3. L. 45 — 59. كتاب بيطارنامه و معالجة بهيمة

Turski prevod nekog perzijskog djela o veterinarstvu od nepoznatog pisca i prevodioca, koji u uvodu kaže, da je proučavao djela o veterinarstvu na arapskom i perzijskom jeziku, a po tom preveo ovo djelo sa perzijskog na turski jezik da bi ukazao muslimanskim ratnicima kako će liječiti konje i druge tovarne životinje.

Početak:

لقائله اشبو بو فقير پر تقصير بعض عربى و فارسى بيطارنامه‌لو تتبع ايدوب و جيوش مسلمينه و عساكر موحدينه ات (!) دواب احوالنه مطلع اولمق زياده اهم و الزم اولمغين لسان فارسيدن زبان تركى يه ترجمه ايتمكه مباشرت ايدوب

Djelo je podijeljeno u slijedeća četiri poglavlja:

باب اول اتلوك ايوسنى و ياتلوسنى بيان ايدر باب ثانى اتلوك تدبيرلوك و حقلرين بيان ايدر باب ثالث اتلوك امراض و معالجه‌سين بيان ايدر باب رابع ات بسلمه‌نك فضائلك ديشلرين بيان ايدر (up. Flügel II, 557).

Nasḫ, ta'līq i riq'a. Naslov djela i poglavlja ispisani su crvenim mastilom. Na rubu nekih listova ima bilježaka.

Na l. 45^{a} je zapis o nekadašnjem vlasniku Muhamedu iz Novog Pazara koji je godine 1270/1853. bio muallim ruždije u Zvorniku, a 1279. u Sarajevu, zatim kadija u rodnom mjestu Novom Pazaru 1286, a 1291. u Srebrenici i napokon »za rata« 1293. muallim ruždije u Novom Pazaru.

(محمد يكى پازارى و معلم مكتب رشديه در لواء ايزوورنيق سنه ٧٠ ثم فى سراى بوسنه سنه ٧٩ ثم حاكم فى بلدتى يكى پازار سنه ٨٦ ثم فى سربرنيچه سنه ٩٢ ثم كنت معلما فى رشدية يكى پازار فى سنة ٩٣ لمحاربة)

Uvakufio Salim-efendija Muftić.

164. **3196.**

L. 89; 16 × 12. Papir požutio, povez polukožni. Primjerak je prilično očuvan.

1. L. 1 — 78^{b}. ISTO kao br. 162,[1]

Nasḫ starinski, vokalizovan. Na početku se vidi da je djelo predavao i prenio autorov sin 'Abdulḫāliq:

اخبر الشيخ ابو عبد الله عبد الخالق بن هبة الله بن سلامة قال قال والدى هبة الله رضى الله عنه الحمد لله الذى هدانا لدينه . . .

Naslov djela nalazi se na l. 1^{a}:

كتاب الناسخ و المنسوخ املاء الشيخ ابى القاسم هبة الله بن سلامة

2. L. 78b — 89. ناسخُ و منسوخ حديث رسول الله صلعم

Kratko djelo o derogaciji u hadisu. Ispod naslova na rubu lista ima zapis, pisan rukom prepisivača, u kome se kaže da je djelo napisao al-ḥāfiẓ Abū 'l-Farağ Ibn al-Ğauzī (تأليف الحافظ ابى الفرج ابن الجوزى). Iz toga se razumije da je pisac poznati učenjak Abū 'l-Farağ 'Abdurraḥmān b. 'Alī b. Muḥammad Ibn al-Ğauzī, umro 597/1200. Neki ovo njegovo djelo spominju pod naslovom:

اخبار اهل الرسوخ فى الفقه و التحديث بمقدار الناسخ و المنسوخ من الحديث

Brock., S. I, 917,[23].

Početak: الحمد لله العظيم فى مجده الكريم فى رفده ...

Oba djela prepisao Ismā'īl b. 'Alī b. Muḥammad b. Muḥriz al-Anṣārī u subotu 13. zul-kade 620/1223, kako se to vidi iz ove bilješke na kraju rukopisa:

كتبه اسماعيل بن على بن محمد بن محرز الانصارى حامدا لله و مسلما و معتذرا مما فيه من زلل و كان الفراغ منه يوم السبت ثالث عشر شهر ذى القعدة سنة عشرين و ستمايه

Uvakufio za Ajnibegov mekteb u Sarajevu Hadži Ibrahim b. Islam iz Spuža (اسپوژلى), nastanjen u Travniku god. 1252/1836. o čemu govori zapis na prvom čistom listu. Iz toga mekteba rukopis je prenesen u ovu biblioteku.

165. **3600.**

L. 53; 23,5 × 14,5. Papir bijel, deblji, povez kožni, sa otiskom pozlaćenih ornamenata na koricama. Primjerak je dobro očuvan.

1. L. 1 — 29. ISTO kao br 162,[1]

Druga verzija po predaji piščeva učenika Abū Muḥammad Rizqullāh b. 'Abdulwahhāb al-Muqri-je.

Početak:

بسم الله الرحمن الرحيم و به ثقتى و عليه توكلى و هو حسبى قال الشيخ الاجل ابو محمد رزق الله بن عبد الوهاب المقرى قال املى على الشيخ ابو القاسم هبة الله بن سلامة المفسر ...

Nasḫ čitak. Naslovi pisani crvenim mastilom.
Prepis dovršen 24. šabana 1123/1711.

2. L. 30 — 53. نهاية البهجة

Sintaksa arapskog jezika u hiljadu stihova. Napisao šaiḫ Ibrāhīm aš-Šabistarī (الشبسترى) an-Naqšibendī 900/1494. Umro 917/1511.

Brock. II, 194.

Stihovi se završavaju na slovo ت, pa stoga spjev nosi naziv *Tā'īya*.

Početak:

تيمنت باسم الله مبدى البرية   مفيض الجدى معطى العطايا السنية

Prepisivač je isti kao gore, što se vidi po rukopisu.

Prema zapisima na prvoj i drugim stranicama primjerak je posjedovao i uvakufio neki Mūsā al-Maulawī.

166. **2482.**

L. 111; 19,5 × 12. Ta'līq sa znatnim greškama u pisanju. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, čvrst, glat; povez polukožni.

1. L. 1 — 22. الناسخ و المنسوخ للاسفرائينى

Djelo o derogaciji u Qur'ānu, koje je napisao kadija Abū Abdullāh Muḥammad b. 'Ali al-Isfarā'īnī, kako se to vidi iz rukopisa. Po Brockelmannu (S. II, 987) pisac se zove Muḥammad b. 'Abdullāh al-Isfarā'īnī al-'Āmirī, a po Tīmūrīyi (I, 152) al-qāḍī al-imām Abū 'Abdullāh b. Muḥammad b. 'Abdullāh b. 'Alī al-'Amirī al-Isfarā'īnī. U tim i drugim pristupačnim izvorima nema drugih podataka o ovome piscu.

Početak:

الحمد لمن استحق الحمد لذاته و صفاته الذى هدانا لدينه ... اما بعد قال القاضى الامام ابو عبدالله محمد بن على (العامرى؟) الاسفرائنى ... فصل ... الفت هذا الكتاب على وجه الاختصار ... و قد اخرجت هذا من التفاسير مثل تفسير مقاتل بن سليمان و الكلبي و غيرهما و منها ما سمعت ل ... الامام ابى حسن و ؟ على بن الحسن المعروف بابن السنا الحافظ و هو من ائمة الحدث

Zbog grešaka u pisanju neke riječi ne mogu se pročitati.

U uvodu pisac kaže da je ovo djelo kratak izbor iz drugih opširnijih djela. On tu spominje i neke svoje učitelje hadisa, ali je na osnovu samog rukopisa teško ustanoviti ko su ti ljudi.

2. L. 23 — 111. الموضوعات لعلي القاري, v. br. 2,[2].

Oba djela prepisao je isti nepoznati prepisivač, bez oznake datuma. Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

Na početku se nalazi vlastoručni zapis Kaukčizade šejh Abdullaha iz Sarajeva, poznatog borca protiv austrougarske okupacije Bosne, u kome kaže da je rukopis pozajmio od vlasnika. Zatim slijede naslovi gornjih djela, napisani pogrešno.

Uvakufio Hromozade, čiji se mali ovalni i veliki okrugli pečat nalaze na početku.

167. حقائق التفسير 1651.

Komentar Qur'āna koji je napisao Abū 'Abdurraḥmān Muḥammad b. al- Ḥusain b. Musā as-Sulamī al-Azdī an-Nīsābūrī, umro 412/1021. Ovaj je tefsir poznat i pod imenom حقائق السلمى i تفسير السلمى. Pisan je u tesavvufskom duhu.

Brock. I, 201,[1].

Svezak prvi. Obuhvata tumačenje od početka Qur'āna do kraja sure Kahf. Nedostaje jedan list s početka i nekoliko listova na kraju.

Ovdje počinje: ... الحقيقة الى ذلك وارتبه على السور على حسب وسعى

L. 296 i dva neispisana lista na početku; 24 × 17,5. Nasḫ jednostavan, krupniji, od raznih ruku. Prvih nekoliko listova su stari oko sedam stoljeća. Drugi najveći dio rukopisa je vokalizovan i također dosta star. Pri kraju je dopisan trećom rukom. Naslovi sura i »qauluhū« pisani crvenim mastilom. Papir bijel, deblji, potamnio; povez kožni, oštećen, rastavljen od knjige, sa otiskom lijepih ornamenata i ukrasa na koricama. Listovi dohvaćeni vlagom.

Rukopis potiče vjerovatno iz XIV i XVI stoljeća.

Iz biblioteke Fejzije medrese u Travniku.

168. زيادات حقائق التفسير 636.

Dodatak prethodnom komentaru (br. 167) od istog pisca.

Početak:

الحمد لله اولا و آخرا و الصلاة على سيدنا محمد النبي و آله الطيبين و الحمد لله الذى لم تبلغ الافهام كنه كتابه و عجائب خطابه بل عجز عن دركها العقول و حسر عن متهاها الفهوم و لما فرغت من جمع كتاب حقائق التفسير رأيت حروفا منها احببت ان اضمها اليه فافردت له كتابا كيلا يفسد سماع من سمعه و لا نسخ من نسخه و سميته زيادات حقائق التفسير

Djelo nije zabilježeno u Istoriji arapske literature od Brockelmanna, niti u drugim nama pristupačnim izvorima.

L. 73; 23 × 16. Nasḫ starinski. Mastilo se ne da brisati. Na l. 1[a] gornji naslov. Papir žućkast, krhak, povez polukožni sa zatvaračem.

Mnogi su listovi oštećeni crvotočinom, pa su neki djelomično popravljeni. Neki listovi su pogrešno uvezani (kao 49 — 56 uvezani su ispred listova 34 — 47, list 56 označen dva puta, a lista 58 nema, ako se ne radi o pogrešnoj folijaciji.)

Na početku ispod naslova ima bilješka iz koje se vidi da je knjigu uvakufio Hadži Ibrahim-aga, sin Islama Ispužlije, nastanjen u Travniku, za Ajni-begov mekteb.

Rukopis je vjerovatno iz XIII ili XIV stoljeća n. e.

169. كتاب الكشف و البيان فى تفسير القرآن 1369.

Komentar Qur'āna. Napisao Abū Isḥāk Aḥmad b. Muḥammad b. Ibrāhīm aṯ-Ṯa'labī an-Nīsābūrī, umro 427/1035.

Brock. S. I, 592,[3].

Svezak treći. Sadrži tumačenja od početka 6. sure (al-An'ām) do kraja 7. sure (al-A'raf).

L. 125 i 4 čista na početku i 1 na kraju; 24,5 × 17. Nasḫ starinski, mjestimično vokalizovan kasnije. Mastilo se ne da brisati. Imena sura i drugi naslovi pisani krupno. Naslov je na prvoj stranici. Papir bijel, požutio, deblji, povez polukožni, oštećen.

Na kraju je zapis da je ovaj svezak prepisao Barakāt b. 'Isā b. Abū Ya'lā Ḥamza početkom zul'-hidže 571/1176.

فرغ من كتابته العبد الفقير بركات بن عيسى بن ابى يعلى حمزه و ذلك فى العشر
الاول من ذى الحجة سنة احدى و سبعين و خمس ماية

Na prvom i drugom čistom listu su razne bilješke, većinom iz raznih tefsira. Na drugom listu nalazi se ime i pečat nekadašnjeg vlasnika 'Alī 'Abdulğalīlzāde. Na l. 4 zapis da je prepisivač započeo prepis ovoga sveska u drugoj polovini ševvala 571/1176.

170. التفسير الوجيز ili الوجيز فى التفسير 4115.

Kratak komentar Qur'āna koji je napisao Abū 'l-Ḥasan 'Alī b. Aḥmad b. 'Alī al-Wāḥidī an-Nīsābūrī, umro 468/1075.

Brock. S. I, 730,3.

Jedan svezak koji sadrži uglavnom čitavo djelo. Prepisivač nije prepisao tumačenje posljednje dvije sure al-Falaq i an-Nās.

Početak: الحمد لله الكريم بآلاءه العظيم بكبرياءه

L. 183 i po tri čista lista na početku i na kraju; 21 × 15,5. Nasḫ lijep, čitak i pravilan. Naslovi sura pisani crvenim mastilom. Tekst Qur'āna s početka i na kraju podvučen crvenom linijom. Na rubovima nekih listova ima bilježaka pisanih rukom prepisivača. Papir bijel, deblji, povez kožni, oštećen, odvojen od knjige. Rukopis je inače dobro očuvan i vrijedan.

Prepisao Waliyyuddīn b. Maḥmūd b. Yūsuf b. Yūnus (v. list 1a).

Na početku je zapis zavještača koji zavješta rukopis ovoj biblioteci.

Rukopis potiče vjerovatno iz XVII stoljeća.

171. تفسير البغوى ili معالم التنزيل 186.

Komentar Qur'āna koji je napisao Abū Muḥammad Ḥusain b. Mas'ūd al-Farrā' al-Bagawī aš-Šāfiī, umro 516/1122. ili 510/1117.

Brock. I, 364.

Svezak prvi, manjkav u početku i na kraju. Sadrži tumačenje od 173. ajeta u suri al-Baqara do 109. ajeta u suri Yūsuf.

L. 325; 29,5 × 22. Nasḫ jednostavan. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Zadnjih deset listova pisani drugom rukom. Papir bijel, deblji, povez izgubljen.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

Iz Elči Ibrahim-pašine Fejzije medrese u Travniku.

172. ISTO 320.

Svezak drugi od drugog primjerka. Sadrži tumačenje od početka 4. sure (an-Nisā') do kraja 9. sure (at-Tauba).

L. 259; 25 × 16. Nasḫ, mjestimično vokalizovan. Tekst Qur'āna pisan većinom krupno i potpuno vokalizovan, a ponegdje pisan obično i podvučen crvenom linijom. Papir tamnobijel i žut, deblji, povez originalni, kožni, sa otiskom ornamenata na koricama, oštećen.

Prepisao 'Abdurraḥmān b. Ismā'il u mjestu Tibrizu 20. šabana 785/1383. g.

و قد وقع الفراغ من تحريره على سبيل التعجيل اضعف عباد الله عبد الرحمن بن
اسمعيل فى بلدة المسلمين تبريز ... فى عشرين شعبان سنة خمس و ثمانين و سبعمايه

Iz Kantamirine biblioteke.

173. ISTO 341.

Drugi ili *treći svezak*. Sadrži tumačenje od 23. ajeta u suri al-Isrā' do konca sure aṣ-Ṣāffāt.

L. 251; 27 × 19. Nasḫ starinski. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Prepisivač je izostavljao senede hadisa. Papir tamnobijel, povez platneni, nov.

Na l. 1a stoji da je ovo drugi svezak, a prepisivač na kraju kaže da je tim dovršio »treći svezak«. Na istoj stranici je zapis u kojem se kaže da je 971/1563. g. rukopis uvakufio Memišāh-beg, koji je sahranjen u Foči: من اوقاف ممیشاه بك المرحوم المدفون بقصبة فوچه بايالت بوسنه.

U vrhu iste stranice nalaze se tri pečata koji su nečitki. Listovi: 2, 7, 105. i 106. nedostaju.

Prepisao Qāsim b. Muḥammad, zvani Ibn Ḥairān, u četvrtak zadnjeg dana šabana 806/1404. g., kako se to vidi iz zapisa na kraju:

قـد تم المجلد الثالث . . . على يد اضعف عبادالله قاسم بن محمد المشهور بابن حيران

. . . فى يوم الخميس فى المبارك شعبان سنة ستة و ثمانماية

Rukopis je donesen iz Foče.

174. ISTO **569.**

Treći svezak. Sadrži tumačenje od početka 17. sure (al-Isrā') do pred kraj 87. sure (al-A'lā). Svezak je pri kraju nepotpun.

L. 287 + 22; 27 × 17,5. Nasḫ. Naslovi sura pisani crvenim mastilom, a tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Na kraju je dodatak od 22 lista koji sadrži tumačenje nekih sura i ajeta, prepisan drugom rukom iz raznih komentara. Papir tamnobijel, debeo. Mnogi listovi oštećeni i popravljeni. Povez kožni, sa otiskom ornamenata, oštećen.

Prema zapisima na prvoj stranici i drugim listovima ovaj rukopis je promijenio više vlasnika i biblioteka privatnih i vakufskih dok je dospio u ovu biblioteku. Najprije ga je, izgleda, uvakufio Šaiḫ Sulaimān-efendi, vaiz u Velikoj džamiji u gradu Budimu. (وقف شيخ سليمان افندى الواعظ بجامع كـبير در قلعهٔ بـدون). Zatim je dospio u ruke Muhammed-efendije Beograđanina koji je bio aga janičara na Visokoj Porti. On ga je poklonio svome učeniku i štićeniku Aḥmedu Miṣrīzāde, bibliotekaru u Nišu, prilikom svoje posjete Nišu u ševalu 1045/1636.

وهب لى هذا التفسير استاذى وولى نعمتى محمد افندى بلغرادى حين جاء الى نيش كاننا آغاء

يكيچريان دركاه عالى وانا الفقير احمد حافظ كتب نيش الشهير بمصرى زاده فى ل سنة ١٠٤٥

Iza toga slijedi drugi zapis, gotovo izbrisan, iz koga se vidi da je rukopis kupio u Beogradu šeih Hadži Halil iz Gračanice i uvakufio ga za svoju biblioteku u Gračanici, odakle je prenesen u ovu biblioteku. Na više mjesta nalazi se zapis o njegovom zavještanju:

(وقف شيخ الحاج خليل الغراداجانيچهوى).

Rukopis je vjerovatno nastao u XVI stoljeću.

175. ISTO **3856.**

Sedmi svezak, manjkav na početku i u sredini. Sadrži tumačenje od 13. ajeta u suri Ṣād do kraja sure al-Ǧumu'a.

L. 167; 25,5 × 17. Nasḫ starinski, krupan. Naslovi sura pisani crvenim. Papir tamnobijel, debeo. Mnogi listovi, naročito prvog dijela, oštećeni od moljaca i miševa. Povez kožni, oštećen i rastavljen od knjige, listovi prosuti.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

176. ISTO **2122.**

Četvrti ili peti svezak. Sadrži tumačenje od početka sure 'Ankabūt do sure al-Ǧāṯiye.

L. 203; 20,6 × 12. Nasḫ. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Papir tamnobijel, prost, povez kožni.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

177. التيسير فى علم التفسير **172.**

Komentar Qur'āna. Napisao Naǧmuddin Abū Ḥafṣ 'Omar b. Muḥammad b. Aḥmad an-Nasafī, umro 537/1142.

Brock. I, 428,III (at-Taysīr fi at-tafsīr).

To je dosta opširan tefsir u osam svezaka. Ovdje imamo samo prvi svezak. Sadrži tumačenje od početka Qur'āna do kraja sure Āli 'Imrān.

Početak glasi:

الحمد لله الذى انزل القرآن شفاء ورحمة و فضلا و نعمة و حكما و بيانا و حكمة

L. 279; 30,5 × 21. Nasḫ krupan, starinski. S početka i na kraju veći broj listova dopisani kasnije. Naslovi podvučeni crvenom linijom, a na dopisanim listovima pisani crvenim mastilom i tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Papir bijel, potamnio, deblji, povez kožni sa zatvaračem i otiskom ornamenata. Svezak ima polukožnu futrolu (gilāf).

Na kraju tumačenja prve sure (Fātiḥa) ima kratko objašnjenje na perzijskom jeziku.

Rukopis je vjerovatno iz XIV stoljeća.

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

178. ISTO **335.**

Drugi svezak od drugog primjerka. Na početku i po prerezu listova je naslov: الجزء الثاني من التيسير في التفسير , a zatim sadržaj. Sadrži tumačenje Qur'āna od početka sure Nisā' do kraja sure Yūnus.

L. 318; 27 × 18. Nasḫ čitak. Na čistoj stranici prvog pisanog lista (l. 1ª) opet naslov sav u ukrasu izrađenom od plave, tamne i najviše zelene boje. Papir bijel, čvrst, povez kožni, oštećen, sa zatvaračem i otiskom ornamenata na koricama.

Naslovi sura i riječi قوله تعالى pisani su crvenim mastilom. Stranice su obrubljene sa dvije crvene linije.

Prepisao Muḥammad b. Muḥammad b. Aḥmad al-Bamhāwī (البمهاوي) u srijedu mjeseca zulkade 841/1437. Ispod toga na kraju ima ukras u ljubičastoj i zlatnoj boji u kojem piše da je primjerak prepisan za Bayram-hodžu al-Ḥanafī.

تم الجزء الثاني بحمد الله و حسن توفيقه على يد الكاتب العبد الفقير ... محمد بن محمد بن احمد البمهاوي و ذلك في يوم الاربعاء من شهر ذي القعدة الحرام سنة احد (!) و اربعين و ثمانمايه ـ كتب رسمه (كتب برسم ؟) الفقير الى الله تعالى بيرم خجا الحنفي

Na početku i na rubu l. 1ª u vrhu su potpisi nekadašnjih vlasnika (من كتب العبد الفقير السيد حسن بن الشيخ ... بمحروسة مصر ـ من فضل الله القادر العلي على المفتقر ... الشيخ مصطفى بن الحاج محمود الشهير بدفتردار زاده)

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

179. الكشاف عن حقائق التنزيل و عيون الاقاويل في وجوه التأويل **109.**

Komentar Qur'āna, poznat pod kraćim imenom: الكشاف ili تفسير كشاف, što ga je napisao Abū 'l-Qāsim Ǧārullāh Maḥmud b. 'Omar az-Zamaḫšarī, umro 538/1143.

Brock. I, 290,¹.

Djelo je pisac dovršio kod Ka'be u ponedeljak 23. rebiul-ahira 528/1133.

Jedan svezak, sadrži kompletan primjerak. Po presjeku listova nalazi se gornji naslov.

Početak: الحمد لله الذى انزل القرآن كلاما مؤلفا منظما

L. 398 sa označenom folijacijom; 33 × 27. Nasḫ čitak i ispravan. Prva dva lista dopisana su kasnije drugom rukom. Naslovi sura pisani su crvenim mastilom. Drugi naslovi nisu ispisani, iako je za njih ostavljeno prazno mjesto. Tekst Qur'āna pisan krupnije. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir tamnobijel, krhak, zahvaćen vlagom. Povez kožni, originalan, oštećen, sa zatvaračem (kapkom) i otisnutim pozlaćenim ornamentima na lijevoj korici.

Na kraju je zapis nepoznatog prepisivača, u kome kaže da je djelo prepisao u dubokoj starosti, te da je bio po prirodi slabunjav. Na rad ga je ponukalo to, što je našao četiri tabaka (eğza' po deset lista), koje je prepisao njegov otac (al-imam), pa je htio da se ne izgubi i da ostavi uspomenu svome sinu Abū 'l-Wafāu, u koga se uzdao da će biti veliki učenjak, te da zasluži sevab, koji neće prestati s njegovom smrću. Prepisivač se nije potpisao, ali mu je rad ispravan i vrijedan. Prepisano 803/1401.

الله احمد على ان وفقني لا تمام الكشاف عن حقائق التنزيل في شيخوختي وكبر سني مع ضعفي الجبلي في الشهر المبارك شهر رمضان لعشر خلون منه سنة ثلاث و ثمانماية ...

Na prvom čistom listu nalazi se ime nekadašnjeg mutevelije Gazi Husrev-begova vakufa i vakifa ove knjige Ahmed Asim-bega, a na slijedećoj stranici sadržaj.

180. ISTO **211.**

Prvi svezak. Sadrži tumačenje od početka Qur'āna do kraja sure al-Isrā'. Svezak ima dva dijela. Prvi dio sadrži sure od 1. do 4. (tj. do kraja sure Nisā' l. 201ª), a drugi dio od sure 5. (al-Māide) do kraja 17. sure (al-Isrā', l. 201ᵇ — 510).

L. 510 sa originalnom folijacijom; 30,5 × 20. Nasḫ prekrasan. Naslovi sura i tekst Qur'āna pisani crvenim mastilom. Naročito su divno ukrašene prve dvije stranice u bojama: zlatnoj, plavoj i crvenoj. Na početku prvog i drugog dijela (ispred sura al-Fātiha i

al-Māida) krasni unvani u živim bojama. Sve stranice su precizno ukrašene obrubom oko teksta sa tri tanke crne, po jednom širokom crvenom i plavom i širokom zlatnom linijom. Rubovi stranica (prostor za marginalije) takođe su obrubljeni sa po dvije tanke crne linije i između njih jednom širokom zlatnom linijom. Papir tamnobijel, tanak; povez kožni, originalan, oštećen sa divnim pozlaćenim ornamentima, koji su također oštećeni, naročito na prvoj korici. Prva dva lista oštećena (izlomljena pri dnu), a list 298. poprijeko prekinut.

Na početku sadržaj pisan kasnije slabim rukopisom. Potom naslov još mlađi.

Na l. 1ª u vrhu cijena (qimet) ovog primjerka 500 (akči?), crna mrlja namjerno stavljena preko neke bilješke, a ispod toga bilješke sa potpisima i pečatima nekoliko ranijih vlasnika.

Rukopis spada među najljepše uzorke i spomenike islamske kaligrafske umjetnosti i ornamentike. Dosta je star, vjerovatno iz XVI stoljeća.

Uvakufio Hromozade.

181. ISTO **281.**

Svezak prvi. Sadrži komentar od 1. do 4. sure.

L. 242; 28 × 19. Ta'līq pomiješan sa nasḫom, čitak. Tekst Qur'āna mjestimično podvučen crvenom linijom. Po rubovima stranica ima dosta bilježaka koje se odnose na komentar, a sve su pisane rukom istog prepisivača. Papir bijel nešto potamnio. Korice izgubljene. Listovi prosuti, ispremetani, a neki izgubljeni.

Prepisao neki Muḥamad b. Ḫiḍr 816/1413.

وقـع الفراغ من تحريره على يـد الضعيف النحيف ... محمد بن خضر ... فى
وقت الضحوة الكبرى من يوم الجمعة فى اوايل ربيع الاول ... سنة ستة عشر و ثمانمائة

Rukopis je uvakufio Memišāh-beg efendija u gradu Foči.

182. ISTO **282.**

Fragmenti II, III i IV sveska.

Svezak drugi, nepotpun na kraju, ima 286 lista. Sadrži komentar od početka 4. sure do 76. ajeta 7. sure; od 82 — 132. ajeta 7. sure; od 135. ajeta 7. sure do 92. ajeta 12. sure, te od 102. ajeta 12. sure

do 13. ajeta 13. sure, odnosno listove: 1 — 140, 142 — 149, 151 — 273 i 276 — 290. Na l. 1ª naslov: جلد ثانى من كشاف . Zatim zapis da je kompletan primjerak posjedovao 'Abdurraḥmān b. 'Alī b. Mueyyed u Jedreni, sredinom ševvala 905/1500. Ispod toga zapis da je djelo uvakufio Memišāh-efendi u gradu Foči: وقف المرحوم ميشاه افندى بمدينة فوچه

Svezak treći, ima samo 48 listova, koji sadrže tumačenje 35 — 43. sure.

Svezak četvrti, nepotpun u početku. Sačuvano 188 lista od 14. ajeta 55. sure do kraja Qur'āna.

L. 522; 28 × 18. Nasḫ starinski. Tekst Qur'āna u prvim svescima podvučen crvenom linijom. Papir bijel, deblji, poveza nema. Listovi rasuti. Po rubovima listova ima dosta bilježaka koje se odnose na tekst.

Prepisao Ḫiḍr b. 'Alī b. Sulaimān al-Armanākī (الارمناكى) u ponedeljak mj. rebiul-evela 865/1460, kako se to vidi iz zapisa na kraju. Tu je na rubu i zapis u kome se kaže da je vlasnik 'Abdurraḥman iz Yedrena.

تـم الكتاب بعون الله الوهاب عـلى يد العبد الضعيف خضر بن عـلى بن سليمان
الارمناكى فى يوم الاثنين فى وقت الصباح سنة خمس و ستين و ثمانمائة فى ماه ربيع الاول

183. ISTO **303.**

Svezak prvi. Sadrži tumačenje od početka Qur'āna do kraja treće sure (Āli 'Imrān).

L. 127; 27,5 × 19. Nasḫ-ta'liq. S početka tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Na rubovima prvih listova ima dosta bilježaka koje se odnose na tekst. Papir tamnobijel, a neki listovi žuti, povez polukožni.

Na zadnjem listu nalazio se potpis prepisivača i vlasnika, ali je namjerno izbrisan.

Na početku je naslov, te imena i pečati nekadašnjih vlasnika. Zatim zapis u kojem se kaže da je primjerak uvakufio Hadži Muhamed Muzaferija i cijena: 7 groša i 10 para. Na naslovnoj strani nalazi se i nekoliko bilježaka iz područja tefsira.

Rukopis je vjerovatno iz XVI stoljeća.

184. ISTO 1305.

Svezak prvi. Obuhvata tumačenje od početka Qur'āna do kraja 4. sure. Primjerak je nepotpun na početku i na kraju.

L. 196; 24 × 17. Nasḫ starinski. Tekst Qur'āna podvučen crnom linijom. Papir tamnobijel, deblji. Listovi prosuti i ispremetani. Povez izgubljen.

Prepis je iz XV ili XVI stoljeća.

Rukopis je donesen iz Foče.

185. ISTO 3819.

Svezak četvrti. Sadrži tumačenje od početka 19. sure (Maryam) do kraja 30. sure (Rūm).

L. 221 sa označenom folijacijom i po dva čista lista; 26,8 × 18. Nasḫ starinski, krupan. Imena sura pisana krupnije. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. S početka i u drugoj polovini nedostaje po nekoliko listova, što je dopisano kasnije drugom rukom i to listovi od 1 — 23 (cijela prva sura) i 132 — 143. Papir tamnobijel, deblji. Povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepis dovršen 17. džumadel-ahira 714/1314, kako se vidi iz zapisa na kraju:

وافق الفراغ منه فى اليوم المبارك السابع عشر من جمادى الآخرة سنة اربع عشرة و سبعماية

Na početku su razne sitnije bilješke i naslov: الجزء الرابع من تفسير الزمخشرى. Na l. 1[a] je sadržaj. Mastilo se ne da brisati.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

186. ISTO 3823.

Svezak treći, manjkav na kraju i u sredini; u istom postoji i fragment od nekog drugog primjerka. Na početku naslov: الثالث من الكشاف. Sadrži tumačenje od početka 9. sure (Tauba) do 19. ajeta u 18. suri (Kahf). Listovi: 90, 97 — 137. izgubljeni.

L. 215; 26 × 18. Nasḫ lijep, vokalizovan. Tekst Qur'āna i naslovi pisani crvenim. Naslovna strana (l. 1[a]) lijepo ukrašena zlatom i bojama. Papir bijel, deblji, poveza nema.

Fragment sadrži samo tumačenje sure A'rāf i djelomično Anfāl. Tu je spojen sa ovim rukopisom pod istim brojem.

L. 79. Nasḫ prost. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Na prvoj stranici je bilješka da je prepis kolacioniran sa nekim starijim primjerkom.

Rukopis je vjerovatno iz XVI stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

187. ISTO 3836.

Svesci šesti i sedmi. Sadrži tumačenje od početka 34. sure (Saba') do kraja Qur'āna i to svezak VI od sure 34. do 48. (l. 1 — 154) i sv. VII od sure 49. (al-Huǧurāt) do 114. (l. 155 — 328).

L. 328; 25,5 × 13. Nasḫ starinski, čitak, krupan, mjestimično vokalizovan. Naslovi sura lijepo i krupno napisani. Tekst Qur'āna ponegdje podvučen crnom linijom. Papir tamnobijel, deblji. Poneki list, naročito na rubovima, oštećen crvotočinom. Povez kožni, oštećen, rastavljen od knjige. Listovi prosuti. Rukopis je ipak prilično sačuvan.

Prepisao iz autografa Bilal b. Ǧabrāil b. Muhammad b. 'Alī at-Turkmanī al-Qiziqī 28. zulhidže 660/1262. u medresi al-Mustanṣiriyi u Bagdadu za Abū 'l-Faḍl Ismā'īl b. Mūsā ar-Rūmīju. Prepis je sravnjen sa autografom. Sravnjavanje završeno 10. safera 661/1262. kako se to sve vidi iz ove biljške na kraju rukopisa:

فرغ من نسخ جميعه و نقله من نسخة المصنف و خط يده رحمة الله عليه التى هى
ام الكشاف العبد الذليل بلال بن جبرئل بن محمد بن على التركمانى القزقى فى ثامن
عشرين من شهر ذى الحجة من سنة ستين و ستمئة بالمدرسة المستنصرية . . . برسم ابى الفضل
اسمعيل بن موسى الرومى . . . قوبل جميع كتاب الكشاف . . . و تمت المقابلة و العرض
برباط سعادة . . . حين غروب الشمس من يوم الاحد العاشر من صفر . . . فى سنة احدى
و ستين و ستماية

Na više mjesta u knjizi nalaze se bilješke o izvršenom kolacioniranju prethodnog dijela.

Na l. 1[a] naslov: كشاف جلد سادس, sadržaj VI sveska, te bilješka o raznim temama iz ovog tefsira. Na l. 154[b] formula za izračunavanje prvog dana hidžretskih godina. Na listu 155. sadržaj VII sveska.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

Drugi i treći dio u jednom svesku. Sadrži tumačenje od početka 12. sure (Yūsuf) do kraja 35. sure (al-Malāika).

L. 383; 22,2 × 17. Nasḫ prost. Imena sura pisana crvenim mastilom, tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Po rubovima listova ima dosta bilježaka koje se odnose na tekst. Papir bijel, deblji, povez kožni, oštećen, rastavljen od listova koji su prosuti.

Na l. 1. i 159. u vrhu stoji:

الجزء الثاني ... الثالث من تفسير الكشاف للزمخشري بالترتيب على الترتيب الچارپردی

Datum prepisa i ime prepisivača zabilježeni su u zapisu u sredini (na kraju drugog dijela, l. 157[a]), gdje se kaže da je prepisao Ibrāhīm b. 'Abdullāh, 1. džumada 'l-ahira 968/1561. g. u gradu Sayyid Gāzī (u vilajetu Kutahiya u Turskoj):

تم الربع الثاني من كتاب الكشاف و هو آخر سورة الكهف ... في يوم يكشنبه و اول جمادى الآخر من شهور سنة ثمان و ستين و تسع مائة ... حرره ... ابراهيم بن عبد الله بمدينة سيد غازى ...

Iz Karađoz-begove biblioteke.

189. ISTO 4189.

Fragment. Sadrži tumačenje od početka sure Maryam do kraja sure Nūr.

L. 95; 27 × 18,5. Nasḫ čitak. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Kod tumačenja sure al-Mūminūn nekoliko listova neispisano. Papir bijel, deblji, povez kožni, oštećen.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

190. اعتراضات الاقسرائى على شرح الكشاف 3681.

Superglosa Quṭbuddīnovoj glosi Kaššāfa. Napisao Ǧamaluddīn Muḥammad b. Muḥammad al-Aqsarāyī, umro 791/1388. Osnovno djelo, glosu, napisao je Quṭbuddīn Muḥammad b. Muḥammad

at-Taḥtānī ar-Rāzī, umro 766/ 1364. Tu njegovu glosu kritikovao je i pobijao (اعتراضات) spomenuti Ǧamaluddīn al-Aqsarāyī, što je sadržano u ovom svesku.

Brock. II, 209,[8]; ḤḤ II, 1478.

Jedan svezak. Sadrži objašnjenja od početka spomenute glose do kraja treće sure (Āli 'Imrān).

Početak:

قال صاحب الكشاف انزل القرآن ذكر القطب ان الانزال في اللغة اما بمعنى الايواء و اما بمعنى تحريك الشئ من علو الى اسفل و فيه بحث

L. 90; 19 × 14,3. Nasḫ-ta'līq. Papir tamnobijel, deblji. Prvi list oštećen crvotočinom. Povez polukožni.

Na l. 1[a] naslov i razne bilješke. U jednoj se kaže da je ovaj svezak uvakufio neki Hāmid b. Muḥammad b. Šaih Davūd (?) za svoje potomstvo, predajući ga u džamiju sultana Sulaimana II u Istanbulu.

وقف حامد بن محمد بن شيخ داود هذا الكتاب على اولاده بوضع في جامع المرحوم سلطان سليمان خان بقسطنطينية المحمية

Po rubovima listova ima bilježaka kao i na posljednjoj stranici.

Prepisao 'Abdī b. 'Ādil al-Aydinī, sredinom džumada 'l-ahira 817/1415. u Izniku u Turskoj.

تمت الاعتراضات التى اوردها الامام العالم جمال الدين الاقسرائى على شرح الكشاف للامام المحقق مولا قطب الدين التحتاني ... وقع الفراغ من تحريره و تتميقه على يدى العبد الضعيف النحيف قليل العمل طويل الامل عبدى بن عادل الايديني ... في اواسط جمادى الاخر من عام سبعة عشر و ثمانمائة الهجرية في بيلاق ازنيق

191. شرح الكشاف ili حاشية على الكشاف 344.

Glosa Zamaḫšarīnu tefsiru. Napisao Sa'duddīn Mas'ūd b. 'Omar at-Taftazānī, umro 792/1390. To je skraćena prerada glose, koju je napisao Ḥasan b. Muḥammad at-Ṭībī, umro 743/1342.

Brock. S. II, 304,[12]; ḤḤ II, 1478.

Svezak prvi. Sadrži tumačenje od početka Kešāfa do sredine 10. sure (Yūnus).

Početak:

الحمد لله الذى انزل على عبده الكتاب ولم يجعل له عوجا و بين فيه لاولى الالباب بينات و حججا

L. 233 sa označenom folijacijom i po dva nova bijela lista na početku i na kraju; 27,5 × 18,5. Ta'līq starinski, sitan; diakritički znaci često ispuštani. Naslovi »qawluhū« pisani crveno. Papir tamnobijel, jak, tanak. Povez platneni, nov.

Na kraju rukopisa stoji da je pisac umro 22. muharema 792. nakon što je obradio ovu glosu do sure al-Fath.

Rukopis je oštećen vlagom, naročito pri kraju, tako da se tekst pri dnu znatnog broja listova ne može čitati. Pripadao je vakufu Memišāh-bega, koji je umro i pokopan u Foči, kako se kaže u zapisu na naslovnoj strani: من اوقاف ميشاه بك المرحوم المدفون بقصبة فوچه بولاية بوسنه

Prepisano 858/1454: قد وقع الفراغ من تحريره سنة ثمان و خمسين و ثمانماية

192. ISTO **345.**

Svezak prvi od drugog primjerka. Sadrži glosu Kaššāfu od početka, pa skoro do kraja treće sure (Āli 'Imrān).

L. 120; 27,5 × 18,5. Ta'līq sitniji, čitak. Naslovi »qavluhū« pisani crvenim mastilom. Papir tamnobijel, čvrst, povez platneni, nov.

Na kraju rukopisa zabilježeno da je prepis završen g. ... 45: تم شرح الزهراوين للتفتازانى فى سنة خمس واربعين. Prepisivač nije stavio svoga imena, a skraćeni datum, godina 45, najvjerovatnije znači 1045. po H.

Rukopis je donesen iz Foče.

193. حاشية السيد على الكشاف **3695.**

Glosa istom tefsiru. Napisao Sayyid Šarīf 'Alī b. Muḥammad al-Ǧurǧānī, umro 816/1413.

Brock. II, 217,[16].

Jedan svezak. Sadrži tumačenje Kaššāfa do sredine sure al-Baqara. Na l. 1ª nalazi se naslov: كتاب حاشية الكشاف للسيد

Početak nakon besmele:

قال الشيخ الامام جار الله العلامة احسن الله اكرامه فى دار القامة ...

L. 200; 18 × 13,5. Nasḫ i ta'līq. Na rubovima listova ispisani su tekstovi Qur'āna i Kaššāfa crvenim mastilom, a ima i drugih bilježaka. Papir bijel, povez kožni, mekan.

Na drugom listu u vrhu (l. 2ᵇ) zabilježeno da je primjerak uvakufio Ibrahim-paša za džamiju u gradu Počitelju (Hercegovina).

Rukopis je iz XVII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

194. تفسير سورة الفاتحة **315.**

Tumačenje prve sure (al-Fātiḥa). Napisao Faḫruddīn Abū 'Abdullāh Muḥammad b. 'Omar b. al-Ḥusain b. al-Ḫaṭīb ar-Rāzī, umro 606/1209. Ovaj komentar Fātiḥe je dio njegovog velikog tefsira *Mafātīh al-gaib*, poznatog pod imenom *at-Tafsīr al-kabir*.

Brock I, 506,[III].

Početak: الحمد لله الذى وفقنا لاداء افضل الطاعات

L. 123 i po jedan zeleni zaštitni list; 25 × 17,5. Nasḫ lijep, arapski, mjestimično vokalizovan. Pismo se ne da brisati. Poglavlja (*bāb*, *faṣl*) pisana crvenim mastilom, a podnaslovi podvučeni crvenom linijom. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, oštećen, ukrašen otiskom ornamenata i sa zatvaračem.

Gornji naslov nalazi se po presjeku listova. Na početku ima kratka biografija pisca, uzeta iz djela فصل الخطاب فى علم التصوف od Muḥammad b. Muḥammad al-Hāfizī, zvanog Hwāǧe Muhammad Parsa. Ispod toga zapis i pečat nekadašnjeg vlasnika. Na slijedećoj stranici zapis o vlasniku (Hromozade) i posuditelju (Kaukčizade šeih Abdullah).

Prvi pisani list oštećen i iskrpljen. Na prvoj stranici naslov i zapis o ranijim vlasnicima, među kojima se, kao stariji, mogu pročitati Yūsuf b. Idrīs b. aš-Šaih Zain al-'Ābidīn i Muḥammad b. Nāṣiruddīn al-Ḥarīrī. Tu je i jedan lični pečat i pečat biblioteke, bilješka o raznim značenjima čestice ما (mā) upotrebljene u Qurānu, te cijena knjige (308 akči?).

Prepisao 'Omar b. Mīkāil b. 'Abdullāh al-Qaisarī, 17. šabana 691/1291. u gradu Qaisariyi.

تم تفسير سورة الفاتحة من التفسير الكبير ... فى السابع عشر من شهر شعبان
المبارك سنة احدى و تسعين و ستمائه بمدينة قيصريه على يد العبد الفقير ... عمر بن
ميكائيل بن عبد الله القيصرى

Uvakufio Hromozade.

195. تلخيص تبصرة المتذكر (تفسير الكواشى) **399.**

Komentar Qur'āna, koji je napisao Muwaffaquddīn Aḥmad b. Yūsuf b. al-Ḥasan b. Rāfi'ī b. al-Ḥusain al-Kawāšī al-Mauṣilī aš-Šaibanī, umro 680/1281. To je ustvari izvod iz njegovog opširnog komentara koji se zove: تبصرة المتذكر و تذكرة المتبصر

Brock. I, 416,[1]; S. I, 737.

Na početku ovdje je naslov: الجلد الاول من تفسير الكواشى

Prvi svezak, sadrži komentar Qur'āna od početka do kraja 17. sure (al-Isrā').

Početak: رب يسر برحمتك يا ارحم الراحمين الحمد لله حق حمده

L. 288; 27 × 18. Nasḫ. Tekst Qur'āna pisan krupnije i vokalizovan. Naslovi sura pisani crvenim mastilom. Primjerak je oštećen vlagom, ali je tekst sačuvan. Papir bijel, debeo, povez kožni sa zatvaračem i sa lijepim ornamentima, ukrašenim zlatnim linijama, ali je oštećen.

Prepisao Muḥammad b. Muḥammad b. Muḥammad b. Ḫālid aš-Šāfi'ī al-Aš'arī as-Ṣafadī, godine 889/1484.

... على يد العبد الفقير الى الله تعالى ... محمد بن محمد بن محمد بن خالد
الشافعى مذهبا الاشعرى معتقدا الصفدى بلدا ... و ذلك فى نهار الاربعاء المبارك رابع عشرى
شعبان من شهور سنة تسع و ثمانين و ثمانمايه

Na l. 1ª ispod naslova su potpisi ranijih vlasnika (Abdurrahīm b. Muhibuddīn 1079/1668, Muhamed b. Ibrahīm b. Muhamed ed-Dekdekdžī, Ibrahīm b. Muhamed b. Ibrahim 1132/1719).

Iz Šehdī-efendine biblioteke.

196. ISTO **401.**

Drugi svezak od drugog kompleta, ali je u Šehdi-efendinoj biblioteci sa prethodnim prvim sveskom služio kao jedan komplet.

Na početku je naslov: الجلد الثانى من تفسير الكواشى. Sadrži tumačenje od početka 19. sure (Maryam) do kraja Qur'āna.

L. 182; 27 × 18,5. Nasḫ. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Papir bijel, deblji, povez polukožni, oštećen. Listovi očuvani.

Prepisao Muḥammad b. Maḥmūd b. Mas'ūd b. Muḥammad al-Qaramānī al-Ḥanafī u utorak 7. muharema 847/1443, kako se vidi iz zapisa na kraju. Tu je i zapis, pisan rukom prepisivača, u kome se kaže, da je knjiga vlasništvo 'Abdullaha Rūmīje, koji je naručio ovaj prepis: ملك عبد الله الرومى الحنفى استكتبه. Ovaj svezak je, dakle, stariji od prethodnog.

قد وقع الفراغ من كتابته ... على يدى العبد ... محمد بن محمود بن مسعود
بن محمد القرمانى الحنفى قبيل الظهر من يوم الثلثاء السابع من محرم عام ٨٤٧

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

197 — 198. ISTO **3844, 3804.**

Kompletan primjerak u dva sveska, koji su pisani istom rukom i uređeni na isti način.

L. 265 (I) + 275 (II); 27 × 18 i 27 × 19. Nasḫ velikim dijelom vokalizovan. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Papir bijel, čvrst, povez kožni, popravljen, sa pozlaćenim ornamentima na sredini korica prvog sveska.

Svezak prvi. Sadrži komentar Qur'āna od početka do kraja 17. sure (al-Isrā). Listovi 239 — 254. i 258 — 264. dopisani kasnije drugom rukom. Dva lista u sredini oštećena. Na listu 1ª je zapis, pisan lijepim ta'līqom na turskom jeziku, u kome se kaže da je ovaj tefsir uvakufio kapuaga Ahmed-aga za javna predavanja u Mostaru.

Svezak drugi. Sadrži komentar Qur'āna od početka 18. sure (al-Kahf) do kraja Qur'āna.

Prepisao Nabī b. Aḥmad, knjigovezac sa Krima, 791 — 793/1391, kako se vidi iz ovoga zapisa, koji se nalazi na kraju rukopisa:

فرغت من كتابته و تصحيحه بعون الله و حسن توفيقه و انا اضعف عباد الله و احوجهم اليه
نبى بن احمد المجلد فى بلدة قريم فى غرة ربيع الاول سنة ثلاث و تسعين و سبعماية

Ispod zapisa prepisivača stoji crvenim mastilom pisana godina 1065. i crveni otisak ličnog pečata (بنده احمد بن علی). Pokraj toga prepisivač je zabilježio da je Kawāšī dovršio svoje djelo 23. rebiul-ahira 649/1251. Ta bilješka glasi: فرغت بد المفسر الكواشى يوم السبت الثالث و العشرين من شهر ربيع الآخر سنة تسع و اربعين و ستمائة

Poslije toga na čistom listu, kao i s početka na prvim čistim stranicama nalaze se mnogi zapisi o pobožnosti i skromnosti te na kraju kratka biografija pisca.

Ovo je jedan od najstarijih rukopisa ovog djela.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

199 — 200. انوار التنزيل و اسرار التأويل **166, 151.**

Komentar Qur'āna koji je napisao Abū Sa'īd 'Abdullāh b. 'Omar b. Muḥammad b. 'Alī aš-Šīrāzī al-Baiḍāwī, umro u Tibrizu 685/1286, ili 692/1292.

Brock. I, 416.

Komplet u dva sveska koji su podijeljeni u četiri dijela. Na početku svakog dijela nalazi se ovaj naslov:

كتاب تفسير القرآن العظيم للامام المحقق و الحبر المدقق ناصر الملة و الدين ابى الخير عبد الله بن عمر بن محمد بن على الشيرازى البيضاوى

L. 278 + 245; 30 × 20. Nasḫ. Tekst Qur'āna pisan je crvenim mastilom. Papir bijel, jak, povez polukožni.

Svezak prvi, sadrži prvi i drugi dio, a obuhvata komentar Qur'āna od njegova početka do kraja sure al-Isrā'. Listovi 162. i 163. nisu ispisani.

Početak: الحمد لله الذى نزل الفرقان على عبده

Svezak drugi, sadrži treći i četvrti dio, koji obuhvataju komentar od početka 18. do kraja 114. sure. Na l. 1a sadržaj drugog sveska.

Prepisao Muḥammad b. šaiḫ 'Abdu 'l-Ġawād al-Muqrī 1101/1690.

Uvakufio Hromozade Salih Izzet-efendi 1284/1867. Na više mjesta nalazi se njegov pečat: وقف احرومو زاده صالح عزت افندى ١٢٨٤

201. ISTO **690.**

Kompletan primjerak u jednom svesku.

L. 504; 22 × 17. Nasḫ sitan i lijep. Na početku lijep unvan u šest boja. Stranice su obrubljene sa tri crne, jednom debelom zlatnom i jednom crvenom linijom. Papir bijel, povez kožni, sa lijepim pozlaćenim ornamentima, prilično dobro očuvan.

Na početku se nalazi biografija pisca.

Prepis je završen krajem safera 1120/1708.

Uvakufio Džīnozāde 'Abdulbāqī.

202. ISTO **441.**

Kompletan primjerak u jednom svesku. Naslov je na početku i po presjeku listova.

L. 342; 26,5 × 17,5. Ta'līq i nasḫ. Listovi 1 — 5 kasnije dopisani drugim rukopisom. Nedostaje dio komentara od sure 78 — 106. (an-Naba' do Quraiš). Papir žućkast i bijel. Neki listovi u drugoj polovini oštećeni. Povez polukožni.

Na početku i na kraju su razni zapisi, među kojima se nalaze imena sedam učitelja kiraeta, tumačenje riječi »āmīn«, odulja bilješka iz nauke o hadisu, opća pravila iz arapske stilistike, te jedna prigodna dova (molitva).

203. ISTO **654.**

Kompletan primjerak. Naslov na početku: تفسير قاضى بيضاوى

L. 523; 25,5 × 15,5. Nasḫ mjestimice sličan ta'līqu, lijep. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Listovi 1 — 13. dopisani drugom rukom. S početka ajeta pisana crvenim mastilom, a kasnije samo podvučena crvenom linijom. Papir tamnobijel, čvrst, povez kožni, oštećen, tako da su mnogi listovi prosuti.

Na rubovima s početka ima dosta bilježaka. Naslovi nekih sura pri kraju nisu napisani, nego je za njih ostavljen prazan prostor.

Na rubu drugog lista nalazi se krupno i lijepo pisana bilješka da je primjerak uvakufio Kantamīrīzade Abdullah-efendi (وقف قنطميرى زاده عبد الله افندى). Prepis je, po svemu izgleda, također njegov. Poslije je rukopis dospio u Šehdinu biblioteku.

204 — 205. ISTO **1000 — 1001.**

Kompletan primjerak u dva sveska.

L. 306 (I) + 260 (II); 24,5 × 18. Nasḫ lijep, krupan. Prve dvije stranice obrubljene sa više tankih crnih i jednom širokom zlatnom, a ostale jednom crvenom linijom. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Papir bijel, povez kožni, očuvan.

Svezak prvi. Sadrži komentar od početka Qur'āna do kraja sure al-Kahf. Po presjeku listova je naslov: الجلد الاول من تفسير القاضى.

Svezak drugi. Po presjeku stoji naslov: الجلد الثانى من تفسير القاضى. Sadrži komentar od sure Maryam do kraja Qur'āna.

Prepisao H. Sulaiman b. ad-Daqiq 1200/1785. u Galati, kako se to vidi iz zapisa na posljednjem listu drugog sveska.

Na kraju se nalaze tri zapisa spomenutog prepisivača. Prvi je o Baiḍāwīji, drugi o Rāgib al-Isfahānīji, a u trećem je ime prepisivača i datum prepisa. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst.

Uvakufio Mustafa b. Fejzullah b. Ismail-beg Dženetić 1289/1872. za svoje muško potomstvo (evladijet-vakuf, bilješka na listu 1[a]).

206. ISTO **2112.**

Svezak prvi, koji sadrži komentar od početka Qur'āna do kraja sure Ṭāhā. Naslov po presjeku listova: تفسير نصف قاضى بيضاوى

L. 506; 21 × 15. Ta'līq koji naginje nasḫu. Prva i početak druge sure pisani crvenim mastilom. Dalje tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom, a djelomično i crnom. Neka ajeta vokalizovana. U početku, na prva 44 lista, ima mnogo bilježaka na rubovima i između redaka. Papir bijel, čvrst, povez kožni.

Na listu 1[a] je zapis: وقف الغازى خسرو بك فى مدرسة الخسروية

207 — 208. ISTO **2081, 2064.**

Kompletan primjerak u dva sveska sa zajedničkom (kontinuiranom) folijacijom (1 — 837).

L. 376 (I) + 460 (II); 18 × 13. Nasḫ. Tekst Qur'āna pisan crvenim, a neke stranice crnim mastilom i podvučen jednom crnom ili crvenom linijom. Papir tamnobijel, nejednake starosti, povez kožni.

Svezak prvi, sadrži tumačenje od početka Qur'āna do kraja sure al-Kahf.

Pismo nasḫ od više prepisivača, jer je rukopis više puta dopisivan. Prvih 28 lista, osim prve stranice, veoma lijepo ispisani istim rukopisom. To je najljepše pisan dio ovog sveska. Od l. 29. do 156. i 209. do 362. drugi rukopis, kojim je vjerovatno bio ispisan cio svezak. Od 156. do 208. lista drugi rukopis i drugačiji papir. Na kraju opet novi vrlo lijep rukopis, kojim je ispisana i prva stranica.

Na rubu svakog lista piše po dva puta وقف. U početku i na kraju ima mnogo bilježaka koje su pisane nevještom rukom. Na unutrašnjoj strani lijeve korice stoji bilješka dosta starog datuma:

جامع بلسان البسنوى بوغومولە ديرلر (džamija bosanskim jezikom kaže se *bogomolja*).

Svezak drugi, sadrži tumačenje Qur'āna od sure Maryam do kraja Qur'āna. Ovaj svezak ima i posebnu folijaciju koja je stavljena kasnije. Na početku stoji naslov: جلد ثانى من تفسير البيضاوى

Unutarnja strana prve korice i zaštitni list ispunjeni su raznim beznačajnim bilješkama. Potom se nalazi sadržaj.

Najmlađi dio rukopisa potiče vjerovatno iz XVII stoljeća.

209. ISTO **208.**

Svezak drugi. Sadrži komentar Qur'āna od početka sure Maryam do kraja Qur'āna. Na l. 1[a] je crvenim mastilom pisan naslov: الجزء الثانى من اسرار التأويل فى معانى التنزيل. Iznad naslova nalazi se jednostavan pozlaćen unvan. Početak se nalazi pri dnu druge stranice (l. 1[b]), među dva zlatna, zelenim obrubljena unvana. Listovi na početku ispreturani pri koričenju i pogrešno uvezani, tako da drugi list počinje završetkom 53. ajeta iz sure al-Ḥaǧǧ, a nastavak sure Maryam sa prvog lista nalazi se poslije deset pogrešno proturenih listova.

L. 225; 29,5 × 19. Nasḫ. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, sa zlatnim ornamentima, oštećen.

Na prvim i posljednjim listovima nalaze se duže bilješke iz djela Ibn 'Arabīje i Ša'rānīje. Na l. 225[a] nalazi se formula o računanju datuma.

Prepisao 'Abdulbarr al-Abūdarrī (الابودري) ar-Rifā'ī, 12. redžeba 1007/1599.

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

210. ISTO **1600.**

Kompletan primjerak u jednom svesku. Na početku je naslov:

تفسير انوار التنزيل و اسرار التأويل

L. 424; 22 × 15,5. Nasḫ sitan i pravilno pisan. Tekst Qur'āna pisan crvenim. Stranice obrubljene sa dvije crvene linije. Papir bijel, povez kožni, sa otiskom ornamenata na koricama. Na početku oba dijela (l. 1^b i 22^b) nalaze se prosti unvani.

Prepisao Ibrāhīm as-Samlawī (السملاوي).

Uvakufio H. Abdulkadir-efendi Muzaferija za Simzade medresu u Sarajevu, 1206/1791, kako se to vidi iz zapisa na l. 1^a. Na više mjesta nalazi se mali pečat Muzaferije.

211. ISTO **183.**

Svezak prvi. Sadrži tumačenje od početka Qur'āna do kraja sure al-Kahf.

L. 346; 30 × 21. Ta'līq, turski. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Papir bijel, povez polukožni, oštećen.

Na početku ima zapis u kom se kaže da je rukopis uvakufio Ahmed Nijazi-efendi, muderis u Hadži Ali-begovoj medresi u Travniku. Tu je utisnut njegov mali pečat.

Rukopis potiče iz XVII ili XVIII stoljeća.

Iz biblioteke Fejzije medrese.

212. ISTO **575.**

Svezak prvi. Sadrži komentar od početka Qur'āna do kraja 17. sure (al-Isrā').

L. 389; 29 × 21. Ta'līq sa nešto nasḫa. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Na širokim rubovima, kao i između redaka, naročito u početku i na kraju, ima dosta bilježaka koje se odnose na tekst.

Papir bijel, deblji, povez kožni, oštećen, gotovo rastavljen od knjige, tako da su mnogi listovi otkinuti.

Uvakufio Elči H. Ibrahim-paša, kako se to vidi iz zapisa na zadnjem listu: وقف هذه النسخة لله العلى و انا الفقير ايلجى الحاج ابراهيم پاشا محافظ بوسنه. Tu je i njegov mali pečat.

Na l. 1^a je sadržaj, a na l. 1^b nalazi se veliki okrugli zavještačev pečat i novi pečat Fejzije medrese u Travniku. Listovi na kojima se nalazi početak sura označeni su zelenkastim vunenim koncima koji su privezani na rubu uzduž listova.

Prepis je 1001/1592.

213. ISTO **201.**

Svezak drugi. Nema naslova, a sadrži komentar od početka 18. sure (al-Kahf) do kraja Qur'āna. Ovaj svezak je uvakufljen zajedno sa prethodnim kao jedan komplet.

L. 333; 29,5 × 19,5. Ta'līq izmiješan sa nasḫom. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom, a ponegdje crnom. U početku ima mnogo marginalnih glosa. Papir bijel, deblji, povez kožni, oštećen. Prva korica izgubljena.

Rukopis potiče vjerovatno iz XVII stoljeća.

Uvakufio Elči Ibrahim-paša, 1119/1708. za Fejziju medresu u Travniku.

214. ISTO **233.**

Komplet u jednom svesku. Naslov na listu 1^a ispisan zelenim, crvenim i crnim mastilom.

L. 450; 28 × 15. Nasḫ mjestimično vokalizovan. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Listovi 28 — 60. i 106 — 115. dopisani drugom rukom. Naslovi sura pisani bijelim na crvenoj podlozi. Nekoliko naslova pri kraju pisani zelenim ili zelenim i crvenim mastilom. Na rubovima listova ima bilježaka, od kojih su mnoge pisane prepisivačevom rukom. Stranice su obrubljene sa dvije crvene linije. Tekst je na mnogim listovima oštećen vlagom, tako da se na nekim mjestima ne može čitati. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, znatno oštećen, prva korica posve otkinuta. Na koricama zlatni i precizno izrađeni ornamenti već izblijedjeli.

Prepisao Muḥammad b. Muḥammad b. Muḥammad b. Muḥammad b. Yūsuf al-Ḫālidī, u nedelju 5. ramazana 982/1574.

و وافق الفراغ من كتابة هذه النسخة المباركة عصر نهار الاحد الخامس من شهر
رمضان المعظم من شهور سنة ٩٨٢ . . . على يد العبد الفقير . . . محمد بن محمد بن محمد
بن محمد بن يوسف الخالدى

U početku i na kraju nalaze se imena ranijih vlasnika: Jahja b. Ali, kadija u Šumenu (Šumna), hafiz Muhamed-efendi, Jusuf b. Ebul-Feth es-Sekifi el-Hanefi, hafiz Mehmed, (tābi' serkasabani ḫāṣa 1140. g.), hafiz Mehmed-efendi, (tābi' serkasabani ḫāṣa, 1170. g.) i hafiz Mehmed, (tābi' kasabanbaši Abdullah). Tu se nalazi i sadržaj, te razne bilješke iz tefsira i hadisa.

Iz Fejzije medrese u Travniku.

215. ISTO **259.**

Svezak prvi, nepotpun u početku. Obuhvata komentar od početka Qur'āna do kraja sure al-Kahf. Naslov je po prerezu listova. Na početku nedostaju tri lista.

L. 311; 26,5 × 18. Nasḫ arapski. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Na rubovima ima bilježaka. Papir tamnobijel. Neki listovi oštećeni vlagom. Povez otkinut i izgubljen.

Prepisao Muḥammad Abulfatḥ... u hanikahu (tekiji) Nāṣirīya u Sahrāu (?) 2. redžeba 869/1464:

وافق الفراغ من نسخ هذا الجزء المبارك ثانى رجب الفرد الميمون سنة تسع و ستين
و ثمانى ماية بالخانقاه الناصرية بالصحراء على يد كاتبه فقير رحمة ربه محمد ابو الفتح . . .
غفر الله له و لوالديه و لجميع المسلمين آمين

216. ISTO **574.**

Svezak drugi. Sadrži komentar od početka 14. sure (Ibrāhīm) do kraja 66. sure (at-Taḥrīm).

L. 268; 27,5 × 20. Nasḫ. Tekst Qur'āna većim dijelom pisan crvenim mastilom, a djelomično i crnim, podvučen crvenom linijom.

Listovi 112 — 160 dopisani kasnije drugom rukom ta'līqom. Na marginama ima mnogo bilježaka koje se odnose na tekst. Na l. 1a je sadržaj. Papir tamnobijel, deblji, povez platneni.

Vakuf Salih-efendije Hromića.

217 — 218. ISTO **3781, 3763.**

Kompletan primjerak u dva sveska.

L. 298 (I) + 240 (II); 29,5 × 19,5. Nasḫ lijep. Tekst Qur'āna pisan istim crnim mastilom kao i komentar i podvučen crvenom linijom. Nazivi sura pisani crvenim mastilom. Na širokim rubovima ima mnogo bilježaka koje tumače tekst. Papir bijel, deblji, povez originalan kožni, sa otiskom ornamenata, oštećen i iskidan, tako da su mnogi listovi prosuti.

Svezak prvi. Sadrži komentar od početka Qur'āna do kraja 18. sure (al-Kahf).

Na početku je sadržaj. Na l. 1a nekoliko zapisa, u kojima se spominju raniji vlasnici: Nūrī (تملكه العبد الصعلوك نورى ...), Šejh Husein-efendi Antalyewi (1139. g.) i Fejzulah Hamamdžizade.

Uvakufio Alī Galib-paša Stočević za biblioteku svoje tekije u Mostaru, 7. redžeba 1257/1841:

هذه الوقف الشريفة مدينهٔ موستارده انشاسنه موفق اولديغمز تكهٔ شريفه
كتبخانه‌سنده حفظ اولنمق اوزره رضاءً لله اشبو كتب وقف و تسهير اولندى فى ٧ ر سنه ٢٥٧

Iznad toga veliki pečat Alī-paše, u kome piše: عبده على غالب ٢٤٨ ; okolo u četiri polja Božija imena: الله ، المعز ، المعين ، المتين , a između toga sitno: يا قيوم ، يا فتاح .

Svezak drugi, nastavak prethodnog, sa kojim čini komplet. Počinje devetnaestom surom (Maryam), a završava posljednjom (an-Nās).

Na početku ima bilješka o uvakufljenju i ranijim vlasnicima kao gore s tim, što je riječima napisano da mu je spomenuti Nurija bio vlasnik 1126/1714.

Na l. 1a je sadržaj. U početku listovi zahvaćeni vlagom, tako da je tekst mjestimično oštećen.

Prepisao 'Alī b. Sulaimān b. 'Abdul'azīz, 20. redžeba 1080/1669, kako se to vidi iz bilješke na kraju II sveska:

و انا كاتبه الفقير المحتاج الى رحمة ربه القدير على بن سليمان بن عبد العزيز الفارغ
من كتابته فى اليوم العشرين من رجب الفرد لسنة ثمانين و الف

219. ISTO **3720.**

Svezak drugi. Sadrži komnetar od početka sure Maryam do kraja Qur'āna. Prvi list nedostaje.

L. 489; 17 × 13. Nasḫ lijep, od različitih ruku. Tekst Qur,āna većim dijelom pisan crvenim, a pri kraju (od l. 351) crnim mastilom, podvučen crvenom linijom. Stranice u početku do l. 94. nisu obrubljene, a dalje su obrubljene crvenom linijom. (Početak do 94. lista dopisan kasnije). Na rubovima listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir tamnobijel. Mnogi listovi oštećeni. Povez kožni, originalan, sa malim utisnutim ornamentima, oštećen i iskidan.

Rukopis potiče iz XVIII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

220 — 221. ISTO **3888, 3892.**

Kompletan primjerak u dva sveska.

L. 376 (I) + 286 (II); 23 × 15. Nasḫ sitniji. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Papir bijel, požutio. Mnogi listovi oštećeni. Povez originalni kožni, ukrašen pozlaćenim ornamentima s vanjske i unutarnje strane korica i obložen zelenim platnom.

Svezak prvi. Sadrži komentar od početka Qur'āna do kraja 18. sure (al-Kahf).

Uvakufio kizlaraga Ahmed-aga za svoju medresu u Mostaru 1064/1653, kako se to vidi iz ovoga zapisa na početku:

قد وقف هذا التفسير الشريف صاحب الخيرات و الحسنات احمد اغاء باب السعادة
بمدرسة الواقع فى بلدة موستار لسنة اربع و ستين و الف

Svezak drugi, nastavak prethodnog. Sadrži komentar od 19. sure (Maryam) do kraja Qur'āna.

Na kraju 11 listova dopisano kasnije drugom rukom. Mnogi su listovi oštećeni. Zapis i pečat spomenutog vakifa kao u prethodnom svesku.

Rukopis potiče iz prve polovine XVII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

222. ISTO **3846.**

Komplet u jednom svesku.

L. 405; 27 × 18. Nasḫ sitan, arapski, lijep. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom i debljim perom. Posljednja dva lista dopisana kasnije. Papir bijel, tanak. Mnogi listovi oštećeni. Povez kožni, oštećen.

Na početku je lijep unvan u bojama, od kojih su neke izblijedile. U unvanu je ispisana besmela zlatnim slovima. Prve dvije stranice obrubljene sa dvije tanke crne, jednom plavom i jednom zelenom linijom.

Poslije devetog lista nedostaje nekoliko listova (od ajeta: و على ابصارهم غشاوة do ajeta: و اذ قال ربك الملائكة).

Na rubu prve stranice i pri kraju (na početku sure al-Ḥadīd) ima malen ovalni pečat u kome piše ime ranijeg vlasnika Abdulaha, sina Ejubova: بنده عبد الله بن ايوب.

Rukopis potiče vjerovatno iz XVI stoljeća.

223. ISTO **3835.**

Svezak prvi. Sadrži komentar od početka Qur'āna do kraja sure al-Kahf.

Na početku nedostaju 2 — 3 lista. Tumačenje besmele skraćeno je tako da početak glasi: بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين و من اجلها اختلف فى انها آية برأسها. To je vjerovatno nastalo omaškom prepisivača. Na kraju rukopisa nedostaje jedan list.

L. 166; 28 × 19. Nasḫ jednostavan sa nešto ta'līqa. Tekst Qur'āna pisan s početka crvenim, a kasnije crnim mastilom, podvučen crvenom linijom. Papir bijel, potamnio, povez otkinut, listovi prosuti.

Na rubovima listova i između redaka ima dosta glosa pisanih većinom sitno prepisivačevom rukom. Mnogi listovi oštećeni. Na zadnjem listu nekoliko redaka dopisano drugom rukom. U sredini nedostaje nekoliko listova od sure Yūsuf.

Rukopis je vjerovatno iz XVI stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

224 — 225. ISTO **1646 — 1647.**

Dva sveska istog kompleta koji zajedno sadrže prvu polovinu ovog komentara.

L. 309 + 350; 21,5 × 16,5. Nasḫ dosta slab, krupniji, pisan nevještom rukom. Papir bijel, čvrst, povez polukožni.

Svezak prvi. Sadrži komentar od početka Qur'āna do trećeg ajeta sure al-Māide.

Na l. 1ᵃ naslov ispisan crvenim mastilom. Tekst Qur'āna pisan većinom crvenim mastilom, a ponegdje crnim, podvučen crvenom linijom.

Na početku nalazi se prostiji unvan u bojama (plava, bijela, crvena i zlatna). Prve dvije stranice ukrašene su sa po tri tanke bijele i jednom širokom zlatnom linijom; ostale stranice obrubljene sa dvije crvene linije. Svakih deset listova označeno je rednim brojem, napisanim riječima na rubu u vrhu lista, po uzoru na džuzove u Qur'ānu.

Na rubu prve stranice nalazi se zapis na arapskom jeziku iz kojeg se vidi da je vlasnik rukopisa bio neki as-Sayyid Aḥmad Bahrī, 23. ramazana . . . 55. god., vjerovatno 1055. po Hidžri. Ispod toga njegov pečat. Na početku bilješka na turskom jeziku u kojoj se kaže da je primjerak uvakufio neki bivši pisar državnih finansija u Bosni, god. 1056. (ili 1156):

. . . وقف قلندى فقير الحقير . . . سابقا كاتبى خزينة الماليه در بوسنه سنه ٥٦

Svezak drugi. Sadrži nastavak 5. sure (al-Māida) iz prethodnog sveska i ide do kraja 17. sure (al-Isrā').

U drugoj polovini sveska, poslije 210. lista, deset listova dopisano je drugom rukom ljepšim pismom na sedam listova. Na početku i na kraju je pečat Fejzije medrese.

Prepisao 'Omar b. 'Omar al-Badrawī al-Azharī aš-Šāfi'ī, kako se to vidi iz ovog zapisa:

على يد العبد الفقير المعترف بالذنب والتقصير عمر بن عمر البدراوى الازهرى الشافعى

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

Iz biblioteke Fejzije medrese.

226 — 227. ISTO **4422 — 4423.**

Kompletan primjerak u dva sveska.

L. 351 (I) + 289 (II); 27,5 × 17. Nasḫ. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Papir bijel, mnogi listovi oštećeni vlagom, povez kožni, oštećen.

Svezak prvi, sadrži tumačenje od početka Qur'āna do 74. ajeta u suri al-Kahf. Na početku je sadržaj. Na l. 1ᵃ izvod iz biografije pisca. Po rubovima listova ima bilježaka koje tumače tekst.

Svezak drugi, sadrži tumačenje od 75. ajeta u suri al-Kahf do kraja Qur'āna. Na početku sadržaj. Nedostaju dva lista na kraju. Svezak je znatno oštećen vlagom. Mnogi su listovi slijepljeni.

Prepis završen 1066/1655.

Primjerak je donesen iz bivše zvorničke medrese.

228 — 229. ISTO **4448 — 4449.**

Kompletan primjerak u dva sveska.

L. 289 (I) + 232 (II); 25,5 × 16,5. Ta'līq lijep, pisan vještom rukom. Stranice su obrubljene tankim crnim i širokom zlatnom linijom. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Naslovi sura pisani crvenim mastilom. Po rubovima listova ima dosta lijepo i sitno pisanih bilježaka koje se odnose na tekst. Papir tamnobijel, povez kožni sa ornamentima na koricama.

Svezak prvi, sadrži tumačenje od početka Qur'āna do kraja sure al-Kahf. U vrhu prve stranice lijep mali unvan u bojama.

Svezak drugi, sadrži tumačenje od početka sure Maryam do kraja Qur'āna.

Rukopis potiče vjerovatno iz XVII stoljeća.

Uvakufio Ali Rušdi-efendi Kapić.

230. ISTO **1169.**

Fragment koji sadrži komentar prve i dio komentara druge sure (do kraja 115. ajeta). Na početku je bilješka: تفسير سورة بقره للبيضاوى.

Početak na l. 1b glasi: بسم الله الرحمن الرحيم من خالق الكون استمد العون, a zatim slijedi uvod komentara.

L. 100; 21,5 × 14,5. Nasḫ lijep, ali je mjestimično nepravilan. Tekst Qur'āna pisan je većinom crvenim mastilom, a samo na početku i pri kraju crnim. Tekst je podvučen crvenom linijom. Papir bijel, glat, očuvan, povez polukožni.

Na prvoj stranici nalaze se dva zapisa u kojima se spominju raniji vlasnici: Puža (پوژا) Munla Mehmed b. Muṣṭafa-efendi kadija 1197/ 1782 i Mehmed Hasib b. Ibrahim b. Mustafa es-Saraji, privremeno u kadiluku Zvornik (الوقت بقضاء ازورنيق) 1238/1822. Ispod tih zapisa nalaze se lični pečati spomenutih vlasnika.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

231. ISTO **4162.**

Fragment koji sadrži komentar od 67. sure (Mulk) do kraja Qur'āna.

L. 82; 21,5 × 15,5. Pismo je različito od raznih prepisivača. Tekst Qur'āna je uglavnom podvučen crvenom linijom. Papir tamnobijel, povez polukožni.

Na prvoj čistoj stranici označena cijena (10 groša) i ime ranijeg vlasnika (Ibrahim b. Salih-efendi).

Rukopis je iz XIX stoljeća.

232. ISTO **4322.**

Fragment. Sadrži tumačenje džuza 'Amma.

L. 49; 17,5 × 15. Ta'līq. Svezak je oštećen vlagom.

Na kraju se nalazi zapis u kome se kaže da je prepis dovršio neki Muḥamad b. Nesīmī u mjesecu rebiul-ahiru 1072/1661.

233. ISTO **1830.**

Komentar džuza 'Amma.

L. 75; 21 × 14. Nasḫ-ta'līq, krupno i prosto pisan. Naslovi sura pisani crvenim mastilom. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Papir žućkastobijel, povez polukožni.

Na širokim rubovima listova nalaze se tumačenja, uzeta iz tefsira koji je napisao Abū Lait as-Samarqandī, pisana istom rukom.

U bilješci na l. 1a kaže se da se u ovom rukopisu, pored spomenutih tefsira, nalazi i Stari i novi zakon *(Qānūni 'atīq ve-ğadīd)*, koga sada nema.

Na kraju rukopisa nalazi se tumačenje ebdžed-sistema.

Prepisao neki Ḥasan sredinom redžeba 1175/1761.

234. ISTO **1958.**

Tumačenje džuza 'Amma.

L. 60; 21,5 × 14. Nasḫ lijep i pravilan. Naslovi sura pisani su crvenim mastilom. Tekst Qur'āna vokalizovan i podvučen crvenom linijom. Rubovi široki bez bilježaka. Samo na drugom listu i pri kraju, kod tumačenja sure an-Naṣr, ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir bijel, glat, povez polukožni.

Rukopis je iz XIX stoljeća.

235. ISTO **2015.**

Tumačenje džuza 'Amma.

L. 47; 21,5 × 15. Nasḫ i ta'līq od raznih prepisvača. Prva stranica obrubljena sa više tankih crnih i jednom širokom zlatnom linijom. Ostale stranice obrubljene su crvenom linijom. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Po širokim rubovima ima prilično dosta bilježaka, koje se odnose na tekst. Papir tamnobijel, glat, povez polukožni, oštećen.

Na l. 1a potpis i pečat ranijeg vlasnika: hafiz 'Abdulkerīm 1163/1749.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

Iz biblioteke Muhamed Enveri-efendije Kadića.

236. 3401.

L. 88; 20 × 14,5. Nasḫ pod tač. 1, 2. i 4. i ta'līq pod tač. 3. Papir žućkastobijel, glat, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1—59. ISTO.

Tumačenje džuza 'Amma. Tekst Qur'āna podvučen u početku crvenom, a kasnije crnom linijom.

2. L. 59—67. (تفسير سورة الفاتحة بالتركية)

Tumačenje prve sure (al-Fātiha) na turskom jeziku od nepoznatog pisca. Rad je nepotpun na kraju.

Početak:

الحمد لله روايث مجاهد دن كه بيردى بو سورهٔ فاتحه مدينه‌ده انمشدر

3. L. 67b—69. العقيدة السنوسية الصغرى ـ ام البراهين

Kratak traktat o osnovnim principima islamske vjere. Poznat je još pod nazivima: عقيدة اهل التوحيد i السنوسى (عقيدة الامام) عقائد.

Napisao Muḥammad b. Yūsuf as-Sanūsī, umro 895/1489.

Brock. S. II, 353, II.

Rukopis je nepotpun (nalazi se samo prvi i posljednja dva lista).

Početak:

الحمد لله . . . اعلم ان الحكم العقلى ينحصر فى ثلاثة اقسام الوجوب و الاستحالة و الجواز

Prepisano 1160/1747.

4. L. 70—88. (رسالهٔ حمزه افندى).

Rasprava (risala) na turskom jeziku o trgovini, kamati i pitanjima s tim u vezi sa šeriatsko-pravnog gledišta. Tu se govori o privrednom pravu i o trgovačkom i esnafskom moralu. U raznim rukopisima i nekim katalozima ova risala se još navodi pod naslovima:

رسالة البيع و الشراء ، رسالة فى المعاملات لاجل الحفظ من الربا ، بيع و شراء رساله‌سى.

Napisao Ḥamza-efendi Darendelī oko godine 1089/1678. Pisac je živio u drugoj polovini XVII i početkom XVIII stoljeća (up. Brock. II, 208, gdje se navodi da je isti autor napisao glosu Iğijinoj risali o disputaciji koju je dovršio 1124/1712).

Kairo (F. al-kutub at-turkiye), 65.

Početak:

الحمد لله الذى بين الحلال و الحرام . . . اما بعد هر انسانه علم حالنى بلمك و مقتضاسنجه عمل ايتمك لازمدر

Prepis cijele zbirke potiče iz XVIII stoljeća od različitih prepisivača.

237. ISTO kao br. 236,[1] 3878.

Tumačenje džuza 'Amma.

L. 52; 24 × 16,8. Nasḫ. Naslovi sura pisani crvenim mastilom. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Na širokim rubovima ima mnogo bilježaka iz drugih komentara i glosa u vezi sa tekstom. Papir bijel, deblji, povez papirni, oštećen.

Prepisao 'Alī b. Muṣṭafa at-Ṭokaṭī, 13. zul-kade 1092/1681.

Na početku potpisi ranijih vlasnika i imena ljudi koji su posuđivali ovu svesku na čitanje. Vlasnici: Mustafa b. Salih 1178/1764. i Hadži 'Ārif-efendija Mostarac Kajtazzade, 1274. »Pozajmio od Mustafe b. Saliha 1198«; »pozajmio od Hadži Arif b. Derviš ef. 1275. godine«.

238. ISTO 3964.

Tumačenje džuza 'Amma.

L. 68; 21 × 16. Nasḫ. Na l. 1a ima unvan u kome je izrađeno poljsko cvijeće u zelenoj i blijedo-crvenoj boji. Naslovi sura pisani su crvenim. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Po rubovima listova ima mnogo bilježaka koje se odnose na tekst. Na početku nedostaje nekoliko listova. Papir bijel, povez polukožni, oštećen.

Na kraju se nalaze bilješke o tefsiru, piscu, te o broju ajeta, riječi i slova u Qur'ānu, pisano rukom prepisivača. Ispod toga njegov potpis: Muḥammad b. 'Abdullah, poznat pod imenom Ğalaluddīn al-Avği, u godini (nejasno . . .)

حرر هذه النسخة العالية بدموع العين فى عالم السباحة بكمال الضرورة من حيث تركبها من ايادى الاشخاص الدنية محمد بن عبد الله بن عبد الله الشهير بجلال الدين الاوجى فى سنة المعهودة بين السنين المعهودة يسر الله الخلاص بلطفه.

Rukopis je iz XVII ili XVIII stoljeća.

239. ISTO **4157.**

Tumačenje džuza 'Amma.

L. 58; 20,5 × 13. Nasḫ. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. U prvom dijelu stranice su obrubljene crvenom linijom. Na rubovima ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir tamnobijel, povez polukožni, oštećen.

Na l. 1ª ima zapis u kome se kaže da je ovu knjigu kupio za sebe i za svoju djecu Osman Hifzi-efendi 1269/1852.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

240. **1164.**

L. 38; 21,5 × 17. Ta'līq sa nešto riq'a. Papir tamnobijel i bijel, slab; povez poluplatneni.

1. L. 1 — 16. ISTO

Sadrži tumačenje od početka sure al-Qadr do kraja Qur'āna. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom.

2. L. 17 — 23. الناسخ و المنسوخ فى القرآن

Risala o derogaciji u Qur'ānu. Napisao Abū 'Abdullāh Muḥammad b. Ḥazm, kako se to kaže na početku rukopisa. Isto ime pisca navedeno je i u štampanom primjerku (na rubu *Tafsīr al-Ǧalālain*, Maṭba'a Šarafīya, Misir 1326/1908, str. 124). Međutim, u katalogu biblioteke Timūrīya (I, 151) stoji da je pisac ove risale Abū Muḥammad 'Alī b. Ḥazm, umro 456/1063.

Početak:

قال الشيخ الامام العالم جامع الفنون ابو عبد الله محمد بن حزم رحمه الله تعالى:
الحمد لله العزيز الجبار الملك القهار . . .

Važnija mjesta i naslovi pisani crvenim mastilom ili su podvučeni crvenom linijom. U pisanju ima znatnih grešaka.

Na kraju se nalazi (nejasan) zapis prepisivača iz koga se vidi da je pisac ovaj rad sabrao i napisao na preporuku svog »uglednog« prijatelja, nekog Sayfuddīna al-Mahrānīje, te da je prepis završen 1295/1878.

تمت الرسالة بحرمة الرسالة عدد الآيات التى دخل الناسخ عليها مأتى آية (!) خاتمة
هذا على الايجاز و التقصير و الله ولى الهداية و التيسير و رغبنى فى جمعه و تقصيره و
تحريره الاخ العزيز سيف الدين المهرانى وفقه الله و اعانه على مرضاته . . . و وقع اتمام
تسويدها عن يد اضعف العباد و احقرهم من الذباب فى سنة خمس و تسعين و مأتين بعد
الف من الهجرة

3. L. 25 — 36. موضوعات على القارى

Ovo je izgleda izvod iz poznatog djela pod istim naslovom (v. br. 2[2]).

Početak je ovdje: الحمد لله وكفى و سلام على عباده الذين اصطفى

Slijedeće dvije stranice sadrže bilješke o nekim djelima iz fiqha i didaktične stihove na arapskom i turskom jeziku.

4. L. 37 — 38. تلخيص البيان فى علامات المهدى آخر الزمان

Kratka risala o pojavi Mehdije (obećanog spasitelja), od nepoznatog pisca. Naslov je prema uvodu autora. Na početku je prepisivač stavio ovaj naslov: رسالة فيما يتعلق بالمهدى مجملة. Rađeno prema djelima Suyūṭīje i drugih.

Prepisao cijelu zbirku isti prepisivač 1295 — 97/1878 — 79. (v. na kraju pod tačkom 2 i 3).

241. حاشية العصام على تفسير البيضاوى **673.**

Glosa Baiḍāvinu komentaru Qur'āna. Napisao Ibrāhīm b. Muḥammad b. 'Arabšāh al-Isfaraīnī, poznat pod nadimkom 'Iṣāmuddīn ili 'Iṣām, umro 944/1537.

Brock. II, 411.

Sadrži glose navedenom komentaru Qur'āna od početka Qur'āna do kraja sure A'rāf i od početka sure Nebe' do kraja Qur'āna. Djelo je posvećeno sultanu Sulejmanu II. Uvod je u ovom primjerku napisan na posebnim listovima, odvojeno od početka djela.

Svezak prvi. Sadrži glose od početka komentara do kraja komentara sure al-Baqara. Naslov je ispisan po presjeku listova:

حاشية عصام الدين على سورة البقرة

Početak: الحمد لله الذى عم بارفاد ارشاد الفرقان كل انسان . . .

L. 254; 23 × 16. Ta'līq čitak i pravilan. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Na širokim rubovima ima mnogo lijepo pisanih bilježaka, koje se odnose na tekst. Papir bijel i žućkast, čvrst, povez kožni, sa zlatnim ornamentima na koricama, ali oštećen. Rukopis je dobro očuvan i vrijedan.

Prepisao Šawqī Husain b. Muḥammad b. 'Alī al-Qonawī, 15. džumada I 1122/1710.

Na početku se nalaze potpisi i pečati bivših vlasnika: Muḥamad Se'id Ḫayrizade 1212/1797, Ṣalih b. al-Hağ Muḥamad al-Bosnawī, Muḥamad Šākir Mu'īdefendizade 1230/1814.

242. ISTO 752.

Svezak prvi. Sadrži glose Baiḍāwīnu komentaru od početka Qur'āna do kraja sure al-An'ām. Nedostaje nekoliko prvih listova (10 — 11), tako da tekst ovdje počinje riječima: الالحاق بما هو الاصل فى جنسه البعيد, a zatim: قوله الحمد هو الثناء على الجميل الاختيارى

L. 503 i po jedan zaštitni list; 21,5 × 15,5. Ta'līq, lijep i čitak. Na širokim rubovima u prvom dijelu sveska ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir bijel i žućkast, glat, povez poluplatneni, nov.

Na kraju rukopisa ima zapis u kojem se kaže da je rad dovršen u ševalu 940/1534. و اتممته فى شوال سنة اربعين و تسعماية من الهجرة النبوية. To je vjerovatno datum kad je pisac dovršio djelo. Ispod toga nalazio se veliki pečat koji je namjerno izbrisan.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

243. ISTO 753.

Svezak drugi. Sadrži glose komentaru posljednjeg džuza Qur'āna. Na kraju pisac kaže da je namjeravao da napiše glosu cijelom ovom komentaru, ali se ne zna da li je to učinio.

L. 89; 21 × 15,5. Nasḫ i ta'līq čitak, od različitih ruku. Papir bijel, čvrst, povez poluplatneni, nov.

Na širokim rubovima ima lijepo pisanih bilježaka koje se odnose na tekst.

Prepis je dovršen 1118/1706.

244. ISTO 1090.

Svezak drugi. Sadrži glose komentaru džuza 'Amma.

L. 71 i po jedan zaštitni list; 20,5 × 12,5. Ta'līq lijep, čitak. Na rubovima listova nalaze se sitno i lijepo pisane bilješke koje se odnose na tumačenje teksta. Papir bijel, glat, čvrst. Povez originalni kožni, sa otiskom ornamenata na sredini korica.

Prepisao Aḥmad b. 'Alī al-Gazganī al-Bosnavī 1148/1735.

U vrhu prve stranice zabilježeno da je rukopis uvakufio Svrzo Ismet-efendija, sin Vejsil-efendije, iz Sarajeva, 1344/1925.

245. ISTO 3637.

Svezak prvi. Sadrži tumačenje od početka komentara do kraja sure al-An'ām. Na l. 1ª nalazi se naslov.

L. 425; 20 × 15. Nasḫ čitak. Prve stranice ukrašene sa po tri crne tanke i jednom širokom zlatnom linijom. Papir bijel i žućkast. Povez polukožni, oštećen.

Prepis dovršen 5. safera 1080/1669.

Na l. 1ª ispod naslova zabilježeno da je ovaj rukopis uvakufio kizlaraga (*Babi seāde ağasi*) Davud-aga za medresu kapu-age Ahmed-age u Mostaru.

246. ISTO 3965.

Fragment od početka glose do trećeg dijela sure al-Baqara, bez uvoda.

L. 149; 21 × 14. Ta'līq koji naginje riq'i. Tekst komentara podvučen crvenom linijom. Papir žućkast, gladak, povez polukožni, oštećen i otkinut, listovi prosuti.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

247. 3542.

Kodeks u kome se nalaze tri različite glose Baidawinom komentaru džuza 'Amma, kako se to vidi iz ove bilješke na l. 1ª:

ما فى هذا المجلد من الحواشى الثلاث على تفسير البيضاوى اوليها للفاضل العصام
و ثانيها للمولى سعدى چلبي و ثالثها للفاضل الشهاب

L. 176; 21,8 ×16. Nasḫ-ta'līq lijep i ta'līq. Papir bijel i žućkast, gladak; povez polukožni, oštećen, rastavljen od knjige. Listovi prosuti.

1. L. 1 — 72. (حاشية العصام على تفسير البيضاوى لجزء عم)

Glosa Baiḍāwinom komentaru džuza 'Amma od 'Iṣāmuddīna (v. br. 241).

Na rubovima stranica ima sitno pisanih bilježaka koje se odnose na tekst, a pisane su istim rukopisom.

2. L. 73 — 108. (حاشية سعدى چلبى على تفسير البيضاوى لجزء عم)

Glosa Baiḍāwinom komentaru džuza 'Amma. Napisao Sa'dullāh b. 'Isā, poznat pod imenom Sa'dī-efendi ili Sa'di Čelebi, umro 945/1538. To je izvadak iz njegove glose Baidavinom tefsiru (v. br. 248).

3. L. 109 — 176. (حاشية الشهاب على تفسير البيضاوى لجزء عم)

Glosa Baiḍāwinom komentaru džuza 'Amma. Napisao Šihābuddīn Aḥmad b. Muḥammad al-Miṣrī al-Ḫafāǧī, umro 1069/1658.

Cijelu zbirku prepisao 'Oṯmān b. Yūsuf u medresi Saif u Ankari, 1125/1713, kako se vidi iz bilješke na kraju pod tač. 2:

و قع الفراغ من تحرير هذه النسخة الشريفة للسعدى چلبى من يوم الجمعة فى وقت
الجمعة فى مدرسة سيف فى بلدة انقره من يد عثمان بن يوسف زاده سنة ١١٢٥

248. الفوائد البهية 4056.

حاشية سعدى افندى على تفسير البيضاوى

Glosa Baiḍāwīnu komentaru. Napisao 'Sadullāh b. 'Īsā, poznat pod imenom Sa'dī Efendī ili Sa'dī Čelebī, umro 945/1538. Pisac je u ovome djelu glosirao spomenuti komentar od početka sure Hūd do kraja Qur'āna, dok je prvi dio od početka Qur'āna do sure Hūd glosirao njegov sin Pīr Muḥammad.

ḤḪ I, 191; Brock. S. I, 739[11].

Naš rukopis je nepotpun u početku i sadrži glose od 47 — 55. ajeta sure Ṣāffāt do kraja Qur'āna. Prva stranica počinje:

قوله و زجحت الركية اى البئر

Na kraju glosa mnogih sura glosator je stavio datum rada 942/1535, što je prepisivač prenio u ovaj rukopis.

L. 124; 20,3 × 15. Ta'līq pisan istim rukopisom nejednakim perom. Nazivi sura i riječi «qauluhu« na nekim mjestima izostavljeni. Papir tamnobijel, čvrst. Rukopis je stavljen u korice druge knjige koje mu ne odgovaraju.

Prepisao Aḥmad b. 'Alī krajem rebia II 1054/1644.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

249. حاشية شيخ زاده على تفسير البيضاوى 103.

Glosa Baiḍāwīnu komentaru Qur'āna. Napisao Muḥammad b. aš-Šaiḫ Musliḥuddīn Muṣṭafā al-Qūǧawī ar-Rūmī, Šaiḫzāde, umro 950/1543.

Brock. S. I, 739,[12].

Pisac je prvobitno bio napisao kraću glosu, koju je kasnije proširio. Prilikom mnogobrojnih prepisivanja te su se dvije redakcije ispreplele, tako da postoje izvjesne razlike i u tekstovima proširene redakcije ove glose. Stoga i u ovoj biblioteci postoji više različitih redakcija ove glose.

Svezak prvi, sadrži glose komentaru od početka Qur'āna do kraja sure Maryam.

Na početku ima duži uvod koji se nalazi u istambulskim izdanjima.

Početak uvoda glasi:

الحمد لله الذى نور قلوب العلماء بانوار التنزيل و شرح صدورهم لادراك اسرار التأويل

Na kraju je, nakon završetka sure Maryam, početak sure Ṭāhā.

L. 672; 33 × 22. Nasḫ sa nešto ta'līqa. Papir bijel, čvrst, povez kožni, oštećen, sa otiskom lijepih ornamenata na sredini korica i sa otiskom ajeta: تنزيل من رب العالمين na zatvaraču korica.

Na početku je kasnije stavljen naslov:

الجلد الاول من شيخ زاده على تفسير القاضى البيضاوى

Iza toga na prvom neispisanom listu u vrhu je sadržaj, iznad čega stoji bilješka o broju listova.

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

250. ISTO **175.**

Svezak drugi. Sadrži glose od početka sure Ṭāhā do kraja Qur'āna. Iako od različitih prepisivača, ovaj je svezak sa prethodnim činio u ovoj biblioteci jedan komplet.

Početak: قوله لاستعلائه فيناسبه التفخيم. و الهاء من المنخفضة فيناسبه الامالة

L. 410; 30 × 21. Nasḫ jednostavan, sitan, pisan nevještom rukom. U vrhu prve stranice jednostavan unvan u bojama (ljubičastoj, plavoj i zlatnoj). Prve dvije stranice obrubljene sa po dvije crne i jednom širokom zlatnom linijom. Papir tamnobijel i žut, deblji, povez kožni, sa otiskom ornamenata na sredini korica, oštećen.

Na početku je naslov i sadržaj. Ispod sadržaja je potpis i mali pečat nekog vlasnika. Na zadnjoj stranici nalaze se dva mala pečata nekadašnjih vlasnika. U prvom se može pročitati: المتوكل على الحى الجميل عبده حسن, dok je drugi nečitak zbog namjernog brisanja.

Rukopis vjerovatno potiče iz druge polovine XVII stoljeća.

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

251 — 254. ISTO **194 — 197.**

Četiri sveska jednog kompleta i to: prvi, treći, peti i šesti.

Nasḫ lijep, pomiješan sa ta'līqom, pisan pravilno. Tekst komentara ispisan je na širokim rubovima kasnije drugim rukopisom.

Papir tamnobijel, čvrst; povez poluplatneni, nov.

Svezak prvi. L. 278; 29 × 19. Sadrži glose od početka komentara do 48. ajeta sure al-Baqara.

Na listu 1ª nalazi se kasnije napisan zapis: وقف عثمان آغا من تفسير شيخ زاده القطعة الاولى, a ispod toga mali pečat u kome se može djelomično pročitati: عبده مصطفى.

Svezak treći. L. 139; 29 × 19,5. Sadrži tumačenje od početka sure Āli 'Imrān do 144. ajeta u suri an-Nisā':

يا ايها الذين آمنوا لا تتخذوا الكافرين اولياء من دون المؤمنين

Na listu 1ª je zapis kao kod prethodnog sveska sa završetkom: القطعة الثالثة.

Svezak peti. L. 200; 27,5 × 19,5. Sadrži glose od početka sure at-Tauba do kraja sure Maryam. Na prvoj stranici piše: القطعة الرابعة ali se iz sadržaja vidi jasno da je to peti svezak.

Na listu 1ª nalazi se mali pečat, u čijoj sredini piše ime vlasnika i vakifa (الفقير عثمان بن محمد), a ispod toga naveden je zapis o zavještanju.

Na kraju, na drugoj stranici čistog lista, nalazi se kraći dodatak, koji je, prema napomeni iznad njega (موضعه فى سورة مريم), trebao da stoji na početku sure Maryam.

Svezak šesti. L. 171; 28 × 20. Sadrži glose od početka sure Ṭāhā do kraja sure Saba'.

Na kraju rukopisa ima zapis, iz koga se vidi da je prepis dovršen 938/1532.

تمت والحمد لله وحده و الصلاة و السلام على من لانبى بعده فى اواسط آخر الجمادين من شهور سنة ثمان و ثلاثين و تسعمائة

Prema tome primjerak je prepisan još za života autorovog.

Na rubu iste stranice nalazi se drugi zapis, koji se odnosi na pisanje komentara po rubu listova i koji je pisan istim rukopisom kao i komentar. U tom zapisu kaže se da je prepis komentara (na rubu tih listova) dovršen 1099/1688. i to nakon dužeg zastoja zbog predavanja koja su održavana svakog petka u džamiji sultana Bajezida u Foči. Predavanja je održao sam pisac ovog zapisa i prepisivač komentara, koji je, vidi se, bio učen čovjek i koji kaže da mu je ime Alija, »poznat pod nadimkom Šaiḫzade«. Taj zapis glasi:

تمت بعون الله و لطفه فى غرة شعبان من شهور سنة تسع و تسعين بعد الالف ...
بعد مدة مديدة و ذلك قد وقع لاجل الرواية فى مجالس الوعظ و النصيحة فى كل اسبوع
يوما خص بالجمعة فى بلدنا فوچه بجامع سلطان بايزيد ولى على يد و لسان على الفقير
الى فضل الله العلى الشهير شيخ زاده ...

Na zadnjem neispisanom listu nalaze se tri duže bilješke (dodatak) iz raznih djela.

Uvakufio neki 'Osmanaga, sin Muḥammadov, iz Foče, kako se to vidi iz zapisa na pojedinim svescima.

255. ISTO **493.**

Svezak drugi nekog drugog kompleta. Sadrži komentar i glose od 47. do 229. ajeta sure al-Baqara. Ovaj se rukopis nešto razlikuje od štampanog primjerka.

L. 192; 26,5 × 16,5. Nasḫ lijep i pravilan. Prve dvije stranice obrubljene tankom crnom i širokom zlatnom linijom. Mjesto za unvan prazno. Ostale stranice obrubljene crvenom linijom. Papir tamnobijel, deblji, listovi u vrhu zahvaćeni vlagom, povez polukožni, nov.

Na rubovima listova ispisan je tekst komentara istim rukopisom kao i glosa.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

256. ISTO **235.**

Svezak drugi ili *treći*. Sadrži glose komentaru sura: Āli 'Imrān, Nisā', Māida i An'ām, čija su imena napisana na listu 1ª. Tekst ovog rukopisa ne slaže se sa štampanim i mnogim rukopisnim redakcijama.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيدنا محمد و آله و صحبه اجمعين.

قوله انما فتح الميم قراء الجمهور

L. 233; 28 × 17. Ta'līq pomiješan sa nasḫom, pisan vještim rukopisom. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, deblji. Povez kožni, nešto oštećen, sa otiskom ornamenata na sredini korica.

Rukopis potiče iz XVIII stoljeća.

257 — 259. ISTO **1725, 524, 526.**

Prva tri sveska od istog kompleta, posebne redakcije ove glose.

Ta'līq sa nešto nasḫa. Na početnim stranicama svakog sveska nalaze se unvani u bojama. Prve dvije stranice obrubljene jednom tankom crnom i sa dvije široke zlatne linije. Papir bijel, gladak; povez originalni kožni, sa otiskom ornamenata na koricama.

Svezak prvi. L. 308; 22,5 × 15,5. Sadrži glose komentaru od početka Qur'āna do ajeta: اتأمرون الناس بالبر u suri al-Baqara. Na početku je naslov: الجزء الاول (من) حاشية تفسير بيضاوى لشيخ زاده الرومى الزينى

Svezak drugi. L. 326; 23 × 15. Sadrži nastavak od prethodnog ajeta u suri al-Baqara do kraja iste sure. Na početku se nalazi napisan naslov prostim rukopisom: الجلد الثانى من شيخ زاده بخط واقف

Svezak treći. L. 358; 23,5 × 15,5. Sadrži glose od početka sure Āli 'Imrān do kraja 163. ajeta sure al-An'ām.

Neko je na početku napisao: جلد ثانى شيخ زاده سوره آل عمران a trebalo je staviti: جلد ثالث.

Prepisao 'Abdullah Kantamirizade za svoju biblioteku.

260. ISTO **438.**

Svezak treći. Sadrži glose komentaru od početka sure Yūnus do kraja sure Maryam.

L. 198; 27,5 × 17. Nasḫ poseban, pisan vještim rukopisom. Naslovi pisani crvenim mastilom, a na nekim mjestima izostavljeni tako da je mjesto određeno za njih ostalo prazno. Papir bijel, deblji, povez kožni, malo oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama, koje su na nekim mjestima uništili insekti.

Na početku je stavljen naslov crvenim mastilom: حاشية شيخ زاده على القاضى البيضاوى. Ispod toga ima nekoliko zapisa, od kojih zadnji sadrži imena ranijih vlasnika: Amrullah b. Amrullah al-Bosnawī i Muḥammed Baqī Džinozade, koji je ovaj svezak dobio (kupio) iz ostavštine nekog Ḫajrizade-a. Ispod ovog zapisa ima njegov mali pečat, a ispod toga veliki pečat u kome piše: وقف جينو زاده عبد الباقى افندى. Zatim slijedi sadržaj. Na kraju se nalaze razni manje važni zapisi.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

261 — 262. ISTO **3355, 750.**

Dva sveska istog kompleta i to prvi i četvrti ili peti.

Nasḫ lijepo pisan. Sve stranice obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Papir tamnobijel, čvrst, povez kožni, oštećen, sa ornamentima na koricama.

Svezak prvi, dosta nepotpun u početku. L. 294; 20,5 × 14. Sadržavao je tumačenje od početka tefsira do kraja sure al-Baqara, ali mu nedostaje 179 listova. Početak je ovdje na listu 180. tumačenjem ajeta: ان الله لا يستحيى ان يضرب مثلا ما

Svezak četvrti ili *peti*. L. 266; 21 × 14,5. Sadrži glose komentaru od sure ar-Ra'd do sure Ṣād. 44 lista izgrižena su po rubu, ali tekst nije oštećen.

Prepisao 'Abdulwahhāb al-Haǧi Ramaḍān 1071/1661.

Vlasnik i vakif ovog primjerka bio je šaih Haǧi Ḥalīl-efendi iz Gračanice, o čemu govori ovaj zapis:

وقف الشيخ الحاج خليل افندى الغرادچانيچهوى

263 — 292. ISTO **1005 — 1034.**

Kompletan primjerak u trideset svezaka. Svaki svezak sadrži obradu jednog džuza Qur'āna.

Ovaj primjerak nema uvoda *(dībāǧa)* koji imaju neki drugi primjerci, nego odmah prelazi na tumačenje komentara.

Početak poslije besmele:

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على سيدنا محمد و على آله و اصحابه اجمعين.

قال الشيخ الامام علم الهدى علامة الورى الذى اطبق علماء الامة على علو شأنه و رفعة مكانه اعنى به ناصر الحق و الدين المعروف بالقاضى بيضاوى

L. (ukupno) 2.848; 23 × 17. Nasḫ čitak, srodan ta'līqu. Većina svezaka ima naslov na prvom listu, a svi po presjeku listova. Riječ »qauluhu« pisana je svugdje crvenim mastilom. Ponegdje je tekst komentara ispisan na rubu listova, a tekst Qur'āna crvenim mastilom.

Papir je, uglavnom, bijel i žućkast, a samo ponegdje zelen i crven. Listovi glatki, tanki; neki su popravljeni prije prepisa. Kod sv. XXX izgubljeno prvih 18 lista. Povez polukožni, koji je kod nekih svezaka oštećen (v. sv. I, II, XV, XVI, XIX, XXIII, XXVIII i XXX).

Na mnogim svescima nalazi se potpis i pečat ranijeg vlasnika: sayyid Yūsuf al-Qara-Biñārī al-Anqarawī, rodom iz Karabunara, nastanjenog u Ankari:

من جملة الموهوبة من سيد رب الانام و انا الفقير سيد يوسف آكاه القره بيكارى الانقروى

Ispod toga ima pečat u kome piše السيد يوسف آكاه (v. sv. III l. 1a i sv. XI, 1a).

Prepisao sayyid Muḥammad Šākir b. sayyid Aḥmad iz Istanbula, sljedbenik triju sufijskih redova: kadirijskog, nakšibendijskog i rifaijskog i čuvar svetih emaneta (v. sv. VIII, IX i dr.).

كتبه السيد محمد شاكر الاستانبولى الحنفى القادرى النقشبندى الرفاعى اللازم بخدمة البردة الشريفة و من خدام خرقة الشريفة اعنى اغايان خانه خاصه

Prepis je završen u međuvremenu od rebia II 1224. do džumada I 1226/1809—11. Na svakom svesku nalazi se potpis prepisivača i datum prepisa dotičnog sveska. Broj lista pojedinih svezaka je različit (56 — 742), a format je isti.

293. ISTO **1129.**

Svezak prvi, sadrži glose komentaru sure al-Fātiḥā i prvih 67 ajeta sure al-Baqara.

L. 228; 21,8 × 16. Nasḫ sitno i lijepo pisan. Na rubu listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir tamnobijel, gladak, povez polukožni, oštećen.

Na rubu posljednje stranice nalazi se bilješka, gotovo izblijedila, u kojoj se ipak može pročitati da je rukopis završen 17. muharema 1178/1764. تمت فى وقت الضحى ١٧ م سنه ١١٧٨

294. ISTO **1132.**

Fragment. Sadrži glose od početka sure al-Qamar do kraja sure an-Naba'.

L. 105; 21,5 × 16,5. Ta'līq sa nešto nasḫa, jednostavno pisano. Na rubu listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, oštećen.

Prema jednoj bilješci na početku, ovo bi bio zadnji svezak nekog kompleta. Tu se nalazi i pečat telala koji je vršio licitaciju pri prodaji knjiga.

295. ISTO **1174.**

Jedan svezak, nepotpun na kraju. Sadrži glose komentaru posljednjeg džuza Qur'āna.

L. 102; 21 × 16. Ta'līq. Papir tamnobijel, povez polukožni, oštećen i rastavljen od sveska.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

Iz biblioteke Fejzije medrese u Travniku.

296. ISTO **1442.**

Jedan svezak, sadrži glose komentaru posljednjeg džuza Qur'āna. Nedostaje nekoliko listova pri kraju, tako da završava surom Iḫlāṣ.

L. 107; 20,7 × 15. Ta'līq. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni, oštećen.

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

297. ISTO **1481.**

Jedan svezas, sadrži glose komentaru od sure al-Furqān do kraja sure Hāmīm as-sağda.

L. 191; 20,5 × 13,5. Ta'līq, pisan različitim rukopisima. Papir različite boje i kvaliteta, povez kožni, oštećen.

298. ISTO **1503.**

Svezak prvi, sadrži glose komentaru od početka Qur'āna do 44. ajeta u suri al-Baqara.

L. 291; 20 × 14,5. Nasḫ od dva različita prepisivača. Prvih 230 lista lijepo pisano. Papir bijel i zelen. Na rubovima listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Povez kožni, oštećen.

Na listu 1[a] zabilježeno da je primjerak uvakufio njegov bivši vlasnik, H. Ahmad ef. sin Muṣṭafin, muderis Gazi Husrev-begove medrese (1730—1812).

Nije jasno ko je prepisivač. Na kraju rukopisa nalazi se o tom sljedeći zapis:

انتسخت هذه الحاشية المسماة بحاشية تفسير البيضاوى الشيخ المحقق شيخ زاده
الرومى الزينى من نسخة الجديد للمصنف رحمه الله وقابلت معه فى مجالس دراسته وارجو
ان لا يكون فيها سهو ولا خبط من جهة الكتابة ولا من جهة العبارة
كتبه الفقير ابراهيم الشهير برهان زاده على سبيل التسويد رحمه الله

Iz navedenog bi se moglo razumiti da je prepisivač Ibrāhim Burhānzade i da je on ovaj prepis ispravio pred samim piscem Šaiḫzade na njegovim predavanjima, kao njegov savremenik i učenik. Međutim, podrobnijim pregledom rukopisa da se ustanoviti da je prvi dio pisan vrlo lijepo i pravilno, a drugi dio (zadnjih 61 list) pisan je slabo i mjestimično nepravilno. Prema tome primjerak, a naročito ovaj zadnji dio, nije ispravljen pred piscem. Možda je ovaj dio dopisao Ibrahim Burhanzade i to iz primjerka koji je bio prepisan rukom nekog piščevog učenika koji je unio navedenu bilješku, što je dopisivač Ibrahim doslovno prenio, a zatim nevješto stavio svoj potpis tako da na prvi mah izgleda da je njegova cijela bilješka. Ili je, možda, Ibrahim Burhanzade zaista savremenik i učenik piščev, ali ovaj rukopis on nije pisao, nego neko drugi iz njegova ispravljenog primjerka, koji je, možda, sve doslovno prepisao svojim nevještim i pogrešnim pismom, pa i gornju bilješku, a sebe uopće nije potpisao.

299. **1716.**

L. 189; 21 × 15. Papir tamnobijel, čvrst, povez polukožni.

1. L. 1 — 153. ISTO

Fragment od 4. do 39. ajeta u suri al-Baqara.

Ta'līq.

Na prvom listu je ispisan naslov i razne bilješke.

Na l. 154 — 158 nalaze se bilješke iz tefsira i nekoliko hadisa.

2. L. 159. — 160. كتاب نثر اللآلى من كلام امير المؤمنين على بن ابى طالب

Izreke halife 'Alije, poredane abecednim redom prema prvoj riječi izreke. Sabrao i poredao Abū 'Alī al-Ḥasan b. al-Qāsim aṭ-Ṭabarī, kako je to navedeno u rukopisu.

Godina piščeve smrti u nekim izvorima zabilježena je 305/917, a u nekim 350/961.

Kairo I, 368; Ibn Ḫallikān I, 130; Isma'īl-paša, *AM* I, 270.

Početak:

هذا كتاب نثر اللآلى من كلام امير المؤمنين على بن ابى طالب رضى الله عنه جمعه
ابو على الطبرى على حروف الهجاء. ايمان المرء يعرف من ايمانه

Na l. 161 — 189. nalaze se bilješke i zapisi iz tefsira, hadisa, fikha i tesavufa većinom na arapskom jeziku i nešto na turskom, što je sabrano kao materijal za propovijedi (vaz).

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

300. 2334.

L. 166; 21 × 16. Papir deblji, čvrst, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 135. ISTO kao br. 249.

Glosa posljednjem dijelu komentara (od sure an-Naba' do kraja Qur'āna).

Na l. 1ª zapis: قطعة من حاشية تفسير القاضى للعالم الشهير شيخ زاده رحمه الله

Nasḫ-ta'līq.

Prepis dovršen 1169/1755.

2. L. 136 — 154. شرح الحسينية فى البحث و المناظرة

Komentar risali *al-Ḥusainiyya* o disputaciji od nepoznatog pisca (v. br. 145,[8]).

Ta'līq.

3. L. 156 — 166. رسالة فى فن المناظرة

Risala o disputaciji za početnike. Napisao Muḥammad Sačaklizade, umro 1150/1737.

Brock. II, 370.

Početak:

بسم الله و بحمده . . . يقول البائس الفقير محمد المدعو بساچقلى زاده . . . هذه رسالة فى فن المناظرة عملتها لك يا ولد و لامثالك المبتدئين

Pismo kao prethodno. Na rubovima obiju posljednjih risala nalaze se mnoge bilješke i komentari u vezi sa tekstom.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

301. 2643.

L. 206; 21 × 16. Papir bijel, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 193. ISTO kao br. 249.

Jedan svezak. Sadrži glose komentaru džuza 'Amma.

Nasḫ prilično lijep. Na listu 1ª je naslov.

Prepis dovršen sredinom džumada I 1083/1672.

2. L. 194 — 206. Fragment iz neke glose. Sadrži tumačenje sura od aḍ-Ḍuḥā do al-'Ādiyāt.

302. 1737.

L. 173; 21,4 × 16,5. Papir bijel, čvrst; povez polukožni.

1. L. 1 — 125. ISTO kao br. 249.

Glosa komentaru džuza 'Amma. Tekst se u ovome rukopisu nešto razlikuje od teksta drugih primjeraka.

Nasḫ i ta'līq. Naslovi sura pisani su crvenim mastilom.

Prepisao Ḥasan b. 'Omar, 12. redžeba 1170/1757. U zapisu pred tim imenom precrtano je ime al-Hağī Ramaḍan b. al-Hağī 'Alī, iz čega se može razumjeti da je Ḥasan ovaj rukopis prepisao iz Hağī Ramaḍanovog rukopisa.

Na početku ima zapis iz kojeg se vidi da je primjerak uvakufio raniji vlasnik Aḥmad b. Muṣṭafa.

2. L. 126 — 167. (شرح بدء الامالى).

Komentar Bad al-amālije (v. br. 115,[3]) od nepoznatog pisca.

Početak: الحمد لله رب (!) القائم الموصوف باوصاف الكمال

Nasḫ. Prepisao Muṣṭafa b. Muhammad, 7. zulhidže 1164/1751.

3. L. 168 — 171. القصيدة النونية

Spjev o vjerovanju, što ga je napisao Maulānā Ḫiḍr-bey b. Ğalāluddīn, umro 863/1458.

Brock. II, 229.

Početak: الحمد لله عالى الوصف و الشان. منزه الحكم عن آثار بطلان

Nasḫ. Prepis dovršen u šabanu 1161/1748.

4. L. 172 — 173. مفهوم فرائض

Kratka rasprava iz nasljednog prava na turskom jeziku.

Početak: ميتك تركه سنه متعلق اولان حقوق

303. ISTO kao br. 249. 3298.

Četvrti ili *peti* svezak. Sadrži glose od početka sure at-Tauba do kraja sure Yūsuf.

L. 182; 23 × 16,3. Riq'a, pisana vještom rukom. Papir tamnobijel, čvrst. Zadnjih nekoliko listova oštećeno vlagom i popravljeno. Povez poluplatneni.

Na prvom čistom listu naslov, pisan rukom H. Mehmeda Handžića.

Na istom listu imaju zapisi, iz kojih se vidi da je vlasnik ovog sveska bio Aḥmad b. Muṣṭafa, muderis Gazi Husrevbegove medrese i da ga je on uvakufio.

Rukopis je, izgleda, iz XVII stoljeća.

304. ISTO **3782.**

Svezak prvi, sadrži tumačenje od početka komentara do 8. ajeta u suri al-Baqara.

L. 179; 29 × 19,5. Nasḫ pomiješan sa ta'līqom, krupno pisan. U pisanju ima znatnih grešaka. Sve stranice su obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, čvrst, povez polukožni, oštećen.

Na unutarnjoj strani prve korice zapis u kome se spominju vlasnici: 'Abdulbaqī, Ibrahīm i Muhammed, sinovi Hadži Ibrahim-efendije »dok su bili u gradu Čajniče«, pribilježeno u mjesecu rebiul-evelu 1102/1690. g.

Rukopis je vjerovatno iz druge polovine XVII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

305. ISTO **3952.**

Svezak treći, nepotpun u početku i na kraju. Sadrži tumačenje od sure al-A'rāf do sure an-Nūr.

L. 382; 20,4 × 13,2. Ta'līq sitan, pisan različitim rukopisima i različitim perom. Papir bijel i crven, povez polukožni, oštećen, druga korica izgubljena.

Na početku je sadržaj.

U prvoj polovini sveska na završetku sure Ra'd piše: حررفى اواسط ربيع الاخر لسنة ١٠٣٨ , što znači da je prepis dovršen sredinom rebi-ul-ahira 1038/1628.

306. ISTO **4022.**

Fragment. Početni listovi izgubljeni. Prvi list počinje dijelom prvog ajeta sure al-Haǧǧ (ان زلزلة الساعة شئ عظيم) i sadrži tumačenje do kraja sure an-Nūr.

Na kraju rukopisa ima zapis u kom se kaže da je prepis ovoga rukopisa završen u rebiu I 946/1539. (dakle pet godina prije smrti Šaiḫzade-a), i da ga je prepisao neki autorov učenik. Sravnjivanje sa štampanim primjerkom i jednim rukopisom upućuje da je ovo posebna skraćena redakcija.

L. 45; 20,2 × 12. Ta'līq, sitno pisan. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni, oštećen; prva korica izgubljena.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

307 — 313. ISTO **3907, 3922, 3642, 3958, 4057, 3664, 3990.**

Sedam svezaka jednog kompleta, čija su dva prva sveska izgubljena. Ovdje se nalaze svesci od III do IX, od kojih su neki nepotpuni.

Nasḫ pomiješan sa ta'līqom, čitljiv, pisan različitim perom i vjerovatno različitim rukopisom. Na rubu nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Na početku svakog sveska obično se nalazi sadržaj. Papir bijel i tamnobijel, čvrst. Povez polukožni, oštećen. (Samo jedan svezak ima kožni povez).

Svezak treći. L. 265; 21,5 × 16. Sadrži tumačenje sura Āli 'Imrān, Nisā, i Maida.

Na l. 1ª je sadržaj i zapis o zavještanju.

Na kraju su dva zapisa, u kojima se kaže da je prepis ovog sveska dovršen 953/1546. i da je sravnjen sa drugim ispravljenim primjerkom.

كتابته فى ذى القعدة سنة ثلث و خمسين و تسعماية قوبلت هذه النسخة الشريفة
من اولها إلى آخرها حرفا بحرف بعون الملك الوهاب

Svezak četvrti, nastavak prethodnog. L. 253; 21,5 × 16.

Na početku pri uvezivanju dodato nekoliko listova, na kojima se nalaze razni zapisi, a najviše o skromnosti i askezi (zuhd).

Svi listovi pri vrhu zahvaćeni vlagom. Na kraju nedostaje nekoliko listova tako da se završava tumačenjem 117. ajeta iz sure at-Tauba.

Svezak peti. L. 244; 21 × 14,8. Sadrži tumačenje od početka sure Yūnus do kraja sure Isrā.

Na rubovima nekih listova nalaze se bilješke koje se odnose na tekst.

Prepis dovršen 994/1586.

Svezak šesti. L. 274; 20 × 15. Sadrži tumačenje od sure al-Kahf do kraja sure aš-Šu'arā'. Po presjeku listova je naslov:

السادس للشيخ زاده على القاضي البيضاوى

Svezak sedmi, od kojeg se nalazi samo fragment u početku. L. 40; 22 × 17. Obuhvata tumačenje sura an-Naml i al-Qaṣaṣ.

Svezak osmi. L. 285; 21,8 × 16. Sadrži tumačenje od početka sure al-Malāike (Fāṭir) do kraja sure al-Ḥuǧurāt.

Naslovi i kratki tekstovi komentara podvučeni crvenom linijom. Nazivi sura pisani crvenim mastilom.

Svezak deveti, nepotpun na kraju. L. 78; 21 × 16. Sadrži glosu od početka sure Qāf do uključivo jednog dijela sure al-Ḥašr.

U početku je sadržaj u kome su navedene sve sure od Qāf do kraja Qur'āna, iz čega se vidi da je ovaj svezak obuhvatao sve to kad je bio kompletan.

Ispod toga je zapis u kome neki čitalac kaže da je ovu knjigu pozajmio od Ṣalih-efendije Šāmīzāde 93. (= 1093/1682 ili 1193/1779).

Nazivi sura pisani crvenim mastilom. Karakteristično je da se kod naziva sura na rubu označava broj riječi i slova u njima. Zadnja dva lista pisana drugim rukopisom i drugim perom.

Prepis dovršen u saferu 954/1547, kako se to vidi u bilješci na kraju tumačenja sure al-Ḥadīd.

Prepis cijelog djela završen je između 953. i 994/1546 — 1586, kako se to vidi iz zapisa na kraju trećeg i petog sveska.

Primjerak je uvakufio carski odabaša (*ḫāṣ odabaši*) Ḥasan-aga za medresu (dershane) kapu-age u Mostaru, kako stoji u zapisu na početku svakog sveska:

بو كتابى حالا خاص اودا باشى عزتلو حسن اغا حضرتلرى قصبهٔ موستارده قپو اغاسنك
وقف ايلدوكى درسخانه سنه لوجه الله تعالى وقف ايلمشلر شو شرطله كه استنساخ و مطالعه
ايدن درس خانه‌دن طيشرو چيقرميه ...

Na početku se obično nalazi i sadržaj dotičnog sveska.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

314. **360.**

L. 191; 27 × 15,5. Papir tamnobijel, prost, zahvaćen vlagom, povez kožni sa ornamentima na koricama.

1. L. 1 — 34. حاشية على خطبة تفسير البيضاوى ili حاشية جامعة للعلوم

Glosa uvoda Baiḍavina tefsira. Napisao Ḥusain b. Šihābuddīn al-Qāwān al-Gīlānī, kako se to vidi na l. 1ª, gdje ispod gornjeg naslova stoji:

صنفها شيخى ومقتداى التبتل الى الله تعالى حسين بن شهاب الدين القاوان الكيلانى

Pisac je umro 889/1484.

Ismā'īl-paša, *Ḏail* I, 138.

Početak nakon besmele:

الحمد لله رب العالمين و صلى الله و سلم على سيدنا محمد و آله و صحبه اجمعين.
اما بعد فلا يخفى ان هذه حاشية جامعة للعلوم لاسيما علم التفسير على خطبة تفسير البيضاوى

Nasḫ čitak. Prepis naručio (... استكتبه) Muḥammad b. Ḥuṣain al-Qonawī al-Maulawī al-Wakwī (?), kako se to vidi iz njegova zapisa i potpisa, kao i s prvog lista slijedećeg djela u ovom svesku. Prepis je dovršen u petak 8. muharema 998/1589. Iz zapisa ispod naslova vidi se da je nepoznati prepisivač savremenik i učenik pisca, jer ga naziva svojim učiteljem (شيخى و مقتداى).

Na prvim čistim listovima su zapisi o nekim poukama, te potpis i pečat bivšeg vlasnika Džinozade. Na trećem čistom listu u vrhu piše: »Vrijednost 71 para« (قيمت ٧١ پاره). Na l. 1ª je naslov i razni zapisi, među kojima i spomenuti potpis vlasnika koji je naručio prepis djela, te pečat vakufa Džinozade i ove biblioteke. Na trećoj stranici je zapis o zavještanju i pečati vakifa.

2. L. 35 — 191. احكام الدلالة على تحرير الرسالة (شرح الرسالة القشيرية)

Komentar djelu *Risala al-Qušairiya* iz mistike (tasawwuf). Risalu je napisao Abu 'l-Qāsim 'Abdulkarīm b. Hawāzin al-Qušairī, umro 465/1073, a ovaj komentar al-Qāḍī Zakariya b. Muḥammad al-Anṣārī, umro 910/1504 ili 926/1520.

Brock. I, 432, S. I, 771.

Početak, nakon kratkog prepisivačevog uvoda i besmele:

قال الشيخ الامام العالم ... ابو يحيى زكريا بن الشيخ محمد بن الشيخ احمد
بن الشيخ زكريا الانصارى ... الحمد لله الذى يسر سبيل السالكين على العارفين

Nasḫ. Tekst risale pisan je crvenim, a komentar crnim mastilom. Ovaj rukopis sadrži prvi svezak komentara.

Prepisao gornji prepisivač u nedelju 6. rebia II 998/1589.

انتهى الجزء الاول . . . و وافق انتهاءه قبيل صلاة الظهر من يوم الاحد سادس ربيع الثانى سنة ثمان و تسعين و تسعمائة

315. حاشية صبغة الله على تفسير البيضاوى **3371.**

Glosa Baiḍawīnu komentaru Qur'āna. Napisao Ṣibgatullah b. Rawḥullah b. Ǧamalullah al-Barwaǧī al-Hindī, umro 1015/1606, (ili Ṣibgatullah b. Ibrāhīm al-Ḥaydarī, umro u Bagdadu 1187/1773?)

Zarkili, *al-A'lām* I, 428, Ḫulāṣat al-aṯar II, 243.

Ovaj svezak obuhvata glose od početka komentara do kraja prve sure (Fātiḥa). Početak nakon besmele:

و بك استعين يا فياض قوله الحمد لله الذى نزل الفرقان افتتح كتابه بعد التيمن بالتسمية . . .

L. 189; 21,5 × 15. Nasḫ-ta'līq. Papir bijel, gladak; povez polu-platneni, nov.

Na početku razne manje važne bilješke i potpisi dvojice ranijih vlasnika. Na l. 1ª je zapis na turskom jeziku i tri pečata. U dva mala piše: ما شاء الله لا قوة الا بالله, a u trećem većem ispod toga: vlasnik al-Haǧ Muṣṭafa Ṣidqī 1179/1765.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

316. التعليقات ـ حاشية الشيروانى على تفسير البيضاوى **308.**

Glosa Baiḍawīnu komentaru Qur'āna. Napisao Muḥammad Emīn b. Ṣadruddīn aš-Širwānī, umro 1036/1626.

ḤḪ I, 192; Ismā'īl-paša, *AM* II, 275; Kairo I, 46.

Svezak prvi, sadrži glose od početka komentara Qur'āna do kraja ajeta: فى قلوبهم مرض فزادهم الله مرضا u početku sure al-Baqara.

Početak poslije besmele:

الحمد لله الذى شرح صدر من تأدب و رفع قدر من تأهل للعلم و تأهب

L. 171; 27 × 17,5. Ta'līq čitko pisan. Papir tamnobijel, čvrst, povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na sredini korica.

Na kraju tumačenja prve sure nalazi se piščev zapis u kome kaže da je završio tumačenje ove sure 14. rebiul-evela 1034. Na istom mjestu pisac kaže da je o tumačenju Fatihe pisao prije 20 godina i da je sada to izmijenio i nadopunio.

Na l. 1ª je potpis vlasnika ovog sveska: 'Abdullah Kantamirizade. Ispod toga pečat, po svoj prilici njegov.

Prepisao spomenuti vlasnik Kantamirizade kako se to može zaključiti po rukopisu.

317 — 318. حاشية الشيروانى **3815, 3818.**

Glosa Baiḍawīnu komentaru Qur'āna. Napisao Muḥammad b. Ǧamaluddīn b. Ramaḍān aš-Širwānī, umro 1022/1613.

Brock. S. I, 740,[24].

Na drugom mjestu Brockelmann (I, 417) kaže da je pisac umro 1063/1653.

Kompletan primjerak u dva sveska.

L. 474 (I) + 233 (II); 27 × 18. Nasḫ pisan čitko i prilično pravilno. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Stranice obrubljene sa po dvije crvene linije. Papir tamnobijel, čvrst; listovi prosuti. Povez prvog sveska kožni, oštećen, sa ornamentima na koricama, a povez drugog sveska izgubljen.

Svezak prvi. Sadrži tumačenje od početka Qur'āna do 158. ajeta sure al-An'ām. Izgleda da je svezak na kraju nepotpun.

Početak:

توكلت على الحى الذى لا يموت . قال الفقير الى الله الغنى محمد بن جمال الدين بن رمضان الشيروانى المسكرى غفر الله له و لوالديه و المسلمين بعد حمد الله العليم العلام و صلواته على رسوله محمد سيد الانام

U početku ima bilježaka o vjerovanju. Na l. 1ᵇ je zapis u kome se kaže da je ovaj tefsir uvakufljen za medresu u Mostaru. Ispod toga je pečat vlasnika i vakifa Aḥmad b. 'Alije (بنده احمد بن على), a isti takav pečat nalazi se i na kraju pri dnu lista.

Svezak drugi, nastavak prethodnog. Sadrži tumačenje negdje od 71. ajeta sure Yūsuf do kraja Qur'āna. Nepotpun na početku i na kraju.

Prvih pet listova oštećeno namjernim rezanjem. Prva stranica ovdje počinje riječima:

فائدة فى الاخبار و يجاب بان فائدة تخصيص الجزء بما اضيف اليه

Zadnji list završava tumačenjem sure al-Mesed.
Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.
Iz Karađoz-begove biblioteke.

319. عناية القاضى و كفاية الراضى 212.

(حاشية الشهاب على تفسير البيضاوى)

Glosa Baiḍawīnu tefsiru. Napisao Šihābuddīn Aḥmad b. Muḥammad b. 'Omar al-Ḫafāğī al-Miṣrī, umro 1069/1658.

Brock. S. I, 740,[31].

Svezak prvi. Obuhvata tumačenje od početka tefsira do ajeta: الذين ينقضون عهد الله من بعد ميثاقه na početku sure al-Baqara.

Početak:

بسم الله الرحمن الرحيم و به نستعين و صلى الله على محمد و على آله و صحبه و سلم تسليما يا مفيض البركات و منزل الآيات البينات افتح عيون بصائرنا بمشاهدة انوارك . . .

L. 305; 31 × 21. Nasḫ. Papir bijel, čvrst, povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na sredini korica.

Na prvoj stranici ima zapis iz koga se vidi da je rukopis bio u posjedu 'Izzetī Ṣaliḥa, kadije u Bosna-Brodu (Travnik). Ispod toga je njegov mali pečat u kome stoji: عبده صالح.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

Uvakufio Hromozade Ṣalih-efendī (v. njegov pečat na početku i na kraju).

320. ISTO 2126.

Svezak prvi, sadrži tumačenje od početka Qur'āna do ajeta: او كصيب من السماء فيه ظلمات و رعد و برق u početku sure al-Baqara. Po presjeku listova pogrešno je stavljen naslov: القطعة الاولى من شيخ زاده.

L. 231; 20 × 14,8. Ta'līq sličan riq'i, pisan vještim rukopisom. Pri kraju su 22 lista dopisana kasnije drugim rukopisom. Papir bijel, deblji, povez kožni, oštećen.

Na listu 1[a] ima potpis poznatog turskog pjesnika: شيخى زاده محمد افندى. Na unutarnjoj strani druge korice je pečat preprodavaoca knjiga Muhameda Aganagića iz Sarajeva.

Rukopis je iz XVII stoljeća.

321. ISTO 3767.

Treći ili *četvrti svezak* nepotpun u početku i na kraju, pa ga je teško identifikovati. Ovdje se nalazi tumačenje od početka do kraja sure Hūd. Na jednom mjestu na predzadnjem listu ovdje stoji: و الجواب فى شرحنا للدرة . . . »odgovor (o upotrebi riječi كافة) nalazi se u našem komentaru djela *ad-Durra*«. To je poznato djelo o jeziku koje je prokomentarisao Šihābuddīn al-Ḫafāğī. Po tom sa sigurnošću zaključujemo da je ova glosa njegova.

L.402; 29,8 × 20. Nasḫ. Naslovi pisani crvenim mastilom. Stranice obrubljene crvenim linijama. Svezak je znatno oštećen vlagom. Korice i mnogi listovi otkinuti i iskidani.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

322. حاشية على ديباجة تفسير البيضاوى لابراهيم الموستارى 4006.

Glosa uvodu Baiḍawīna komentara. Napisao Ibrāhīm, b. Šaiḫ al-Hağī Ismā'īl al-Mostārī (Opijač) 1124/1712. Ovu glosu napisao je u vrijeme kad je držao predavanja iz ovog tefsira, kako to sam kaže u početku svog uvoda. Umro je oko godine 1138/1725, kako se to može zaključiti po bilješkama na rukopisima njegova djela o arap. sintaksi (*al-Mūḫtaṣar fī an-naḥv,* v. u ovoj bibl. pod br. 2006 i 3629,[1]).

Početak:

نحمدك اللهم يا من نزل الكتاب المبين و احكم آياته بحيث لا يتوجه اليه معارضة المعارضين . . . اما بعد فيقول العبد الفقير ابراهيم بن الشيخ الحاج اسماعيل الموستارى

L. 21; 20 × 13,5 Ta'līq. Rukopis je, po svoj prilici, autograf. Papir bijel, gladak. Povez polukožni, oštećen.

U gornjem uglu zadnjeg čistog lista, pisac posvećuje i poklanja ovaj mali rad (»kaplju«) niškom defterdaru Hadži Mustafi koga, kako se vidi iz zapisa, mnogo cijeni. Ispod toga: godina (11) 32. po H.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

323. شرح اسماعيل حق البروسوى على تفسير الجزء الاخير للقاضى 680.

Glosa posljednjem dijelu Baiḍavinog tefsira. Napisao Isma'īl Haqqī al-Brusewī, umro 1137/1724.

Brock. S. I, 741, 62.

Tri dijela u jednom svesku. Autor je djelo započeo u Damasku, a završio u Brusi, zadnje godine svog života.

Početak:

حمدا لمن نزّل انباء النبيه الانذار و التنبيه . . . و بعد فيقول العبد الفقير الشيخ اسماعيل حقى البروسوى هذا شرح على تفسير الجزء الاخير للقاضى

L. 414; 23,8 × 16. Nasḫ, pisan pravilno. Nazivi sura i tekst Qur'āna pisani crvenim mastilom, a tekst tefsira podvučen crvenom linijom. Papir bijel, čvrst, povez kožni, sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepisao neki 'Omar Bošnjak (al-Bosnawī), portir (al-bawwāb) medrese Šāhzade, u ponedeljak 25. rebiul-evela 1238/1822.

324. نور الافئدة للشيخ عثمان الكماخى 566.

Glosa Baiḍawīnu komentaru džuza Amma. Napisao 'Oṯman b. Ya'qūb b. Ḥusain b. Muṣṭafa al-Kamāḫī al-Istanbulī, stanbulski muderis i vaiz, umro 1171/1757. Obuhvata tumačenje od početka sure an-Naba' do kraja Qur'āna. Rad je, kako sam pisac kaže kompilacija raznih komentara i glosa.

Ismā'īl-paša, *AM* I, 659.

Početak: الحمد لله الذى شرح صدورنا بالنبأ العظيم

L. 319; 27,5 × 19. Nasḫ pisan krupno i prilično nepravilno. U vrhu prve stranice prost unvan i na rubu mala rozeta. Prve dvije stranice obrubljene tankim crnim i jednom širokom zlatnom, a ostale

crvenom linijom. Naslovi sura i tekst Qur'āna pisani crvenim mastilom, a tekst komentara podvučen crvenom linijom. Papir bijel, čvrst. Povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na sredini korica.

Prepis završen muharema 1153/1740.

Na l. 1[a] je naslov i zapis s potpisom i pečatom nekadašnjeg vlasnika kadije Hadži Muṣṭafe.

325. تفسير النسفى ili مدارك التنزيل و حقائق التأويل 3775.

Komentar Qur'āna. Napisao Abū 'l-Barakāt 'Abdullah b. Aḥmad b. Maḥmūd an-Nasafī, umro 710/1310.

Brock. II, 197.

Jedan svezak, obuhvata čitav komentar, samo je u prvom dijelu nepotpun, jer je izgubljeno više listova iz toga dijela.

Početak (ovdje): المتصف بالالوهية قبل كل موجود

L. 518; 29,5 × 18,8. Nasḫ lijep, starinski. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Naslovna stranica ukrašena zlatnim pismom i lijepim ornamentima u zlatnoj i plavoj boji, ali je ovaj prvi list znatno oštećen vlagom. Prve dvije stranice ukrašene jednom plavom, sa dvije tanke crne i širokom zlatnom linijom. Papir žućkast i tamnobijel. Listovi prosuti. Originalni povez izgubljen, a korice koje se nalaze nisu od ovog djela. Druga postojeća korica divno ukrašena zlatnim ornamentima.

Prepisao Muḥammad b. 'Abdullah at- Tanahi aš-Šafi'ī 20. zul-kade 912/1506, kako se to vidi iz zapisa na kraju.

و قد وقع الفراغ من كتابته .. على يد العبد الفقير محمد بن عبد الله الطناحى نسبا الشافعى مذهبا . . . فى اليوم المبارك و هو العشرين (!) من شهور ذى قعدة الحرام من شهور سنة ٩١٢ .

Na l. 1[a] je zapis iz koga se vidi da je rukopis uvakufljen 1064/1653.

Na kraju se nalaze dva pečata nekadašnjeg vlasnika

(بنده احمد بن على).

Iz Karađoz-begove biblioteke.

326. غرائب القرآن و رغائب الفرقان 101.

Komentar Qur'āna. Napisao Nizāmuddīn Ḥasan b. Muḥammad b. Ḥusain al-A'rağ al-Qummī an-Nīsābūrī, zvani Niẓām al-A'rağ, umro 728/1327.

Brock. S. II, 273, 1.

Fragment. Obuhvata dio sure Furqān do sure Yāsīn.

L. 102; 33,5 × 21,5. Nasḫ lijep. Naslovi pisani crvenim mastilom. Tekst Qur'āna pisan krupnije po više ajeta na jednom mjestu, lijepim rukopisom i sa svim znakovima kao u mushafu. Papir tamnobijel, glat, povez papirni, nov.

Rukopis je vjerovatno iz XVI stoljeća.

327. التأويلات النجمية لاحد افاضل الصوفية 206.

Komentar Qur'āna napisan iz aspekta islamskog misticizma (tesawwuf). Ovo djelo napisala su dva autora. Prvi, koji je obradio komentar od početka Qur'āna do 19. ajeta u suri aḏ-Ḏāriyāt, nije poznat. Njegovo djelo nastavio je i dovršio njegov učenik Abu 'l-Makārim Aḥmad b. Muḥammad b. Aḥmad al-Bayananākī (al-Bayabanākī) as-Samnānī 'Alā' ad-Daula, umro između 736 — 740/1336 — — 1339. godine.

Kairo [1] I, (1310/1892), 134; Brock. S. II, 281,[3].

To se vidi iz ovoga zapisa u samom rukopisu (l. 479b):

انتهى المصنف الى هنا و توفى رحمه الله و كمله علاء الدولة تلميذ الشيخ

Gornji naslov je prema katalogu Kairske biblioteke dok ovaj naš primjerak nema naslova. Na l. 1a neko je zapisao da je ovo tefsir Ṣalaḥuddina Ṣafedije što nije tačno. Međutim, na l. 486b (na kraju tumačenja Fatihe, a prije tumačenja sure Ṭūr) nalazi se nejasna, sufijskim jezikom i stilom napisana bilješka koju je napisao autor drugog dijela 'Ala ad-Daule, iz koje bi se moglo razumjeti da je ovom djelu naziv: مطلع النقط و مجمع اللفظ.

Spomenuta bilješka glasi:

هذا اول المجلد الرابع عشرين ـ كذا ـ من كتاب مطلع النقط و مجمع اللفظ و من
الطور المجلد العشرون ـ كذا ـ منه و مجلدات كتاب مطلع النقط من غير تفسير مواقفه

ـ ؟ ـ ثماني و عشرون و تفسير المواقف و هي مائة و احدى و ثلاثون الفا و مائة و احدى
و ثلاثون ـ ؟! ـ و قد كتبت بالهام شرح موقفين منها ان ورد على قياسا عليهما يكون
ثلاثة آلاف و اربعمائة و خمسة و ستين مجلدا ـ كذا ـ كل مجلد اربعون كراسا عشرة
اوراق كل ورقة اربعون سطرا

Djelo pak pod tim nazivom ne nalazimo u pristupačnim izvorima.

Nastavljajući komentar svoga učitelja, 'Ala ad-Daula je napisao uvod o nekim općim pojmovima i terminima iz tesavufa, a zatim je sam napisao komentar prve sure iako je to učinio njegov učitelj na početku svoga djela. Na kraju tog svog komentara Fatihe stavio je gornju bilješku. Po tom je prešao na tumačenje sure Ṭūr, ostavljajući tako veći dio sure aḏ-Ḏāriyāt (od 19. ajeta do kraja) neprotumačen.

Naš rukopis predstavlja kompletno djelo u jednom debelom i velikom svesku.

Početak:

رب تمم بالخير . . . الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على محمد و آله
الاكرمين قال الشيخ رحمه الله و نفعنا به و بعلمه في الدارين سميت الفاتحة لعنيين

Početak nastavka na l. 479b:

قال الشيخ العالم القطب مظهر الحق . . . ابو المكارم احمد بن محمد البيابانكى
المعروف بعلاء الدولة السمانى ـ كذا ـ الصنف الاول فى الاصطلاحات التى لابد للمستفيد
المسترشد من معرفتها . . .

L. 565; 29,5 × 21. Ta'līq lijep, a manji dio nasḫ. Naslovi sura pisani crvenim mastilom, a tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Na širokim rubovima samo nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Bilješke su pisane rukom istog prepisivača. Papir bijel, reblji. Prva dva lista oštećena upotrebom i popravljena. Povez kožni oštećen, popravljen, sa zatvaračem.

Na l. 1a sadržaj i razni zapisi s područja tradicije, fikha i jezika. U vrhu prve stranice ima zapis da je ovaj rukopis uvakufio Abu Bakr b. Oṭmān b. Isma'īl-paša za biblioteku Osman efendije al-Akovalije u Sarajevu (tj. Šehdi-efendinu biblioteku) 1179/1765.

وقف هذا الكتاب الشريف ابوبكر بن عثمان بن اسماعيل پاشا بمدينة سراى بوسنه
بكتبخانه عثمان افندى الاقاووهلى . . . لسنة تسع و سبعين و مائة و الف

Početak nekih sura označen crvenim svilenim končićem vezanim za uzdužni rub listova.

Prepis dovršen 11. rebīul-evela 1009/1600, a možda i ranije, kako se to vidi iz zapisa u kome je nepoznati prepisivač označio datum prepisa na neobičan način bilježeći datum smrti svoga oca, što pokazuje mogućnost da su se oba slučaja desila istog datuma.

تمت بعونه تعالى انتقل ابوى من دار الدنيا الى دار العقبى فى يوم السلام ؟ من
احدى عشر شهر ربيع الاول من سنة تسع بعد الالف . . .

Prema tome ovo je najstariji poznati primjerak ovog komentara. Mnogo je stariji od rukopisa Kairske biblioteke koji je prepisao neki Muḥammad Hāšim Bošnjak 1286/1869.

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

328. لباب التأويل فى معانى التنزيل ili kraće تفسير الخازن 120.

Komentar Qur'āna koji je napisao 'Alāuddīn 'Alī b. Muḥammad b. Ibrahīm al-Bagdadī as-Ṣūfī al-Ḫ ā z i n, umro 741/1340. Djelo je dovršio 10. ramazana 725. g.

Brock. S. II, 135,1.

Svezak prvi. Sadrži tumačenje od početka Qur'āna do 64. ajeta u suri Maryam. Sastoji se od dva dijela.

Početak nakon besmele glasi:

الحمد لله الذى خلق الاشياء فقدرها تقديرا و صور شكل الانسان فاحسنه تصويرا

L. 353; 32 × 23,5. Nasḫ jednostavan, sitan. U pismu ima grešaka. Tekst Qur'āna, izuzev Fātihe, pisan crvenim mastilom. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

Prepisao Muṣṭafa 'Abdulḥāfiẓ Serḥān b. 'Īsā Serḥān u utorak 22. šabana 1205/1791, kako je to označeno u bilješci na kraju prvog dijela u dnu lista 285b.

329 — 332. ISTO **523, 326, 321, 318.**

Kompletan primjerak u četiri sveska prepisan istom rukom.

L. (ukupno) 1525; 24,5 × 17. Ta'līq pomiješan mjestimice s nasḫom. Naslovi sura pisani crvenim mastilom. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Prve dvije stranice ukrašene tankim crnim

i sa dvije široke zlatne linije. Papir bijel, glat, čvrst, povez kožni, originalan, sa otiskom ornamenata na koricama i sa zatvaračem.

Svezak prvi. L. 393. Sadrži tumačenje od početka Qur'āna do konca sure Nisā'. Na početku je sadržaj.

Svezak drugi. L. 429. Sadrži tumačenje od početka 5. sure (al-Māida) do kraja 11. sure (Hūd).

Svezak treći. L. 388. Sadrži tumačenje od početka 12. sure (Yūsuf) do kraja 33. sure (al-Aḥzāb).

Svezak četvrti. L. 315. Sadrži tumačenje od početka 34. sure (Saba') do konca Qur'āna.

Prepisao 'Abdullah b. Aḥmad b. H. Muḥammad Kantamīrī posljednjeg dana ševala 1184/1770. Prepisivač je tada bio u dubokoj starosti.

حرره الفقير الحقير كثير الذنب و التقصير بالقلم الكسير و التعب الكثير مع ما اصبت
من المصائب و ابتليت من النوائب بفقد العيال و الاولاد و فوت ثمرة الفؤاد فكنت وحيدا
بلا انيس و فريدا بلا جليس مع كثرة سنى و هرمى و غلبة حزنى و المى و انا الفقير عبد الله بن
احمد بن الحاج محمد عفى عنا و لوالدينا و لاساتيذنا الله الصمد و قد وقع الفراغ من تنميقه
بعون الله و حسن توفيقه فى سلخ شوال المكرم لسنة اربع و ثمانين و مائة و الف

Iz Kantamirine biblioteke.

333 — 334. ISTO **579, 188.**

Dva sveska koji čine jedan komplet prepisan istom rukom i izrađen u svemu jednako.

L. 382 + 528; 29 i 31 × 20. Nasḫ lijep. Naslovi pisani krupnim pismom. Tekst Qur'āna pisan crvenim. Prve dvije stranice obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom, a ostale crvenom linijom. Papir bijel, tanak, čvrst. Ima oštećenih i prosutih listova. Povez kožni oštećen, rastavljen od knjige.

Svezak prvi, sadrži tumačenje od početka Qur'āna do kraja 9. sure (Tauba). Na početku sadržaj.

Prepis prvog sveska završen u srijedu 20. redžeba 1147/1734.

Svezak drugi, nepotpun u početku i na kraju, poderanih nekoliko listova u početku. Sadrži tumačenje od početka 10. sure (Yūnus) do početka 113. sure (al-Falaq). Prvi list izgubljen, a sljedećih devet znatno oštećeno.

Iz biblioteke Hadži Halil-efendije iz Gračanice, kako je to zabilježeno na nekim listovima (وقف شيخ الحاج خليل افندى الغرادچانيچه‌وى)

335 — 338. اللباب من علوم الكتاب 3833, 3826, 3827, 3834.

Komentar Qur'āna koji je napisao Šaiḫ Abū Ḥafṣ 'Omar b. 'Alī Ibn'Ādil al-Ḥanbalī ad-Dimišqī, umro poslije 880/1475. (jer je na kraju sure Ṭāhā u rukopisu Kairske biblioteke zabilježeno da je te godine dovršeno tumačenje te sure). Čitavo djelo ima šest ili osam svezaka. Ovdje se nalaze samo tri sveska u kojima su listovi prosuti, ispremetani, a svi su stavljeni pod četiri broja. Nedostaju svesci II, V i VI. Sve postojeće sveske potiču od istog prepisivača.

Brock. II, 114, S. II, 140.

Početak:

الحمد لله نحمده و نستعينه و نستهديه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيآت اعمالنا . . . و بعد فهذا كتاب جمعته من اقوال العلماء و افواه الفضلاء و سميته باللباب من علوم الكتاب

L. 191 (I) + 425 (II) +598 (III); 28 × 19. Nasḫ sitan, složen. Naslovi pisani crvenim mastilom. Papir tamnobijel, deblji. Listovi većinom prosuti i mnogi znatno oštećeni vlagom naročito na nekim mjestima. Povez oštećen ili je izgubljen.

Svezak prvi. Sadrži tumačenje od početka Qur'āna do kraja druge sure.

Prepis dovršen zadnjeg dana ševala 979/1572.

تم الجزء الاول المبارك . . . يوم السبت سلخ شهر شوال سنة تسع و سبعين و تسعمائة

Svezak treći, nepotpun na početku i na kraju. Sadrži tumačenja od 178. ajeta u suri al-A'rāf do kraja sure Isrā'.

Listovi 1 — 3, 61, 178 — 188. izgubljeni.

Svezak četvrti, sadrži tumačenje od početka sure al-Kahf do kraja sure Ṣād.

Izgubljeni listovi 318. i 383.

Ovaj svezak je zbog glomaznosti podijeljen na dva dijela i inventarisan pod dva broja.

Prepis dovršen oko 980/1573. kako se vidi iz zapisa na kraju prvog i u sredini četvrtog sveska.

Primjerak je prvobitno uvakufio Ahmed-aga za medresu u Mostaru, (v. zapis o tom na l. 1ª prvog sveska).

Iz Karađoz-begove biblioteke.

339. تفسير الجلالين 384.

Kratak komentar Qur'āna što su ga napisali: Ǧalaluddīn Abū 'Abdullah Muḥammad b. Aḥmad al-Maḥallī, umro 864/1459. i Ǧalaluddīn 'Abdurrahmān b. Abū Bakr as-Suyūṭī, umro 911/1505. g.

Brock. II, 145,6.

Prvi (al-Mahallī) napisao je drugu polovinu tefsira (od početka sure al-Kahf do kraja Qur'āna), a drugi (as-Suyūṭī) napisao je kasnije prvu polovinu (od početka Baqare do kraja al-Isrā'). Tumačenje Fatihe nalazi se na kraju.

Kompletan primjerak u jednom svesku.

Početak: الحمد لله حمدا موافيا لنعمه مكافيا لمزيده

L. 360; 26 × 18. Nasḫ. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Prva stranica obrubljena sa dvije, a ostale jednom crvenom linijom. Papir tamno bijel, deblji, povez kožni, oštećen, sa ukrasima na koricama.

Na l. 1ª je naslov i dva lična pečata nekadašnjeg vlasnika. Na kraju ima nekoliko stihova kojima prepisivač izražava svoju skrušenost i molitve.

Prepisao Aḥmad b. Muḥammad b. 'Alī b. Sālim b. Gunaim b. Salāme b. 'Abdurrahmān 5. šabana 982/1574.

تم تفسير المبارك على يد كاتبه . . . احمد بن محمد بن على بن سالم بن غنيم بن سلامه بن عبد الرحمن . . . فى خامس شهر شعبان المكرم سنة اثنين و ثمانين و تسعمايه

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

340. ISTO 1675.

L. 435; 26,5 × 16,5. Nasḫ čitak i krupno pisan. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Papir žućkast, deblji, povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepis dovršen 1159/1746.

Iz Kantamirine biblioteke.

341. ISTO 2706.

L. 208; 19 × 14. Nasḫ sitan. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Na rubovima nekih listova, naročito pri kraju, ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir tamnobijel, tanak. Povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata po sredini i uglovima korica.

Na l. 1ª naslov, sadržaj u stihovima u vertikalnom redu, zapisi o nekadašnjim vlasnicima, te njihovi lični i vakufski pečati. Tu je označena i cijena knjige (143 akče).

Prepisao za sebe Aḥmad b. Qāsim b. 'Alī b. Husain b. Aḥmad at-Tanhi (?) aš Šafi'ī u subotu polovinom džumada 'l-evela 982/1574, kako se to vidi iz zapisa na kraju.

Uvakufio Džinozade.

342. ISTO 3901.

L. 325; 22 × 16,5. Nasḫ. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Nazivi sura pisani crvenim mastilom. Prve dvije stranice ukrašene unvanima u bojama (zelena, blijedocrvena, blijedomodra i zlatna boja). Ostale stranice obrubljene sa tri tanke i jednom širokom zlatnom linijom. Papir bijel, čvrst. Povez kožni sa zatvaračem, oštećen i popravljen, ukrašen pozlaćenim ornamentima po sredini i uglovima korica.

Prepisao Šaiḫ Ḫalīl, kadija, godine 1164/1750.

U početku, na drugom čistom listu ima zapis i pečat nekadašnjeg vlasnika Muḥamed Šakira iz godine 1197/1783. Na l. 1ª pečat 'Alī Galib-paše Stočevića, a ispod toga zapis na turskom jeziku da je ova knjiga uvakufljena za biblioteku tekije u Mostaru 1258/1842.

343 — 344. ارشاد العقل السليم الى مزايا الكتاب الكريم 416, 427.

Komentar Qur'āna, napisao Abu 's-Su'ūd Aḥmad b. Muḥammad al-'Imādī, umro 982/1574. Na početku je naslov: تفسير ابى السعود, pod kojim je ovaj komentar obično poznat.

Brock. II, 439,1; Ismā'īl-paša, *AM* II, 253.

Dva sveska od jednog kompleta prepisanog istom rukom.

Početak: سبحان من ارسل رسوله بالهدى و دين الحق

L. 359 (I) + 340 (II); 29 i 30 × 20. Nasḫ lijep. Tekst Qur'āna pisan s početka crvenim mastilom (do ajeta يوم تجد كل نفس ما عملت من خير محضرا u suri Āli 'Imrān), a poslije crnim mastilom kao i komentar, s tim što su ajeta podvučena crvenom linijom. Papir bijel, deblji, glat. Rubovi široki na kojima se nalaze bilješke koje se odnose na tekst. Povez kožni.

Primjerak je bio u vlasništvu Kantamirije koji ga je uvakufio za Šehdinu biblioteku, kako se to vidi iz zapisa na raznim mjestima.

Svezak prvi, sadrži tumačenje od početka Qur'āna do kraja sure al-A'rāf. Na nekim mjestima u uvodu (prve dvije stranice) zamrljano, pa se neke riječi teško čitaju.

Svezak drugi, sadrži komentar od početka sure al-Anfāl pa do kraja sure al-Furqān. Na početku naslov: تفسير ابى السعود جلد ثانى i sadržaj ovog sveska.

Rukopis je vjerovatno iz prve polovine XVIII stoljeća.

345. ISTO 1380.

Svezak treći, sadrži komentar od sure aš-Šu'arā' do kraja Qur'āna. Preko prereza naslov: ابو السعود جلد ثالث

Svezak je očito prepisan kao nastavak gornja dva da s njima čini kompletan primjerak iako nije istog formata niti istog pisma.

L. 444; 23 × 16. Ta'līq čisto i lijepo pisan. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Na početku je mali unvan u bojama. Prve dvije stranice obrubljene sa pet tankih crnih i dvije široke zlatne, a ostale jednom crvenom linijom. Na širokim rubovima ima vrlo malo bilježaka koje se odnose na tekst. Papir bijel, glat, povez originalan kožni, oštećen sa otiskom ornamenata na sredini korica. Na zatvaraču utisnute prigodne riječi iz Qur'āna.

Prepisao 'Abdullah b. Aḥmad Kantamirija 25. zulhidže 1174/28. VII 1761. u Sarajevu, kako je to označeno u zapisu na kraju.

قد وقع الفراغ من تتميقه بعون الله و حسن توفيقه بمدينة سراى بوسنه حماها الله
عن البلية و المحنة على يدى العبد الضعيف ... عبد الله بن احمد بن الحاج محمد بن
الحاج خليل فى اليوم الخامس و العشرين من ذى الحجة الشريفة لسنة اربع و سبعين و مأة
و الف من الهجرة النبوية

Na l. 1ª nalazi se pečat Šehdine biblioteke, a na drugom listu je zapis u kojem se kaže da je svezak vakuf Kantamirije, što znači da ga je on, kao prepisivač i vlasnik zavještao za spomenutu biblioteku sa prethodna dva sveska koja je on ovim sveskom dopunio i kompletirao.

346 — 348. ISTO **132, 133, 131.**

Tri sveska od kompleta koji je bio podijeljen u 10 dijelova (svezaka). Sva tri sačuvana dijela pisana su istom rukom.

L. 78 + 240 + 159; 31 × 22. Ta'līq lijepo i čitko pisan. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Na širokim rubovima ima pokoja kratka bilješka koja se odnosi na tekst. Papir tamnobijel, deblji, povez poluplatneni, nov.

Svezak prvi, sadrži tumačenje od početka Qur'āna do 183. ajeta u suri Baqara.

Svezak treći ili *četvrti*, sadrži tumačenje od 5. ajeta u suri Nisā' do 46. ajeta u suri Yūsuf. Neki listovi u drugoj polovini rukopisa oštećeni vlagom, ali tekst nije oštećen.

Svezak šesti ili *sedmi*. Sadrži tumačenje od 1. ajeta u suri al-Furqān do 15. ajeta u suri Muḥammad.

Primjerak je uvakufio neki Hadži Faik, bez oznake za koju biblioteku, kako se to vidi iz krupno pisanog zapisa na početku:

وقف الحاج فائق من تفسير ابى السعود المرحوم المبرور الحاوى على عشر قطع

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

349. ISTO **358.**

Druga polovina komentara. Sadrži tumačenje od 36. ajeta u suri Yūsuf do kraja Qur'āna.

L. 515; 26 × 17,5. Nasẖ. Ajeta pisana crvenim mastilom. Listovi 1, 8, 70. i 78. su dopisani lijepim pismom na žućkastom papiru. Papir bijel, glat. Povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na sredini korica.

Prepis dovršen 1098/1687.

Na početku namjerno zamrljane neke riječi ispod kojih se vide dva pečata nekog Osmana, ranijeg vlasnika (عثمان ١٣٢٥), a zatim

sadržaj. Na rubu lista 459ᵇ je nejasna bilješka: ابتدأت نقلها فى الكرسى فى سنة ١١١٧ فى اواسط ذى القعدة iz koje bi se moglo razumjeti da je neko, možda sam prepisivač, počeo predavanje iz ovog komentara na ćursu 1117/1705. Na posljednjem listu je kronogram smrti pisca Ebu s-Su'ūda u stihovima na turskom jeziku od kojih prvi glasi:

ديمشدر موت عالم ديندە موت عالَم اول اشرف البرايا اول خاتم الرسالت

350. ISTO **124.**

Svezak drugi, nepotpun u početku i na kraju. Sadrži tumačenja od sure Maryam do kraja Qur'āna. Ovdje prvi list počinje 3. ajetom u suri Maryam, a na kraju zadnji list završava se 15. ajetom u suri al-Faǧr.

L. 294; 31,5 × 21,5. Nasẖ lijep. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Stranice obrubljene sa dvije crvene linije. Papir tamnobijel, bez poveza.

Rukopis potiče vjerovatno iz XVIII stoljeća.

Iz medrese Fejzije.

351. ISTO **3831.**

Svezak prvi, sadrži tumačenje od početka Qur'āna do kraja sure al-Kahf. Preko prereza s donje strane je naslov:

النصف الاول من تفسير ابى السعود

L. 616; 27 × 18,8. Ta'līq lijep i pravilno pisan. Prve četiri stranice (uvod) obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Na početku lijep mali unvan, nešto izblijedio. Rečenice u uvodu označene su zlatnim krupnim tačkama. Nazivi sura napisani su crvenim mastilom. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Od lista 117. do 122. ispisano crvenim mastilom. Na širokim rubovima su mnoge bilješke koje se odnose na tekst. Papir tamnobijel, deblji. Listovi 119 — 122, 162 — 167. i 214. oštećeni crvotočinom. Povez kožni, omotan u zeleno platno.

Početak nekih sura označen je zelenim vunenim končićima vezanim na kraju listova po dužini prereza.

Na početku se nalazi sadržaj i bilješka صار من كتب احوج عباد الله عز و جل عبد الله بن الشيخ احمد القاضى بسلانيك سنة ١١٣٨ ص iz koje se

vidi da je ovaj primjerak u saferu 1138/1725. g. bio u posjedu 'Abdullāha b. Šaih Aḥmada, kadije u Solunu. Kasnije je dospio u Mostar u Karađoz-begovu biblioteku.

Na kraju se nalazi bilješka, pisana rukom prepisivača, iz koje se može razumiti da je prepis ovog rukopisa dovršen 957/1550, što bi značilo još u toku pisanja samog djela, jer se zna da je pisac djelo potpuno dovršio i poslao ga sultanu Sulejmanu 973/1565 (kako to navodi ḤḤ I, 65). Međutim, moglo bi biti da je ta bilješka prenesena sa piščeva originala i da ona označava datum pisanja koncepta (*taswīd*) ovog prvog dijela komentara. Ta bilješka glasi:

الى هنا انتهى التسويد بفضل الله سبحانه غرة ذى القعدة الحرام لسنة سبع و خمسين و تسعماية . . . والله عز سلطانه [اسأل] متضرعا ان ييسرلى اعادة النظر اليه بلطفه و فضله و اتمامه بمنه و كرمه

Druga bilješka ispod toga sa istim datumom, napisanim brojkama, stavljena je mnogo kasnije.

352. ISTO **3778.**

Svezak drugi, sadrži komentar od početka sure ar-Ra'd do kraja Qur'āna. Na početku naslov: الجلد الثانى من تفسير ابو السعود الرومى

Ovaj svezak sa prethodnim (br. 351) čini sada jedan kompletan primjerak iako ih nije prepisao isti prepisivač, a ni raspored sura nije isti. Nekad je svaki pripadao posebnom kompletu.

L. 437; 30,3 × 21. Nasḫ. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Papir tamnobijel, tanak, povez kožni, omotan u zeleno platno.

Prepisao Ğalāluddīn al-Anṣārī al-Miṣrī od 13. zul-hidže 1001. do 13. redžeba 1002/1593.

Na početku je sadržaj.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

353. تفسير القرآن لم يعلم مؤلفه **134.**

Komentar Qur'āna od nepoznatog pisca.

Treći ili *četvrti svezak*. Sadrži tumačenje od druge polovine 10. ajeta u suri Fāṭir (al-Malāika) do kraja Qur'āna.

Početak nakon besmele:

و الذين يمكرون السيآت اى يعملون الشرك او المعاصى او الرياء او الذين يمكرون برسول الله فى دار الندوة باحدى ثلاث حبسه و قتله و اجلاءه

Početak sure Yāsīn:

بسم الذى انزل الكتاب الحكيم الرحمن الذى من خشيه بالغيب فله مغفرة و اجر كريم

Ovaj tefsir predstavlja uglavnom izbor iz raznih tefsira (Ḫāzina, Nasafīje i dr.), ima propovjedničko-poučni sadržaj i ispunjen je mjestimično pričama.

L. 257; 31 × 23. Nasḫ pomiješan sa ta'līqom, prost. Tekst Qur'āna podvučen naizmjenično crvenom i crnom linijom. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir tamnobijel, deblji, povez platneni, nov.

Na l. 1ª zapis iz koga se vidi da je rukopis uvakufio Muḥammad Ḥamdī Potogīzāde za Gazi Husrev-begov mekteb 1298/1880.

Prepisan ili napisan 4. ramazana 973/1566, kako se to može razumjeti iz ovog zapisa na kraju:

تمت هذه الكتاب فى وقت الضحى فى يوم احد فى شهر رمضان اربعة يوم من رمضان سنة تاريخ النبى عليه السلام ٩٧٣

354. تفسير سورة الكهف **2695.**

Komentar 18. sure (al-Kahf), izvadak iz nekog tefsira ili samostalan rad. Možda je pisac Tāğul·ārifīn al-Bakrī al-Misrī, umro 1007/1598, za koga se zna da je napisao komentar ove sure.

S početka je izgubljeno nekoliko listova, tako da prva stranica ovdje počinje dijelom 19. ajeta.

L. 52; 18,3 × 13. Nasḫ. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom, stranice su obrubljene crvenom linijom. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, oštećen, ukrašen ornamentima.

Na l. 1ª su slova *abğad* i brojevi koje ona znače. Ispod toga zapis da je ovaj tefsir prodao knjižar u Istanbulu za 140 (akči?).

Na kraju je leksičko tumačenje nekih riječi iz ove sure u stihu, a po tom jedna molitva i nekoliko kraćih zapisa.

Iz biblioteke Fejzije medrese.

355. **1318.**

L. 48; 22,7 × 14. Papir bijel i zelen, povez papirni, oštećen.

1. L. 1 — 2. تفسير سورة الفتح لمحمد بن موسى البوسنوى

Komentar sure al-Fatḥ. Napisao Muḥammad b. Mūsā 'Allāmak al-Bosnawī (Bošnjak), umro 1045/1635. Od toga se ovdje nalaze samo dva lista s početka koja sadrže dio uvoda.

U tom dijelu uvoda pisac prvo posvećuje ovaj svoj komentar sultanu Murat-hanu, sinu Ahmad-hana sa izraženom željom i molbom da dobije položaj kadije u Halebu. Potom spominje komentar ove sure od svog savremenika i učitelja Ṣadruddīnzade Širwānīje za koga kaže da je tada bio na velikom glasu. On ga ipak posmatra kritički i nalazi mnoge pogreške u njegovom komentaru koje svojim radom želi ispraviti. On je za slavu toga učenjaka Istanbula čuo još u Bosni, pa je požurio da kod njeg studira. Slučaj je bio da je spomenutog učenjaka našao gdje drži predavanja po istom djelu koje je on tada učio u Bosni. Ubrzo se razočarao, jer profesor mu nije bio kako je on želio i zamišljao. Uz to ga je bila obuzela sjeta za domovinom i roditeljima, pa je htio da se vrati u rodni kraj. Ipak je ostao predan sav čitanju najboljih knjiga. Poslije je našao učitelja Ganizade s kojim je bio zadovoljan. Ovoga mnogo hvali i kaže da mu je isti ukazivao izvanrednu pažnju. Kad je ovaj htio da izda neke svoje radove, tražio je od našeg pisca tadanjeg svog učenika da ih on prije pažljivo pregleda. Sve njegove primjedbe — kaže — uvažavao je. U društvu ovog učitelja ostao je sedam godina, — dok ih nije rastavila učiteljeva smrt.

Početak i dijelovi uvoda:

نحمدك اللهم على ما فتحت لنا باب معرفة كتابك القديم و هديتنا الى حقائق الفرقان الكريم ... اما بعد فيقول اقل عبيد الله المتمسك بلطفه القوى الفقير الحقير محمد بن موسى البسنوى ان حضرة السلطان الاعظم ... السلطان مراد خان بن السلطان احمد خان ... لما توجه الى الجهاد فى سبيل الله المتعالى و لزمنى الاشتغال بالدعاء و قراءة سورة الفتح فى الايام و الليالى رغبت تفسير هذه السورة الكريمة من بين السور للاهداء الى سدته السنية وقت الرجوع بالفتح و الظفر لعله ينعم على عبده الفقير قضاء حلب ثم انى قد ظفرت بما كتبه على تلك السورة المولى الشروانى الشهير بصدر الدين زاده فوجدته محتويا على انواع الخطأ و الخطل و مشتملا على اصناف الخبط و الزلل ...

Ta'līq sitan, složen.

2. L. 3 — 20. تفسير سورة الفتح

Komentar iste sure. Napisao Muḥammad Amīn b. Ṣadruddīn Širwānī, umro 1036/1626. U uvodu kaže da je pristupio tumačenju ove sure u znak zahvalnosti i poštovanja prema Murat-paši kome posvećuje ovaj rad, pošto je on zaveo red i zaštitio nauku i učene ljude, njihovo dostojanstvo i čast pred poplavom »neznalica i niskih ljudi«, koji su bili neko vrijeme ovladali javnim životom i u samom Damasku.

Brock. II, 454.

Početak: ان احسن ما يفتتح به ابواب المرام

Nasḫ lijep. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom.

3. L. 21 — 48. تفسير جزء عم

Komentar džuza 'Amma, manjkav na kraju. Napisao 'Iṣamuddīn Ibrāhīm b. Muḥammad b. 'Arabšāh al-Isfarā'īnī, umro 943/1536.

Ismā'īl-paša, *AM* I, 26.

Početak: نحمدك يا من انعامه عم ... عم اصله عما

Sadrži tumačenje do 89. sure.

Ta'līq lijep, sitan.

Rukopis je vjerovatno iz druge polovine XVII ili početka XVIII stoljeća, a gledajući po pismu prepisivač je Muṣṭafa b. Jūsuf (Šaiḫ Yūyo) al-Mostārī.

Iz medrese Sīmzāde.

356. **3976.**

L. 38; 20,5 × 12,3. Nasḫ-ta'līq. Papir bijel, glat, povez kožni, sa otiskom ornamenata na sredini korica.

1. L. 1 — 10. تعليقة على اوائل سورة هود لشيخ زاده الواردارى

Kratka glosa prvih nekoliko ajeta sure Hūd. Napisao Muḥammad b. Šaih Muhammad Šaiḫzāde al-Wardārī, umro u Istanbulu 1057/1647. Pisac u uvodu kaže da je ovo nekoliko lista napisao kad je počeo držati javna predavanja u medresi u Bursi. Najviše je, koliko se može vidjeti, obrađivao Baiḍawīn komentar. M. Tahir (*OM* II, 49) ne spominje mu ovog rada.

14*

Početak:

الحمد لوليه و الصلوة على نبيه . . . اما بعد فيقول احوج عباد الله الصمد محمد بن الشيخ المرشد الكامل محمد هذه عدة اوراق علقتها على سورة هود

Prve dvije stranice ukrašene su tankim crnim i jednom širokom zlatnom, a ostale crvenom linijom. Na kraju je zapis iz kojeg se vidi da je ovaj rad dovršen 1035/1625.

Na unutarnjoj strani prve korice i na dva prva čista lista su razni zapisi uglavnom sa područja tefsira. Na l. 1ª je zapis pisan rukom piščevog sina 'Abdulganīje u kojem kaže da je ova dva rada napisao njegov otac, a za sebe kaže da je »bivši kadija u Medini«. Ispod toga je potpis i pečat bivšeg vlasnika Ṣāliḥa, muftije u Mostaru.

2. L. 11 — 38. (رسالة فى خيار الشرط).

Risala od istog pisca u kojoj komentariše poglavlje o uslovnoj kupoprodaji (ḫiyāri šart) iz pravnog djela *al-Hidāya*. Rad je posvećen tadašnjem šejhu 'l-islamu Yaḫā-efendiji Minqarīji, umro 1088/1677.

Početak:

سبحان من جعل المبايعة حلالا و بين حرمة الربوا تفصيلا و اجمالا . . . اما بعد فيقول اذل عباد من استأثر بالازلية و القدم محمد بن الشيخ العارف بالله محمد

Rukopis je autograf ili prepis autorova sina. Na to ukazuje bilješka koja se nalazi među spomenutim zapisima na početku, a koja glasi:

لحرره الفقير محمد الشهير بشيخ زاده المدرس بمدرسة والدة السلطان مراد بمدينة اسكدار فى سنة ثمان و ثلاثين و الف

kao i spomenuti zapis na l. 1ª koji glasi:

هاتان الرسالتان ألفهما الوالد الماجد المرحوم محمد افندى ابن الشيخ محمد افندى الشهير بشيخ زاده الواردارى و انا الفقير اليه سبحانه عبد الغنى ابن المولى المزبور القاضى بالمدينة المنورة سابقا

Iz Karađoz-begove biblioteke.

357. فرائد سنية و لطائف قدسية 3234.

Tumačenje ajeta: من جاء بالحسنة فله عشر امثالها . Napisao Ibrāhīm al-Ma'mūnī aš-Šāfi'ī iz Egipta. Rad je posvećen kedivu Mustafa-paši povodom njegova dolaska za vezira u Egipat polovinom ševala 1066/1656. Na l. 1ª je gornji naslov.

Početak:

الحمد لله الذى احكم الاشياء تصويرا . . . و بعد فيقول الفقير الى مولاه العليم المأمونى الشافعى ابراهيم انى لما توالت على نعم جسام ممن له الانعام العام على الخاص و العام . . . حضرة مولانا مصطفى باشا . . . خصوصا عند وصوله الى مصر فى اواسط شهر شوال سنة ست و ستين و الف فانه بوصوله هب نسيم القبول . . . و احببت ان اهدى له رسالة علمية من اثرى فرتبت له هذه الرسالة على مقدمة فى مدح العدل و التعريف بمنصب الوزارة و مبحث فى تفسير قوله تعالى من جاء بالحسنة

U uvodu pisac posvećuje djelo spomenutom paši, govori o pravdi i ulozi vezira po islamskim propisima, a zatim prelazi na tumačenje gornjeg ajeta.

L. 17; 28 × 15. Nasḫ lijep. Naslovi i tekst Qur'āna pisani crvenim mastilom. Papir bijel, čvrst, povez papirni, nov.

Rukopis je iz XVII stoljeća i to, izgleda, isti onaj koji je izrađen za Mustafa-pašu.

358. (مجموعة قطع من عدة تفاسير) 599.

Zbirka odlomaka iz raznih tefsira i njihovih glosa, naročito iz tefsira: Baiḍāwīje, Abū Su'ūda i Fāḫruddīn Rāzīje.

L. 87; 26 × 15,5. Ta'līq lijep od raznih ruku. Na rubovima nekih listova ima dosta bilježaka koje se odnose na tekst. Na kraju 2 — 3 lista prost nasḫ i pri dnu zadnjeg lista zapis u kome se kaže da je ovaj izvadak prepisan krajem muharema 1071/1660. Papir bijel, povez polukožni.

Prepisivač ovog zadnjeg izvatka je 'Abdulḥayy b. 'Omar ad-Dimišqī.

359. عيون التفاسير للفضلاء السماسير **147.**

Komentar Qur'āna, napisao šaiḫ Šihābuddīn Aḥmad b. Maḥmūd as-Siwāsī, umro 803/1400.

Brock. II, 228.

Svezak prvi, sadrži tumačenje od početka Qur'āna do 190. ajeta sure al-A'rāf. Na l. 1[a] je gornji naslov.

Početak: ... الحمد لله الذى انزل القرآن كلاما قيما لا يحوم حوله عوج

U uvodu pisac kaže da je ovim radom želio dati jedan lak komentar Qur'āna, pa je napravio izbor iz raznih tefsira radi olakšanja ovog predmeta učenicima.

L. 225; 29,5 × 20. Ta'līq. Nazivi sura pisani crvenim mastilom. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom. Po širokim rubovima ima dosta bilježaka koje se odnose na tekst. Papir bijel, deblji, povez kožni sa otiskom ornamenata.

Rukopis potiče iz XVII stoljeća.

360. **1912.**

L. 33; 21,5 × 16,5. Ta'līq. Papir žućkast, glat, povez broširan.

1. L. 1—9. رسالة فى تفسير المتشابه

Risala o tumačenju *mutašābiha* u Qur'ānu. Napisao Abū Bakr al-Qārī Āmidī Kučuk Aḥmadzāde, umro 1190/1776. Pisac u uvodu kaže da je o ovom pitanju raspravljao sa ulemom u Meki i da su oni izrazili želju da to obradi pismeno, što on ovim čini. Rad je razdijelio na uvod i tri poglavlja (*maqāṣid*).

M. Tahir, *OM* I, 240; Tīmūrīya I, 36.

Početak: الحمد لله الذى لا يغيب من علمه شئ فى الارض و لا فى السماء

Na l. 1[a] ima zapis u kojem se kaže da je rukopis uvakufio Mustaj-beg Dženetić.

2. L. 10—33. حديث الاربعين مع ما يناسبها من الايات و الحكايات

Zbirka 40 hadisa sa odgovarajućim ajetima i pričama od nepoznatog sabirača. (Možda je istu sastavio šaiḫ Aḥmad b. Manṣūr aš-Šāfi'ī aš-Šāḏilī al-Qanāwī u XIII stoljeću po H., v. Tīmūrīya II, 382).

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيد المرسلين الحديث الاول فى العقل

Na rubu ima bilježaka koje se odnose na tekst.

Poslije toga nekoliko formulara pisama i razni zapisi. Među ovim nalazi se pismo opsjednutih muslimana u tvrđavi Kaniži, koje oni šalju višim vlastima (u Istanbulu). Pismo je sastavio Ḥ. Pīr Aḥmad-efendi na arapskom jeziku »kako neprijatelj ne bi mogao lako saznati sadržaj, ako mu padne u ruke«. U pismu se ističe odlučnost opsjednutih koji trpe opsadu već sedam godina — da će braniti tvrđavu do posljednjeg daha, ali se opisuje i njihovo teško stanje zbog oskudice u hrani i odjeći. Spominju se Mađari i Hrvati — da im je naređeno da se bore protiv Francuza. Komandant odbrane i mjesto potpisani su šifrom. Datum pisma je 1100/1688.

Na kraju među bilješkama nalaze se dvije pjesme na turskom jeziku. Prva je od Derviš-paše Mostārīje (Moştarca) u slavu Bosne i Bošnjaka, a druga od Qāimīje o teškim prilikama u Bosni.

Početak prve glasi:

كفر ياغيله منوّردر چراغى بوسنه

دين اوجاغى اولسه نولا هر بوجاغى بوسنه‌نك

Početak druge:

اسلام نامى كرچه وار　　اما نيد لم ظلمه يار

حوش ظالمه كيملر اويار　　شهر و قرا ويرانه باق

Oba djela prepisao isti nepoznati prepisivač u XVIII stoljeću.
Vakuf Dženetića.

361. (تفسير القرآن لمؤلف غير معلوم) **734.**

Kratak komentar Qur'āna od nepoznatog pisca, vjerovatno iz XVI ili XVII stoljeća.

Svezak drugi ili *treći*. Obuhvata tumačenje od početka sure al-'Ankabūt do kraja Qur'āna.

L. 372; 21 × 15,3. Nasḫ čitak. Naslovi sura pisani su crvenim mastilom. Tekst Qur'āna većinom podvučen crvenom linijom, mjestimično pisan crvenim, a mjestimično crnim mastilom, krupnim slovima, vokalizovan. Papir bijel, deblji, povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama i sa zatvaračem.

Početak:

الم احسب الناس ان يتركوا ان يقولوا آمنا و هم لا يفتنون قد تقدم تفسير الم فمن هذه الحروف التى فى اوائل السور قَسَماً (؟) احتمل ان يكون جواب القسم فى قوله: و لقد فتنا الذين من قبلهم . . .

Prepisao neki knjigovezac (muğallid) Ismā'īl 23. ševala 1053/1643. Na kraju ima zapis sa datumima rođenja nekih osoba.

362. تفسير القرآن لم يعلم مؤلفه 2193.

Komentar Qur'āna od nepoznatog pisca.

Svezak prvi, nepotpun u početku i na kraju. Sadrži tumačenje od 19. ajeta u suri al-Baqara do 25. ajeta sure al-An'ām.

Početak sure Āli 'Imrān:

الم بفتح الميم وصلا لالتقاء الساكنين تخفيفا و هو الميم و لام التعريف و سكون اللام وقفا و الابتداء ما بعدها و ذلك مروى عن عاصم اى الله تعالى اللطيف المجيد هو الله لا اله الا هو الحى القيوم

U sadržaju ponegdje ima sličnosti sa Nasafīnim tefsirom, pa bi se moglo reći da je to izbor iz istog i još možda iz Kaššāfa.

L. 508; 20 × 15. Nasḫ prost. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Papir potamnio, povez kožni.

Na početku su mistični stihovi na turskom jeziku.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

363. (تفسير القرآن لم يعلم مؤلفه) 4044.

Komentar Qur'āna od nepoznatog pisca. To je zapravo izvod iz Ḫāzinovog komentara *Lubāb at-ta'wīl*.

Svezak drugi, od početka sure al-Ḥağ do kraja Qur'āna.

Početak:

بسم الله الرحمن الرحيم يا ايها الناس اتقوا ربكم اى اطيعوا ربكم و اخشوا ربكم ان زلزلة الساعة شئ عظيم يعنى قيام الساعة و هولها عظيم الزلزلة و الزلزال شدة الحركة على الحال الهائلة . . .

L. 236; 19 × 15. Ta'līq pomiješan sa nešto nasḫa, sitan, većinom od jedne ruke, ali ima listova pisanih nasḫom od druge ruke. Prvi list dopisan drugim perom i drugom rukom. Po rubovima mnogih listova ima glosa pisanih sitno, rukopisom istog prepisivača. Papir bijel, povez kožni, oštećen.

Rukopis je iz XVI ili XVII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

364. 3643.

L. 74; 20,5 × 15. Papir tamnobijel, čvrst, dohvaćen vlagom, povez kožni.

1. L. 1 — 32. فصل الخطاب فى تفسير ام الكتاب

Komentar prvoj suri Qur'āna. Napisao 'Abdulkerīm-efendī al-Wardārī Hoğa Sinan-paša, umro 1003/1594.

Tīmūrīya I, 103.

Sabrano iz raznih tefsira, »čudnovate obrade i načina«, kako sam pisac kaže u početku, valjda zato što za svako pitanje koje obrađuje ponavlja čitavu suru.

Početak:

الحمد لله الوهاب جعل فاتحة الكتاب فصل كل باب و اصل كل كتاب

Nasḫ. Naslovi i tekst sure pisani su crvenim mastilom, a stranice obrubljene crvenom linijom.

Na l. 1[a] imena nekadašnjih vlasnika (Alī b. Ḥasan el-Mostārī, Muḥamed b. 'Alāuddīn, kadija u Mostaru 1231/1815, Muṣṭafā b. Aḥmad-efendi 1288/1871).

2. L. 33 — 74. ناسخ القرآن و منسوخه

Djelo o derogaciji u Qur'ānu. Napisao Abū'l-Qāsim b. Salāma b. Naṣr b. 'Alī al-Bagdādī, umro 410/1019 (v. br. 162,[1]).

Nasḫ čitak, često vokalizovan. Pri kraju izgubljena dva lista, mjesto kojih su stavljeni neispisani listovi.

Na l. 1[a] ispod naslova ima zapis u kojem se kaže da je rukopis uvakufio neki Munla Ṣāliḥ, mujezin iz Ćejvan-mahale u Mostaru. Na zadnjoj stranici ima bilješka o prvoj objavljenoj riječi u Qur'ānu.

Rukopis je iz XVII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

365. **2646.**

L. 81; 20,5 × 15,5. Ta'līq. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 34. تفسير سورة الانبياء

Komentar suri al-Anbiyā' od nepoznatog pisca. To je, uglavnom, izvod iz Nasafījinog i nekih drugih tefsira.

Početak:

اقترب للناس قيل اللام بمعنى من اى من الناس حسابهم اى وقت محاسبة الله
اياهم على اعمالهم يوم القيامة نزلت فى منكرى البعث

Tekst Qur'āna podvučen i stranice obrubljene crvenom linijom.

2. L. 35 — 44. نبذة فى حقائق البسملة و دقائقها

Ulomak o tumačenju besmele mistično-moralnog pravca, ispunjen raznim pričama, od nepoznatog pisca.

Početak:

و ذكر فى تفسير العرايس ان باء البسمله اشارة الى بره و احسانه على العموم

3. L. 44 — 77. تفسير سورة يس لحمامى افندى (الموعظة الحمامية)

Tumačenje sure Yāsīn od Ḥamamīzāde. Živio je, izgleda, u XI ili XII/XVII — XVIII stoljeću.

Kairo I, 64.

Početak:

يس و القرآن الحكيم هذه السورة مكية و سبب نزولها ان الكفار قالوا

Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom.

4. L. 77 — 80. حزب البحر للشاذلى

Dova (molitva) koja se uči u nevolji, naročito popularna kod nekih derviških redova. Sastavio Šaiḫ Nūruddīn Abu 'l-Ḥasan 'Alī b. 'Abdullāh aš-Šāḏilī, umro 656/1258.

Brock. I, 449.

U početku se nalazi uvod o važnosti te dove, i uputa kako se ona uči. Zatim njen početak poslije besmele:

يا الله يا على يا عظيم يا حليم يا عليم انت ربى و علمك حسبى

5. L. 80 — 81. (تفسير آيات من سورة الانسان فى اطعام المساكين)

Izvod iz Baiḍawīnog i drugih tefsira o tumačenju 8 — 14. ajeta iz sure al-Insān (o ishrani siromašnih). Potom još nekoliko bilježaka i na kraju jedan salavat.

Početak: و يطعمون الطعام على حبه حب الله او الطعام او الاطعام

Na naslovnoj strani pod tač. 2 (l. 35) nalazi se zapis u kojem se kaže da je ovaj rukopis uvakufio Uzejr b. Salih, mulazim iz Manastira (Bitolj) za Hadži Mehmed-pašinu medresu u Travniku.

Cijelu zbirku prepisao isti nepoznati prepisivač mjeseca muharema 1195/1780.

Iz Fejzije medrese.

366. **3712.**

L. 176; 17,7 × 13,3. Nasḫ. Papir tamnobijel, čvrst, listovi ispremetani pri uvezivanju.

1. L. 1 — 127. (تفسير من سورة والضحى الى آخر القرآن).

Odlomak iz nekog tefsira ili izbor iz raznih tefsira o tumačenju sura od 93. do kraja Qur'āna. Tumačenje je isključivo didaktično-moralnog sadržaja, priređeno uglavnom za popularne propovijedi.

Nekoliko listova na kraju izgubljeno, pa nedostaje tumačenje sure an-Nās i dio tumačenja prethodne sure.

Početak nakon besmele:

لاهل التفسير فى قوله والضحى وجهان احدهما المراد بالضحى وقت الضحى و هو
حين ترتفع الشمس ...

Tekst Qur'āna, nazivi sura i drugi naslovi pisani crvenim mastilom.

Na prvom listu duža bilješka na arapskom u kojoj se kaže da je ovu knjigu uvakufila neka Hatidža kći Abdurahmana sina Veli-hodže za svoju i bratovu djecu i njihovo potomstvo, u nekom selu kod Mostara, a po tom za imame toga sela — »da se čita (i tumači) na pobožnim sijelima među vjernicima i vjernicama koje će njoj hajir-dovu činiti«.

2. L. 128 — 148. منهاج القارى

Tedžvid u stihu (manẓûma) na arapskom jeziku sa komentarom na turskom jeziku, manjkav na kraju. Oboje napisao »hatib džamije sultana Muhamed-hana«.

ḤḤ II, 1878.

Na naslovnoj stranici rukopisa nalazi se ovaj naslov:

هذا كتاب منهاج القارى

Početak:

الحمد لله الهادى الى سبيل الصواب المبين طريق الثواب و العقاب ... و بعد ان علوم الذكر قد كثرت و علم تجويد حتم به امتثلا بلكل بدرستى اى مقرى كه كلام الله تعلق اولن علوم چوقلقدر

3. L. 149 — 176. (حكايات و آثار فى اهوال يوم القيامة)

Priče i predaja o sudnjem danu na turskom jeziku od nepoznatog pisca.

Početak: حكايت اولنوركه ـ مشرقده در آدى سريان دلنجه بر قسياندر

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

367. 2693.

Fragment s područja tefsira, fikha i akaida.

L. 78; 18,5 × 12. Papir bijel, povez polukožni, rastavljen od knjige.

1. L. 1 — 3. تفسير سورة الملك و القلم

Kratko tumačenje 67. i početka 68. sure od nepoznatog pisca.

Početak:

تبارك تنزه عن صفات المحدثين الذى بيده فى تصرفه الملك السلطان و القدرة و هو على كل شئ قدير الذى خلق الموت فى الدنيا و الحيوة فى الآخرة او هما فى الدنيا ...

Nasḫ sitan. Tekst Qur'āna u početku pisan crvenim; mjestimično pismo oštećeno vlagom. Posljednji listovi izgubljeni.

Potom 2 lista iz područja akaida.

Prepisao Muṣṭafā b. Muḥammad u Istanbulu 933/1526.

Na l. 6 — 11. su neka pitanja iz fikha (مسائل فى الفقه). U početku i na kraju nedostaju neki listovi.

2. L. 12 — 78. (شرح كتاب فى العقائد)

Komentar nekoj dogmatici od nepoznatog pisca, nepotpun u početku i na kraju.

Na rubovima listova ima dosta sitno pisanih glosa.

Početak ovdje:

قوله قلنا بهذا على عادة الى اخره حاصله اختيار الشق الاخير و بيان وجه الحصر قوله عن تدقيقات الفلاسفة اى فيما لا يفتقر اليه

Ta'līq.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

368. تفسير آيات الاحكام من سورة النساء 996.

Tumačenje ajeta šeriatsko-pravnog sadržaja iz sure an-Nisā'. Sabrao Hadži Mehmed Handžić, umro 29. jula 1944.

Na l. 1[a] je naslov:

تفسير آيات الاحكام من سورة النساء جمع الفقير الى الله تعالى محمد بن محمد الخانجى غفر الله له

Pisac je u obradi ovih ajeta iznio, uglavnom, ono što je najvažnije u raznim priznatim tefsirima i hadiskim djelima u vezi sa tumačenjem ovih ajeta.

Početak je bez uvoda: بسمله ... و آتوا اليتامى اموالهم ...

L. 54; 24,3 × 19,2. Nasḫ čitak, autograf. Pisano na jednoj stranici svakog lista. Papir bijel sa širokim linijama.

369. انفس الجواهر (فى تفسير القرآن) 1307.

Prevod Abū Laiṭovog komentara Qur'āna. Preveo Mūsā b. Hāği Ḥusain Izniqī, umro 833/1429. Gornji naslov dat je prema prepisivačevom zapisu na kraju rukopisa.

M. Ṭāhir *(OM* II, 13—14) kaže da je spomenuti prevodilac preveo sa arapskog jezika dva komentara Qur'āna: Ḫāzinov i Abu Laiṭov i — po njemu — gornji naslov nosi prevod Ḥāzinovog komentara. Međutim, poređenje ovog prevoda sa tekstom spomenutih komentara jasno pokazuje da je to prevod Abū Laiṭovog komentara, pa je pogriješio ili M. Tahir ili naš prepisivač. Drugi pristupačni izvori ne spominju ovo djelo. Po prerezu listova nalazi se naslov:

ترجمهٔ تفسير ابو الليث

Prevodilac nigdje ne spominje da je ovaj rad prevod.

Svezak prvi. Početak nakon besmele:

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم اولا بو كتاب ابتدا اولدن اللهه استعاذه قلماغل كه امر حقه امتثال اولنوب

L. 399; 23,5 × 16,5. Nasḫ vokalizovan izuzev 42 lista s početka, koji su dopisani kasnije drugom rukom. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. U vrhu prve stranice ima unvan u sivoj i zlatnoj boji. Prve dvije stranice ukrašene su tankim crnim i širokom zlatnom linijom. Papir bijel i tamnobijel, deblji, povez kožni sa otiskom ornamenata na koricama i sa zatvaračem.

Na l. 1ª je zapis u kome se kaže da je primjerak uvakufio Hadži Muhamed Bičakčić b. Fadlulah iz Sarajeva (iz mahale Bakir-baba) za Ajni-begov mekteb 1254/1838. Ispod toga je sadržaj.

Paginacija je stavljena na neuobičajen način kao da prepisivač nije znao pravilno pisati brojeve (202 on piše 2002, a i to ne na mjestu).

Na kraju ima zapis prepisivača o završetku ovog sveska:

تم الجلد الكثير [الكبيرا] - الاول من تفسير انفس الجواهر

Rukopis je iz XVII ili XVIII stoljeća.

370. ISTO 191.

Svezak prvi, nepotpun u početku, sadrži tumačenje od početka Qur'āna do kraja sure al-Māida.

L. 199; 30 × 22. Ta'līq sa nešto nasḫa. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom i zbog oštećenja vlagom gotovo posve izbrisan. Papir bijel, deblji, listovi oštećeni vlagom, tako da se na mnogim mjestima tekst ne može čitati. Svezak je prosut i znatno oštećen naročito u početku.

Prepis dovršen 8. ramazana 976/1569.

Rukopis je donesen iz Foče.

371. ISTO 585.

Svezak prvi, nepotpun u početku i na kraju. Sadrži tumačenje od 10. ajeta u suri al-Baqara do 32. ajeta sure al-Aḥzāb.

L. 291; 28,5 × 21. Nasḫ lijep. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom, a vokalizovan crnim. Na rubovima listova označeni hizbovi, džuzovi i ašereta. Stranice su obrubljene sa po dvije crvene i jednom širokom žutom linijom. Papir bijel, glat, tanji, povez izgubljen.

Rukopis je donesen iz Foče, a potiče iz XVIII stoljeća.

372. ISTO 3772.

Svezak prvi u dva dijela. Sadrži tumačenje od početka Qur'āna do kraja sure al-Kahf. Nedostaje jedan list u početku.

L. 292; 28,8 × 21. Nasḫ. Nazivi sura pisani su crvenim mastilom. Tekst Qur'āna podvučen crvenom linijom i vokalizovan. Papir bijel, čvrst, povez kožni, omotan u zeleno platno.

Na kraju prvog i drugog dijela nalaze se zapisi iz kojih se vidi da je prepisao Kurt, spahija *(al-ğundī)* nastanjen u Donjoj Tuzli 1070—71/1659—60.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

373. (تفسير القرآن لم يعلم مؤلفه) 284.

Komentar Qur'āna od nepoznatog pisca. Nije jasno da li je ovo prevod sa arapskog jezika nekog kraćeg tefsira ili je samostalan rad. Vjerovatno većina ovakvih radova potiče od spomenutog Mūsā Iznīqīje, što je preneseno u različitim verzijama od raznih prepisivača ili je kasnije rađeno po njegovom uzoru od nekih anonimnih pisaca. U vrhu prve stranice neko je pogrešno stavio da je to tefsir Abu Laiṯa. Vjerovatno je to prevod Abu Laiṯova tefsira što ga je na turski preveo Šihāb Aḥmad-efendi Ibn 'Arabšāh al-Ḥanafī, umro 853/1449 (v. Kairo, F. al-kutub at-turkiye, str. 5).

Svezak drugi ili *treći*, sadrži tumačenje od 27. ajeta u suri al-Kahf do kraja sure Fāṭir (al-Malāika).

Početak poslije spomenutog ajeta:

پس تعالى رسوانه خطاب ايدوب بيورديكه يا محمد اوقوغيل اول مكه اهلى اوزرينه

L. 110; 29,5 × 20. Nasḫ prost. Tekst Qur'āna vokalizovan. Papir bijel, deblji, povez kožni, oštećen.

Na posljednjem zaštitnom listu neko je zabilježio da je prepisao Munla Mustafa Muzaferija (الكاتب بوسنو مظفريندن مـنلا مصطفى), ali nije posve sigurno da se to odnosi na ovaj rukopis.

Rukopis potiče iz XVIII ili XIX stoljeća.

374. (تفسير القرآن لم يعلم مؤلفه) 2375.

Komentar Qur'āna od nepoznatog pisca.

Svezak četvrti, sadrži tumačenje od početka sure Yāsīn do kraja Qur'āna.

Početak:

بلكل كه اى عزيز روايتدر اول سيد الكائنات محمد مصطفى دن صلعم كه بيوردى

بدرستى بو قرآن ايچنده بر سوره واردركه . . .

L. 420; 20 × 15. Nasḫ slab. Tekst Qur'āna vokalizovan i podvučen crvenom linijom. Papir bijel, čvrst. Prvi listovi pri vrhu oštećeni vlagom. Povez kožni.

Prepisao neki Muhammad b. Yūsuf 1060/1650.

Na prva dva lista može se pročitati zapis da je djelo prvobitno uvakufio Muhamed-aga b. Jusuf-aga 1083/1672.

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

375. ISTO 629.

Svezak četvrti, sadrži tumačenje od početka sure Yāsīn do kraja Qur'āna.

Na prvoj korici je naslov: تفسير ترجمه‌سى

Početak kao u prethodnom rukopisu.

L. 217; 23 × 16. Nasḫ sitan, složen. Tekst Qur'āna pisan crvenim mastilom. Papir tamnobijel, čvrst, povez polukožni.

Na zadnjem listu nalazi se zapis u kojem se kaže da je djelo prepisao Abū Muṣṭafā b. Aḥmad iz Donje Tuzle 1215/1800.

Na početku ima zapis sa imenom bivšeg vlasnika (Muhamed b. Murad-beg iz Donje Tuzle 1242/1826, i sadržaj. Na drugom listu pri vrhu piše: »vakuf šaiḫ 'Omar-efendije koji je umro 1057/1647« — što nikako nije jasno, ako bi se taj zapis odnosio na ovaj rukopis, koji je, po svoj prilici, mnogo kasnijeg datuma. Vjerovatno se taj zapis odnosi na nešto drugo, a pogrešno je ovdje stavljen.

376. (تفسير يس مع عدة سور اخرى) 3207.

Tumačenje sure Yāsīn i još nekoliko sura, izvod iz četvrtog sveska prethodnog tefsira.

L. 121; 15 × 10,5. Nasḫ-ta'līq. Tekst Qur'āna pisan nasḫom crvenim mastilom, vokalizovan. Papir bijel, povez polukožni.

Prepisao Ḥaği Maḥmūd b. 'Oṯmān muharema 1126/1714.

377. (تفسير جزء عم) 1148.

Komentar džuza 'Amma.

Početak:

بسم الله . . . عم يتساءلون يعنى سبب نزول اولدى كم چون رسول بعث اولندى

قيامت خبرلردن اول قريش قوم ايروردى انلر انكا انكار ايدوب

L. 75; 22,5 × 16. Nasḫ pomiješan sa ta'līqom, prost. Tekst Qur'āna većim dijelom vokalizovan. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

Na kraju je zapis pisan riq'om drugim rukopisom u kojem se kaže da je ovaj rukopis prepisao neki Ibrāhīm b. Ibrāhīm Maglajlija — iz Maglaja — u nedjelju 7. ramazana 1243/1828.

378. (تفسير بعض السور من جزء عم) 2011.

Komentar nekih sura iz tridesetog džuza Qur'āna od nepoznatog pisca.

Početak:

عم يتسائلون ... يعنى جاندر تنه دكلدر تن فانيدر قابل حياة دكلدر درلردى

L. 51; 21,5 × 15,5. Nasḫ prost, vokalizovan. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

Na prvom listu ima zapis na turskom jeziku u kojem se kaže da je ovaj rukopis uvakufio Dženetić Mustafa-beg b. Fejzulah-beg b. Ismail-beg iz Sarajeva svojoj djeci (evladijet-vakuf) u ševalu 1289/1872. Ispod toga njegov lični pečat.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

379. (تفسير القرآن لم يعلم مؤلفه) 407.

Kratak komentar Qur'āna od nepoznatog pisca. Može se reći da je to zapravo prevod Qur'āna. Po presjeku listova neko je napisao naslov: تفسير ترجمه سى. Jezik i stil prevoda su stari.

Jedan svezak, koji sadrži kompletno djelo, prepisan istim rukopisom. Prvi list izgubljen. Drugi list, koji se ovdje nalazi, počinje:

پس عبادت يرشمز الا اول حضرته بوكز اياك نعبد ددى يعنى عبادته و قوللغه سنى مخصوص ايدرز ...

L. 349; 30 × 20. Ta'līq. Naslovi sura pisani su krupno crvenim mastilom, a tekst Qur'āna nasḫom vokalizovan i podvučen crvenom linijom. Na rubu listova označeni su džuzovi Qur'āna. Papir bijel, deblji, povez kožni, oštećen i popravljen.

Na posljednjoj stranici piše da je djelo uvakufio emir Ahmed baš-čauš tufekčija (puškara), rodom Misirac, u tvrđavi tešanjskoj, 1198/1783. Nazir (mutevelija) nad tim vakufom je Sofić Hadži Hasan b. Ahmed-efendi iz Tešnja, a poslije njega kao nazir potpisan je Kaukčija (Abdulah-efendi) iz Sarajeva.

اوقف و سبل لله تعالى الامير احمد باشى چاوش توفنكچيان المصرى فى بلاد قلعة تشنه - فى بوسنه - دار الجهاد وقفا صحيحا ... فى شهر ربيع الاول سنه ١١٩٨ و الناظر عليه صوفى زاده الحاج حسن بن احمد افندى البوسنوى التشنوى - ثم قاوقچى زاده الشيخ السرائى

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

380. 3284.

L. 166; 22 × 16. Papir bijel, glat, tanak, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1—6. تفسير اخلاص شريف

Tumačenje sure Iḫlāṣ od nepoznatog pisca.

Početak poslije besmele:

الحمد لله الذى نوّر قلوب العارفين بنور معرفة اظهار احديته ...

Nasḫ-ta'līq. Tekst Qur'āna podvučen crnom linijom.

2. L. 6—42. ساعت نامه

Knjižica poučnog sadržaja na turskom jeziku u kojoj su sabrani razni ajeti, hadisi, interesantni događaji, tumačenje o stvaranju neba i zemlje, o dužnostima, o smrti i sudnjem danu.

Kairo (F. al-kutub at-turkiya) I, 53.

Početak: الحمد لله الذى جعل الاسلام نورا

3. L. 43—44. معجزات موسى عليه السلام

Čuda Mojsijeva. Kratka brošura na kraju koje se govori i o jednom čudu Muhameda Resūlullāha.

Početak: بنى اسرائيل طائفه سندن بر شخص قتل اولنوب

Na listu 45. nalazi se derviška dova (molitva) u kojoj se prizivaju nevidljivi ljudi *(riǧāl al-gaib)* da pomognu svojim duhom.

4. L. 46 — 86. شرح جواهر الاسلام

Komentar vjerske početnice »*Eğer sorsalar*« (v. br. 144,[6]). Napisao Ḥasan b. Muḥammad.

Početak nakon besmele glasi:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيدنا محمد و آله و صحبه اجمعين

پس ايمدى بو عبد الفقير . . . حسن بن محمد

5. L. 87 — 92. (مسائل من الفقه).

Mala zbirka raznih pitanja s područja fikha od nepoznatog sabirača, na turskom jeziku.

6. L. 92 — 100. وصية رسول الله صلعم لعلى رضى الله عنه

Muhamedova oporuka hazreti Aliji na turskom jeziku.

Početak: بعد زان او عالمروك فخرى و پيغمبرلرى نك مهرى

7. L. 100 — 160. (علم حال)

Ilmihal (katehizis) na turskom jeziku od nepoznatog pisca.

Ilmihal (katehizis) na turskom jeziku od nepoznatog pisca. F. Spaho (Arapski, perzijski i turski rukopisi, Sarajevo 1942, — str. 80) kaže da je pisac Muḥammad b. Muṣṭafa Doganī Qādīzade, umro (kao vaiz Aja Sofije) 1045/1635.

Pored dogmatske u djelu se govori i o drugim vjerskim pitanjima, kao o zabrani duhana, kahve, glazbe, o vampirima itd. Na kraju je pisac dodao nekoliko fetvi od Ibn Kemal-paše i Ebus-Suūda.

Početak: قيل فى حق هذا الكتاب

عزيز دوتغل آنى اى جان — نه خوش نعمتدر ايمان

كل اى درويش كل اى سلطان — بله كور مبحث ايمان

* *

اما بعد بلغل و اكاه اولغل اك اول مؤمنه فرض و واجب اولان كشى نه طريق ايله

عند الله و عند الناس مومن كامل اولور

Čitavu zbirku prepisao Hağī Sulaiman b. Muhammad 23. ševala 1186/1772.

Na l. 86. ima zapis u kojem se kaže da je završeno u tvrđavi Gračac (انتهاى فى قلعه غراچاچ). To je Gradačac u Bosni koji se u ranijim turskim izvorima spominje katkada i pod nazivom Gračac.

Perzijski

381. تاج التراجم فى تفسير القرآن للاعاجم 389.

Prevod i kratak komentar Qur'āna. Napisao Šāhfūr Abū 'l-Muẓaffar Ṭāhir b. Muḥammad al-Isfarāinī, umro 471/1078.

ḪḪ I, 268; Ismā'īl-paša, *AM* I, 430.

Svezak treći. Na l. 1[a] je naslov pisan rukom prepisivača:

المجلدة الثالثة من كتاب تاج التراجم فى تفسير القرآن للاعاجم تصنيف الشيخ

الامام ابى المظفر طاهر بن محمد الاسفراينى

Sadrži tumačenje od ajeta 102. u suri al-A'rāf do kraja sure Ibrāhīm.

Početak:

و ما وجدنا لاكثرهم من عهد و ان وجدنا اكثرهم لفاسقين

و نيافتيم بيشترين ايشان راعهدى و يافتيم بيشترى از ايشان بيرون امده از عهد

L. 211; 25 × 19. Nasḫ. Tekst Qur'āna vokalizovan i pisan krupno u razmaknutim redovima, između kojih je prevod. Papir tamnobijel, deblji. Listovi, naročito pri vrhu, dohvaćeni vlagom, a neki, naročito na rubovima, oštećeni dugom upotrebom i crvotočinom, među kojima je najviše oštećen prvi list. Povez polukožni, oštećen i popravljan.

Prepisao Ibrāhīm b. Ḫiḍr b. 'Oṯmān u četvrtak posljednjeg dana rebiul-ahira 579/1183, kako to stoji u zapisu na kraju:

قد [فرغ] من نسخ هذه المجلدة يوم الخميس عند غروب الشمس فى سلخ شهر ربيع الآخر سنة تسع و سبعين و خمسماية العبد المذنب . . . ابراهيم بن خضر بن عثمان البلهيجى السفلى؟

Ovo je jedan od najstarijih rukopisa ove biblioteke, a vjerovatno najstariji rukopis ovog djela u svijetu.

Na početku ima nekoliko hadisa pisanih kasnije, te zapis u kome se kaže da je rukopis uvakufio Omer b. Mustafa Zildžić za Carevu džamiju u Sarajevu 21 rebiul-evela 1243/1827.

Na kraju dva lista pisana ta'līqom sadrže traktat na perzijskom jeziku što je dodano i pisano kasnije, ali je i to prilično staro. U uvodu se kaže da je to:

مقدمهٔ تجوید در بیان مخارج حروف و صفات وی که محتاج می شود قاریٔ قرآن

Početak: الحمد لله الذی شرفنا بالقرآن المجید

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

TRADICIJA

(AL-ḤADĪṮ)

TRADICIJA

1) TEORIJA HADISA

(MUṢṬALAḤ AL-ḤADĪṮ)

382. مقدمة ابن الصلاح ili علوم الحديث **603.**

Uvod u islamsku tradiciju. Napisao Abū 'Amr 'Oṯman b. 'Abdurraḥmān Ibn aṣ-Ṣalāḥ, umro 643/1245. Pisac je ovo djelo izdiktirao učenicima u školi za hadis *(Darus-sunna)* u Damasku.

Brock. S. I, 611.

Početak:

املا علينا الشيخ الامام العالم الورع الفاضل العدل الثقة الحافظ ... ربنا آتنا من لدنك رحمة و هيئ لنا من امرنا رشدا

L. 167; 25 × 17. Nasḫ krupan, čitak, većim dijelom vokalizovan. Stranice obrubljene crvenom linijom. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepisao Saifuddīn Muhammad b. Abū Sa'd Sarayğūqī (??) posljednji dan ramazana 791/1388.

قد وقع الفراغ من تنميقه بعون الله و حسن توفيقه على يد العبد الضعيف سيف الدين محمد بن ابى سعد السرايجوقى وقت الظهر آخر يوم من رمضان سنة احدى و تسعين و سبعمايه

Na l. 1ª je gornji naslov, potpis ranijeg vlasnika i zapis u kojem se kaže da je rukopis uvakufio Ismet-efendi Svrzo, sin Vejsil-efendije iz Sarajeva.

383. الفية العراقى فى اصول الحديث ili التبصرة و التذكرة **855.**

Versifikacija u hiljadu stihova, *Alfiya*, o uvodu u hadis. Napisao Zainuddīn 'Abdurraḥim b. al-Ḥusain al-'Irāqī, umro 806/1404. Na listu 1ª je naslov: كتاب التبصرة و التذكرة

Brock. II, 66,¹.

To je skraćena prerada prethodnog djela Ibn Salaha koga pisac naziva šaih (učitelj), čiju je *Mukaddimu* preradio u stihu, dodajući ponešto i iz drugih djela. Rad je završio 768/1367. u Medini. Djelo se i danas koristi kao jedan od glavnih priručnika za teoriju hadisa.

Početak:

يقول راجى ربه المقتدر عبد الرحيم بن الحسين الاثرى

L. 30; 18 × 14. Nasḫ starinski, vokalizovan. Papir tamnožućkast, povez polukožni. Primjerak je prilično očuvan. Ima polukožnu futrolu.

Ispod naslova na listu 1ª nalaze se pečati Šehdi-efendine i ove biblioteke. Ispod njih zapis ranijeg vlasnika čije ime nije potpuno čitko (ملكه محمد ... الثعلبى سامحه الله و بالخير حيى؟). U zapisu on kaže: »Ovaj primjerak je rukopis velikog učenjaka, mog učitelja šaiha 'Ubāda al-Mālikī al-Ansārī, učenika mog (drugog) učitelja Madyana«:

هذه النسخة المباركة بخط الامام العالم العلامة الولى العارف بالله تعالى سيدى الشيخ عبادة المالكى الانصارى تلميذ سيدى مدين نفعنا الله ببركاتهما

Na kraju ima zapis u kojem se kaže da je prepis dovršen 19. zulkade 796/1394. godine. Rukopis, dakle, potiče iz autorovog doba.

و وافق الفراغ من نقلها فى اليوم المبارك التاسع عشر من شهر ذى قعدة الحرام سنة ست و تسعين و سبعمايه احسن الله تقضيها فى خير و عافيه

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

384. ISTO **2243.**

L. 51; 20 × 14. Nasḫ pomiješan sa nešto ta'līqa, prost. Na rubovima i između redaka su bilješke koje se odnose na tekst. Papir bijel. Povez broširan.

Prepisao Muḥammad b. 'Abdullah 1094/1683.

385. كتاب شرح الالفية **234.**

Komentar prethodne versifikacije *Alfiye* od istog autora. Naslov je prema ovom rukopisu. Hadži Halifa (I, 156) kaže da je naslov ovog komentara: فتح المغيث بشرح الفية الحديث. Međutim, Brockelmann (II, 35,[17]) i Tīmūriya (II, 25) pripisuju komentar pod naslovom *Fatḥ al-Mugīt* Šamsuddīn as-Saḫāwiji. Početak u primjerku Tīmūrīye različit je od početka našeg rukopisa, dok je početak koji navodi Hadži Halifa isti kao i u našem primjerku. Vjerovatno je Hadži Halifa pogriješio u naslovu.

Kompletno djelo u jednom svesku.

Na listu 1ª rukopisa nalazi se puni naslov:

كتاب شرح الالفية فى علم الحديث للشيخ الامام العالم العلامة بخارى الزمان امام المحدثين قدوة المسلمين عبد الرحيم بن الحسين الاثرى تغمده الله برحمته . . .

Početak:

الحمد لله الذى قبل بصحيح النية حسن العمل و حمل الضعيف المنقطع على مراسيل لطفه فاتصل

L. 163; 27 × 18,5. Nasḫ. Tekst *Alfiye* pisan crvenim mastilom. Papir bijel, deblji; listovi očuvani. Povez kožni, sa zatvaračem, oštećen.

Na kraju rukopisa nalazi se zapis u kojem pisac kaže da je osnovni tekst, Alfiyu, završio u Medini 3. džumadal-ahira 768/1366, a ovaj komentar u hanikahu (tekiji) Ṭaštamarīya u blizini Kaira 29. ramazana 771/1370.

. . . وكملت هذه الارجوزة بطيبة مدينة سيدنا رسول الله صلى عليه وسلم وكان الفراغ منها يوم الخميس ثالث جمادى الاخرة سنة ثمانى و ستين و سبع مايه فكان اول بروزها بالمدينة الشريفة على ساكنها افضل الصلاة و السلام وكمل هذا الشرح عليها فى يوم السبت التاسع و العشرين من شهر رمضان المعظم قدره سنة احدى و سبعين و سبع مايه بالخانكاه الطشتمريه خارج القاهرة المحروسة . . .

Prepisao Muḥammad b. Ḥ. Sālim b. Muḥammad b. Sālim b. Sa'īd b. 'Omar iz grada 'Ausağ u Misiru 2. zulhidže 893/1488.

و وافق الفراغ من كتابته على يد العبد الفقير . . . محمد بن الحاج سالم بن محمد بن سالم بن سعيد بن عمر العذرى نغرا و الشافعى مذهبا و العوسجى بلدا و المصرى يوم الخميس عند وقت العصر من ثانى او اول ذى الحجة الحرام من شهور سنة ثلاث و تسعين و ثمانماية

Na l. 1ª ispod naslova nalaze se zapisi sa imenima raznih vlasnika. Gotovo svi ovi zapisi su izbrisani. U vrhu prema naslovu nalazi se pečat: الواثق بالملك المبين الفقير محمد بن شمس الدين ٩٨٣

386. ISTO **423.**

Svezak je nepotpun u početku sve do lista 30, odnosno do poglavlja الاعتبار و التابعات و الشواهد

L. 127; 28 × 20. Nasḫ stari, arapski. Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Papir tamnobijel, deblji. Povez polukožni, oštećen, sa presovanim ili nalijepljenim mrvicama od isjeckane zlatne žice po koricama.

Prepis iz piščeva autografa završen 785/1383, 20 godina prije piščeve smrti.

نقلت هذه النسخة من خط مؤلفه الشيخ الامام الحافظ المحدث شيخ الاسلام زين الدين عبد الرحيم بن الحسين بن عبد الرحمن العراقى نفع الله المسلمين بعلومه و بركته و كان الفراغ من كتابته فى الثامن من ذى الحجة الحرام سنة خمس و ثمانين و سبعماية

Prepisivač se nije potpisao, ali je to očito bio neki istaknuti učenik koji je ostavio pravilan prepis i na kraju nekoliko važnih zapisa u vezi sa time. Jedan od njih je odobrenje (idžazet) pisca svojim učenicima da oni dalje predaju ovo djelo. Taj zapis nalazi se iznad gore spomenutog zapisa. Ovdje je zabilježen tako, da bi se moglo misliti da ga je sam pisac Iraqija stavio vlastoručno, što je naš muhadis H. Mehmed Handžić sa sumnjom napomenuo u jednoj svojoj primjedbi na početku rukopisa: وعليه فى آخره خط المصنف ـ ينظر فى هذا ـ

Evo toga idžazeta koga u mnogim drugim primjercima nema, a koji se ovdje nalazi na rubu pri vrhu posljednje stranice:

و اجزت لكل من سمع منى الارجوزة المذكورة او بعضها ان يروى عنى جميع الشرح عليها و جميع ما يجوز لى و عنى روايته قاله و كتبه مؤلفه عبد الرحيم بن الحسين بن

عبد الرحمن بن العراقى فى التاريخ المذكور حامدا لله تعالى و مصليا على نبيه محمد صلى الله
عليه و سلم عودا على بدء جعله الله تعالى خالصا له و موجبا للفوز لديه انه حسبنا و نعم الوكيل

Mislim, ipak, gledajući na pismo, da je ovo prepisano iz piščeva autografa, kao i čitav rukopis.

Ispod gornjih zapisa nalaze se još dva značajna zapisa. U prvom jedan učenik hadisa, Muḥammad b. Ḥasan b. 'Alī b. Ḥasan bilježi da su on i još grupa ljudi, čija je imena popisao, završili studiranje ovog komentara 836/1432. g. u Damasku pred poznatim učenjakom i hafizom hadisa Ibnu Nāsiruddīnom, umro 842/1438, koji je u više mahova dobio pismeno odobrenje od samog autora da može predavati ovaj njegov komentar. Ispod toga je vlastoručna bilješka i potpis učitelja Ibnu Nāsiruddīna, koji potvrđuje gornje navode svoga učenika. Ovi zapisi su pisani starinskim nasḫom posebne vrste, gotovo sasvim bez tačaka. Zbog njihove važnosti donosimo ih ovdje:

الحمد لله و منه التوفيق قرأت على شيخنا الامام الحافظ الرحالة ابى عبد الله محمد
بن ابى بكر عبد الله بن محمد بن احمد بن ناصر الدين الدمشقى ادام الله تعالى به النفع
و رحم سلفه جميع هذه المجلدة و هى شرح الفية الامام الحافظ ابى الفضل عبد الرحيم
بن الحسين بن عبد الرحمن العراقى مع المنظومة قراءة بحث و تقرير باجازة الشيخ لذلك من
مؤلفه مكاتبة من مصر غير مرة و صح ذلك و ثبت فى عدة مجالس من آخرها مجلس من
بلدان الرواة و اوطانهم الى آخر الكتاب فسمع المجلس الآخر المذكور كاملا الشيخ احمد
بن موسى بن رجب الفاخورى (؟ او العاجورى ؟) و الشيخ عبد الله بن محمد بن جمعه بن
راجح السويدى ثم الدمشقى و الشيخ ابو اسحق ابراهيم بن الشيخ احمد بن الشيخ
بدر الدين حسن العجلونى بفوت فى آخرين (؟) و اتفق آخر المجالس فى يوم الاحد رابع
جمادى الاولى سنة ست و ثلاثين و ثمانماة بالجامع الناصرى من مسجد القصب خارج باب
السلامة من دمشق المحروسة و اجاز المسمع ابقاه الله تعالى . قاله و كتب محمد بن حسن
ن على بن حسن الباعوى (؟) الخطيب و لله الحمد و صلى الله على محمد و آله و صحبه و سلم

Potvrda učitelja:

الحمد لله ما ذكر من القراءة و السماع و الاجازة صحيح كما قيد اعلاه كتبه العبد
محمد بن ابى بكر عبد الله بن محمد عفا الله عنهم و صلى الله على محمد و آله و سلم

Prema svemu tome, ovaj primjerak ima naročitu vrijednost.

Pored toga, u čitavoj knjizi označeni su na rubu odlomci (lekcije) koji su obrađivani na jednom predavanju i to obično riječima:

بلغ قراءة على ابن ناصر الدين

387. نزهة النظر شرح نخبة الفكر 937.

Kratko djelo o teoriji hadisa i njegov komentar. Napisao Šihābuddin Aḥmad b. 'Alī b. Hağar al-'Asqalānī, umro 852/1448 (v. br. 113,[5]).

Početak: الحمد لله الذى لم يزل عالما قديرا

Rukopis je na kraju nepotpun, nedostaju 3 — 4 lista.

L. 40; 21 × 15,5. Nasḫ lijep. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Na l. 1ª je naslov i ime vakifa. Na rubovima listova ima dosta bilježaka koje se odnose na tumačenje teksta. Papir bijel većim dijelom, žućkast i zelen, povez broširan.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

Poklonio Salim-efendija Muftić 1938. godine.

388. 950.

L. 96; 20 × 14,5. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 3. نخبة الفكر, v. br. 387.

Nasḫ lijep. Prepisano 1104/1692.

2. L. 4 — 13. شرح الرسالة العضدية فى الوضع

Kratka rasprava o etimologiji riječi u arapskom jeziku (*vaḍ'*) sa komentarom. Osnovni tekst napisao je 'Aḍududdīn 'Abdurraḥmān b. Aḥmad al-Īğī, umro 756/1355. Poznata je pod naslovom: رسالة فى الوضع ili po piscu: الرسالة العضدية ('Aḍudova risala).

Brock. S. II, 288.

Početak osnovnog djela:

هذه فائدة مشتملة على مقدمة و تقسيم و خاتمة المقدمة اللفظ قد يوضع لشخص بعينه

Komentar te risale je od nepoznatog pisca. Na naslovnoj stranici u vrhu stoji da je pisac 'Ali Qušǧi (al-Quši), ali nam to nije sigurno. Qušǧi je pisao glosu (تعليقة) Samarqandinu komentaru ove brošure. Osim toga, na kraju rukopisa stoji naziv: *al-Fawāid al-ǧalila*

(تمت الفوائد الجلية الجلالية فى شرح الرسالة الوضعية العضدية)

Početak komentara:

قال المصنف رحمه الله بعد التسمية هذه فائدة المشار اليه بهذه العبارات الذهنية التى اراد كتابتها

Ta'līq. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

3. L. 14. الرسالة الوضعية العضدية, v. pod tač. 2.

Ta'līq sa nešto nasḫa.

4. L. 15 — 21. فرائد الفوائد لتحقيق معانى الاستعارة ـ الرسالة السمرقندية

(رسالة الاستعارة و شرحها)

Kratka rasprava o naročitoj upotrebi riječi u prenesenom značenju sa komentarom iste. Napisao Abu 'l-Qasim Samarqandī al-Laiṯī (iz druge polovine IX stoljeća po H.).

Brock. S. II, 259,[1].

Početak risale: الحمد لواهب العطية و الصلاة على خير البرية

Komentar je od nepoznatog pisca.

Početak komentara:

الحمد لله الذى اذاق نوع الانسان حلاوة النطق و البيان ففاز منهم من فاز بالتمييز بين الحقيقة و المجاز

Na naslovnoj stranici pri vrhu ima zapis: شرح لحسين افندى الاصبعى بسراى بوسنه (komentar pripada Husejn-efendiji Isbeī u Sarajevu), što bi moglo značiti da mu je pisac neki Husejn efendija al-Iṣbeī (?) iz Sarajeva ili je on, možda, bio samo vlasnik rukopisa, što izgleda vjerovatnije.

Ta'līq. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

5. L. 22 — 35. شرح على رسالة الاستعارة

Komentar gornje brošure o isti'āri, napisao 'Iṣāmuddīn Ibrāhīm b. Muḥammad b. 'Arabšāh al-Isfarāinī, umro 943/1536.

Brock. S. II, 259.

Početak:

يقول العبد الفقير الى الطاف ربه الخفية عصام الدين بن محمد حفهما بمغفرته الجلية ان احسن ما يزداد به النعم الوفية

Ta'līq lijep. Prve dvije stranice obrubljene sa po tri crvene i jednom crnom linijom.

Na rubovima listova ima dosta glosa pisanih lijepo rukom prepisivača.

6. L. 36 — 67. منظومة الطبلاوى فى الاستعارة و شرحها

Spjev o istiāri (metonimiji) i komentar. Napisao Manṣūr Sibṭ Nāṣiruddīn at-Ṭablāwī (السبط الناصر الطبلاوى), umro 1014/1606.

Brock. S. II, 443.

Komentar je od istog pisca, kako se to vidi iz uvoda.

Pisac je obradio spomenutu brošuru o istiāri od Abu 'l-Qsim Samarqandīje, a komentar je rađen prema spomenutom komentaru 'Iṣāmuddīna.

Početak spjeva:

يقول سبط الناصر الطبلاوى   منصور الراجى الحنان الثاوى
الحمد على التوفيق   لكامل البيان و التحقيق

Početak komentara:

الحمد لله الذى رفع لمن شاء النقاب عن وجوه الاعجاز ببديع بيان المعانى ... اما بعد فان انفس ما به النفوس الكاملة تتخلق ... علم البيان ... و لما كان من اهم او اهم مباحثه الاستعارات ... و كانت مسائلها متفرقة متشعبة ... جمعها الفاضل المحقق المولى ابو القاسم و نظم فرائدها فى ثلثة عقود ... و قد لخصت مقاصدها فى ابيات يسيرة زيادة فى تيسير استحضارها فى المدة القصيرة و هذا شرح عليها لطيف و تحرير شريف لخصت فيه ما كتبه على اصلها المحقق المولى عصام الدين ... و ضممت الى ذلك فرائد استخرجتها من معادنها و فوائد جمعتها من متفرق اما كنها

Ta'līq. Osnovni tekst pisan je crvenim mastilom.

Na listovima 68 — 69. nalaze se bilješke o nasḫu (derogaciji).

7. L. 70 — 78. رياض الطالبين فى شرح الاستعاذة و البسملة

Risala o tumačenju istiaze (e'ūdu billāhi) i besmele. Napisao Ǧalaluddīn Suyūṭī, umro 911/1505.

Brock. II, 150,[106].

Početak: اللهم نستعيذ من عذاب النار

8. L. 80 — 96. حاشية على شرح عصام الدين لرسالة السمرقندى فى الاستعارة

Glosa ʿIṣāmudinovu komentaru Samarqandine brošure o istiāri. Napisao Ḥ. Ismaʿīl b. Ḥ. Sinān as-Sivāsī, kako je to navedeno u uvodu. Rukopis nije dovršen. Pisac je umro 1048/1638 (v. M. Tahir OM I, 229; Ismāʿil-paša AM I, 218).

Početak:

الحمد لله ذى العظمة و السلطان الذى خلق الانسان و علمه البيان . . . فيقول الفقير الى الرب الاكرم الحاج اسمعيل بن الحاج سنان السيواسى

Cijelu zbirku prepisao Abdullah b. Ḥ. Muṣṭafa iz Taslidže (Pljevlja) u vremenu od 1104 — 1113/1692 — 1701 (نمّا زبره الفقير عبد الله بن الحاج مصطفى بطاشليجه , — v. l. 1[a] pod tač. 5 i na kraju pod tač. 6).

389. ISTO kao br. 387. 1316.

Na listu 1[a] je naslov: كتاب شرح نخبة الفكر لابن حجر

L. 35; 21 × 15,5. Taʿlīq i nasḫ. Tekst Nuḫbe podvučen crvenom linijom. Papir bijel i tamnobijel, povez broširan. Ima polukožnu futrolu.

Prepisao neki ʿOṯmān 1119/1707.

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

390. 2035.

L. 52; 20,5 × 14,5. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 40. ISTO

Nasḫ. Tekst Nuḫbe podvučen crvenom linijom.

2. L. 41 — 47. عقيدة اهل التوحيد الصغرى ـ ام البراهين

Kratko djelo o islamskom vjerovanju (akaid). Napisao Muḥammad b. Yūsuf b. al-Ḥusain as-Sanūsī (v. br. 236,[3]).

Nasḫ.

3. L. 48 — 52. عروض اندلسى ili عروض ابى الجيش

Kratka risala o arapskoj metrici. Napisao Abū ʿAbdullāh Muḥammad b. Ḥusain Abu 'l-Ǧaiš al-Ansārī al-Andalusī, umro 626/1229.

Brock. S. I, 544,[1].

ḤḪ (II, 1135) i Kairo (II, 236) pogrešno navode ime ovog pisca.

Početak:

قال الفقير الى الله تعالى ابو عبد الله محمد المعروف بابى الجيش الانصارى الاندلسى رحمه الله تعالى احمد الله و اتوكل عليه . . . اما بعد فقد قصدت فى هذا المختصر ان اذكر علل الاعاريض

Taʿlīq. Između redaka nalaze se bilješke i komentari. Ima crteža u obliku kružnica.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

Uvakufio Hromozade.

391. 2221.

L. 55; 20 × 14,5. Taʿlīq. Papir bijel, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 48. ISTO kao br. 387.

Na širokim rubovima nekih listova ima nešto glosa.

2. L. 49 — 55. (اربعون حديثا مع الترجمة بالتركية).

Četrdeset kratkih hadisa sa prevodom na turski jezik od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله رب العالمين . . . قال النبى عليه السلام من حفظ على امتى اربعين حديثا من سنتى ادخلته يوم القيمة فى شفاعتى يعنى بنم حديثاريمدن هر كم قرق حديث ازبرليا . . . الارواح جنود مجندة

Tekst hadisa podvučen crvenom linijom.

Oba djela prepisao neki Aḥmad b. Ḥusain bez oznake datuma (v. na l. 48). Rukopis je iz XVIII stoljeća.

Na početku i na kraju ima raznih bilježaka i stihova.

Poklon Salima Muftića.

392. ISTO kao br. 387 **2678.**

L. 48; 21,8 × 14. Ta'līq i nasḫ. Tekst *Nuḫbe* podvučen, a stranice obrubljene crvenom linijom. Papir tamnobijel, glat, povez kožni.

Prepisao Ḫalīl b. 'Omar al-Arzanǧānī (السيد خليل بن عمر الارزنجانى) početkom šabana 1165/1751.

393. ISTO **3486.**

L. 57; 21,2 × 14,5. Nasḫ lijep. Tekst *Nuḫbe* podvučen. Papir žućkast, povez polukožni.

Rukopis je iz XVIII ili XIX stoljeća.

394. ISTO **3955.**

L. 27; 20,7 × 14,8. Ta'līq. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Prvi list dopisan kasnije. Na rubovima listova ima dosta bilježaka koje tumače tekst, a pisane su lijepo i sitno vještom rukom istog prepisivača. Papir bijel, povez kožni.

Na kraju dva pečata ranijih vlasnika od kojih se u jednom može pročitati da je vlasnik neki Hasan: دولت دارينه مظهر اوله حسن يارب , a u drugom nečitkom, čini se, njegov sin, jer se može pročitati: ابن حسن.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

395. ISTO **4147.**

L. 50; 21 × 15. Nasḫ prost, pomiješan sa ta'līqom. Tekst Nuḫbe podvučen crvenom linijom. Papir bijel, povez kožni, oštećen, odvaljen od knjige.

Prepisao neki Aḥmad b. Yūsuf u medresi Čarkli u gradu Nikde u Turskoj (فى مدرسة چرقلى فى نكده), godine 1143/1730.

396. حاشية على توضيح نخبة الفكر **324.**

Glosa prethodno spomenutom Ibn Ḥağarovu djelu o teoriji hadisa. Napisao 'Alī b. Sulṭan Muḥammad al-Herewī al-Qāri, umro 1014/1605.

Brock. II, 395,[16], S. II, 540,[16].

Početak:

الحمد لله الذى صحح كلامه القديم الذى هو احسن الحديث فرعا و اصلا و ضعف اجرقارئه فى كل حرف عشر حسنات

L. 135; 24,5 × 15,5. Nasḫ-ta'līq. Tekst *Tauḍīḥa* i *Nuḫbe* podvučen crvenom linijom. Prve dvije stranice obrubljene sa dvije tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Na početku je naslov. Papir bijel, deblji, povez kožni sa otiskom ornamenata na koricama, oštećen.

Prepisao muderis al-Ḥāğğ Muḥammad b. Waliyuddīn, 10. safera 1196/1781.

Uvakufio Ahmed Asim Mutevelić, mutevelija Gazi Husrevbegova vakufa ovoj biblioteci godine 1284/1867. Na početku i na kraju nalazi se njegov pečat.

397. **3285**

L. 125; 22,5 × 17. Papir bijel, deblji i u posljednjem djelu žućkast. Povez polukožni.

1. L. 1—23[a] شرح رسالة البركوى فى اصول الحديث

Komentar risali o teoriji hadisa. Osnovni tekst napisao Muḥammad Birgawī, a ovaj komentar Dāwūd b. Muḥammad al-Qarṣī, umro 1169/1755.

Brock. II, 440,[8].

Početak risale:

اعلم ايها الطالب الصادق ان لاهل الحديث اصطلاحات لابد من معرفتها

Početak komentara (v. br. 151,[3]).

Ta'līq. Osnovni tekst pisan je crvenim mastilom.

2. L. 23b — 35. شرح إيساغوجي

Komentar risali *Isāgūǧī* o logici. Ovu risalu napisao je Aṯīruddīn Mufaḍḍal b. 'Omar al-Abharī, umro 663/1265 (Brock. I, 464). Ovaj komentar napisao je Davud b. Muḥammad al-Qarṣī (v. uvod na l. 23b).

Ismā'īl-paša *AM* I, 363; M. Tahir *OM* I, 309.

Početak:

الحمد لله الذى وفقنى لتسهيل طريقة التفهيم و التعليم و ارشدنى لتربية الطلبة و تكميلهم باكمل طريق مستقيم . . . و بعد فيقول العبد الفقير داود بن محمد القارصى

Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

3. L. 36 — 51. شرح عوامل البركوى

Komentar Bergivinu djelu *'Awāmil* o arapskoj sintaksi. Osnovni tekst napisao Muḥammad Bergiwī, a ovaj komentar Dāwūd b. Muḥammad al-Qarṣī (v. uvod na l. 36).

Početak:

الحمد لله الذى جعل العربية مفتاح الكلام و صيرها آلة لتحقيق المرام . . . و بعد فيقول العبد الفقير داود بن محمد القارصى . . . لما رأيت ان عوامل العالم المحقق . . . محمد افندى البركوى . . . احسن ما يبتدئ به الطلبة فى النحو . . . اردت ان اشرحه شرحا مختصرا

Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

4. L. 52 — 62. التنبيه على غلط الجاهل و النبيه

Kratak rad o uobičajenom pogrešnom izgovoru nekih arapskih riječi. Napisao Aḥmad Ibn Kamal-paša, umro 940/1533.

Brock. II, 452,106.

Početak:

الحمد لله الذى جعلنا من زمرة من علم و لم يجعلنا من الذين يحرّفون الكلم

Slijedeće tri stranice ispisane su raznim zapisima.

5. L. 64 — 74. شرح القصدة الطنطرانية

Komentar kasidi *Ṭanṭarāniyi*, koju je napisao Abū Naṣr Aḥmad b. 'Abdurrazzāq Ṭanṭarānī (oko god. 480/1087) u pohvalu poznatog seldžučkog vezira Niẓamul-Mulka. Ta je pjesma po svome autoru

poznata pod imenom *Ṭanṭarāniya.* Ovaj komentar napisao je Muḥammad al-Bihištī al-Isfarāinī, oko 900/1494.

Brock. I, 252.

ḤḤ (II, 1341) kaže da je komentator umro 749/1348.

Početak kaside: يا خلىّ البال قد بلبلت بالبلبال بال

Početak spomenutog komentara:

الحمد لله الذى خصص نوع الانسان بالفصاحة و البيان و شرفه بالبلاغة و التبيان

Tekst pjesme pisan je crvenim mastilom.

Prepisivač se na kraju potpisao ovako: 'Oṯmān b. Muḥarem el-Fočevi.

Na l. 75 — 76. su bilješke sa područja arapskog jezika.

6. L. 77 — 125. حاشية على شرح ديباجة المصباح

Glosa komentaru uvoda *Misbaha* od nepoznatog pisca.

Nāṣir b. 'Abdussaiyid al-Muṭarrizi, umro 610/1213, napisao je poznato djelo *al-Miṣbāḥ* o arapskoj sintaksi koje je mnogo komentarisano i glosirano, naročito njegov uvod. Ovdje imamo superkomentar uvodu toga djela (شرح على شرح ديباجة المصباح).

Početak uvoda: الحمد لله الذى لا يبلغ كنهه جادّ و لا يحصى عدد نعمه عادّ

Početak glose:

اى لا يصل الى تصوره حقيقة كل من يجدّ فى اكتسابه باى طريق كان من النظر و الرياضة و ان وصل الى تصوره بوجه يميزه عن ماعداه

Možda je ove glose napisao turski pisac Pir Muhammad b. Yūsuf Ankaravī, umro 866/1461.

Nasḫ sitan, lijep. Tekst prvog komentara podvučen crvenom linijom. Stranice obrubljene također crvenom linijom.

Djela pod tač. 1 — 5 prepisao 'Oṯmān b. Muḥrrem al-Fočawī (iz Foče) 1211 — 12/1796 — 7 (v. na kraju pod t. 1 i 3).

Djelo pod tač. 6 prepisao 'Omar b. 'Alī b. Ya'qūb b. 'Alī 1176/1762 u Medini u Novoj medresi koju je osnovao Bešir-aga.

قد وقع الفراغ عن تنميق هذا الكتاب . . . عن يد العبد الضعيف . . . عمر بن على بن يعقوب بن على فى المدرسة الجديدة بناها بشير آغا فى دار السعادة المتصلة الى باب السلام فى المدينة المنورة . . . لسنة ستة و سبعين و مائة و الف

398. 1945.

L. 180; 19,8 × 13,8. Nasḫ slab. Papir tamnobijel, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1—4. نخبة الفكر

Kratak uvod u teoriju hadisa. Napisao Aḥmad b. 'Alī b. M. b. Ḥağar al-'Asqalānī (v. br. 113,[5]).

2. L. 4^b—9. (مجموع من الآيات و الاحاديث)

Zbirka raznih hadisa i ajeta s tumačenjem. Tu je i sadržaj slijedećeg djela.

3. L. 10—147. زبدة الواعظين

Zbirka propovijedi (vazova) od nepoznatog pisca. Pisac je, kako kaže u uvodu, ovo djelo kompilirao iz raznih djela i podijelio ga na 48 poglavlja prema broju petaka u godini.

ḪḪ II, 954.

Početak: الحمد لله بجميع المحامد عن جميع النعم

4. L. 148—150. رسالة فى تفصيل ما قيل فى حق ابوى الرسول عليه السلام

Kratka rasprava o sudbini roditelja Božjeg poslanika Muhameda od Ibn Kamal-paše, umro 940/1533.

Brock. II, 450,[32].

Početak: الحمد لله الذى كرم بنى آدم عليه السلام و فضل نسله بفضل احسانه

5. L. 151—180. (مواعظ).

Izbor iz raznih vjerskih knjiga (tefsira, hadisa, fikha i akaida) o pojedinim vjerskim pitanjima, sastavljen u obliku propovijedi.

Cijelu zbirku prepisao isti nepoznati prepisivač vjerovatno u XVIII stoljeću.

399. 3413.

L. 60 + 6 praznih; 20,5 × 15. Nasḫ slab od tač. 1—5, starinski od t. 6—8, obični od t. 9—12. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

1. L. 1—8. رسالة فى اصول الحديث للبركوى

Kratak rad o terminologiji u hadisu (v. br. 397,[1]).
Prepis iz 1163/1749.

2. L. 9—26. تجويد القرآن

Tedžvid na turskom jeziku od nepoznatog pisca.

Početak: الحمد لله الذى امرنا قراءة القرآن بالتجويد ... اعلم بوندن نصكره

Prepisano 1133/1720.

3. L. 27—35. رسالة متعلقة ببيان الاعتقادات و الاخلاق و الاعمال

Risala o vjerovanju, ćudoređu i vjerskim dužnostima od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله الذى جعل ترتيب العلوم و الاعمال فريضة على العباد فى جميع الاوقات و الاحوال

U zapisu na kraju piše da je djelo prepisao Abū Bakr b. Aḥmad 1191/1777. i da mu je vlasnik bio neki Hasan-efendija.

4. L. 36—39^a مقدمة الصلاة ili (كتاب) فقه الكيدانى

Rad o namazu. Napisao Luṭfullāh an-Nasafī al-Fāḍil al-Kaidānī, živio je u prvoj polovini desetog stoljeća po hidžri. Naslov i ime pisca označeni su na rukopisu. Ovo se djelo pripisuje i drugoj dvojici pisaca.

Brock. II, 198, S. 269,[1].

Početak nakon besmele i hamdele:

اعلم ان العبد مبتلى بين ان يطيع الله تعالى فيثاب و بين ان يعصيه فيعاقب

5. L. 39^b—41. العقائد النسفية

Islamska dogmatika koju je napisao Nağmuddīn Abū Ḥafṣ Omar b. Muḥammad an-Nasafī, umro 537/1142 (v. br. 620,[1]).

Brock. I, 427,[1].

Rukopis nije dovršen.

6. L. 42—43ª مسئلة دخول ولد البنت فى الموقوف على اولاد الاولاد

Rasprava o pitanju prava djece od kćeri u korišćenju evladijet-vakufa, od Ibn Kemal-paše.

Bbrock. II, 450,44; S. II, 670.

Početak:

الحمد لوليه و الصلوة على نبيه ... و بعد فان المسئلة السائرة فى البلاد ... و هى

مسئلة دخول (ولد) البنت فى الموقوف على اولاد الاولاد قد ذكرت فى حضرة من نضر

رياض العلم بحسن ترتيبه ... و هو ... السلطان سليم خان ... فامرنى باظهار الحق

Prepis je nepotpun i u njemu ima grešaka.

7. L. 43ᵇ رسالة فى بيان طبقات المجتهدين

Kategorije šeriatskih pravnika od Ibn Kamal-paše, umro 940/1533.

Brock. II, 453,124.

Početak: اعلم ان الفقهاء على سبع طبقات

8. L. 44—47. رسالة فى تعريف الفاظ الصوفية

Tumačenja nekih izraza u mistici (taṣawuf), napisao Abū Yaḥyā Zakariyā b. M. al-Anṣārī, umro 926/1520.

Brock. II, 100,16.

Početak:

الحمد لله الذى هدى و كفى ... و بعد فهذه رسالة تشتمل على تعريف غالب ما

تداولته الصوفية المحققون من الالفاظ

9. L. 48—50ª. حكاية الجارية مريم

Priča o robinji Merjemi. Priču je, navodno, ispričao kao svoj doživljaj 'Abdullah b. al-Mubārak, umro 181/797.

Početak:

قال حدثنا ابو النصر قال حدثنا عبدالله بن المبارك قال حججت (!) سنة من بعض السنين

10. L. 50ᵇ—51. حكاية فى ترخيص المزاح

Priča o tome da je dopušteno izvoditi pristojne šale.

Početak: قيل ان يحيى بن زكريا لقى عيسى عليهما السلام

11. L. 52—56. (رسالة فى الرد على الوهابية)

Kritika vehabijskog učenja u vjerovanju od nepoznatog pisca.

Na rubu se nalazi bilješka: ... على جهة الرد على المبتدع ابن عبد الوهاب

الذى الآن فى نجد المصر على الزيغ و العناد ...

Početak:

الحمد لله الذى من علينا بالاسلام و الايمان ... اما بعد فاعلم يا اخى ان توحيد الله

تعالى هو رأس مال العبد

Rad je podijeljen na podnaslove *(faṣl)*. Na završetku lista 54 nalazi se teško čitljiva i nejasna bilješka iz koje bi se moglo razumiti da je rukopis prepisao Ǧauhar b. Muḥammad b. Ǧauhar od svog učitelja autora Sayid 'Abdullah b. Sayid 'Alavi al-Ḥuḍari

(كتبه الفقير الى الله جوهر بن محمد بن جوهر بيده عن للاستاذ مصنفه سيد عبد الله بن

سيد علوى الحضرى نفع الله بهم فى الدارين آمين)

Poslije toga (na l. 55) nalazi se novi podnaslov *(faṣl)* nastavak iste teme.

12. L. 57—60. المقاصد الممحصة فى بيان كى الحمصة

Risala o tome da li će biti pokvaren abdest ako se iz rane od opekline koja se liječi izvjesnom tekućinom (ماء الحمصة), pojavi tečnost. Napisao 'Abdulganī b. Ismāʿīl an-Nablusī, umro 1143/1731.

Brock. S. II, 474,34.

Početak: الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى

Prepisao Muḥibbī, damad šaiḫa Ibrahima? 26. ramazana 1184/1770. (نظم محبى داماد الشيخ ابراهيم سنة ١١٨٤)

Na kraju se nalaze bilješke o broju ajeta u Qurānu i s područja fikha.

400. ISTO kao br. 399,1. **3562.**

L. 5; 18,8 × 11,8. Nasḫ prost. Papir bijel, poveza nema. Prepis je iz XIX stoljeća.

401. **1045.**

L. 17; 22 × 14. Nasḫ. Papir tamnobijel, povez papirni.

1. L. 1 — 3. رسالة في بيان اسماء الحديث على وجه الايجاز

Risala o terminologiji u hadisu od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة التامة و السلام الدائم على سيدنا محمد و آله اجمعين اعلموا اخوانى هداكم الله تعالى سواء الطريق

Na prvoj stranici unvan u kom je napisan gornji naslov crvenim mastilom. Stranice su obrubljene tankim crnim i širokom zlatnom linijom.

2. L. 3 — 4. اقسام الحديث

Definicije raznih vrsta hadisa.

Početak:

المرفوع الموقوف المرسل . . . اما المرفوع هو المنقول عن رسول الله صلعم

Na l. 5ª nalaze se pjesme različite sadržine (ابيات مختلفة). Prva je u sedam stihova o nazivima raznih vrsta hadisa.

Početak: اعلم ان الحديث انواع فعليه الجمهور و الاجماع

Druga je pobožna pjesma također u sedam stihova.

Početak:

الحمد لله الذى سلطانه نعت الازل الماجد الفرد الذى غفرانه يمحو الزلل

3. L. 5ᵇ — 14ª (مجموعة احاديث ـ ماة و عشرون حديثا).

Zbirka od 120 hadisa (40 koje navode Buharija i Muslim, 40 koje navodi samo Buharija i 40 koje ima samo Muslim). Sastavio Abū 'l-As'ad Aḥmad b. Muḥammad, *kātib al-fatvā*. Rad je dovršen 1143/1730.

Početak: الحمد لله رب العالمين و الصلاة على سيدنا سيد المرسلين . . . اما بعد فان احوج عباد الله الاحد . . . ابا الاسعد احمد بن محمد الشهير بكاتب الفتوى فى الديار التى قدّر له فيها السكنى . . . يقول . . . اردت ان اجمع فى امر الدين اربعين حديثا التى

وقع اتفاق الشيخين الهامين البخارى و مسلم فيها . . . و اربعين حديثا من الاحاديث التى انفرد بها الشيخ البخارى و اربعين حديثا مما انفرد به ابو الحسن مسلم

Na kraju se nalazi bilješka:

تمت هذه الحديث الاربعون فى يوم الجمعة فى شهر ذى الحجة سنة ثلاثة و اربعين و مائة و الف

4. L. 14ᵇ — 17. جواب لبعض علماء مكة على اعتراض بعض الاحبار فى حق مسئلة القضاء و القدر

Odgovor neke uleme iz Meke na prigovor jemenskih Jevreja islamu u pogledu učenja o sudbini. Prigovor je dat u četiri stiha koji počinju:

ايا علماء الدين ذمى دينكم تحيرت دلونى باوضح حجة

Odgovor je pisan u prozi, a počinje:

الحمد لله الذى قضى فى خلقه بحكمته و اظهر ما فى حقايق الاشياء بمنته

Pismo i rukopis u cijeloj zbirci su isti. U pisanju ima znatnih grešaka.

Rukopis je iz XVIII ili XIX stoljeća.

Iz biblioteke Muhamed Enveri Kadića.

402. **3058.**

L. 87; 19,2 × 14,5. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 23. رياض الازهار في جلاء الابصار

Uvod u hadis od nepoznatog pisca.

ḤḪ I, 935.

Na kraju se kaže: »Ovo je kraj risale *Šihābīye* o hadisu« (و ليكن هذا آخر الرسالة الشهابية فى علم حديث النبوية).

U katalogu kairske biblioteke (I, 74), možda samo na osnovu gornje riječi »Šihābīya«, navodi se kao pisac ove risale Ibn Ḥağar al-'Asqalānī, što ne izgleda sigurno. Istom piscu pripisuje ovaj rad

i Brock. (II, 70), vjerovatno povodeći se za Kairom. HH (n. m. i I, 875) ne navodi mu autora.

Djelo je podijeljeno na uvod, šest poglavlja i završetak.

Početak:

الحمد لله الذى وفّق العلماء لتحصيل الاحاديث النبوية الكاشفة لاسرار القرآن

Nasḫ čitak. U vrhu prve stranice unvan u zlatnoj i zelenoj boji. Prve dvije stranice obrubljene su tankim crnim i širokom zlatnom linijom.

Na prvom zaštitnom listu ima naslov, te imena i pečati nekadašnjih vlasnika, među kojima: Aḥmed-efendi al-Mostari, Sulejman b. Ḥabīb, rodom iz Olova, nastanjen u Sarajevu, Muṣṭafā-efendi iz Livna, zvani Kabilagazāde, te 'Abdullah b. Ibrāhīm Yamakzāde.

2. L. 24 — 27. نخبة الفكر, v. br. 387.

Pismo, oprema i ukrasi na prve dvije stranice kao u prethodnom djelu.

3. L. 28 — 60. نزهة النظر في توضيح نخبة الفكر ili شرح نخبة الفكر, v. br. 387.

Pismo i oprema kao u prethodnom djelu.

4. L. 61 — 87. مرشد المتأهل

Uputa za oženjenog i onog koji se namjerava ženiti o valjanom životu i postupku u braku. Napisao Šaiḫ Muḥammad Qutbuddīn al-Izniqī, umro 821/1418.

Brock. II, 225.

Početak: الحمد لله الذى خلق من الماء بشرا و جعله نسبا و صهرا

Risala je pri kraju nepotpuna.

Ta'līq pomiješan sa nešto nasḫa. Stranice su obrubljene crvenom linijom.

Cijelu zbirku prepisao Sulaimān b. Ḥabīb-efendi b. H. Ša'bān b. H. Malkoč godine 1126 — 28/1714 — 16.

2) ZBIRKE — TEKST HADISA

403 — 404. الجامع الصحيح للامام البخارى **110, 114.**

Zbirka vjerodostojnih hadisa, napisao Abū 'Abdullāh Muḥammad b. 'Ismā'īl al-Buḫārī al-Ǧu'fī, umro 256/870. To je prva i najvažnija zbirka hadisa.

Brock. S. I, 261.

Dva prva sveska nekog kompleta.

L. 131 (I) + 187 (II); 32 × 22. Nasḫ vokalizovan. Naslovna stranica svakog sveska ukrašena unvanom i rozetama u zlatnoj i ljubičastoj boji, te obrubljena kao i slijedeća stranica tankim crnim linijama, širokom zlatnom i ljubičastom linijom. Na rubovima listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Jedan zapis na rubovima označava predavanja (lekcije). Papir tamnobijel, deblji. Listovi zahvaćeni vlagom, naročito prvog sveska, ali pismo nije oštećeno. Povez prvog sveska polukožni, očuvan, a drugog kožni, sa otiskom ornamenata na koricama.

Svezak prvi, sadrži hadise od početka zbirke do kraja poglavlja o itikafu (ابواب الاعتكاف). Na početku izgubljeno je nekoliko listova, te su mjesto njih pri koričenju stavljeni bijeli neispisani listovi.

Početak ovog sveska je senedom do Buharije:

اخبرنا الشيخان الصالحان المسندان المعمران . . . شهاب الدين ابو العباس احمد بن ابى طالب بن ابى النعم . . . بن حسن بن على بن بنان المعروف بابن الشحنة الصالحى و امُّ محمد ست الوزراء وزيرة ابنة الشيخ شمس الدين ابى الفتوح عمر بن القاضى الامام العالم العلامة وجيه الدين ابى المعالى اسعد بن المنجا . . . قراءةً عليهما و نحن نسمع فى اوائل سنة خمس عشرة و سبعماية بالطبقة الحسامية من دار النيابة بقلعة الجبل المحروسة بظاهر القاهرة . . .

Prepisao Ilyās b. Yaḥyā b. Ḥamza ar-Rūmī 821/1418, u predgrađu grada Buḫare, u hanikahu Ḫawağe Muhammad Pārsa.

(و تسويده تم على يد العبد الفقير ... الياس بن يحيى بن حمزه الرومى ... وكان الفراغ من اشتغال كتابته يوم الاحد من رابع شهر الله الحرام الاصم المبارك لسنة احدى و عشرين و ثمانمائة بفناء البلدة الفاخرة بخارى ... فى خانقاه خواجه محمد پارسا)

Na početku se nalaze zapisi iz kojih se vidi da je djelo bilo u posjedu Šaiḫ Muhammada, mutevelije sultan Bajezidova vakufa u Solunu oko godine 1131/1718, koja je označena u njegovom pečatu ispod toga. Iz drugog zapisa na prvom listu vidi se da mu je vlasnik bio i Muḥammad Šaiḫī, muftija Soluna.

Na kraju je rad هذا طرق التراويح od Nawawīje (v. br. 405).

Uvakufio Hromozāde.

408. ISTO **451.**

Svezak drugi, sadrži hadise od poglavlja كتاب الحج do باب فضل عايشة رضى الله عنها

Na listu 1ᵃ je naslov: الجلد الثانى من صحيح البخارى

L. 267; 26,5 × 18. Nasḫ čitak. Prve dvije stranice obrubljene tankim crnim i sa po dvije široke zlatne linije. Papir bijel, čvrst, povez polukožni.

Prepis je vjerovatno iz XVI—XVII stoljeća.

Uvakufio Aḥmad 'Asim b. Muḥammad Mutevelić godine 1269/1852. Gazi Husrev-begovoj medresi.

409. ISTO **455.**

Svezak šesti, sadrži hadise od poglavlja باب الاستيذان من اجل البصر do kraja djela.

L. 292; 25 × 17,5. Nasḫ različit, starinski, krupniji, mjestimično vokalizovan. Naslovi su pisani crvenim ili crnim mastilom, krupnim slovima. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni sa otiskom ornamenata na koricama.

Na listu 1ᵃ je naslov: الجزء السادس. Na istoj stranici pečat zavještača i pečat jednog bivšeg vlasnika (Muhamed Rifdi, muderis medrese Hajruddin-paša).

Na kraju, na rubu ima nekoliko zapisa iz kojih se vidi da je u nekoliko mahova dovršio čitanje neki al-'Asğadī u vremenu od 734 do 742/1333 — 1341. g. (بلغ العسجدى قراءة). Tu se nalaze nečitljivi potpisi još nekih ljudi koji su čitali ovaj primjerak.

Prepisano 7. rebiul-ahira 700/1300.

واتفق الفراغ من نسخه يوم الثلثا سابع ربيع الاخر سنة سبع مايه

Uvakufio Hromozade.

410. ISTO **498.**

Svezak drugi, sadrži hadise od poglavlja كتاب البيوع do kraja poglavlja باب دعاء النبى صلى الله عليه و سلم على كفار قريش

L. 254; 26 × 18,5. Nasḫ mjestimično vokalizovan. Na početku i pri kraju neki listovi dopisani su kasnije drugim rukopisom. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, očuvan, sa otiskom ornamenata na koricama.

Na rubovima mnogih listova nalaze se zapisi o čitanju ovog sveska iz kojih se vidi da je rukopis dosta star. U jednom takvom zapisu spominje se godina 823/1420, što znači da je prepis dovršen prije te godine.

Među zapisima o čitanju u jednom se kaže da je prepisivač Muhhammad b. Yūsuf ad-Demīrī pročitao pred svojim ocem:

ثم بلغ كاتبه محمد بن يوسف الدميرى قراءة على والده بمنزله فى الخامس عشر (؟) و لله الحمد

U drugom opet kaže se da je ovaj svezak slušao Ya'qūb b. Aḥmad al-Azharī pred Abu 'l-Faḍl 'Irāqījom.

بلغ يعقوب بن احمد الازهرى سماعا على شيخ الاسلام ابى الفضل العراقى فى التاسع بقراءة فخر الدين عثمان الزماوى بالمدرسة الزمامية و سمعه جماعة آخرون

U trećem se kaže da je čitano u al-Ğāmi' al-Azharu u Kairu.

ثم بلغ قراءة بالجامع الازهر على الشيخ شمس الدين الابوصيرى (؟) الشافعى

Sličnih bilježaka ima više na rubovima raznih listova.

Na naslovnoj stranici ima bilješka iz koje se vidi da je rukopis uvakufio Muḥsinzāde 'Abdullah-paša, muḥāfiẓ Bosne, godine 1146/1733.

411. ISTO **584.**

Posljednji svezak, nepotpun u početku. Obuhvata hadise od poglavlja باب النذر فيما لا يملك و فى معصية do kraja djela.

L. 242; 28,5 × 19,5. Nasḫ krupniji, vokalizovan. Papir bijel, deblji, neki listovi oštećeni crvotočinom. Povez otkinut i izgubljen.

Prepisao Aḥmad b. Aḥmad b. Ṣadaqa (?) b. Ḥusein al-Fāriskūrī al-Gamri.

(و كتبه العبد الفقير الى الله تعالى احمد بن احمد بن صدقه (؟) بن حسين الفارسكورى الغمرى)

412. ISTO **1525.**

Svezak prvi, manjkav na kraju. Sadrži hadise od početka djela do poglavlja باب الاستعفاف عن المسئلة u كتاب الزكاة. Cio primjerak bio je podijeljen na 30 dijelova.

L. 192; 20,5 × 15. Nasḫ obični, djelomično vokalizovan. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Na rubovima listova ima bilježaka kojima se tumači tekst. Papir bijel, čvrst, povez polukožni.

Na naslovnoj stranici je dulji zapis o Buharinoj zbirci, uzet od Karmanije.

U drugoj polovini sveska (na l. 147) nalazi se zapis u kojem se kaže da je rukopis prepisao 'Alī b. Purğa as-Ṣarḫānī:

كمل الجزء الرابع من صحيح الامام ... تجزئة ثلاثين على يد العبد ... على بن پرجه الصرخانى

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

Uvakufio Hromozade Izet Salih-efendi.

413. ISTO **1555.**

Svezak šesti, sadrži hadise od poglavlja كتاب القدر do konca djela.

L. 248; 20,5 × 15,5. Nasḫ arapski, lijep, vokalizovan. Papir žućkast, a poneki list bijel, povez kožni, popravljen.

Prepisivač i datum prepisa nisu spomenuti, ali se u jednom zapisu na kraju (v. l. 248) kaže da je ovaj svezak čitao Zainuddīn 'Abdurrahmān b. Ibrahīm al-Āmidī 875/1470, što znači da je prepis stariji od tog datuma. (نظر و قرأ فى هذا الكتاب العبد الفقير ... زين الدين عبد الرحمن يعرف بالآمدى بن ابراهيم بن محمد ... بتاريخ يوم ثانى عشر من شهر رمضان سنة ٨٧٥)

Na kraju su dvije stranice ispisane raznim hadisima, većinom o molitvi (du'ā') drugim rukopisom.

Uvakufio Memiš-aga Kasumagić.

414 — 415. ISTO **3737, 3738.**

Kompletan primjerak u dva sveska.

L. 326 (I) + 344 (II); 34,5 × 22. Nasḫ noviji, čitak. Papir bijel, glat, povez kožni, oštećen, sa ornamentima na koricama.

Svezak prvi, sadrži hadise od početka djela do kraja poglavlja باب فضل عائشة رضى الله عنها.

Svezak drugi, obuhvata hadise od poglavlja باب مناقب الانصار do kraja djela.

Prepisao 'Alī b. Ḥasan Iskelī (?) al-Amāsī 1253 — 56/1838 — 40, i to prema prepisu iz 669/1270, kako se to vidi iz zapisa na kraju rukopisa:

هذا آخر كتاب صحيح البخارى ... و كان الفراغ يوم الاربعة (؟) فى شهر ربيع الاول سنة ستة و خمسين و ماتين و الف على يد الفقير ... على بن حسن اسكلى (؟) مولدا و الاماسى موطنا ... فى آخر اليونية (؟) ما نصه بخط الاصل آخر الجزء و هو آخر كتاب الصحيح الحمد لله وحده ... نقله محمد بن عبد المجيد بن زيد فى مدة آخرها يوم الاحد ثامن عشر شهر رمضان المعظم من سنة تسع و ستين و ستماية.

Na naslovnoj stranici ima zapis na turskom jeziku i iznad njega pečat iz čega se vidi da je ovaj primjerak uvakufio Ali-paša Stočević za biblioteku svoje tekije u Mostaru 1258/1842.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

416 — 417. ISTO **3754, 3748.**

Dva sveska jednog kompleta, pisanog istim rukopisom.

L. 215 (I) + 361 (II); 31 × 18,5 Nasḫ. Papir tamnobijel, tanak, povez kožni, oštećen, sa otiskom pozlaćenih ornamenata na koricama.

Svezak prvi, nepotpun na kraju. Naslov na l. 1ª glasi: الجزء الاول من صحيح البخارى Sadrži hadise od početka djela do poglavlja: باب لبس الخفين للمحرم اذا لم يجد النعلين

Na l. 1ª ispod naslova ima zapis na turskom jeziku u kojem se kaže da je primjerak uvakufljen za Karađoz-begovu biblioteku u Mostaru. Ispod toga su zapisi sa imenima i ličnim pečatima nekoliko bivših vlasnika (Kasim b. Ibrahim b. Kasim b. Ali 1203/1788, — Ahmed Seid b. Ahmed Mīr u gradu Hāmija, na Kritu, 1208/1793, — te Mustafa b. Muhamed b. Halil Mukazade el- Mostari).

Pri kraju nekoliko listova zahvaćeno je vlagom.

Svezak drugi, nastavak prethodnog s kojim čini jedan komplet. Sadrži hadise od poglavlja باب قول الله تعالى فمن كان منكم مريضا او به اذى من رأسه ففدية من صيام او صدقة او نسك do konca djela. Svezak je u početku nepotpun.

Na naslovnoj stranici cijena knjige (150 groša oba sveska), te ime i pečat nekadašnjeg vlasnika, gore navedenog Mustafa b. Muhamed b. Halila.

Prepis je iz XVII ili XVIII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

418. ISTO **3798.**

Svezak osmi, sadrži hadise od poglavlja كتاب الايمان و النذر do kraja djela. Ovo je jedini svezak od nekog kompleta koji je bio lijepo pisan i raspoređen u 8 svezaka.

L. 185; 27,2 × 18,5. Nasḫ starinski, čitak, vokalizovan. Naslovi su pisani crvenim i zelenim mastilom. Na naslovnoj stranici ima lijep unvan u ljubičastoj i zlatnoj boji u kome je upisan naslov. Ispod njega divan ornament od cvijeća u kome je upisano ime pisca. Na rubu je rozeta oštećena. Prve dvije stranice obrubljene tankim crnim i širokom zlatnom linijom. Papir žućkast i bijel, deblji, povez kožni, omotan u zeleno platno.

Prepisao Muḥammad b. ʿAbdurrahmān b. Aḥmad al-Māǧidī 12. rebiu 'l-evela 876/1471, kako se kaže u zapisu na kraju:

... على يد اضعف عباد الله ... محمد بن عبد الرحمن بن احمد الماجدى الشافعى

... وكان الفراغ منه نهار الخميس ثانى عشر ربيع الاول سنة ست و سبعين و ثمانى ماية

Na početku, prema naslovnoj stranici krupno i slabo pisan zapis o nekadašnjem vlasniku (Yūsuf b. Muḥammad b. Ḥalbānī al-Mu'ayadī). Na naslovnoj stranici iznad unvana nalazi se zapis u kojem se kaže da je vlasnik rukopisa Ahmed-aga Bošnjak, baš kapu gulami 1055/1645.

Na zadnjoj stranici nalazi se odobrenje (iǧāzat) koje je izdao Aḥmad b. Ibrāhīm b. Aḥmad az-Zar'ī nekom svomo učeniku Bahāuddīnu, zatim zapisi o čitanju ovog sveska.

(الحمد لله ... و بعد فقد سمع على هذا الجزء و الذى قبله بقراءة الولد شهاب احمد بن الشيخ شمس الدين الحمصى تغمده الله برحمته ... مالك هذه النسخة الولد الصالح بهاء الدن سلالة الصالحين نجل الشيخ العالم شمس الدين الحريرى الشافعى ... و اجزت له ان يروى عنى صحيح البخارى و سائر ما يجوز لى روايته بشرطه المعتبر عند اهله قال ذلك و كتب فقير عفو ربه العبد الذليل الحقير احمد بن ابراهيم بن احمد الزرعى مولدا الدمشقى منشأ الشافعى مذهبا ...)

Iz Karađoz-begove biblioteke.

419. ISTO **3813.**

Svezak četvrti, sadrži hadise od poglavlja كتاب الحرث و المزارعة do kraja poglavlja: باب اذا حرق المشرك المسلم هل يحرق.

L. 171; 26,5 × 18,5. Nasḫ čitak, vokalizovan. Pismo i obrada vrlo slični pismu i obradi prethodnog sveska, iako ne pripadaju istom primjerku niti potiču od istog prepisivača. Ovaj svezak pripadao je

nekom divno izrađenom kompletu koji je bio raspoređen na deset svezaka, od kojih ovdje postoji samo ovaj. Naslovi pisani crvenim i zelenim mastilom, a mjestimično ljubičastim i zlatnim. Na naslovnoj stranici ima lijep unvan u kome je na zlatnoj podlozi bijelim mastilom ispisan naslov. Do njega na rubu je rozeta. Ispod toga veliki ornament u kome je upisano ime pisca. Sve je izrađeno u skladno poredanim bojama: zlatnoj, ljubičastoj, rumenocrvenoj, zelenoj i bijeloj. U vrhu prve pisane stranice ima naslov pisan zlatnim mastilom. Prve dvije stranice obrubljene su tankim crnim, jednom širokom zlatnom i ljubičastom linijom, a ostale sa dvije crvene linije.

Papir bijel, deblji, a neki listovi žućkasti. Povez kožni, oštećen, sa raskošno izrađenim i pozlaćenim ornamentima po koricama. Unutarnja strana korica nalijepljena plavom svilom na kojoj je također izrađen ornament od neke masne sive boje.

Prepisao Muḥammad b. Sulaimān al-'Arrāī (?) 16. džumadel-ula 880/1475.

(آخر الجزء الرابع من اجزاء عشره . . . و وافق الفراغ من كتابته نهار الاحد سادس عشر جمادى الاول سنة ثمانين و ثمان ماية للهجرة النبوية . . . و ذلك على يد العبد الضعيف . . . محمد بن سليمان العرّائى (؟)

Na prvom zaštitnom listu nalazi se bilješka u kojoj se kaže da je vlasnik Bosnali Ahmed-aga, baš kapu oglani 1054/1644, te na drugoj strani istog l. krupnim slovima pisana bilješka u kojoj se kaže da je ovaj primerak uvakufio navedeni Ahmed-aga, sada kao aga-i babi seāde, godine 1064/1653 — za svoju medresu u Mostaru. Na naslovnoj stranici nalazi se bilješka sa imenom navedenog vlasnika i vakifa (Ahmed b. Ali), te u vrhu stranice njegov mali pečat u kom piše بندهٔ احمد بن على i u dnu stranice drugi mali pečat izbrisan.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

420. ISTO 141.

Odlomak Buḫārīne zbirke, nepotpun u početku. (قطعة من صحيح البخارى). Sadrži hadise od poglavlja باب تحريض النبي صلى الله عليه و سلم وفد عبد القيس على ان يحفظوا الايمان و العلم do početka poglavlja كتاب الصلوة.

L. 24; 30,5 × 22. Nasḫ sa nešto ta'līqa. Po rubovima listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir bijel, poveza nema.

U početku ima uvod o senedima i rivajetima ove zbrike. Na l. 1a ima zapis u kojem se kaže da je ovaj svezak uvakufio Mustaj-beg Dženetić svojoj djeci.

421. ISTO 278.

Odlomak Buḫārīne zbirke. Sadrži hadise o tumačenju ajeta الا المستضعفين من الرجال و النساء do ajeta و الارض جميعا قبضته يوم القيمة.

L. 188; 27,5 × 18,5. Nasḫ krupan, vokalizovan. Papir bijel, deblji, listovi su prosuti, ispreturani i mnogi oštećeni crvotočinom i vlagom, poveza nema.

Pripada istom kompletu kao i svezak pod br. 411 i prepisan je istim rukopisom.

422. فتح البارى شرح صحيح البخارى 3821.

Komentar Buḫārīne zbirke hadisa, napisao Abu 'l-Faḍl Aḥmad b. 'Alī Ibn Haǧar al-'Asqalānī, umro 852/1448.

Brock. S. II, 75,[71].

Ovaj rukopis predstavlja sedmi od jedanaest svezaka toga komentara, a odnosi se na poglavlja od كتاب علامات النبوة فى الاسلام do باب كم غزا النبي صلى الله عليه و سلم na kraju كتاب المغازى.

L. 197; 26,3 × 18,5. Nasḫ starinski. Papir bijel, deblji. Mnogi listovi zahvaćeni vlagom, naročito pri kraju. Poveza nema.

Prepisao Ibrāhīm b. Ibrāhīm al-Baṣrī Ibn Ramzi (?) u srijedu 11. ševala 873/1468:

انتهى على يد اضعف عباد الله و احوجهم الى رحمته ابراهيم بن ابراهيم البصرى الشهير بابن الرمزى (؟) . . . و كان الفراغ منه يوم الاربعاء حادى عشر من شوال المبارك من سنة ثلاث و سبعين و ثمانماية

Na listu 1a je naslov, a ispod naslova ima zapis u kojem se kaže da je ovaj primjerak uvakufljen za javna predavanja u Mostaru. Zapis je stavio Muhamed, »starješina ljekara«:

بو كتاب عزتلى باب السعاده اغاسى احمد اغانك قصبه موستارده درس عام لكنه
وقف اولنمشدر حرره الفقير اليه سبحانه محمد رئيس الاطبا

Iz Karađoz-begove biblioteke.

423. عمدة القارى شرح صحيح البخارى 3740.

Komentar Buharine zbirke hadisa, napisao Badruddīn Maḥmūd b. Aḥmad al-ʿAynī, umro 855/1451.

Brock. II, 53,15.

Svezak prvi, sadrži tumačenje hadisa od početka zbirke do poglavlja باب الصلاة بين السوارى فى غير جماعة.

Početak: الحمد لله الذى اوضح وجوه معالم الدين

L. 575; 32 × 22. Nasḫ starinski, sitan, složen, lijep. U početku i pri kraju nedostaje nekoliko listova i mjesto njih pri koričenju stavljeni su prazni listovi. Papir tamnobijel, oštećeni listovi popravljeni. Povez kožni, obložen zelenim platnom.

Na kraju ima zapis u kojem se kaže da je rukopis uvakufio Ahmed-aga za svoju medresu u Mostaru godine 1064/1653, a iznad toga zapisa utisnut je njegov lični pečat koji se nalazi i na drugim mjestima na rubovima knjige.

Rukopis je vjerovatno iz XVI stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

424. الكواكب الدرارى شرح صحيح البخارى 334.

Komentar iste zbirke hadisa. Napisao Muḥammad b. Yūsuf b. ʿAlī al-Kermānī, umro 786/1384.

Brock. S. II, 212,2.

Svezak prvi, sadrži tumačenje hadisa od početka zbirke do poglavlja كتاب الحوالات.

Početak:

الحمد لله الذى انعم علينا بجلائل النعم و دقايقها و اعظمها هو نعمة الاسلام

L. 465; 27 × 18. Nasḫ starinski iz ruke vještog prepisivača. Na l. 1a gornji naslov. Pri kraju je više listova dopisano kasnije drugim rukopisom. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na sredini korica.

Rukopis je vjerovatno iz XVI stoljeća.

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

425. ISTO 465.

Svezak drugi, sadrži tumačenje Buḫārīne zbirke hadisa od poglavlja كتاب الكفالة do kraja djela. Iako je ovaj svezak pisan drugom rukom, on predstavlja nastavak prethodnog sveska sa kojim sada čini jedan komplet.

L. 523; 26 × 17. Taʿlīq starinski, lijep. Naslovi pisani većinom crvenim, a mjestimično krupno crnim mastilom. Posljednja dva lista dopisana su kasnije. Papir bijel, povez polukožni, obložen tankim zelenim platnom, oštećen.

U jednom zapisu o nekadašnjem vlasniku spominje se datum 22. zulhidže 873/1468, što znači da je prepis stariji od tog datuma.

Na prvom zaštitnom listu i na naslovnoj stranici su vlastoručni potpisi nekadašnjih vlasnika (Ẓahīr b. Saʿdullah, kadija 873/1468, Muhamed b. Abdullatif el-Hanbelī, imam Umejevićke džamije, Ebu ʾl-Felāḥ ʿAbdulḥajj b. Ahmed b. Muhamed b. el-Imād).

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

426 — 427. ISTO 495, 454.

Dva sveska, treći i četvrti, istog kompleta koji je bio raspoređen na pet ili šest svezaka.

L. 196 (III) + 240 (IV); 26 × 18. Nasḫ starinski. Papir većinom bijel, a neki listovi žućkasti, povez kožni popravljen, sa otiskom ornamenata na sredini korica.

Na kraju trećeg sveska ima zapis da je ovaj primjerak prepisao za sebe Muḥammad b. Muḥammad b. Aḥmad al-Ḥiğāzī al-Gazzī aš-Šāfiʿī 877/1472:

نجز الجزء الثالث من شرح صحيح البخارى و كان الفراغ منه على يد كاتبه لنفسه
و لمن شاء الله تعالى الفقير الى رحمة ربه المعترف بالتقصير محمد بن محمد بن احمد الحجازى
الغزى الشافعى

Bilješka na četvrtom svesku glasi:

فى اليوم المبارك الخامس عشر من شهر ذى الحجة الحرام عام ٨٧٧

Svezak treći, sadrži tumačenje hadisa od poglavlja كتاب الجمعة do poglavlja: باب من لم ير عليه اى على الشخص صوما يعنى لم يشترط الصوم لصحة الاعتكاف.

Svezak četvrti, nastavak prethodnog. Sadrži tumačenje hadisa od poglavlja كتاب البيوع do kraja poglavlja باب اسلام سلمان الفارسى.

Uvakufio Hromozāde, čiji se pečat nalazi na nekim listovima.

428. ISTO 598.

Odlomak Kermānīna komentara. To je samo prvi dio, odlomak prvog sveska nekog primjerka koji je bio vanredno lijepo prepisan.

L. 187; 27 × 18. Nasḫ veoma lijep, sitniji, pisan oštrim perom. U početku naslovi pisani zlatnim mastilom, a kasnije mjesto za naslove ostalo neispisano. Prva stranica bez ukrasa i unvana za koji je ostavljeno mjesto u vrhu stranice iznad teksta. Daljnjih nekoliko stranica obrubljene su tankim crnim, širokom zlatnom i ljubičastom linijom. Papir bijel, bez poveza.

Rukopis je zahvaćen vlagom i mjestimično oštećen. Donesen je iz Foče i potiče iz XVI stoljeća.

Uvakufio Memišaga.

429 — 433. ارشاد السارى لشرح صحيح البخارى 116 — 119.

Komentar Buḫārīne zbirke. Napisao Aḥmad b. Muḥammad al-Ḫaṭīb al-Qastalānī, umro 923/1517.

Brock. II, 73,2.

Svezak I — III i *V* jednog kompleta koji je imao šest svezaka.

Početak: الحمد لله الذى شرح بمعارف عوارف السنة النبوية صدور اوليائه

L. 482 (I) + 118 (II) + 609 (III) + 554 (V); 32 × 22. Nasḫ. Osnovni tekst pisan je crvenim mastilom. Stranice su obrubljene sa dvije crvene linije. Papir bijel; povez kožni sa otiskom ornamenata na koricama, u prvog sveska oštećen, a kod ostalih očuvan.

Svezak prvi, sadrži tumačenje hadisa od početka zbirke do konca poglavlja: باب هل يؤذن او يقيم اذا جمع بين المغرب و العشاء.

Svezak drugi, sadrži komentar od poglavlja باب يؤخر الظهر الى العصر do poglavlja باب منتهى التلقى u كتاب البيوع اذا ارتحل قبل ان تزيغ الشمس.

Svezak treći, sadrži komentar od poglavlja: باب اذا اشترط شروطا فى البيع لا تحل do početka poglavlja باب اللقطة.

Svezak peti, sadrži tumačenje od poglavlja: باب قوله تعالى : و لو انهم صبروا حتى تخرج اليهم do kraja poglavlja: باب اذا قيل لكم تفسحوا فى المجالس فافسحوا.

Prepisao 'Abdulganī aš-Šubrāwī al-Azharī oko godine 1162/1748, kako to stoji u zapisu na kraju ovog sveska:

تم الجزء الخامس من شرح القسطلانى يوم الخميس المبارك آخر شهر ذى الحجة ختام سنة اثنين و ستين و ماية و الف بعد الهجرة النبوية على ساكنها (؟) افضل الصلاة و اتم التسليم و يليه الجزء السادس و كاتب الاحرف عبد الغنى الشبراوى الازهرى

Na l. 1a kod svakog sveska nalazi se zapis da je primjerak prvotno uvakufio neki Ḥ. Muḥammad-paša; ispod toga njegov pečat sa datumom 1166/1752.

Iz biblioteke Fejzije medrese.

434. سنن ابن ماجه 1604.

Zbirka hadisa, sabrao Abū 'Abdullāh Muḥammad b. Yazīd Ibn Māğa al-Qazwīnī, umro 273/886.

Brock. I, 163.

Kompletno djelo u jednom svesku.

Početak:

باب اتباع بسنة رسول الله صلى الله عليه و سلم حدثنا ابو بكر بن ابى شيبة ثنا شريك

L. 501; 20,5 × 15,5, Nasḫ. Papir bijel, povez kožni, obložen zelenim platnom, ima polukožnu futrolu.

Prepisao Muḥammad al-Ḫalīlī aš-Šāfi'ī vjerovatno u XVII stoljeću.

Iz Šehdi-efendine biblioteke čiji je pečat otisnut na više mjesta.

435. 883.

L. 64; 20 × 16. Papir tamnobijel, povez kožni, rastavljen od listova koji su prosuti.

1. L. 1—57. شمائل النبى للترمذى

Zbirka hadisa o ličnosti i životu Božijeg poslanika Muḥammeda. Napisao Abū 'Īsā Muḥammad at-Tirmiḏī, umro 279/892. Zbirka ima naziv شمائل النبى ili الشمائل النبوية و الخصائل المصطفوية. (v. br. 151,[4]).

Primjerak je nepotpun u početku.

Nasḫ magribski, vokalizovan.

2. L. 58—64. قصيدة البردة ili الكواكب الدرية فى مدح خير البرية

Pjesma u slavu Muḥammeda. Spjevao Šarafuddīn Abū Abdullāh Muḥammad b. Sa'īd al-Būṣīrī, umro 694/1294.

Brock. I, 264,[1].

Početak: أمن تذكر جيران بذى سلم

Oba djela prepisana su istim rukopisom 1127/1715.

Iz biblioteke Fejzije medrese, čiji se pečati nalaze na nekim listovima.

436. 1742.

L. 129; 21 × 14. Ta'līq. Papir bijel, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1—47. ISTO kao br. 435,[1]

Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst.

2. L. 48—129. الطريقة المحمدية

Knjiga vjerskih pouka i propovijedi iz Kur'āna i hadisa, napisao Muḥammad b. Pīr 'Alī Birgawī ili Bergili, umro 981/1573.

Brock. II, 441,[15].

Početak: الحمد لله الذى جعلنا امة وسطا خير امم

Na početku sadržaj, a na naslovnoj stranici objašnjenje kratica kojim se pisac služio.

Oba djela prepisao 'Abdullah b. Aḥmad Kantamīrī u Sarajevu (umro 1188/1774).

Iz Kantamirine biblioteke.

437. ISTO kao br. 435,[1] 1790.

L. 87; 20 × 13,5. Nasḫ. Prva stranica obrubljena sa dvije, a ostale jednom crvenom linijom. Papir tamnobijel, povez kožni, popravljen, sa pozlaćenim ornamentima na koricama.

Prepis završen 1094/1682.

Na prvom zaštitnom listu ima zapis na arapskom jeziku u kojem se kaže da je vlasnik rukopisa bio Izzeti Salih, kadija Duvna na raspoloženju (المنفصل عن قضاء دومنه). Na kraju je zapis da je sarajevski kadija Ibrahim-efendija poklonio ovaj primjerak nekom Muhamedu b. seyyid Abdulkerimu 1169/1755.

Uvakufio Hromozāde čiji se pečat nalazi na nekim listovima.

438. 2408.

L. 131; 19 × 12,5. Papir različite vrste, tamnobijel i bijel, povez polukožni.

1. L. 1—45. ISTO

Ta'līq lijep, zahvaćen vlagom. Unutar listova pogrešno su stavljena i uvezana dva lista iz neke risale o teoriji hadisa.

Prepisao Muṣṭafā Naqšibandī 'Attāarzāde 21. šabana 1169/1755.

Slijedeće dvije stranice sadrže izvadak iz nekog tedžvida na turskom jeziku o izgovoru arapskih slova.

2. L. 47—50. رسالة فى تجديد الايمان

Kratka rasprava o obraćanju vjeri nakon eventualnog otpada od nje. Napisao Muḥamad b. Abu Bakr al-Mar'aši Sačaklizade, umro 1150/1737 (po nekim 1145/1732).

M. Ṭāhir. OM I, 325-6; Brock. II, 370,[11].

Početak: وصلوة على رسوله يقول البائس الفقير محمد المدعو بساچاقلى زاده

Ta'līq.

Prepisano 1126/1714.

Slijedećih 5—6 stranica ispunjene su raznim poukama u stihovima i prozi na arapskom, turskom i perzijskom jeziku. Tu je i izvadak iz poučnog spjeva. پند عطار.

3. L. 54 — 73. الفرائض السراجية ili السراجية

Kratko djelo o podjeli ostavine među nasljednicima. Napisao Sirāğuddīn Muḥammad b. Maḥmūd b. 'Abdurrašīd as-Sağawandī u VII stoljeću po H.

Brock. S. I, 650,[1].

Početak: الحمد لله حمد الشاكرين

Nasḫ. Prve dvije stranice obrubljene su tankim crnim i jednom širokom zlatnom, a ostale crvenom linijom. U vrhu prve stranice ima unvan u bojama. Po rubovima listova su mnoge bilješke koje tumače tekst. Zadnji list odvojen od ostalih nekim drugim listovima koji su pri koričenju pogrešno stavljeni.

4. L. 74 — 97. شرح الرسالة الوضعية

Komentar 'Aḍududdīnovoj risali o etimološkom tumačenju riječi (v. br. 388,[3]). Napisao Ibrāhīm b. Muḥammad b. 'Arabšāh 'Iṣāmuddīn al-Isfarāīnī, umro 944/1537.

Brock. II, 208.

Početak:

نسألك فائدة تملأ مائدة تنزل من السماء يا من منّ علينا بتعليم الاسماء.

Nasḫ starinski, sitan. Osnovni tekst pisan je crvenim mastilom. Na rubovima listova ima bilježaka koje se odnose na tumačenje teksta, a pisane su istom rukom kao i tekst.

Na l. 1[a] je gornji naslov ispod koga se nalazi zapis u kojem se kaže da je rukopis autograf, što je, gledajući na rukopis, po svoj prilici, tačno. Šteta je samo što je primjerak na kraju manjkav. Tu je i bilješka Muḥamed Esada Imamzade, muderisa u Istanbulu koji navodi svoje učitelje do Isamuddina.

(شرح الرسالة الوضعية لعصام الدين بخطه . ـ روى استاذ استاذنا و شيخ شيخنا استاذى هبة الله مؤلفات العصام عليه رحمة الملك العلام

عن شيخه احمد المنينى عن سليمان بن احمد الواعظ باياصوفيه عن المفتى يحيى افندى المنقارى عن المفتى عبد الرحيم افندى عن العلامة محمد امين عن ابى الفتح عن المولى العصام رحمه الله تعالى . كتبه الفقير محمد اسعد امام زاده المدرس بدار السلطنة العليه)

Datum u njegovom malom pečatu ispod toga vjerovatno je: 1271/1854. Pokraj te bilješke nalaze se potpisi još dvojice bivših vlasnika: Bosnevi Halil i Abdurrahim u čijem se pečatu može pročitati datum 1119/1707.

5. L. 98 — 131. پند عطار ili پند نامه

Spjev poučnog vjersko-moralnog sadržaja na perzijskom jeziku. Napisao Farīduddīn Muḥammad b. Ibrāhīm al-'Aṭṭār, umro 627/1229.

ḤḪ I, 255.

Početak:

حمد بی حد آن خدای پاك را — انکه ایمان داد مشتی خاك را

Nasḫ-ta'līq prost. Na rubovima i između redaka ima bilježaka koje tumače tekst.

Prepis završen 1018/1609.

439. **2854.**

L. 163; 17 × 13. Nasḫ-ta'līq. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 129. ISTO kao br. 435,[1]

Na prvoj stranici naslov. Između redaka i ponegdje na rubovima ima kratkih bilježaka pisanih olovkom koje se odnose na tekst.

Na kraju je sadržaj.

Na rubu prve stranice ima zapis sa imenom i pečatom nekadašnjeg vlasnika (kupio Omer Ajni).

2. L. 130 — 161. الاربعون حديثا للنووى

Četrdeset hadisa koje je sabrao Muḥyiddīn Yaḥya b. Šaraf an-Nawawī, umro 676/1277.

Brock. S. I, 682,[IX].

Početak: الحمد لله رب العالمين قيوم السموات و الارضين

3. L. 162 — 163. اربعون حديثا

Četrdeset kratkih hadisa poredanih abecednim redom, od nepoznatog sabirača.

Početak: الأيمن فالأيمن رواه الشيخان عن انس

Neki ovu zbirku pripisuju 'Alī al-Qāri (v. Bratislava, 82).

Cijelu zbirku prepisao isti nepoznati prepisivač vjerovatno u XVIII stoljeću.

440. ISTO kao br. 435,[1] **3029.**

L. 92; 18,3 × 12,3. Nasḫ. Na rubovima listova ima bilježaka koje se odnose na tumačenje teksta. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Papir bijel. Na kraju nekoliko lista neispisanih; povez kožni.

Na početku nekoliko hadisa, a zatim sadržaj ispisan crvenim mastilom.

Na l. 1ª piše da je vlasnik i prepisivač Aḥmad b. Muḥammad b. Ḥ. 'Alī b. Muṣṭafā-aga b. Ṣāliḥ-aga Dizdar b. Ḥ. Ḥusein-aga b. Ḥ. Aḥmed-aga (graditelj džamije u Ričini — Mostar) b. Ḥ. Ḥusein-aga.

Prepis je završen mjeseca zulhidže 1284/1867.

441. اشرف الوسائل الى فهم الشمائل **507.**

Komentar Tirmiḏīnu *Šamā'ilu*. Napisao Aḥmad b. Ḥağar al-Makkī al-Haiṯamī, umro 973/1565. Komentar je napisao 949. kada je predavao *Šamāil* u Haremu u Meki.

Brock. I, 162,[3].

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيدنا محمد خاتم النبيين و المرسلين و على آله و اصحابه اجمعين و بعد فهذه عجالة علقتها على مشكل شمائل الامام الحافظ ابى عيسى

L. 92; 26,5 × 20. Nasḫ. Osnovni tekst pisan je crvenim mastilom. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir žućkast, slab. Mnogi listovi oštećeni su crvotočinom. Povez kožni, sa pozlaćenim ornamentima na koricama.

Prepisao Muḥammad b. Ṣalāḥuddīn al-Bakrī at-Taimī ad-Damanhūrī 14. rebiul-evela 968/1561. Prepisivač je učenik autora kod koga je slušao ovaj komentar. Svoj prepis sravnio je sa originalom i dobio od autora *iğazat*, o čemu govore zapisi na kraju rukopisa:

و كان الفراغ من نساخة هذا الكتاب المبارك . . . يوم الاثنين رابع عشر شهر ربيع الاول المبارك عام ثمان و ستين و تسعماية على يد اقل عباد الله . . . الفقير محمد بن صلاح الدين البكرى التيمى الشهير بالدمنهورى . و قد قرأت غالب هذا الكتاب على مؤلفه عام احد و ستين بالمسجد و اجازنى بان ارويه عنه . . . بلغ مقابلة و تصحيحا حسب الطاقة و الامكان

Na l. 1ª gornji naslov i nekoliko imena nekadašnjih vlasnika (Ali b. el-Jemeni el-Huseini, Ali b. Abdullah, Abdulaziz Muminzade, muderis u medresi Kurkdži-baši).

442. جمع الوسائل فى شرح الشمائل **325.**

Komentar *Šamā'ilu*, napisao 'Alī b. Sulṭān Muḥammad al-Qārī, umro 1014/1605.

Brock. I, 162,[4].

Početak: الحمد لله الذى خلق الخلق و الاخلاق و الارزاق و الافعال

L. 278; 24 × 17. Nasḫ i ta'līq naizmjenično od istog prepisivača. Osnovni tekst podvučen je crvenom linijom. Papir bijel, glat. Povez kožni, sa otiskom ornamenata na koricama, oštećen.

Na početku je sadržaj.

Na l. 1ª je gornji naslov, iznad koga se nalazi jedan manji, a u vrhu prve stranice drugi lijep unvan. Prve stranice obrubljene su tankim crnim i širokim zlatnim linijama, a ostale crvenom linijom.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

443. ISTO **1327.**

L. 252; 23 × 17,7. Nasḫ. Tekst *Šamā'ila* podvučen crvenom linijom. Papir bijel, čvrst, povez polukožni, oštećen.

Prepisao neki Isma'īl 22. ramazana 1127/1715. u Istanbulu.

Na početku su potpisi i pečati bivših vlasnika (Omer b. Muhamed el-Bosnevi 1176/1762 i Omer Zuhdi 1193/1779), te sadržaj. Na listu 1ª ima naslov, potpis i pečat drugog vlasnika (Muhamed Šakir Muidović).

Poklon dra Muniba Muidovića.

444. ISTO **3374.**

L. 379; 21,3 × 13,5. Nasḫ-ta'līq. Tekst *Šamā'ila* podvučen crvenom linijom. Papir bijel, glat, povez polukožni, slab.

Na početku ima naslov, zapis sa imenom nekadašnjeg vlasnika (Muḥammad Rāšid Ḥāfiẓzāde, kadija u Banjoj Luci), te sadržaj.

Prepisao Muṣṭafa b. Ibrāhīm Čuqūrī, nastanjen u Banjoj Luci, 1065/1654:

تم الكتاب . . . لسنة خمس و ستين و الف بعد الهجرة النبوية . . . و انا الفقير مصطفى بن ابراهيم الملقب بچقورى ساكنا فى بلدة بنالوقه فى ايالت بوسنه . . .

L. 572; 21,8 × 17. Nasḫ prost, krupnije pisan. Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Naslovna stranica ukrašena je crnim, crvenim i zlatnim linijama. Na rubu iste stranice nalazi se sadržaj. Prve dvije stranice ukrašene su sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Papir bijel, deblji; povez kožni, oštećen.

Prepisao 'Abdullah al-Abuṣirī aš-Šāfi'ī 1156/1743, kako se vidi iz slijedećeg zapisa na kraju rukopisa:

كان الفراغ من نسخ هذا الكتاب على التمام و الكمال صبيحة يوم الخميس المبارك فى ثلاث و عشرين يوما خلت من شهر ذى القعدة من شهور سنة الف و مايه لستة و خمسين من الهجرة النبوية ... على يد كاتبه و مالكه ... عبد الله الابوصيرى الشافعى

Tu je na rubu i poseban zapis u kojem se kaže da je prepisivač vlasnik rukopisa, a ispod toga njegov lični pečat, te drugi zapis da je u mistici sljedbenik i učenik šeiha 'Abdurreufa Sadžīnije.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

446. شرح شمائل الترمذى للمناوى 3358.

Komentar djelu *aš-Šamā'il*, napisao Šaiḫ 'Abdurra'ūf b. Tāğul'ārifīn al-Munāwī, umro 1031/1621.

Brock. I, 162,[7].

Djelo je dovršeno 999/1590. Rukopis je nepotpun u početku i pri kraju.

Početak ovdje:

... عصام الاسفراينى الشافعى فاتى بما لم يسبق اليه من كشف النقاب عن اسرار الكتاب لكنه اكثر من الاحتمالات العقلية

L. 387, (sa označenom folijacijom 392 na zadnjem listu); 20 ×14,5. Nasḫ. Tekst *Šamā'ila* pisan je crvenim mastilom. Naslovi su pisani krupno crnim mastilom. Prva stranica ukrašena je sa tri crne, jednom zlatnom i jednom crvenom linijom, a ostale sa dvije crvene linije. Papir bijel. Povez kožni, popravljen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepisao 'Ali b. Ḥasan b. Tāğuddīn, 11. ševala 1109/1697.

Iz biblioteke H. Halil-efendije iz Gračanice, kako se vidi iz zapisa na rubu prvog i zadnjeg lista: وقف الحاج خليل افندى الغرادچانيچه وى

447. معانى الاخبار المسمى بحر الفوائد 4094.

Zbirka hadisa sa tumačenjem. Napisao Abū Bakr b. Abū Isḥāq Muḥammad b. Ibrāhīm b. Ya'qūb al-Kalabāḏī al-Buḫārī, umro 380/990. g.

Brock. I, 200,[2].

Jedan svezak, nedovršen.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و صلواته على خير خلقه محمد المصطفى و على آله اجمعين قال الشيخ الامام الزاهد ابو بكر بن ابى اسحق الكلاباذى البخارى و هو محمد بن ابراهيم بن يعقوب ... رحمه الله قال ح ابو الفضل محمد بن احمد بن مردك ق ح محمد بن عيسى الطرسوسى ق ح ى ...

Završetak je ovdje hadisom:

حديث آخر ح بكر بن مسعود بن روّاد السمرقندى ح عبد الصمد بن الفضل ح يحيى بن بكير عن ابن لهيعة عن الاعرج عن ابى هريرة رضى الله عنه عن رسول الله صلعم انه قال قال سليمان بن داود عليهما السلام لاطوفن الليلة ...

L. 304; 20 × 16,5. Nasḫ starinski. Po rubovima nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Čini se da je u početku i na kraju po nekoliko listova kasnije dopisano, ali je i taj rukopis sličan prvobitnom. Papir žućkast i tamnobijel, povez polukožni, oštećen i odvaljen od knjige. Mnogi listovi prosuti.

Na početku je zapis na turskom jeziku u kom se kaže da je knjigu uvakufio Davud-aga za Ahmed-aginu medresu u Mostaru.

Rukopis je vjerovatno iz XIV stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

448. 901.

L. 102; 22 × 14. Papir bijel, bez poveza.

1. L. 1—21. شهاب الاخبار فى الاحاديث المروية عن الرسول المختار

Zbirka hadisa koju je napisao Abū 'Abdullāh Muḥammad b. Salama b. Ğa'far b. 'Alī al-Quḍā'ī, umro 454/1062. Naslov je kod ḤḪ (II, 1067) i u nekim rukopisima: شهاب الاخبار فى الحكم والامثال والآداب

Brock. I, 343,[2].

Zbirka sadrži oko 1200 kratkih hadisa koji imaju karakter aforizama koje je pisac izabrao iz većeg broja hadisa. Djelo je razdijeljeno na glave *(bāb)*. U zbirci ima nepouzdanih *(ḍaʿīf)* hadisa.

Početak poslije besmele i seneda glasi:

الحمد لله القادر الفرد الحكيم الصمد الفاطر الكريم . . .

Riq'a sa nešto nasḫa i taʿlīqa. Hadisi su odvojeni crvenim tačkama.

Na početku neka sufijska tradicija. Na l. 1[a] naslov djela kasnije stavljen. U vrhu prve stranice crvenim mastilom napisano ترجمة الاحاديث što nema mjesta ni smisla.

2. L. 22 — 25. شروط الصلاة

Kratka uputa o namazu. U rukopisu je naslov: هذا باب شروط الصلاة لكمال باشا زاده. Ovaj rad, međutim, poznat je još pod naslovima: فقه الكيدانى i مقدمة الصلاة (v. br. 399,[4]). Kao njegovi autori navode se: al-Kaidānī (v. br. 399,[4]), Ibn Kemāl-paša, umro 940/1533 (v. gornji naslov na prvoj stranici i sravni sa Brock. II, 451,[51]), Šamsuddīn Muḥammad b. Ḥamza al-Fanārī, umro 834/1431 (v. ḪḪ II, 1802 i Brock. II, 234,[4]).

3. L. 26 — 39. معدل الصلاة

Kratko djelo o namazu. Napisao Muḥammad b. Pīr ʿAlī Birgawī, umro 981/1573.

Brock. II, 440,[9].

Početak: الحمد لله الذى امر عباده باقامة الصلاة و تعديلها

Na kraju ima bilješka o tumačenju riječi *»abǧad«*.

4. L. 40 — 90. دقائق الاخبار و حقائق الآثار

Djelo o raznim pitanjima s područja islamskog vjerovanja (o stvaranju čovjeka, o melekima, o smrti, o duši, o satani, o sudnjem danu, raju i paklu). Gornji naslov je prema ovom rukopisu, a u drugim rukopisima i u izvorima naslov mu je nešto drukčiji: دقائق الاخبار ili دقائق الاخبار فى ذكر الجنة و النار. U rukopisima ovoga djela, koji se nalaze u ovoj biblioteci (v. inv. br. 901,[4]; 1183,[2]; 1868,[1]; 3302,[1]) ne navodi se autor. ḪḪ pak (I, 757) i Brockelmann (S. II, 420) navode samo ovaj posljednji naslov i kažu da je autor djela ʿAbdurraḥīm b. Aḥmad

al-Qāḍī (iz XI stoljeća po H.?). Brockelmann, međutim, na drugom mjestu (S. I, 346) spominje djela pod sličnim naslovima i pripisuje ih drugim autorima, ali tu se ne radi o ovom djelu, koje je rađeno većinom na osnovu nesigurnih hadisa.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على خير خلقه محمد و آله اجمعين و قد جاء فى الخبر ان الله تعالى خلق شجرة و لها اربعة اغصان فسماها شجرة اليقين ثم خلق نور محمد

Poglavlja s početka glase:

باب فى ذكر تخليق آدم - باب فى ذكر الملائكة - باب فى ذكر تخليق الموت - باب فى ذكر ملك الموت - باب فى ذكر جواب الارواح - باب فى ذكر جواب الاعضاء - باب فى ذكر الشيطان كيف يسلب الايمان - باب فى ذكر النداء - باب فى ذكر الارض و القبر

Cijelu zbirku prepisao neki Yūsuf, kadija (naib) na ostrvu Taš Uzi 1157/1744 (v. na kraju pod tač. 1 i 4).

قد وقع الفراغ من تنميق هذه الرسالة الشهير بشهاب الدين (؟) حرره الفقير يوسف النائب فى جزيرة طاش اوزى (؟) فى تاريخ سنة ١١٥٧

Između pojedinih risala ima po nekoliko neispisanih listova.

449. ISTO kao 448,[1] **2742.**

L. 78; 17,5 × 13,5. Nasḫ arapski, krupan, vokalizovan. Na početku nedostaju 2 — 3 lista, pa je neko kasnije dopisao jedan list izostavivši uvod i neke hadise. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni, oštećen.

Na listu 1[a] je pogrešno unesen naslov djela:

هذه نصائح على بن ابى طالب رضى الله عنه و عن كل الصحابة اجمعين آمين

Prepisivač nije potpisan, a datum prepisa nije čitljiv. Izgleda da je djelo prepisano početkom rebiul-ahira 901/1495, ili 801/1398.

450. **3098.**

L. 109; 20 × 12. Nasḫ-taʿlīq. Papir tamnobijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 22. ISTO

Početak poslije besmele:

قرئ على القاضى الجليل ابى عبد الله محمد بن سلامه بن جعفر بن على القضاعي رضى الله عنه قال الحمد لله القادر الفرد الحكيم القاهر الصمد الكريم

Prvih osam listova ispunjeno raznim bilješkama i stihovima poučnog sadržaja na arapskom, turskom i perzijskom jeziku. Na l. 1ª nalaze se također razni stihovi.

2. L. 25 — 27ª بدء الامالى, v. br. 115,³.

Na rubovima i između redaka ima bilježaka koje tumače tekst.

Slijedeće dvije stranice sadrže opis ličnosti Božijeg poslanika Muhameda (شرح شمائل النبى عليه الصلاة و السلام). Početak toga opisa je:

قال على كرم الله وجهه سمعت عن النبى صلعم يقول يا على ما من عبد يكتب صفتى هذه ثم يضعها فى بيته

3. L. 27 — 33ª من كلمات الامام على رضى الله عنه

Izbor iz hazreti Alijinih izreka, raspoređenih abecednim redom, od nepoznatog sabirača.

Početak:

الحمد لله رب العالمين ... ايمان المرء يعرف بايمانه . اظهار الغنى من الشكر

4. L. 35 — 70. كتاب عجايب القلب

Knjiga o duhovnim sposobnostima i osjećajima ljudi. Napisao Abū Ḥāmid b. Muḥammad al-Gazālī, umro 505/1111.

To je izvadak iz njegova poznatog djela *Iḥyā' 'ulūm ad-dīn*.

5. L. 71 — 75ª من كتاب سير الارواح

Izvadak iz knjige *Sair al-arwāḥ* koju je napisao Ṣadruddīn Abū Muḥammad Rōzbihan al-Baqalī, umro 606/1209. Raspravlja o ljudskim duhovnim sposobnostima i osjećajima.

Brock. S. I, 735,³.

Početak:

فصل و اعلم ان للروح و القلب و العقل و النفس اخلاقا فاما اخلاق الروح السير فى الاسرار

Slijedeća dva lista sadrže razne pouke o pobožnosti i čistoći duše, pisane u mističnom duhu, te kraći izvadak iz رسالة الشيخ عبد الرحمن الكلزى

Početak:

من كان على الهمة فى سلوك طريق المقربين . – فصل قال الشيخ الرازى رحمه الله فالواجب على الطالب الصادق المبتدى ان لا يصحب البتة اكثر مدعى اهل العصر المشيخة

6. L. 78 — 85. كتاب الحجب

Risala o putevima ljubavi prema Bogu, pisana u mističnom duhu. Napisao Muḥyiddīn Muḥammad b. 'Alī Ibn 'Arabī, umro 638/1240.

Brock. I, 444,²⁷.

Početak: الحمد لله الذى احتجب به عنه غيرة ان يعرف له كنه

7. L. 86 — 91. الانوار فيما يمنح صاحب الخلوة من الاسرار

Kratka risala o samoći i razmišljanju o Bogu od Ibn 'Arabīje.

Brock. I, 443.

Početak: الحمد لواهب العقل و مبدعه و ناصب النقل و مشرعه

8. L. 91 — 96. كتاب اليقين

Rasprava o potpunom saznanju i vjerovanju od Ibn 'Arabīje.

Ismā'īl-paša, AM II, 120.

Početak: الحمد لله الذى ارى ابراهيم ملكوت السموات و الارض

9. L. 97 — 109. (الاحاديث فى فضائل السور)

Zbirka hadisa o vrijednosti pojedinih sura iz Qur'āna sabrana iz raznih djela, od nepoznatog sabirača, bez naslova.

Početak:

قال على رضى الله عنه من قرأ سورة فاتحة الكتاب فكانما قرأ التوراة و الانجيل و الزبور و الفرقان

Hadisi su gotovo svi nepouzdani ili patvoreni.

Cijelu ovu zbirku prepisao je neki Ḥiḍr b. Ilyās, bez oznake datuma i mjesta. Rukopis je iz XVIII ili XIX stoljeća.

451. فردوس الاخبار بمأثور الخطاب 475.

Zbirka hadisa. Napisao Abū Šuğā' Šīrawāih b. Šahirdār b. Šīrawaih ad-Dailamī al-Hamadānī, umro 509/1115.

Brock. I, 344,[3].

Jedan svezak, nepotpun u početku, sadrži kompletno djelo. Kako su listovi ranije bili prosuti, možda i u sredini nedostaje koji list.

Prvi čitav list ovdje počinje riječima: من يساق من امتى الى النار الاقماع الذين اذا اكلوا لم يشبعوا, a prvo poglavlje je: فصل فى اول من يدخل الجنة.

L. 417; 27,5 × 18. Nasḫ stari, arapski. Na rubovima listova nalaze se kratice koje označavaju imena djela, iz kojih su pojedini hadisi uzeti. Tu su i imena ashaba koji prenose navedene hadise. Papir tamnobijel, deblji, neki listovi oštećeni i iskrpljeni, povez platneni, nov.

Četiri lista na početku sadrže razne zapise. Na kraju se nalazi opis samog djela iz pera piščevog sina i tumač kratica, koje su na rubu stavljene. Osim toga, nalazi se i nekoliko kategorija imena onih ljudi koji su djelo slušali (طبقة السماع).

Prepisao 'Abdussalām b. Muḥammad b. Ḥasan b. 'Ali .... el-Ḫwārizmī 546/1151. Djelo je prepisano za nepuna tri mjeseca u medresi Imadijji u Hemedanu, kako se to vidi iz zapisa na kraju djela:

و فرغ من تحريره العبد الضعيف الفقير الى رحمة الله تعالى عبد السلام بن محمد بن الحسن بن على ... الخوارزمى ... استغرق فى تحرير هذا الكتاب قريبا من ثلاثة اشهر مع اشتغاله بالسماع و قراءة القرآن و ما ذلك الافضل الله صبه على لاجل غربتى ... و كتبت جميع هذا الكتاب و هو ثلاثة و خمسون طبقة مخزنية فى المدرسة العمادية بهمذان بمحلة ظفر اباد المنسوبة الى مولانا الامام الاجل الاستاذ نجم الدين تاج الائمة شرف الاسلام ابى منصور البغدادى ... فرغت منه يوم الاحد قريبا من الظهر لعشر ليلة خلت من شهر شعبان من سنة ست و اربعين و خمسماية ...

Prema tome, naš rukopis je vrlo star, a možda je najstariji rukopis ovog djela na svijetu.

Uvakufio Mehmed-efendija Muftić, bivši muderis Gazi Husrevbegove medrese (umro 1916).

452. ISTO 2709.

Jedan svezak, sadrži samo prvi dio zbirke, od početka do poglavlja: فصل فى اذا اجتمع الداعيان فاجب اقربهما بابا. Izgleda da je prepisivač planirao ovaj prepis u više dijelova.

Početak nakon besmele i piščevog imena:

ان احسن ما نطق به الناطقون و تفوه الصادقون و وله به الوامقون حمد الله عز و جل

Posljednji hadis je:

عن انس بن مالك رض قال قال اذا اغتسلت المرأة من حيضها نقضت شعرها

L. 138; 18 × 14. Nasḫ. Prva strana lijepo ispisana i vokalizovana, a ostale sa mjestimičnom vokalizacijom. Papir bijel, deblji, povez polukožni, oštećen.

Rukopis je iz XVII ili XVIII stoljeća.

453. مصابيح السنة 248.

Zbirka hadisa, koju je sastavio Ḥusain b. Mas'ūd al-Farrā' al-Bagawī aš-Šāfi'ī, Muhyissunna, umro 516/1122 ili 510/1117.

Brock. I, 363,[1].

Početak:

الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى و الصلاة التامة الدائمة على رسوله المجتبى

Jedan svezak — sadrži komplet djelo.

L. 487; 26 × 19. Nasḫ krupniji, čitak. Naslovi u prvom dijelu (do l. 300) pisani crvenim mastilom, a kasnije crnim. Po rubovima i između redaka ima bilježaka koje tumače tekst. Na početku se nalazi sadržaj.

Papir žućkastobijel, tanak, povez kožni, popravljen.

Prepisao Muṣṭafa b. Muḥammad b. 'Alī, zamjenik muezzina džamije Čelebizade u Istanbulu 15. rebiul-evvela 1121/1709.

454. ISTO 462.

L. 267; 25 × 18. Nasḫ stari, arapski. Po rubovima i između redaka ima dosta bilježaka koje tumače tekst. Uzete su većinom iz Zainul-'Arabova komentara i pisane su rukom istog prepisivača. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, popravljen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Na prvih sedam lista ispisani su razni hadisi i dove, te sadržaj.

Prepisao Isma'īl b. Ḫalīl b. Džopan (?) u četvrtak 3. džumadal-ula 714/1314.

(تم الكتاب بحمد الله الجواد ... على يد العبد الفقير ... اسماعيل بن خليل بن جوپان (؟) ... فى يوم الخميس فى الثالث من جمادى الاولى لسنة ٧١٤)

Uvakufio Mustaj-beg Dženetić 1289/1872, o čemu se nalazi zapis na početku.

455. ISTO **481.**

L. 284; 23 × 16. Nasḫ starinski, djelomično vokalizovan. Naslovi pisani zlatnim i crvenim mastilom naizmjenično. Stranice prvih šest listova obrubljene su sa dvije crvene linije. Po rubovima nekih listova, naročito u početku, ima bilježaka koje tumače tekst. Neke su pisane kasnije drugom rukom. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, sa otiskom ornamenata na koricama. Knjiga ima polukožnu futrolu.

S početka dodato nekoliko novih lista, na kojima je kasnije ispisan sadržaj. Na prvoj strani ima naslov: كتاب المصابيح ispisan zlatnim mastilom koje je prilično izblijedjelo.

Prepisao Muḥammad b. Ḫidr b. Isfahlār el-Mālagī prvog šabana 756/1355.

(وقد اتيح الفراغ من تحريره على يد العبد الضعيف ... محمد بن خضر بن اسفهلار المالغى محتدا ... فى غرة شهر الله المعظم شهر شعبان فى التاريخ سنة ٧٥٦)

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

456. ISTO **514.**

L. 242; 25 × 15. Ta'līq čitak. Prve dvije stranice ukrašene su tankim crnim i širokim zlatnim linijama. Ostale stranice obrubljene su crvenom linijom. Papir bijel, glat. Povez originalan, kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama.

U početku nekoliko lista neispisano. Na prvom od njih je naslov, prigodna strofa na turskom jeziku i nečitak potpis vlasnika.

Na l. 1ª nalazi se zapis o uvakufljenju.

Prepisao 'Abdullah Kantamiri, što se vidi po pismu.

Iz Kantamirine biblioteke.

457. ISTO **589.**

Svezak znatno manjkav u početku i na kraju. Počinje listom 105, iz poglavlja o molitvama (باب الدعوات), a završava hadisima iz poglavlja o vrlinama Resulullahovih žena (باب مناقب ازواج النبي صلعم).

L. 149; 26 × 17. Nasḫ, većim dijelom vokalizovan. Naslovi pisani crvenim mastilom, a ponegdje crnim. Na rubu listova ima dosta bilježaka koje tumače tekst. Pisane su sitno istim rukopisom. Papir tamnobijel, deblji. Listovi su prosuti, neki oštećeni crvotočinom, bez poveza.

Rukopis je iz XIV ili XV stoljeća n. e.

Iz Fejzije medrese.

458. ISTO **678.**

L. 386; 24 × 15. Ta'līq krupan. Prve dvije stranice obrubljene su sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom, a ostale jednom crvenom linijom. U početku na rubovima i između redaka ima bilježaka koje tumače tekst. Papir bijel i crvenkast, povez polukožni, oštećen.

Na prvih nekoliko lista nalazi se sadržaj. Na jednom neispisanom listu u vrhu je potpis bivšeg vlasnika, Ahmed Simzade.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

459. ISTO **2543.**

Fragment. Sadrži hadise od početka zbirke do poglavlja:

باب صلاة الخسوف.

L. 70; 21 × 15. Ta'līq. Neke stranice obrubljene su crvenom linijom. Papir bijel, povez polukožni.

Rukopis je iz XIX stoljeća.

Iz biblioteke Muhamed Enveri Kadića.

460. ISTO **3080.**

L. 295; 17,5 × 13,4. Nasḫ sitan, vokalizovan. S početka, na rubovima i između redaka, ima sitno pisanih bilježaka koje tumače tekst. Papir bijel i djelomično žućkast; povez kožni, oštećen.

Na prvih nekoliko lista sadržaj ispisan kasnije drugom rukom. Na kraju je pet lista dopisano također drugom rukom i drugim perom, bez završetka (posljednja dva hadisa izostavljena).

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

Uvakufio Salim Muftić.

461. ISTO **3130.**

L. 378; 19 × 12. Nasḫ sitniji, vokalizovan. Prve dvije stranice ukrašene su tankim crnim i širokom zlatnom linijom. U vrhu prve stranice mali unvan. Ostale stranice obrubljene crvenom linijom. Na prvoj i zadnjoj stranici po rubovima bilješke koje tumače tekst. Papir bijel, tanak, povez kožni.

Na početku, poslije prvih neispisanih listova, nalazi se nekoliko pravila iz terminologije hadisa, zatim naslov i sadržaj djela.

Prepisao Sulaiman b. Ḥabīb 1120/1708.

462. ISTO **3400.**

L. 320; 20 × 15. Ta'līq prost. S početka naslovi pisani crvenim mastilom, a kasnije crnim. Na rubovima listova i između redaka ima dosta bilježaka koje se odnose na tumačenje teksta. Papir bijel; povez kožni, originalni, sa otiskom ornamenata na koricama, isti povez kožni, originalni, sa otiskom ornamenata na koricama, isti onakav, kakvi se nalaze na knjigama Kantamirine biblioteke, po čemu se može reći da je knjiga ukoričena u Sarajevu.

Na l. 1[a] je naslov djela, kratki podaci o njemu i potpis vlasnika koji je istovremeno prepisivač.

Prepisao neki Muḥammad b. Yūsuf b. 'Omar u XVIII stoljeću.

463 — 464. ISTO **3789 — 3790.**

Dva sveska, nepotpuna i prosutih listova.

L. 188 (I) + 144 (II); 29 × 19. Nasḫ starinski. Po rubovima i između redaka nalaze se mnoge bilješke koje tumače tekst. Papir tamnobijel.

Svezak prvi, nepotpun na kraju i još nekim mjestima. Sadrži hadise od početka zbirke do kraja poglavlja: فصل في النذر من الصحاح -

Na početku ima jedan list koji, izgleda, ne pripada ovoj knjizi, a na kom se nalazi zapis o uvakufljenju. Naslovna strana ispunjena je pravilima iz terminologije hadisa.

Svezak drugi, nastavak prethodnog, nepotpun na mnogim mjestima.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

465. ISTO **3802.**

Rukopis je nepotpun na kraju. Sadrži hadise od početka zbirke do poglavlja: باب اشراط الساعة من الصحاح.

L. 225; 27,5 × 19. Nasḫ. Prva stranica obrubljena sa dvije tanke crne linije i između njih jednom zlatnom. Na rubovima listova ima dosta bilježaka koje se odnose na tumačenje teksta. Papir tamnobijel, deblji; listovi prosuti, povez kožni, rastavljen od knjige.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

466. ISTO **3899.**

L. 201; 22,5 × 16. Nasḫ čitak, vokalizovan. Prvih 35 lista i posljednja dva dopisani kasnije drugom rukom. Prve dvije stranice obrubljene sa tri tanke crne, te po jednom plavom, crvenom i zlatnom linijom. U vrhu prve stranice je unvan u zlatnoj i plavoj boji. Papir tamnobijel. Listovi 90 — 91 oštećeni po dužini crvotočinom. Povez kožni, obložen zelenim platnom.

Na početku je sadržaj, a zatim nekoliko bilježaka na turskom jeziku o islamskom vjerovanju.

Rukopis je iz XVII stoljeća izuzev dopisanog dijela.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

467. الميسر شرح المصابيح للتوربشتي **1392.**

Komentar prethodnog djela *Maṣābīḥ*. Napisao Šihābuddīn Faḍlullāh b. Ḥusain at-Tūrapuštī al-Ḥanafī, umro 600/1203 (ḤḪ II, 1698 — 9). Međutim, prema Brockelmannu (S. I, 620) spomenuti komentar je sastavljen tek 712/1312. Ismā'īl-paša (AM I, 821) pak kaže, da je pisac umro 661/1262.

Kompletan primjerak u jednom svesku.

Početak:

الحمد لله الذى شرع لنا الحق و اوضح لنا دايله و شرح لنا الهدى و يسر لنا سبيله

L. 327; 22 × 17. Ta'līq sitniji i složen. Papir tamnobijel, tanak; povez polukožni. Knjiga ima polukožnu, oštećenu futrolu.

Na početku je naslov i sadržaj; na završetku pogovor autora.

Prepis završen krajem džumadal-ahira 749/1348.

Iz Šehdine biblioteke.

468. شرح مصابيح السنة للقاضى البيضاوى 375.

Komentar *Maṣābīḥa*. Napisao Nāsiruddīn 'Abdullāh b. 'Omar al-Baiḍāwī, umro 685/1286. (Po Brock. G. I, 364, umro 716/1316).

Jedan svezak. Na početku su četiri kraće mukadime (uvoda).

ḤḤ II, 1698.

Početak glasi:

ربِّ وفق و اعن و اتم فانت المعين و المتمم بحمد الله و منه استرفد و بحسن توفيقه استنجد و على سابغ لطفه استند

L. 179; 29 × 19,5. Ta'līq. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom samo u početku. Papir bijel, glat; povez kožni, originalni, oštećen.

Prepisao 'Alī b. Sinān krajem safera 1041/1631.

تمت كتابة هذه النسخة فى يد العبد الضعيف على بن سنان ... فى وقت الضحى من يوم السبت فى اواخر الشهور الحرام الصفر المظفر سنة ١٠٤١

Iz Kantamirine biblioteke.

469. المفاتيح فى شرح المصابيح 3794.

Komentar *Maṣābīḥa*. Napisao Muẓhiruddīn al-Ḥusain b. Maḥmūd b. Ḥasan az-Zaidānī, umro 727/1326. Na početku je uvod *(muqaddima)* o terminologiji hadisa.

Brock. I, 364.

Svezak prvi, sadrži tumačenje od početka *Maṣābīḥa* do kraja poglavlja: باب حرم المدينة حرسها الله تعالى.

Početak:

احمد الله (و فى كشف الظنون: الحمد لله) ملأ السموات و ملأ الارض و ملأ ما يشاء بعد هذه الاشياء

L. 205; 28 × 19. Ta'līq, starinski sa nešto nasḫa. Prvi list dopisan kasnije drugom rukom. Papir tamnobijel, deblji. Povez kožni, obložen zelenim platnom. Rukopis je zahvaćen vlagom, ali nije oštećen.

Prepisao Ibrāhīm b. Ḥasan b. Ilyās u drugoj polovini rebiul-ahira 845/1441.

تمت الكتاب بعون الله الوهاب ... كتبه ابراهيم بن حسن بن الياس ... فى نصف آخر ربيع الآخر لسنة خمس و اربعون (!) و ثمانماية

Na početku ima sadržaj kasnije napisan.

Na kraju ispod datuma je zapis, pisan istom rukom kao i djelo u kom se navode glavna vremenska razdoblja i u njima glavni Božiji poslanici od Adama do Muhameda.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

470. شرح مصابيح السنة لزين العرب 161.

Komentar djelu *Maṣābīh*. Napisao 'Alī b. 'Abdullāh ('Ubaidullāh) b. Aḥmad Zain al-'Arab, živio po svoj prilici u VIII/XIV stoljeću.

Tīmūriya II, 300; Brock. I, 364.

Hadži Halifa (II, 1699) kaže da je pisac jedan komentar dovršio oko 650/1252, što bi značilo da je živio u VII/XIII stoljeću. Pisac je, prema jednom mišljenju, iz grada Nahčivana (نخچوان), što bi se moglo razumjeti i iz uvoda njegova komentara, a prema Ali el-Qariji on je iz Misira. On je tri puta komentarisao gornje djelo. Najviše je poznat srednji komentar *(avsat)*, koji predstavlja naš rukopis (v. ḤḤ, n. mj. i uvod rukopisa).

Svezak prvi, sadrži tumačenja od početka zbirke do poglavlja:

كتاب البيوع.

Početak:

الحمد لله المنعم بالنعم الجسام المتمم بالسنن العظام ما شرع من الاحكام

L. 213; 30 × 19,5. Ta'līq pisan krupno. Tekst Mesabiha podvučen crvenom linijom. Prva strana obrubljena sa dvije, a ostale jednom

crvenom linijom. Na rubovima listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir bijel, čvrst; povez polukožni.

Na početku je sadržaj i razni zapisi u stihovima i u prozi poučnog i naučnog sadržaja. Na l. 1ª su imena nekadašnjih vlasnika (Muhamed el-Iznīkī Vahjīzade, hafiz Ahmed-efendi b. Muhamed, Mahmud b. Ali, vaiz džamije Murad . . . ?).

Na kraju u zapisu kaže se da je djelo sastavio i prepisao Zain al-Arab: جمعه كاتبه و مؤلفه الفقير الى الله زين العرب , ali to je očito kasniji prepisivač prenio iz nekog primjerka.

Rukopis je iz XVII ili XVIII stoljeća.

Uvakufio Mustaj-beg Dženetić za svoje potomstvo, kako to svjedoči zapis na početku.

471. ISTO 292.

Jedan svezak, nepotpun, u početku izgubljeno oko 90 listova.

Počinje hadisom: لا تشد الرحال u poglavlju باب. المساجد و مواضع الصلوة.

L. 287; 27 × 18. Ta'līq. Tekst hadisa podvučen crvenom linijom, a ponegdje i crnom. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, nalijepljen preko korica šarenim papirom.

Na prvom zaštitnom listu je naslov, a ispod toga zapis o uvakufljenju, pisani kasnije.

Prepisao Yūsuf b. Idrīs b. 'Abdulwahhāb iz Bey-pazara (البكبزارى), datum nečitak.

قد وقع الفراغ من كتابته . . . على يد العبد الضعيف ـ يوسف بن ادريس بن عبد الوهاب البكبزارى (؟) سنة

Rukopis je iz XVI ili XVII stoljeća.

Na kraju se nalazi zapis sa imenom nekadašnjeg vlasnika iz godine 1106/1694 (Šīt Šukūri b. Nūh b. Ahmed el-Uskubi).

Uvakufio Svrzo Mehmed-efendija, sin Muhamed-age, iz Sarajeva.

472. ISTO 331.

Jedan svezak, manjkav u početku i na kraju.

Prvo poglavlje ovdje je: كتاب الطهارة

L. 470; 26,5 × 19. Nasḫ pisan od dva prepisivača. Papir tamnobijel. Mnogi listovi oštećeni i slijepljeni zbog vlage a drugi prosuti i ispremetani.

Glavni dio rukopisa je vjerovatno iz XVI stoljeća.

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

473—474. ISTO 516, 525.

Dva sveska jednog kompleta.

L. 274 (I) + 363 (II); 24 × 16,5. Ta'līq. Tekst hadisa podvučen crvenom linijom. Prve dvije stranice obrubljene su tankim crvenim i sa tri široke zlatne linije. U vrhu prve stranice mali unvan u bojama. Na početku sadržaj. Papir bijel, tanak, povez polukožni.

Svezak prvi (الجلد الاول من شرح المصابيح لزين العرب). Sadrži tumačenje od početka zbirke do kraja poglavlja باب حرم المدينة حرسها الله تعالى.

Svezak drugi (جلد ثاني من شرح المصابيح لزين العرب), nastavak prethodnog. Sadrži tumačenje od početka poglavlja: كتاب البيوع do kraja djela.

Prepisao 'Abdullah b. Aḥmad Kantamiri, krajem zul-hidže 1179/1765.

Prepisivač kaže da je djelo prepisao u dubokoj starosti, obuzet tugom i žalošću za izgubljenom djecom.

تم الكتاب المبارك بعون الله تعالى و تبارك بيد العبد الفقير كثير الذنب و التقصير بالقلم الكسير و التعب الكثير مع كبر سنى و غلبة همى و حزنى و كنت غريبا فى وطنى بفقد العيال و الاولاد و افناء ثمرة الفؤاد فى سلخ ذى الحجة الشريفة لسنة تسع و سبعين و مائة و الف ـ فى سراى بوسنه ـ و انا العبد الفقير عبد الله بن احمد الشهير بقندمير زاده زاد الله زاده فى دار السلامة و السعادة

Iz Katamirine biblioteke.

475. شرح المصابيح لمحمد ابن الملك الرومى 289.

Komentar *Maṣābīḥā*. Napisao Muḥammad b. 'Abdullaṭif Ibn al-Malak ar-Rūmī, umro 854/1450.

ḤḪ II, 1701.

Pisac je sin 'Abdullatifa Ibn Meleka komentatora djela — *Mašāriq al-anwār*, kako se to jasno vidi iz uvoda rukopisa. Brockelmann (I, 364 i S. I, 620) pogrešno pripisuje ovaj komentar autoromovom ocu Abdullatifu, a M. Tahir (OM I, 221) autorovom sinu 'Abdurraḥmānu, zvanom Ḥafīd Ibn Melek.

Jedan svezak, prilično sažet, sadrži kompletno djelo.

Početak:

الحمد لله الذى بصرنا بالصراط المستقيم و عرفنا بمنهج الدين القويم على لسان نبيه الكريم . . . و بعد يقول العبد الضعيف محمد بن عبد اللطيف غفر الله له و لوالديه

L. 358; 25,5 × 18. Nasḫ sa nešto ta'līqa. Tekst *Maṣābīḥa* podvučen crvenom linijom. Papir tamnobijel, deblji. Povez kožni, oštećen.

Prepisao 'Abdurraḥmān aš-Šarīf b. H. Naṣūḥ-faqih b. Hağī Tur Ḥasan u selu Beg 914/1508, kako se to vidi iz ovog zapisa na kraju:

و قد وقع فراغ هذه النسخة الشريفة من يد العبد الضعيف . . . عبد الرحمن الشريف بن حاجى نصوح فقيه بن حاجى طور حسن . . . فى قرية بك يوم الثلاثاء يوم السادس من شهر ربيع الاول فى تاريخ سنة اربع عشر و تسعماية

Na početku zapis o uvakufljenju i sadržaj. Na kraju opet zapis o uvakufljenju, te imena nekih muderisa koji su se služili rukopisom prije blizu 250 godina. (To su muderris Salih-efendi i muderris Muhamed-efendi).

Uvakufio Memišah-efendija za Staru Džamiju u Foči:

وقف المرحوم ميمشاه افندى المحفوظ در جامع عتيق فى بلدة فوچه - بوسنه

476. 293.

L. 479; 27 × 18. Ta'līq. Papir bijel, čvrst, povez kožni polijepljen papirom.

1. L. 1 — 478. ISTO

Tekst hadisa podvučen crvenom linijom.

Na početku je kratak opis *Maṣābīḥa* i sadržaj. Na l. 1ª je naslov i zapis o zavještanju.

2. L. 478 — 479. (كتاب) جوهر الاخبار

Zbirka 40 kratkih hadisa od nepoznatog sabirača.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام . . . اخبرنا الشيخ الامام الخطيب ابو الفضل قال عم ليس للمؤمن المستقيم غم الموت

Prepis oba djela dovršen početkom rebia I 1058/1638.

Uvakufio Svrzo Mehmed-efendi b. Muhamed-aga.

477. ISTO kao br. 475 428.

L. 365; 30 × 20. Ta'līq. Tekst *Maṣābīḥa* podvučen crvenom linijom. Prve dvije stranice obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom, ostale crvenom linijom. Papir bijel, glat, povez kožni, originalni, sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepisao 'Abdullah Kantamirija, bez oznake datuma, kako se to vidi iz ove njegove tugaljive bilješke na kraju:

تم الكتاب المبارك بعون الله تعالى و تبارك الحمد لله على امتنانه و الشكر على احسانه بيد العبد الفقير كثير الذنب و التقصير المحتاج الى رحمة ربه القدير و شفاعة رسوله محمد البشير النذير بالقلم الكسير و التعب الكثير مع كبرسنى و غلبة همى و حزنى لفقد الاولاد و افناء ثمرة الفؤاد و لله در القائل : اوحار مرتاد المنية لم يجد الا الفراق على النفوس دليلا و انا العبد الفقير عبد الله بن احمد الشهير بقنطمر زاده زاد الله زاده و رزقنا الاستفاده و الافاده بيت : رحم الله ناظرا فيه يخرج الطيبات من فيه

Na početku je sadržaj i uvod.

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

478. ISTO 3779.

L. 464; 30 × 20. Nasḫ lijep. Tekst *Maṣābīḥa* u prvom dijelu i pri kraju podvučen crvenom linijom. Papir bijel, tanak; povez kožni, obložen zeleni mplatnom. Primjerak je očuvan, iako je dosta starog porijekla.

Prepisao Čejvan b. 'Abdullāh (nastanjen u Istanbulu), godine 799/1396 (?), kako je to zapisano na kraju:

قد وقع الفراغ من كتابة هذا الكتاب الشريف فى اوائل شهر ربيع الآخر من يد
العبد الضعيف المذنب المحتاج الى رحمة الله تعالى كيوان بن عبد الله الساكن فى محروسة
القسطنطينية فى سنة تسع و تسعين و سبعمائة - ؟ - (لعله تسعمائة ؟)

Prepisivač je pogriješio u datumu za dva stoljeća, jer je ovdje navedeni datum istorijski nemoguć. Ispravno je da je prepisao 999/1590.

Na početku je sadržaj i bilješka o uvakufljenju. Po prerezu i na zatvaraču neko je pogrešno stavio naslov مفاتيح شرح مصابيح, jer je taj komentar (Mefatīh) od drugog pisca.

Uvakufio Gazi Derviš-paša Mostarac, o čemu se nalazi krupno pisan zapis na početku. (وقف درويش پاشا الغازى الموستارى عفى عنه البارى)

Iz Karađoz-begove biblioteke.

479. شرح مصابيح السنة لمؤلف مجهول **169.**

Komentar *Maṣābīḥa* od nepoznatog pisca.

H. M. Handžić je utvrdio da to nije komentar Šihabudin Fadlulah b. Husaina at-Turāpuštīje. Ima mnogo sličnosti sa komentarom *Miškāt al-Maṣābīḥa*, zv. *al-Kāšif* od Ṭībīja, kao da je skraćena redakcija toga komentara.

Jedan svezak, manjkav s početka i na kraju.

Početak je ovdje hadisom: ما من نبى بعثه الله فى امة قبلى الا كان له من امته حواريون الى آخره فيه بحثان لفظى و معنوى فاللفظى قوله الحوارى الخالص و قيل حوارى الرجل اى صفوته و خالصه من الحور و هو شدة البياض, a završetak poglavljem: باب ثواب هذه الامة من الصحاح عن ابن عمر رضى الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه و سلم انما اجلكم فى اجل من خلا من الامم قبلكم الحديث الاجل المدة قوله من خلا اى من مضى و صار المكان خاليا عنه قوله عمالا جمع عامل و هو الاجير هها:

L. 384; 30 × 23. Nasḫ krupan, lijep, pisan istom rukom, ali različitim perom i mastilom. U početku naslovi i tekst hadisa pisani crvenim mastilom, a kasnije sve crnim. Papir tamnobijel, deblji; povez polukožni, nov. Na početku i na kraju ima više neispisanih listova.

Na kraju se nalazi jedan neuvezan list, na kome su mnogo kasnije drugim pismom ispisani hadisi iz posljednja dva-tri poglavlja Mesabiha. Na kraju toga lista stoji da je na izvornom primjerku (*aṣl*) bilo zabilježeno slijedeće: »Prepisao Abū Bakr b. Hamza b. Oṯmān b. Ḥamza .... u Bagdadu u medresi Nizāmiyyi 3. zul-hidže 740/1339:

و قد وجد بالاصل موافقا لهذه العبارة على يد العبد الضعيف الراجى الى رحمة القوى
الغنى القدير ابو بكر بن حمزه بن عثمان ابن حمزه الدرتنكى (؟) فى دار السلام
بغداد فى مدرسة النظامية الشريفة رحم الله منشأها فى يوم الثالث من شهر الحرام ذى الحجة
سنة اربعين و سبع ماية الهلالية رحمة الله على مصنفه و قارئيه و لمن نظر فيه و يدعو لكاتبه
و الحمد لله وحده

Nije jasno da li se ovaj zapis odnosi na neki primjerak Mesabiha ili na ovaj njegov komentar.

Rukopis je vjerovatno iz XVI stoljeća.

Na rubu u vrhu prve stranice ovdje nalazi se pečat sa imenom bivšeg vlasnika i datumom (Abduhu Šeih Muhamed 1114/1702).

Iz biblioteke H. Mehmeda Handžića.

480. مشكاة المصابيح **457.**

Prerada i dopuna Bagawīnog djela *Maṣābīḥ*. Napisao Waliyuddīn Abū 'Abdullāh Muḥammad b. 'Abdullāh al-Ḫaṭīb at-Tibrīzī iz VIII/XIV stoljeća. Djelo je završeno koncem ramazana 737/1336.

Brock. S. I, 621.

Na početku i preko prereza listova pogrešan je naslov: مشكات الانوار

Kompletan primjerak u jednom svesku.

Početak:

الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيآت اعمالنا

L. 583; 25,5 × 15. Nasḫ lijep. U vrhu prve stranice lijep unvan. Prve dvije stranice obrubljene tankim crnim i sa dvije široke zlatne linije, a između redaka na njima prevučene također zlatne linije. Ostale stranice obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, ponegdje žućkast, tanak; povez kožni sa ornamentima na koricama. Primjerak je dobro očuvan.

Rukopis je iz XVIII ili XIX stoljeća.

Uvakufio Hromozade Salih-efendi.

481. الكاشف عن حقائق السنن 3768.

شرح مشكاة الصابيح للطيبي

Komentar prethodnom djelu *Miškāt al-Maṣābīḥ*. Napisao Ḥusain b. ʿAbdullāh b. Muḥammad at-Ṭībī, umro 743/1342.

Ime pisca je prema rukopisu (v. l. 1ª).

Brock. S. I, 621.

Hadži Halifa (II, 1700) kaže da je piscu ime Hasan b. Muhammad.

Svezak drugi (الجزء الثانى) i jedini koji ovdje imamo. Sadrži tumačenje *Miškata* od poglavlja كتاب النكاح do kraja djela.

L. 318; 29 × 21. Nasḫ, vokalizovan. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, obložen zelenim platnom.

Prepis je završen 1043/1633.

و كان الفراغ من كتابته يوم الاربع المبارك تاسع عشر شهر ذى القعدة الحرام من شهور سنة ١٠٤٣ من الهجرة النبوية

Na početku sadržaj, kasnije pisan. Na l. 1ª naslov i zapis nekadašnjeg vlasnika (šaih Muhamed Mevlevi iz Kaira) koji je djelo uvakufio, kako kaže, za sebe i za sljedbenike mevlevijskog reda koji ga mogu čitati, godine 1075/1664:

تملك العبد الفقير شيخ محمد المولوى بمصر القاهرة سنة خمس و سبعين بعد الالف ثم وقفته على نفسى مدة حيوتى ثم على الفقراء المولوية القادرين على مطالعته و انا الفقير درويش شيخ محمد المولوى المزبور غفر الله له و لاسلافه

Tu je i neka tradicija pod naslovom *Fāide* od šaiḫ Zerrūqa, slabe vjerodostojnosti.

Na kraju je kratka versifikacija, poznata pod nazivom *Qaṭf aṯ-ṯemer*, od Sujutije, u kojoj on navodi sva ona mjesta i pitanja u kojima se mišljenje hazreti Omera podudarilo sa objavom.

Uvakufio Ibrahim-paša za svoju džamiju u Počitelju. Na nekim listovima ima o tom zapis: وقف ابراهيم پاشا در مسجد خود در قصبه پوچتل

Iz Karađoz-begove biblioteke.

482. مشارق الانوار على صحاح (صحايح) الآثار 170.

Rječnik hadisa za zbirke *al-Muwaṭṭa'* od Malika, *al-Ǧāmiʿ aṣ-Ṣaḥīḥ* od Buḫarije i *al-Ǧāmiʿ aṣ-Ṣaḥīḥ* od Muslima. Napisao kadija *Abu 'l-Faḍl* ʿIyāḍ b. Mūsā al-Yaḥṣubī, umro 544/1149.

Brock. I, 370,3.

U rječniku se tumače naročito manje poznate i rjeđe upotrebljavane riječi (*garīb*).

Kompletan primjerak u jednom svesku.

Početak:

الحمد لله مظهر دينه على كل دين . و حائطه و حافظه من سبة المبطلين و تحريف الجاهلين

L. 475; 30,5 × 22. Nasḫ starinski, pisan širokim perom, mjestimično vokalizovan. Riječi koje se tumače pisane su crvenim mastilom. Prvi list dopisan kasnije drugom rukom. Papir tamnobijel, deblji. U početku i na kraju ima po nekoliko novih neispisanih listova. Povez platneni, nov.

Na početku je naslov i zapis H. M. Handžića na arapskom jeziku, u kome kaže da je rukopis našao na rubu propasti i spasio ga otkupom, da je bio manjkav u sredini, te da je vidio štampan primjerak u biblioteci Muhamed-efendije Tarabara u Derventi i zamolio ga da mu se manjkavi dio prepiše, što je učinio Tarabarov sin. Tako je rukopis dopunjen. Iznad i ispod toga vlastoručni potpis i lični Handžićev pečat.

Rukopis je dosta starog porijekla, vjerovatno iz XV stoljeća.

Iz biblioteke H. M. Handžića.

483. الشفا بتعريف حقوق المصطفى 130.

Zbirka hadisa o životu Božijeg poslanika Muhammeda i o dužnosti muslimana da ga poštuju. Napisao kadija Abu 'l-Faḍl ʿIyāḍ b. Mūsā al-Yaḥṣubī as-Sabti, umro 544/1149.

Brock. I, 369,1.

Kompletan primjerak u jednom svesku.

Početak: الحمد لله المنفرد باسمه الاسمى

L. 250; 31 × 22. Nasḫ, arapski, razgovijetan, vokalizovan. Naslovna stranica ukrašena zlatnom i ljubičastom bojom. U vrhu toga ukrasa ispisan je gornji naslov bijelim mastilom na zlatnoj podlozi.

Na rubu se nalazi lijepo izrađena rozeta. Naslovi pisani bijelom bojom na zlatnoj podlozi, obrubljeni tankom crnom i širom ljubičastom linijom. Rečenice su rastavljene krupnim zlatnim tačkama. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, popravljen. Primjerak je vrijedan i očuvan.

Prepisao Ḫālid b. Ismā'il at-Tarablīsī u Sirijskom Tripolisu 18. ramazana 764/1362.

و كان الفراغ على يد الفقير خالد بن اسمعيل الطرابلسى و كان مبدأه بدمشق . . . وختمه بطرابلس ثامن عشر رمضان سنة اربع و ستين و سبعماية

Na početku ima zapis u kojem se kaže da je djelo uvakufio Memišah-efendija za ulemu u gradu Foči, koji se bave naukom hadisa. Kasnije je to uvakufljenje ovjerio kadija Foče Mustafa b. Ibrahim i o tom načinio zapis. U pečatu kadije poteško se čita datum 116, tj. 1116/1704. god.

Na l. 1ª zapis da je primjerak ukrašen sa 3880 krupnih zlatnih tačaka i 223 pozlaćena naslova. Ispod toga je kratka biografija pisca.

Na kraju ima zapis nekolicine čitalaca, koji su djelo pročitali. Tu je i zapis nekadašnjeg vlasnika iz godine 803/1400 (Abdurrahman . . .). Na posljednjem neispisanom listu nalaze se zapisi nekadašnjeg vlasnika iz kraja IX H. stoljeća o datumu rođenja njegovih sinova.

484. ISTO 256.

L. 211; 26 × 16. Ta'līq sa nešto nasḫa. Početak svakog hadisa podvučen crvenom crticom. Papir tamnobijel, tanak, povez kožni.

Na kraju su zapisi dvojice prepisivača. Prvi je Aḥmad b. Muḥammad b. Muḥammad b. Ismā'il b. 'Isā al-'Ifṭī aš-Šāfi'ī iz 738/1337. To je vjerovatno prepisivač i datum prepisa primjerka iz koga je prepisan ovaj rukopis. Naš primjerak je prepisao Sulaiman b. 'Alī b. Muḥammad, muderis u medresi Nišandži-paše u Istanbulu, u srijedu 10. zul-kade 1130/1717.

(و كان الفراغ من تحليقه ـ كذا و لعله تعليقه ـ انتهاء يوم الجمعة المبارك و هو مستهل ذى الحجة الحرام تمام شهور سنة ثمان و ثلاثين و سبعماية علقه العبد الفقير الى الله تعالى جل ذكره المعترف بالتقصير و الخطأ احمد بن محمد بن محمد بن اسمعيل بن عيسى العفطى الشافعى عرف هو و ابوه و اجداده باولاد دينار غفر الله له و لوالديه و لمن نظر فيه . . .

تحرير الشفا فى حقوق المصطفى صلعم على يد سليمان بن على بن محمد فى يوم الاربعاء عاشر ذى القعدة الحرام من شهور سنة ثلاثين بعد الالف و المائة من الهجرة النبوية صلعم مدرسا بالمدرسة نشانجى پاشا فى جديدلى استانبول . . .)

Na početku je sadržaj. Na l. 1ª je naslov djela i pečat nekadašnjeg vlasnika (el-Hāğ Muhamed 1166/1752).

Iz Elči Ibrahim-pašine biblioteke.

485. ISTO 368.

L. 174; 27 × 18. Ta'līq. Na rubovima listova s početka ima bilježaka koje tumače tekst. Papir bijel, listovi prosuti; povez polukožni, rastavljen od knjige. Svezak ima polukožnu futrolu (*gilaf*).

Prepisao Hoğazade Aḥmad b. Muhammad, 8. šabana 1141/1728.

Na l. 1ª u vrhu zapis o vrijednosti ovog djela. Ispod toga drugi zapis u kome se kaže da je rukopis bio ukraden iz Šehdi efendine biblioteke i iznesen u čaršiju da se proda, pa je vraćen u biblioteku; zatim prepis pečata Šehdi-efendine biblioteke, koji je namjerno izbrisan, te pečat ove biblioteke.

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

486. ISTO 483.

L. 230; 25 × 18. Nasḫ, stari, arapski vokalizovan. Naslovi samo mjestimično pisani crvenim mastilom. Papir tamnobijel, debeo, povez kožni sa otiskom ornamenata na koricama. Rukopis je vrijedan i očuvan.

Prepisao 'Alī b. Ayūb b. Mūsā . . . al-Mālikī 748/1347:

(كتبه الفقير الى الله تعالى على بن ايوب بن موسى الوترى (؟) المالكى و وافق الفراغ منه فى يوم الخميس الثانى من شهر ربيع الآخر من عام ثمانية و اربعين و سبعماية حامدا لله . . .)

Na početku ima bilježaka sa imenima ranijih vlasnika (Muhamed Salih b. . . . , Abdurrahim b. Muhamed, muderis 1191/1777, Abdulah Hasan-beg Mahremizade i Mehmed Handžić). Tu je i idžazet (diploma) jednom vlasniku od učenjaka Abdulganije (Nablusije?) da može predavati ovo i druga vjerska djela. Taj idžazet glasi:

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله و الصلاة و السلام على رسول الله و آله و اصحابه

و انصاره و احزابه اما بعد فقد اجزت صاحب هذا الكتاب بما اجازنى به مشايخى من روايته
عنى الى مصنفه باسنادين و اجزته ان يروى عنى كتب الحديث و التفسير و الفقه و العقايد
و بجميع ما لى من التأليف نظما و نثرا بشرطه المعتبر عند اهل الاثر مع الضبط و الاتقان
و بحمد الله تعالى. كتبه الفقير الحقير عبد الغنى المدرس بالسليمية فى صالحية دمشق المحمية

Na l. 1[a] je naslov djela, kratka biografija pisca i neki stariji zapisi, nečitki.

Na kraju prepisivač prenosi zapis koji je našao na primjerku iz koga je prepisao ovaj primjerak. U tom zapisu se kaže da je vlasnik Ibrahīm b. Sulaiman b. 'Abdușșamad pročitao i sravnio čitavo djelo pred učiteljem Šamsudin Muhamed at-Tunisijom:

شاهدت فى الاصل المنسوخ منه هذا الفرع ما مثاله قرا جميع الكتاب كتاب الشفا
من اوله الى آخره سماعا و مقابلة على الشيخ الامام القدوة سيدى شمس الدين محمد التونسى
نور الله قلبه بنور معرفته ابراهيم بن سليمان بن عبد الصمد مالكه بحسب الطاقة و الاجتهاد
رضى الله عنهم اجمعين نقله كما شاهده على بن ايوب بن موسى غفر الله لهـــــم

Tu je na rubu i bilješka u kojoj se kaže da je ovaj primjerak kolacioniran sa originalom (بلغ مقابلة بالاصل فصح و الحمد لله).

Na slijedećem listu prenesen je zapis iz spomenutog ranijeg primjerka u kojem učenjak Muḥammad b. 'Alī b. Habbāb al-Ḫazraǧī al-Andalusī potvrđuje koji su sve učenjaci pred njim čitali i slušali ovo djelo. Datum toga svjedočanstva je iz 666/1267 godine.

Zadnja dva lista ispunjena su raznim hadisima koji su pisani kasnije drugom rukom.

Iz biblioteke H. M. Handžića.

487. ISTO **704.**

Primjerak je manjkav u početku.

L. 316; 20 × 15. Nasḫ, djelomično vokalizovan. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, čvrst; povez kožni, sa zlatom ukrašenim ornamentima na koricama.

Rukopis je iz XVIII ili XIX stoljeća.

Iz biblioteke Bojozade Hasan-efendi.

488. ISTO **1231.**

L. 281; 22 × 14,5. Nasḫ, jednostavan, mjestimično vokalizovan. Na prvoj stranici je lijep unvan u kom su na zlatnoj podlozi izrađeni cvjetovi. Prve dvije stranice ukrašene su tankim crnim, sa dvije široke zlatne i jednom plavom linijom. Ostale stranice obrubljene su crvenom linijom. Papir bijel i tamnobijel; povez kožni.

Na početku crvenim linijama nacrtan okvir za sadržaj koji nije ispisan.

Prepisao Mustafa b. Mustafa al-Uskopyavi (الاسكوبيوى — iz Uskopja) u Gazi Husrevbegovoj medresi, 1211/1796.

Iz Elči Ibrahim-pašine biblioteke.

489. ISTO **1234.**

L. 132; 23,5 × 17. Ta'līq, s početka vokalizovan. Stranice obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, tanak; povez polukožni.

Prepisao Faiḍullah Ismā'īl Dženetizade (Dženetić) u Sarajevu 2. džumadal-evela 1219/1804.

Na l. 1[a] zapis na turskom jeziku u kome se kaže da je primjerak uvakufio Mustaj-beg Dženetić za svoje muško potomstvo 1289/1872.

490. ISTO **2113.**

L. 188; 21,5 × 15,5. Nasḫ-ta'līq. Po rubovima listova ima bilježaka koje tumače tekst, a od kojih su neke na turskom jeziku. Papir tamnobijel, tanak, povez polukožni, oštećen.

Prepisao Muḥammad Ḥalwizade (حلوى زاده), početkom džumadel-ula 1166/1752, po svoj prilici čovjek našeg porijekla.

491. **2808.**

L. 243; 17 × 11. Papir tamnobijel, povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama.

1. L. 1 — 237. ISTO

Nasḫ, većim dijelom vokalizovan. Stranice obrubljene sa dvije crvene i jednom plavom linijom. Na rubovima listova ima bilježaka, koje tumače tekst.

Prepisao i sravnio vlasnik Sayyid Ḥusein Ṣādiq al-Qādirī, 997/1589.

(قد فرغت من كتابة هذا الكتاب سنة سبع و تسعين و تسعماية يوم الخميس وقت الضحى
مالكه و كاتبه الفقير سيد حسين صادق القادرى باغ القابلة بحمده مصليا و مسلما فى
الرجب سنة ٩٩٧)

Na početku *Šifāa* je iscrpan sadržaj, pisan crvenim i crnim mastilom. Na l. 1ª su zapisi o djelu i piscu, o nekadašnjem vlasniku, te o tome da je primjerak uvakufio za Gazi Husrev-begovu medresu Ahmed Asim, mutevelija, 1270/1853.

2. L. 238 — 243. مولد

Pjesma o Muhamedovu rođenju na arapskom jeziku od nepoznatog pisca. Sastav je dat u stihu i u prozi naizmjenično.

Početak:

الحمد لله الذى اجرى على من حمده اجرا و علا فى حجب جبروت عظمته قهرا

Pismo je kao gore, a po svoj prilici i rukopis.

492. ISTO kao br. 483 **3482.**

L. 197; 22 × 13. Ta'līq, djelomično vokalizovan. Prve dvije stranice obrubljene su sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom, a ostale crvenom linijom. Papir bijel, povez otkinut i izgubljen, listovi prosuti.

Prepisao Ḥusain b. Ḥusain el-Belgrādī (Beograđanin), pripadnik derviškog reda gulšeni, godine 1152/1739, kako je zapisano na kraju slabim arapskim jezikom:

قد كملت هذه الكتاب الشريفة ... عن يد الحقير حسين بن حسين الدرويش الواجد
الكلشنى الروشنى البلغرادى ... فى سنة احدى و خمسين و مائة و الف ...

Na l. 1ª je ime i pečat nekadašnjeg vlasnika H. Halila Gradčaničevi, nastanjenog u Beogradu, te kratak zapis o njegovom zavještanju rukopisa.

Iz biblioteke šeih H. Halil Gradčaničevi (iz Gračanice).

493. ISTO **4213.**

L. 226; 21 × 15. Nasḫ, mjestimično vokalizovan. Prva stranica obrubljena sa tri široke zlatne i više tankih crnih linija. U vrhu iste je unvan. Ostale stranice obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Papir tamnobijel, povez kožni sa ornamentima na koricama, djelomično rastavljen od knjige, tako da su mnogi listovi prosuti.

Prepisao Muḥammad b. Ḫalīl, nastanjen u gradu Qastamoniji, u medresi Reis al-kuttāb, 1162/1748.

Na početku zlatnim i crnim linijama izrađen okvir za sadržaj koji je samo djelomično ispisan.

Poslije sadržaja su zapisi da je vlasnik Stočanin Hromozade Salih Sidqī i da je cijena knjige 28 groša.

494. ISTO **4308.**

L. 309; 17,5 × 12,5. Ta'līq sa nešto nasḫa. Iznad mnogih riječi, a naročito na početku hadisa, stavljene crvene crtice. Papir bijel, tanak; jedan list u sredini oštećen, povez kožni, očuvan.

Prepisao 'Abdullah Hromić, sin Munla Ṣāliḥa, u Karađoz-begovoj medresi u Mostaru, vjerovatno krajem XIX stoljeća.

(كتب الحقير عبد الله بن منلا صالح حروميك فى مدينة الموستار بمدرسة قره كوزبك)

495. تحفة اخوان الصفا فى اختصار كتاب الشفا **3579.**

Skraćena prerada prethodnog djela od nepoznatog pisca. Vjerovatno da je to Šaiḫ Muḥammad b. Aḥmad al-Asnawī aš-Šāfi'ī, umro 763/1361, koga spominje ḤḪ (II, 1053). Djelo je vrlo rijetko, ako ne unikat. Gornji naslov je prema rukopisu (v. uvod).

Početak:

بسم الله الرحمن الرحيم و صلى الله على سيدنا محمد و آله و صحبه و سلم الحمد
لله الذى شرف انبياءه بالكرامات و ايدهم ببراهين المعجزات و خصهم بخوارق العادات ...
و بعد نور الله قلبك ... فانك لكافلك بالعلوم ... ندبتنى (؟) الى اختصار كتاب الشفا
بتعريف حقوق المصطفى ... فتحاميت ذلك مدة لا فى هذه الدرجة العلية من المهامه ...

ثم استخرت الله تعالى فى ذلك لا فوز به فى دار السعادات و اختصرته على ما اشرت . . .
و وسمته بتحفة اخوان الصفاء فى اختصار كتاب الشفاء.

L. 91; 20,5 × 13. Ta'līq, sličan nasḫu, lijep, pisan oštrim perom. Samo dva naslova pisana su crvenim mastilom. Papir tamnobijel, glat; povez platneni, nov.

Na početku, kasnije, stavljen je naslov djela crvenim mastilom. Prvi pisani list oštećen i nalijepljen drugim čistim listom, tako da je naslovna stranica zalijepljena.

Prepisao Mas'ūd b. Bilāl 17. džumada II 793/1390, u selu Bejdehan (?), kako stoji u bilješci na kraju:

و قد وقع الفراغ من تسويده يوم الاثنين السابع عشر من جمادى الآخر لسنة
ثلاث و تسعين و سبعمايه فى قرية بيدخان . . . على يدى اقل عباد الله تعالى و اكثرهم ذنبا
مسعود بن بلال

Navedena bilješka upućuje da je spomenuti Mas'ūd b. Bilāl autor ovog djela, ali je to, s obzirom na njen slab sastav i neke druge okolnosti, teško reći.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

496. (كتاب) حاشية الشفا للامام القسطلانى 3570.

Komentar djelu *aš-Šifā*, koji je napisao Šihābuddīn Aḥmad b. Muḥammad al-Qastalānī al-Misrī, umro 923/1517. To je kratak komentar, gotovo samo rječnik, koji tumači smisao pojedinih riječi. Ovo djelo ne spominje Hadži Halifa, niti drugi bibliografski izvori ili katalozi koje mi imamo.

Početak:

و به التوفيق و العناية قوله الحمد لله الحمد لله هو الثناء باللسان على جهة التفضيل
فقوله بالجميل ليشمل الصفة و هى ما كان فيك و الفعل هو ما كان منك . . .

L. 174; 21 × 15. Nasḫ. Papir bijel, glat; povez polukožni, omotan u zeleno platno.

Na l. 1ª je gornji naslov i bilješka da je pisac ovog djela isti autor koji je napisao المواهب اللدنية.

Ova bilješka je kasnije stavljena uz naslov.

Prepisao Sulaimān b. Muḥammad al-Mālikī al-Abyārī 22. zulkade 1075/1664.

(وذلك بكتابة افقر العباد الى الله تعالى . . . سليمان بن محمد المالكى الابيارى . . . و كان
الفراغ من كتابته يوم السبت ثانى عشرين ذى القعدة الحرام من شهور سنة خمس و سبعين
و الف)

Iz Karađoz-begove biblioteke.

497. رفع الخفاء عن ذات الشفاء (شرح الشفا لعلى القارى) 108.

Komentar djelu *aš-Šifā*. Napisao 'Alī b. Sulṭān Muḥammad al-Qārī, umro 1014/1605.

Brock. I, 369,¹.

Početak:

الحمد لله الذى ازل القرآن شفاء لما فى الصدور و هدى و رحمة للمؤمنين

L. 413; 33 × 21,5. Ta'līq. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. U vrhu prve stranice je lijep unvan u bojama. Prve dvije stranice obrubljene su tankim crnim, sa dvije široke zlatne i jednom crvenom, a ostale samo crvenom linijom. Papir tamnobijel, tanak; povez kožni, oštećen, sa pozlaćenim ornamentima na koricama.

Na naslovnoj stranici je zapis na turskom jeziku pisan nevješto, u kome se kaže da je primjerak uvakufio Džinozade. Iznad i ispod zapisa nalaze se pečati. Na početku je sadržaj.

Na kraju ima zapis da je pisac završio svoje djelo 1011/1602. Iz ovog zapisa moglo bi se razumjeti da je rukopis autograf, ali se to ne može tvrditi, jer možda je neki prepisivač doslovno prepisao original izostavivši svoj potpis.

Rukopis je iz XVII stoljeća.

498. ISTO 689.

L. 656; 22 × 16. Prva polovina rukopisa nasḫ, a druga ta'līq. Tekst Šifā-a podvučen crvenom linijom .Prva stranica obrubljena sa četiri tanke crvene i dvije široke zlatne linije. U vrhu iste je malen jednostavan unvan. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir tamnobijel, tanak; povez kožni sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepisao Hağī Muḥammad b. Waliyyuddīn, muderis u Gazi Husrev-begovom hanikahu (tekiji) u Sarajevu 15. šabana 1193/1779:

حرره الفقير الحاج محمد بن ولى الدين المدرس بزاويهٔ خانقاه فى سراى بوسنه و اتمه فى
اليوم الخامس عشر من شهر شعبان المعظم لسنة ثلاث و تسعين و مائة و الف

Na kraju, poslije datuma nalaze se dva stiha na perzijskom jeziku koji su, izgleda, prepisivačeva tvorevina. Na prvom zaštitnom listu je potpis i pečat bivšeg vlasnika (H. Ubejdullah Zuhdi b. H. Ibrahim 1186/1772).

Uvakufio Mutevelić Ahmed Asim, čiji se pečati nalaze na nekim listovima, sa datumom 1284/1867.

499. ISTO **3742.**

Svezak je nepotpun u početku.

L. 501; 31,5 × 21,5. Nasḫ čitak. Tekst *Šifā-a* podvučen crvenom linijom. U početku je izgubljeno 120 listova. Stranice obrubljene sa dvije crvene linije. Papir tamnobijel, tanak; povez kožni, oštećen i popravljen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepisao 'Ali al-Munūfī 12. ramazana 1165/1751.

و كان الفراغ من كتابة هذا الكتاب الجليل يوم الاثنين المبارك ثانى عشر شهر رمضان
المبارك من شهور سنة خمسة و ستين وماية و الف على يد كاتبه على المنوفى . . .

Iz Karađoz-begove biblioteke.

500 — 502. نسيم الرياض **111, 112, 100.**

فى شرح شفاء القاضى عياض

Komentar djelu *aš-Šifā*. Napisao Aḥmad b. Muḥammad b. 'Omar al-Ḫafāğī al-Misrī, umro 1069/1658.

Brock. S. I, 631.

Tri velika sveska, koji čine jedan komplet, prepisan istom rukom.

Po prerezu listova svakog sveska krupno je napisan naslov: شهاب على القاضى عياض

Početak:

الحمد لله الذى نور الخافقين ببعثة النور المبين و جعلها شفاء لما فى الصدور و هدى
و رحمة للمؤمنين

L. 522 (I) + 429 (II) + 296 (III); 32 × 22. Nasḫ čitak. Tekst Šifā-a pisan crvenim mastilom. Prva stranica ukrašena lijepim unvanom, u kom je izrađeno poljsko cvijeće. Ova i slijedeća stranica obrubljene su sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom, a ostale sa dvije crvene linije. Papir bijel, deblji; povez kožni, očuvan, sa otiskom ornamenata na koricama. Svaki svezak ima polukožnu oštećenu futrolu (gilaf).

Svezak prvi, sadrži tumačenje od početka djela do poglavlja:

فصل و اما رؤيته صلعم اربه.

Na početku je sadržaj za sva tri sveska.

Svezak drugi, nastavak prethodnog. Sadrži tumačenje od poglavlja: فصل و اما رؤيته صلعم اربه عز و جل do kraja poglavlja: فصل فيما يلزم من دخل مسجد النبي صلعم من الادب.

Tekst Šifā-a u početku pisan crvenim mastilom, a poslije podvučen crvenom linijom.

Na kraju je zapis sa imenom prepisivača.

Svezak treći, sadrži tumačenje od poglavlja: القسم الثالث فيما يجب للنبي صلعم و ما يستحيل فى حقه او يجوز عليه do konca djela.

Na kraju je zapis u kome se kaže da je pisac djelo završio 1058/1648, a da je neki prepesivač Muhammad b. Dāvūd 'Anānī prepisao jedan primjerak iz piščeva autografa u petak 17. muharema 1068/1657. Iz tog prepisa prepisan je ovaj naš primjerak 24. džumada I 1162/1748. Prepisivač je Muḥammad al-Ya'qūbī al-Wanāmī.

و كان الفراغ من تعليقه من خط مؤلفه المذكور على يد العبد الفقير الى الله تعالى محمد
بن داود العانى يوم الجمعة سابع عشر المحرم من شهور سنة ثمان و ستين بعد الالف . . .
و كان الفراغ من تعليق هذه النسخة المباركة فى يوم اربعة و عشرين من شهر جماد اول من
شهور سنة الف و مائة اثنين و ستين (!) ـ على يد افقر عباد الله و احوجهم لعفوه الفقير
محمد اليعقوبى الونامى ـ (!) (v. na kraju drugog i trećeg sveska).

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

503. الاربعون حديثا الطائيه 1323.

ili كتاب الاربعين فى ارشاد السائرين الى منازل المتقين

Knjiga četrdeset hadisa koju je napisao Abū 'l-Futūḥ Muḥammad b. Muḥammad b. 'Alī aṭ-Ṭāī al-Hamadānī, umro 555/1160.

Brock. S. I, 623.

Pisac je djelo diktirao i predavao učenicima 551. H. Svaki hadis prenosi od drugog učitelja (šejha) i drugog ashaba (sahiba), tako da je spomenuo četrdeset svojih učitelja od kojih je hadis slušao i četrdeset Alejhisselamovih učenika (ashaba). Svaki hadis je propratio lijepim tumačenjem, a uz ime ashaba dao je njegovu sažetu biografiju.

Početak:

اخبرنا الشيخ الامام العالم السيد الاجل .. قال الحمد لله على سوابغ آلائه
و صلى الله على محمد خاتم انبيائه

L. 45; 23,5 × 16 sa označenom folijacijom koja počinje brojem 199, što znači da je ovaj primjerak bio u sastavu nekog rukopisa s kojim je imao zajedničku produženu folijaciju. Nasḫ arapski stavinski, mjestimično vokalizovan. Naslovi pisani krupno tamnijim mastilom. Listovi 8 — 10, 20 — 21, 30 — 31 dopisani su kasnije drugim rukopisom na tanjem papiru, ali je i to pismo starog datuma. Na listovima 20 — 21 (217 — 218) na dvije stranice ponovljen isti tekst, a jedna stranica prazna. Papir žućkast. Neki listovi oštećeni od duge upotrebe i crvotočine. Povez polukožni.

Prepis završen u ponedeljak 28. ševala 664/1265. Prepisivač je jedan od Qasṭalāninih učenika i to Aḥmad b. Abū Bakr b. Abu 'l-Fawāris b. Murhif, kako se to razumije iz bilježaka na kraju. Na završetku, na rubu, nalazi se bilješka o kolacioniranju ovog rukopisa.

بلغ العرض باصل شيخنا تاج الدين القسطلانى فصح حسب الطاقة و لله الحمد و المنة كتبه
العبد خليل بن بكران الحلبى عفا الله عنه

Bilješku je napisao i potpisao prepisivačev kolega.

Ovu zbirku prenosi piščev učenik Yūnus b. Yaḥyā al-Hāšimī al-Bagdādī koji ju je kasnije sam predavao. Na listu 44 nalazi se popis jedne generacije njegovih učenika na čelu sa poznatim učenjakom Aḥmad b. 'Alī al-Qasṭalāni-jem, a na listu 45 popis jedne druge generacije učenika koji su ovo djelo slušali pred spomenutim

Qasṭalāni-jem. Evo tog popisa sa bilješkom o datumu prepisa i o prepisivaču:

آخر كتاب الاربعين و الحمد لله رب العالمين ... نقلت هذه النسخة من نسخه بخط
... و كان الفراغ من نسخ هذا الجزء المبارك عشية الاثنين ثامن و عشرين شهر شوال
سنة اربع و ستين و ستمايه.

شاهدت على الاصل المنقول منه هذه النسخة ما هذه صفته سمع جميع هذه الاربعين
على صاحبها الشيخ الفقيه الامام الاوحد العالم المحدث ابى محمد يونس بن يحيى بن ابى
الحسن ابن ابى البركات الهاشمى رضى الله عنه الشيوخ الفقهاء الاجلا الفضلا الشيخ
الفقيه الامام المالكى المدرس ابو العباس احمد بن على بن محمد بن الحسن القسطلانى وابنه
الفقيه ابو الحسن على و الشيخ ابو الطاهر اسمعيل بن الفقيه ابى الحسن على بن عبد الله
بن عبد الباقى عرف بابن الصواف الاسكندرى و ابناه ابو القاسم عبد الرحمن و عبد الباقى
و الفقيه الحسيب ابو محمد عبد الله بن الفقيه الخطيب ابى القاسم بن عمر و الفقيه المحدث
ابو عبد الله محمد بن احمد بن على بن يحيى الانصارى المرسي و الفقيه ابو عبد الله محمد
بن يوسف بن ابى الياس البرزالى [؟] اللمثونى و الفقيه ابو سعيد يخلف بن يعلا الجادى [؟]
الفاسى و الفقيه ابو عبد الله محمد بن الشيخ ابى اسحق بن طريف و الفقيه ابو الوليد
اسمعيل بن محمد الابدى و ابو الحجاج يوسف بن على القيسى و الشيخ ابو عبدالله محمد
بن محمد بن حسن البلنسى بقراءة العبد الفقير الى رحمة ربه كاتب السماع عبد العزيز بن
الحسن بن [بياض] بالحرم الشريف بباب الندوة تجاه الكعبة المعظمة و ذلك فى مجالس
آخرها السادس من جمادى الاول من سنة اربع و ستماية و سمع مع الجماعة المذكورين
اعلاه بالقراءة المذكورة الشيخ الاجل الاكرم ابو المكارم مطرف بن سعيد بن مطرف الطرابلسى
و اخوه ابو محمد عبد الوهاب و صح ذلك و الحمد لله و سمع مع الجماعة الشيخ الصالح
ابو الحسن على بن عبد الرزاق بن على البواتى و كمل له السماع باعادة مافاته كتبه يونس
بن يحيى الهاشمى و صلى الله على سيدنا محمد و آله الطاهرين و سلم.

نقله كما شاهده العبد الفقير الى الله سبحانه احمد بن ابى بكر بن ابى الفوارس بن
مرهف بن منقذ حامدا لله تعالى

✡

20*

بلغ السماع لجميع هذه الاربعين على شيخنا الشيخ الامام العالم الفاضل الصدر الكبير الرئيس المسند عمدة المحدثين مفتى المسلمين تاج الدين ابى الحسن على ن الشيخ الامام القدوة كمال الدين ابى العباس احمد بن على بن محمد بن الحسن القسطلانى افاض الله رضوانه بحق سماعه منقولا من الشريف ابى محمد يونس الهاشمى فقراه الفقيه الاجل الفاضل جمال الدين ابى العباس احمد بن محمد بن احمد لعبدرى الجماعة الساده الاجلا صاحبها و كاتبها المولى الاجل الرئيس الاصيل شهاب الدين ابو العباس احمد بن ابى بكر بن ابى الفوارس مرهف بن منقد و اخوه شقيقه . . .

Na prvom zaštitnom listu je popis ashaba koji se spominju u ovoj zbirci, stavljen kasnije. Na drugom slijedećem zaštitnom listu nalazi se kasida na turskom jeziku o sufijskoj ljubavi prema Bogu.

Naslov joj je: الله دوست , a početak:

بلبل كبى عشق اهلى فغان ايلمك اولماز

اسرار سوزينى خلقه عيان ايلمك اولماز

Pisana je lijepim ta'līqom.

Na listu 1[a] naslov i nekoliko zapisa, među kojima jedan sa imenom nekadašnjeg vlasnika: H. Hasan Muzaferi el-Bosnavi iz Sarajeva, 1115/1703.

Rukopis je vrlo vrijedan.

504. نصاب الاخبار لتذكرة الاخيار **3399.**

مع الترجمة التركية المسماة بزكاة الاخيار من نصاب الاخبار

Zbirka od 1000 hadisa sa prevodom i kratkim tumačem na turskom jeziku. Zbirku *(Niṣāb al-aḫbār)* napisao je Sirāğuddīn 'Ali b. 'Otmān b. Muḥammad at-Taimī al-Ūšī al-Fargānī, umro 575/1179.

Brock. I, 430,II.

Turski prevod i tumač *(Zekat al-aḫyār)* je od nepoznatog pisca. Djelo je razdijeljeno na 100 glava *(bāb)* o raznim teološkim i šerijatsko-pravnim temama i to po 10 hadisa u svakoj glavi.

U uvodu prevoda na turskom jeziku pogrešno je stavljeno da je pisac zbirke Uvais mjesto al-Ūšī. U uvodu prevodilac također kaže

da je prevod i tumačenje izradio po naređenju budimskog beglerbega Mustafa-paše. Tu su navedene i kratice koje označavaju izvore hadisa, a potom je naveden sadržaj.

Početak:

الحمد لله الذى ارسل رسوله بالهدى وجعله بشيرا و نذيرا . . . و بعد بركون بر وقت ميمون و ساعت همايون ولى نعمتم . . . مصطفى پاشا

L. 88; 20 × 14,5. Nasḫ. Tekst hadisa vokalizovan. Na prvoj stranici u vrhu je naslov djela ispisan crvenim mastilom. Papir tamnobijel, deblji, povez poluplatneni, nov.

Prepisao Nuruddīn b. 'Alī 1051/1641.

(قد وقع الفراغ من تحريره يوم السبت الاول من شهر جمادى الآخر من شهور سنة احدى وخمسين والف على يد العبد الفقير . . . نور الدين بن على غفر الله له . . .)

Na početku i na kraju su bilješke i stihovi na perzijskom i turskom jeziku.

505. شرح حديث الاربعين الودعانية **705.**

Komentar zbirke 40 hadisa, zvane *al-Wad'āniya*. Ovu zbirku hadisa sabrao je Abū Naṣr Muḥammad b. 'Alī Ibn Wad'ān al-Mauṣilī, umro 494/1101.

Brock. I, 355.

Ova zbirka sadrži 40 hutbi (الخطب الاربعون) koje se pripisuju Resulullahu. Stručnjaci hadisa smatraju ovu zbirku apokrifnom.

Komentar je napisao Abū Naṣr 'Abdul'azīz b. Aḥmad al-Bārğilagī, umro oko 750/1349 (v. AM I, 582).

Početak zbirke:

الحديث الاول خطبنا رسول الله صلى الله عليه و سلم على ناقة جدعاء : كأن الموت فيها على غيرنا كتب

Početak komentara:

الحمد لله الصانع القديم البارئ الحكيم الذى خلق الانسان فى احسن تقويم

L. 109; 21 × 16. Nasḫ pomiješan sa ta'līqom. Papir bijel, deblji. Povez kožni, sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepisao 'Abdurrahmān b. Qāsim u Stolnom Beogradu 970/1563.

قد وقع الفراغ من تحرير هذه النسخة ... سنة سبعين و تسعماية على يد العبد الضعيف عبد الرحمن بن قاسم فى محروسة استولنى بلغراد حماها الله تعالى

Na početku iznad teksta je naslov, a ispog toga je zabilježeno da je rukopis vakuf Husrev-begove medrese.

Prvih deset lista ispunjeno većinom raznim hutbama i drugim kraćim zapisima vjersko-poučnog sadržaja. Jedan list na kraju također sadrži razne hutbe.

Na unutarnjoj strani korica ima također više zapisa, većinom o dugovima i zalozima, iz godine 979/1571. U vrhu prve korice nalazi se zapis iz 977/1569. u kom se govori da je tada izgorjela tvrđava u Smederevu: (قد احرق قلعة سمندره فى اوايل جمادى الآخرة سنة ٩٧٧)

506. المقتضب من كتاب الموضوعات من الاحاديث المرفوعات 619.

Izvod iz djela الموضوعات من الاحاديث المرفوعات o apokrifnim hadisima.

Osnovno djelo *al-Mavḍū'āt* napisao je Abu 'l-Farağ 'Abdurraḥmān Ibn al-Ğauzī, umro 597/1200. (v. Brock. I, 503,[26]), a ovaj izvod je od nepoznatog pisca.

Jedan svezak, sadrži kompletno djelo. Gornji naslov naveden je na završetku rukopisa, dok naslov na naslovnoj stranici (l. 1[a]) glasi: كتاب مختصر من الموضوعات لابي الفرج ابن الجوزى رضى الله عنه

Djelo ne navode izvori koji su nam pristupačni.

Početak:

الحمد لله و به استعين اعلم ان الاحاديث على ستة اقسام القسم الاول ما اتفق على صحته الامامان البخارى و مسلم و كان مرادهما اخراج ما صح سنده و ثبت و انما اشترطا الثقة و الاشتهار

L. 143; 23,5 × 17,5. Nasḫ stari, u kom se zapažaju elementi uglastih slova kao u pismu *kūfi* ili kao u današnjem magribskom (marokanskom) pismu. Poglavlja su pisana krupnije, a mjestimično su napisana crvenim mastilom. Mastilo se ne može brisati. Papir tamnobijel, deblji. Prva dva lista oštećena. Povez kožni, oštećen sa otiskom ornamenata na koricama.

Iz zapisa na kraju vidi se da je *al-Muqtaḍab* dovršen 14. zul-hidže 626/1229: آخر المقتضب من كتاب الموضوعات من الاحاديث المرفوعات و لله الحمد و المنة و على رسوله افضل صلاة و تسليم و كان الفراغ منه بتيسير الله تعالى فى اربع عشر ذى الحجة سنة ست و عشرين و ستماية. Iz više okolnosti može se zaključiti da je to datum pisanja djela i da je naš rukopis autograf.

Rukopis spada među najstarije u ovoj biblioteci.

Iz biblioteke Bojozade Hasan-efendije, čiji se pečat nalazi na prvom i posljednjem listu.

507. (كتاب) انس المنقطعين الى عبادة رب العالمين 1509.

Zbirka 300 hadisa i isto toliko kratkih priča. Pisac je Abū Muḥammad Mu'āfā b. Isma'īl aš-Šaibānī al-Mauṣilī, umro 630/1232.

Brock. I, 358.

Gornji naslov nalazi se na rukopisu (v. l. 1[a]).

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيدنا محمد و على آله و صحبه اجمعين. قال العبد الفقير الى الله تعالى المعافا بن اسماعيل

Rukopis, po svoj prilici, nije potpuno dovršen.

L. 215; 20 × 12. Nasḫ stari, arapski. Stranice obrubljene jednom crvenom linijom. U prepisivanju ima grešaka. Papir bijel, deblji, povez kožni, popravljen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Na l. 1[a] su dvije bilješke o vlasništvu i zavještanju Džinića ('Abdul-bāqī Muḥammad b. H. Muhammad-aga Džino).

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

508. (كتاب) مختصر جامع الاصول فى احاديث الرسول 563.

Skraćena redakcija zbirke hadisa *Ğāmi'ul-uṣūl*. Napisao Ḍiyāuddīn Abu 'l-Fatḥ Naṣrullah b. Muḥammad b. Muḥammad b. 'Abdulkarīm b. al-Aṯīr al-Ğazarī, umro 637/1239.

Osnovno djelo *Ǧāmi'ul-uṣūl* napisao je Abus-sa'ādāt Ibn al-Aṯīr al-Ǧazarī, umro 606/1209. Pisac ove skraćene redakcije je njegov brat. U izvorima i katalozima koji su nam pristupačni ne spominje se ova prerada.

Na l. 1ª ispod gornjeg naslova je napisano:

اختصار ضياء الدين ابى الفتح نصرالله بن محمد بن محمد بن عبد الكريم بن الاثير الجزرى قدس الله روحه و نوّر ضريحه بمحمد و آله بمنه و كرمه

Jedan svezak, sadrži čitavo djelo.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و صلواته على خير خلقه محمد و آله اجمعين اما بعد فانى اودعت هذا الكتاب احاديث عن رسول الله صلعم مما يفتقر اليه الفقيه و الخطيب و الكاتب فى الاستشهاد به و ذلك مما انتخبته من الكتاب المسمى بجامع الاصول فى احاديث الرسول و هو يجمع الكتب الستة . . . و لم اغير من وضعه شيئا سوى كثرة الابواب و فصول و جعلتها فى باب واحد و اما مقدمة الكتاب فانى لم اعرض الى شئ منها سوى فصل واحد يشتمل على ما وضعه لمؤلفى هذه الكتب الستة من علامات يستدل بها عليهم . . . فاتبعت ما وضعه لذلك و لم اغيره لانه من اكبر مهمات الكتاب

حرف الهمزة و يشتمل على عشرة كتب الكتاب الاول فى الايمان و الاسلام

U uvodu pisac kaže da nije ništa mijenjao izvorno djelo, već ga je samo skratio.

L. 232; 27 × 19,5. Nasḫ arapski, čitak i ispravan. Na naslovnoj strani je unvan i naslov djela, pisan krupno plavim mastilom na zlatnoj podlozi. Na rubovima listova ima glosa koje su pisane lijepo i sitno istim rukopisom. Papir tamnobijel, deblji, povez platneni, nov.

Prepis završen mjeseca rebiul-evvela 691/1291.

و وقع الفراغ من نسخه يوم الثلثاء لعشر ليال . . . بقين من ربيع الاول من سنه احد و تسعين و ستمائة (v. l. 226).

Na kraju je ispisan Dodatak od 6 lista, pisan istom rukom, koji sadrži imena Božijih poslanika i ashaba sa kraćim podacima o njima. Naslov i početak toga Dodatka glasi:

من بعد كتاب اللواحق من جامع الاصول

الباب الثانى فى ذكر جماعة من الانبياء صلوات الله عليهم جائت اسماءهم فى الكتاب و اضفنا اليهم من يتعلق بهم ممن جاء ذكره ادم هو ابو البشر

Na kraju ovog Dodatka bio je, izgleda, potpis prepisivača koji se sada ne može pročitati, jer je list iskidan.

Na rubu nekih listova nalazi se zapis u kome se kaže da je primjerak vakuf Ibrahim-paše za njegovu džamiju u kasabi Počitelju.

(وقف ابراهيم پاشا در مسجد خود در قصبهٔ پوچيتل)

509. مشارق الانوار النبوية من صحاح الاخبار المصطفوية 241.

Zbirka vjerodostojnih hadisa koju je sabrao Ḥasan b. Muḥammad b. Ḥasan as-Ṣagānī, umro 650/1252.

Brock. I, 361,¹.

Kompletan primjerak u jednom svesku.

Početak:

الحمد لله محيى الرمم و مجرى القلم و ذارئ الامم و بارى النسم ليعبدوه و لا يشركوا به

L. 163; 27 × 19. Nasḫ krupniji, pisan uvježbanom rukom. Naslovi i kratice pisani crvenim mastilom. Na rubovima listova ima dosta bilježaka koje tumače tekst, a od kojih su mnoge pisane rukom prepisivača. Papir tamnobijel, deblji, povez papirni, nov.

Prepis završen 794/1391. Potpis prepisivača nečitak:

تمت المشارق فى يوم الخميس فى شهر ربيع الاول . . . تاريخ لاربع و تسعون و سبعمائة . . . كاتبه . . .

Na početku su razni zapisi s područja mistike i dr. Na naslovnoj strani piše da je ovaj rukopis uvakufio ugledni H. Murteza-aga, sin Mahmud-begov za učenike i ulemu grada Foče, u hercegovačkom sandžaku (livai Hersek). Knjiga je predata na čuvanje i brigu muteveliji, muderisu Muhamed-efendiji. Uvakufljeno 1000/1591. godine.

Na kraju dva lista sadrže kratak uvod u hadisku nauku, (المقدمة فى معرفة انواع علم الحديث) što je prepisano iz djela *al-Mafātīḥ*, komentara djelu *al-Maṣābīḥ*, godine 969/1561.

510. ISTO 1902.

L. 144; 21 × 15. Nasḫ. Naslovi i kratice pisani crvenim mastilom. U početku ima bilježaka na rubovima i između redova koje se odnose na tumačenje teksta. Papir bijel, tanak. Mnogi listovi zahvaćeni su vlagom i potamnjeli. Povez poluplatneni, nov.

Prepis dovršen krajem ševvala 1192/1778.

Na početku i na kraju su zapisi, uglavnom, o kurbanu.

Pri vrhu prve stranice nalazi se zapis u kojem se kaže da je rukopis uvakufio Muhamed-efendija iz Gračanice (وقف محمد افندى الغرادچانيچه‌وى).

511. ISTO 1951.

L. 195; 22 × 16. Nasḫ vokalizovan. Pri vrhu prve stranice naslov djela ispisan crvenim mastilom. U početku ima bilježaka između redaka i na rubovima listova koje se odnose na tumačenje teksta. Sve stranice obrubljene sa dvije crvene linije. Neke riječi u tekstu pogrešno su napisane. Papir tamnobijel, deblji. Povez kožni, oštećen.

Na kraju se nalazi objašnjenje o djelu i njegovom rasporedu, te koliko koje poglavlje sadrži hadisa. Poslije toga ima zapis u kojem se kaže da je prepisao Yūsuf b. Husain godine 989/1581 u Galatasaraju (u Istanbulu).

512. ISTO 1972.

L. 201; 21 × 15. Nasḫ, djelomično vokalizovan. Na rubovima i između redaka ima bilježaka koje tumače tekst. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, povez kožni.

Na početku nekoliko stranica ispunjeno raznim zapisima, većinom hadisima.

Prepisao Husain b. Ibrahīm b. Aḥmad u medresi Husreviyi (Gazi Husrev-begovoj medresi) u Sarajevu, mjeseca redžeba 1162/1748.

513. ISTO 3265.

L. 136; 25,5 × 18. Nasḫ čitak, pisan uvježbanom rukom, djelomično vokalizovan. Na rubovima listova i između redaka ima dosta bilježaka koje tumače tekst, a pisane su većinom istom rukom kao i tekst. Papir tamnobijel, deblji. Listovi zahvaćeni vlagom i mjestimično oštećeni, naročito na rubovima. Povez izgubljen.

Prepisao Muḥammad b. Aḥmad mjeseca safera 791/1388.

تم الكتاب الترجم بمشارق الانوار . . . فى شهر صفر التاريخ سنه احد و تسعين
و سبعمايه على يد العبد الضعيف . . . محمد بن احمد

Na početku razni zapisi (stihovi, hadisi i dr.) i sadržaj. Na prvoj strani zapisi pisani krupno crvenim mastilom.

Na kraju su dove sa tumačenjem na turskom jeziku, pisane kasnije crvenim mastilom, te priča na turskom jeziku o nekom dobrom čovjeku.

514. 3499.

L. 155; 21 × 12,5. Papir bijel, povez rastavljen od knjige, polukožni.

1. L. 1—101. ISTO

Ta'līq. U početku na rubovima listova ima bilježaka koje tumače tekst.

Prvih nekoliko lista ispunjeno je raznim bilješkama na arapskom i turskom jeziku, sabranim iz raznih vjersko-poučnih djela. Na prvoj strani u vrhu je potpis i lični pečat ranijeg vlasnika ovog rukopisa, izgleda prepisivačevog oca koji se i sam bavio prepisivanjem. Šest lista umetnuto iz komentara *Mabāriqu'l-azhār*, koje je prepisao isti prepisivač.

Na kraju je tumačenje nekih ajeta, što je prepisano iz nekog propovjedničkog djela.

2. L. 103—115. كنز الاخبار

Zbirka hadisa od nepoznatog sabirača. Prema Hadži Halifi (II, 1512) moglo bi biti da je tu zbirku sastavio Muḥammad b. Bašravaih al- Balḫī, koji se spominje i ovdje na početku. Zbirka sadrži većinom nesigurne i apokrifne hadise.

Početak:

كتاب كنز الاخبار اخبرنا الفقيه الجليل الزاهد ابو نصر الظاهر (؟) قال ابو الشيخ
الزاهد الجدى ابو العباس محمد بن محمد الخافقان قال حدثنا ابو خاتم محمد البلخى قال

احمد بن كعب القرضى عن عمو (؟) بن مالك الاشجعى قال قال رسول الله صلعم من تعلم مسئلة واحدة من العلم قلده الله تعالى الف قلادة من نور

U prepisu ima pravopisnih i jezičnih grešaka.

3. L. 115 — 127. (مجموعة احاديث)

Zbirka hadisa bez naslova, od nepoznatog sabirača.

Početak: قال النبي ع م الجمعة سيد الايام لان فيها خمسة خصال

Hadisi su slabe vrijednosti.
Ta'līq.

4. L. 127 — 132. رسالة الاحاديث الموضوعات

Kratka zbirka apokrifnih hadisa od Ṣagānije (v. br. 120,[5]).
Nasḫ.
Slijedeće dvije stranice sadrže dove i razne zapise.

5. L. 133 — 153. (مجموعة احاديث)

Zbirka hadisa većinom nesigurnih bez naslova od nepoznatog sabirača, nepotpuna na kraju.

Početak:

قال النبي صلعم من قال بسم الله الرحمن الرحيم على الصراط تباعد النار خمس مأة عام

Ta'līq.
Na kraju su neke bilješke s područja propovijedi.
Prepisao pod tač. 1 — 2 Ayūb b. Muṣṭafa al-Babadāgī 22 zulkade 1116/1704; pod t. 3 — 4 Muṣṭafa b. 'Alī al-Babadāgī 1160/1747; a pod t. 5 nepoznati prepisivač u XVIII ili XIX stoljeću.

515. ISTO kao br. 509 **3796.**

L. 151; 27,5 × 19. Nasḫ krupan, vokalizovan. Mjestimične kratice pisane crnim mastilom. Primjerak je, koliko se može vidjeti, prepisan iz rukopisa koji je neki učenik čitao i slušao pred autorom. Na rubovima i između redaka ima dosta bilježaka koje se odnose na tumačenje teksta. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni, obložen zelenim platnom koje je oštećeno.

Prepis završen početkom ramazana 835/1431.

تمت بعون الله و حسن توفيقه فى العشر الاول من رمضان يوم الاحد سنة خمس و ثلثين و ثمان مايه

Pri vrhu prve stranice, kao i na još nekim stranicama ima zapis na perzijskom jeziku, iz kojeg se vidi da je primjerak uvakufio Ibrahim paša za svoju džamiju u gradu Počitelju: وقف ابراهيم پاشا در مسجد خود در قصبهٔ پوچیتل.

Na kraju je bio neki zapis koji je namjerno izbrisan, kao što su izbrisani neki zapisi i na početku.
Iz Karađoz-begove biblioteke.

516. ISTO **4284.**

Prvi je list izgubljen.
L. 162; 19,5 × 12. Ta'līq sitan. Prva stranica obrubljena tankim crnim i sa dvije široke zlatne linije, a ostale jednom crvenom linijom. Papir bijel, glat, povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama.
Prepisao Aḥmad b. 'Alī al-Gazganī Bošnjak, Sarajlija, posljednji dan šabana 1146/1733.

(قد وقع الفراغ من كتابة هذا الكتاب فى وقت بعد العشاء فى آخر شعبان فى سنة ست و اربعين و مائة و الف على يد العبد الضعيف احمد بن على الغزغانى البسنوى السرايى)

Na početku su razni zapisi s područja fikha, imena i lični pečati bivših vlasnika, te sadržaj. (Navedeni vlasnici su: Hadži Ibrahim b. Hadži Durak 1164/1750, Ubejdullah Zuhdi 1186/1772, Hadžipašazade Hadži Memiš-aga 1230/1814, Sulejman Selimović 1322/1904).

517. **4429.**

L. 60; 21,5 × 15,5. Papir bijel, povez kožni, prost.

1. L. 1 — 29. ISTO

Fragment. Nasḫ prost, sa nešto ta'līqa, pisan krupnim perom. Između redaka i na rubovima listova ima bilježaka koje tumače tekst.

Ḥadāiq al-azhār (v. br. 518), a ovaj uopće ne spominje. Ne spominju ga ni drugi izvori, uključujući i Brockelmanna, što znači da je djelo do sada ostalo nepoznato u svijetu.

Naš primjerak je, izgleda, autograf, ali je, nažalost, znatno oštećen i manjkav s početka, pri kraju i na drugim mjestima.

L. 301, 26 × 17. Nasḫ stari arapski, lijep, pisan vještom rukom učena čovjeka. Naslovi i kratice pisani su crnim mastilom. Na rubovima listova ima bilježaka koje se odnose na tekst, a pisane su kasnije drugom rukom. Papir žućkast, deblji. Listovi zahvaćeni vlagom, oštećeni, prosuti i ispremetani. Povez izgubljen.

Zapis na kraju rukopisa, koji sadrži podatke o djelu, piscu i datumu, glasi:

هذا آخر ما تيسر لى جمعه على مشارق الانوار النبويه و الاحاديث المصطفويه من مصنفات ايمة الدين و علماء الصدق و اليقين قد سميته روضة الاخيار فى شرح مشارق الانوار. اسئل الله تعالى ان يجعله ذريعة الى نيل مرضاته و وسيلة الى درجاته ... و قد فرغ من تعليقه مؤلفه العبد الضعيف المحتاج الى ربه اللطيف عمر بن عبد المحسن بن ابى بكر الارزنجانى غفر الله له و لوالديه و احسن اليهما و اليه غدوة يوم الجمعة فى اواخر شهر ربيع الاول سنة سبع و تسعين و ستمائة حامدا لله تعالى و مصليا على رسوله المصطفى محمد و آله الطاهرين

Ispod toga zapisa nalazi se jedna idžazet-nama iz hadisa, ali je tekst znatno oštećen, pa se ne može pročitati. Na posljednjoj stranici nalazi se pogovor, u kome pisac govori o ovom svom djelu.

Iz biblioteke Fejzije medrese.

521. تحفة الابرار فى شرح مشارق الانوار 3805.

Komentar djelu *al-Mašāriq*, napisao Akmaluddīn Muḥammad b. Maḥmūd b. Aḥmad ar-Rūmī al-Bābartī al-Ḥanafī, umro 786/1384.

Brock. I, 361.

Rukopis nema naslova, pa je neko prema zapisu prepisivača na kraju, stavio na prvom listu olovkom naslov: *al-Išrāq*. Zapis prepisivača glasi: و هذا آخر الجزء الاول من الاشراق (?!) فى شرح مشارق الانوار. Taj zapis je pogrešan, jer nije poznato pod tim imenom nikakvo djelo ove vrste.

Svezak prvi, sadrži tumačenje od početka djela do hadisa:

م عمر بن الخطاب فناد فى الناس

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيد المرسلين محمد خاتم النبيين و على آله و اصحابه اجمعين قال الشيخ الامام العلامة ... الصغانى الحمد لله محيى الرمم و قال العبد الفقير محمد بن محمود بن احمد غفر الله له و لوالديه اللام للتعريف و التعريف باللام هو تمييز ما قصد من مدخوله عن غيره

L. 321; 26,5 × 19. Nasḫ stari, arapski. Tekst hadisa podvučen crvenom linijom. U sredini na nekoliko listova pismo je oštećeno vlagom. U drugoj polovini nekoliko listova dopisano kasnije drugom rukom. Papir tamnobijel, debljí, povez kožni, oštećen sa omotom na jednoj korici.

Na kraju ima zapis u kome se kaže da je završen prvi svezak komentara *Išraqa* (!) i da slijedi drugi svezak. Ovdje se, međutim, nalazi samo ovaj svezak.

Ispod toga je zapis prepisivača, u kome se kaže da je ovaj primjerak sravnjen sa primjerkom koji je čitan pred autorom i da ga je prepisao ʿAlī b. Muḥamad ad-Dimjaṭī 14. redžeba 75 (?). Oznaka godine je nejasna.

(و كان الفراغ من كتابة هذا الجزء المبارك و مقابلته على نسخة معتمدة مقابلة على نسخة قرئت على الشارح تغمده الله رحمته على يد الراجى عفو ربه الخفى على بن محمد الدمياطى الحنفى فى رابع عشر شهر رجب الفرد الحرام سنة خمس و سبعين من وصال ...؟ للعهد و الحمد لله وحده)

Na l. 1[a] je ime nekadašnjeg vlasnika (Abdullah b. Dursun) i njegov pečat, sadržaj i ispod toga zapis na turskom jeziku iz koga se vidi da je rukopis uvakufio Ahmed-aga za javna predavanja (درس عاملكه) u Mostaru.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

522. ISTO 3755.

Jedan svezak, sadrži kompletno djelo.

Na prvoj stranici, pri vrhu, naslov napisan crvenim mastilom: كتاب الاكمل što je pogrešno, jer pod tim imenom ovo djelo nije poznato.

L. 289; 31 × 21. Ta'līq veći dio djela, a mjestimično po nekoliko lista nasḫ, što je, po svoj prilici, dopisivano kasnije drugom rukom. U prvoj polovini neke stranice su obrubljene jednom, a neke sa dvije crvene linije. Na rubovima tih listova nalaze se ponegdje crteži za bilješke. Na kraju je nekoliko listova dopisano kasnije, krupnim perom, ali ponegdje pogrešno i nečitko. Papir bijel, čvrst, povez kožni, obložen zelenim platnom.

Na naslovnoj strani je ime nekadašnjeg vlasnika (Muṣṭafa b. Yūsuf al-Mostari) i zapis na turskom jeziku o zavještanju.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

523. مبارق الازهار فى شرح مشارق الانوار **104.**

Komentar *al-Mašāriqa*. Napisao 'Abdullaṭīf b. 'Abdul'azīz Ibn al-Malak, umro 797/1395.

Brock. S. II, 315; M. Ṭāhir, OM I, 219.

Neki izvori (Zerkelī, al-A'lām II, 542; Sarkis, M. al-Maṭbū'āt I, 252; Šaḏarāt VII, 342; Flügel, III, 87 i sam Brock. na drugim mjestima) pogrešno navode datum smrti ovog pisca.

Kompletno djelo u jednom svesku.

Početak: الحمد لله على هدية الهداية و الاسلام و عطية الدراية و الاعلام

L. 272; 38 × 24. Nasḫ krupan, čitak, mjestimično vokalizovan. Tekst hadisa podvučen crvenom linijom i vokalizovan. Pri vrhu prve stranice jednostavan ukras plavom bojom. Prve dvije stranice obrubljene sa dvije plave linije. Na rubovima listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir tamnobijel, deblji. Povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Na l. 1ª su razni zapisi iz područja fikha i pečati Šehdine i ove biblioteke, a u dnu stranice krupno pisan naslov djela.

Na zadnjem listu je zapis o značaju i dužnostima učenih ljudi i hronologija vladavine prve četvorice halifa.

Prepisao Ḫalīl b. Ḥamza al-Karmayānī, sredinom šabana 961/1553:

تم هذا الكتاب الشريف ... على يدى الواثق بالفضل الربانى خليل بن حمزه
الكرميانى فى اواسط شهر شعبان لسنة احدى و ستين و تسعماية من الهجرة النبوية

Ispod toga u dnu stranice je unvan u živoj ljubičastoj i zlatnoj boji.

Iz Šehdine biblioteke.

524. ISTO **221.**

L. 310; 29 × 21. Ta'līq, mjestimično pomiješan sa nešto nasḫa. Tekst *al-Mašariqa* podvučen crvenom linijom. Na početku i na kraju više listova dopisano kasnije. Papir tamnobijel, i bijel, povez polukožni.

Na početku su razni zapisi iz područja tefsira i hadisa, te sadržaj, a na naslovnoj strani kraće poglavlje iz teorije hadisa. Tu je i veća mrlja, trag nečijeg namjernog brisanja, možda nekog imena.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

525. ISTO **226.**

Svezak je nekompletan na kraju. Sadrži tumačenje od početka *al-Mašāriqa* do hadisa u trećoj glavi:

م ابن عمر رض . لا يحلبن احدكم ماشية احد الا باذنه

L. 112; 29,5 × 20. Ta'līq sa nešto nasḫa, prost. Tekst *al-Mašāriqa* podvučen crvenom linijom. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Zadnja dva lista sadrže posebno nekoliko hadisa istog komentara. Papir bijel, povez polukožni.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

Uvakufio H. Memiš-aga Kasumagić.

526. ISTO **242.**

L. 172; 27 × 19. Ta'līq. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Djelo je u početku na dva mjesta dopisano kasnije drugom rukom. Papir tamnobijel, povez polukožni.

Prepisao Ismā'īl b. Ḥamza b. Isma'īl. Datum naveden odvojeno u kratkom zapisu, ali nejasan. Koliko se može pročitati, to je godina 862. ili 872/1467.

(وقع الفراغ من تسويد هذه النسخة الشريفة على يد العبد الضعيف اسمعيل بن حمزه بن
اسمعيل ... تاريخ هجرة النبوى عن سنه ٨٦٢؟)

Na početku imena nekadašnjih vlasnika, te zapisi s područja teorije hadisa. Na kraju su također zapisi na turskom i arapskom jeziku.

527. ISTO 288.

L. 327; 28 × 16. Ta'līq prva polovina rukopisa, a druga nasḫ, pisan istom rukom. Tekst *al-Mašariqa* podvučen crvenom linijom. Nekoliko prvih stranica obrubljeno crvenom linijom. Papir bijel, povez polukožni, oštećen.

Prepisao 'Abdullah b. al-Mu'min u Stolnom Beogradu, sredinom ramazana 1077/1667, kako stoji u zapisu na kraju:

قد وقع الاتمام بعناية الله الملك العلام لكتاب مبارق الازهار فى شرح مشارق الانوار على يد احوج الانام الى رحمة الله ربه الصمد عبد الله بن المؤمن بمدينة ستونى بلغراد و قد وقع الفراغ فى اواسط شور رمضان فى يوم شنبه و وقت الظهر من شهور سنة سبع و سبعين و الف

Na početku je sadržaj i neki manji zapisi.

528. ISTO 473.

L. 225; 27,5 × 19. Ta'līq. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Na rubovima nekih listova ima bilježaka, koje se odnose na tumačenje teksta. Papir tamnobijel, povez polukožni, nov.

Prepisao Yūsuf b. 'Abdulqādir u mjestu Ak Binar, u brdu Tašan (u pokrajini Edrene), 12. šabana 893/1487.

و قد وقع الفراغ من تحرير هذه النسخة الشريفة المباركة لابن فرشته على يد العبد الضعيف المذنب المحتاج الى رحمة ربه للطيف يوسف بن عبد القادر بمقام آق بكار فى جبل طاشان يوم الثلاثاء فى اثنى عشر من شهر شعبان سنة ثلاث و تسعين و ثمانمائة

Na početku su bilješke iz područja fikha, sintakse i vračanja.

529. ISTO 529.

L. 214; 25,5 × 18. Nasḫ čitak. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Pri vrhu prve stranice lijep unvan u bojama. Sve stranice obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir tamnobijel, povez poluplatneni; lijepo opremljen i očuvan primjerak.

Na početku je sadržaj.

Rukopis je iz XVI ili XVII stoljeća.

530. 551.

L. 164; 22,5 × 16,5. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 111. ISTO

Fragment. Sadrži tumačenje *al-Mašariqa* pri kraju djela.

Nasḫ. Tekst hadisa podvučen crvenom linijom. Na rubovima listova ima bilježaka koje tumače tekst.

Prepisao Aḥmad b. Bayram b. Selīm as-Sofijavī u gradu Sofiji, mjeseca muharema 1126/1714. U istom zapisu prepisivač kaže da je njegov otac prepisao komentar Meṣābīḥa, a da je on prepisao ovaj komentar.

(سوده العبد الضعيف ... احمد بن بايرام بن سليم الصوفيوى ... جرى ذلك فى شهر محرم الحرام سنة ست و عشرين و مائة و الف ... فى مدينة صوفيه)

2. L. 112 — 114. اجازة

Diploma izdata Muṣṭafi b. Muḥamad el-Bosnaviji el-Aqhisariji an-Navābādiji (Bošnjaku iz Prusca) od njegova učitelja Mustafe el-Erzen (?) er-Rumi el-Uskudari, 1133/1720.

Početak i kraći dio toga idžazeta:

الحمد لله رب العالمين حمد عبد صح وصله فسلسل عبرات الندم فى مقام الشهود... هذا و قد سمع منى مولانا الكامل العالم العامل ... مصطفى بن محمد البوسنوى الاقحصارى النوابادى الحديث المسلسل بالاولية ثم التمس منى ان اجيزه بذلك و بغيره ... فاستخرت الله و اجزته ... كتب ذلك فقير عفو مولاه مصطفى الارزن الرومى ثم الاسكدارى ثامن يوم من ذى الحجة سنة ثلث و ثلاثين و مائة و الف

Ta'līq slab, pisan krupnim perom rukom spomenutog učitelja.
Slijede dva neispisana lista.

3. L. 117. شرح الرسالة البهائية فى الحساب

Komentar risale *al-Behāiya* iz matematike. Napisao 'Omar b. Aḥmad al-Māī al-Čillī (?), čija nam je biografija nepoznata. Živio je i pisao 1122/1710 (v. Brock. S. II, 288). Gornji naslov je prema rukopisu.

Naslov osnovnog djela je خلاصة الحساب ili البهائية (الرسالة), a pisac mu je Bahā'addīn Muḥammad b. Ḥusain al-Ḥāriṭī al-'Āmilī al-Bahāī, umro 1030/1621.

Brock. S. II, 595—6.

Ovdje se nalazi samo jedan list ovog komentara (dio uvoda).

Početak: بالبهائ

بسم الله الرحمن الرحيم و به نستعين يا من عجز عن جمع تضاعف نعمه اقلام افهام العقلاء و تحير فى ترقم نصف ما قسم على عباده من الانصباء . . . اما بعد فيقول الفقير الى الله الغنى عمر بن احمد الشهير بالبهائ الحلى(؟) انى رسمت فيما مضى فى ايام التحصيل و اثناء الدرس فى ايام التعطيل تعليقات على المواضع المشكلة و تنبيهات على رموز المباحث المعضلة من الرسالة البهائية فى الحساب المشهورة فيما بين اولى الالباب . . .

Ta'līq.

4. L. 118 — 149. شرح هداية الحكمه للقاضى مير

Komentar al-Abharina filozofskog spisa *Hidāyat al-ḥikma*. Napisao Qāḍī Mīr Ḥusain b. Mu'īnuddīn al-Mībādī al-Ḥusainī, umro 910/1504. Osnovni tekst *al-Hidāye* napisao je Aṯīruddīn Mufaḍḍal b. 'Omar al-Abharī, umro oko 663/1264.

Brock. I, 464.

Početak: قوله الهداية امر من لديه

Ta'līq sitniji, djelomično bez tačaka. Na rubovima listova ima mnogo bilježaka iz raznih glosa, ispod kojih na više mjesta je potpis prepisivača.

Prepisao pod tač. 3 i 4 Derviš an-Navābādī al-Bosnevī u gradu Çölemerik (جوارك) u brdu Birčlan (برچلان), 1127/1715 g., kako stoji u zapisu na kraju:

قد تم بعون الله تعالى هذه الحاشية عن يد درويش النوابادى البوسنوى فى بلدة جوارك (؟) فى الجبل المسمى بيرچلان (؟) سنة ١١٢٧ ـ ١٤ رمضان

Izgleda da su to neka mjesta u Turskoj na granici prema Iranu, — koliko se to može razumjeti iz nekih drugih zapisa, u kojima se spominju mjesta Hošab i Mahmudī (كتبه البوسنوى فى خوشاب), u koja je vjerovatno putovao i u kojima je boravio spomenuti Bošnjak.

5. L. 150 — 154. حاشية على حاشية اللارى على قاضى مير

Superglosa Muṣlihuddīn al-Larīnoj glosi prethodno spomenutom komentaru. Napisao Muḥammad b. 'Abbas al-Kurdī, kako je to navedeno u uvodu djela.

Početak ove glose je:

يا من اطاع لقدرته الطبائع خواصا و اثارا و انقاد لارادته الافلاك حركة و ادوارا . . . فيقول الفقير الى لطف الله السرمدى محمد بن عباس الكردى . . . الانتساب الناشئ فى الحمودى النامى بالخوشاب ان الحواشى اللارية الانصارية على شرح الهداية لما كانت عاصياتها فى الغاية و معضلاتها فى النهاية باطباق مشاهير العلماء . . . فلم يكن لها بد من محاكمة ليظهر الصواب و يزول الارتياب و انا كنت فى سوالف الزمان و مديد من الاوان جاهدا فى تحصيلها

Ta'līq.

Prepisano u mjestu Hošab rukom gore spomenutog prepisivača.

6. L. 156 — 160. (رسالة فى العمل بالاسطرلاب)

Risala o rukovanju astrolabiumom od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيدنا محمد سيد الاولين و الآخرين . . . و بعد فلما كان الاسطرلاب ما يتوقف عليه اوقات الصلاة . . . اردت ان اجمع رسالة فى الاسطرلاب

Djelo je podijeljeno na uvod *(muqadime)*, 15 glava *(bāb)* i zaključak *(ḫātima)*.

Ta'līq.

7. L. 161 — 164. اللمعة الماردينية فى شرح الياسمينية

Komentar djelu *al-Yaseminiya*, napisao Muḥammad b. Muḥammad Sibṭ al-Maridīnī (v. br. 1,[2]).

Ta'līq. Tekst (stihovi) *Yaseminiya* označeni crvenim tačkama.

Pod tač. 6 i 7 prepisao Muṣtafa b. Muḥamad (Mustafa b. Muḥammad b. Aḥmad al-Bosnavī al-Aqhiṣarī) u Kairu godine 1132/1719. Rukopis pod tač. 6 prepisao je u al-Azheru, a pod tač. 7 u Skender-pašinoj medresi.

Uvakufio Memiš-aga Kasumagić, čiji se pečat nalazi na nekim listovima.

531. ISTO kao br. 523 **698.**

L. 551; 20,5 × 14,5. Ta'līq i nasḫ. Tekst *al-Mašariqa* podvučen crvenom linijom. Na prvoj stranici prost unvan u crvenoj boji, a ispod

njega naslov djela, ispisan krupno crvenim mastilom. Prvih nekoliko stranica obrubljeno crvenom linijom. Po prerezu listova je takođe naslov. Papir bijel, glat; povez polukožni.

Na početku se nalaze dva stiha na turskom jeziku, u kojima se kaže da u ovom djelu ima 2252 hadisa. Tu je i zapis da je neko pozajmio ovo djelo od vezirskog age Bošnjaka Ahmed-age. Na slijedećem neispisanom listu su manje značajni zapisi i dio sadržaja. Na naslovnoj stranici ima zapis u kome se kaže da je rukopis postao vlasništvo Saliha Izeti (Hromozade), kadije u Bosna-Brodu (Travniku), a ispod toga su njegovi pečati i pečat ove biblioteke.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

Uvakufio Hromozade Ṣāliḥ 'Izetī, čiji se pečati nalaze na nekim listovima.

532. ISTO 1324.

L. 339; 24 × 14,5. Ta'līq lijep. Tekst *al-Mašariqa* podvučen crvenom linijom. Sve stranice obrubljene su crvenom linijom. Papir bijel, povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Na l. 1^a je zapis o uvakufljenju. Na kraju su dove i zapisi iz područja arapske stilistike.

Rukopis potiče iz XVIII stoljeća i sudeći prema pismu prepisao ga je Abdulah Kantamiri.

Uvakufio Mustaj-beg Dženetić godine 1289/1872.

533. ISTO 1792.

L. 270; 21 × 14,5. Ta'līq. Tekst *al-Mašariqa* podvučen crvenom linijom. Papir tamnobijel; povez kožni, sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepisao Abdulah Kantamiri što se vidi iz pisma.

Iz Kantamirine biblioteke.

534. ISTO 2191.

L. 401; 20 × 15,5. Ta'līq sa nešto nasḫa. Po rubovima nekih listova, naročito u početku, ima biljezaka koje tumače tekst. U prvom dijelu nekoliko listova dopisano je kasnije drugom rukom. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, omotan u zeleno platno.

Prepisano u XVIII stoljeću.

535. ISTO 2280.

L. 393; 20,5 × 15. Ta'līq. Prvih 47 lista dopisano kasnije drugom rukom, nasḫom. Papir tamnobijel, povez polukožni, oštećen.

Na kraju je zapis u kome se navode dva prepisivača. Prvi je Isma'īl b. Mikāīl, s datumom prepisa 22. šaban 871/1466, što se očito odnosi na prepis nekog prethodnog primjerka, iz kojeg je ovaj primjerak prepisan. Prepisivač ovog primjerka je Ḥasan b. 'Oṯmān, a datum prepisa je god. 1085/1674.

(قد استراح لسان القلم من تسويد هذه النسخة الشريفة المباركة المسماة بمبارق الازهار فى
شرح مشارق الانوار على يد ... اسمعيل بن ميكائيل يوم الثلثاء فى اليوم الثانى و
عشرين من شهر الله المبارك شعبان سنة احدى و سبعين و ثمانمائة تم الكتاب بعون الملك
المنان على يد العبد الضعيف الحسن بن الحاج عثمان غفر الله له ... سنة خمس و ثمانين
و الف)

Na l. 1^a su zapisi sa imenima nekadašnjih vlasnika (Ubejdulah Zuhdi 1186/1772, Ibrahim b. Muhamed Župčevi 1213/1798).

Iz Elči Ibrahim-pašine biblioteke.

536. ISTO 3785.

L. 354; 28,5 × 18. Ta'līq. Papir bijel, hrapav; povez kožni.

Prepisao Ṣāliḥ b. Aḥmad Kreso al-Mostarī, učenik Karađoz-begove medrese, početkom šabana 1242/1826, kako piše u zapisu na kraju, pisanom slabim arapskim jezikom.

Na l. 1^a je zabilježeno da je ovu knjigu uvakufio Mostarac Muhamed Spahić za Karađoz-begovu biblioteku, 1324/1906.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

537. ISTO 3799.

L. 308; 28 × 18. Ta'līq Na l. 1^a unvan, u kojem je crvenim mastilom upisan naslov djela. Prvih nekoliko stranica obrubljene su sa dvije crvene i jednom crnom, a ostale crvenom linijom. Papir bijel, čvrst; povez kožni, sa otiskom ornamenata na koricama, oštećen i djelomično odvaljen od knjige.

Prepisao Yūsuf b. Ibrāhīm b. Šaih Zain al-'Ābidīn, nastanjen u gradu Jedreni, mjeseca safera 1122/1710.

Na naslovnoj strani pečat Ali Galib-paše Stočevića, a ispod toga zapis u kome se kaže da je on rukopis uvakufio za biblioteku svoje tekije u Mostaru 1258/1842. Na početku je sadržaj i zapis na turskom jeziku, pisan olovkom u kome se kaže da se ovaj rukopis bio pojavio na tržištu u ostavštini Mustafa ef. Hadžimahmutovića, pa ga je, kao vakuf spasao i određenoj biblioteci predao Saliḥ ef. Hasanagić.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

538. ISTO 3886.

L. 340; 25 × 16. Nasḫ lijep. Na prvim stranicama rečenice su rastavljene zlatnim krupnim tačkama. Pri vrhu prve stranice je unvan. U prvoj polovini tekst *al-Mašāriqa* pisan crvenim mastilom, a kasnije podvučen crvenom linijom. Prve dvije stranice obrubljene su sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Papir tamnobijel; mnogi listovi, naročito u drugoj polovini, zahvaćeni vlagom; povez polukožni, oštećen.

Prepisano godine 93, tj. 1093/1682.

Na l. 1ª je zabilježeno da je rukopis uvakufio Čejvan Kethoda u Mostaru.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

539. المنتقى فى احاديث الاحكام عن خير الانام 775.

(منتقى الاخبار) لابن تيميه

Zbirka hadisa šerijatsko-pravnog sadržaja. Napisao Maǧduddīn Abū 'l-Barakāt 'Abdusselām b. 'Abdullāh Ibn Taimīya al-Ḥarrānī, umro 652/1254.

Brock. I, 399.

Jedan svezak, nekompletan u početku, na kraju i u sredini. To su zapravo dva fragmenta iz nekog dosta starog rukopisa.

L. 128; 20 × 14,5. Nasḫ stari, arapski. Naslovi pisani krupnije crvenim mastilom. Na početku naslov djela, pisan kasnije. Papir tamnobijel, povez platneni, nov.

Iz nekoliko zapisa na rubovima nekih listova vidi se da je djelo predavao neki Šaiḫ Ǧamaluddīn. Zapisi glase:

بلغت قراءة على الشيخ جمال الدين فسح الله فى مدته

Rukopis je vjerovatno iz XV stoljeća.

540. الترغيب و الترهيب 376.

Zbirka hadisa koju je napisao ḥāfiẓ Abū Muḥammad 'Abdul'aẓīm b. 'Abdulqavī al-Munḏirī, umro 656/1258.

Brock. I, 367.

Svezak prvi, manjkav u početku.

L. 253; 28,5 × 18,5. Nasḫ stari, arapski, mjestimično vokalizovan. Prilikom koričenja listovi nisu pravilno poredani, a na početku stavljeno nekoliko čistih listova. Papir tamnobijel, deblji; povez polukožni.

Prepisao 'Abdullāh b. Abū Bakr b. 'Abdullāh al-Mueḏḏin aš-Šafi'ī al-Ba'lī, 867/1462.

تم الجزء الاول من الترغيب و الترهيب . . . على يد افقر عباد الله . . . عبد الله بن
ابى بكر بن عبد الله المؤذن الشافعى البعلى غفر الله له و لوالديه و لمالكه و لوالديه . . .
بتاريخ سادس شهر رمضان المعظم قدره من شهور سنة سبع و ستين و ثمانمائه

Poslije toga na slijedećem listu nalazi se bilješka u kojoj se kaže da je djelo prepisano za muftiju i muderisa Abu Ḥafṣ 'Omara b. aṭ-Ṭrablusī al-Ba'lī aṣ-Šāfi'ī

(برسم الفقير الى الله تعالى الشيخ العالم العلامة زين الدين مفتى المسلمين اوحد العلماء
و المدرسين ابى حفص عمر بن الطرابلسى البعلى الشافعى اعزه الله تعالى و نفع بعلومه . . .)

U dnu iste stranice nalazi se nečitka bilješka iz koje se razumije da je ovaj svezak čitao Muhamed... el-Ba'lī... 960/1552 godine.

Iz Šehdine biblioteke.

541. ISTO 398.

Svezak drugi od drugog kompleta. Počinje poglavljem o braku.

L. 257; 26,5 × 18,5. Nasḫ starinski. Papir tamnobijel, deblji; povez kožni, popravljen, sa otisnutim ornamentima na koricama. Ima polukožnu oštećenu futrolu.

Na prvom zaštitnom listu je kasnije krupno i lijepo pisan naslov (المجلد الثانى من الترغيب و الترهيب). Na naslovnoj stranici sadržaj i stari naslov.

Prepisao Abū Bakr b. Yūsuf b. Aḥmad b. Muḥammad b. Ismā'īl al-Ma'awī al-'Adawī aš-Šāfiī u medresi al-Farisiyya u Damasku, kraj Omejevićke džamije godine 845/1441.

«وافق الفراغ من نسخه فى ليلة ... يوم الثلثا رابع عشر (ذى) القعدة الحرام سنة خمس و اربعين و ثمان مائة بالمدرسة الفارسية داخل دمشق المحروسة قبلى الجامع الاموى المعمور بذكر الله تعالى برأس سوق السلاح و ذلك على يد اضعف عباد الله ... ابو بكر بن يوسف بن احمد بن محمد بن اسماعيل المعوى العدوى الشافعى»

Iz Šehdine biblioteke.

542. التقريب مختصر الترغيب و الترهيب 404.

ili: (كتاب) التقريب من الترغيب و الترهيب

Prerađeno i skraćeno izdanje prethodnog djela. Napisao Muḥammad b. Abū Bakr ad-Dairī an-Nāṣirī aš-Šāfi'ī, 844/1440. To je prema naslovu i uvodu rukopisa. Pisac je umro 862/1458.

Ismā'īl-paša, AM II, 201.

Brockelmann (I, 367, S. I, 627) navodi slična djela od drugih pisaca, ali on, kao ni ostali izvori koji su nam pristupačni, ne navodi ovo djelo.

Jedan svezak (mudželled) u dva dijela sa produženom folijacijom. Rukopis je nepotpun u početku i na kraju i na nekim mjestima u sredini. Nepotpuna mjesta dopisana su kasnije drugim rukopisom. Naslov na početku prvog dijela (l. 1[a]) glasi:

كتاب الترغيب و الترهيب جمع العبد الفقير محمد بن ابى بكر الديرى الناصرى الشافعى

Taj naslov je dopisan kasnije i očito je nepotpun. Naslov drugog dijela, koji je napisao prvi prepisivač (v. l. 66) glasi:

الجزء الثانى من كتاب التقريب من الترغيب و الترهيب تأليف الشيخ الامام ... ابى عبد الله محمد بن المرحوم الامام العلامة ابى الصدق ابى بكر الديرى

Pisac je učenik Šihābuddin Ahmeda b. Hadžer el-Askalanije kome je poslao djelo na uvid povodom prigovora nekih ljudi. Ibn Hadžer je djelo pohvalio (v. bilješku o tom na naslovnoj strani prvog dijela).

Početak:

الحمد لله الواحد فلا يجحد الاحد الذى فى سرمديته توحد ... و سميته بالتقريب

و لقبته بالتحية [او النخبة؟] ... بمدينة دمشق الشام المحروسة ... و ذلك فى عام اربع و اربعين فى القرن التاسع

L. 150; 27 × 19. Nasḫ vokalizovan. Naslovi pisani krupno crnim mastilom, a podnaslovi crveno. U uvodu je sadržaj ispisan crvenim mastilom. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Na kraju prvog dijela nalazi se zapis u kome se kaže da je prepisao »'Ali b. (?) Abū Bakr unuk (sin od sina) pisca«, vjerovatno početkom XVI stoljeća.

و كان الفراغ منه على يد العبد الفقير الى الله تعالى على بن (؟) ابى بكر ابن ابن المؤلف

Nepotpuna mjesta kasnije dopisao Muḥammad b. al-Amīr Hāǧ 1053/1643.

و كان الفراغ من كتابة نقصه و تصحيحه نهار الاثنين المبارك ثامن عشر يوم خلت من شهر رمضان المبارك سنة ثلاث و خمسين و الف و ذلك على يد احقر عباد الله تعالى ... الحاج محمد ابن المرحوم الامير حاج ...

Na prvom zaštitnom listu nalazi se bilješka ranijeg vlasnika:

تملك ... محمد چاوش الرجاله بالباب العالى بمحافظة قلعة طرابلس سنة ١٠٦٢

Iz Šehdine biblioteke.

543. 2166.

L. 98; 19,5 × 14. Nasḫ slab. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

1. L. 1—15. الاربعون النووية

Zbirka četrdeset hadisa. Sabrao Muḥyiddīn Yaḥyā b. Šaraf an-Nawawī, umro 676/1278 (v. br. 439,[2]).

Hadisi se odnose na sve glavne teme iz područja islamske nauke.

Na rubovima nekih listova ima bilježaka, koje se odnose na tekst. Na listu 1[a] potpis i mali okrugli pečat bivšeg vlasnika iz godine 1221/1806. (Gulšeni Lutfullah Lutfi).

2. L. 17—57. (اربعون حديثا)

Četrdeset hadisa od nepoznatog pisca. Uz svaki hadis dato je tumačenje i po koja priča.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيد المرسلين محمد و آله اجمعين و بعد فقد روى عن على بن ابى طالب ان رسول الله صلعم قال من حفظ على امتى اربعين حديثا . . . الحديث الاول عن عائشة رض قالت قلت يا رسول الله بم يتفاضل الناس فى الدنيا قال بالعقل

3. L. 58 — 63. در بيان ازواج الرسول عليه السلام

Kratak napis o ženama Božijeg poslanika Muhameda, te izvodi iz nekih vjerskih knjiga od nepoznatog sabirača, — na arapskom jeziku. Naslov je prema rukopisu.

Početak:

تزوج رسول الله صلعم خديجة رضى الله عنها بعد سفره صلعم بشهرين و خمسة و عشرين يوما

4. L. 64 — 98. المنبهات على الاستعداد ليوم المعاد للنصح و الوداد
للشيخ احمد بن محمد الحجرى (الحجرى)

Pouke i savjeti na osnovu hadisa i mudrih izreka, vjersko-moralnog sadržaja. Napisao Aḥmad b. Muḥammad b. 'Alī al-Ḥağğī (al-Ḥağarī, al-Ḥuğarī).

ḤḤ II, 1848; Kairo I, 363.

Na početku ovog rukopisa (u kome, inače, ima jezičnih i pravopisnih grešaka), ovo djelo pogrešno se pripisuje sasvim drugom piscu (Šaiḫ al-imām Abū Ḥafṣ 'Omar b. Muḥammad b. Aḥmad an-Nasafīji). U štampanom izdanju (Istanbul, 1315/1897) djelo je također pogrešno pripisano Ibnu Hağar al-'Asqalāni-ji. Povodeći se možda za tom greškom, isto je učinio i Brockelmann (II, 69; S. II, 74,[34]). Međutim, obzirom na neke nesigurne hadise i sadržaj mjestimično nepouzdane vjerodostojnosti, jasno je na prvi pogled, da to djelo nije iz pera ovog velikog učenjaka. Ovo djelce ima uopće raznih verzija i u raznim rukopisima pripisuje se pogrešno raznim piscima. U nekim skraćenim izdanjima neuki prepisivači dali su mu naslov: المنبهات على الامور الواجبات i pripisali ga Abū Ḥanifi.

Početak:

الحمد لله رب العالمين . . . هذا منبهات على الاستعداد ليوم المعاد صنفها صفى الدين معتمدا للنصح و الوداد و الهداية و الرشاد الشيخ الامام الاجل الزاهد نجم الدين ابو حفص عمر بن محمد احمد النسفى ؟؟ ـ كذا فى الخط ـ . . . و قد جعلته ابوابا من مثنى و ثلاث و رباع الى العشرة . . . فمنها ما روى عن النبى عليه السلام انه قال خصلتان لا شئ افضل منهما الايمان بالله و النفع للمسلمين

Cijelu zbirku prepisao nepoznati prepisivač oko godine 1147/1734.

544. **2825.**

L. 43; 17 × 13. Papir tamnobijel, povez papirni, omotan u platno.

1. L. 1 — 19. ISTO kao br. 543,[1].

Nasḫ vokalizovan. Redni broj hadisa podvučen crvenom linijom. Na početku nevažni zapisi, pisani kasnije. Na kraju kratak tumač manje poznatih riječi.

Prepisao Muhammad b. 'Abdu'l-mun'im b. Ṭāhir b. Karīm al-Ḥusainī 842/1438, kako piše u nečitko pisanom zapisu na kraju:

(تمت الكتاب فى يوم السبت خامس عشر شعبان المعظم لسنة اثنى و اربعين و ثمانمائة على يد الفقير . . . محمد بن عبد المنعم بن طاهر بن كريم الحسينى)

2. L. 19 — 43. (عدة ادعية و حجب)

Zbirka dova i »zapisa« na arapskom i perzijskom jeziku. Pismo i rukopis kao prethodno.

545. **3331.**

L. 36; 19,5 × 14,5. Papir bijel, deblji; povez papirni.

1. L. 1 — 10. ISTO kao br. 543,[1].

Nasḫ prost.

2. L. 11 — 14. الاربعون حديثا لعلى القارى

Četrdeset hadisa od Munla 'Ali al-Qārī, umro 1014/1605.

Brock. II, 394,[7].

Početak: و الحمد لله رب العالمين . . . انما الاعمال بالنيات

Nasḫ prost, vokalizovan.

Prepisano 1189/1775.

3. L. 15 — 36. الفرائض

Uputa o diobi nasljedstva, od nepoznatog pisca.

Početak je:

الحمد لله حمد الشاكرين و الصلاة و السلام على خير البرية محمد و آله الطيبين الطاهرين قال رسول الله صلى الله تعالى عليه و سلم تعلموا الفرائض و علموها الناس

Nasḫ.
Prepisano mjeseca zul-hidže 1110/1698.

546. ISTO kao br. 543,1. **3403.**

Na prvoj pisanoj stranici naslov ispisan crvenim mastilom:

حديث الاربعين للنووى

L. 13; 21,5 × 17. Nasḫ lijep, krupan, vokalizovan. Papir bijel, povez poluplatneni.
Prepisano 16. safera 1316/1898. Potpis prepisivača nečitak.

547. الجواهر البهية فى شرح اربعين النووية **4083.**

Komentar prethodnoj Nawawinoj zbirci »40 hadisa«. Napisao Abu 'l-Faḍl Muḥammad Waliyyuddīn al-Misrī aš-Šabširī. Živio u X stoljeću po H.

Brock. I, 396,13.

Početak ovog primjerka:

قال سيدنا و مولانا العالم العلامة العمدة الفهامة صدر المدرسين ... ابو الفضل محمد ولى الدين المصرى الشافعى الاشعرى البكرى مذهبا و معتقدا: حمدا لمن افاض فضله على العالم خصوصا العلماء بالحديث

L. 43; 20 × 16,5. Nasḫ starinski. Naslovi i tekst hadisa pisani crvenim mastilom. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni, oštećen, odvaljen od knjige.

U vrhu nekih listova ima zapis u kojem se kaže da je primjerak uvakufio Ibrahim-paša za džamiju u gradu Počitelju.

Rukopis je prepisan, po svoj prilici, rukom nekog piščevog učenika ili je iz toga doba.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

548. **3386.**

L. 140; 21,3 × 16,8. Papir bijel, povez poluplatneni.

1. L. 1 — 118. المبين المعين لفهم الاربعين (شرح الاربعين النووية)

Komentar prethodnoj Nawawīnoj zbirci koji je napisao 'Alī b. Sulṭān Muḥammad al-Qarī al-Herewī, umro 1014/1605.

Brock. I, 396,14.

Početak:

الحمد لله الذى جعل الاعداد و الاوقات اعتبارا للانام فخلق السموات و الارض فى ستة ايام

Nasḫ. Tekst hadisa podvučen crvenom linijom.
Prepisao 'Omar b. 'Alī b. Yaqūb b. 'Ali u Medini 1174/1760.

2. L. 119 — 140. الاربعون حديثا النووية, v. br. 543,1.

Stranice obrubljene crvenom linijom.
Prepisano 1176/1762 rukopisom prethodnog prepisivača.

549. **4215.**

L. 223; 21,5 × 14. Papir bijel, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 188. ISTO kao br. 548,1.

Nasḫ pomiješan sa ta'līqom. Naslovi i tekst hadisa pisani crvenim.

Prepisao 'Alī b. Aḥmad b. Ṣāliḥ b. Durmiš, 22. ševala 1215/1800, u gradu Stocu (بلدة استولجه).

2. L. 189 — 223. الاربعون النووية v. br. 5431.

Pismo i prepisivač kao gore. Stranice obrubljene crvenom linijom.

Na naslovnoj stranici u vrhu ima zapis u kojem se kaže da je primjerak uvakufio Strnak H. Muhamed-efendija.

550. ISTO kao br. 548,1. **4225.**

L. 162; 20 × 13. Nasḫ sitan, lijep. Pri vrhu prve stranice ima lijep unvan u bojama. Prve dvije stranice ukrašene su tankim crnim i širokim zlatnim, a ostale crvenom linijom. Tekst hadisa podvučen

također crvenom linijom. Neki listovi zahvaćeni vlagom ili zamrljani, pa je pismo mjestimično oštećeno i nečitko. Papir tamnobijel, glat; povez kožni, oštećen, sa otiskom pozlaćenih ornamenata na koricama.

Prepisao Aḥmad ef. Pruščak (al-Aqhisārī) u Sarajevu u Gazi Husrevbegovoj medresi, safera 1163/1749.

قد تم كتابة هذه النسخة فى شهر سراى فى المدرسة الخسروية على يد احمد افندى الاقحصارى سنة ١١٦٣

551. 2752.

L. 25; 20,5 × 15. Papir žućkast, povez papirni.

1. L. 1 — 24. شرح اربعين حديثا النووية

Kratak komentar Nawawinoj zbirci »40 hadisa« od nepoznatog pisca; nekompletan pri kraju.

Početak:

الحمد لله حمدا يليق به و الصلاة و السلام على حبيبه و آله و صحبه

Nasḫ. Tekst hadisa podvučen crnom linijom.

2. L. 25 اربعون حديثا.

Četrdeset kratkih hadisa od nepoznatog sabirača. (V. br. 439,[3]).

Uvakufio Mustaj-beg Dženetić svjoj djeci, 1289/1872.

552. المنهاج فى شرح صحيح مسلم بن الحجاج 446.

Komentar Muslimovoj zbirci hadisa. Napisao Yahyā b. Šaraf an-Nawawī, umro 676/1277.

Brock. I, 160[2].

Svezak treći (الجزء الثالث من المنهاج). Sadrži tumačenje Muslimove zbirke od početka poglavlja كتاب الحج do konca poglavlja كتاب الامارة .

L. 257; 26,5 × 18. Nasḫ stari, arapski, lijep. Papir tamnobijel, deblji. Prva tri lista su oštećena po dužini, a gotovo svi listovi pri vrhu zahvaćeni su vlagom. Povez kožni, popravljen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepisao 'Alī b. Muḥammad al-Kutbī. Rukopis je vjerovatno iz VIII/XIV stoljeća.

تم الجزء الثالث يتلوه فى الجزء الرابع كتاب الصيد و الذبائح ... كتبه الفقير الى الله تعالى على بن محمد الكتبى عفا الله عنهما

Na kraju je zapis u kome se kaže da je na primjerku, iz koga je ovaj prepisan, zabilježeno kako je isti sravnjen sa primjerkom Šaih 'Alāuddīna b. al-'Aṭṭāra, koji je prepisan iz autografa. Ibnul-'Aṭṭar je prenio zapis autora, koji u tome zapisu kaže da je djelo dovršio 15. muharema 675/1276:

صورة ما وجد على نسخة المكتتب منها: قوبلت هذه النسخة على نسخة الشيخ علاء الدين بن العطار المنقولة من نسخة المصنف تغمده الله برحمته فصحت بحسب الطاقة و لله الحمد و المنة قال ابن العطار آخر المجلد الرابع من نسخة المصنف رحمه الله قال قال مؤلفه رضى الله عنه فرغت منه يوم الاثنين الخامس عشر من المحرم سنة خمس و سبعين و ستماية ...

Na l. 1[a] gornji naslov, a ispod njega sadržaj ovog sveska. Tu je i zapis sa potpisom ranijeg vlasnika: Ibrahim b. Hamza, zv. Ušaqīzāde. (قد دخل فى سلك ملك الفقير ابراهيم بن حمزه الشهير بعشاقى زاده).

Ispod toga je njegov lični pečat. Tu je još pečat vakifa Kasumagića Memiš-age i ove biblioteke.

Uvakufio Kasumagić Memiš-aga, čiji se pečat nalazi na nekim listovima.

553. 2650.

Zbirka risala (prepisanih i originalnih), diploma, nekih zapisa i fetvi.

كتاب الحاوى للرسائل والاجازات و المهمات و الفتاوى

جمعه محمد بن محمد بن صالح بن محمد الخانجى البوسنوى السرايى

L. 120; 21 × 17. Papir bijel, deblji; povez broširan, nov.

1. L. 1 — 18. الاحاديث الجوامع وهى خمسون حديثا للنووى و لابن رجب

Pedeset hadisa koje su sabrali Muhyiddīn an-Nawawī, umro 676/1277 i Zainuddīn 'Abdurraḥmān b. Aḥmad zv. Ḥāfiẓ Ibn Rağab, umro 795/1393. Ovaj posljednji je dodao poznatoj Nawawinoj zbirci od 42 hadisa (الاربعون) još osam hadisa, pa je tako postala ova zbirka od 50 hadisa. (On joj je napisao i lijep komentar poznat pod naslovom: جامع العلوم و الحكم فى شرح خمسين حديثا من جوامع الكلم, v. Tīmūriya II, 198. Ovdje su sami hadisi bez komentara. Nama pristupačni izvori ne navode ih kao zasebnu zbirku).

Početak:

الاول بسم الله الرحمن الرحيم عن عمر بن الخطاب رضى الله عنه قال سمعت رسول الله صلعم يقول انما الاعمال بالنيات

Nasḫ lijep. Na rubu listova uz svaki hadis ima bilješka u kojoj se navodi vjerodostojnost i izvor dotičnog hadisa.

Na l. 19 — 20. nalazi se nekoliko izabranih stihova (ابيات منتخبة)

2. L. 21 — 27. اجازة الشيخ عبد الله بن على آل يابس الفقير محمد بن محمد الخانجى

Diploma iz nauke hadisa. Izdao šaiḫ 'Abdullah b. 'Alī Āli Yābis an-Nağdī (iz Nedžda, Arabija) Mehmedu Handžiću. Ovu diplomu Handžić je dobio za vrijeme studija u Egiptu (na al-Azheru), gdje se je upoznao i sprijateljio sa spomenutim šejhom.

Na kraju ima zapis u kojem se kaže da je ovo prepis originalne diplome koju je Handžiću izdiktirao i potpisao šeih Abdullāh u svome stanu u Kairu. Ovaj prepis je rađen u Sarajevu, 1350/1931.

3. L. 27 — 33. اسانيد الكتب الستة و موطأ الامام مالك للدهلوى

Senedi (putevi predaje ili niz predavača) šest poznatih zbirki hadisa i Malikova *Muwaṭṭa-a*, od Waliyyullāh Aḥmeda b. 'Abdurraḥīm ad-Dehlevije. Na rubu nekih listova ima nešto bilježaka.

4. L. 34 — 35. اجازة السيد احمد رافع لمحمد الخانجى شفاها

Diploma egipatskog učenjaka Sayyid Aḥmada Rāfi' H. Mehmedu Handžiću.

Na l. 35 — 37. su dvije bilješke Handžića o njegovim radovima حياة الانبياء i الجوهر الاسنى. U prvoj bilješci prenosi prikaz njegova rada الجوهر الاسنى, koji je dao egipatski časopis الفتح u svom broju 259 od 30. safera 1350. (juli 1931).

5. L. 38 — 34. الحق الصحيح فى اثبات نزول سيدنا المسيح

Rasprava o ponovnom dolasku Božijeg poslanika Īsāa na zemlju pred sudnji dan. Napisao M. Handžić. Rasprava je podijeljena na tri poglavlja.

Početak: الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على اشرف المرسلين

6. L. 43 — 49. صافى المرهم الشافى لقلب من يدعى موت عيسى بن مريم

Risala o pitanju da li je Īsā još živ i o njegovom usponu na nebo za života, od M. Handžića.

Početak: الحمد لله وحده

Na kraju ima zapis u kojem se kaže da je sastav risale završen u Kairu (za vrijeme studija pisca), 1348/1929.

7. L. 50 — 74. رسالة بيان الاراء فى حكم الاستمناء

Rasprava o onaniji sa šeriatskog gledišta, od M. Handžića. Pisac je ovu risalu sabrao iz fikha, hadisa i tefsira. Razdijeljena je na više poglavlja. Posljednje poglavlje sadrži izvatke iz arapske književnosti o tom problemu. Na kraju ima bilješka u kojoj se kaže da je rad završen u Kairu 1347/1928, a prepisan u Sarajevu 1351/1932.

Početak: سبحان من وفق اهل الفهوم لاستنباط المسائل و العلوم

8. L. 75 — 80. اجازة الشيخ محمد راغب الطباخ الحلبى للخانجى

Diploma šaiḫa Muḥameda Ragib at-Ṭabbāḫ al-Halebije (iz Alepa — Sirija) H. Mehmedu Handžiću. Ovo je zapravo prepis diplome koju je spomenuti učenjak hadisa i poznati noviji pisac poslao Handžiću, na njegovo pismeno traženje. Poslije idžazeta nalazi se prepis Handžićeva pisma, kojim je tražio idžazet 1351/1932 godine.

Na l. 81 — 82. je rodoslovlje Handžića (نسب محمد الخانجى) u kome je naveo svoje roditelje i nekoliko djedova.

Na l. 83—90. su zapisi, među kojima: Slika natpisa Careve džamije u Rogatici (تاريخ الجامع الخنكارى چلبى پازار), putovanje u Rogaticu 1933 (الرحلة الى چلبى پازار), datum džamije i mekteba šejhul-islama Refik efendije u Rogatici, put u Foču radi održavanja vazova (الرحلة الى فوچا و ضواحيها للوعظ و الارشاد). Tu se, pored ostalog, navode imena fočanskih džamija i datum građenja nekih od njih. Potom se kratko spominje put u Goražde i Čajniče i navode se džamije tih dvaju mjesta, te otvorenje džamije Šudžauddin u Rogatici (افتتاح جامع شجاع الدين چلبى پازار). Nakon svega toga nalaze se neki stihovi na turskom jeziku od bosanskog pjesnika Muhlisije i njegov spjev (kasida) iz 1150/1737 u pohvalu Ali-paše Hećimovića.

9. L. 90—95. المنحة فى السبحة للامام السيوطى و تذييل الخانجى عليها

Kratka risala o tesbihu (brojanici), od 'Abdurrahmana Sujutije i dodatak Handžića na istu.

Brock. II, 152,178.

Početak: الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى

Početak dodatka glasi:

و هذا ما ذيل به الفقير الى الله تعالى محمد الخانجى البوسنوى على جزء الحافظ السيوطى فى السبحة قال فى ثبت الامير قال الشيخ ابو العباس

Na l. 95—120. nalaze se razni zapisi i kraći sastavi:

1) datum smrti i sahrane pjesnika Safet-bega Bašagića; 2) Handžićeva kritika nekih derviških redova i njihovih zabluda i reagovanje savremenih derviša na to; 3) datum smrti i sahrana Ali Rušdi -efendije Kapića; 4) imena nastavnika vjerskih predmeta i arapskog jezika pred kojima je Handžić učio od početka školovanja u Sarajevu do završetka studija u Egiptu; 5) imena učenjaka hadisa, koji su Handžiću dali diplomu (idžazet); 6) imena učenika osmog razreda G. Husrev-begove medrese kojima je Handžić izdao odobrenje (idžazet) i tekst tog idžazeta, bez datuma; 7) Handžićevi stihovi na arapskom jeziku koje je sastavio na kraju svog rada na našem jeziku: »Književni rad bos.-herc. muslimana« i njegovi stihovi, također na arapskom jeziku, koje je stavio na kraju svog članka na našem jeziku: »O utvrđivanju ramazanskog mlađaka«; 8) Handžićevo putovanje u Krajinu radi održavanja vazova 1934. god. i popis mjesta koja je tom prilikom obišao i u kojima je održao vaz. Tu je i pjesmica na našem jeziku, kojom je jedno dijete pozdravilo H. Mehmeda, a koju je sastavio mualim mekteba u selu Papari; 9) izabrani stihovi o zavidnosti; 10) slika Sinan-begove džamije u Čajniču i jedne džamije u Makedoniji koja je porušena dinamitom 1934; 11) pjesma na arapskom jeziku u slavu Gazi Husrev-bega, koju je Handžić sastavio prilikom Gazijine proslave 1932. i tumač nekih riječi u toj pjesmi; 12) zapis o ukidanju ustanove muftijstva u Bosni i Hercegovini 1355/1936. (الغاء وظيفة الافتاء فى بوسنة و هرسك); 13) kratak zapis o profesoru sa al-Azhera Šejh Hasanainu Mahlūfu povodom vijesti o njegovoj smrti; 14) tumačenje jednog ajeta od dvojice učenjaka u Egiptu, čija je predavanja Handžić slušao; 15) popis mjesta u Bosni i Hercegovini u kojima je postojao muftija; 16) stihovi na arapskom i turskom jeziku, koje je Handžić prepisao iz raznih rukopisa; 17) imena učenika osmog razreda G. Husrev-begove medrese iz 1355/1936. god., kojima je Handžić dao idžazet i tekst toga idžazeta; 18) jedna hutba za džumu mjeseca rebiul-evela koju je Handžić sastavio iz raznih hutbi istaknutih hatiba; 19) slika Burmali džamije u Skoplju i bilješka o njenom rušenju; 20) izabrani stihovi i riječi o pokajanju.

Cijelu ovu zbirku prepisao je Handžić lijepim nashom oko 1350—55/1930—36 godine.

554. كتاب مختصر موضوعات ابن الجوزى 3313.

Skraćena prerada Ibn Ğauzīne zbirke *al-Mauḍū'āt*. Napisao 'Abdullāh b. Muḥammad b. Sulaimān b. Dāwūd b. Yūsuf an-Nawāğī aš-Šāfi'ī, živio i pisao polovinom VIII/XIV stoljeća, kako se to razumi iz ovog rukopisa.

(اختصار الفقير الى الله تعالى عبد الله بن محمد بن سليم بن داود بن يوسف النواجى الشافعى)

Gornji naslov nalazi se na rukopisu (v. l. 1ª). Bibliografski izvori i katalozi koji su nam pristupačni ne spominju ovo djelo.

Prezime pisca u naslovu neko je pogrešno izmijenio od »بن سليمن« u »بن سليم«.

Početak:

الحمد لله على التعليم حمدا يوجب المزيد من التقويم ... اما بعد فان بعض طلاب

الحديث الخ على ان اجمع له الاحاديث الموضوعة و اعرفه من اى طريق تعلم انها موضوعة فرايت ان اسعاف الطالب للعلم بمطلوبه يتعين

L. 147; 23,5 × 17. Nasḫ starinski lijep. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni, oštećen.

Na listu 145 ima zapis u kojem se kaže, da je ovaj primjerak prepisao pisac (autograf) u subotu 6. šabana 748/1347:

آخر كتاب الموضوعات بحمد الله و عونه. علقه لنفسه و لمن شاء الله من بعده عبد الله بن محمد بن سليمن بن داود بن يوسف النواجى الشافعى . . . وافق الفراغ منه آخر يوم السبت سادس شعبان من شهور [سنة] ثمان و اربعين و سبعماية

Karakteristično je da autor u tome zapisu naziva svoje djelo jednostavno *Mauḍū'āt*, a ne *Muḫtaṣar*.

Na kraju su kraći izvodi iz radova dvojice učenjaka o apokrifnim hadisima. Prvo je na l. 145 — 146 (هذه نبذة فى الموضوعات من كلام الامام ابى حفص عمر بن زيد الموصلى) izvod iz rada Abū Ḥafṣ 'Omar b. Zaid al-Mauṣilī, a na l. 146 — 147 (و هذه نبذة ايضا من فتاوى الشيخ تقى الدين بن تيميه سئل عنها فاجاب) izvod iz fetvi Taqīyuddīn Ibn Taimīye. Ovi izvodi su pisani istim rukopisom kao i glavno djelo.

Na l. 1a u vrhu su dva zapisa sa imenima nekadašnjih vlasnika (Abu Bekr b. Rustem b. Ahmed eš-Šerwani i H. Mustafa-efendi).

555. شرح على مختصر صحيح مسلم 3801.

Komentar skraćenoj preradi Muslimove zbirke hadisa, od nepoznatog pisca. ḤḪ (I, 558) spominje dvije skraćene prerade Muslimove zbirke.
Jednu od njih napisao je Muḥammad b. 'Abdullāh al-Marīsī, umro 655/1257, a drugu Zakīyuddīn 'Abdul'aẓīm Ibn 'Abdulqavīy al-Munḏirī (umro 656/1258). Ovu drugu preradu komentarisali su dvojica učenjaka, i to: 'Oṯman b. 'Abdulmalik al-Kurdī al-Miṣrī, umro 737/1336. i Muḥammad b. Aḥmad al-Asnawī, umro 763/1361. Ovaj naš rukopis je, po svoj prilici, jednog od ova dva komentatora, ako nije djelo samog prerađivača.

Svezak peti ili *šesti*, u kome su uvezena dva dijela (džuza), i to pogrešno, jer je drugi dio trebao doći naprijed. Svezak je nepotpun. Na više mjesta pogrešno je stavljeno i uvezano po nekoliko listova iz

neke sasvim druge knjige. Na prvom listu u vrhu može se pročitati zapis, da je ovo šesti svezak (السادس من شرح صحيح مسلم).

Početak prvog dijela ovdje:

فى حكم ما افتتح من القرى بقتال او بغير قتال مسلم عن همام بن منبه قال هذا ما حدثنا ابو هريرة عن محمد رسول الله صلعم فذكر احاديث منها قال قال رسول الله صلعم

Taj dio završava se poglavljem:

ما يلزم من حلف باللات و العزا (العزى) و من قال لصاحبه تعال اقامرك مسلم عن ابى هريرة قال od koga nedostaje nekoliko listova.

Slijedeći dio, (koji je trebao doći naprijed) počinje poglavljem:

عدة المتوفى عنها الحامل و غير المتوفى عنها من الحوامل مسلم عن ابن شهاب قال

Ovaj se dio završava poglavljem:

التنفيل وفد المسلمين بالاسرى مسلم عن اياس بن سلمة قال حدثنى ابى قال غزونا فزارة و علينا ابو بكر

Na kraju ima bilješka koja glasi:

تم الجزء و لله الحمد و المنة و صلى الله على سيدنا محمد و آله و صحبه و سلم تسليما. يتلوه ان شاء الله تعالى فى مسلم ما افتتح من القرى بقتال او بغير قتال و حسبنا الله و نعم الوكيل

L. 341; 27,8 × 18,2. Nasḫ stari arapski, većim dijelom bez dijakritičkih znakova. Papir žućkast, deblji, listovi dohvaćeni i mjestimično oštećeni vlagom. Posljednja dva lista otkinuta s vrha. Povez otkinut i izgubljen.

Na početku ima sadržaj, a zatim zapis na turskom jeziku, u kome se kaže, da su ovi »dijelovi« došli kao poklon iz Počitelja i da postoji velika mogućnost da pripadaju vakufu Ibrahim-paše Počiteljca. Ukoliko ne budu vakuf spomenutog, kaže se dalje, oni su naše vlasništvo putem poklona, pa se određuju u vakuf od naše strane:

اشبو اجزاء لطيفه پوچتل طرفندن هديه كلوب انجق پوچتالى ابراهيم پاشانك اوقافندن اولديغى احتمال قويدر بناء عليه ان شاء الله تعالى وقت حاجتده محل مزبوره ايصال اوله. على احتمال المرحوم مزبورك وقفى اوليوب هديه ملكمز ايسه طرفمزده وقف اوله. بناء على ذلك بعض يرلرينه وقف رسم اولنور

Ko je taj zapis napisao i u čije ime, nije označeno. Rukopis potiče, vjerovatno, iz XV ili XVI stoljeća. Iz Karađoz-begove biblioteke.

556. 2682.

L. 97; 17,5 × 13,5. Papir tamnobijel, deblji, povez broširan.

1. L. 1—58. جزء فيه جملة من روايات

سيدنا الشيخ الامام شيخ الاسلام العالم العلامة البحر الفهامة احد الافراد فى احواله و المتجرد فى اقواله زين الدين ابى يحيى زكريا بن محمد الانصارى الشافعى بارك الله تعالى فى حياته و حفظه من جميع جهاته

Zbirka seneda šaiḫu 'l-islāma Abū Yaḥyā Zakarīyā b. Muḥammad b. Aḥmad al-Anṣārī, umro 926/1520. Izradio Šamsuddīn Abū 'l-Ḫair Muḥammad b. 'Abdurraḥmān as-Saḫawī, umro 902/1496. (kako to navodi el-Kettani u svom djelu *Fihris al-Fahāris*. U tom djelu ova se zbirka zove *Fihris*). Ova vrsta djela, u kojima se spominju senedi, tj. niz učitelja preko kojih je neki učenjak primio ili učio svoju nauku, zove se obično *ṯabat* (ثبت).

Početak poslije besmele:

اما بعد حمد الله مانح العلماء لاسيما بالسنة الواضحة الدلايل شرفا و زينا

Najprije su spomenuti tzv.*musalsal* i slični hadisi, a onda senedi hadiskih i drugih djela. Na kraju se nalazi abecednim redom pisan registar imena onih hadiskih učenjaka, koji su Anṣārīji dali diplomu (*iǧāzat*). Ta imena su prikupljena prema uputi Šamsuddīna as-Saḫawīje.

Nasḫ.

Prepisivač i datum prepisa nisu spomenuti, ali iz riječi بارك الله في حياته u naslovu vidi se da je prepis načinjen za života Zakarīyā al-Anṣārīje.

Na početku se nalaze dva zapisa H. M. Handžića na arapskom jeziku. U prvom se žali na loše koričenje ove vrijedne zbirke, a u drugom ističe važnost djela كتاب الاوائل, koje se nalazi na kraju ovog sveska. Na l. 1ª, pored naslova, nalaze se brisana imena nekadašnjih vlasnika i sadržaj.

2. L. 59—71. الجزء فيه نسخة ابراهيم بن سعد بن ابراهيم بن عبد الرحمن بن عوف الزهرى

Zbirka hadisa koje pripovijeda Ibrāhīm b. Sa'd b. Ibrāhīm b. 'Abduraḥmān b. 'Auf az-Zuhrī, kadija u Bagdadu, umro 184/800.

Na početku se nalazi potvrda da je prepisivač sa još nekim slušao predavanja ove zbirke kod Ǧamāluddīn Ibrāhīm b. 'Alī al-Qurašī al-Qalqašandī aš-Šāfi'īje, a na kraju opet potvrda da je tu zbirku slušao kod Karīmuddīn Abū 'l-Faḍl Muhammad b. Muḥammad b. al-'Imād al-Balbīsī aš-Šāfi'īje, godine 917/1511, čiji se vlastoručni potpis nalazi ispod potvrde.

Početak:

قال سيدنا و مولانا و شيخنا شيخ مشايخ الاسلام جمال الدين ابو الفتح ابراهيم بن شيخ الاسلام علاء الدين ابى الفتوح على بن القاضى قطب الدين احمد بن اسماعيل القرشى القلقشندى

Nasḫ.

3. L. 72—75. جزء من حديث الشيخ ابى الحسين احمد بن محمد بن احمد بن جعفر القدورى

Kratka zbirka hadisa, koje pripovijeda 'Abū 'l-Ḥusain Aḥmad b. Muḥammad b. Aḥmad b. Ǧa'far al-Qudūrī, umro 428/1036.

Nasḫ.

Na kraju ima potvrda da je prepisivač slušao zbirku kod spomenutog Karīmuddīna.

4. L. 76—80. جزء من حديث سعدان بن نصر المخرمى منتقى من الجزء الرابع من حديثه عن شيوخه

Zbirka hadisa koje pripovijeda Sa'dān b. Naṣr al-Muḫarrimī. U djelu *Taǧ al-'arūs* kod riječi *ḫarm* (خرم) navodi se ime سعدان بن نصر.

Na kraju ima slična potvrda o slušanju i ove zbirke kod spomenutog Balbīsīje.

Prema naslovu izgleda da je to izbor iz neke veće zbirke (منتقى من الجزء الرابع).

5. L. 81 — 82. جزء فيه احاديث ستة منتقاة من كتاب الثمانين للامام

ابى بكر محمد بن الحسين بن عبدالله الاجرى

Šest hadisa, izabranih iz djela كتاب الثمانين koje je napisao Abū Bakr Muḥammad b. Ḥusain b. 'Abdullāh al-Ağurrī, umro u Meki 360/970.

Prepisao pod tač. 1—5 Muḥammad b. Yašbak al-Yūsufī 917/1511 (v. l. 59).

6. L. 83 — 97. كتاب الاوايل

Zbirka hadisa, u kojima se spominju »počeci« (*avā'il*), tj. kada se nešto prvi put dogodilo ili učinilo. Napisao Abū Bakr Aḥmad b. 'Amr b. Abū 'Āṣim an-Nabīl aš-Šaibānī, kadija Isfahana, umro 287/900.

Na naslovnoj stranici je naslov:

كتاب الاوايل تأليف القاضى ابى بكر احمد بن عمرو بن ابى عاصم النبيل رواية ابى بكر عبد الله بن محمد بن محمد بن فورك القباب عنه رواية ابى بكر محمد بن عبد الله بن شاذان الاعرج عنه رواية ابى منصور محمود بن اسماعيل بن محمد الصيرفى عنه رواية ابى عبد الله محمد بن ابى زيد بن محمد الكرانى عنه رواية ابى العباس احمد بن سلامه بن ابراهيم الحداد اجازة سماع مسعود بن احمد بن مسعود بن زيد الحارثى بقراءته عليه

Početak nakon besmele i hamdele:

اخبرنا الشيخ ابو العباس احمد بن ابى الخير سلامه بن ابراهيم بن سلامه الحداد بقرائتى عليه لثمان بقين من جمادى الاولى سنة ثلاث و سبعين و ستمية بظاهر دمشق قال اخبرنا الشيخ ابو عبد الله

Ovo djelo ne spominje se nigdje u bibliografskim izvorima koji su nam pristupačni, što bi moglo značiti da je naš rukopis unikat.

Nasḫ arapski, lijep.

Na potvrdi o predavanju ovog djela (tabaq), koja je pisana kasnijom rukom na kraju rukopisa, zabilježen je datum 673/1274. u Damasku. Taj datum spominje se i na početku.

Primjerak je star, rijedak i vrlo vrijedan. Šteta je što je, po svoj prilici, poslije prvog lista izgubljeno nekoliko listova.

Prepisao pod tač. 6 neki Ḫiḍr b. Farl (?) al-Bagdadī, vjerovatno u prvoj polovini XIII stoljeća. (كتبه العبد الفقير خضر بن فرل ؟ البغدادى)

557. الجامع الصغير من حديث البشير النذير 337.

Zbirka hadisa, napisao Ǧalāluddīn 'Abdurraḥmān b. Abū Bakr as-Suyūṭī, umro 911/1505.

Djelo je dovršeno 907/1501.

Brock. II, 147,56.

Jedan svezak. Sadrži čitavo djelo.

Početak:

الحمد لله الذى بعث على رأس كل مائة سنة من يجدد لهذه الامة امر دينها

L. 215; 27 × 18. Nasḫ starinski. Naslovi, prva riječ svakog hadisa i kratice, koje označavaju izvore hadisa, pisani su crvenim mastilom. Papir bijel, listovi u vrhu zahvaćeni vlagom. Povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Na kraju se nalazi zapis iz koga se razumije da je ovaj primjerak prepisan još za života piščeva.

و هذا آخر كتاب الجامع الصغير من حديث البشير النذير و هو عشرة آلاف حديث مرتبة على حروف المعجم تأليف سيدنا و مولانا . . . ابى الفضل السيوطى الشافعى فسح الله تعالى فى مدته و نفعنا و المسلمين بعلومه و بركته

Na početku se nalazi gornji naslov, a ispod njega dva poučna stiha. Poslije toga, na l. 1ª ime nekadašnjeg vlasnika i napomena pisca o nekim načelima kojih se držao pri navođenju raznih izvora hadisa u svom djelu.

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

558. ISTO 400.

L. 238; 27 × 18. Nasḫ. Cjelokupna obrada slična obradi prethodnog rukopisa, iako drugom rukom pisana. Papir tamnobijel, povez kožni.

Prepisao ʿAbdurrāziq b. ʿAbbās al-ʿAbādī aš-Šāfiʿī al-Azharī, 1. zulhidže 968/1560.

تم الجامع الصغير ... على يد اضعف الورى ... عبد الرازق بن عباس العبادى الشافعى
الازهرى فى اليوم الاول من شهر ذى الحجة الحرام سنة ثمان و ستين و تسعماية

Na l. 1^{a} su dva zapisa o nekadašnjim vlasnicima od kojih je prvi Ma'ruf kadija u jednoj pokrajini Egipta 969/1561, a drugi (njegov sin Muhamed) miralaj u Jerusalimu 972/1564.

(تملكه بلابتياع الشرعى بالقاهرة فى خامس المحرم سنة ٩٦٩ الفقير معروف القاضى
باقليم ... و المنصورة - ثم اعارته يد الزمن للعبد الفقير محمد بن معروف مير الاى
بالقدس الشريف فى محرم الحرام سنه ٩٧٢)

Na početku ima zapis, u kome se kaže da je ovaj svezak uvakufio H. Muḥammad Bičakčić b. Faḍlulah iz Sarajeva za Ajni-begov mekteb 1254/1838. Po tom se nalaze razni zapisi iz područja fikha i hadisa.

559. ISTO **723.**

L. 273; 22 × 16. Nasḫ sitan, lijep. Naslovi, početne riječi svakog hadisa i kratice pisani kao prethodno. Na rubovima listova u početku djela ima dosta bilježaka koje tumače tekst. Pred hadisima, također na početku, stavljene su kratice, po kojima se može znati vrijednost hadisa. Kasnije je to izostavljeno. Papir tamnobijel, tanak, povez kožni, oštećen.

Prepisao Muḥammad b. Ibrāhīm as-Surūrī al-Maqdisī al-Gānimī, 1. redžeba 1128/1715:

و كان الفراغ من كتابة هذه النسخة المباركة فى غرة شهر رجب الحرام سنة ١١٢٨ على
يد الضعيف الحقير محمد بن ابراهيم السرورى القدسى الغانمى

Na početku je naslov, crvenim pisan, zatim nekoliko zapisa, većinom o nekadašnjim vlasnicima, te napomena pisca o pravilima kojih se držao pri sređivanju hadisa. Na l. 1^{a} zapis o broju hadisa ove zbirke (10.934), a po tom pečati vakifa Hromozade i ove biblioteke.

560. ISTO **1340.**

L. 358; 22 × 14,8. Nasḫ. Naslovi, kratice i početne riječi hadisa pisani kao gore. Na rubovima prvih listova i između redaka ima bilježaka, koje tumače tekst. Sve stranice obrubljene sa dvije crvene linije. Papir bijel, povez polukožni.

Prepisao ʿAlī b. Muḥammad, poznat pod nadimkom »bivši muezin«, u nedelju 14. zulkade 1098/1686.

(ناسخ هذه النسخة المباركة ... على بن محمد المؤذن الشهير بالسابق وقع الفراغ من نسخه
فى صبيحة يوم الاحد لاربعة عشر مضين من شهر ذى القعدة من شهور سنة ثمان و تسعين
و الف)

Na početku naslov i vlastoručni potpis nekadašnjeg vlasnika H. M. Handžića. Na l. 1^{a} naslov i nekoliko hadisa o vrlinama i manama žena.

561. ISTO **3840.**

L. 241; 26 × 17. Nasḫ. Naslovi, kratice i početne riječi hadisa pisani kao gore. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, oštećen, popravljen, sa pozlaćenim ornamentima na koricama.

Na l. 1^{a} je naslov i zapis sa imenom i pečatom nekadašnjeg vlasnika, kadije u gradu Izmiru. Na l. 1^{b} je zapis u kojem se kaže da je rukopis uvakufio ʿAlī Gālib-paša za biblioteku svoje tekije u Mostaru, 1257/1841. Iznad zapisa je njegov veliki pečat.

Rukopis je vjerovatno iz druge polovine XVI stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

562. ISTO **3902.**

L. 470; 21,5 × 16,5. Nasḫ od različitih ruku. Naslovi, kratice i počeci hadisa pisani crvenim mastilom. Prvi list dopisan kasnije drugom rukom. Poslije nekoliko prvih listova još dva lista dopisana kasnije. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tumačenje teksta. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, omotan u zeleno platno.

Rukopis je iz XVII ili XVIII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

563. الكوكب المنير **129.**

Komentar prethodnom Suyūṭīnu djelu. Napisao Šamsuddīn Muḥammad b. 'Abdurraḥmān al-'Alqami al-Kaukabī, umro oko 978/1570.

Brock. II, 147[56a].

ḤḪ (I, 560) navodi da je komentator Sujutijin učenik i da je umro 929/1522, a na drugom mjestu (I, 445) navodi da je pisao 952/1545.

Svezak prvi nepotpun u početku. Sadrži tumačenje od početka zbirke do hadisa التوبة النصوح.

L. 447; 31 × 21. Nasḫ i ta'līq naizmjenično, od različitih ruku. Naslovi, a mjestimično i hadisi, pisani crvenim mastilom. Papir tamnobijel, deblji, povez platneni, nov.

Na kraju je zabilježeno da je prepis završen 1000/1591.

(و كان الفراغ من كتابته يوم السبت المبارك عاشر رمضان المبارك سنة الف من الهجرة)

564. ISTO **3359.**

Svezak prvi, nepotpun u početku i na kraju.

Početak ovdje: حديث ان الله نظيف يحب النظافة

L. 277; 20 × 14,5. Nasḫ. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni.

Rukopis je vjerovatno iz XVI stoljeća.

565 — 567. التيسير بشرح الجامع الصغير **990, 991, 992.**

Komentar prethodnoj Suyūṭīnoj zbirci. Napisao Šamsuddīn Muḥammad 'Abdurra'ūf al-Munāwī, umro 1031/1621. Ovo je skraćena redakcija njegovog opširnijeg komentara فيض القدير

Brock. S. II, 184,[56c].

ḤḪ (I, 561) navodi da je »neki pisac« skratio taj opširni Munavijin komentar pod gornjim naslovom. Međutim zna se, a i iz uvoda ovdje razumi se da je i ovu skraćenu redakciju napisao sam pisac Munavija.

Tri sveska, koja čine jedan komplet.

Početak:

الحمد لله الذى علمنا من تأويل الاحاديث فاطر السموات والارض ... و بعد فانى لما شرحت فيما مضى الجامع الصغير ... امرنى بعض المحبين ان اختصر اللفظ اختصارا ... فرايت ابقاء الاصل على حاله ... وان يكون شرحا ثانيا وجيزا ... و سميته التيسير بشرح الجامع الصغير

L. 264 (I) + 220 (II) + 203 (III); 23,5 × 14,5. Nasḫ lijep. Tekst hadisa pisan crvenim mastilom. Prve dvije stranice obrubljene sa tri tanke crne i jednom širom zlatnom, a ostale jednom crvenom linijom. Papir bijel, povez poluplatneni, nov.

Svezak prvi, sadrži tumačenje hadisa od početka zbirke do kraja slova *alif* (do hadisa الاءى فالاءى).

Na početku naslov, kasnije stavljen. Na l. 1[a] dva zapisa o nekadašnjim vlasnicima. U jednom zapisu stoji, da je ovaj primjerak posjedovao i uvakufio Muhamed Šakir b. Muhamed Muidović, sarajevski muftija, godine 1266/1849.

Svezak drugi, sadrži tumačenje hadisa od »ba« do uključivo slova »qāf«. Počinje hadisom: بسم الله الرحمن الرحيم مفتاح كل كتاب, a završava hadisom: القهقهة من الشيطان.

Svezak treći, sadrži tumačenje hadisa od slova »kāf« do kraja abecede. Počinje hadisom: كاتم العلم يلعنه كل شئ, a završava se: اليوم الموعود يوم القيمة.

Prepisao neki Munla 'Abdullāh, u ponedeljak 27. zulhidže 1084/1673. kako se vidi iz ovoga zapisa na kraju trećeg sveska.

وافق الفراغ من نسخه على يد افقر عباد الله ... منلا عبد الله يوم الاثنين فى سبعة و عشرين من ذى الحجة سنة الف و اربعة و ثمانين

568. السراج المنير بشرح الجامع الصغير **1399.**

Komentar spomenutoj Suyūṭīnoj zbirci. Napisao 'Alī b. Aḥmad b. Nūruddīn Muḥammad al-'Azīzī, umro 1070/1659.

Brock. II, 148,[56d].

563. الكوكب المنير **129.**

Komentar prethodnom Suyūṭīnu djelu. Napisao Šamsuddīn Muḥammad b. 'Abdurraḥmān al-'Alqami al-Kaukabī, umro oko 978/1570.

Brock. II, 147[56a].

ḤḪ (I, 560) navodi da je komentator Sujutijin učenik i da je umro 929/1522, a na drugom mjestu (I, 445) navodi da je pisao 952/1545.

Svezak prvi nepotpun u početku. Sadrži tumačenje od početka zbirke do hadisa التوبة النصوح.

L. 447; 31 × 21. Nasḫ i ta'līq naizmjenično, od različitih ruku. Naslovi, a mjestimično i hadisi, pisani crvenim mastilom. Papir tamnobijel, deblji, povez platneni, nov.

Na kraju je zabilježeno da je prepis završen 1000/1591.

(و كان الفراغ من كتابته يوم السبت المبارك عاشر رمضان المبارك سنة الف من الهجرة)

564. ISTO **3359.**

Svezak prvi, nepotpun u početku i na kraju.

Početak ovdje: حديث ان الله نظيف يحب النظافة

L. 277; 20 × 14,5. Nasḫ. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni.

Rukopis je vjerovatno iz XVI stoljeća.

565 — 567. التيسير بشرح الجامع الصغير **990, 991, 992.**

Komentar prethodnoj Suyūṭīnoj zbirci. Napisao Šamsuddīn Muḥammad 'Abdurra'ūf al-Munāwī, umro 1031/1621. Ovo je skraćena redakcija njegovog opširnijeg komentara فيض القدير

Brock. S. II, 184,[56c].

ḤḪ (I, 561) navodi da je »neki pisac« skratio taj opširni Munavijin komentar pod gornjim naslovom. Međutim zna se, a i iz uvoda ovdje razumi se da je i ovu skraćenu redakciju napisao sam pisac Munavija.

Tri sveska, koja čine jedan komplet.

Početak:

الحمد لله الذى علّمنا من تأويل الاحاديث فاطر السموات و الارض ... و بعد فانى لما شرحت فيما مضى الجامع الصغير ... امرنى بعض المحبين ان اختصر اللفظ اختصارا ... فرايت ابقاء الاصل على حاله ... و ان يكون شرحا ثانيا و جيزا ... و سميته التيسير بشرح الجامع الصغير

L. 264 (I) + 220 (II) + 203 (III); 23,5 × 14,5. Nasḫ lijep. Tekst hadisa pisan crvenim mastilom. Prve dvije stranice obrubljene sa tri tanke crne i jednom širom zlatnom, a ostale jednom crvenom linijom. Papir bijel, povez poluplatneni, nov.

Svezak prvi, sadrži tumačenje hadisa od početka zbirke do kraja slova *alif* (do hadisa الاعز فالاعز).

Na početku naslov, kasnije stavljen. Na l. 1[a] dva zapisa o nekadašnjim vlasnicima. U jednom zapisu stoji, da je ovaj primjerak posjedovao i uvakufio Muhamed Šakir b. Muhamed Muidović, sarajevski muftija, godine 1266/1849.

Svezak drugi, sadrži tumačenje hadisa od »ba« do uključivo slova »qāf«. Počinje hadisom: »بسم الله الرحمن الرحيم مفتاح كل كتاب

a završava hadisom: القهقهة من الشيطان.

Svezak treći, sadrži tumačenje hadisa od slova »kāf« do kraja abecede. Počinje hadisom: كاتم العلم يلعنه كل شئ, a završava se: اليوم الموعود يوم القيمة.

Prepisao neki Munla 'Abdullāh, u ponedeljak 27. zulhidže 1084/1673. kako se vidi iz ovoga zapisa na kraju trećeg sveska.

وافق الفراغ من نسخه على يد افقر عباد الله ... منلا عبد الله يوم الاثنين فى سبعة و عشرين من ذى الحجة سنة الف و اربعة و ثمانين

568. السراج المنير بشرح الجامع الصغير **1399.**

Komentar spomenutoj Suyūṭīnoj zbirci. Napisao 'Alī b. Aḥmad b. Nūruddīn Muḥammad al-'Azīzī, umro 1070/1659.

Brock. II, 148,[56d].

Svezak prvi, sadrži tumačenje od početka zbirke do hadisa:

اللهم ذا الحبل الشديد و الامر السديد اسألك الامن يوم الوعيد

Početak: الحمد لله الذى وفقنا للاشتغال بسنة رسوله و تبليغها من رغب فيها

L. 193; 22 × 16. Nasḫ prost. Tekst hadisa podvučen crvenom linijom. Prve dvije stranice obrubljene širokom zlatnom linijom. Papir bijel, povez polukožni, ima polukožnu futrolu.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

Iz Šehdine biblioteke.

569. ISTO **784.**

Svezak drugi, od drugog kompleta, nepotpun u početku. Počinje hadisom: ان الود يورث و العداوة تورث , a završava hadisom: الحمى من كير جهنم و هى نصيب المؤمن من النار

L. 288; 20 × 15. Nasḫ slab, pisan krupnim perom. Tekst hadisa pisan crvenim mastilom. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

570. لقط المرجان فى احكام الجان **1908.**

Djelo o džinima (nevidljivim bićima). Napisao Ǧalāluddīn Suyūtī, umro 911/1505. Djelo je pisano na osnovu hadisa i tradicije uopće, pa ga je i sam pisac uvrstio u hadisku nauku, kad je napravio popis svojih radova. To je zapravo skraćena prerada djela o istoj temi jednog ranijeg pisca.

Brock. S. II, 187,[122].

Početak:

الحمد لله الحنان المنان و الصلاة و السلام على سيدنا محمد المبعوث الى الانس و الجان هذا تلخيص كتاب اكام المرجان فى احكام الجان لقاضى بدر الدين الشبلى

L. 75; 22 × 16,5. Nasḫ čitak. Papir žućkastobijel, povez kožni, originalni, sa otiskom ornamenata na koricama.

Na l. 1ª gornji naslov, pisan zelenim i crvenim mastilom, zatim zapisi o nekadašnjem vlasniku i o zavještanju rukopisa, te dva pečata ove biblioteke.

Na kraju rasprava o dovi *qunūt* od istog pisca i prepisana istom rukom.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

Uvakufio Svrzo Ismet-efendija.

571. **3411.**

L. 88; 20,5 × 15,2. Papir tamnobijel, deblji. Povez poluplatneni, nov.

1. L. 1—12. اربعين ابن كمال پاشا

Zbirka 40 hadisa koju je sabrao Aḥmad b. Sulaiman Ibn Kamal paša (Kamal-pašazade), umro 940/1533.

Brock. II, 450,[13].

Pisac je sabrao tri zbirke po 40 hadisa i prokomentarisao ih. Njegovi izabrani hadisi većinom su kratki. Ovdje su redom prepisane sve tri zbirke. Jedna od njih ne sadrži svih četrdeset hadisa. Ostale risale u ovom svesku takođe su od istog pisca.

Početak prve zbirke hadisa:

الحمد لله رب العالمين و الصلوة على سند العالمين و سيد المرسلين و على آله و صحبه اجمعين . . . و بعد فقد روى عن على بن ابى طالب رضى الله عنه

Nasḫ čitak. Tekst hadisa podvučen crvenom linijom.

Na l. 1ª je sadržaj čitave ove zbirke risala, te imena nekadašnjih vlasnika, od kojih su neka izbrisana. Među njima se može pročitati »Fehmi Ali, kadija privremeno u Blagaju«, koji kaže da je ovaj primjerak kupio, dok je bio nastanjen u Istanbulu. Ispod toga njegov pečat, u kom se može pročitati godina 1183/1770.

2. L. 13—26. الحديث الاربعون لمولانا كمال پاشا زاده

Zbirka 40 hadisa od istog pisca. To je njegova druga zbirka.

Brock. II, 450,[14].

Početak: الحديث الاول يسروا و لا تعسروا و بشروا و لا تنفروا

3. L. 27—35. الحديث الاربعون لمولانا كمال پاشا زاده

Zbirka hadisa od istog pisca. To je njegova treća zbirka. Sadrži 29 hadisa.

Brock. II, 450[15].

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلوة على سند العالمين و سيد المرسلين . . . الحديث الاول اللهم لا خير الا خيرك و لا طير الا طيرك و لا اله غيرك

Listovi 36 — 40 neispisani.

4. L. 41 — 85. درر فرايد لمولانا كمال باشا زاده

Kraće djelo o tumačenju raznih termina iz područja arapskog jezika, tefsira i fikha od gornjeg pisca, (v. Ismā'īl-paša AM I, 142).

Početak:

فريدة ـ التحرى هو فى اللغة طلب احرى الامرين و اوليهما و فى اصطلاح الشرع

5. L. 85[b] — 88. الرسائل الثلاث فى المسائل الثلاث لابن كمال باشا

Tri kratke rasprave o tri vjerska pitanja: o zamjenjivanju u održavanju hutbe, o plaćanju i primanju plaće za podučavanje u Qur'anu i vjeronauci uopće i o obavljanju džume namaza u dvije i više džamija u jednom gradu.

Početak: الحمد لوليه و الصلوة على نبيه قال فى الهداية

Cijelu zbirku prepisao isti, nepoznati prepisivač, vjerovatno u XVII stoljeću. Na nekim mjestima navedena je godina 933/1526, ali to je datum pisanja, a ne prepisa.

572. **4097.**

L. 121; 14,5 × 10. Papir tamnobijel, listovi prosuti, povez kožni.

1. L. 1 — 23. ISTO kao br. 571,[1].
Ta'līq.
Na početku sadržaj cijele zbirke, te razni zapisi.

2. L. 23[b] — 32[a]. رسالة فى افضلية محمد عليه السلام

Risala o prednosti Muhameda nad drugim Božijim poslanicima, od Ibn Kemal-paše (v. Brock. II, 450,[28]).

Početak:

الحمد لله الذى كرّم بنى آدم و فضلنا على ساير الامم و الصلوة على اصحاب الشرايع هداة السبل

3. L. 32[b] — 37. رسالة فى حكم الصلوة

Risala o namazu, od gornjeg pisca.

Gornji naslov i ime pisca navedeni su u rukopisu (v. bilješke u početku i na kraju risale).

Početak: الحمد لله رب العالمين و العاقبة للمتقين و طوبى للفايزين

4. L. 38 — 43[a]. الفقه الاكبر, v. br. 114,[4].

5. L. 43[b] — 49[a]. جواهر الفرائض

Kratka risala o diobi nasljedstva, od nepoznatog pisca. Brockelmann (II, 450,[43]) navodi djelo pod gornjim naslovom i pripisuje ga Ibn Kemal-paši.

Početak:

اعلم اذا مات الانسان اوّل ما يبدأ من التركة تكفينه و تجهيزه و يحتاج اليه من ذلك (؟) ثم تقضى ديونه ان كانت ثم تنفذ وصاياه

Rađeno tako, da su postavljena razna pitanja *(mes'ele)* i na svako dato rješenje. Na pr.

مسئله رجل مات و ترك ابا لا غير فالمال كله للاب مسئله

6. L. 49[b] — 54. عوامل البركوى

Kratka sintaksa arapskog jezika (v. br. 143,[7]).

Početak:

الحمد لله رب العالمين . . . و بعد فاعلم انه لابد لكل طالب معرفة الاعراب من معرفة مائة شئ

7. L. 55 — 66. رسالة فى بيان المعاد الجسمانى

Rasprava o tjelesnom proživljenju od Kemal-pašazade.
Brock. II, 450,[34].

Početak:

الحمد لله رب العباد منه البداء و المعاد و الصلاة على من اخبر بحشر الاجساد

8. L. 67 — 74. رسالة فى تصحيح لفظ زنديق و توضيح معناه الدقيق

Risala o tumačenju riječi »zindiq« od istog pisca.
Brock. II, 450,[38].

Početak:

الحمد لله ولى التوفيق و الصلاة على النبى الشفيق محمد الهادى الى طريق التحقيق

9. L. 75—89. (رسالة فى بعض الادعية الشريفة)

Risala na turskom jeziku o nekim dovama, od nepoznatog pisca. Arapski tekst dova pisan crvenim mastilom.

Početak: حمد ازهر و شكر اوفر اول خالق بحرو بر و رازق جن و بشر

Na l. 90. su معميات مير حسين — Zagonetke Mir Husejnove. Zapravo samo kratak izvod (4—5 stihova) iz tih zagonetki na perzijskom jeziku od Mir Husain b. Muhammad Šīrazī, umro 904/1498.

ḪḪ II, 1742.

10. L. 91—106. رساله معمى

Zbirka zagonetki na perzijskom jeziku, od nepoznatog pisca. U početku pisac kaže, da je zbirka raspoređena na uvod *(muqaddime),* 24 poglavlja, koja se ovdje nazivaju »asl« i završetak (ḫātime).

Početak:

بدانكه ترتيب كرده شد اين رساله بر يك مقدمه و بيست و چهار اصل و خاتمه

Iza toga je spomenut sadržaj.

11. L. 107—119. (رسالة فى الالغاز و المعميات)

Kratka risala zagonetki i izvaci iz istih. Pri kraju je izgubljeno nekoliko lista. Zadnja dva lista dopisana su kasnije drugim rukopisom. Risala je na perzijskom i manjim dijelom na turskom jeziku.

Na kraju posljednje risale ovdje potpisan je poznati pisac tih stvari Sururi.

حرره المستخرج الفقير سرورى الحقير فى اليوم الحادى والعشرين من جمادى الاولى

لسنة اربع و ستين و تسعماية

Prepisao cijelu zbirku Muṣṭafa b. Yūsuf al-Mostārī 991/1583.

تم على يد العبد الفقير مصطفى بن يوسف الحاج الموستارى فى اواسط رجب المرجب

فى سنة ٩٩١ (v. pri kraju pod t. 11).

Iz Karađoz-begove biblioteke.

573. 1141.

L. 26; 22 × 16. Papir bijel, deblji, povez kožni.

1. L. 1—6. الاربعون حديثا للبركلى

Četrdeset hadisa, zbirka koju je sabrao Muḥammad b. Pīr 'Alī Birgevī, umro 981/1573. (U jednom zapisu na početku ovog rukopisa stoji pogrešno da je pisac umro 960/1552).

Brock. S. II, 654,8a.

Početak: انما الاعمال بالنيات

Nasḫ vokalizovan. Prve dvije stranice obrubljen su sa po dvije tanke i jednom širokom zlatnom, a ostale sa po dvije crvene linije.

2. L. 7—13. قصيدهٔ برده ili الكواكب الدرية فى مدح خير البرية

Hvalospjev u slavu Božijeg poslanika Muhameda, (v. br. 435,2).

3. L. 14—26. (اسئلة و اجوبة فى الصلاة و غيرها) u rukopisu: سؤال اجوبة

Pitanja i odgovori o svrsi i smislu namaza i drugih vjerskih dužnosti i ustanova, od nepoznatog pisca. Pitanja i odgovori uzeti su iz Buraidova komentara nekom djelu *ar-Risala.* Možda je to Risala od Ibn Abu Zaid al-Qairavānī (umro 389/998) o malikiskom fikhu. Taj komentar nalazio se u pokrajini Tekrur u Sudanu. Djelo je imalo 12 svezaka (džuz) i za njega se davalo 100 dukata, kako se u uvodu kaže.

Početak je:

سؤال اجوبة (؟) فى الصلاة و غيرها مذكورة فى شرح الرسالة المعروفة ببُرَيْد و هو
موجود ببلاد التكرور و هو اثنى عشر جزءا و قد اخبرنى الشيخ محمد التكرورى الذى
مات بالجامع الازهر سنة احدى و اربعين (؟) ان الشرح المذكور قيمته عندهم مائة دينار
فاول الاجوبة منه فان قيل ما الحكمة فى ان الله تعالى انزل تسعة و تسعين اسما و امسك
عنده جل جلاله اسما واحدا

Prve dvije stranice obrubljene su tankim crnim i širokom zlatnom, a ostale sa dvije crvene linije.

Cijelu zbirku prepisao lijepim nasḫom neki Derviš (?) 1101/1689, kako se to vidi iz nečitke bilješke na kraju pod tač. 2.

Uvakufio H. Muḥammad b. Fejzullah Bičakčić iz Sarajeva za medresu Simzade (Drveniju), 1261/1845, kako se to vidi iz zapisa u dnu naslovne stranice. Ispod zapisa je lični pečat legatora.

574. 4205.

L. 73; 22,5 × 15. Nasḫ čitak. Osnovni tekst vokalizovan i podvučen crvenom linijom. Papir bijel, deblji. U početku i na kraju ima po nekoliko praznih listova. Povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 11. ISTO kao br. 573,[1].

Nasḫ krupan, lijep.

2. L. 12 — 73. شرح تعليم المتعلم

Komentar djela *Ta'līm al-muteallim* (v. br. 152,[2]). Napisao Ibrāhīm b. Ismā'īl 996/1588.

Brock. S. I, 837.

Početak: الحمد لله الذى انعم علينا بانواع النعم و لطائف الاحسان

Prepisao Ḥasan b. Ḥusain al-Maglevī (المغلوى) 22. šabana 1219/1804.

575. شرح الاربعين البركوية لبركلى و آقكرمانى 605.

Komentar prethodne Bergivine zbirke 40 hadisa. Komentarisali Bergivi i Muḥammad b. Muṣṭafa al-Aqkarmānī, umro 1174/1760. Ovaj komentar je nastao tako što je Bergivija bio počeo komentarisati svoju zbirku i obradio samo sedam hadisa, pa je mnogo kasnije po istom uzoru nastavio taj komentar na nagovor svojih učenika i prijatelja Muḥamed b. Muṣṭafa al-Aqkarmānī i dovršio ga 1157/1744. (v. na kraju komentara).

Kairo I, 98.

Početak: الحمد لله الذى ارسل رسوله بالهدى و دين الحق

L. 140; 25 × 17,5. Nasḫ čitak. Tekst hadisa vokalizovan i podvučen crvenom linijom. Na prvoj stranici je unvan, izrađen u zlatnoj i crvenoj boji. Sve stranice obrubljene su tankim crnim i širokom zlatnom linijom. Na rubovima listova ima dosta bilježaka pisanih istim rukopisom, a odnose se na tekst. Papir bijel, glat, povez kožni, popravljen, sa otiskom pozlaćenih ornamenata na koricama.

Prepis dovršen 1242/1826.

Uvakufio Ibrahim Zafranija, profesor Šeriatske sudačke škole u Sarajevu.

576. 666.

L. 49 ispisanih, a ostalo prazni. 24 × 16,5. Papir bijel i žućkast, povez kožni.

1. L. 1 — 19. ISTO kao br. 575.

Nasḫ i ta'līq. Tekst hadisa pisan nasḫom, krupnim pismom po sredini stranice, a komentar sitno ta'līqom na rubovima stranica i u posebno umetnutim listovima.

Na l. 20 — 21. nalazi se nekoliko ajeta i hadisa kao materijal za bajramsku propovijed.

2. L. 22 — 30. تفسير سورة يس

Komentar sure *Yāsīn*, izvadak iz Baiḍāvinog tefsira.

Listovi 31 — 33. sadrže početak Bajdavinog tefsira.

Listovi 34 — 36. su većinom prazni sa nekoliko kratkih bilježaka.

3. L. 37 — 39. ايقاظ النائمين

Kratak rasprava o obavljanju nekih pobožnih djela za novac i poklanjanju sevaba drugom. Napisao Muḥammad b. Pir 'Alī al-Bergivī.

Brock. II, 441.

Početak:

الحمد لله رب العالمين . . . و بعد فهذه رسالة معمولة لايقاظ النائمين و افهام القاصرين

Na listovima 40 — 49 izvaci iz raznih tefsirskih i fikhskih djela.

Cijelu ovu zbirku prepisao Ṣaliḥ b. Ša'bān an-Nikšićevī (iz Nikšića), 1207/1792.

577. 1688.

L. 201 i nekoliko neispisanih listova. 20 × 13. Papir bijel, čvrst, povez kožni, originalan, sa otiskom ornamenata na koricama.

1. L. 1 — 81. البدر المنير فى غريب احاديث البشير النذير

Zbirka hadisa, napisao 'Abdulwahhāb b. Aḥmad b. 'Alī aš-Ša'rānī, umro 973/1565. Pisac u uvodu kaže da je ovdje sabrao oko 2300 garīb-hadisa, tj. hadisa čije izvode i porijeklo mnogi ljudi ne znaju, a ne u

smislu, koji ta riječ ima u terminologiji hadisa. Djelo je izvod iz Sujutijevih zbirki hadisa i iz Sahavinog djela *al-Maqāṣīd al-ḥasana*.

Brock. II, 338,27.

Početak: الحمد لله رب العالمين حمدا يوافى نعمه و يكافى مزيده

Ta'līq. Prve dvije stranice ukrašene tankim crnim i sa dvije široke zlatne linije.

2. L. 82 — 112. الدرر المنتثرة فى الاحاديث المشتهرة

Zbirka popularnih hadisa. Napisao 'Abdurahmān b. Abū Bakr as-Suyūṭī, umro 911/1505. Tu se navode popularni hadisi i objašnjava njihova vjerodostojnost.

Brock. II, 148,59.

Početak: الحمد لله تعظيما لشأنه و الصلاة و السلام على سيدنا محمد و آله

3. L. 113 — 125. الفوائد الموضوعة فى الاحاديث الموضوعة

Kratak rad o apokrifnim (mevḍū') hadisima. Napisao Mar'ī b. Yūsuf al-Karmī al-Ḥanbalī, umro 1033/1623.

Ismā'īl-paša, *AM* II, 427.

Početak:

قال العبد الفقير الى الله تعالى مرعى بن يوسف الحنبلى المقدسى لطف الله به حمدا لك اللهم يا متكفلا بحفظ الشريعة و احاديثها على ممر السنين

4. L. 126 — 135. الغماز على اللماز

Kratak rad o apokrifnim hadisima (v. br. 127,7).

5. L. 136 — 139. مطلع البدرين فيمن يؤتى اجره مرتين

Risala o ljudima koji će dva puta dobiti sevab (za određena dobra djela). Napisao as-Suyūṭī.

Brock. II, 147,38.

Početak: الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى

6. L. 140 — 152. تشنيف السمع بتعديد السبع

Risala o broju sedam i njegovom značenju, od Suyutije.

Brock. II, 154,219.

Početak:

بسم الله الرحمن الرحيم و لا حول و لا قوة الا بالله العلى العظيم الحمد لله و كفى

7. L. 153 — 163. كشف الصلصلة فى وصف الزلزلة

Risala o zemljotresu od Suyutije. Izlaganje je dato prema predaji i starinskom poimanju, a navedeni su i mnogi zemljotresi u istoriji sa oznakom datuma i mjesta.

Brock. II, 147,42.

Početak: الحمد لله و الشكر له و الصلاة و السلام على نبى ارسله

8. L. 164 — 181. فضل الجلد عند فقد الولد

Risala o tome, kako roditelji moraju biti strpljivi kad im dijete umre, od Suyutije.

Brock. II, 148,68.

Početak: الحمد لله على كل حال

9. L. 182 — 201. الهيئة السنية فى الهيئة السنية

Risala o astronomiji od Suyutije. Rađeno na temelju tradicije i starog poimanja.

Brock. II, 148,66.

Početak: الحمد لله الذى علمنا ما لم نكن نعلم

Cijelu zbirku prepisao i u svemu jednako obradio 'Abdullāh Kantamīrī, što se vidi iz rukopisa, iako se nije potpisao.

Iz Kantamirine biblioteke.

578. **2407.**

L. 127; 20 × 14. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

1. L. 1 — 32. الصحائف القدسية ili (kako ovdje stoji) كتاب حديث القدسى

Knjiga hadisa qudisiyye od nepoznatog pisca. Sadrži 41 hadis, od kojih je valjda prvobitno svakom dat list (ṣaḥīfa), pa se navode pod imenom i po broju sahifa, a dati su u obliku propovijedi.

Kairo, I, 130.

Početak:

الصحيفة الاولى يقول الله تبارك و تعالى عز و جل عجبت لمن ايقن بالموت كيف يفرح

Većina ovih hadisa su apokrifni.

Nasḫ prost.

2. L. 32 — 63. رسالة فضائل شهر رجب و شعبان و رمضان و يوم عاشوراء

Risala o značaju i vrijednosti mjeseci: redžeba, ša'bana, ramazana i desetog dana muharema od nepoznatog pisca.

Početak: الحمد لله رب العالمين و الصلاة على محمد و آله اجمعين

3. L. 63 — 70. وصية الامام الاعظم ابى حنيفة

Oporuka Abū Hanife, umro 150/767. Tu se uglavnom izlaže sunijsko učenje.

Brock. S. I, 287.

Početak:

اعلموا اصحابى و اخوانى وفقكم الله تعالى ان مذهب اهل السنة و الجماعة على اثنى عشر نوعا

4. L. 71 — 106. وصية النبى عليه السلام لامير المؤمنين على بن ابى طالب

Oporuka Božijeg poslanika Muhameda četvrtom halifi Aliji. (Ova oporuka nije pouzdanog porijekla).

Kairo I, 161. ربه الرؤف

Početak: يا على انت منى بمنزلة هارون من موسى غير انه لانبى بعدى

Na kraju je bilješka:

وقع الفراغ من كتابة هذا الكتاب بعون الملك الوهاب على يدى العبد الضعيف النحيف الراجى رحمة وجه ربه الرؤف وغفرانه خسرو بن فرهاد فى اواسط ربيع الآخر سنة خمس و تسعين و تسعمائة

5. L. 106 — 117. مناجات موسى عليه السلام

Molitva Božijeg poslanika Mūsā-a (Mojsija) i njegov razgovor s Bogom — na arapskom jeziku, od nepoznatog pisca.

Kairo I, 363.

Početak poslije besmele:

قال الله تعالى و لما جاء موسى لميقاتنا وكلمه ربه الآية قال كعب الاحبار

6. L. 117 — 120. رسالة طبقات فقهاء

Kratka risala o kategorijama pravnika (v. br. 399,[7]).

Brock. II, 453,[123].

Početak: اعلم ان الفقهاء على سبع طبقات . . .

7. 120 — 121[b]. وصية رسول الله عليه السلام لابنته فاطمة

Oporuka Božijeg poslanika Muhameda svojoj kćeri Fatimi, na arapskom jeziku.

Početak:

قال سلمان الفارسى رضى الله عنه دخلت مع النبى عليه الصلاة و السلام على فاطمة ابنته

8. L. 121[b] — 127. وصية النبى عليه السلام فاطمة

Oporuka Božijeg poslanika kćeri Fatimi na turskom jeziku. Verzija ove oporuke različita je od prethodne oporuke.

Početak:

بركون فاطمة حضرت رسوله ايتدى يا بابا بكا خير وير عورتلرك ادار اوزرينه حقى نه قدردر

Cijelu zbirku prepisao je isti prepisivač, koji se nije potpisao. Istina, na jednom mjestu (pod t. 4) nalazi se zapis iz koga bi se moglo razumjeti da je to Ḫusraw b. Farhad, 995/1586. Međutim, to će biti datum nekog starijeg rukopisa, iz koga je ovaj prepisan.

Iz nekoliko zapisa vidi se da je ovaj rukopis uvakufio Zulfikar-aga b. Muhamed Spahizade iz sela Čumel kod Ljubinja u Hercegovini, (sada Čumeljaci) i predao ga mutevelijí Halil b. Salihu Stočaninu. Poslije je došao u posjed kadije Mustafa-Ediba b. Ibrahima, zvanog Kučukzade iz Sarajeva, koji je bio kadija u Bijeljini prije 1214/1799.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

579. موضوعات ملا على القارى 778.

Zbirka apokrifnih hadisa. Napisao Molla 'Alī al-Qārī (v. br. 2,[2]). Rukopis je nepotpun u početku i na kraju.

L. 79; 21 × 15. Ta'līq. Naslovi mjestimično izostavljeni. Papir bijel, tanak, listovi s početka oštećeni vlagom, povez polukožni.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

580. 1682.

L. 111; 21 × 14. Ta'līq. Papir bijel, čvrst, povez kožni.

1. L. 1 — 84ª. ISTO
Na l. 1ª lijepo pisan naslov, a ispod toga kasnije stavljen sadržaj ove zbirke.

2. L. 84ᵇ — 88. موضوعات الصغانى
Risala o apokrifnim hadisima, napisao as-Ṣagānī (v. br. 120,⁵).

3. L. 89 — 111. الناسخ و المنسوخ للاسفرائنى
Risala o derogaciji u Qur'ānu. Napisao kadija Abu 'Ubaidullah Muḥammad b. 'Abdullāh b. 'Ali al-Isfarainī, kako je navedeno u ovom rukopisu (v. br. 166,¹).

Cijelu zbirku prepisao Abdullah Kantamīrī, što se vidi po njegovom rukopisu iako se nije potpisao.

Iz Kantamirine biblioteke.

581. ISTO kao br. 579 2308.

L. 96; 20,5 × 14. Nasḫ sa nešto ta'līqa. Prve dvije stranice obrubljene sa pet tankih crnih i dvije široke zlatne linije. U vrhu prve stranice lijep unvan u živim bojama. Ostale stranice obrubljene jednom crvenom linijom. Papir bijel, poneki list žućkast, povez kožni, očuvan, sa otiskom pozlaćenih ornamenata na koricama.

Prepisao Yūsuf al-Uskūbī (Skopljak, Makedonija) 1151/1738:

تم موضوعات على القارى ... على يد اضعف العباد يوسف الاسكوبى فى سلخ رجب المرجب لسنة احدى و خمسين و مائة و الف

Uvakufio Ibrahim Zafranija.

582. 3325.

L. 105; 21 × 15. Ta'līq. Papir bijel, čvrst, povez papirni, nov.

1. L. 1 — 79. ISTO
Na početku su kratke pouke u vidu poslovica na arapskom i perzijskom jeziku, te zapis nekadašnjeg vlasnika u kom se on potpisuje Ḫalīl Bosnevī (Bošnjak), pisar u Beogradskom sudu.

(من ممتلكات الفقير الى ربه بوسنوى خليل الكاتب بمحكمة بلغراد حالا)

Ispod toga je njegov pečat sa datumom 1157/1744.

U vrhu prve stranice kao i na rubu nekih listova crvenim mastilom pisan zapis da je rukopis uvakufio spomenuti vlasnik H. Ḫalīl-efendi iz Gračanice: وقف الشيخ الحاج خليل افندى الغراداچانيچهوى

2. L. 80 — 84. موضوعات الصغانى, v. br. 120,⁵.

3. L. 85 — 105. الناسخ و المنسوخ, v. br. 580³.

Cijelu zbirku prepisao vlasnik i vakif Ḫalīl-efendī, što se vidi po rukopisu.

583. (اخبار الشهاب) هزار حديث شريف 1349.

Zbirka od hiljadu hadisa sa prevodom i kratkim tumačem na perzijskom jeziku, od nepoznatog sabirača i prevodioca. Gornji naslov nalazi se na rukopisu (l. 1ª). Vjerovatno ga je stavio prepisivač, a možda i neko drugi kasnije. Međutim, na kraju djela, u zapisu koji je napisan prepisivačevom rukom na arapskom jeziku — ovo se djelo naziva *Aḫbār aš-Šihāb*, ali pod tim nazivom nije poznata nijedna zbirka hadisa, nego postoji zbirka *Šihāb al-aḫbār* (v. ovdje br. 114² i 448,¹). Možda je prepisivač mislio da je ovo ta zbirka, pa je pogrešno stavio njeno ime. Ovo je, međutim, neka druga zbirka.

Djelo je dovršeno 1044/1634, kako se to vidi iz ovoga zapisa na kraju:

تم كتاب اخبار الشهاب ؟ بعون الله و توفيقه فى يوم الخميس من اواخر ذى الحجة سنة اربع و اربعين و الف

Početak poslije besmele:

الحديث: السلام قبل الكلام

سلام پيش از سخن كفتن بايد ازانكه سلام امان داد نست از بدى تا ز بدى امان ندهد بسلام با وى خطاب نبايد كرد.

L. 136; 20 × 13. Tekst hadisa pisan je krupnim nasḫom crvenim mastilom, a prevod ta'līqom crnim mastilom. Papir žućkast, listovi prosuti, povez polukožni, oštećen, rastavljen od listova.

Prepisao Muḥammad Samiyy, derviš mevlevijskog reda, godine 1045/1635, kako se to vidi iz zapisa na perzijskom jeziku, koji je napisan odvojeno na posljednjoj stranici, i to, po svoj prilici, rukopisom nekog drugog lica, a ne prepisivačevom rukom.

تاريخ تنسيخ اين كتاب مستطاب بخط درويش محمد سمى المولوى . . . اول اوله

يازديرانه يازانه اوله معين و مغيث سمى بو تاريخى دير يازله تم الحديث سنة ١٠٤٥

Uvakufio Salim Muftić.

584. رشحات النصيح فى شرح الحديث الصحيح 2403.

Muḥammad b. Maḥmūd b. Šaiḫ Aḥmad je 1097/1685. godine napisao komentar hadisu الدين النصيحة (Vjera je iskrenost), a zatim je pod gornjim naslovom napisao tumač tom komentaru. Naslov je naveden u uvodu rukopisa.

Brock. II, 430.

Početak:

بحمد الله و منه استرفد و بحسن توفيقه و عونه استنجد و من فضله استمنح و استمد

L. 218; 20 × 13. Ta'līq. Papir bijel, povez kožni, oštećen.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

585. 2539.

L. 47; 20,7 × 13,3. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 9. (لباب الاحاديث) - (كتاب) اللباب

Kratka zbirka hadisa od nepoznatog sabirača, koji je slabo poznavao arapski jezik, a još slabije hadis, jer je naveo neke nesigurne. pa i apokrifne hadise. Zbirka je razdijeljena na 40 glava (bāb) od kojih svaka sadrži po deset hadisa. Hadisi govore, uglavnom, o vrijednosti (fadiletu) pojedinih vjerskih propisa i osudi raznih grijeha.

Kairo I, 142.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلوة على رسوله محمد و آله و صحبه اجمعين اما بعد فان اضعف عباد الله و احقر خلقه اصلحه الله تعالى يقول انى اردت ان اجمع كتابا من الاحاديث النبوية . . . و سميت كتاب اللباب

Ta'līq sa nešto nasḫa. Glave pisane crvenim, a početak svakog hadisa podvučen crvenom i crnom crticom.

2. L. 10 — 38. زبدة الامثال لوقوعها عمدة الاقوال

Zbirka poslovica. Sabrao Mustafa b. Ibrāhīm al-Hanafī iz Galipolja, umro 1024/1615. U uvodu pisac navodi djela kojima se služio pri izradi ove zbirke. Djelo je posvećeno sultanu Muratu III.

Brock II, 423.

Početak:

الحمد لله الذى زين عباده بالالفاظ و الاقوال و فضلهم بما علمهم من بدايع الحكم و لطايف الامثال

Zbirka je razdijeljena na 20 glava (bāb).

Nasḫ-ta'līq sitan. Početak svake poslovice podvučen crvenom crticom.

Slijedeća četiri lista neispisana.

3. L. 39 — 47. (قطعة من بستان العارفين)

Izvadak iz djela *Bustān al-'ārifīn* od Abū Laiṯ as-Samarqandī, umro 375/985, a prema nekima 373, 383 ili 393. (Brock. S. I, 348,[8]).

Ta'līq. Sadrži samo poglavlje o nauci (باب طلب العلم) u izvodu.

Prepisao cijelu zbirku neki Aḥmad b. Muṣṭafa (احمد بن مصطفى) 1154/1741.

Iz biblioteke Muhamed Enveri Kadića.

586. اربعون حديثا للعصفورى 1242.

Zbirka 40 hadisa koju je sabrao Muḥammad b. Abū Bakr al-'Usfūrī (v. br. 149,[6]).

L. 47; 19,5 × 13,9. Nasḫ prost. Papir bijel, povez poluplatneni.

Na prvoj stranici sadržaj po hadisima, a na posljednjoj po temama.

Rukopis je iz XIX stoljeća.

587. 3978.

L. 87; 20,5 × 14,5. Nasḫ. Papir bijel, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 37. ISTO

Prva četiri lista ispunjena su raznim zapisima na turskom i arapskom jeziku. Na prvom listu nekoliko ličnih pečata nekadašnjih vlasnika.

2. L. 38 — 43. مجموعة احاديث فى احوال يوم القيامة

Zbirka hadisa o sudnjem danu i zagrobnom životu od nepoznatog pisca.

Početak:

روى عن عبدالله بن عباس رضى الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه و سلم صلى صلوة الصبح و اسند ظهره الى المحراب و اقبل علينا بوجهه كالقمر ليلة البدر فقال ايها الناس

Na l. 43 — 48. nalazi se zbirka raznih hadisa sabranih za vazove (مجموعة احاديث فى المواعظ). Među tim hadisima ima apokrifnih i nepouzdanih.

3. L. 49 — 51. اربعون حديثا

Zbirka 40 hadisa od nepoznatog sabirača. Vjerodostojnost mnogih hadisa je nepouzdana.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على خير المرسلين محمد و آله اجمعين قال رسول الله صلعم ينادى مناد(ى) من تحت العرش

Na l. 52 — 56. nalazi se kratka zbirka hadisa sabranih za popularne propovijedi.

4. L. 56 — 58. وصية الامام الاعظم ابى حنيفة

Oporuka Abū Hanīfē (v. br. 578,[3]), sa komentarima po rubovima listova.

5. L. 59 — 87. منية الواعظين و غنية المتعظين

Kratka zbirka propovijedi, nepotpuna na kraju. Napisao 'Abdulḥamīd b. 'Abdurraḥmān al-Angūrī (al-Anqarewī). Djelo je sastavljeno početkom džumadal-ula 763/1362.

Brock. S. II, 313; ḪḪ II, 1887.

Međutim, u uvodu ovog rukopisa kao datum sastava knjige upisana je godina 963/1555:

و قد فرغ من تأليفه العبد الحقير الى رحمة ربه الكريم عبد الحميد بن عبد الرحمن الانكورى فى اوائل الشهر جمادى الاولى سنة ثلاث و ستين و تسعمايه

Biće da je prepisivač pogrešno napisao ovaj datum.

Početak: الحمد لله خالق النسم

Cijelu zbirku prepisao je Ḫidr b. Ḥasan oko 966/1558, kako se to vidi iz jednog zapisa.

588. 4369.

L. 78; 21 × 15,4. Nasḫ čitak. Papir tamnobijel, povez poluplatneni.

1. L. 1 — 27. ISTO kao br. 586.

Tekst većine hadisa podvučen crvenom linijom.

2. L. 28. اللى دورت فرض

Pedeset i četiri farza u stihu na turskom jeziku. To je prevod u stihu kratke risale na arapskom jeziku od nepoznatog prevodioca.

Početak:

روايت اولدى بصريدن عليه رحمت رحمان

اولوبدر اللى دورت فرض كه هر مومنه اى جان

3. L. 29 — 72. الحصن الحصين من كلام سيد المرسلين

Zbirka molitava sabranih iz govora Božijeg poslanika. Sabrao Šamsuddīn Muḥammad b. Muḥammad Ibn al-Ğazarī, umro 833/1429.

Brock. S. II, 277,[19].

Početak:

قال الشيخ الامام العالم العلامة . . . شمس الدين محمد بن الشيخ شمس الدين محمد بن محمد الجزرى . . . اما بعد حمد الله الذى جعل الدعاء لرد القضاء . . . فان هذا الحصن الحصين من كلام سيد المرسلين

Tekst molitava podvučen crvenom linijom.

U nekim primjercima na kraju ima zapis u kojem se kaže da je pisac dao odobrenje svojoj djeci, muškoj i ženskoj, da propovijedaju drugima ovaj molitvenik.

4. L. 72 — 76. ورد بهاء الدين

Redovna molitva (vird) koja se obično moli poslije namaza. To je izvadak (prvi vird) iz zbirke dova الاوراد البهائيه koju je napisao Bahāuddīn pīr Muḥammad an-Naqšibandī, umro 791/1389 (v. kasnije br. 754).

5. L. 77 — 78. (قصيدتان)

Dvije kaṣide od kojih je jedna himna Bogu, a druga hvalospjev Božijem poslaniku Muhamedu.

Početak prve:

هربنا ربنا ممن سواكا   و شئنا عزلة عما سواكا

Početak druge:

يا سيد السادات جئتك قاصدا   ارجو رضاك و احتمى بحماكا

Cijelu zbirku prepisao nepoznati prepisivač u Sinopu (na Crnom Moru) oko 1164/1750 godine (v. na kraju pod tač. 1. i 3).

589. **2435.**

L. 36; 19,5 × 13,7. Nasḫ sa nešto ta'līqa. Papir tamnobijel, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 3. الاربعون حديثا

Zbirka četrdeset hadisa, od nepoznatog pisca. Većina su nepouzdani ili apokrifni (v. br. 587,[3]).

Na l. 4. nalazi se pouka na turskom jeziku o koristima ranog ustajanja. (سحر وقتنده اويانق اولنى)

2. L. 5 — 26. تعليم المتعلم

Napisao Burhanuddin az-Zarnūǧī (v. br. 152[2]).

3. L. 27 — 36. قصيدة فى ذكر الموت و احوال الآخرة بالتركية

Pjesma na turskom jeziku o smrti i stanju čovjeka prilikom i poslije smrti od nepoznatog pisca.

Početak:

ايشت امدى غافل انسان حالكى   موت حالكدن اولان احوالنى

Rukopis je u cijeloj zbirci isti i potiče iz XIX stoljeća.

590. **4178.**

L. 69; 20 × 16,5. Nasḫ krupan, prost, stranice obrubljene crvenom linijom. Papir tamnobijel, povez kožni, oštećen.

1. L. 1 — 8. اربعون حديثا

Četrdeset hadisa od nepoznatog pisca, većinom apokrifnih. Na rukopisu je naslov: فصل اربعين حديث.

Početak:

الحمد لله رب العالمين . . . الاول قال النبى عليه السلام اربعة جواهر بنى آدم بزيلها اربعة اشياء اما الجواهر فالعقل و الدين و الحياء و العمل الصالح

2. L. 9 — 16. الاربعون حديثا

Zbirka od 40 većinom nepouzdanih ili apokrifnih hadisa od nepoznatog sabirača.

Početak:

الحديث الاول عن ابى يونس مولى عائشة قال قال عليه السلام ايما امرأة عالت زوجها على طلب العلم كانت معى فى الجنة . الحديث الثانى

3. L. 17 — 21. الاحاديث الكنزية

Zbirka hadisa *al-Kanziya* od nepoznatog sabirača.

Početak:

يحمد الله تعالى و حسن التوفيق و الحمد لله وحده و صلى الله على سيدنا محمد و آله الطيبين الطاهرين و سلم تسليما . . . روى عن النبى ان الفقر من ثلث و عشرين شيئا الاول البول عريانا

Većina hadisa su nepouzdani ili apokrifni.

4. L. 22 — 51. رسالهٔ حمزه افندی

Poznata risala Hamza-efendije Derendelije o privrednom pravu i trgovačkom i esnafskom moralu u islamu, na turskom jeziku (v. br. 236,[4]).

5. L. 51 — 55. جواهر الاسلام

Kratak islamski katekizam (ilmihal) na turskom jeziku, sastavljen u obliku pitanja i odgovora (v. br. 144,[6]).

6. L. 56 — 59. آداب الدخول على الزوجه

Uputa na turskom jeziku o odnosu bračnih drugova.

Početak: يعنى ابتدا كردك اولق نه وجهه اوزره سنتدر بيان ايدر

7. L. 60 — 69. كتاب ابليس

Priča na turskom jeziku o razgovoru između satane i Božijeg poslanika Muhameda od nepoznatog sastavljača. Prevedeno sa arapskog. Gornji naslov nalazi se na rukopisu. Prema uvodu pak i u nekim izvorima naslov je: ابليس نصيحتى.

Rieu 232,III.

Početak:

الحمد لله على نعمائه . . . بو ابليس نصيحتى بعض كشيلره فائدهسى آز اولدوغيچون عربى دلندن تركى دلنه دوندردم

Prepisao oijeli ovaj svezak nevještom rukom Muhammad b. Omar, godine 1170/1756.

591. **3505.**

L. 115 (računajući samo ispisane); 21,8 × 16,8. Nasẖ i nasẖ-ta'līq. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

1. L. 1 — 6. ثلاثيات البخارى لمجهول

Kratak izbor hadisa Tulaṯiyāt iz Buharine zbirke od nepoznatog sabirača. To su hadisi u čijem se senedu nalaze samo tri prenosioca (rāvī) između Buharije i Božijeg poslanika Muhameda. Ovaj izbor sadrži 22 takva hadisa.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على خير خلقه و آله اجمعين

Nasẖ čitak, djelomično vokalizovan. Između redaka i na rubovima listova nalaze se bilješke koje se odnose na tumačenje teksta.

Prepisao, a također i bilješke dao i svojeručno ispisao čuveni hadiski stručnjak posljednjih vremena Muhammad b. Hasan Ibn Himmāt iz Damaska (محمد بن الحسن بن همات الدمشقى), umro 1175/1761.

U ovoj svesci nalazi se još nekoliko kratkih njegovih vlastoručnih rukopisa (autograf), kao i nekoliko vlastoručnih rukopisa drugih istaknutih učenjaka.

U jednom zapisu na rubu prve stranice prepisivač Ibn Himmat kaže da nije mogao saznati ko je sabrao ovaj *Tulaṯiyāt*, ali je saznao za sličan izbor i komentar istog od jednog misirskog učenjaka iz čijeg je komentara on uzeo ove bilješke.

لم اقف على جامع هذه الثلاثيات و وقفت على جمع آخر لمحدث مصر احمد بن العجمى شكر الله مسعاه و جعل الجنة مثواه و صدر هذه الاحاديث بحديث انما الاعمال بالنيات بسند البخارى و اوقع عليها شرحا لطيفا و هو كما قال فى خطبة كتابه مستمد من فيض فتح البارى للحافظ ابن حجر . و جميع ما اشرت اليه فى هوامش هذه الاحاديث من الشرح فالمراد به هذا الشرح و قد اجتمعت بهذا الجامع فى عشر الثلاثين بعد المائة ايام مجاورتى و لم يتيسر لى الاخذ منه رحمه الله . ابن همات

Datum prepisa *Tulaṯiyāta* i pisanja ovih bilježaka nije spomenut. Poslije toga slijedi nekoliko praznih listova.

2. L. 7 — 9. فائدة تتعلق بغوص قدم رسول الله صلعم فى الحجر

Kratak napis o otisku Muhamedovih stopala u kamenu kad bi na nj stao. To je izvadak iz Uğhūrīnog komentara ('Alī b. Muḥammad al-Uğhūrī, umro 1066/1656) djelu u stihu o biografiji Božijeg poslanika (نظم الدرر السنية فى السير الزكية ـ او الالفية فى السير) što ga je sastavio 'Abdurraḥīm b. al-Ḥusain al 'Irāqī, umro 806/1404. (من شرح الاجهورى على الفية السيرة للحافظ العراقى).

3. L. 10 — 12. قصيدة بانت سعاد

Pjesma u slavu Muhameda od Ka'b b. Zuhaira, umro 26/645.
Brock. I, 39.
Prepisivač i datum prepisa nisu spomenuti. Slijedeća tri lista neispisana.

4. L. 13 — 16. شرح دعاء ختم صحيح البخارى

Komentar dove, koja se uči po završenom čitanju Buharine zbirke, od gore spomenutog Ibn Himmata. Ovo je njegov vlastiti koncept (مسوّده) sa izbrisanim (precrtanim) riječima i rečenicama na nekim mjestima i sa ispravkama i bilješkama na rubu.

Početak:

الحمد لله الذى صدق وعده و نصر عبده و اعز جنده و هزم الاحزاب وحده اما بعد فلما كان الدعاء خالص العبادة و ملجأ لاهل السعادة انتدب كثير من السلف و الخلف الى جمع ادعية يدعى بها فى بعض الاوقات و يُستجلب ببركتها قضاء الحاجات

Tekst dove pisan crvenim mastilom, a komentar crnim.
Na kraju ima zapis u kojem se kaže da je ovaj koncept završen 1163/1749:

تم هذا الشرح بعون الله و توفيقه عشية يوم الاثنين العاشر من رجب الفرد من شهور سنة ثلاث و ستين و ماية و الف

5. L. 17 — 22. الاسعاد فيما لكتب السبعة من الاسناد

Senedi Muhamed b. Himmata od sedam istaknutih zbirki hadisa, (njegov sebet — ثبت), pisano njegovom rukom. To su senedi šest poznatih zbirki (al-kutubu as-sitta) i Malikovog Muwaṭṭa.

Početak:

الحمد لله الذى رفع لاهل الحديث منارا. و وضع لهم القبول فكانوا اطول الناس اعمارا

Na kraju ima zapis sa potpisom pisca, Ibn Himmata, bez datuma: و انا الفقير اليه تعالى محمد بن همات الحنفى

6. L. 23 — 60. الفية العراقى

Teorija hadisa u stihu (v. br. 383).
Nasḫ krupan, vokalizovan. Naslovi pisani crvenim.
Prepisivač i datum nisu spomenuti, ali možda je i ovo rukopis Ibn Himmata.

7. L. 61 — 63a. الروض النضر فيما قيل فى الخضر

Kratka risala o hazreti Hidru od Ibn Himmata.

Početak: الحمد لله حق حمده و الصلاة على خير نبى و تابعيه من بعده

8. L. 63b. القول السديد فى جوازالتقليد

Kratka rasprava o taklidu (postupak u vjerskim pitanjima prema riječima nekog učena čovjeka, bez vlastitog poznavanja tih pitanja), od Muḥammad b. Himmata.

Početak: الحمد لله الذى جعل لنا من كل ضيق فرجا و من كل هم مخرجا

Nasḫ sitan, pisan rukom pisca. Ovo je koncept (tesvid) sa ispravkama i bilješkama na rubu. U jednoj takvoj bilješci kaže se da je koncept završen 1155. godine.

9. L. 64 — 74. نبذة فى فضل ليلة النصف من شعبان

Risala o važnosti petnaeste noći šabana za pobožnost i molitvu. Napisao Abu 'l-Ḥasan Muḥammad b. 'Abdurraḥmān al-Bakrī, umro 952/1545.
Brock. II, 334;17.

Početak: الحمد لله رب العالمين و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له

Neke riječi pisane su crvenim.

10. L. 75 — 86. القرب فى فضل (محبة) العرب

Risala o prednosti Arapa sa vjerskog gledišta od hafiza 'Irāqije, umro 806/1403. Risala je razdijeljena u 20 tačaka.
Kairo I, 137.

Početak: الحمد لله الذى فضل العرب ببعثة نبيهم سيد البشر نبيا

11. L. 87. (جعل ثواب عمله لغيره)

Kratak napis o tome da je dopušteno pokloniti sevab od svake pobožnosti drugom čovjeku.
To je kratak izvod iz fikhskih djela bez oznake pisca, prepisivača i datuma.

Početak:

اعلم ان مذهب اهل السنة و الجماعة ان للانسان ان يجعل ثواب عمله لغيره

12. L. 88 — 90. رسالة فى حفظ القرآن و كتابته و تعليمه

Risala o memoriranju, prepisivanju i predavanju Qur'āna.

Početak:

الحمد لله الذى فتح على عباده بفاتحة الكتاب و ختم هذا الدين القويم باليوم اكملت لكم دينكم و هو الكريم الوهاب

13. L. 91 — 93. رسالة فى النوافل المستحبة

Risala o namazima koje je lijepo klanjati (nafile).

Početak: بسمله اما بعد فاعلم ان من النوافل المستحبة ركعتا الشكر

Sudeći po rukopisu i stilu može se reći da su radovi pod tač. 11 — 13. sastav i autograf Ibn Himmata.

14. L. 94 — 97. رسالة فى الولاء

Risala na turskom jeziku o nasljeđivanju oslobođenog roba od njegova bivšeg gospodara, od Ganizade-efendije. Tu se pobija rješenje (fetva) šejhul-islama Jahja-efendije o tom pitanju.

Gornji naslov nalazi se na naslovnoj stranici, a na prvoj stranici naslov je:

مرحوم غنى زاده افندى شيخ الاسلام يحيى افنديك ولا فتواسنى تزييف ايتديكى مقالـه سيدر

Početak:

دولتلو شيخ الاسلام حضرتارينه معروض فقير بودركه ولا مسئله سنده

Naslovi iz fikhskih djela na arapskom jeziku podvučeni crvenom linijom.

Prepisivač i datum nisu spomenuti.

15. L. 98 — 99. رسالة فى طبقات الفقهاء

Risala o kategorijama šeriatskih pravnika od Ibn Kemal-paše (v. br. 578,[6]).

Rukopis pod tač. 14 — 15 je isti i potiče iz XVIII stoljeća.

16. L. 100 — 106. اجازة الشيخ محمد البديرى الدمياطى لتلميذه ابن همات

Diploma Šaiḫ Muḥammad al-Budairī Dimyāṭīje svome učeniku Ibn Himmātu da može predavati izvjesne zbirke hadisa.

Nasḫ, pisan vlastitom rukom učitelja Budejrije.

Početak:

الحمد لله الذى ميز العلماء العاملين من بين العالمين بالفضل المبين و رفع درجاتهم فى اعلى عليين و جعلهم ورثة للمرسلين

Na kraju se nalazi bilješka spomenutog učitelja sa njegovim potpisom i datumom 10. ramazan 1134/1721. koji je ovdje izražen na poseban način (u obliku zagonetke):

قال ذلك بفمه و رقمه بقلمه فقير عفو ربه و اسير وصمة ذنبه محمد بن محمد بن محمد بن احمد البديرى ثم الدمياطى الشافعى الاشعرى الشاذلى النقشبندى غفر الله تعالى ذنوبه و ملا من العلم ذنوبه مورخا فى عشر التاسع الرابع من الرابع من الثانى عشر من هجرة سيد البشر عليه الصلاة و السلام ما توالت البشر اى سنة اربع و ثلاثين و ماية و الف

Datum je protumačio sam Ibn Himmat vlastoručnim bilješkama.

17. L. 107 — 109[a]. اجازة تاج الدين القلعى المكى لابن همات

بخط ابن همات و فى آخرها خط تاج الدين القلعى

Idžazet Tāğuddīna Qala'ije, učenjaka, imama i muftije Meke Ibn Himmātu, pisano rukom Ibn Himmata. Na kraju je vlastoručna bilješka učitelja Tadžudina s potpisom.

Početak:

الحمد لله الذى رفع لاهل العلم قدرا و جعل لهم الشرف نسبا و صهرا

Na kraju je datum ovog Idžazeta 1132/1719. Ispod toga je zapis učitelja kojim vlastoručno potvrđuje i potpisuje gornju diplomu:

الحمد لله مستحقه ما نسب الى بباطنه صحيح نمقه الفقير المعترف بالتقصير محمد تاج الدين بن عبد المحسن الشهير بالقلعى و صلى الله على سيدنا محمد و آله و صحبه و سلم

18. L. 109[b] — 113. اوائل كتب الحديث ـ اوائل القلعى

Kratka zbirka po nekoliko prvih hadisa iz raznih velikih zbirki, od spomenutog Qala'ije. Nepotpuna na kraju.

Brock. S. II, 522.

Početak:

قال الامام الحافظ الحجة امير المؤمنين فى الحديث ابو عبد الله محمد بن اسماعيل البخارى الجعفى مولاهم بسمله باب كيف كان بدء الوحى الى رسول الله صلى الله عليه و سلم

Ta'līq, pisan rukom Ibn Himmāta. Naslovi pisani krupnim.

19. L. 114. الاجازة

Vlastoručna diploma (idžazet) Ibn Himmata za predavanje šest hadiskih zbirki, izdata nekom njegovom učeniku. Početak nedostaje.

Na kraju se nalazi bilješka bez datuma:

و هذا آخر الكتب الستة الشهيرة عند المحدثين التلقاة على هذا الترتيب لدى المحصلين والله سبحانه و تعالى ينفع بها المجاز المذكور و ارجو ان لا ينسانى و والدى و اولادى من الدعاء الموفور ضاعف الله لى و له الأجور و الحمد لله على كل حال قاله بفمه و رقمه بقلمه محمد بن همات الحنفى خادم الحديث النبوى

20. L. 115. (صورة الاجازة لرواية دلائل الخيرات)

Vlastoručni koncept odobrenja Muhamed b. Himmāta za predavanje djela *Dalāil al-ḫairāt*.

Početak poslije besmele:

حمدا لمن نوّر وجوه المصلين على نبيه المصطفى و عمر قلوبهم بالصلاة على صفيه افضل كل مقتفى

Završetak glasi:

قاله بفمه و رقمه بقلمه فقير رحمة ربه و اسير و صمة ذنبه محمد بن الحسن الشهير بابن همات الدمشقى الحنفى عامله الله و والديه بلطفه الخفى و الحمد لله على الانعام و على نبيه التحية و السلام

592. 4253.

L. 65; 21 × 16. Nasḫ i nasḫ-ta'līq. Papir tamnobijel, povez kožni, oštećen.

1. L. 1—4. (عدة احاديث)

Nekoliko kratkih hadisa. Sabrao Ibrahīm Naẓīr Gulšanī, umro 1188/1774. Svaki hadis je izrečen u sroku.

Početak: قال سيد الانام عليه الصلاة و السلام السلام قبل الكلام

Nasḫ, lijep, vokalizovan. Na kraju ima zapis u kome je naveden autor, ali bez potpisa prepisivača.

2. L. 7—9. قواعد الاعلالات و غيرها من القواعد الصرفية

Pravila o oblicima riječi i drugom iz arapske gramatike na turskom jeziku od nepoznatog sabirača.

Početak: واو حرف علة اولوب متحرك اولسه

3. L. 12—23. ترجمهٔ عوامل

Turski prevod Bergivinog *Avamila* (v. br. 143,[7]) od nepoznatog prevodioca.

Početak: بسملهدن حمدلدن صلاتدن فراغم زمان بعدنده

4. L. 24—47. سبحهٔ صبيان

Arapsko-tursko-perzijski rječnik u stihu. Napisao Abū 'l-Faḍl Muḥammad b. Ahmad ar-Rumi, rodom iz Bosne. Ko je taj Bošnjak, do sada nije poznato. Možda je to naš književnik i pjesnik, koji je pisao na turskom jeziku, zvani Nerkesi (umro 1044/1634). Djelo obrađuje većinom riječi Qur'āna i mnogo se upotrebljavalo među učenicima turskih medresa.

Flügel (I, 120) kaže da mu je autor nepoznat, a ḤḪ (II, 975) i Kairo (F. al-kutub at-turkiya, 93) ne navode mu autora. Međutim, u komentaru ovom rječniku هدية الاخوان فى شرح سبحة الصبيان od Mehmeda Nağība (Istanbul, Maṭba'a sulṭān 'Abdulmağīd-ḫān 1256/1840, str. 22) kaže se da je autor kako je gore rečeno.

(ايمدى بو منظومى بو عبد ضعيف . . . و عبددن مراد ناظم مرحومك كنديلريدر كه اسم شريفلرى محمد و كنيهسى ابو الفضل محمد بن احمد الرومى اولديغى . . . و بو فى الاصل بو سنه ويلر)

Na jednom rukopisnom primjerku pak koji se nalazi u Orijentalnoj zbirci Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu (br. 330) zabilježeno je da je napisao neki Mufettiš el-Bosnevi

(الفه المرحوم الشهير بمفتش البوسنوى تجاوز الله عن فرطاته)

Pisac u oduljem uvodu kaže da je radio po uzoru Ibn Firište (umro 797/1395).

Početak uvoda:

نام خدا ذكر ايدهلم ابتدا منزل مقصوده اودر رهنما

Početak rječnika:

الله تكرى بر اسمى رحمان قدوس ادى بر نعت سبحان

Djelo je dovršeno 1033/1623, kako je to označeno u uvodu kronogramom نظم جلى . Ranije je bilo poznato pod naslovom المحموديه, kako to navodi Kairo (F. k. t., n. m.) i spomenuti komentar (str. 25). Flügel (I, 116) pak kaže da je pod tim naslovom poznat rječnik Ibn Firište.

5. L. 48 — 65. جواهر الكلمات

Arapsko-turski rječnik u stihu od nepoznatog pisca. Rađeno po uzoru Ibn Firište i Šahidina rječnika.

Flügel I, 121.

Rieu (137) kaže da mu je pisac neki pjesnik pod nadimkom Šamsī.

Početak: حمد بى حد اكا كه ذات احد صفتى لم يلد و لم يولد

Prepisao cijelu zbirku izuzev pod tač. 1 'Alī b. Sulaimān 1184/1771, u Vidinu (Bugarska).

U zbirci poslije tač. 1 i 2 nalaze se pa dva neispisana lista.

593. كنز العرفان 4134.

Zbirka 1001 hadisa sa prevodom na turski jezik. Napisao neki Muḥammad As'ad-efendi u doba sultana Abdulhamīda II (1876—1909). Nekoliko lica pod ovim imenom zauzimalo je položaj šejhul-islama.

L. 88; 21,5 × 16. Riq'ā. Tekst hadisa vokalizovan crvenim mastilom. Hadisi su označeni rednim brojevima koji su pisani crvenim u navodnicima. Na kraju hadisa navode se izvori u zagradi kraticom. Ispod pojedinih hadisa dat je prevod na turskom jeziku. Zbirka je razdijeljena na poglavlja. Papir obični sa linijama, bijel. Povez s neke druge knjige, platneni, rastavljen od listova.

Prepisao Maḥmūd Ǧamāl b. Mustafa Udžvarlić iz Dervente, šabana 1319/1901, kako stoji u zapisu na kraju:

كتبه الحقير بوسنه در بندلى اوجوارلى زاده محمود جمال بن مصطفى ... فى ليلة الثانى من شهر شعبان فى سنة تسعة عشر و ثلاث مائة و الف

594. 921.

L. 31; 23 × 16. Nasḫ. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

1. L. 1 — 10. (هذا كتاب) احاديث قدسيه

Zbirka kudsī-hadisa od nepoznatog sabirača.

Početak:

يقول الله تعالى شهدت نفسى لنفسى ان لا اله الا انا وحدى لا شريك لى

Mnogi hadisi ove vrste nisu vjerodostojni i često se pričaju preko Ka'b al-Aḥbāra.

2. L. 11 — 16. موعظه

Propovijed na turskom jeziku od nepoznatog autora.

Početak: الحمد لله الذى جعل العلماء ورثة الانبياء

3. L. 17 — 21. لغت انشا

Kratak rječnik arapskih i nekih perzijskih riječi prevedenih na turski, od nepoznatog pisca. Turski prevod pisan crvenim mastilom između redaka, sitno. Služi naročito za dopisivanje.

Flügel I, 114.

Početak: عزتلو سعادتلو مكرمتلو پدر اولولنمش مقبولنمش اياوكلو بابا

Riječi su stavljene bez određenog reda i principa, a ima ih oko 450.

4. L. 22 — 31. تحفة الهاديه - (لغت دانستن)

Kratak perzijsko-turski rječnik. Napisao Muḥammad b. al-Hāğ Ilyās.

Rieu, 141.

Flügel (I, 145) pogrešno kaže da je pisac nepoznat.

Gornji drugi naslov je na rukopisu i pod tim naslovom rječnik je obično popularno poznat, a dat je prema prvoj riječi u njemu. Po Rieu (n. m.) i prema uvodu pravi naslov je: تحفة الهادية

Ovaj primjerak je bez uvoda.

Početak djela je:

الحمد لله العلى القوى الجبار ... اما بعد چنين ميكويد احوج الناس محمد بن الحاج الياس ... و اورا تحفة الهاديه نام

(v. rukopisni primjerak u ovoj biblioteci pod br. inv. 4107).

Početak ovog primjerka:

دانستن شناختن آموختن خواندن

بلمك اكلمك اوكرنمك اوقومق

Turski prevod pisan sitno, crvenim mastilom ispod perzijskog teksta.

Prepisao cijelu zbirku Muḥammad b. Muhammad imam od Doboja »iz područja Tešnja«, 1263/1846.

595 — 596. شرح تيسير الوصول **203, 164.**

الى جامع الاصول للشيخ محمد الخانجى البوسنوى

Komentar zbirci hadisa *Taisīr al-wuṣūl ilā Ǧāmi' al-uṣūl*. Ǧami' al-uṣūl je napisao Maǧduddīn Ibn al-Aṯīr, umro 606/1209, a preradio 'Abdurrahmān b. 'Alī, zv. Ibn Daiba' aš-Šaibānī, umro 944/1537. Ta prerada nosi naziv *Taisīr al-wuṣūl*. Ona je štampana. Ovaj komentar odnosi se na ovu preradu *Taisīr al-wuṣūl*, a napisao ga je H. Mehmed Handžić, umro 1944. Taj rad nije dovršen. Izradio je samo dva prva sveska.

L. 203 (I) + 66 (II); 30 × 21. Nasḫ čitak, pisan autorovom rukom. Tekst *Taisīra* pisan crvenim mastilom, a komentar crnim. Papir bijel sa širokim linijama, povez platneni.

Svezak prvi (المجلد الاول من شرح تيسير الوصول الى جامع الاصول). Sadrži tumačenje hadisa od početka zbirke do kraja šestog hadisa u poglavlju: الفصل الثالث : فيمن غيّر النبى صلى الله عليه و سلم اسمه.

Početak:

ربنا آتنا من لدنك رحمة و هيئ لنا من امرنا رشدا قال الشيخ الثقة الحافظ ابو عبد الله عبد الرحمن بن على

Svezak drugi, nastavak prethodnog. Na l. 1a je naslov: المجلد الثانى من شرح تيسير الوصول. Sadrži tumačenje od sedmog hadisa gore spomenutog poglavlja (فيمن غيّر النبى صلعم اسمه) do konca prvog hadisa u poglavlju الفصل الثالث فى بيع الثمار و الزروع.

Početak:

الحمد لله وحده و الصلاة على من لا نبى بعده و آله و صحبه اجمعين الحديث السابع و عن ابن عمر رض عنهما ان رسول الله صلى الله عليه و سلم غير

Na početku je kod oba sveska popis ashaba i drugih ravija (prenosilaca) hadisa.

Na kraju je datum, 13. šaban 1348/1930.

3) PRENOSIOCI HADISA

(RIĞĀL AL-ḤADĪṮ)

597. **2734.**

L. 120; 17,5 × 13. Papir tamnobijel i žućkast, deblji, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 24. كتاب فيه الالقاب للشيرازى

اختصار الحافظ ابى الفضل محمد بن طاهر بن على القدسى رحمه الله

Skraćena prerada Širazina djela o pripovjedačima hadisa. Abū Bakr Aḥmad b. ʻAbdurrahmān b. Aḥmad aš-Šīrāzī (umro 407/1016) napisao je djelo *Kitāb al-alqāb* o pripovjedačima hadisa. To njegovo djelo skratio je Abu 'l-Faḍl Muḥammad b. Ṭāhir b. ʻAlī al-Maqdisī, umro 507/1113 tako što je obradio samo prezimena pripovjedača bez navođenja hadisa koje oni prenose. Ovaj rukopis predstavlja to djelo. Prezimena *(alqāb)* koja se obrađuju poredana su abecednim redom. Rukopis je na kraju nepotpun. Posljednje prezime u njemu je شَقِرَه.

Gornji naslov, koji je pisan rukom prepisivača, nalazi se na rukopisu (v. l. 1ª). Osnovno djelo (كتاب الالقاب) navodi ḪḪ (I, 157; II, 1397), dok ovo skraćeno izdanje (اختصار) ne navodi ni on ni drugi nama pristupačni izvori. Na rubu pored naslova nalazi se bilješka, pisana također rukom prepisivača:

و المكتوب فى الحواشى و لا تصحيح عليه هو من الالقاب الكبرى

Početak poslije besmele:

قال الشيخ الامام العالم الحافظ ابو الفضل محمد بن طاهر المقدسى رحمه الله تعالى
الحمد لله وحده و صلواته على سيدنا محمد رسوله و عبده و آله و صحبه اما بعد فانى رأيت

كتابا لابى بكر احمد بن عبد الرحمن بن احمد الشيرازى رحمه الله فى القاب المحدثين لا يستغنى المحدث عن كونه عنده و لم اجد من يرويه فاقتصرت منه على ذكر الاسماء دون ايراد احاديثهم و حكاياتهم اذ كان ذلك هو المقصود من هذا الكتاب

Nasḫ, stari arapski, djelomično vokalizovan. Naslovi i prezimena, koja se obrađuju, pisana krupnim pismom crvenim mastilom.

Prepisivač i datum prepisa nepoznati, ali je rukopis dosta starog porijekla vjerovatno iz XV stoljeća.

2. L. 25 — 31. (قطعة من كتاب فى اللغة)

Fragment nekog rječnika arapskog jezika. Na prvoj stranici je samo završetak nekog rječnika, a ispod toga naslov napisan crvenim mastilom: كتاب الظاء. Sabrao i sastavio Ḫalaf b. Ṭāhir b. Ismāʻīl an-Naḥwī: مما عنى بجمعه و تأليفه خلف بن طاهر بن اسمعيل النحوى. To je kratko tumačenje riječi poredanih abecednim redom od slova ظ (الظاء) do kraja abecede.

Početak: باب الظاء مما فاء الفعل منه ظاء الظفر و النصر و ما تصرف منه

Završetak: اليقظة ضد النوم و التيقظ الانتباه و قوم ايقاظ ساهرون

Nasḫ vokalizovan. Naslovi pisani krupnije.

3. L. 32 — 82. القية العراقى فى مصطلح الحديث, v. br. 383.

Nasḫ čitak, djelomično vokalizovan.

4. L. 83 — 112. (نثر و نظم)

Zbirka lijepe proze i stihova, nepotpuna u početku od nepoznatog pjesnika i sabirača.

Na prvoj stranici ovdje nalazi se ovakav početak:

و له: العز بالله لا بالخيل و العُدَد   عند الخطوب و لا بالمال و العدد

Dalje se nalaze slijedeći sastavi:

و له ايضا: هوى فؤادى و لم يعلم به بدنى
فالجسم فى غربة و النفس فى وطن

25*

و له وكتبها الى الشيخ شمس الدين البلاطنسى جواب عقيدة ارسلها الى بلد بيروت لما بعث اليهم فنقها رجزا (؟):

اعوذ بالله اله الناس   من شرّ وسواس و من خناس

و له فى النبى صلى الله عليه و سلم مربعا:

اوقدوا فى الفؤاد احزان   و هم فى دباه سكان

و له ايضا يمدحه صلى الله عليه و سلم:

يا سائق النوق لاح البان و العلم   حثّ المطىّ فنار الشوق تضطرم

و له مديحا ايضا فى النبى صلعم:

حلت سعاد بقلب زائد الالم

و له ايضا فى الوعظ: الحمد لله العلى الذى قد اتقن الاشياء من حكمته . . . و له مديح فى حسام الدين ابن العماد الصفدى قاضى القضاة الحنفية بمدينه دمشق المحروسة و يسمى موشح الموشحات: يا دار ليلى بالسماك الاعزل . . .

Nasḫ vokalizovan.

5. L. 113 — 119. Pismo nekog Muhamad b. Tahmuša iz sela Niđe (?) Muhammadu b. Farağu iz 'Ajni Dārāa (?) godine 869/1464. i odgovor istog:

نسخة كتاب من نظم الشيخ شمس الدين ابا طحموش محمد بن طحموش من قرية نيجه الى كاتبه محمد بن فرج من عين دارا فى شهر جمادى الآخر سنة تسعة و ستين و ثمانماية و جواب ذلك من نظم كاتبه محمد بن فرج فى تاريخه المعين اولا

6. L. 119 — 120. Hvalospjev Muḥammada Ibn Hānije (umro 362/972) ḫalifi Mu'izzlidinillah.

من شعر ابى القاسم محمد بن هانى فى مديح مولانا المعزلدين الله

Početak: حتى رُفعتُ الى المعز خليفة   فعلمت ان المطاب الخلفاء

Cijelu zbirku prepisali nepoznati prepisivači u XV i XVI stoljeću.

Uvakufio Ibrahim Zafranija.

598. الاكمال فى اسماء الرجال 641.

Knjiga o biografijama ljudi koji prenose hadis. Napisao Waliyyuddīn Abū 'Abdullāh Muḥammad b. 'Abdullāh al-Ḫaṭīb at-Tibrīzī, umro 743/1342.

Brock. S. II, 262,[1].

To su, uglavnom, biografije onih pripovjedača hadisa koji su spomenuti u piščevom djelu مشكاة المصابيح. Knjiga je raspoređena na poglavlja abecednim redom i sadrži kratke sažete biografije.

Početak: اللهم بك نستعين و عليك نتوكل

L. 128; 22 × 16,5. Nasḫ. Na l. 1[a] naslov, kasnije upisan. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

Prepisao Ṣālih b. Yahyā 1200/1785, kako stoji u bilješci na kraju:

نمقه الفقير صالح بن يحيى سنة ١٢٠٠

Uvakufio Ibrahim Zafranija.

599. (كتاب) شرح النهر لشرح الزهر 3050.

Komentar versifikacije الزهر البسام o biografijama pripovjedača hadisa, oba djela od istog autora. Napisao Abū 'Abdullāh Muḥammad b. 'Abduddāim b. Mūsā al-'Asqalānī al-Birmavī, umro 831/1427. Komentar je dovršio 796/1393. Osnovno djelo الزهر البسام je prerada djela عمدة الاحكام عن سيد الانام od 'Abdulganī b. 'Abdulwāhid al-Maqdisije, umro 600/1203. Ovo djelo preradio je u stihu (urdžuze) gore spomenuti pisac Muḥammad b. 'Abduddāim. Potpun naziv ove njegove versifikacije je: الزهر البسام فيمن حوته عمدة الاحكام من الانام (Svježe cvijeće — podaci — o ljudima koji su spomenuti u djelu '*Umda al-aḥkām*).

Ovo djelo ne navode nama pristupačni izvori.

Početak versifikacije:

قال ابن عبد الدائم البرماوى   محمدٌ و هو لنفع ناوى

Kasnije je autor odlučio da tom svom radu napiše komentar i dao mu naziv سَرحُ النهر لشرح الزّهر. Naš rukopis predstavlja taj komentar.

Početak komentara je:

الحمد لله الذى رفع حديث المصطفى فكان فى الاحكام عمده و نصب لصونه من وعاه فادّاه كما استمده

L. 139; 19 × 15. Nasḫ, ponegdje vokalizovan. Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Papir tamnobijel, deblji; povez kožni.

Na l. 1ª je gornji naslov, bilješka prenesena sa originala u kojoj je sam pisac objasnio riječi i smisao toga naslova, te imena nekadašnjih starih vlasnika, među kojima i ime prepisivača sa datumom 818/1415.

Prepisao iz autografa Abu 'l-Barakāt Muḥammad Muḥammad Muḥammad al-'Irāqī, 16. zulhidže 827/1423, kako stoji u zapisu na kraju:

و كان الفراغ من كتابة هذا الشرح المبارك يوم الاربعاء سادس عشر شهر ذى الحجة الحرام خاتمة سنة سبع و عشرين و ثمانية ... و كتبه لنفسه و لمن يشاء الله بعده فقير رحمة ربه الغنى الباقى ابو البركات محمد محمد محمد العراقى و كتبته من نسخة المؤلف ابقاه الله تعالى و نفع به و بعلومه فى الدنيا و الآخرة آمين

To je, možda, datum konačne redakcije ovog prepisa, a kako se vidi iz nekih zapisa, kao i iz gornjeg datuma, on je bio i ranije dovršen.

Na rubu ove zadnje stranice nalazi se vlastoručni autorov zapis u kome on potvrđuje da je prepisivač s njim zajednički, prema njegovom autografu, sravnio ovaj prepis i da mu on odobrava predavanja toga djela. Taj zapis glasi:

الحمد لله و الصلاة و السلام على محمد و آله و صحبه و التابعين و بعد فقد قرأ على الشيخ الامام العالم العلامة المفتى (؟) صدرالدين و المدرسين ابو البركات محمد محمد بن محمد العراقى جميع هذا الكتاب قراءة بحث و تحقيق و مقابلة معى بالاصل الذى بخطى و قد اجزته ان يقرئه و يرويه عنى و جميع مايجوز لى و عنى روايته و كذا اجزت لولده محمد و بناته (؟) ذلك و ذلك فى مجالس اخرها العشرون من جمادى الاولى سنة ثلاثين و ثمانماية قال ذلك و كتبه محمد البرماوى الشافعى عفا الله عنه و السلام

Uvakufio Salim Muftić.

600. مشيخة ابي المعالى يحيي بن فضل الله بن محلى بن دعجان القرشى العدوى العمرى 1796.

Mašīḫat — Biografije učiteljâ u hadisu Abū 'l-Ma'ālī Yaḥyā b. Faḍlullāh b. Muḥalla b. Da'ğān al-Qurešī al-'Adevī al-'Umerī-je.

Ovakve zbirke učitelja — mešihat — razvile su se kao posebna grana u hadiskoj literaturi. To su obično kratke biografije učitelja nekog kasnijeg učenjaka sa po kojim hadisom koji je ovaj od njih čuo. Takav mešihat ne mora napisati učenjak prema kome je zbirka poznata. To može učiniti koji njegov učenik ili poštovalac. Tako je i ovaj mešiḫat sastavio i sredio abecednim redom (خرجها) Šihābuddīn Abū 'l-Ḥusain Aḥmad b. Aibak (ايبك) b. 'Abdullāh al-Ḥusāmī Ibn Dimyaṭī, umro polovinom VIII/XIV stoljeća.

Djelo je nepotpuno s početka.

L. 164; 21 × 15,5. Nasḫ stari, arapski, lijep, vokalizovan, naročito na težim mjestima. Naslov na rubu prve stranice stavljen kasnije. Papir tamnobijel, deblji; povez kožni, oštećen.

Na kraju se nalazi popis imena pojedinih grupa učenika, odnosno učenjaka koji su ovo djelo slušali od autora ili drugog stručnjaka koji je imao odobrenje (idžazet) da ga predaje. Grupu ili kolo slušalaca čine svi oni koji su djelo slušali prilikom jednog čitanja, jedne godine (سماعات ili اطباق). Prvi takav popis je iz godine 734/1333; drugi iz 735/1334; treći iz 781/1379; četvrti iz 797/1394. (ovaj je pisan rukom Ibn Ḥağara al-'Asqalani); peti je iz 798/1395; šesti iz 836/1432. Svako čitanje bilo je u Kairu.

Prepisivač ovog primjerka, vješti kaligraf, nije se potpisao, ukoliko to nije sam autor Aḥmad b. Aybak. Na kraju samog rukopisa, na rubu, nalazi se njegov potpis.

Iz Kantamirine biblioteke.

601. مزيل الاشتباه فى اسماء الصحابة 3013.

Knjiga o imenima ashaba. Napisao 'Abdulkarīm b. Waliyuddīn b. Yūsuf b. Waliyuddīn. Djelo je dovršeno 1057/1647. Imena koja se obrađuju raspoređena su abecednim redom (uzimajući u obzir najpoznatiji naziv kao »Abu Bakr«) i objašnjena dosta kratko. Pisac je umro oko 1100/1688.

Ismā'īl-paša, *Ḏail* II, 471; Brock. S. II, 640.

Početak je:

حمدا لك يا من له الهداية اهدنا الصراط المستقيم واغفر لنا ذنوبنا انك انت الغفور الرحيم ... اما بعد فيقول الفقير ... ابن ولى الدين يوسف بن ولى الدين

Na završetku djela pisac kaže:

يقول الجامع الكاتب الفقير الشيخ عبد الكريم بن شيخ ولى الدين بن يوسف ولى الدين عفا عنهم الرب المعين هذا آخر مزيل الاشتباه فى اسماء الصحابه ... و قد يسر الله اتمامه وقت العصر فى يوم الحادى و العشرين من شوال المكرم سنة سبع و خمسين والف

Prema tome, pisac djela je kako smo gore naveli. Međutim, Brockelmann na drugom mjestu (S. II, 431,[49]) ovo djelo pogrešno pripisuje drugom piscu (Abu 'l-Iḫlāṣ Ḥ. b. 'Ammār al-Wafa'ī aš-Šurunbulālī al-Hanafi, umro 1069/1658).

L. 140; 16 × 11. Nasḫ. Papir bijel, tanji; povez polukožni.

Na listu 1[a] je gornji naslov, ime i pečat nekadašnjeg vlasnika, te pečati ove biblioteke.

Prepisao neki Hasan al-Bikani mjeseca redžeba, bez oznake godine, kako piše na kraju:

كتبه الفقير ... حسن البيكانى فى شهر رجب المرجب وقت العشاء الاخير

Rukopis je iz XVII ili XVIII stoljeća.

DOGMATIKA

(AL-'AQĀ'ID)

DOGMATIKA

Arapski

602. **1618.**

L. 60; 20,5 × 13,5. Ta'līq. Papir tamnobijel, povez polukožni, oštećen i popravljan.

1. L. 1 — 7. الفقه الاكبر

Napisao Abū Ḥanīfa (v. br. 114,[4]).

Istaknute riječi podvučene crvenom crticom. Na rubovima listova i između redaka ima dosta glosa.

2. L. 8 — 37. تعليم المتعلم

Napisao Burhānuddīn Zarnūǧī (v. br. 152,[2]).

3. L. 38 — 55. الاعراب عن قواعد الاعراب

Djelo o arapskoj sintaksi. Napisao Abū Muḥammad 'Abdullāh b. Yūsuf Ibn Hišām, umro 761/1360.

Brock. II, 24.

Početak: قال الشيخ الامام العالم العامل جمال الدين بن هشام

4. L. 56 — 60. قصيدة بدء الامالى

Napisao Sirāǧuddīn al-Ūšī al-Farġānī, (v. br. 115,[3]).

Cijelu zbirku prepisao isti nepoznati prepisivač, vjerovatno u XVIII stoljeću.

Iz biblioteke Fejzije medrese.

603. **2823.**

L. 89; 18,5 × 13. Nasḫ jednostavan, mjestimično vokalizovan. Papir tamnobijel, povez kožni, oštećen.

1. L. 1 — 7. ISTO kao br. 602[1].

Na l. 7 — 10. nalazi se izvadak iz Begavina tefsira (o načinu nošenja saruka) i tumačenje nekoliko ajeta na turskom jeziku.

2. L. 11 — 57. شرح الفقه الاكبر لابى المنتهى

Komentar djelu *al-Fiqh al-akbar* (v. br. 114,[4]). Napisao Aḥmad b. Muḥammad al-Magnisawī, umro oko 1000/1591 (M. Ṭāhir OM I, 228) ili 1090/1679 (Ismā'īl-paša AM I, 162).

Brock. S. I, 285,[5].

Početak:

الحمد لله الذى هدانا الى طريق اهل السنة و الجماعة بفضله العظيم

Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

Na l. 57. nalaze se zapisi na turskom jeziku s područja kiraeta.

3. L. 58 — 59. رسالة تحفة النبى و هدية الرسول

Kratka risala iz akaida na turskom jeziku od nepoznatog pisca.

Početak:

هر كم كه بو رسالة حفظ ايدوب معناسنه اعتقاد ايدوب موجبيله عامل اوله اول
كشينك ايمانى اهل السنت و الجماعتدن اولوب

Ta'līq.

Ismā'īl-paša (Ḏail I, 261) navodi djelo pod gornjim naslovom sa drukčijim početkom i kaže da je to komentar djelu *al-Fiqh al-akbar* u jednom lijepom (srednjem) svesku od Muṣṭafā b. Muḥammad Naqšibendije. Naš rukopis je pak samostalan rad.

4. L. 60 — 69. رسالة تتعلق ببيان الاعتقادات و الاخلاق و الاعمال

Risala o vjerovanju, lijepom vladanju i vjerskim dužnostima od nepoznatog pisca (v. br. 399,[3]).

5. L. 70 — 71. رسالة فى قراءة آية الكرسى ادبار الصلوات المكتوبة

Kratka risala o važnosti *Āyat al-kursī* i učenju istog poslije namaza. Napisao Muḥammad b. Ḥamza, umro 1116/1704.

Brock. II, 437, 17.

Početak:

الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى اعلم ان قراءة الكرسى ادبار الصلوات
المكتوبة ليست بفريضة و لا واجبة و لا سنة

Ta'līq.

Poslije toga na slijedećoj stranici nalaze se bilješke na turskom jeziku s područja tesavufa o svojstvima ljudskog srca.

6. L. 72 — 80. عقائد الطحاوى

Risala o islamskom vjerovanju. Napisao Aḥmad b. Ǧa'far al-Ḥanafī at-Ṭaḥāwī, umro 321/933.

Ovaj rad je još poznat pod naslovima:

رسالة او مقدمة فى اصول الدين ؛ عقيدة اهل السنة و الجماعة ؛ بيان السنة و الجماعة

Brock. I, 174.

Početak:

تقول فى توحيد الله معتقدين بتوفيق الله ان الله تعالى واحد لا شريك له

7. L. 81 — 84. القصيدة النونية فى العقائد

Napisao Ḫiḍr-beg (v. br. 302,[3]).

8. L. 84 — 87. قصيدة بدء الامالى

Kasīda *Bad' al-amālī* (v. br. 115,[3]) sa interlinearnim prevodom na turski jezik, također u stihu. Na rubovima listova ima glosa na turskom jeziku.

Cio kodeks prepisao Aḥmad b. 'Alī Yaziğī u Sinopu, za vlasnika Ahmad-efendiju iz Bafre (Turska), u međuvremenu od 1132—33/1719—1721, kako se to vidi iz zapisa na nekoliko mjesta.

604. **4349.**

L. 109; 16 × 11. Nasḫ, mjestimično krupan i vokalizovan. Papir tamnobijel, povez papirni.

1. L. 1 — 7. ISTO kao br. 602,[1].

Na slijedeće tri stranice nalaze se datumi rođenja prepisivačeve djece.

2. L. 9 — 17. (رسالة فى فضائل - خصال - اهل السنة و الجماعة)

Risala o principima vjerovanja sunija, od nepoznatog pisca.

Početak nakon besmele:

و هو خير الرازقين قال رسول الله صلعم لا تجتمع امتى على الضلالة

Na slijedećih nekoliko lista nalaze se datumi rođenja neke djece.

3. L. 20 — 23. منظومهٔ حافظ حمزه افندی فی اداب التعلم

Pravila o ponašanju učenika, u stihu na turskom jeziku. Sastavio neki Ḥāfiz Ḥamza-efendi.

Početak: خدایا سکا حمد بی نهایه سلام اولسون حبیبک مصطفایه

4. L. 24. اللی درت شی فرض, v. br. 588,[2].

5. L. 25 — 31. قصیدهٔ بدء الامالی, v. br. 115,[3].

Na slijedećem listu nalazi se dova (molitva) na turskom jeziku.

Na l. 32 — 35. nekoliko kratkih hadisa sa naznakom izvora. Sabrano po uzoru raznih Arba'īna.

6. L. 36 — 63. تجوید شریف ili منیة التالین

Tedžvid na turskom jeziku od nepoznatog pisca. Dovršeno 1178/1764.

Početak: حمد و سپاس بی قیاس اول خالق الجن و الناس

Na kraju uputa o hatma-dovi i njen tekst.

Na l. 64 — 67. اسماء الله الحسنی و اسماء النبی — Božija imena i imena Božijeg poslanika Muhameda.

7. L. 68 — 75. کتاب شریعت اوینه کرپ اولنمك

Uputstvo o bračnom životu, na turskom jeziku, od nepoznatog pisca. Gornji naslov nalazi se na rukopisu.

Početak:

الحمد لله رب العالمين ... بوندن صکره معلوم اوله بر کسنه اولنمك مراد ایلسه

Na l. 76 — 78. (ما يقرؤ لمعالجة المجانين)

Formule koje se čitaju u svrhu liječenja živčano oboljelih i ludih, na arapskom i turskom jeziku.

Početak:

بسمله ... اخرج و بالله الذی اخرج و بحق تورات موسی حرمتیچون اخرج

8. L. 79 — 81. رسالهٔ بی نماز

Kratak sastav u stihu, na našem jeziku, pisan arebicom, o ljudima koji ne obavljaju obligatne molitve (namaz). Sastavio Ahmed-

-efendija Karahodža, muderis i imam iz Žepča; živio je u drugoj polovini XVIII i prvoj polovini XIX stoljeća (M. Handžić, *Književni rad* 101).

Početak: پوکوتته مؤمنی ای وی دویری مسلمی تو حودیته نا نماز

Na listovima 82 — 86 nalaze se kratki izvaci iz kaside: خدا ربم (v. br. 155,[2]).

9. L. 87 — 109. عزی مفهوم

Anonimni turski prevod sa arapskog jezika poznatog djela o arapskoj gramatici *al-'Izzī*. Arapski original poznat pod naslovima: العزی, ili مبادئ التصریف, ili تصریف الزنجانی napisao je Šaiḫ 'Izzuddīn Abu 'l-Faḍā'il Ibrāhīm b. 'Abdulwahhāb b. 'Imāduddīn b. Ibrāhīm al-Ḫazraǧī az-Zanǧānī, umro 666/1267.

Brock. S. I, 497; ḤḪ II, 1138; Š. Sami QA IV, 3150.

Početak originala:

الحمد لله رب العالمين ... اعلم ان التصريف فی اللغة التغيير

Početak ovog prevoda:

ای بلمك شاننده اولان طالب سن بل تحقیقلقده تصریف تغییردر دخی اصطلاح صرفیده معانی مقصوده

Kodeks je prepisan 1184/1770.

605. 1004.

L. 28; 24,5 × 16,5. Ta'līq čitak. Papir bijel, glat, povez polukožni.

1. L. 1 — 16. شرح الفقه الاکبر لابی المنتهی

Komentar djelu *al-Fiqh al-akbar*, napisao Aḥmad b. Muḥammad Magnisawī (v. br. 603[2]).

Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Stranice obrubljene crvenom linijom.

2. L. 17 — 19. القصيدة النونية, v. br. 302[3].

3. L. 20 — 28. روضات الجنات فی اصول الاعتقادات, v. br. 120,[6].

Cio kodeks prepisao Faiḍullāh b. Ismā'īl Dženetić 1218/1803.

Uvakufio Dženetić Mustafa b. Fejzullāh za svoje muško potomstvo 1289/1872 (l. 1[a]). Tu je i njegov pečat.

606. ISTO kao br. 605,[1] 1891.

L. 35; 20 × 14. Nasḫ prost. Osnovni tekst podvučen, stranice obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, povez polukožni.

Prepisao Ḥasan b. 'Alī.

Uvakufio Ibrahim b. Islam Ispužli, nastanjen u Travniku, 1252/1836 (l. 1[a]).

Rukopis potiče iz XIX stoljeća.

607. 2352.

L. 59; 20,5 × 14. Nasḫ-talīq. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

1. L. 1 — 32. ISTO kao br. 605,[1].
Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

2. L. 33 — 59. تعليم العلم ، v. br. 152,[2].

Prepisao Ḥasan b. Ḥasan b. Ṣāliḥ-aga, 1138/1725.

Uvakufio Osman-efendija, muderis medrese Simzade u Sarajevu (l. 1[a]).

608. 2419.

L. 87; 18 × 13. Nasḫ lijep. Papir bijel, čvrst, povez polukožni.

1. L. — 28. ISTO kao br. 605,[1]
Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

2. L. 29 — 87. بحر الكلام

Djelo o akaidu. Napisao Abu 'l-Mu'īn Maimūn b. Muḥammad an-Nasafī al-Ḥanafī, umro 508/1114.

Brock. I, 426,[7].

Početak:

اعلموا انى اعتقد معرفة الله تعالى و التوحيد و اقول بان الله تعالى واحد قديم

Cijela zbirka prepisana 1243/1827.

Na l. 1[a] je ime nekadašnjeg vlasnika, te zapis da je ovaj primjerak uvakufio Munla Ibrāhim b. Abdulāh iz Sarajeva, iz Iskender-pašine mahale, za Ajni-begov mekteb i predao ga mutevelliji Halilu b. Salih.

Iz Šehdi-efendine biblioteke.

609. ISTO kao br. 605,[1] 3333.

L. 14; 19,5 × 15. Ta'līq. Osnovni tekst podvučen crnom linijom, a pri kraju crvenom. Papir bijel, povez polukožni.

Prepisao Muṣtafa b. Mas'ūd iz Prištine, 23. muharema 1093/1682.

610. 3338.

L. 65; 20,5 × 14,5. Nasḫ, pisan različitim rukopisom. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 42. ISTO kao br. 605,[1].
Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.
Prepisao 'Abdulkarīm b. Ḥ. 'Oṯmān, 1164/1750.

Na l. 43 — 44. nalazi se fragment djela تحفة الملوك . Ovdje su dva posljednja lista. S ovim naslovom ima više djela, pa nije jasno o kome je ovdje riječ.

Početak je ovdje: فى اللبس و اللبس على ثلاثة مراتب , a prvo poglavlje: فصل فى الكلام.

2. 45 — 65. ايها الولد ، v. br. 115,[6].

Djelo pod tač. 2 prepisao Murad b. Maḥmūd Uskopyevī u Gazi Husrev-begovom hanikahu (tekiji) u Sarajevu 1136/1723. godine.

611. المنح الازهر شرح الفقه الاكبر 2224.

Komentar djelu *al-Fiqh al-akbar*, (v. br. 114,[4]); napisao 'Alī b. Sulṭān Muḥammad al-Qārī, umro 1014/1605.

Brock. S. I, 286.

Početak: الحمد لله واجب الوجود ذى الكرم و الفضل و الجود

L. 146; 21 × 15. Nasḫ-ta'līq krupniji. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Tekst je na više mjesta oštećen vlagom. Papir bijel, povez polukožni, oštećen.

Prepisano 1120/1708.

Na kraju se nalazi kratak literarni sastav na perzijskom jeziku, pisan lijepim ta'līqom.

612. اشارات المرام من عبارات الامام 1894.

Komentar djelu *al-Fiqh al-akbar*, (v. br. 114,[4]). Napisao Aḥmad b. Ḥasan al-Bayāḍī (= Bejazić), porijeklom iz Bosne, umro 1098/1686.

Brock. II, 436,[1].

Pisac je ovdje sabrao i sredio u jednu cjelinu djela sa područja akaida koja se pripisuju Abu Hanifi: *al-Fiqh al-akbar*, *al-Fiqh al-absaṭ*, *ar-Risāla*, *Kitāb al-'ālim i al-Waṣiyya*, pa ih prokomentarisao. Ovaj komentar dobio je priznanje kao i njegov autor od njegovih učenih savremenika (al-Muqbilī: *al-'Alam aš-Šāmiḫ*, 6, 255, 283; Zāhid-efendī al-Kawṯarī: *Tabyīn kaḏibi 'l-muftarī*, 19).

Početak: حامداً لمن شيد اصول الدين بمحكمات كتابه المبين

L. 234; 20 × 12. Ta'līq lijep, čitak. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Prve dvije stranice obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom, a ostale jednom širokom crvenom linijom. Papir bijel, glat, povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepis dovršen krajem redžeba 1101/1689.

Na početku ima više zapisa, među kojima i zapis da je knjiga kupljena za 26 groša; kratka rasprava o slobodnoj volji (الارادة الجزئية), komentar uvodu djela *Ḥalabi-Ṣagīr*, pisano sve kasnije nevještim rukopisom, te sadržaj.

Na naslovnoj strani je zapis Halila, sina Salihova, iz sela Ošanići, srez Stolac, u kome sâm piše da je ovaj rukopis uvakufio za biblioteku Careve džamije u Sarajevu, 15. šabana 1241/1826.

Iz Šehdi-efendijine biblioteke.

613. ISTO 3999.

L. 177; 19,5 × 13,5. Ta'līq jednostavan. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Papir bijel povez, polukožni, oštećen.

Prepisao Muṣṭafa, muderis Ibrahim-pašine medrese u Počitelju, 9. džumadul-ula 1107/1695. Prepisivač kaže da je djelo prepisao »iz autorovog primjerka«.

قد وقع الفراغ من تحرير هذا الكتاب من نسخة مؤلفه ... بيد العبد الضعيف
... مصطفى المدرس فى مدرسة ابراهيم پاشا عن قصبهٔ پوچتل [فى بوسنه هرسك] فى تسع
يوم من جمادى الاولى عام سبع و مائة و الف

Na početku je sadržaj i neki manje važni zapisi; na naslovnoj strani ima zapis sa imenom i pečatom nekadašnjeg vlasnika (Muṣṭafa b. Ṣāliḥ-efendi Naīmīzade, godine 1176/1762).

Iz Karađoz-begove biblioteke.

614. شرح الفقه الاكبر 1810.

Komentar djelu *al-Fiqh al-akbar*.

Početak:

الحمد لله الذى توحد بالقدم و البقاء و قضى على ما عداه بالعدم و الفناء

Djelo je posvećeno sultanu Ebū Se'īdu el-melik ez-Zāhiru (v. uvod). Smatramo da je pisac djela Ilyās b. Ibrāhīm as-Sinōbi, umro 891/1486, za koga se zna da je pisao komentar ovom djelu (v. Brock. S. I, 285; M. Tahir, OM, I, 222), a živio je u vrijeme dvojice mamelučkih sultama poznatih pod gornjim imenom (v. Muḥammad Ferid-beg: تاريخ الدولة العلية العثمانية III izdanje, Misr 1912, str. 26 — 37).

L. 89; 20,5 × 14,5. Ta'līq mjestimično vokalizovan. Papir bijel, povez polukožni.

Rukopis je iz XIX stoljeća.

Uvakufio Hromozade.

615. كتاب الاربعين فى اصول الدين 1530.

Djelo o islamskom vjerovanju. Poznato je još pod naslovom جواهر القرآن. Napisao Abū Ḥāmid Muḥammad b. Muḥammad al-Gazālī, umro 505/1111.

Brock. I, 421; S. I, 746.

Početak: الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على محمد و آله اجمعين

L. 144; 20 × 13,5. Ta'līq. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

Na naslovnoj strani ima naslov, stavljen kasnije, zatim pečati ove biblioteke, te jedan recept na turskom jeziku. Na posljednjem listu nalaze se datumi nekih događaja (تواريخ واقعات) pisani kasnije drugim nevještim rukopisom, kao vijest o velikoj kugi 1101/1689, o kugi 1156/1743, i 1177/1763 (izgleda da se misli na kugu u Bosni), građenje baščaršijskog sebilja (česme) 1167/1753, buna (nered — fitne) Sari Muratova u Sarajevu 1170/1756 (?), zemljotres u Sarajevu 1167/1753, Zvornik 1129/1716 (?) itd.

Prepisao neki 'Otmān b. Sinan krajem XVII ili početkom XVIII stoljeća.

616. (حاشية على شرح كتاب فى علم الكلام) **3513.**

Anonimna glosa anonimnom komentaru nekog akaidskog djela*).

Primjerak je u početku nepotpun.

Početak ovdje:

مغاير الاستدلال المذكور فى الامور التبليغية لكن الحق ان الاستدلال فيها واحد
و هو ما ذكره الشارح بقوله . . . قوله فلتوقفه على الاستدلال قيل . . .

L. 95; 19,5 × 14,5. Ta'līq. Stranice obrubljene crvenom linijom. Papir tamnobijel, povez polukožni, oštećen.

Prepisao Musā (?) b. Muḥammad 921/1515.

قد وقع الفراغ من تسويده على يد اضعف عباد الله التعالى موسى -؟- بن محمد فى
اوائل جمادى الآخر المبارك فى تاريخ سنة ٩٢١

Iz biblioteke Fejzije medrese.

617. **1440.**

L. 188; 20,5 × 14,5. Nasḫ. Papir bijel, čvrst, povez kožni.

1. L. 1—148. بحر الكلام, v. br. 608,².

Ajeta i istaknute riječi pisane su crvenim mastilom. Stranice su obrubljene sa dvije crvene linije.

*) Kasnije u konačnoj redakciji ustanovio sam da je to Superglosa Ḫayalinoj glosi Taftāzāninog komentara Nesefinom Akaidu od Kara Kemala حاشية قره كمال و حاشية الخيالى على شرح العقائد — v. kasniji br. 644.

Na početku je sadržaj. Na l. 1a je gornji naslov, a tu na rubu potpis i pečat nekadašnjeg vlasnika (kadija H. Mustafa), te cijena knjige (100 para).

2. L. 49 — 158. غاية المرام فى شرح بحر الكلام

Komentar prethodnom djelu. Napisao Ḥasan b. Abū Bakr al-Maqdisī, umro 836/1432.

Brock. S. I, 757; Isma'īl-paša, Ḏail II, 141.

Početak: الحمد لله الازلى بذاته القديم بصفاته الفرد الصمد بدلالة آياته

Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. U vrhu prve stranice nalazi se unvan, u kome je upisan naslov djela crvenim mastilom na zlatnoj podlozi. Sve stranice su obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom.

Autor je djelo završio 832. H., a datum koji se nalazi na kraju ovog rukopisa označava vrijeme kad je prepis završen.

3. L. 159 — 163. ام البراهين, v. br. 390,².

Istaknute riječi pisane crvenim mastilom.

4. L. 164 — 188. شرح عقيدة السنوى (ام البراهين) للهدهدى, v. br. 127,¹⁵.

Cio kodeks prepisao nepoznati prepisivač 1124/1712. u gradu Jerusalimu u medresi Hasanijji u blizini *al-Masğidul-aqṣā*. Zapis o tome nalazi se na kraju djela pod tač. 2 ove zbirke i glasi:

ختم هذا الكتاب المبارك . . . ختام شهر ذى القعدة المبارك من شهور سنة الف و مائة
و اربعة و عشرين . . . و ذلك فى مدينة القدس الشريف و المعبد المنيف بداخل المدرسة
الحسنية بجوار المسجد الاقصى الشريف . . .

Iz Šehdi-efendijine biblioteke.

618. **2268.**

L. 79; 20 × 15. Ta'līq jednostavan u rukopisu 1—3, nasḫ prost u rukopisu 4. Papir bijel, povez kožni, oštećen.

1. L. 1 — 32. ISTO kao br. 617,¹.

2. L. 33 — 63. تلخيص الكفاية فى الهداية

Skraćena redakcija djela *al-Kifaya* o akaidu koju je izvršio sam autor Aḥmad b. Maḥmūd b. Abū Bakr as-Ṣābūnī, umro 580/1184.

Brock. S. I, 643.

Početak: الحمد لله ذى الجلال و الاكرام

Na rubovima listova u početku ima glosa.

3. L. 65 — 71. تحفة المسترشدين فى بيان مذاهب فرق المسلمين

Kratka risala o učenju raznih islamskih vjerskih škola i sekti. Brock. (II, 440) i Ismā'īl-paša (AM II, 252) kažu da je ovaj rad napisao Muḥammad b. Pīr 'Alī al-Birgilī, umro 981/1573 što nam se obzirom na stil čini sumnjivo.

Početak:

الحمد لله الذى ارنا (؟!) الحق حقا و ارزقنا (؟!) اتباعه و ارنا الباطل باطلا و ارزقنا اجتنابه

4. L. 72 — 79. رسالة فى فضائل اهل السنة و الجماعة و مذهبهم

Kratka risala o odlikama sunitske škole i njenim principima vjerovanja, od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و العاقبة للمتقين و الصلاة و السلام على خير البرية . . .

قال رسول الله صلعم لا تجتمع امتى على الضلاله (v. br. 604,[2]).

Stranice su obrubljene crvenom linijom.

Cio kodeks prepisao nepoznati prepisivač u vremenu od 1112—1121/1700—1709.

619. ISTO, kao br. 617[1]. **3942.**

L. 35; 20,5 × 15,5. Ta'līq prost. Papir tamnobijel, povez polukožni, oštećen, rastavljen od listova.

Prepisano 957/1550.

Na l. 1[a] nalaze se razni zapisi s područja hadisa i fikha. Na prvoj stranici je naslov i zapis da je rukopis uvakufio Hilmi Hadži Nezir-efendija, kadija. Tu je njegov pečat i pečat nekog prethodnog zavještača. Na kraju se nalazi prepis fetvi o kizilbašima.

620. **2034.**

L. 93; 20,5 × 14. Ta'līq sa nešto nasẖa. Istaknute riječi podvučene crvenom crtom. Papir tamnobijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 5. عقائد النسفى ili العقيدة النسفية

Priručnik o islamskom vjerovanju. Napisao Naǧmuddīn Abū Ḥafṣ 'Omar b. Muḥammad an-Nasafī, umro 537/1142.

Brock. I, 427.

(Neki misle da je ovo djelo napisao Abu 'l-Faḍl Muḥammad b. Muḥammad al-Burhānī an-Nasafī, umro 686/1287).

Početak: قال اهل الحق حقائق الاشياء ثابتة

(Ne zamijeniti sa djelom عمدة العقائد koje ima isti početak, v. br. 114,[6]).

Na kraju se nalaze zapisi o vjerskim učenjacima i nauci.

2. L. 6 — 93. شرح عقائد النسفى للتفتازانى

Komentar prethodnog djela. Napisao Mas'ūd b. 'Omar at-Taftāzāni, umro 791/1389.

Brock. I, 427.

Početak:

الحمد لله المتوحد بجلال ذاته و كمال صفاته المتقدس فى نعوت الجبروت

Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Po rubovima listova i između redaka, naročito u početku, ima glosa.

Oba djela prepisao isti prepisivač 989/1581. (كتب فى ٩٨٩).

Uvakufio Memiš-aga Kasumagić (v. na l. 1[a]).

621. **2069.**

L. 120; 17 × 12,5. Ta'līq. Papir bijel i tamnobijel, povez kožni sa ornamentima na koricama.

1. L. 1 — 6. ISTO kao br. 620,[1].

2. L. 7 — 13. عقايد السنوسى ili ام البراهين، v. br. 236,[3].

3. L. 14 — 120. شرح العقايد النسفية للتفتازانى، v. br. 620,[2].

Osnovni tekst podvučen i stranice u prvoj polovini obrubljene crvenom linijom. Na rubovima listova i između redaka ima dosta glosa. Na l. 1[a] su imena nekadašnjih vlasnika.

Prepis rukopisa pod tač. 1—2 završen 1182/1768, a pod tač. 3 947/1540. تمت الكتاب فى آخر شهر ذى القعدة سنة ٩٤٧

Uvakufio H. Ibrahim-aga b. Islam Ispužli, nastanjen u Travniku, za Ajni-begov mekteb, kako se to navodi u bilješci na prvom listu.

622. **2188.**

L. 46; 21 × 13,5. Nasḫ pisan uvježbanim rukopisom. Papir tamnobijel i žućkast, povez polukožni.

1. L. 1—3. ISTO kao br. 620,[1].
Istaknute riječi podvučene crvenom crticom.

2. L. 4—46. شرح عقايد النسفى للتفتازانى, v. br. 620,[2].

Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Po rubovima listova ima glosa.

Na početku je kasnije umetnuto nekoliko lista koji sadrže razne bilješke. Među njima ima izbor poučnih stihova na arapskom jeizku sa tumačenjem na turskom jeziku.

Rukopis potiče vjerovatno iz XVI stoljeća.

623. **2369.**

L. 30; 20 × 13,5. Nasḫ. Papir bijel, povez papirni, oštećen.

1. L. 1—3. ISTO kao br. 620,[1].
Istaknute riječi podvučene crvenom crticom.

2. L. 4—23. موضوعات على القارى, v. br. 2,[2].

U zapisu na kraju prepisivač kaže da je »dovde prepisao iz djela ʿAlī al-Qārije«.

Zatim slijedi fragment djela الغاز على الالغاز, v. br. 127,[7]; sadrži samo početak.

3. L. 25—30. رسالة الصغانى فى الموضوعات, v. br. 120,[5].

Cijelu zbirku prepisao Aḥmad b. ʿOṯmān aṭ-Ṭūsevī, 1137/1724.
Iz Šehdi-efendijine biblioteke.

624. **612.**

L. 146; 24,5 × 16. Taʿlīq lijep, sitan. Papir žućkast, povez polukožni, očuvan.

1. L. 1—41. شرح عقايد النسفى للتفتازانى, v. br. 620,[2].
Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

2. L. 42—100[a]. شرح هداية الحكمة للقاضى مير
Komentar filozofskom djelu *al-Hidaya*, (v. br. 530,[4]).
Tekst *al-Hidāye* podvučen crvenom linijom.

3. L. 100[b]—146. شرح العقايد العضدية للدوانى
Komentar djelu *al-ʿAqāʾid al-ʿaḍudiyya*. Osnovni tekst napisao je ʿAḍududdīn ʿAbdurraḥmān b. Aḥmad al-Īǧī, umro 756/1355, a ovaj komentar Muḥammad b. Asʿad ad-Dawānī, umro 908/1502.

Brock. II, 209; S. II, 291.

Početak osnovnog djela:

قال النبي صلعم ستفترق امتى ثلاثا و سبعين فرقة

Početak komentara:

يا من وفقنا لتحقيق العقائد الاسلاميه و عصمنا من التقليد فى الاصول و الفروع الكلامية

Tekst osnovnog djela podvučen crvenom linijom.

Cijelu zbirku prepisao je vješt prepisivač koji se nigdje nije potpisao niti označio datum prepisa. Rukopis je iz XVIII ili XIX stoljeća.

Uvakufio Ibrahim Zafranija.

625. ISTO kao br. 624,[1] **909.**

L. 103; 21 × 16,5. Taʿlīq sličan nasḫu. Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Po rubovima listova i između redaka, koji su razmaknuti, ima glosa. Stranice i rubovi obrubljeni crvenom linijom. Papir tamnobijel, deblji, povez oštećen, jedna korica izgubljena.

Prepis završen 960/1552. — تمت الاوراق فى سنه ٩٦٠

Na l. 1[a] su razni zapasi. U jednom zapisu na rubu posljednje stranice navodi se da je ispravak (*taṣḥīḥ*) završen 975/1567. Ispod toga nekadašnji vlasnik (Sijāh — ? — b. Islām) kaže da je ovaj rukopis kupio u Istanbulu 1174/1760.

Uvakufio Nurika H. Hasan-efendija iz Gračanice (v. l. 1[a]).

(وقف نوريقه الحاج حسن افندى الغراچانيچهوى)

626. ISTO 953.

L. 88; 20,5 × 15. Ta'līq sličan nasḫu. Prvi list izgubljen i dopisan kasnije drugim rukopisom. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

Na početku se nalaze zapis o uvakufljenju, lični pečati nekadašnjeg vlasnika i pečat Fejzije medrese. Na kraju (posljednja tri lista) je rječnik riječi upotrijebljenih u ovom komentaru (لغات شرح العقائد). Neke riječi su objašnjene turskim, a neke arapskim jezikom. To je, možda, sabrao i pribilježio sam prepisivač, koji se nije potpisao niti označio datum prepisa.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

Iz Fejzije medrese.

627. ISTO 1669.

L. 133; 22 × 13. Ta'līq prost, pisan krupnim perom. Osnovni tekst u prvoj polovini podvučen crvenom, a u drugoj crnom linijom. Po širokim rubovima i između redaka ima dosta glosa. U početku je rukopis nepotpun. Papir tamnobijel, povez kožni sa otiskom ornamenata na sredini korica.

Prepis završen 922/1516. — ٩٢٢

Na posljednoj strani nalaze se dva zapisa sa imenima nekadašnjih vlasnika i ličnim pečatom jednogl od njih. Na dva slijedeća lista nalaze se razne manje važne bilješke, među kojima jedna na perzijskom jeziku o ustanovljavanju podneva (فى معرفة الزوال).

Uvakufio Mutevelić Ahmed-Asim.

628. 1879.

L. 112; 20,5 × 12,5. Nasḫ lijep sa nešto ta'līqa pod tač. 1, a ta'līq pod t. 2. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 87. ISTO

Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

Na naslovnoj strani nalazi se zapis o uvakufljenju i pečat zavještača.

2. L. 88 — 109. المطالب السُّنية فى قمع المراسم البدعية

Kratka risala o vjerovanju sunija (عقيدة اهل السنة و الجماعة). Rad je, kako se čini iz novijeg naučnog doba i nije na naučnoj visini. Raspoređen je na šest poglavlja *(manhağ)*, dodatak *(taḏyīl)* i završetak *(ḫātima)*. Napisao 'Oṯmān-efendī Ḥafizulkutub, nastanjen u Istanbulu, kako je to navedeno u naslovu drugog rukopisnog primjerka koji se nalazi u ovoj biblioteci pod inv. br. 2898 (v. kasnije ovdje br. 740,[1]).

Bratislava, 112 i F. Spaho, APT Rukopisi, 77 kažu da je autor ove risale nepoznat.

Početak:

الحمد لله الذى وفق اهل السنة لحسن الاعتقاد و سلك بها منهج الهدى و الرشاد . . .

و بعد فهذه عقيدة اهل السنة و الجماعة رتبت على ستة مناهج لقبت بالمطالب السّنية فى قمع المراسم البدعية

Naslovi i istaknute riječi pisane crvenim mastilom.

Prepis završen 1159/1746.

Uvakufio neki Hafiz Hasan-efendija (l. 1[a]).

Iz Šehdine biblioteke.

629. ISTO kao br. 624,[1]. 2242.

L. 82; 20 × 14,5. Nasḫ. Osnovni tekst na početku pisan crvenim mastilom, a kasnije podvučen crvenom i ponegdje crnom linijom. Po rubovima listova i između redaka ima dosta glosa. Papir bijel, deblji, povez polukožni, oštećen. Na nekim mjestima na rubu nalaze se crteži (kugla na ravnoj plohi) koji prikazuju izvjesne postavke o kojima se govori.

Prepisano početkom rebiul-evela 1024/1615.

630. ISTO 2398.

L. 102; 20 × 14. Ta'līq. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Po rubovima i između redaka ima glosa. Stranice obrubljene sa dvije, a ponegdje jednom crvenom linijom. Papir bijel i crvenkast, povez polukožni.

Na l. 1ª nalazi se naslov djela, ime nekadašnjeg vlasnika (Mustafa b. Ibrahim), zapis o cijeni knjige (360 — ? —), te zapis o uvakufljenju iz koga se vidi da je rukopis uvakufio Zulfikar-aga, sin Muhamedov, iz sela Čumel i predao ga muteveliji Halilu b. Salihu Istočevi (iz Stoca) 1203/1788. godine.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

Iz Šehdine biblioteke.

631. **2834.**

L. 74; 18 × 13. Ta'līq sa nešto nasẖa pod 1 i ta'līq pod 2. Papir tamnobijel, povez kožni, oštećen, rastavljen od knjige, sa otiskom ornamenata na koricama.

1. L. 1 — 68. ISTO

Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Po rubovima listova i između redaka ima sitno pisanih glosa.

Na naslovnoj strani nalaze se manje važni zapisi i više ličnih pečata nekadašnjih vlasnika. Takvi pečati nalaze se i na kraju. Tu na rubu stranice nalazi se i zapis koji je namjerno brisan i u kome se teško može pročitati da je ovaj primjerak uvakufio Derviš Muhamed al-Fočawī (iz Foče) 976/1568. godine. Na kraju je zapis o razlici između vjerovanja (īman) i postupka ('amel), te bilješke s područja arapske sintakse.

Prepisano 906/1500. تم الكتاب بعون الله . . . تاريخ سنة ست و تسعمائه

2. L. 69 — 74. الفقه الاكبر, v. br. 114,⁴.

Na posljednjem neispisanom listu nalazi se zapis na turskom jeziku. Ispod teksta zapisa potpisan je Mustafa b. Jakūb, postavljen za zamjenika kadije u gradu . . . (nečitko). Moglo bi biti da je isti prepisao ovo posljednje djelo u XVIII stoljeću.

632. ISTO kao br. 624,¹. **2857.**

L. 81; 17 × 11. Ta'līq sitniji. Osnovni tekst mjestimično podvučen crvenom ili crnom, a stranice obrubljene crvenom linijom. Papir bijel i žućkast, povez kožni sa prostim ornamentima na koricama.

Prepisao 'Abdullāh b. Muṣṭafa iz Tešnja za ličnu upotrebu, 1190/1776, kako se to vidi iz bilješke na početku i na kraju rukopisa.

Samo što u bilješci na početku, koja je na arapskom jeziku, kaže da je prepisivao kao učenik medrese, a u bilješci na kraju, koja je na turskom jeziku, kaže da je to radio kao muallim (vjeroučitelj) tešanjskog mekteba. Možda je prepisivač, kao stariji i istaknutiji učenik medrese, radio u isto vrijeme i u mektebu.

633. ISTO **3153.**

L. 64; 16,5 × 12. Na početku nedostaje 1 list. Ta'līq. Osnovni tekst podvučen, a stranice obrubljene plavim linijama. Po rubovima listova ima glosa. Papir tamnobijel, povez poluplatneni, nov.

Prepisao 'Abdusselām b. Šukrullāh u Istanbulu 947/1540.

قد وقع الفراغ من تحرير هذه النسخة . . . من يد اضعف العباد و اقويهم جرما و جرما

عبد السلام بن شكر الله بن نياز ؟ فى بلدة قسطنطينية . . . سنة سبع و اربعين و تسعماية

634. ISTO **4446.**

L. 92; 18 × 12. Ta'līq pisan vještim rukopisam. Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Po širokim rubovima ima dosta sitno i lijepo pisanih glosa. Papir tamnobijel, povez otkinut i izgubljen.

Prepisao Sulaimān b. Yūsuf u Brusi (?) godine 807/1404.

تم هذا الكتاب بعون الملك الوهاب على يد الضعيف الفقير سليمان بن يوسف

. . . فى . . . بورسه (؟) فى اواسط صفر . . . تاريخ سنة سبع و ثمانمائة

Na početku su zapisi i stihovi na perzijskom i arapskom jeziku. U jednom zapisu kaže se da je vlasnik ovog rukopisa Bošnjak Osman b. Hasan Abdić koji je bio muderis i koji je uvakufio ovaj primjerak za medresu oko 1271/1854.

Na kraju su zabilježena astronomska pravila o određivanju kible sa crtežom.

635. حاشية البردعى على شرح العقائد النسفية للتفتازانى **3918.**

Glosa prethodnom Taftazanijinom komentaru. Napisao Maulā Aḥmad al-Barda'ī. Djelo je dovršeno 850/1446. i posvećeno sultanu Ḫalīlullāh b. Šaiḫ Ibrahim aš-Širvānī (v. Š. Sami QA III, 2060).

ḤḪ (II, 1147—8) kaže da je pisac obradio samo dio spomenutog komentara i to do poglavlja o vjerovanju (مبحث الايمان). Međutim, naš primjerak sadrži glosu cijelog djela.

Početak:

الحمد لله الذى نصب آيات وجوب وجوده فى كواهل حوامل الامكان

L. 157; 21,5 × 13,5. Ta'līq sa nešto nasḫa. Tekst komentara pisan crvenim mastilom, a ponegdje podvučen crvenom linijom. Prvi list dopisan kasnije drugim rukopisom. Na rubovima nekih listova ima ponešto glosa. Papir tamnobijel, povez polukožni.

Na l. 1ª ima naslov kasnije stavljen, zapis Karađoz-begovog vakufa, te zapis sa imenom i ličnim pečatom nekadašnjeg vlasnika (Ibrahim b. šeih Isma'īl). Primjerak je na nekoliko mjesta dopisivan drugim rukopisom.

Rukopis potiče vjerovatno iz XVI stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

636. حاشية الخيالى على شرح عقائد النسفى للتفتازانى 1948.

Glosa istom komentaru. Napisao Maulā Aḥmad b. Mūsā al-Ḫayālī, umro 862/1457. To je sažeta glosa koja se mnogo upotrebljavala u vjerskim školama.

Brock. I, 427, S. II, 318.

Uvod u ovom primjerku je izostavljen, pa je početak ovdje:

قال الشارح النحرير عامله الله بلطفه الخطير

L. 62; 21 × 14. Nasḫ sa nešto ta'līqa. Prve dvije stranice obrubljene tankim crnim i širokim zlatnim, a ostale — i to samo u prvoj polovini djela — crvenim linijama. U vrhu prve stranice je unvan. Po rubovima listova u početku ima dosta glosa. Papir bijel, povez polukožni.

Prepisao Muḥammad b. Ḫalīl b. Muḥammad u medresi Āli Ramadān, zvanoj Qizildag-yaylagi (u području grada Qarsa) 1121/1709. godine.

تمت تاريخ سنة ١١٢١ قد وقع الفراغ من ترقيم هذا الكتاب المسمى بالخيالى
من يد اضعف العباد جرما و اقويهم جرما محمد بن خليل بن محمد فى مدرسة آل رمضان
المسمى بقزل طاغ ييلاغى

637. ISTO 2060.

Početak:

اما بعد الحمد لمستأهله و الصلوة على سيد رسله و على آله و صحبه موضحى سبله

L. 58; 19 × 10,5. Ta'līq sa nešto nasḫa. Stranice obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, povez polukožni.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

Iz Kantamirine biblioteke.

638. 2848.

L. 95; 18 × 12. Ta'līq. Papir tamnobijel, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 34. ISTO

Naslovi *qavluhū* pisani na jednoj strani crvenim, a na drugoj plavim mastilom; stranice su obrubljene crvenom ili plavom linijom. Po rubovima i između redaka, naročito u početku, ima sitno pisanih glosa.

Na naslovnoj strani je kratka bilješka s područja akaida, te zapisi sa imenima i pečatima nekadašnjih vlasnika.

2. L. 35 — 55. حاشية على حاشية الخيالى

Superglosa Hajalinoj glosi od nepoznatog pisca. Djelo je posvećeno Širān-šahu, sultanu Kuhistana (brdski krajevi pokrajine Hurasan), a pisano je prilično slabim arapskim jezikom.

Početak: ان الحق ما ينطق به اللسان و احق ما يتكلم به الانسان

3. L. 56 — 95. حاشية على شرح العقائد النسفية

Glosa nekom komentaru Nesefina akaida od nepoznatog pisca. Primjerak je na kraju nepotpun.

Početak:

قال الشارح روّح الله روحه امتثالا بقوله عليه السلام كل امر ذى بال

Istaknute riječi pisane su crvenim mastilom.

Cijela zbirka prepisana je istim rukopisom 1089/1678, kako se može razumjeti iz nečitkog datuma na kraju djela pod tač. 1.

639. ISTO kao br. 636. **2987.**

L. 55; 16 × 11. Ta'līq i nasḫ. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir bijel, povez polukožni, ima polukožnu futrolu.

Na kraju ima stihova na perzijskom jeziku.

Prepisao Nūr b. Yūnus (?) 978/1570. godine.

Iz Šehdine biblioteke.

640. **1398.**

L. 272; 21,5 × 15. Ta'līq. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 32. حاشية قول احمد على حاشية الخيالى

Superglosa Hajalinoj glosi. Napisao Qul Aḥmad (živio vjerovatno u X ili XI stoljeću po H. U bilješci na naslovnoj stranici dat mu je nadimak Širwānī?!)

ḤḪ II, 1146—47.

Početak:

سبحانك اللهم و بحمدك على آلائك و الصلاة على افضل انبيائك و خيرة اصفيائك

2. L. 33 — 108. حاشية البهر بادى على شرح العقائد النسفية للتفتازانى

Glosa Taftazanijinom komentaru Nesefijinog akaida. Napisao Munlā Muḥammad b.Yūsuf al-Bahrabādī (البهر بادى), kako se navodi na naslovnoj stranici i na kraju rukopisa.

Brock. S. I, 760.

Početak: الحمد لله الذى وفق من شاء من خلقه لمعرفة ذاته بصفاته

Prepisivač na kraju završava:

قد وقع الفراغ من هذه الحاشية الشريفة المنسوبة الى مولى الموالى محمد البهربادى ... لشرح العقائد المنسوبة الى مولى الموالى مولانا سعد الدين ...

3. L. 109 — 136. حاشية الخيالى على شرح العقائد, v. br. 636.

Pisano različitim perom. Po rubovima listova ima glosa.

4. L. 137 — 160. حاشية صلاح الدين على شرح منلا زاده

Glosa Munla-zadetovom komentaru filozofskog djela *Hidāyat al-ḥikma*. Napisao Ṣalāḥuddīn, učitelj sultana Bayezida.

ḤḪ II, 2030.

Početak: حمدا لا له عم آلاءه شكرا لمن لا اله سواه

5. L. 161 — 183. حاشية داود على شرح المطالع

Glosa Muhammad ar-Razijinom komentaru al-Urmawijinog djela *Maṭāli' al-anwār* o logici (manṭiq). Osnovno djelo *Maṭāli al-anwār* napisao je Sirağuddīn Maḥmūd b. Abū Bakr al-Urmawī, umro 682/1283, a komentar (*Lawāmi' al-asrār*) Quṭbuddīn Muḥammad b. Muḥammad ar-Rāzī at-Taḥtānī, umro 766/1364, dok je ovu glosu tome komentaru napisao Dāwûd aš-Širwānī, umro oko 850/1446.

Brock. I, 467.

Na kraju je primjerak nepotpun.

Početak:

قال الشارح الاستاذ قدس سره الفياض الوهاب بيانا للمعنى المراد من الفياض هنا

6. L. 184 — 192. حاشية الشيخ حسين محتسب لديباجة حاشية المطالع

Glosa uvodu prethodnog komentara. Napisao Šaiḫ Ḥusain Muḥtasib.

Brock. I, 467.

Početak:

قال وحيد زمانه من وحد بالضم وحادة و وحدة اقول اى تفرد فهو وحيد

7. L. 193. فرائد الفوائد (العوائد) او الرسالة لسمرقندية او رسالة الاستعارة

Kratka risala o metafori u arapskoj stilistici. Napisao Ḫoğa Abu 'l-Qāsim b. Abū Bakr al-Laiṯī as-Samarqandī, živio oko 888/1483. (v. br. 388,[4]).

8. L. 194 — 195. حاشية على ديباجة حاشية شرح المطالع

Superglosa uvodu glose komentaru djela *al-Maṭāli'*. Napisao Qāḍīzāde ar-Rūmī, umro 815/1412.

Brock. I, 467.

Početak:

قوله الفياض الوهاب الخ يشير الى انه شبه اولا موهبته تعالى بفيضان الماء ...

9. L. 195 — 272. حاشية على شرح المطالع

Glosa Razijinom komentaru djela *Maṭāli' al-anwār* — od nepoznatog pisca. Primjerak je nepotpun na kraju.

Početak:

حامدا للفياض الحكيم شاكرا للوهاب القديم قوله الفياض الوهاب اقول يريد انه يمكن حمل لفظ الفياض

Cijelu ovu kolekciju prepisao Muḥyiddīn Muḥammad b. Šaiẖ Aḥmad b. Šaiẖ Muḥammad b. Ḥasan u gradovima Širwānu i Berde'u (Kafkas?) u međuvremenu od 951 — 53/1544 — 46. (v. na kraju pod tač. 7, l. 193).

من يد اضعف الطلاب محيى الدين بن احمد بن شيخى فى محروسة بردع فى خدمت مولانا ابراهيم ... فى يوم شنبه فى شهر شوال فى سنة ٩٥٣

Iz Šehdine biblioteke.

641. حاشية السيلكوتى على حاشية الخيالى على شرح العقائد النسفية 665.

Superglosa Ḥayālinoj glosi o aqaidu. Napisao 'Abdulḥakīm b. Šamsuddīn al-Hindī as-Siylakūtī, umro 1067/1657.

Brock. I, 427, II, 417.

Početak je prema ovom rukopisu:

يا من تقدس ذاته عن احاطة الافكار و تنزهت صفاته عن ادراك الانظار نحمدك حمدا نظرت [! — نضرت] فى رياض القدس زهراته

ḤḤ (II, 1148) kaže da je početak:

الحمد لله على نعمائه و الصلاة على سيد انبيائه

L. 145; 24 × 15,5. Ta'līq. Papir bijel, povez polukožni. Rukopis je iz XVIII ili XIX stoljeća.

642. ISTO 3303.

L. 104; 22 × 16,5. Ta'līq. Mnoge riječi su pogrešno napisane. Papir tamnobijel, povez polukožni, nov.

Prepisao Sayyid Aḥmad-Ārif b. Sulaimān 1184/1770.

Na l. 1ª nalazi se pečat i zapis o uvakufljenju, iz kojeg se vidi da je primjerak uvakufio Murat-kapetan, sin Osman-kapetana, 1234/1818.

643. 4038.

L. 180; 21,5 × 15,5. Nasẖ pomiješan mjestimično s ta'līqom. Papir tamnobijel, povez kožni, sa otiskom ornamenata na koricama, omotan u papir.

1. L. 1 — 88. حاشية ساچقلى زاده

Superglosa Taftazaninom komentaru, te Ḥayālinoj i Qul Aḥmadovoj glosi toga komentara Nasafijinom 'aqā'idu (»Glosa triju djela«). Napisao Muḥammad b. Abu Bakr al-Mar'ašī Sačaklīzāde, umro 1150/1737. Djelo je sredio piščev učenik 'Abdurraḥmān 'Ayntābī. Pri tumačenju posebno označava djela koja objašnjava (قال الشارح، قوله، قال الخيالى).

ḤḤ II, 1147.

Početak: الحمد لله خير الكلام و على رسوله الصلاة و السلام و بعد

Na rubovima nekih listova ima glosa.

Prepisivač i datum prepisa nisu navedeni, ali je prepis dovršen za autorova života, rukopisom nekog njegovog učenika, jer je na kraju autorov vlastoručno pisan završetak i potpis, po čemu rukopis ima posebnu važnost.

(يقول البائس الفقير محمد المرعشى الملقب بساچقلى زاده اكرمه الله بالفلاح و السعاده فى الدنيا و الاخرة هذا آخر ما تيسر لى من التحشية و الحمد لله الذى بعزته و جلاله تتم الصالحات ...).

2. L. 89 — 136. رسالة التنزيهات مع حاشيتها

Risala o akāidu sa glosom, oboje od prethodnog pisca.

Brock. II, 370.

Početak nakon besmele:

و بحمده و صلوة على رسوله يقول البائس الفقير محمد المرعشى المدعو بساچقلى زاده ... لما وضعت رسالة التنزيهات

27*

Na rubovima nekih listova ima glosa.
Prepisano 1142/1729.

3. L. 137 — 157. رسالة فى حق والدى رسول الله صلعم

Risala o vjeri roditelja Božijeg poslanika Muhameda. Napisao 'Alī b. Sulṭan Muḥammad al-Qārī, umro 1014/1605.

Brock. II, 395.

Početak: الحمد لله الذى خص من شاء من عباده فى عالم القضاء بالايمان

Prepis završen početkom muharema 1151/1738.

4. L. 158 — 180. امتحان الاذكياء شرح لب الالباب للبيضاوى

Komentar Baiḍāwinu djelu *Lubb al-albāb* iz arapske sintakse. Napisao Muḥammad b. Pīr 'Alī Bergilī, umro 981/1573. Primjerak je manjkav na kraju.

Brock. I, 418.

Početak:

قوله الحمد لله قيل هذا انشاء لان غرض القائل انشاء الثناء على الله تعالى

Cijelu je zbirku, izgleda, prepisao Abdurraḥmān al-'Ayntābī (v. pod tač. 1) u prvoj polovini XVIII stoljeća.

Na l. 1ª nalazi se sadržaj ove zbirke i bilješka sa potpisom nekadašnjeg vlasnika (Jusuf el-Bosnevi). Tu je i bilješka u kojoj se kaže da je primjerak pod tač. 1 ispravan »jer ga je na kraju potpisao autor vlastoručno« (نسخة صحيحة امضاها مصنفه بقلمه فى الخاتمة)

Iz Karađoz-begove biblioteke.

644. حاشية قره كمال على حاشية الخيالى على شرح العقائد **639.**

Superglosa Ḫayālinoj glosi Taftāzāninog komentara Nasafinom Akāidu. Napisao Kamāluddīn Ismā'īl b. Bālī al-Qaramānī, Qara Kamāl, živio oko 900/1494.

Brock. I, 427.

M. Tāhir (OM II, 6) navodi da je pisac umro 920/1514.

Početak:

الحمد الذى المن و الاحسان و الصلاة على سيد الانسان و على من اتبعه فى الايمان

L. 166; 21 × 16. Nasḫ i riq'a. Prvi list dopisan kasnije drugim rukopisom. Tekst komentara podvučen, a stranice u prvoj polovini

obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, deblji, povez polukožni. Ima polukožnu futrolu.

Rukopis potiče iz XVI ili XVII stoljeća.

Iz Šehdine biblioteke.

645. ISTO **2498.**

L. 127; 17,5 × 13. Ta'līq. Stranice obrubljene crvenom linijom. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni, oštećen.

Prepisao 'Abdullāh b. Luṭfullāh u Brusi 947/1540:

كتب هذا الكتاب فى محروسة البروسة حين يقرأ الفقير (!) كتاب الخيالى . . .
فى اليوم السابع و العشرين من شهر محرم الحرام لسنة سبع و اربعين و تسعمائة . . .
عبد الله بن لطف الله

Na l. 1ª nalazi se zapis nekadašnjeg vlasnika i nekoliko stihova na perzijskom jeziku.

Iz biblioteke Fejzije medrese.

646. ISTO **3639.**

L. 96; 20 × 13. Na kraju manjkavo. Nasḫ-ta'līq. Pivh 8 lista dopisano kasnije drugim rukopisom. Papir bijel, deblji, povez polukožni, oštećen.

Na kraju ima nekoliko bilježaka među kojima i cijene nekih knjiga.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

647. ISTO **4065.**

L. 131; 20,5 × 15,5. Ta'līq prost. Istaknute riječi podvučene crticom. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Na rubu nekih listova ima glosa. Papir tamnobijel, povez polukožni, oštećen.

Prepisao Isrā'īl b. 'Alī 950/1543.

Naslovna strana ispisana raznim bilješkama manje važnosti. Na rubu iste nalazi se pečat i zapis o uvakufljenju ovog rukopisa, iz čega se vidi da ga je prvobitno uvakufio Ali-paša Stočević za biblioteku svoje tekije u Mostaru 1258/1842.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

648. ISTO 3178.

Primjerak je nepotpun u početku. Po prerezu listova neko je pogrešno stavio da je ovo Kafawina glosa Hayalinoj glosi

(خيالى حاشيه‌سى كفوى).

L. 119; 17 × 13. Ta'līq sitan, složen. Papir tamnobijel, povez polukožni.

Prepis završen 940/1533. (تاريخ سنة ٩٤٠).

Uvakufio Mutevelić Ahmed-Asim.

649. حاشية الكفوى على حاشية الخيالى على شرح العقائد 1557.

Superglosa Ḫayālinoj glosi Taftazānīnom komentaru Nesefina Akāida. Napisao Sayyid Muḥammad b. Ḥumaid al-Kafawī, umro 1168/1754.

M. Tahir, OM II, 7; ḤḪ II, 1148.

Početak: الحمد لله الذى شرح صدورنا لتحقيق العقائد الاسلامية و نور قلوبنا

L. 220; 20,5 × 14,5 Ta'līq. Prve dvije stranice ukrašene sa pet tankih crnih i dvije široke zlatne linije. U vrhu prve stranice je unvan. Ostale stranice obrubljene crvenom linijom. Papir tamnobijel, povez polukožni.

Prepisao Sayyid al-Karsūnī (?) Muḥammad b. 'Alī.

قد وقع تتميم التسويد على يد اضعف العبيد السيد الكرسونى (؟) محمد بن على

Na početku je bilješka o zavještanju rukopisa i recept na turskom jeziku za liječenje luesa. Na l. 1ª je bilješka sa potpisom nekadašnjeg vlasnika.

Uvakufio Ahmed-efendija, muderis.

650. بحر الافكار 1580.

Superglosa spomenutoj Ḫāyālīnoj glosi. Napisao Ḥasan b. Ḥusain b. Muḥammad. Djelo je posvećeno Ajās-paši (živio u X/XVI stoljeću).

Brock. S. I, 759.

Pri rastavljanju odlomaka kad prelazi na novi odsjek pisac upotrebljava izraz: هو الاول Primjerak je nepotpun na kraju.

Početak: الحمد لمختار دل على ايجاب ذاته قدمُ الصفات

L. 140; 20 × 14. Ta'līq sa nešto nasḫa. Hayalina glosa je uzeta kao osnovni tekst, koji je podvučen crvenom linijom. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni.

Na naslovnoj strani nalazi se stari i novi pečat ove biblioteke, te potpis i pečat nekadašnjeg vlasnika (Salih, muftija u Mostaru).

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

651. كنز الفرائد (حاشية رمضان افندى) 4140.

Glosa Taftazaninom komentaru Nasafinog Akāida. Napisao Munla Ramaḍān b. Muḥammad al-Ḥanafī.

Brock. I, 428; ḤḪ II, 1145.

Početak:

الحمد لله الذى توحد بالعظمة و الكبرياء و تفرد بالوحدة و العزة و البقاء.

L. 216; 20 × 14. Ta'līq. Tekst komentara podvučen crvenom linijom. Papir tamnobijel, povez kožni, sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepisao 'Oṯmān b. Aḥmad b. Bālī b. Muḥammad b. Ḥamza as-Sunbūrī (iz Sombora) u tvrđavi Güli (u Mađarskoj) 1091/1680:

تمت هذه النسخة الشريفة ... فى اواسط ربيع الاول فى القلعة المسماة بكوله
غفر الله تعالى لمن استفاد منها و دعا لكاتبها الفقير عثمان بن احمد بن بالى بن محمد بن
حمزه الصونبورى مولدا و الجنادى انتقالا و الكلوى توطنا [و هذه المواضع فى بلاد المجر]
... فى سنة احدى و تسعين و الف.

Iz ovoga zapisa vidi se da je prepisivač rođen u Somboru, da je odatle bio premješten u Čanad i da se stalno nastanio u Güli.

Ispod toga nalazi se druga bilješka, iz koje se vidi da je zadnje dijelove rukopisa prepisao neki Mustafa Čelebi Sarayizade

(و الاجزاء الاخيرة لمصطفى چلبى سرايى زاده).

Na početku razne bilješke s područja akaida, i sadržaj. Tu je i bilješka u kojoj se kaže da je ovaj rukopis uvakufio za ovu biblioteku Murteza Karagözzade, bivši muftija u Crnoj Gori. Na kraju su

ispisani nazivi raznih sazviježđa, protumačeni na turskom i perzijskom jeziku.

652. ISTO **2306.**

L. 95; 20 × 15. Na početku manjkavo. Nasḫ-ta'līq prost. Tekst komentara podvučen crvenom linijom. Papir bijel, deblji, povez polukožni, oštećen.

Prepisao za ličnu upotrebu Maḥmūd b. Sinān 959/1551.

وقع الفراغ من تنميق الكتاب فى يوم دوشنبه حين الظهر فى الشهر المبارك جمادى الاولى . كاتبه و صاحبه محمود بن سنان . . . تاريخ سنة تسع و خمسين و تسعمائة .

Na unutarnjoj strani prve korice nalaze se nečitki potpisi više bivših vlasnika. Na posljednjem listu je tumačenje kunut-dove, te bilješka (navodno hadis) o pokuđenim postupcima koji čovjeku donose siromaštvo — i druga o pohvalnim nazivima Božijeg poslanika Muhameda.

Iz biblioteke Šeih H. Halil-efendije iz Gračanice.

653. ISTO **4433.**

L. 109; 21 × 14. Ta'līq pisan vještim rukopisom, složen. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Na rubovima nekih listova ima nešto glosa. Papir bijel, prvi list oštećen pri dnu, povez otkinut i izgubljen.

Na l. 1ª je bilješka na turskom jeziku u kojoj se kaže da je primjerak vakuf zvorničke medrese (ايزوروق مدرسه سنه وقف). Ispod toga zavještač je stavio svoj pečat s datumom 1170/1756.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

654. **933.**

L. 36; 19,5 × 12. Ta'līq. Papir tamnobijel. povez polukožni.

1. L. 1 — 25. شرح قصيدة بدء الامالى

Komentar kaside *Bad' al-amālī* (v. br. 115,³) od nepoznatog pisca.

Početak: الحمد لله الولى المولى القديم الموصوف باوصاف الكمال

Tekst kaside pisan crvenim mastilom.

Na l. 1ª ima nekoliko zapisa. Na kraju je kratko tumačenje o porijeklu riječi »qaysar« i sličnih vladarskih naziva.

2. L. 26 — 27. فايدة فى فضل الفاتحة

Kratak napis u stihu o važnosti i koristi sure *al-Fatiḥa*. Sastavio Ahmad b. Bakr.

Početak: اذا ما اشتكت عين فان شفاءها بفاتحة القرآن تقرا و تسمع

Na slijedeće dvije stranice nalaze se obrasci kratkih sudskih potvrda službenih akata.

3. L. 27 — 29. الفقه الاكبر , v. br. 114,⁴.

L. 30 — 33. (تعليقات و نقول من كتب الفقة فى وقف النقود)

Kratki izvaci na arapskom i turskom jeziku iz raznih fikhskih djela o uvakufljenju novca i pokretnih dobara. U vrhu stranice je naslov:

دراهم دنانير وقفنك صحتنه و لزومنه و صحة تسجيلنه مولانا مفتيلك تقلريدر ذكر اولنيور

4. L. 34 — 36. وصية الامام ابى حنيفة

Oporuka Abū Ḥanīfe o vjerovanju (v. br. 578,³).

Zatim slijedi nekoliko didaktičnih stihova.

Cijelu zbirku prepisao Aḥmad b. 'Abdulhalīm, kadija, privremeno, u gradu . . . (nečitko) 1051/1641 (v. na kraju pod tač. 1).

Na l. 1ª pod tač. 1 nalazi se bilješka iz fikha i poučni stihovi. Na kraju zbirke na l. 36. (koji je oštećen) nalaze se razni stihovi koji sadrže pouke i mudrosti. U vrhu stranice neko je kasnije zabilježio na turskom jeziku da su ovi stihovi uzeti iz *Timurname* (تيمورنامه دن اخراج اولنان ابياتدر).

655. **1067.**

L. 37; 20 × 12,5. Nasḫ lijep. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 35. ISTO kao br. 654,¹.

Početak ovdje: الحمد للولى القديم . . .

Tekst kaside podvučen crvenom linijom. Prve dvije stranice ukrašene crvenom, plavom i zlatnom linijom, a ostale samo crvenom. U vrhu prve stranice je mali unvan.

2. L. 1 — 35. ضوء المعالى شرح بدء الامالى

Komentar prethodne kaside. Napisao 'Alī b. Sulṭān Muḥammad al-Qārī (v. br. 145,[6]). Komentar je ispisan na rubu listova prethodnog rukopisa. Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Rukopis nije dovršen.

3. L. 36 — 37. ضروب الامثال على حروف التهجى

Nekoliko poslovica, poredanih abecednim redom.

Početak:

الامثال مصابيح الاقوال. احق الناس باللائمة من مدح نفسه عند قوم عرفوه

Cijelu zbirku prepisao nepoznati prepisivač svome sinu Dželalu 1097/1685, kako se to navodi u bilješci na l. 35 ove zbirke.

Uvakufio Svrzo Mehmed b. Muhamed-aga 1931. godine.

656. ISTO kao br. 654,[1]. 3717.

L. 52; 18 × 10. Nasḫ-ta'līq lijep. U drugoj polovini stihovi su podvučeni. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir bijel, zahvaćen vlagom, bez poveza.

Prepisao Muḥammad b. Muṣṭafa al-Mostārī (Mostarac) godine 1128/1715.

قد وقع الفراغ من هذه النسخة اللطيفة ليلة الجمعة من شهر ذى الحجه لسنة ١١٢٨

حرره محمد بن مصطفى الموستارى

Uvakufio Munla Salih, muezin u Ćejvan-mahali u Mostaru.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

657. 1837.

L. 105; 21 × 16. Ta'līq. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 27. ضوء المعالى شرح بدء الامالى لعلى القارى, v. br. 145,[6].

Stihovi su ispisani crvenim mastilom. Istaknute riječi podvučene crvenom crticom.

2. L. 28 — 63. نثر اللآلى فى شرح بدء الامالى للتونسى

Komentar kaside *Bad' al-amālī*; napisao Aḥmad b. Ibrāhīm at-Tūnisī. Djelo je dovršeno 1109/1697.

Brock. S. I, 765,[14].

Kairo (I, 211) bilježi da se komentar zove: نثر اللآلى.

Početak poslije besmele:

و صلى الله على سيدنا محمد و آله و صحبه و سلم الحمد لله الذى وفق لتوحيده من شاء من عباده

Stihovi su pisani crvenim mastilom.

3. L. 64 — 105. انوار القلوب من علام الغيوب

Djelo o namazu, od nepoznatog pisca. Ovo je, kako se u uvodu kaže izvod iz fikhskog djela: مفاتيح الصلاة و ينابيع الحياة, također od nepoznatog pisca. (O djelu مفاتيح الصلاة v. Kairo I, 465).

Početak:

الحمد لله رب العالمين و العاقبة للمتقين و الصلاة و السلام على افضل النبيين

Cijelu zbirku prepisao nepoznati prepisivač u vremenu od 1123 — 1133/1711 — 1720.

658. ISTO kao br. 657,[1] 2801.

L. 54; 16 × 11. Nasḫ. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Papir tamnobijel, povez kožni, popravljen.

Prepisao Muṣṭafā b. 'Abdurraḥmān, hatib džamije Ejjub u Istanbulu, 1147/1734.

Na l. 1[a] je pečat ove biblioteke, te ime i pečat nekadašnjeg vlasnika (دفتردارزاده السرائى — Defterdarević Sarajlija). U vrhu prve stranice je unvan. Prve dvije stranice obrubljene su sa dvije tanke crne i širokom zlatnom, a ostale crvenom linijom. Na kraju su razni zapisi i stihovi, većinom na turskom jeziku, te spisak više rječnika perzijskog jezika.

659. 1102.

L. 296; 20,5 × 13. Ta'līq pod tač. 1, 7 i 9, nasḫ-ta'līq pod t. 10 i 11, a ostalo nasḫ. Papir bijel, povez kožni, ukrašen pozlaćenim ornamentima.

1. L. 1 — 30. شرح قصيدة بدء الامالى للقارصى

Komentar kaside *Bad' al-amāli*. Napisao Dawūd b. Muḥammad al-Qarsī, umro oko 1170/1756.

Početak: الحمد لله الذى هدانا للاسلام

U uvodu se kaže da je ovo »novi komentar« (هذا شرح جديد). Osnovni tekst pisan crvenim mastilom.

2. L. 31 — 69. شرح بدء الامالى (بالتركية)

Komentar spomenutoj kaṣīdi na turskom jeziku. Napisao Aḥmad b. Muḥammad-Emīn al-Islambolī. Komentar je završen 1167/1753. Autor komentara je na početku dodao nekoliko prigodnih stihova.

Početak:

جميع محامد شول ذات واجب الوجود اولان تبارك و تعالى ايچوندركه

Stihovi kaside podvučeni crvenom linijom.

3. L. 70 — 74. القصيدة النونية لخضربيك, v. br. 302,³.

Nasḫ lijep, vokalizovan. Stranice obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Između polustihova također crne i zlatne linije. Na početku je lijep unvan.

4. L. 75 — 163. شرح القصيدة النونية

Komentar prethodne kaside, napisao Dawūd b. Muḥammad al-Qarsī (v. pod tač. 1. ove zbirke).

M. Tahir, OM I, 309.

Početak: الحمد لله الذى وفقنا لتحقيق العقائد الاسلامية

Stihovi podvučeni crvenom linijom. Po rubovima nekih listova ima glosa koje su pisane istim rukopisom.

Na kraju se nalazi bilješka, iz koje bi se moglo razumjeti da je djelo završeno 1169/1755.

5. L. 164 — 260. شرح القصيدة النونية (بالتركية)

Komentar iste kaside od istog pisca na turskom jeziku. Djelo je dovršeno 1158/1745, kao što se to vidi iz bilješke na kraju rukopisa.

Početak:

جميع محامد شول ذات واجب الوجود اولان الله عظيم الشان ايچوندركه

Tekst *Nuniye* pisan crvenim mastilom. Sve stranice obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Na početku se nalazi lijep unvan.

Na l. 261 — 264. nalazi se komentar dvaju stihova iz Nuniye (شرح بيتين من القصيدة النونية). To je prepis (izvadak) iz gornjeg Qarsinog komentara na arapskom jeziku.

6. L. 265 — 272. شرح آمنت بالله للقارصى (بالتركية)

Komentar islamskog očitovanja na turskom jeziku od spomenutog Dawūda al-Qarsī.

Početak: الحمد لله الذى هدانا للاسلام . . . بوندنصكره معلوم اوله كه

7. L. 273 — 278. رسالة هل يصح اثبات التوحيد بالسمع

Rasprava o temi: da li se može Božije jedinstvo dokazivati argumentima iz tradicije (*sem'*). Rasprava analizira tekst iz Sa'dī Čelebijine glose Bejḍavinom tefsiru pri kraju sure al-Anbiyā, a napisana je poslije diskusije sa učenim ljudima u Istanbulu godine 1121/1709. Pisac je neki Aḥmad.

Početak:

الحمد لله الذى وفقنا لاثبات توحيده بالعقل و تأييده بالنقل فنورنا بذلك تنويرا

Neke istaknute riječi napisane su crvenim, a neke su podvučene crvenom crticom.

Može se pretpostaviti da je ovo autograf.

8. L. 279 — 286. رسالة فى خلق افعال العباد للدوانى

Rasprava o pitanju da li ljudska djela stvara Bog. Napisao Ǧalāluddīn ad-Dawānī, umro 908/1502.

Brock. II, 217,16; S, II, 307,15.

Početak:

هذه رسالة فى بيان خلق الافعال لاكمل المتبحرين . . . اقول ان افعال العباد دائرة بحسب الاحتمال العقلى بين امور

9. L. 287 — 294. رسالة فى معنى الاخصية فى صفات الله تعالى

Kratka rasprava o tumačenju Božijih svojstava od nepoznatog pisca. Tu se tumači Sayyid Šarīfov tekst:

خص بالذكر من صفاته العلى ما هو اخص به تعالى اعنى الوجوب الذاتى

Početak:

سبحان من تحير فی بوادی معرفته العلماء و عجز عن ادراك هويته العقلاء

Na kraju se nalazi zapis, iz kojeg se može razumjeti da je ovu raspravu napisao Muḥammad b. Muḥammad Mabqar (ili Mubaṣṣir) — zade, ako to nije potpis prepisivača.

حرر هذه الرسالة العبد الداعی فوق العاده محمد بن محمد الشهير بمبصر زاده

10. L. 295 — 296. رسالة فی الفرق بین نفس الامر و الخارج للسید الشریف الجرجانی (رسالة فی تحقیق نفس الامر)

Kratko tumačenje o razlici između suštine stvari (*fī nafsil-amr*) i njenog vanjskog izgleda *(fil-ḫāriğ)* od Sayyid Šarifa ('Alī b. Muḥammad al-Ğurğānī), umro 816/1413.

Brock. II, 216,6.

Početak:

اعلم ان تحقق الاشیاء اما فرض عقل و هو ما لا یکون الا فی القوی الدراکة او حقیقی و هو ما یکون خارج الدراکة

11. L. 296. رسالة الغایة و الغرض

Problem svrhe i cilja kao motiva i pokretača Božijeg djelovanja. Napisao Sayyid Šarīf al-Ğurğānī. Risala zauzima stranicu i po.

Početak: اذا ترتب علی فعل اثر

Ovu cijelu lijepo pisanu zbirku, izuzev risale pod tač 8, prepisao je Ḥ. Muḥammad b. Ḥ. Ḥasan oko godine 1166/1752.

Uvakufio Ibrahim Zafranija.

660. نخبة اللآلی لشرح بدء الامالی **1611.**

Komentar kaside *Bad' al-amālī*; napisao Muḥammad b. Sulaimān al-Ḥalabī ar-Raiḥāwī (v. l. 1ª i uvod). Na l. 1ª, ispod naslova djela piše da je ovaj pisac autor komentara poznatog fikhskog djela *al-Kanz (Kanz ad-daqā'iq)*:

هذه نخبة اللآلی شرح بدء الامالی لمؤلفه افقر العباد الی رحمة ربه الکریم الجودا محمد الحلبی الریحاوی شارح الکنز ...

U uvodu se međutim kaže:

و بعد فیقول العبد المفتقر الی رحمة ربه الغنی المنان محمد بن سلیمان الحلبی الریحاوی الحنفی ... و سمیته نخبة اللآلی لشرح بدء الامالی

Prezime pisca je u nekim izvorima kao u našem rukopisu (... b. Suleimān), a u nekim ono glasi: ... b. Ismā'īl al-Arīḥāwī. Umro je 1158/1745. (v. među komentatorima djela *Dalāil al-ḫayrāt* Brock. II, 253).

Isma'il-paša *Ḏail* II, 632.

Početak:

نحمده من وجب له الوجود فوجب له السجود و فاض عنه الجود ففاض عنه کل موجود

L. 77; 22 × 16. Nasḫ-ta'līq. Stihovi kaside pisani crvenim mastilom. Po rubovima listova i između redaka ima glosa. Papir bijel, deblji, povez kožni.

Iz zapisa na l. 2 i na kraju, kao i iz ispravaka u rukopisu, može se pretpostaviti da je ovo koncept *(musawwada)* samog autora. Iz prvog zapisa još se vidi da je pisac sabrao građu u Egiptu, a djelo sredio i napisao u Istanbulu i poklonio ga biblioteci velikog vezira Ali-paše:

و قد کان جمعه بالدیار المصریة و تحریره بمدینة قسطنطینیة ... و لما صار عقدا من الفواید السنیة ... حق ان یهدی الی الخزینة السمیة لرکن الدولة العلیة ... علی پاشا ...

Prepis (ili koncept) je završen u Istanbulu 1147/1734, kako se to navodi na kraju rukopisa:

و هذا آخر ما تیسر جمعه و تحریره بعون الله تعالی و حسن توفیقه ... و قد کان الفراغ من هذه المسودة بعد تحریرها فی مدینة قسطنطینیة المحمیة فی شهور رجب الفرد سنة ١١٤٧ ...

Iz Kantamirine biblioteke.

661. ISTO **4364.**

L. 181; 20 × 12,5. Ta'līq. Stihovi su pisani crvenim mastilom. Papir tamnobijel, povez polukožni.

Prepis završen 1173/1759.

و قد وافق الفراغ من هذه النسخة رمضان ٢٧ سنة ١١٧٣

662. **3936.**

L. 97; 20,5 × 15,5. Nasḫ. Papir tamnobijel i bijel, povez polukožni.

1. L. 1—42. نشر اللآلى فى شرح بدء الامالى للتونسى, v. br. 657,[2].

Nasḫ stari arapski, pisan širokim perom. Stihovi pisani crvenim mastilom.

Na početku su razne bilješke, većinom hadisi. Na l. 1[a] je naslov djela, salavat, kraće bilješke i datum prepisa.

2. L. 43—51. شرح بدء الامالى (بالتركية)

Kratko tumačenje iste kaside na turskom jeziku od nepoznatog pisca.

Početak:

مرتبهٔ عبوديت و درجهٔ رقيت اشرف كمالات بشريه و الطف سعادات ابديه اولوب
. . . تشرفا مصنف كند و سنه عبد تسميه ايلمشدر

Stihovi su podvučeni crvenom linijom. Naslovne strane ispunjene izvatkom iz nekog akaidskog djela.

Na kraju (l. 51—2) nalazi se rasprava o poslanstvu Božijih poslanika (izvadak iz djela *Baḥr al-kalām* — فصل فى اثبات الرسالة من بحر الكلام).

3. L. 53—80. شرح مقدمة ابن الجزرى

Komentar Ibn Ǧazarijeve *al-Muqadime* od nepoznatog pisca.

Početak:

الرجاء الطمع فيما يمكن حصوله و العفو الصفح عن الذنب و ترك مجازاة المعتدى

Stihovi *Muqaddime* pisani su crvenim mastilom. Po rubovima listova ima dosta glosa.

Na l. 8[b]—97. nalaze se zapisi i izvaci iz raznih djela s područja tefsira, hadisa, fikha, jezika, povjesti veterinarstva i starog narodnog liječenja — od nepoznatog sabirača.

Rukopis pod tač. 1 prepisan 1119/1707, a ostalo je iz XIX stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

663. شرح بدء الامالى للبكرى **2677.**

Komentar kaside *Bad' al-amālī*; napisao Raḍiyyuddīn Abu' l-Qāsim b. Husain al-Bakrī. Naslov komentara prema Brockelmannu je عقد اللآلى.

Brock. I, 429,11.

Početak: الحمد لله حق حمده

L. 31; 20 × 14. Nasḫ jednostavan. Stihovi kaṣīde podvučeni crveno-blijedom linijom. Papir tamnobijel, bez poveza.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

664. **1287.**

L. 70; 19,5 × 12. Nasḫ ili ta'līq. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1—22. شرح بدء الامالى

Komentar kaside *Bad' al-amālī*, od nepoznatog pisca. Pisac je jedan od komentatora djela عمدة العقائد od 'Abdullāh b. Aḥmada an-Nasafije (umro 710/1310, — v. ḤḪ II, 1168). To se vidi po tom što pisac ovog komentara kaže da je Božiji sifat ḥayāt (الحياة = život) protumačio u svom komentaru djela *al-'Umda* (و قد ذكرنا معنى الحياة فى شرح العمدة — v. kod tumačenja stiha: هو الحى المدبر كل امر).

Početak:

الحمد لله رب العالمين و العاقبة للمتقين . . . قال المصنف رحمة الله عليه:
اله مالك مولى الموالى له و صف التكبر و التعالى

Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Stranice su obrubljene crvenom linijom.

2. L. 22—33. شرح القصيدة الطنطرانية للبهشتى, v. br. 397,[5].

Stihovi kaside pisani su nasḫom uokvirenim crvenim linijama.

3. L. 34—39. شروط الصلاة

Risala o uslovima valjanosti namaza, (v. br. 148,[2]).

4. L. 39—42. شرح ابيات المراح

Komentar stihova spomenutih u arapskoj gramatici *al-Marāḥ*, od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله رب العالمين ... و بعد فهذه رسالة مختصرة لابيات مراح الارواح شرحناها

5. L. 42—45. شرح ابيات شرح ديباجة المصباح

Komentar stihova koji su navedeni kao primjeri u komentaru uvoda djela *al-Miṣbāh* od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله رب العالمين ... و بعد فهذه رسالة حالة لابيات شرح ديباجة المصباح

6. L. 45—47. قصيدة فى تعداد الكبائر (نظم عدد الكبائر)

Kasida o velikim grijesima. Napisao 'Alā'uddīn at-Turkestānī.

Brock. S. II, 950.

Početak:

يا صاح اسمع عدد الكبائر   من الذنوب ما سوى الصغائر
تعدادها سبعون بالحساب   فاعلها بشره بالعذاب

7. L. 47—57. كتاب عروض

Anonimni turski prevod arapske metrike koju je perzijskim jezikom napisao Wahīd Tibrīzī.

Početak:

حمد بى حد سپاس بى قياس خداى پاك كه بر مشت خاكه فهم و ادراك ويروب يعنى نوع انسانه عقل سليم و طبع مستقيم ارزانى قلوب ...

8. L. 57—59. ترجيع بند توبه نامه ويسى افندى

Pjesma na turskom jeziku o pokajanju. Sastavio Uwais b. Muḥammad al-Uskūbī, zv. Waisī-efendija, umro u Skoplju 1037/1627.

Kairo (F. k. t.) 225.

Početak:

يتر اى دل هوس زلف سيه(ن) كار يتر   يتر اى جان بلاديده بر افكار يتر

9. L. 60—70. حكاية بشير و شادان

Priča Bešir i Šadan na turskom jeziku. Priča je u obliku pitanja i odgovora.

Rieu 114b.

Početak:

افضل الانام حضرت امام غزالى ايدر اگرچه بو قصه‌يى ضعيف الاسناد و قليل الاعتماد بولدم . اما چون قواعد موفوره و مسائل مشهورهٔ محتويدر لابد نقلى جائز كوردم

Na početku zbirke nalazi se njen sadržaj, te imena nekadašnjih vlasnika i pečati nekih od njih. Vlasnici su Mustafa b. Muhamed (1101/1689), H. Muhamed Velihodžić, Salih Sidki Mahmudkadić (1171/1757) i Mehmed, sin šejh Mustafin. Tu je i bilješka u kojoj ovaj posljednji vlasnik daje svoju kratku biografiju. On tu spominje nekoliko svojih djedova (Muhamed Hulusi, sin Husejnov, sin Mustafe, serdara tvrđave u Novom Pazaru), a zatim navodi da je bio muallim u Zvorniku 1278/1861, nastavnik ruždijje u Sarajevu od 1280—1286/1863—1869, sudija (hakim) u Novom Pazaru, učitelj kršćanima (u nekoj kršćanskoj školi) u Sarajevu, kadija u Srebrenici, te napokon nastavnik ruždijje u Novom Pazaru 1300/1882.

(من دور التقدير الى يد الفقير معلم رشديه در لواء ايزورنيق و هو محمد بن الشيخ مصطفى بن محمد خلوصى بن حسين بن مصطفى سردار در قلعه يكى پازار من ايالت بوسنه ١٢٧٨ و قد كنت معلما فى رشديه سراى بوسنه فى سنه ١٢٨٠ الى سنه ١٢٨٦ ثم نصبت حاكما فى يكى پازار سنه ١٢٨٦ ثم صرت معلما للملة النصرانية فى سراى بوسنه هداهم الله تعالى الى تصديق وحدانيته ثم كنت قاضيا فى سربرنيچه بعد سنتين معلما فى رشدية يكى پازار سنه ١٣٠٠, v. sličnu bilješku pod br. 163).

Na l. 1a nalaze se stihovi na turskom i perzijskom jeziku o ljubavi prema Bogu, tesavufskog smjera. Na kraju su stihovi iz Mesnevije. Sve to (na početku i na kraju) pisano je kasnije drugim rukopisom.

Cijelu zbirku prepisao isti nepoznati prepisivač. Na rubu l. 53 zabilježena je godina 992/1584 — (سنه٩٩٢), iz čega se može razumjeti da prepis potiče iz toga doba.

Iz biblioteke M. Enveri Kadića.

665. ISTO kao br. 664,[1] 3559.

Primjerak je nepotpun s početka.

L. 13; 21,5 × 15. Ta'līq. Tekst kaside pisan crvenim. Po rubovima listova ima glosa. Papir tamnobijel, listovi oštećeni, bez poveza.

Prepisao Ibrahīm b. 'Oṯmān 1112/1700.

666. الكفاية فى الهداية للصابونى 3622.

Djelo o akaidu. Napisao Nūruddīn Aḥmad b. Maḥmūd (u rukopisu Muḥammad) aṣ-Ṣābūnī al-Buḫārī, umro 580/1184.

Brock. S. I, 643.

U prepisivačevoj bilješci na kraju piše da je ovo komentar djelu *al-Hidāya* (قد تم كتاب الكفاية فى شرح الهداية), što nije tačno.

Početak:

الحمد لله الواجب وجوده و بقاؤه الواسع جوده وعطاؤه القديم بره و احسانه

L. 101; 19,5 × 13. Ta'līq lijep. Važnije riječi podvučene crvenom crticom. Papir bijel, deblji, listovi zahvaćeni vlagom i pismo na više mjesta oštećeno. Povez otkinut i izgubljen.

Prepisao Sāliḥ b. Ḥ. Ismā'īl al-Mostārī (Mostarac).

قد تم كتاب الكفاية فى شرح الهداية [!؟] فى اصول الكلام من تصنيف الشيخ الامام نورالدين ابى عبد الله احمد بن محمد الصابونى البخارى ... على يد العبد الضعيف صالح بن الحاجى اسماعيل الموستارى ... و كان الفراغ من نسخه (... بياض)

Iz Karađoz-begove biblioteke.

667. الكفاية فى الكلام ili تلخيص الكفاية فى الهداية 3128.

ili بداية العقائد ili البداية من الكفاية فى اصول الدين

Skraćena redakcija prethodnog djela od istog pisca (v. br. 618,[2] i 666). Gornji naslovi dati su prema Brockelmannu (S. I, 643).

L. 47; 18 × 10,5. Ta'līq, pisan vještim rukopisom. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Papir tamnobijel, čvrst, listovi zahvaćeni vlagom, povez polukožni, oštećen.

Na l. 1[a] je naslov knjige, kasnije stavljen.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

Iz biblioteke Fejzije medrese.

668. شرح طوالع الانوار للعبرى 856.

Komentar djelu *Ṭawāli' al-Anwār* o akaidu. Osnovno djelo napisao je Qāḍī 'Abdullāh b. 'Omar al-Baiḍāwī, umro 685/1286, a ovaj komentar 'Ubaidullāh b. Muḥammad aš-Šarīf al-Fargānī al-'Ibrī, umro 743/1342.

Brock. I, 418; S. I, 742.

Početak:

الحمد لله حمدا يتقاصر عن ادراك غايته عقول العقلاء و يعجز عن بلوغ نهايته السنة الفصحاء

L. 141; 18,5 × 14. Nasḫ-ta'līq. Po rubovima nekih listova ima glosa. Papir tamnobijel, povez polukožni, oštećen.

Ime prepisivača nečitko (... من يد عبده محمد بن ... ابن محمد الربعى ... القصى ؟ ...), a datum prepisa nije uopće označen, ali je rukopis dosta star, vjerovatno iz XV ili XVI stoljeća.

Na kraju rukopisa (l. 141[b]) nalazi se početak djela ذيل كتاب الوشاح iz arapske stilistike od 'Ubaidullāh b. Mas'ūda al-Hanafi, umro 747/1346. Djelo الوشاح فى المعانى والبيان od navedenog pisca poznato je (v. ḤḪ II, 2011), ali Dodatak (Ḏail) toga djela ne spominju nama pristupačni izvori. Ovdje se nalazi samo 1 stranica ovoga Ḏaila pisana rukom istog prepisivača.

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين و العاقبة للمتقين ... و بعد فهذا ذيل كتاب الوشاح و هو اجوبة ايرادات ذكرت فى التلخيص و الايضاح على كتاب المفتاح صنع الاستاذ الحاذق ... ختم حكماء الدنيا ... مبين الحلال و الحرام مفتى البشر ... صاحب التعديل و التنقيح المخصوص بالتحقيق و التوضيح الامام ابن الامام مولانا صدر الشريعة و الحق و الدين ... عبيد الله بن مسعود تاج الشريعة تغمده الله بغفرانه قال قال صاحب المفتاح علم المعانى الى آخره قال صاحب الايضاح و فيه نظر اقول و التتبع

صد [هو؟] الا تباع بالتكلف فاذا قيل فلان يتتبع مذهب ابى حنيفة رضى الله عنه اى يتعلم معلوماته و يعتقد حقيقتها اعتقادا جازما فهذا هو العلم فالمراد تتبع خواص تراكيب الكلام اتباع العرب فى الاحكام المتعلقة بخواص تراكيب الكلام اى يعلم تلك الاحكام بالاستخراج من تراكيبهم واما تعريف الايضاح و هو علم يعرف به احوال اللفظ العربى التى بها يطابق اللفظ مقتضى الحال فغير مرضى لان العلم مبهم حيث لم يذكر انه علم باى شئ . . .

Na rubu ove stranice nalazi se bilješka o Kadi Bejdaviji sa nečitkim potpisom prepisivača.

Iz Šehdine biblioteke.

669. ISTO **2744.**

L. 230; 17 × 12. U početku nedostaje 1 list. Nasḫ i ta'līq pomiješani. Po rubovima listova ima bilježaka koje tumače tekst i komentar, a pisane su istim rukopisom. Papir tamnobijel, povez kožni, oštećen i djelomično rastavljen od knjige, tako da su mnogi listovi prosuti.

Prepisao Naṣrullāh b. 'Abdullāh al-Mašhadī 805/1402.

وقع الفراغ من تحريره بعون الله و تيسيره ضحوة يوم السبت الثامن من شهر جمادى الاولى سنة خمس و ثمان مائه على يد الفقير الى الله الغنى نصر الله بن عبد الله المشهدى . . .

Iz biblioteke M. Enveri Kadića.

670. مطالع الانظار شرح طوالع الانوار فى الكلام **314.**

Komentar navedenom Baiḍawinom djelu. Napisao Šamsuddīn Maḥmūd b. 'Abdurraḥmān al-Iṣfahānī, umro 749/1348.

Brock. I, 418.

Početak:

الحمد لله الذى توحد بوجوب الوجود و دوام البقاء . تفرد بامتناع العدم و استحالة الفناء .

L. 119; 25,5 × 18,5. Nasḫ arapski, lijep. Naslovi (*qāle*, *equlu*, *qavluhū*) pisani crvenim mastilom. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni.

Prepisao 'Abdullāh al-Qaisarī 772/1370.

و قد اتفق الفراغ من نسخه بتوفيق الله سبحانه و تعالى و بعونه ضحوة يوم الاثنين لعشر بقين من ربيع الثانى لسنة اثنتين و سبعين و سبع مايه على يد العبد المستغفر من الذنوب . . . عبد الله القيصرى

Uvakufio Ahmed-efendija, muderis.

671. ISTO **2020.**

L. 202; 22 × 17. Ta'līq sa nešto nasḫa. Papir tamnobijel, povez bio kožni, ali je koža otkinuta i izgubljena, ostali su samo ornamenti na kartonu.

Na početku se nalazi sadržaj, te razne bilješke i stihovi na perzijskom, turskom i arapskom jeziku. Po rubovima mnogih listova ima glosa.

Prepisao Ḥ. Muḥammad b. 'Abdullāh b. Muḥammad 803 ili 883/1400 ili 1478.

672. ISTO **2413.**

L. 200; 18,5 × 13,5. Ta'līq. Istaknute riječi podvučene crvenom crticom. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Na l. 1ª je naslov djela (اصفهانى شرح طوالع لقاضى البيضاوى), imena dvojice nekadašnjih vlasnika (Muhamed b. Abdulhalim ad-Dusi i el-Hadž Ali), mali pečat ,te dva vleika pečata: Šehdi-efendijine i ove biblioteke.

Prepisao Il'yās b. Ḥusain b. Ḥaği Baryam (? nečitko), godine 857/1453.

و قد وقع الفراغ من تنميق هذه النسخة الشريفة المباركة على يد العبد الضعيف النحيف المذنب المحتاج الى ربه اللطيف الياس بن حسين بن حاجى بريام [!] . . . تاريخ سنة سبع و خمسين و ثمانمائة

Iz Šehdine biblioteke.

673. حاشية مطالع الانظار في شرح طوالع الانوار لابن افضل 2905.

Glosa prethodnom komentaru *Maṭāli' al-anẓār*. Napisao Ḥamīduddīn b. Afḍaluddīn al-Ḥusainī — Ibn Afḍal, umro 908/1502.

Brock. I, 418.

Početak: الحمد لله على نواله و الصلاة على محمد و آله

L. 48; 18 × 13. Ta'līq pisan vještim rukopisom, sitan. Papir bijel, čvrst, povez polukožni, oštećen.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

674. ISTO 3108.

L. 105; 18,5 × 11,5. Nasḫ-ta'līq. Riječi *qawluhū* pisane crvenim, a mjestimično i plavim mastilom. Po rubovima nekih listova ima glosa. Papir bijel, povez polukožni.

Na kraju, u dnu lista, nalazi se bilješka pisana prepisivačevom rukom, u kojoj se kaže da je kolacionirano krajem džumadel-ahira 995/1586.

تمت مقابلته بعون المعين مع قرائته فى سلخ جمادى الاخرى سنة خمس و تسعين و تسعمائة من الهجرة النبوية

Iz Fejzije medrese.

675. المواقف فى علم الكلام 1959.

Djelo o islamskoj apologetici. Napisao Qāḍī 'Aḍududdīn 'Abdurraḥmān b. Aḥmad al-Īǧī' umro 756/1355.

Brock. II, 208; S. II, 289.

Početak: الحمد لله العلى شانه الجلى برهانه القوى سلطانه الكامل حوله

L. 206; 21 × 14. Ta'līq. Po rubovima listova i između redaka, u prvoj polovini, ima glosa. Papir tamnobijel, deblji; gornji rub prvog lista oštećen; povez polukožni, također oštećen.

Na l. 1ᵃ su razne bilješke.

Prepisao Muṣliḥuddīn b. Yūsuf 828/1424.

تمت كتابة هذا الكتاب بعون الملك الوهاب على يد العبد الفقير ... مصلح الدين بن يوسف فى اواخر رجب من شهور سنة ثمانية و عشرون [!] و ثمان مائة ...

676. شرح المواقف للجرجانى 276.

Komentar prethodnom djelu *al-Mawāqif*. Napisao Sayyid Šarīf 'Alī b. Muḥammad al-Ǧurǧānī, umro 816/1413.

Brock. II, 208.

Uvod komentara je ispušten u ovom rukopisu.

Početak ovdje:

ضمن خطبة كتابه الاشارة الى مقاصد علم الكلام رعاية لبراعة الاستهلال

L. 371; 26,5 × 18,5. Nasḫ raznih vrsta. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Na rubovima mnogih listova ima ponešto glosa. Papir tamnobijel, deblji. Povez kožni, sa otiskom ornamenata na koricama.

Na početku je sadržaj djela. Poslije toga, na posebnom listu, ima bilješka u kojoj se kaže da je rukopis uvakufio neki Alī b. Abdullāh za nastavnike i učenike Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu 1230/1814.

قد وقف هذه النسخة الشريفة على بن عبد الله ... فى مدينة سراى بوسنه فى المدرسة خسرو بك ان كان معلما و طالبيه [!] ... سنة ثلثين و مائتين و الف

Na l. 1ᵃ nalaze se razne bilješke i stihovi, većinom na perzijskom jeziku.

Rukopis je vjerovatno iz XVI stoljeća.

677. ISTO 396.

Uvod komentara izostavljen.

L. 366; 27 × 18. Ta'līq sa nešto nasḫa, starinski, velikim dijelom bez tačaka. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Po rubovima listova ima glosa. Papir tamnobijel, povez polukožni, popravljen, ima polukožnu futrolu (gilaf).

Na početku su potpisi dvojice bivših vlasnika: Mustafa b. Muhamed Nasliči (iz kasabe Naslič u bivšem bitoljskom vilajetu, 1158/1745). Drugi vlasnik (iz 1168/1754 god.), čiji je potpis nečitak, objašnjava na turskom jeziku kako je dobio ovaj rukopis od prethodnog vlasnika, svog muderisa, zamjenom za knjigu al-Muṭawwal, prilikom njihovog susreta u Istanbulu. Potom slijedi sadržaj djela, potpisi drugih vlasnika (Mustafa el-Konevi, bivši kadija u Magnisi, Ebu Bekr b. H. Muhamed, Muhamed Adžem), te kratak izvadak iz

neke filozofske rasprave o ljudskom saznanju — sa geometrijskim crtežima. (Početak te rasprave je:

قوله فالقدح فى الحسيات يؤل الى القدح فى البديهيات فيه بحث لان الحسيات

توجب استعدادا للنفس وحصول البديهيات فيها لم لا يجوز ان يتفاوتا ضعفا و قوة).

Zatim slijede razne kasnije bilješke (većinom s područja jezika i akaida) i stihovi na perzijskom i arapskom jeziku. Na listu 1[a] su bilješke s područja akaida i tefsira, te poučni stihovi. Tu je i naročita bilješka o istoriji ovog rukopisa, koju je stavio Muhamed b. Muhamed b. Kadizade er-Rumi, zv. Kutbuddin, umro 957/1550. On navodi da je ovaj rukopis iz kolekcije knjiga koje su bile vlasništvo Maulana Ali er-Rumije iz Turske, koji je studirao u gradu Samarkandu, a odatle otišao na put u Hatay (u sjevernoj Kini). Na polasku on je knjige povjerio na čuvanje nekom Bedruddinu Aliji (stricu Kutbud-dinovom?), koji ih je, ne znajući za vlasnika duže vremena, poslao u Tursku, smatrajući da će vlasnik tamo doći i da će mu se one uručiti. Tamo je knjiga prelazila iz ruke u ruku dok nije došla u ruke spomenutog Kutbuddina, koji u ovoj bilješci oporučuje svojim nasljednicima da posebno čuvaju ove knjige u smislu šeriata (s nadom da se predaju vlasniku kad se on pojavi). Najposlije je ova knjiga dospjela u Sarajevo i u Šehdi-efendinu biblioteku.

Evo gore spomenute bilješke, koja se teško čita:

ليس هذا الكتاب شرح المواقف من الموهوبات الىّ و لا من مشترياتى بل هو من
جملة ما اودعه طالب علم مسمى فى بلدة سمرقند بمولانا على الرومى . . . شهرته بالقنوى
لدى عمى مولانا بدر الدين على وسأل المودع المذكور عن المودع اليه المزبور بنقل الجملة من
سمرقند الى هراة فاذا اتفق سفر المودع المذكور من سمرقند الى خطا و المودع لما كان فى
الاصل روميا ظن عمّى المرحوم بناء على اصل كل شئ يرجع الى اصله انه يعود بالاخير . . .
الروم فنقلها الى الروم و بعد نقله انتقل نفسه روّح رمسه فوصل يد التصرف الىّ فاوصيكم
ايها الاقرباء صان الله شانكم و صان عما شانكم بالا . . . فى حق هذه النسخة و باقيها لامر
الشرع القويم و عدم الانحراف عن سلوك الطريق المستقيم فمن بدله فانما اثمه على الذين
يبدلونه و هو السميع العليم و عدد الكتب يعرفه اخى . . . شيخ باشا چلبى و اخى الصلبى
محمود بن محمد بن قاضى زاده الرومى و الموصى الفقير انا الحقير الراجى رحمة ربه الغنى
محمد بن محمد بن قاضى زاده الرومى الشهير بقطب الدين عليهم الرحمة اجمعين آمين.

من جملة تلك الكتب المصابيح الذى كان فى نظرى و كتبت عليه كثيرا المطول الذى فى
نظرى و خطوطى عليه كائن و حواشى شرح العضد للسيد و مولانا فى مجلد و قرأت فيها.

Rukopis je vrlo star, vjerovatno iz XV stoljeća.

Na kraju rukopisa, odvojeno od teksta, nalazi se nečija bilješka, pisana rukopisom sličnim prepesivačevom koja glasi:

سمعت من جدى مولانا على القوشجى رحمه الله رحمة واسعة انه قال الف السيد
الشريف هذا الشرح بعد تأليف حواشيه على شرح التجريد.

Poslije toga, na čistom listu, nalaze se stihovi na perzijskom jeziku, pisani kasnije drugim rukopisom, o higijeni ishrane bolesna čovjeka. U naslovu se kaže da ih je izrekao Kadi Adududdin.

Iz Šehdine biblioteke.

678 — 679. ISTO **728, 699.**

Dva sveska jednog kompleta koji je prepisan i u svemu jednako obrađen rukopisom istog prepisivača koji se nije potpisao.

L. 333 (I) + 331 (II); 21 × 15. Ta'līq. Tekst *Mawāqifa* podvučen crvenom linijom. Papir bijel i žućkast, glat, povez kožni, sa otiskom ornamenata na koricama.

Svezak prvi. Po kratkom prerezu listova je naslov: مواقف شرحى جلد اول. Sadrži komentar od početka djela do kraja trećeg dijela i petog poglavlja (الموقف الثالث المقصد الخامس).

U vrhu prve stranice nalazi se bilješka sa potpisom bivšeg vlasnika (Ahmed b. Mustafa, muderis Gazi Husrevbegove medrese) i drugi o zavještanju rukopisa medresi. Sadržaj ovog sveka ispisan je kasnije na odvojenim listovima koji su priključeni svesku.

Sveza drugi, nastavak prethodnog. Sadrži komentar od početka četvrtog dijela (الموقف الرابع فى الجواهر) do kraja djela.

Na početku su bilješke o vlasniku i zavještanju rukopisa kao gore. Na rubovima nekih listova ima crteža koji objašnjavaju tumačenje. Povez kožni (žute boje).

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

Uvakufio Ahmed-efendija, muderis.

680. (بعض الشبهات فى شرح المواقف) 3099.

Kratka risala o tumačenju nekih nejasnih mjesta u prethodnom komentaru akaidskog djela *al-Mawāqif*, od nepoznatog pisca koji kaže u uvodu da je čitajući taj komentar zapazio mnoge nejasnoće, pa je neke od njih ovdje sabrao, posvećujući ovaj svoj mali rad nekom Iskender-efendiji. Risala nema naslova, pa je gornji naslov dat prema sadržaju. Zna se da je više pisaca iz IX i X stoljeća po H. dalo ovaka kratka tumačenja spomenutom komentaru.

Početak: الحمد لله الذى خصّص نوع الانسان بالهداية الى دليل توحيده

L. 7; 17 × 12. Ta'līq. Istaknute riječi pisane crvenim. Papir tamnobijel, povez papirni.

Rukopis je iz XVIII ili XIX stoljeća.

Poklon Salima Muftića.

681. حاشية حسن چلبى على شرح المواقف 625.

Glosa spomenutom Ǧurǧanīnom komentaru djela *al-Mawāqif*. Napisao Maulā Ḥasan Čelebī b. Muḥammad Šāh al-Fanārī, umro 886/1481.

Brock. II, 209 i 230.

Jedan svezak, nedovršen.

Početak:

الحمد لله الذى تولهت الافهام فى كبرياء ذاته و تحيرت الاوهام فى عظمة صفاته...

L. 191; 21,5 × 15,5. Ta'līq. Riječi *qawluhū* označavaju komentar i pisane su crvenim. Na nekim mjestima izostavljeni su dijakritički znakovi. Na rubu nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, oštećen, nalijepljen papirom.

Na l. 1[a] nalazi se bilješka o uvakufljenju, privatni i vakufski pečati, te bilješka sa potpisom nekadašnjeg vlasnika (Mahmud, muftija u Magnisi).

Rukopis je, vjerovatno, iz XVI stoljeća.

Uvakufio Memiš-aga Kasumagić.

682. ISTO 851.

Uvod (*dībāğa*) je izostavljen.

Početak ovdje:

قوله فبسمل اولا تيمنا فان قلت ليس للبسملة مدخل فى الاشارة المذكورة.

L. 331; 18 × 13,5. Ta'līq, većinom bez tačaka. Po rubovima mnogih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir tamnobijel, povez kožni, očuvan, sa otiskom ornamenata na sredini korica u kojima je otisnuta arapska izreka: شفاء القلوب لقاء المحبوب ; ima polukožnu futrolu.

Na l. 1[a] nalazi se naslov, imena bivših vlasnika, pečati ove i Šehdine biblioteke, te kratka bilješka iz biografije autora glose.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća. Broj ili datum 1313, koji se nalazi na kraju, ne može označavati datum prepisa, nego nešto drugo.

Iz Šehdine biblioteke.

683. ISTO 2155.

L. 379; 19,5 × 13. Ta'līq. Stranice većinom obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, povez kožni, znatno oštećen, jedna korica izgubljena.

Na početku je naslov (حاشية شرح المواقف لحسن چلبى), bilješke sa imenima bivših vlasnika (Ali b. Abdulaziz, Muhamed b. Husejn), te druge bilješke, većinom iz područja jezika. Po rubovima nekih listova ima glosa koje tumače tekst.

U jednoj bilješci na početku kaže se da je rukopis dospio u vlasništvo Muhameda b. Husejna 1084/1673. godine (دخل فى سلك ملك الحقير محمد بن حسين ... سنة اربع و ثمانين و الف), iz čega se vidi da je isti nastao najkasnije u XVII stoljeću.

684. حاشية الكرماستى على شرح المواقف 3170.

Glosa Ǧurǧānīnu komentaru *Mawāqifa*. Napisao Yūsuf b. Ḥusain al-Kirmastī, umro 906/1500. Brockelmann ne spominje ovu glosu, kao ni Kairo. ḤḪ (II, 1893) navodi da je spomenuti pisac napisao glosu samo na poglavlje o dogmama koje se temelje isključivo

680. (بعض الشبهات فى شرح المواقف) 3099.

Kratka risala o tumačenju nekih nejasnih mjesta u prethodnom komentaru akaidskog djela *al-Mawāqif*, od nepoznatog pisca koji kaže u uvodu da je čitajući taj komentar zapazio mnoge nejasnoće, pa je neke od njih ovdje sabrao, posvećujući ovaj svoj mali rad nekom Iskender-efendiji. Risala nema naslova, pa je gornji naslov dat prema sadržaju. Zna se da je više pisaca iz IX i X stoljeća po H. dalo ovaka kratka tumačenja spomenutom komentaru.

Početak: الحمد لله الذى خصّص نوع الانسان بالهداية الى دليل توحيده

L. 7; 17 × 12. Ta'līq. Istaknute riječi pisane crvenim. Papir tamnobijel, povez papirni.

Rukopis je iz XVIII ili XIX stoljeća.

Poklon Salima Muftića.

681. حاشية حسن چلبى على شرح المواقف 625.

Glosa spomenutom Ğurğanīnom komentaru djela *al-Mawāqif*. Napisao Maulā Ḥasan Čelebī b. Muḥammad Šāh al-Fanārī, umro 886/1481.

Brock. II, 209 i 230.

Jedan svezak, nedovršen.

Početak:

الحمد لله الذى تولهت الافهام فى كبرياء ذاته و تحيرت الاوهام فى عظمة صفاته...

L. 191; 21,5 × 15,5. Ta'līq. Riječi *qawluhū* označavaju komentar i pisane su crvenim. Na nekim mjestima izostavljeni su dijakritički znakovi. Na rubu nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, oštećen, nalijepljen papirom.

Na l. 1ª nalazi se bilješka o uvakufljenju, privatni i vakufski pečati, te bilješka sa potpisom nekadašnjeg vlasnika (Mahmud, muftija u Magnisi).

Rukopis je, vjerovatno, iz XVI stoljeća.

Uvakufio Memiš-aga Kasumagić.

Uvod (*dībāğa*) je izostavljen.

Početak ovdje:

قوله فبسمل اولا تيمنا فان قلت ليس للبسملة مدخل فى الاشارة المذكورة.

L. 331; 18 × 13,5. Ta'līq, većinom bez tačaka. Po rubovima mnogih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir tamnobijel, povez kožni, očuvan, sa otiskom ornamenata na sredini korica u kojima je otisnuta arapska izreka: شفاء القلوب لقاء المحبوب ; ima polukožnu futrolu.

Na l. 1ª nalazi se naslov, imena bivših vlasnika, pečati ove i Šehdine biblioteke, te kratka bilješka iz biografije autora glose.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća. Broj ili datum 1313, koji se nalazi na kraju, ne može označavati datum prepisa, nego nešto drugo.

Iz Šehdine biblioteke.

683. ISTO 2155.

L. 379; 19,5 × 13. Ta'līq. Stranice većinom obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, povez kožni, znatno oštećen, jedna korica izgubljena.

Na početku je naslov (حاشية شرح المواقف لحسن چلبى), bilješke sa imenima bivših vlasnika (Ali b. Abdulaziz, Muhamed b. Husejn), te druge bilješke, većinom iz područja jezika. Po rubovima nekih listova ima glosa koje tumače tekst.

U jednoj bilješci na početku kaže se da je rukopis dospio u vlasništvo Muhameda b. Husejna 1084/1673. godine (دخل فى سلك ملك الحقير محمد بن حسين ... سنة اربع و ثمانين و الف), iz čega se vidi da je isti nastao najkasnije u XVII stoljeću.

684. حاشية الكرماستى على شرح المواقف 3170.

Glosa Ğurğānīnu komentaru *Mawāqifa*. Napisao Yūsuf b. Ḥusain al-Kirmastī, umro 906/1500. Brockelmann ne spominje ovu glosu, kao ni Kairo. ḤḪ (II, 1893) navodi da je spomenuti pisac napisao glosu samo na poglavlje o dogmama koje se temelje isključivo

na tradiciji (*an-nubuvvāt*), dok ova glosa obrađuje djelo od početka. No, ovaj primjerak je na nekim mjestima i na kraju nepotpun. Na listu 1ª, pri dnu, nalazi se bilješka u kojoj se kaže da ovaj rukopis obuhvata tumačenje od početka djela do kraja poglavlja مباحث العلة والعلول (o uzroku i uzročnosti), zatim od početka poglavlja o Bogu (*Ilāhīyāt*) do kraja poglavlja *an-Nubuwwāt*. Potom se nalazi bilješka na turskom jeziku u kojoj se kaže da od početka poglavlja *Ilahiyāt* nedostaje jedan dio:

من الاول الى آخر مباحث العلة و المعلول ثم من اول الالهيات الى آخر مرصد النبوات اول الهياتدن بر جزء يوقدر

Početak:

الحمد لله على صفاته الازلية و على افعاله الارادية . . . و بعد فهذه ما سنح لى من توجيه كلام الشريف و تقريره ما امكن و بقدر الطاقة فى شرح المواقف

L. 134; 17,5 × 13,5. Ta'līq od različitih prepisivača. Papir tamnobijel, povez polukožni.

Na početku nalaze se bilješke o uvakufljenju i bivšem vlasniku, te bilješke i izvaci, koji se odnose na tumačenje nekih mjesta u djelu.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

Uvakufio Ahmed-efendija, muderis, za Gazi Husrevbegovu medresu.

685. **3732.**

L. 94; 17,5 × 12,5. Ta'līq. Papir većim dijelom tamnobijel, neki listovi žućkasti, jedan zelen, povez polukožni.

1. L. 1 — 16. حاشية شرح المواقف لمولانا سنان باشا

Odlomak glose spomenutom komentaru *Mawāqifa*, koju je napisao Maulānā Sinān-paša Yūsuf b. Ḫiḍr, umro 891/1486.

ḤḪ II, 1893.

To je odlomak koji tumači poglavlje o materiji (*al-ğauhar*).

Početak: قوله فى الجوهر الجوهر مشتق من الجهر سمى به لظهور وجوده

Na početku se nalazi sadržaj ove zbirke i potpis bivšeg vlasnika (Mustafa, sin šejhul-islama Muhameda, kadija u Üsküdaru). Potom je na čistoj stranici mali ovalni pečat, u kome je napisano ime, vjerovatno bivšeg vlasnika (الفقير محمد بن قورقز).

2. L. 16 — 25. رسالة فى اثبات الواجب

Risala o dokazivanju opstojnosti Boga. Napisao Ğalāluddīn Muḥammad b. As'ad ad-Dawānī, umro 907/1501.

Brock II, 217,11; S. II, 307,11.

Pisac ima dvije risale, staru i novu, o ovoj temi. Ovo je stara risala (*al-qadīma*). Rukopis nije dovršen.

Početak: سبحانك سبحانك ما اعظم شانك و اظهر برهانك

3. L. 26 — 74. رسالة الرؤية لمولانا خطيب زاده

Rasprava o pitanju da li će vjernici vidjeti Boga na budućem svijetu. Napisao Ḫatībzāde Muḥyiddīn Muḥammad b. Tāğuddīn ar-Rūmī, umro 901/1495.

ḤḪ I, 869.

To je izvod iz njegovog rada رسالة الرؤية و الكلام, što je opet, vjerovatno, izvod iz njegove glose komentaru *Mawāqifa*. (Brock. II, 229).

Početak:

المطلب الثانى فى رؤيته تعالى و فيه ثلاث مقامات المقام الاول فى صحتها

4. L. 75 — 94. الالهيات للعذارى

Glosa Ğurğānijinom komentaru *al-Mawāqifa*. Obrađuje samo poglavlje o vjerovanju u Boga (*al-ilāhīyāt*). Napisao Maulā Qāsim al-Karmayānī al-'Aḏārī Čelebī, umro 901/1495.

ḤḪ II, 1892.

Početak:

قوله الموقف الخامس فى الالهيات اى المباحث المتعلقة بذات الله تعالى

Prepis nije dovršen.

Prepisao, kako se čini, cijelu zbirku Muṣṭafā b. Muḥammad b. Yūsuf 916/1510.

على يد العبد الضعيف . . . مصطفى بن محمد بن يوسف . . . سنة ستة عشر و تسعمائة

686. مقاصد الطالبين فى علم اصول الدين 4008.

ili المقاصد فى علم الكلام

Djelo o islamskom vjerovanju i apologetici. Napisao Mas'ūd b. 'Omar at-Taftāzānī, umro 791/1388.

Brock. II, 216,10; S. II, 304,10.

Raspoređeno je na šest glavnih dijelova (*maqāṣid*), od kojih svaki ima podnaslove (*faṣl i mabḥaṯ*).

Početak: حمدا لمن يفوح نفحات الامكان بوجوب وجوده

L. 94; 20 × 12,5. Ta'līq lijep, sitan. Neki naslovi pisani crvenim mastilom. Stranice obrubljene crvenom linijom. Papir bijel i žućkast, povez polukožni, obložen papirom.

Na početku je naslov, kasnije stavljen, te ime nekadašnjeg vlasnika (Muhamed b. Mustafa al-Bosnawī).

Na kraju ima dodatak o nekim jezičnim pravilima.

Rukopis je vjerovatno iz XVI stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

687. شرح المقاصد للتفتازانى 2587.

Komentar prethodnom djelu *al-Maqāṣid* od istog pisca.

Brock. II, 216.

Početak:

نحمدك يا من بيده ملكوت كل شئ و به اعتماده و من عنده ابتداء كل شئ حى
و اليه معاده

L. 297; 20 × 16. Nasḫ-ta'līq naročite vrste, lijep, bez tačaka, sa izuzetkom nekih riječi. Listovi 12—29 dopisani kasnije drugim rukopisom. Papir tamnobijel i žućkast, povez kožni, oštećen, jedna korica otkinuta od knjige i neki listovi prosuti.

Prepisao neki Aḥmad b. Ḥusain, bez oznake datuma i mjesta. (على يد العبد الضعيف احمد بن شيخ حسين لاجل مولى العالم الفاضل؟).

Na početku je sadržaj djela, pisan kasnije drugim rukopisom. Na l. 1a je kratka biografija autora sa popisom njegovih djela, te potpisi nekadašnjih vlasnika i njihovi pečati (Muhamed, Mustafa

Muderriszade, sejjid Ahmed Bahri 1246/1830, šejh Muhamed, muftija u Travniku).

Rukopis je iz XV ili XVI stoljeća.

Iz Fejzije medrese.

688. حاشية شرح التجريد للجرجانى 2691.

Glosa komentaru akaidskog djela *at-Tağrīd*. Napisao Sayyid Šarīf al-Ğurğānī, umro 816/1413.

Brock. S. I, 926.

Osnovno djelo *Tağrīd al-'aqā'id* napisao je Abū Ğa'far Muḥammad b. Muḥammad b. Ḥasan — Ḫwāğe Nasīruddīn at-Ṭūsī, umro 672/1273. Među mnogim komentarima *Tağrīda* jedan je napisao Maḥmūd b. 'Abdurraḥmān b. Aḥmad al-Isfahānī, umro 746/1345. Tom komentaru napisao je al-Ğurğānī ovu glosu, koja je mnogo proučavana po islamskim školama.

Početak:

قوله اما بعد حمد واجب الوجود خص بالذكر من بين صفاته العلى ما هو اخص به
تعالى اعنى الوجوب الذاتى لا نطوايها على سائرها

L. 299; 18 × 13,5. Ta'līq. Prva dva lista dopisana kasnije drugim rukopisom. Poslije drugog lista nekoliko lista je izgubljeno. Na rubovima nekih listova, naročito u početku, ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir tamnobijel, mnogi listovi zahvaćeni vlagom i oštećeni; povez kožni, rastavljen od knjige.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

689. حاشية شرح التجريد للدوانى - الحاشية القديمة الجلالية 3020.

Glosa komentaru djela *at-Tağrīd* (v. br. 688). Napisao Ğalāluddīn Muḥammad b. As'ad aṣ-Ṣiddīqī ad-Dawānī, umro 907/1501.

Brock. II, 218,37.

Komentar je napisao 'Alā'uddin 'Alī b. Muḥammad al-Qušğī, umro 879/1474. Ovaj komentar je poznat pod naslovom الشرح الجديد i njemu je napisao glosu Ğalāluddīn ad-Dawānī. Pošto je ad-Dawānī, podstaknut kritikom svoga savremenika Ṣadruddīn Šīrāzīje, napisao

tri glose spomenutom komentaru, to je svaka od njih bila poznata među učenjacima pod posebnim nazivom. Tako je prva koju pretstavlja ovaj rukopis, poznata pod gornjim nazivom.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة على رسوله محمد و آله اجمعين قوله فى الحاشية قيل لم يرد به معينا

L. 276; 15,5 × 9,5. Ta'līq sitan, pisan uvježbanom rukom. Po rubovima nekih listova ima bilježaka koje se odnose na tekst. Papir bijel, tanak, a samo prvi list zelen; povez kožni, nalijepljen tankim papirom. Knjiga ima polukožnu futrolu (*gilāf*). Rukopis je očuvan.

Prepisao Muḥammad Sādiq b. Muḥammad Ṭāhir aš-Šarīf, 22. ramazana 1089/1678.

Iz Šehdine biblioteke.

690. **1409.**

L. 126; 20 × 14,5. Nasḫ vokalizovan pod tač. 1, ta'līq pod t. 2 i 3. Papir bijel, deblji, neki listovi prosuti; povez polukožni; ima polukožnu futrolu.

1. L. 1—5. القصيدة النونية فى العقائد, v. br. 302,[3].

Po rubovima listova ima nešto glosa. Na l. 1[a] je gornji naslov i pečati Šehdine i ove biblioteke. Na kraju su dva stiha, jedan na arapskom, a drugi na turskom jeziku.

2. L. 6—77. شرح القصيدة النونية للخيالى

Komentar prethodnoj kasidi. Napisao Aḥmad b. Mūsā al-Ḫayālī, učenik autora kaside, umro oko 863/1459.

Brock. II, 229, S. II, 318 i 321.

Početak: لك الحمد يا من شرح صدورنا لتجريد الكلام فى عقائد الاسلام

Stihovi teksta podvučeni crvenom linijom. Osnovni tekst označen je riječju قال, a komentar počinje sa اقول.

3. L. 78—126. حاشية آينه زاده على شرح الخيالى

Glosa prethodnom Ḫayālī-nom komentaru. Napisao Muḥammad Šamsuddīn Sīrōzī (iz Sereza, Grčka), zvani Āyīnazāde, umro poslije 1100/1688.

M. Tahir, OM I, 213.

Početak: الحمد لله الذى جعل علم عقائد الاسلام و فن قواعد الكلام

Cijelu zbirku prepisao Sulaimān b. Muḥammad b. 'Abdullaṭīf, krajem muharrema 1124/1712.

Iz Šehdine biblioteke.

691. **1418.**

L. 207; 20 × 15. Pismo različito od različitih prepisivača. Papir tamnobijel, povez polukožni.

1. L. 1—5. ISTO kao br. 690[1].

Nasḫ vokalizovan. Na rubovima listova i između redaka ima glosa na turskom i arapskom jeziku.

2. L. 6—9. نخبة الفكر فى مصطلح اهل الاثر

Risala o terminologiji hadisa (v. br. 113,[5]).
Nasḫ.

3. L. 9—10. البيقونية ili منظومة البيقونى

Kratak rad u stihovima o terminologiji hadisa. Sastavio Šaiḫ 'Omar b. Muḥammad b. Fattūḥ ad-Dimašqī al-Baiqūnī.

Tīmūriya II, 9.

Brockelmann (II, 307 i S. II, 419) kaže da je piscu ime Ṭāhā b. Muḥammad i da je isti pisao prije 1080/1669.

Početak: ابدأ بالحمد مصليا على محمد خير نبي ارسلا

Nasḫ i ta'līq. Između redaka i na rubu listova ima kratkih glosa.

4. L. 11—16. متن الصغرى (ام البراهين), v. br. 236,[3].

Nasḫ prost, krupno pisan. Istaknute riječi podvučene crvenom crticom.

5. L. 16—19. المقدمة فى التوحيد

Uvod u islamsko vjerovanje. Više islamskih teologa obradili su tu temu pod ovim naslovom, pa nije jasno koji je od njih autor ovog uvoda. (Kairo I, 208).

Početak:

الحكم اثبات الامر او نفيه و ينقسم الى ثلاثة اقسام شرعى و عادى و عقلى

29*

Pismo je kao prethodno.

Slijedeća stranica sadrži bilješke i izreke poučnog sadržaja.

6. L. 20 — 35. مولد

Mevlud Sulejman Čelebije (v. br. 149,[5]), te odlomci iz raznih kasida, većinom na turskom jeziku, koje se recituju prilikom proslave Muhamedovog rođenja.

Nasḫ prost, većim dijelom vokalizovan.

7. L. 36 — 41. (عروض اندلسى) عروض ابى الجيش, v. br. 390,[3].

Ta'līq i nasḫ pomiješani. Po rubovima i između redaka ima glosa.

8. L. 42 — 48. عروض

Risala o arapskoj metrici od nekog 'Alā'uddīna. Rad je posvećen sultanu Muratu III (953—1003/1546—1594). U vrijeme toga sultana bilo je više učenjaka sa imenom 'Alā'uddīn, pa nije jasno koji je od njih autor ovog rada.

Početak:

الحمد لله القادر الولى الناصر ... و بعد فيقول الاستاذ الموصوف بالفضل العليم الحليم ... مولانا علاء الدين وارث الانبياء و المرسلين ... ثم اردت ان ارسل الى حضرت امير الامراء ... اعنى به ... السلطان مرادخان بن السلطان سليم خان

Ta'līq. Između razmaknutih redova nalaze se glose.

Na posljednjoj stranici nalazi se bilješka u kojoj se kaže da je djelo prepisao 'Abdulbāqī 1058/1648, što vjerovatno označava datum ranijeg prepisa, a ispod toga opet godina 1195/1780, što bi moglo biti datum ovog prepisa. (كتبة الفقير عبد الباقى سنة ١٠٥٨ سنة ١١٩٥)

9. L. 49 — 82. فتح رب البريه بشرح القصيدة الخزرجية

Komentar kaside *al-Ḫazrağiya* o arapskoj metrici. Napisao Qāḍī Abū Yaḥyā Zakariyā b. Muḥammad al-Anṣārī, umro 926/1519.

Brock. I, 312,[8].

Početak: الحمد لله الذى وضع علم العروض ليعرف به اوزان المنظوم

Ta'līq. Osnovni tekst pisan crvenim mastilom.

10. L. 83 — 89. القصيدة الخزرجية ili عروض الخزرجية ili الرامزه

Kasīda *Ḫazrağiya* o arapskoj metrici. Napisao Ḍiyā'uddīn Abū Muḥammad 'Abdullāh b. 'Oṯmān al-Ḫazrağī, umro poslije 650/1252 (prema nekima 626/1228).

Brock. I, 312; S. I, 545.

Početak ovdje:

و للشعر ميزان يسمى عروضه بها النقص و الرجحان يدريهما الفتى

Ta'līq prost, vokalizovan.

11. L. 90 — 103. خلاصة الحساب

Risala o matematici. Raspoređena je na uvod i deset glava *(bāb)*. Napisao Baha'uddin Muḥammad b. Ḥusain al-Ḥāriṯī al-'Āmilī, umro 1031/1621. (V. još br. 530,[3]).

Kairo [1]V, 180; Brock. II, 415.

Početak:

نحمدك يا من لا يحيط بجميع نعمه عدد و لا ينتهى تضاعف قسمه الى امد

Nasḫ-ta'līq. Po rubovima listova ima glosa.

Na kraju se nalazi bilješka, u kojoj se navodi da je prepis dovršen god ... 53 H. (تمت الرسالة فى اوائل ذى القعدة الشريفة من سنة ثلث و خمسين من الهجرة النبوية), što, vjerovatno znači 1053/1643. Ispod toga je druga bilješka u kojoj se kaže da je risalu prepisao Ḥaği 'Oṯmān b. 'Omar (حرره الحاج عثمان بن الحاج عمر).

12. L. 103 — 107. در حساب اهل تنجيم

Astronomski račun, na perzijskom jeziku, od nepoznatog pisca. Sadrži uvod i šest poglavlja. Pismo kao prethodno.

Početak: اصطلاحات منجمان بيست و هشت حرف تهجى داير ترتيب

Na kraju se nalazi nejasna bilješka na arapskom jeziku, iz koje bi se moglo razumjeti, da je prvobitno na perzijskom jeziku napisao 'Alī al-Qušğī, zatim da je to skraćeno preradio i napisao u ovom obliku Naṣrullāh Naṣīr, zvani Wāqif al-Ḫalḫālī. (To je Naṣrullah b. Muḥammad al-Ḫalḫali, pisac djela مجموعة الحساب, umro 946/1539, v. Ismā'īl-paša AM II, 493; ḤḪ II, 1607). Prepisao Ḥ. 'Oṯmān b. Ḥ. 'Omar.

تم بعون الله ... نقل عن فارسية مولانا على القوشجى لا بعبارته بل بحذف كثير

العبد الاول نصر الله النصير بنصير [ا] الملقب بواقف الخلخالى عن العبد المذنب المحتاج الى رحمة ربه حاجى عثمان بن حاجى عمر

13. L. 108. (1 list) قصيدة فى مدح استاد

Kasīda u pohvalu učitelja, od nekog Muḥammad As'ada. Sastavljeno slabim arapskim jezikom.

Početak: حمدا و شكرا فى الاخير و اولا لله ربى من رضاه مؤملا

Nasḫ.

14. L. 109—136. (مجموع يشتمل على صور المراسلات)

Zbirka intitulacija (*alqāb*) za osmanske vladare i velikodostojnike, na arapskom jeziku, od nepoznatog sabirača. Zbirka potiče iz Egipta i rađena je za egipatske kancelarije, a nastala je najranije u drugoj polovini XVI stoljeća.

Početak:

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين ... و بعد فهذا مجموع ظريف يشتمل على ما دعت الحاجة اليه من مراسلات و عبارات

Nasḫ.

Na l. 1[a] nalazi se kasniji zapis na turskom jeziku koji je napisao Sumbul Imamzade Munla Muḥammad, nekadašnji vlasnik ove zbirke, a u kome se spominje Lala Gazi Balibeg.

15. L. 137—164. شرح الرسالة السمرقندية فى آداب البحث و المناظرة

Komentar risale *as-Samarqandiya* o disputaciji. Napisao Mas'ūd aš-Širwānī ar-Rūmī iz X stoljeća po H. Risalu je napisao Muḥammad b. Ašraf al-Husainī as-Samarqandī, umro oko 600/1203.

Kairo I, 236.

Početak risale: المنة لواهب العقل

Početak komentara:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة على رسوله محمد و آله اجمعين

Ta'līq sitniji. Tekst risale podvučen crvenom linijom. Po rubovima listova ima glosa.

16. L. 165—197. (رسالة فى النحو بالتركية)

Risala o arapskoj sintaksi na turskom jeziku od nepoznatog pisca. Rađena je prema poznatom udžbeniku *al-Iẓhār*.

Početak: بسمله‌دن حمدله‌دن صلاتدن فراغم زماندن صكره

Nasḫ slab.

Prepisano 1225/1810, iz rukopisa Osman-efendije, bivšeg kadije u Halebu, kako se navodi u bilješci na kraju.

17. L. 198—207. شرح رسالة الاستعارة للسمرقندى

Komentar risali *as-Samarqandīya* o *isti'āri*. Risalu napisao Abū 'l-Qāsim as-Samarqandī (oko 888/1483), a ovaj komentar je od nama nepoznatog pisca (v. br. 388,[4]).

Ta'līq. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

Iz Šehdine biblioteke.

692. خير القلائد شرح جواهر العقائد (شرح القصيدة النونية) **981.**

Komentar kasīde *an-Nūnīya*, koji je napisao Šaiḫ 'Oṯmān al-'Uryānī, umro 1168/1754.

Brock. II, 229; M. Tahir, OM I, 367.

Djelo je dovršeno 1159/1746.

Početak:

الحمد لله الذى نور قلوبنا بعقائد اهل العرفان و صرف صدورنا عن عقائد اهل الزيغ و الضلال و الطغيان

L. 90; 24 × 15. Ta'līq. Tekst *Nuniye* i naslovi pisani crvenim mastilom. Mnoge riječi podvučene crvenom crticom. Po rubovima listova ima dosta glosa, sve pisano istim rukopisom. Papir bijel, čvrst, povez polukožni.

Prepis završen 1218/1803.

Na l. 1[a] nalazi se krupno pisana bilješka na turskom jeziku, u kojoj se kaže, da je rukopis uvakufio Dženetić Fejzullah-beg za svoje muško potomstvo 1289/1872. Ispod toga njegovi pečati i pečati ove biblioteke.

693. ISTO **1964.**

L. 91; 20,5 × 15. Ta'līq. Osnovni tekst, naslovi i istaknute riječi podvučeni su crvenom linijom. Papir bijel, povez polukožni.

Na početku ima nekoliko prikaza ovog djela od savremenika.

Prepisao iz autografa Muḥammad b. Ibrahīm al-Bosnawī as-Sarāyī, 24. džumadel-ahira 1221/1806.

و كان الفراغ من تنميقه يوم الاحد الرابع و العشرين من شهر جمادى الاخرة سنة
احدى و عشرين و مأتين و الف ... على يد الفقير ... محمد بن ابراهيم البسنوى
السرائى مولدا من النسخة التى كانت بخط جامعها الشيخ الفاضل عثمان العريانى فى تاريخ
سنة ١١٥٩

694. ISTO 4146.

L. 144; 22 × 14. Ta'līq sa nešto nasḫa. Tekst kaside pisan crvenim mastilom, vokalizovan. Stranice obrubljene crvenom linijom. U vrhu prve stranice prost unvan. Papir bijel, povez kožni.

Prepisao Aḥmad b. Muḥammad Dizdār al-Mostārī (iz Mostara) 1284/1867, kako se to navodi u bilješci na kraju rukopisa:

حرره احوج عباد الصمد راجيا منه المدد احمد بن محمد الموستارى ... سنة اربع
و ثمانين و مأتين و الف.

Ovog prepisivača ne smije se zamijeniti sa drugim prepisivačem i piscem iz Mostara, istog imena H. Ahmed b. Muhamed el-Mostari, koji je živio i radio stotinu godina ranije, — 1184/1770.

U jednoj bilješci na naslovnoj stranici (list 1^a) prepisivač donosi genealogiju svoje porodice i navodi sedam koljena: Ahmed b. Muhammed b. Hadži Ali-aga b. Mustafa-aga b. Salih-aga Dizdar b. H. Husein-aga b. H. Ahmed-aga, osnivač džamije u Ričini (u Mostaru), b. H. Husein-aga.

Ta bilješka glasi:

صاحبه راقمه احمد بن محمد بن الحاج على آغا بن مصطفى آغا بن صالح آغا
دزدار بن الحاج حسين آغا بن الحاج احمد آغا بانى المسجد فى ريچينه بن الحاج حسين آغا

Ispod te bilješke nalazi se mali okrugli pečat u kome piše: Ahmed Seid (ili Seid Ahmed) 1197/1782.

Na početku, na jednom od neispisanih listova, nalaze se tri bilješke na turskom jeziku. U prve dvije sam prepisivač bilježi datum rođenja svojih sinova Muhameda Emina (17. safera 1299 — 8. I. 1882) i mlađeg Saliha, a u trećem Muhamed Emin bilježi datum smrti svoga brata Saliha.

695. 1082.

L. 195; 19,5 × 14. Ta'līq čitak pod tač. 1 i 2, a nasḫ magribski pod tač. 3. Papir bijel, deblji, povez kožni, oštećen, sa ornamentima na koricama.

1. L. 1—5. ام البراهين ili العقيدة الصغرى

Kratka risala o islamskom vjerovanju (v. br. $390,^2$).

Na početku je sadržaj ove zbirke, ime nekadašnjeg vlasnika, te turski i perzijski stihovi, a zatim na l. 1^a zapis u kojem se govori o uzrocima zaboravnosti kod ljudi.

2. L. 6—48. شرح ام البراهين ili شرح الصغرى

Komentar prethodnoj risali od istog pisca.

Brock. II, 250.

Početak:

الحمد لله واسع الجود والعطا الذى شهد بوجوب وجوده و وحدانيته و عظم جلاله
وجوب افتقار الكائنات كلها اليه

Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

Prepisao (ovaj i gornji rad) 'Oṯmān b. Ḥ. Muḥammad, mjeseca zul-kade 1092/1681.

Potom se nalaze razne bilješke.

3. L. 50—195. حاشية على شرح السنوسى لام البراهين

Glosa Senusijinom komentaru djela *Ummu 'l-barāhīn*. Napisao Abū Mahdī 'Isā b. 'Abdurraḥmān as-Saktānī, umro 1062/1652.

Brock. II, 251.

Početak: الحمد لله رب العالمين والصلاة على سيدنا محمد خاتم النبيين

Prepisano 15. džumadel-ula 1115/1703.

Uvakufio Svrzo Mehmed-efendija, sin Muhamed-agin, 1931. godine.

696. 813.

L. 170; 19,5 × 13. Nasḫ jednostavan, a samo pod t. 2 ta'līq. Papir bijel, povez je od neke druge knjige.

1. L. 1—10. ISTO kao br. $695,^1$.

2. L. 11 — 13. قواعد فى معرفة سمت القبلة

Pravila o poznavanju pravca kible i određivanju namaskih vaktova po koordinatnom sistemu od nepoznatog pisca. Raspoređeno na uvod i osam poglavlja.

Početak:

الحمد لله الذى خلق السموات و الارض بكمال قدرته و قدر اختلاف الليل و النهار ببالغ حكمته

3. L. 14 — 19. كفاية الوقت (مقنطرات)

Risala o koordinatnom sistemu na turskom jeziku. Napisao Muṣṭafā b. 'Alī, muvekkit sultan Selimove džamije u Istanbulu, živio oko 967/1559. Na rukopisu je naslov samo مقنطرات. Raspoređeno na uvod i 12 poglavlja. Služi za tačno određivanje vremena pojedinih namaza.

Kairo (F. al-kutub at-turkiye), 262; Flügel II, 496.

Početak:

الحمد لله الذى جعل البحر الاخضر للفلك فناطير المقنطرات مستقيمة الى سموت الاهتداء

4. L. 20 — 42. حل التسمية و التحميد و التصلية

Risala o tumačenju besmele, hemdele i salavata (*tasliya*) od nepoznatog pisca. Sabrano iz raznih djela.

Početak: الحمد لله الذى علمنا ما لم نعلم

Kairo (VI, 167) pripisuje ovu risalu al-Kermāniji i navodi je pod naslovom: رسالة فى البسملة.

Po rubovima nekih listova ima glosa.

5. L. 43 — 45. قصيدة البردة

Odlomci iz poznate pjesme u slavu Božijeg poslanika Muhameda, od Būṣirije (v. br. 435,[2]).

Na l. 46 — 57 nalazi se talkin-dova (تلقين الميت) i formule za podjelu ostavine.

6. L. 58 — 170. شرح على علم حال للبركوى

Komentar Bergivinom *Ilmihalu* na turskom jeziku. Osnovno djelo, poznato još pod naslovima: *Wasiyyetnāme*, *Risālei Bergivī* (o akaidu i ibadatu), napisao je Muḥammad b. Pīr 'Alī Bergilī, umro 981/1573, a ovaj komentar šaiḫ 'Alī as-Ṣadrī al-Qōnawī, pisao početkom XII H. (krajem XVII) stoljeća.

ḪḪ I, 850; Kairo (F. al-kutub at-turkiye) 67.

Početak komentara: حمد وثناى بى نهايه و مدح و شكر بى غايه

Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.
Cijelu zbirku prepisao nepoznati prepisivač 1175/1761.

697. **1489.**

L. 130; 20 × 13. Ta'līq, pisan uvježbanim rukopisom. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 6. ISTO kao br. 695,[1].

2. L. 7 — 30. شرح ام البراهين للتلمسانى

Komentar prethodnoj risali *Ummu 'l-barāhīn;* napisao Muḥammad b. 'Omar b. Ibrāhīm at-Tilimsānī, živio oko godine 1000/1591.

Kairo I, 194.

Brock. (II, 251) spominje ovo djelo među glosama.

Početak:

الحمد لله المنفرد بوجوب الوحدانية (نسختنا: المتفرد بوجود الوحدانية) فى الذات و الصفات والافعال الذى تنزه عن الشريك و الشبيه و النظير و المثال

Osnovni tekst podvučen crnom linijom.

3. L. 31 — 50. ضوء المعالى شرح بدء الامالى, v. br. 145,[6].

Prepis nije dovršen.
Tekst kaside podvučen crvenom linijom.

4. L. 51 — 88. كشف العقيدة من ابيات القصيدة

Komentar kaside *Bad' al-amālī*. Napisao Muḥammad b. Maḥmud b. 'Omar at-Tirmiḏī, kako se to kaže u uvodu. Pisac je indijski učenjak, a živio je, po svoj prilici, krajem VIII i u prvoj polovini IX (XIV—XV) stoljeća. To se može zaključiti iz njegove posvete ovog rada Tuglek-šahu, vladaru iz dinastije koja je vladala u Indiji (Delhi). Inače, ovaj komentar i njegova pisca ne navode nama dostupni bibliografski izvori.

Početak:

الحمد لله الذى تنزه عن الاكفاء والامثال و تقدس عن الاشباه والاشكال وهو تعالى متعال عن الجهات و لا يجرى عليه وقت من الاوقات و بعد فانى لما رأيت طبايع الناس مائلة الى مسائل العقائد ... و ذلك فى عهد السلطان العالم العادل ... غياث الدنيا و الدين ... ابى المظفر تغلقشاه فشرحت القصيدة المنسوبة الى الامام سراج الدين ... و سميته كشف العقيدة من ابيات القصيدة ... قال المؤلف محمد بن محمود بن عمر الترمذى

Osnovni tekst podvučen.

Na kraju su bilješke s područja tefsira.

5. L. 90 — 130. نخبة الفكر فى مصطلح اهل الاثر

Risala o terminologiji hadisa (v. br. 113,[5]).

Cijelu zbirku prepisao nepoznati prepisivač 1155—56/1742—43.

698. **1783.**

L. 105; 20 × 14,5. Nasḫ pod tač. 1, 3 i 4, a ta'līq pod t. 2. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 44. شرح ام البراهين, v. br. 695,[2].

U početku je osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

Na kraju se nalaze bilješke iz raznih fikhskih djela.

2. L. 45 — 46. قواعد العقائد

Kratka risala o vjerovanju koju je napisao Abū Ḥāmid Muḥammad al-Gazālī, umro 505/1111.

Brock. S. I, 746,[3].

Početak: الحمد لله المبدئ المعيد الفعال لما يريد ذى العرش المجيد

3. L. 47 — 92. سعادت نامه پند عطار شرحى

Komentar na turskom jeziku 'Aṭṭārovom perzijskom djelu *Pendnāme* (v. br. 438,[5]). Napisao Maulānā Šam'ī, umro 1000/1591.

ḪḪ I, 255; Flügel III, 416.

Rukopis je nepotpun u početku i na kraju. Stihovi *Pendnāme* su podvučeni crvenom linijom, a naslovi i tekst pojedinih ajeta pisani su crvenim mastilom.

Na kraju se nalaze bilješke.

4. L. 95 — 101. الحكم العرفانية فى معان ارشادية و اشارات قرآنية

Kratka zbirka poučnih izreka, potkrijepljenih ajetima Qur'āna. Sabrao 'Alī b. Ḥusāmuddīn al-Muttaqī, umro 975/1567.

ḪḪ I, 675.

Pisac je porijeklom iz Indije, a živio je u Meki i Medini. Ovo je njegova skraćena prerada vlastitog opširnijeg djela. Brock. (II, 385) ne navodi ovu skraćenu preradu.

Početak:

الحمد لله رب العالمين ... اما بعد فهذه حكم عرفانية فى معانى ارشادية و اشارات قرآنية

Tekst ajeta podvučen crvenom linijom.

Na kraju su četiri lista koji sadrže bilješke i izvatke iz raznih djela.

Cijelu zbirku prepisao neki Aḥmad 1084/1673.

699. **2361.**

L. 143; 20 × 14. Nasḫ pod tač. 1 i 3, ta'līq pod t. 2 i 4. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 56. ISTO kao br. 698,[1].

Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Istaknute riječi podvučene crvenim crticama. Kratice ص i ش, koje su pisane crvenim, označavaju pojmove صغرى i شرح. Posljednja stranica pisana je drugim perom i drugim rukopisom.

Na početku, odmah iza naslova, zabilježeno je da slijedi glosa od nekog Il'yāsīna, koje ovdje nema, što znači da su dotični listovi izgubljeni.

Na l. 57 je izvadak iz komentara kasīde عقيدة الجزائرى, također od Sanūsīje. (من شرح عقيدة الجزائرى). Izvadak sadrži komentar samo jednog stiha. Spomenuta kasida poznata je još pod naslovom المنظومة

التوحيد في الجزائرية , a napisao ju je Aḥmad b. 'Abdullāh al-Ğazairī, umro 898/1497 (v. Brock. II, 251,[IV] i 252).

2. L. 58 — 59. (رسالة في العقائد با لتركية)

Kratka risala o vjerovanju, na turskom jeziku, rađena, po svoj prilici, prema Senūsīnoj risali, od nepoznatog pisca. Nema naslova. Risala je, vjerovatno, napisana u XVII stoljeću.

Početak:

باسمه سبحانه نسأل احسانه الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيدنا محمد و على آل محمد و صحبه اجمعين بوندن صكره معلوم اوله كه

Na kraju pisac govori o važnosti poznavanja osnovnih principa vjere (*'ilmi-ḥāl*) i tuži se na nemarnost u tom pogledu (što je, kaže, dovelo do pojave i bujanja snaga neprijateljskih vjeri, čak i u samom Istanbulu).

Važnije riječi pisane su crvenim mastilom.

3. L. 60 — 108. شرح صغرة الصغرى للسنوسي

Komentar Sanūsīne risale o akaidu od samog Sanūsīje. To je posebna risala, različita od gore spomenute.

Brock. S. II, 355.

Ovo je neka vrsta glose. U naslovu je, kao i u nekim bilješkama na rubu, napisano صغرة الصغرى , dok u katalogu Kairo (I, 195) piše صغرى الصغرى.

Početak:

الحمد لله الذى انعم علينا بالايمان و الاسلام و هدانا بنبينا و مولانا محمد عليه الصلاة و السلام

Na kraju prepisivač kaže da je rukopis prepisao uglavnom doslovno, a mali dio po smislu (انتهى بلفظه و قليل منه بالمعنى).

Listovi 108 — 109 sadrže dove i uvod djela *Gunyatu 'l-mutamallī*, što je pisano kasnije drugom rukom.

4. L. 110 — 143. شرح المقدمات للسنوسي

Komentar kraćeg akaidskog djela, zavnog *al-Muqaddimāt*, obadvoje od Sanūsīje. Ovdje je prepisivač u naslovu stavio:

شرح مقدمة للسنوسي.

Brock. S. II, 355.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة والسلام على سيدنا و مولانا محمد خاتم النبيين و امام المرسلين و رضى لله تعالى عن آله و صحبه اجمعين

Osnovni tekst podvučen.

Cijelu zbirku prepisao 'Abdullāh b. al-Hāğ Ḥasan b. Durmiš, imam i hatib u nekom selu u Turskoj (ime sela nečitko), mjeseca muharema 1103/1691.

Na posljednjoj stranici nalazi se pismo na turskom jeziku od nekog Šejh Halila, muallima u Sarajevu, upućeno Topiću Muhamed-begu u Ošanićima kod Stoca, u vezi sa nekim nasljedstvom. Datum pisma je 25, muharema 1234/1818.

Iz Šehdine biblioteke.

700. **1429.**

L. 56; 20 × 15. Nasẖ. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

1. L. 1 — 2. صغرى الصغرى

Kratka risala o aqaidu (v. br. 127,[65]).

Početak ovdje:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيدنا و مولانا محمد خاتم النبيين و امام المرسلين

Rečenice su rastavljene crvenim tačkama. Stranice su obrubljene sa dvije crvene linije.

Na početku su razni zapisi. Potom završetak nekog drugog akaidskog djela, čiji su listovi izgubljeni.

2. L. 2 — 6. الحقائق

Risala o tumačenju nekih pojmova iz dogmatike *Ummu 'l-barāhīn* (v. br. 127,[24]).

Početak svakog tumačenja (tj. riječ الحقيقة) pisan je crvenim.

Na posljednjoj stranici je početak Sanūsījine *'Aqīde*.

3. L. 7 — 24. المنبهات على الاستعداد ليوم المعاد

Pouke i savjeti na osnovu hadisa i mudrih izreka (v. br. 543,[4]).

Na naslovnoj stranici prepisivač je ovdje stavio sasvim drugi naslov:

كتاب معدن الجواهر و روضة الخواطر تأليف سيدنا و مولانا زين الدين قاضي القضاة احمد بن محمد رحمه لله تعالى و نفعنا الله به

Pod ovim naslovom poznato je drugo djelo od drugog pisca koji je mnogo ranije živio (v. Brock. I, 354, S. I, 602, te Ismā'īl paša, Ḏail II, 510). Nije poznato na osnovu čega je prepisivač stavio ovaj naslov ovdje, čineći time nehotičnu ili proizvoljnu pogrešku i zabunu.

Početak ovdje:

هذه منبهات على استعداد ليوم المعاد وضعها صفي معتقد للنصح و الوداد

4. L. 25 — 54. شرح القصيدة اللامية (بدء الامالى)

Komentar kaṣīdi *Bad' al-amālī*; napisao Maulānā Muḥammad al-Ǧanfaridī, kako je to navedeno u naslovu i uvodu rukopisa. Bibliografski izvori, koji su nam pristupačni, ne navode ovaj komentar niti njegovog autora.

Početak:

حمدا لك يا واجب الوجود المتفرد باستحقاق الألوهية في الوجود ... و بعد فيقول العبد الضعيف ... محمد الشهير بالجنفردى

Tekst kasīde pisan crvenim mastilom.

5. L. 54 — 56. قصيدة بدء الامالى , v. br. 115,[3].

Čitavu ovu zbirku prepisao je 'Alī al-Badawī aš-Šāfi'ī iz Bulaqa (Egipat) godine 1118/1706.

و كتبه العبد الفقير على البدوى الشافعى مذهبا البولاقى بلدا ... و كان الفراغ من كتابته يوم السبت تاسع عشرين ربيع الاول سنة ١١١٨

Na kraju su razne bilješke o nekim molitvama i dr. pisane drugim rukopisom, većinom na turskom jeziku.

L. 90; 20,5 × 14,5. Nasḫ pod tač. 1 — 2, nasḫ-ta'līq pod t. 3. Papir bijel, deblji, listovi oštećeni vlagom, posljednja tri lista pri vrhu pocijepana, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 5. رسالة اثبات الواجب للدوانى

Risala o dokazivanju postojanja nužnog Bića (v. br. 685,[2]). Risala je napisana za dva ljetna dana, a posvećena je nekom sultanu.

Stranice su obrubljene crvenom linijom. Po rubovima listova ima glosa.

2. L. 16 — 36. شرح رسالة اثبات الواجب

Komentar prethodnoj risali. Napisao Maulā Muḥammad al-Ḥanafī, umro oko 900/1494.

Brock. II, 217,[11b].

Početak:

الحمد لمن تقدس جنابه عن ان يكون شريعة لكل وارد و تنزه عن ان يطلع عليه الا واحد بعد واحد

U uvodu se dalje kaže da je rad posvećen nekom »uglednom i učenom velikodostojniku« Habibullahu.

U vrhu prve stranice nalazi se naslov napisan krupnim rukopisom: كتاب حنفيه على اثبات الواجب, a na kraju rukopisa kaže se تم الشرح المسمى بالشرح الحنفى. Prema ovome, kao i prema ḤḤ (I, 842, gdje je početak isti kao u našem rukopisu) i Brockelmannu (n. m.) pisac je kako je gore navedeno.

3. L. 37 — 90. حاشية ميرزا جان

Glosa prethodnom komentaru. Napisao Ḥabībullāh Mīrzāğān aš-Šīrāzī, umro 994/1585.

Brock. II, 217,[11b].

Početak je ovdje:

قوله منهم من زعم ان جميع براهين هذا المطلب يتوقف على ابطال الدور و التسلسل ففيما ذكره رحمه الله اشارة الى الرد على هذا القائل

ḤḤ (I, 842) navodi drukčiji početak ove glose.

Prve dvije stranice obrubljene su crvenom linijom.

Prepisao, pretpostavlja se, cijelu zbriku sayyid Aḥmad b. sayyid Muḥammad, bez oznake datuma (v. na kraju pod tač. 2).

Iz Šehdine biblioteke.

702. **1554.**

L. 149; 20 × 14,5. Nasḫ-ta'līq. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 65 حاشية ميرزا جان, v. br. 701[3].

Na rubovima listova ima dosta glosa.

Na početku se nalazi sadržaj ove zbirke i zapisi sa imenom nekadašnjeg vlasnika i zavještača.

2. L. 66 — 104. شرح رسالة اثبات الواجب

Komentar gore spomenute Dawānine risale. Na naslovnoj stranici nalazi se naslov: هذا كتاب قره باغى حنفى المذهب شرح اثبات الواجب. Prema tome pisac bi bio Muḥyiddīn Muḥammad b. 'Alī al-Qarabāgī, umro 942/1535. Međutim ovo je isto djelo kao pod br. 701,[2]. Ovaj pisac (al-Qarabāgī), zna se, ima komentar navedenoj Risali (v. Brock. II, 217,[11a]; ḤḪ I, 842), ali, izgleda, to nije ovaj komentar. Flügel (III, 219) navodi drukčiji početak Qarabagijinom komentaru. (Po njemu početak mu je: الحمد لمن هدى اثبات و جوده لاولى النظر و الالباب). Prema tome pogrešno je navedeno u naslovu ovog rukopisa da mu je pisac al-Qarabāgī.

Na rubovima listova i na umetnutim listićima nalaze se mnoge glose.

3. L. 105 — 137. رسالة اثبات الواجب للدوانى, v. br. 685,[2].

4. L. 138 — 149. المقدمة فى علم الحساب

Kratka risala o matematici (uvod u matematiku) od nepoznatog pisca. Raspoređeno na četiri poglavlja (*faṣl*).

Početak:

المقدمة فى علم الحساب و هى مشتملة على اربعة فصول الفصل الاول فى الضرب

Na kraju je kratko uputstvo u praktičnu primjenu matematike u svakidašnjim ljudskim odnosima, kao u računanju najamnine (nadnica), u dijelenju dugova, ostavine itd.

Cijelu zbirku prepisao nepoznati prepisivač godine 1097/1685. Uvakufio H. Ahmed-efendija, muderis.

703. **962.**

L. 96; 22 × 17. Nasḫ i nasḫ-ta'līq. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

1. L. 1 — 58. شرح العقائد العضدية للدوانى

Komentar djelu *al-'Aqā'id al-'aḍudiyya* (v. br. 624,[3]).

Tekst osnovnog djela podvučen crvenom linijom. Po rubovima listova ima dosta glosa.

Prepisao iz primjerka koji je prepisan u Kurdistanu Muḥammad b. Muṣṭafā, zvani Güzel Adam, u gradu Resmo na ostrvu Kritu, 1148/1735.

كتب هذه النسخة من نسخة كتبه (!؟) بكر بن الحاجى پيرى فى ديار كردستان فى بلدة الكفوه فى مدرسة الزين البكيه عند الاستاذ المحقق الفاضل مولانا منلا قاسم الوركى الشروانى فى السنة ١٠٦٥ — تمت كتبه العبد الفقير ... محمد بن مصطفى الشهير بكوزل آدم ... فى بلدة رسمو من جزيرة كريد ... فى سنة ثمان و اربعين و ماة و الف فى شهر ذى القعدة

2. L. 59 — 89. الحاشية الفردية للرسالة الحسينة

Glosa komentaru risale *al-Husainiya* o disputaciji. O risali i ovom njenom komentaru v. pod br. 145,[8] (s pogledom u Dodatku i ispravcima na kraju kataloga). Pisac ove glose je 'Alī al-Fardī b. Muṣṭafa al-Qaisariyawi, kako je to navedeno u uvodu drugog rukopisnog primjerka koji se nalazi u ovoj biblioteci pod br. inv. 1273. U tom rukopisu navedeno je ime autora i gornji naslov djela

(... و بعد فيقول العبد المفتقر ... على الفردى بن مصطفى القيصريه‌وى ...
و سميتها بالحاشية الفردية للرسالة الحسينيه)

Pisac je umro 1127/1715.

Ismail-paša, AM I, 767; Brock. S. II, 482.

Prema tome. 'Alī al-Fardī je pisac glose, a ne dotičnog komentara.

Ovaj rukopis je bez uvoda.

Prepisao, pretpostavlja se, cijelu zbriku sayyid Aḥmad b. sayyid Muḥammad, bez oznake datuma (v. na kraju pod tač. 2).

Iz Šehdine biblioteke.

702. 1554.

L. 149; 20 × 14,5. Nasḫ-ta'līq. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1—65 حاشية ميرزا جان, v. br. 701[3].

Na rubovima listova ima dosta glosa.

Na početku se nalazi sadržaj ove zbirke i zapisi sa imenom nekadašnjeg vlasnika i zavještača.

2. L. 66—104. شرح رسالة اثبات الواجب

Komentar gore spomenute Dawānine risale. Na naslovnoj stranici nalazi se naslov: هذا كتاب قره باغى حنفى المذهب شرح اثبات الواجب. Prema tome pisac bi bio Muḥyiddīn Muḥammad b. 'Alī al-Qarabāgī, umro 942/1535. Međutim ovo je isto djelo kao pod br. 701,[2]. Ovaj pisac (al-Qarabāgī), zna se, ima komentar navedenoj Risali (v. Brock. II, 217,[11a]; ḤḪ I, 842), ali, izgleda, to nije ovaj komentar. Flügel (III, 219) navodi drukčiji početak Qarabagijinom komentaru. (Po njemu početak mu je: الحمد لمن هدى اثبات وجوده لاولى النظر و الالباب). Prema tome pogrešno je navedeno u naslovu ovog rukopisa da mu je pisac al-Qarabāgī.

Na rubovima listova i na umetnutim listićima nalaze se mnoge glose.

3. L. 105—137. رسالة اثبات الواجب للدوانى, v. br. 685,[2].

4. L. 138—149. المقدمة فى علم الحساب

Kratka risala o matematici (uvod u matematiku) od nepoznatog pisca. Raspoređeno na četiri poglavlja (*faṣl*).

Početak:

المقدمة فى علم الحساب و هى مشتملة على اربعة فصول الفصل الاول فى الضرب

Na kraju je kratko uputstvo u praktičnu primjenu matematike u svakidašnjim ljudskim odnosima, kao u računanju najamnine (nadnica), u dijelenju dugova, ostavine itd.

Cijelu zbirku prepisao nepoznati prepisivač godine 1097/1685. Uvakufio H. Ahmed-efendija, muderis.

703. 962.

L. 96; 22 × 17. Nasḫ i nasḫ-ta'līq. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

1. L. 1—58. شرح العقائد العضدية للدوانى

Komentar djelu *al-'Aqā'id al-'aḍudiyya* (v. br. 624,[3]).

Tekst osnovnog djela podvučen crvenom linijom. Po rubovima listova ima dosta glosa.

Prepisao iz primjerka koji je prepisan u Kurdistanu Muḥammad b. Muṣṭafā, zvani Güzel Adam, u gradu Resmo na ostrvu Kritu, 1148/1735.

كتب هذه النسخة من نسخة كتبه (!؟) بكر بن الحاجى پيرى فى ديار كردستان فى بلدة الكفوه فى مدرسة الزين البكيه عند الاستاذ المحقق الفاضل مولانا منلا قاسم الودكى الشروانى فى السنة ١٠٦٥ — تمت كتبه العبد الفقير ... محمد بن مصطفى الشهير بكوزل آدم ... فى بلدة رسمو من جزيرة كريد ... فى سنة ثمان و اربعين و ماة و الف فى شهر ذى القعدة

2. L. 59—89. الحاشية الفردية للرسالة الحسينية

Glosa komentaru risale *al-Husainiya* o disputaciji. O risali i ovom njenom komentaru v. pod br. 145,[8] (s pogledom u Dodatku i ispravcima na kraju kataloga). Pisac ove glose je 'Alī al-Fardī b. Muṣṭafa al-Qaisariyawi, kako je to navedeno u uvodu drugog rukopisnog primjerka koji se nalazi u ovoj biblioteci pod br. inv. 1273. U tom rukopisu navedeno je ime autora i gornji naslov djela

(... و بعد فيقول العبد المفتقر ... على الفردى بن مصطفى القيصريهوى ...

و سميتها بالحاشية الفردية للرسالة الحسينيه)

Pisac je umro 1127/1715.

Ismail-paša, AM I, 767; Brock. S. II, 482.

Prema tome. 'Alī al-Fardī je pisac glose, a ne dotičnog komentara.

Ovaj rukopis je bez uvoda.

30*

Početak je ovdje:

قوله وكلمة يا مشتركة ٥١ دفع لما يرد على استعمال الصنف كلمة يا فى النادى القريب

Tekst osnovnog djela podvučen crvenom linijom. Neki listovi pri kraju zahvaćeni vlagom, pismo je oštećeno, a jedna stranica, čini se, namjerno brisana.

Na kraju se nalazi bilješka u kojoj se kaže da je naslov ove glose الرسالة الفردية i da je ovaj prepis završen 1152/1739 (تمت الرسالة الفردية سنة ١١٥٢).

3. L. 90—96. رسالة فى فن المناظرة

Risala o pravilima disputacije. Napisao Muḥammad b. Abū Bakr al-Mar'ašī Sačaklīzāde (v. br. 300,[3]).

Prepisivač cijele zbirke, izgleda, da je ranije navedeni Güzel Adam.

Uvakufio Salim Muftić.

704. ISTO kao br. 703,[1] **1491.**

L. 89; 19,5 × 10,5. Ta'līq lijep. Tekst *'Aḍudiye* podvučen crvenom linijom. Na rubovima listova ima glosa. Papir bijel, povez kožni, sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepisao 'Alī b. Abū Bakr al-Āmidī, 1. rebiul-evvela 1066/1655.

وقع الفراغ من تنميق هذه النسخة الشريفة فى يوم الخميس و هو اول شهر ربيع الاول لسنة ست وستين بعد الالف على يدى الفقير على بن ابى بكر الآمدى

705. ISTO **3251.**

L. 68; 23,5 × 18. Nasḫ. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom, a ponegdje i crnom. Stranice obrubljene crvenom, a rubovi crnom linijom. Papir bijel, povez polukožni.

Na posljednjem listu u vrhu nekoliko nevještih stihova na arapskom jeziku, u kojima prepisivač traži od čitaoca, da ima dobro mišljenje o njemu kao i o drugim ljudima. Stihovi su tvorevina prepisivača. Ispod toga, u dnu stranice, zabilježen je jedan hadis kudsi slabe vrijednosti.

Prepisao kadija Muḥammad b. Ibrāhīm al-Bosnawī al-Gračanī (iz Gračanice), godine 1235/1819.

706. ISTO **4000.**

L. 57; 20 × 13,5. Ta'līq sitan, lijep. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Po rubovima listova ima glosa koje su pisane sitno istim rukopisom. Papir bijel, tanak, povez kožni, oštećen, rastavljen od knjige, sa zlatnim ornamentima na sredini korica, obložen bijelim papirom.

Na l. 1[a] u vrhu nalazi se zapis sa imenom i ličnim pečatom nekadašnjeg vlasnika (Mīr Muhamed b. Husein-paša, 1135/1722).

Prepisao Muḥammad b. Muṣṭafā as-Silistrawī, godine 1079/1668.

وقع الفراغ عن تنميق هذه النسخة الجليلة على يد اضعف العباد محمد بن مصطفى السليستروى ... لسنة تسع و سبعين و الف.

707. حاشية الخلخالى على شرح العقائد العضدية **544.**

Glosa prethodnom komentaru, koju je napisao Ḥusain b. Ḥasan al-Ḥusainī al-Ḫalḫālī, umro 1014/1605.

ḤḪ II, 1144; Brock. II, 209.

Početak: الحمد لله الذى هدانا المنهج الرشيد و المسلك السديد

L. 91; 23 × 15. Nasḫ lijep. Stranice obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, povez polukožni.

Na l. 1[a] su bilješke sa imenima nekadašnjih vlasnika i bilješka o uvakufljenju.

Uvakufio Ahmed-efendija, muderis.

708. **1204.**

L. 148; 21 × 15,5. Ta'līq i nasḫ-ta'līq. Papir bijel i žućkast, povez kožni, obložen zelenim platnom.

1. L. 1—91. ISTO

Uvod je izostavljen.

Početak je ovdje: قوله و هو انسان بعثه الله الخ و الضمير راجع

Po rubovima listova ima bilježaka koje tumače tekst.

2. L. 92—148. حاشية شرح اثبات الواجب

Glosa komentaru Dawānijine risale o dokazivanju egzistencije nužnog Bića. Napisao Ḥabībullāh Mirżāğān aš-Šīrāzī (v. br. 701 — 1, 2 i 3).

Po rubovima listova ima dosta glosa.

Oba djela prepisana istim rukopisom, godine 1108/1696. Ispod datuma je ime prepisivača koje se teško čita: Aḥmad Karabāgī (على يدى احمد قرهباغى؟).

Iz Šehdine biblioteke.

709. **1663.**

L. 177; 22 × 15. Ta'līq. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1—90. ISTO kao br. 708,[1].

Ovaj primjerak je, kao i prethodni bez uvoda *(dībāğa)*.

Pismo krupno. Prve dvije stranice obrubljene tankim crnim i širokom zlatnom linijom. U vrhu prve stranice je prost unvan. Po rubovima listova, u početku, ima glosa.

2. L. 91—177. شرح الجلال الدوانى على العقائد العضدية, v. br. 624,[3].

Po rubovima listova ima glosa.

Cijelu zbirku prepisao Yegān 'Alī b. Ḥusain b. Yaḥyā u nekom selu u Turskoj 1130/1717.

Uvakufio Memiš-aga Kasumagić.

710. **720.**

L. 176; 22 × 16. Ta'līq. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1—71. حاشية قره باغى على شرح العقائد العضدية للدوانى

Glosa Dawanijinom komentaru djela *al-'Aqā'id al-'aḍudiyya.* Napisao Yūsuf b. Muḥammad Ğān al-Qarabāgī, umro 1036/1626.

Brock. II, 209.

Početak: كيف لا احمد و كيف احمد لمن لم يجزنا بما عصينا

Pisano uvježbanim rukopisom, različitim perom u raznim oblicima, kao da je prepisivač namjerno pokazivao svoju vještinu pisanja.

Na početku se nalazi bilješka o vlasništvu i zavještanju ovog rukopisa. Na listu 1[a] je naslov, kasnije stavljen.

2. L. 71—73. شرح الرسالة المسماة بعقل الكل ili شرح اثبات الجوهر المفارق.

Komentar risali *Iṯbât al-ğawhar al-mufāriq* ili *'Aql al-kull* iz filozofije. Osnovno djelo (رسالة العقل الكل ili اثبات الجوهر المفارق) napisao je Muḥammad b. al-Ḥasan aṭ-Ṭūsī, umro 460/1067, a komentar Ğalāluddīn Muḥammad b. As'ad ad-Dawānī aṣ-Ṣiddīqī, umro 907/1501. Prepisivač je ovdje pogrešno stavio naslov: رسالة نفس الامر للاجلال.

Brock. II, 217—18, SN III, 1246.

Početak osnovnog teksta:

انا لا نشك فى كون الاحكام اليقينية التى قد حكم بها اذهاننا مثلا الحكم بان الواحد نصف الاثنين او بان قطر المربع لا يساوى ضلعه او يحكم به ما لا يسبق اليه ذهن اصلا بعد ان يكون يقينا مطابقا لما فى نفس الامر

Početak komentara:

بعد حمد مبدع الحقائق و الصلاة و السلام على رسوله مظهر الدقائق . . . يقول الفقير محمد بن اسعد الصديقى لما اتفق لى مطالعة الرسالة التى اخبر عنها افضل المتأخرين الخواجه نصير الدين محمد بن الحسن الطوسى فى اثبات الجوهر المتعارف ـ كذا ـ المسمى بالعقل الكل سنح لى اثناء المطالعة دقايق لا يطلع [عليها] الا واحد بعد واحد . . . و اردت ان ابينها صونا عن الضيعان . . . و الزمت ايراد لفظ تلك الرسالة ممزوجا بما سنح لى من الزوايد تكثيرا للفوايد

Tusina risala, o kojoj je ovdje riječ, ima, izgleda, više naziva (رسالة فى تفسير نفس الامر i — رسالة العقل الكل — , اثبات الجوهر المفارق).

Brockelmann (n. mj. i S. I, 928) navodi sve te nazive kao naslove posebnih Tusijinih risala.

3. L. 74 — 176. شرح العقائد العضدية للدوانى، v. br. 624,[3]

Osnovni tekst podvučen crnom linijom. Po rubovima listova ima glosa.

Cijelu zbirku prepisao 'Alī b. Muṣṭafā al-Bosnawī prvog muharrema 1062/1651, kako se može razumjeti iz zapisa na kraju, gdje je prepisivač na kompliciran način ispisao datum:

تمت هذه الرسالة على يد العبد الضعيف المحتاج الى رحمة ربه اللطيف على بن مصطفى البسنوى فى يوم الخميس و هو العشر الاول من الثلث الاول من السدس الاول من النصف الاول من العشر الثانى من الخمس الثانى من النصف الثانى من المائة الاولى بعد المائة العاشر

(Vidi ovdje na kraju rukopisa tač. 2).

Uvakufio Ahmed-efendija, muderis.

711. 1728.

L. 98; 22 × 16. Papir bijel, povez kožni.

1. L. 1 — 86. حاشية الكفوى على شرح العقائد العضديه للدوانى

Glosa navedenom Dawāninom komentaru. Napisao Muḥammad b. al-Hāğ Ḥumaid al-Kafawī, umro 1168/1754.

M. Tahir, OM II, 7.

Početak:

الحمد لله الذى شرح صدورنا لتحقيق العقائد الاسلامية و نوّر قلوبنا بلوامع طوالع الانظار فى المسائل الكلامية . . . فيقول افقر الورى السيد الكفوى محمد بن الحاج حميد

Ta'līq. Riječi *qavluhū* pisane crvenim mastilom. Po rubovima listova ima dosta bilježaka koje tumače tekst.

Prepis je, vjerovatno, iz XVIII stoljeća.

2. L. 87 — 97. رسالة فى بيان مسئله الاختيارات الجزئية و الارادات القلبيه (فى الارادة الجزئية)

Risala o slobodi ljudske volje. Napisao Dawūd b. Muḥammad al-Qarṣī, umro poslije 1160/1747.

Brock. II, 440,[11a].

Početak:

الحمد لله الذى وفقنا معشر الماتريدية لتحقيق العقائد الاسلامية . . . و بعد فيقول العبد الفقير داود بن محمد القارصى الحنفى . . .

Nasḫ složen, lijep.

U zapisu na svršetku navode se dva prepisivača: Muḥammad b. Aḥmad al-Qarmānī i Šuhrī Ḥāfiz Aḥmedī-efendija. Vjerovatno je ovaj posljednji prepisivač ovog rada, a onaj prvi je prepisivač nekog ranijeg primjerka iz koga je ovaj prepisan. Prepis je završen 1159/1746.

712. حاشية الكلنبوى على الجلال 2117.

Glosa Dawānījinom komentaru djela *al-'Aqā'id al-'Aḍudiyya*. Napisao Isma'īl b. Muṣṭafā al-Kalanbawī, umro 1205/1790.

Ismā'īl-paša, AM I, 222; Brock. S. II, 291.

To je poznata i vrijedna glosa, kao što i njen pisac zauzima vidno mjesto među učenjacima poznijih vremena.

Početak:

الحمد لله على ما هدانا الى سبيل الصواب و ارشدنا الى الحق بالسنة و الكتاب

L. 295; 21 × 14,5. Ta'līq. Tekst Dawānījinog komentara podvučen crvenom linijom. Prve dvije stranice obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom, a ostale crvenom linijom. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir tamnobijel, povez polukožni.

Na početku se nalazi pohvala ovom djelu (*taqrīḍ*), pisana lijepim arapskim stilom. Pohvalu je napisao sam prepisivač, iz čega se vidi da je bio učen čovjek i autorov savremenik. Na posljednjoj stranici nalaze se kratke bilješke iz raznih komentara.

Na l. 1[a] nalazi se naslov, a ispod toga zapis sa potpisom i pečatom vlasnika i prepisivača.

Prepisao 'Alī b. Aḥmad at-Turnowī, u Istanbulu, u medresi Šehzade, 27. šabana 1211/1796. (Prepisivač je, po svoj prilici, iz grada Turnova u Tesaliji, nedaleko Larise—Jenišeher).

713. 2843.

L. 43; 16,5 × 10,5. Ta'līq. Papir bijel, povez papirni.

1. L. 1—12. الرسالة الزوراء للدوانى

Kratka rasprava o nekim filozofsko-akaidskim postavkama (نبذة من الحقائق). Napisao Ǧalāluddīn Muḥammad b. As'ad ad-Dawānī, umro 908/1502.

Brock. II, 218.

Rasprava je više filozofskog sadržaja. Neki su mislili da joj je autor Ibn Kemal-paša, a drugi su to pobijali.

Početak: الحمد لذاته لوليه بذاته و الصلاة على المرتبة الجامعة بجميع صفاته

2. L. 13—34. حاشية على الزوراء لمؤلفها

Glosa (komentar) gornjoj risali od istog pisca.

Početak:

الحمد لوليه و الصلاة على نبيه فانى لما فرغت من تهذيب الرسالة الموسومة بالزوراء،

Tekst risale pisan crvenim mastilom.

3. L. 35—43. حاشية على خطبة الزوراء

Glosa (komentar) uvodu gornje risale od istog pisca.

Početak:

عونك يا كريم كتب الىّ بعض اصحابى كتابا يشتكى فيه عما وقع فى الناس من الافكار على عبارة الزوراء ...

Cijelu zbirku prepisao Muḥammad Ḥaqī al-Bosnawī al-Glamočawī (iz Glamoča) u Istanbulu, u medresi Krkčešme, godine 1310/1892.

قد وقع الفراغ على يد الفقير ... محمد حقى البوسنوى الغلاموچوى فى اسلامبول فى مدرسة قرق چشمه لسنة عشرة و ثلثمائة بعد الف فى شهر ربيع الاول

714. 1300.

L. 67; 21 × 15,5. Nasḫ i ta'līq pomiješani. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni, oštećen, rastavljen od knjige.

1. L. 1—6. (كتاب) الكشف عن مجاوزة هذه الامة الالف

Djelo o tome, da će sljedbenici islama opstojati i nakon 1000 godina poslije Muhameda. Napisao 'Abdurraḥmān b. Abu Bakr as-Ṣuyūṭī, umro 911/1505.

Brock. II, 151.

Djelo sadrži tumačenje nekih hadisa koji govore o tome pitanju.

Početak: الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى

2. L. 7—65. شرح مشكلات القدورى

Komentar težih mjesta u fikhskom djelu *Muḫtaṣar al-Qudūrī*. Napisao Abū Bakr 'Alā'uddīn Muḥammad b. Aḥmad as-Samarqandī, umro 552/1157.

ḪḪ II, 1634.

Neki misle da je pisac ovog djela Abu 'l-Laiṯ as-Samarqandī, što se ne može prihvatiti.

Početak: الطهارة فى اللغة عبارة عن النظافة و فى الشريعة ...

Na početku je sadržaj. Na kraju su razna pitanja s područja fikha.

Oba rukopisa prepisao Ḥasan b. Ḫiḍr 993/1585.

715. 1721.

L. 100; 20,5 × 15. Nasḫ. Papir bijel, deblji, povez kožni, sa otiskom ornamenata na koricama.

1. L. 1. العقيدة العلوانية

Kratak tekst o osnovama islamskog vjerovanja. Napisao Šaiḫ 'Alwān b. 'Aṭiya, umro 936/1530. Obim teksta je dvije stranice.

Ime pisca i nazivi njegovih radova navedeni su prema rukopisu. Međutim, u bibliografskim izvorima kaže se da je ime pisca 'Alwān 'Ali b. 'Aṭiya b. Ḥasan b. Muḥammad b. al-Ḥaddād al-Ḥamawī.

Brock. II, 333; Šaḏarāt VIII, 217; Y. I. Sarkīs, Mu'ǧam II, 1350; Zarkali I, 652.

Početak: نشهد ان الله تعالى موجود واجب الوجود

Na početku se nalazi pogrešno pisana dova, zatim sadržaj ove zbirke, te bilješka o vlasništvu i uvakufljenju ovog primjerka. U vrhu prve stranice je prebrisan naslov jedne Gazālīne risale.

2. L. 2—10. جمل من فتح اللطيف الرحمن للعبد المؤمن الخائف الوجلان في معرفة الايمان و الاسلام و الاحسان و الايقان

Risala o stepenima vjerovanja bogobojaznih vjernika (o īmanu, islāmu, iḥsānu i iqānu), od nepoznatog pisca.

Početak: الحمد لله الذى اشترى من المؤمنين انفسهم و اموالهم بان لهم الجنة

3. L. 11—17. مقدمة وثيقة لمعرفة بعض احكام الطريقة

Uvod u poznavanje nekih osnovnih pravila i propisa derviških redova od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله الذى خلقنا مسلمين و جعلنا من امة سيد الاولين و الاخرين

4. L. 17—20. كتاب الوصية

Kratka risala o vjerovanju od Abū Ḥanīfe (v. br. 578,[3]).

5. L. 21—28. العقيدة القدسية للامام الغزالى

Islamsko vjerovanje. Napisao Abū Ḥāmid Muḥammad al-Gazālī, umro 505/1111.

Brock. I, 421,[4].

Početak prepisivačev: الحمد لله الذى وصف الحامدين بالمحامد

a početak autorov: الحمد لله المبدى المعيد الفعال لما يريد

6. L. 28—30. التوفيق الربانى و الالهام الصمدانى

Kratka risala o vjerovanju od nepoznatog pisca. Iz uvoda se razumije samo to da je pisac šejh kadirijskog reda i da je ovoj risali dao gornji naslov.

Početak: الحمد لله الذى اختص فى ازليته بالقدم

7. L. 31. العقيدة العلوانية, v. pod t. 1.

8. L. 32—45. شرح العقيدة العلوانية

Komentar navedenom djelu *al-'Aqīda al-'Alwānīya* od istog pisca.

Početak nakon besmele:

و هو حسبنا و نعم الوكيل الحمد لله الذى اسس قواعد العقائد بمعرفة او صافه

9. L. 45—49. العقيدة ـ رسالة فى العقائد

Druga kratka risala o vjerovanju od navedenog Šaiḫ Alwāna. U uvodu pisac kaže, da ju je spremio za djecu i široke slojeve.

(رتبتها برسم الصبيان و عوام اهل الايمان).

Brock. II, 333.

Početak: الحمد لله رب العالمين اكمل الحمد و اتمه و ازكاه و اعمه

Prepisano iz autografa.

10. L. 50. فوائد من شرح التعرف فى التصوف

Izvadak iz tesavvufskog djela *at-Ta'arruf* o koristima i svrsi namaza. Napisao Abū Bakr Muḥammad b. Ibrahīm al-Buḫārī al-Kalabādī, umro 380/990. (Brock. I, 200; ḤḪ I, 419).

Početak: قال بعضهم عند ما تكلم فى روح الصلاة و فهم ما هو المقصود منها

11. L. 51—55. „عقيدة عمر النسفى" v. br. 620[1].

12. L. 55—59. „الفقه الاكبر" v. br. 114,[4].

13. L. 60. عقيدة الامام مالك بن انس

Vjerovanje imama Mālika b. Anasa. Rad je u stihu. Na kraju rukopisa piše da je autor Ibn Rušd (تمت العقيدة المالكية تصنيف الامام ابن رشد). To nije poznati filozof Ibn Rušd, nego njegov djed Abu 'l-Walīd Muḥammad b. Aḥmad b. Aḥmad b. Rušd al-Andalusī al-Mālikī al-Qurṭubī, umro 520/1126.

Brock. S. I, 662; Ismā'īl-paša, AM II, 85.

Početak: اعلم هداك الله للسداد بانه فرض على العباد

14. L. 61—89. التجريد فى معانى كلمة التوحيد

Djelo o tumačenju prvog načela islamskog vjerovanja, sadržanog u riječi لا اله الا الله. Napisao Aḥmad b. Muḥammad al-Gazālī (brat poznatog filozofa), umro 520/1126.

Brock. I, 426.

Rad je napisan, u tesavvufskom pravcu.

Početak ovdje:

الحمد لله الذى جرد نفوس العارفين من لبس الاغيار و البسهم بذلك التجريد حلل الوقار

ḤḤ (I, 351) kaže da je početak: الحمد لله رب العالمين

15. L. 89 — 90. رسالة فى علم السلوك

Risala o postupku i vladanju onih koji su stupili u neki derviški red (tarik). Obim je dvije stranice. Napisao Šaiḫ Nağmuddīn Aḥmad b. 'Omar b. Muḥammad al-Kubrā, umro 618/1221.

Brock. S. I, 786; ḤḤ I, 872; Šaḏarāt V, 79.

U vrhu prve stranice nalazi se naslov koji glasi:

هذه رسالة فى علم السلوك لشيخ نجم الدين الكبرى

Početak:

الحمد لله رب العالمين ... قال الشيخ المحقق نجم الدين ... الشريعة كالسفينة ...

16. L. 91 — 96. حلية الابدال فى كشف انوار المعارف و الاحوال

Risala o tariku. Napisao Muḥyiddīn Ibn 'Arabī, umro 638/1240.

Brock. I, 444.

Početak: الحمد لله على ما الهمنا و ان علمنا ما لم نكن نعلم

17. L. 97 — 100. عقيدة الامام السنوسى, v. br. 390,².

Tekst u nekim risalama vokaliziran.

Cijelu zbirku prepisao isti nepoznati prepisivač godine 1080/1669.

Uvakufio Ahmed-efendija, muderis.

716. **3731.**

L. 95; 17 × 11,5. Nasḫ, pod tač. 1—4, ta'līq pod tač. 5. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 2. رسالة فى بيان الاجل لابن كمال

Kratko objašnjenje o sudbini u pogledu ljudskog života i smrti. Napisao Ibn Kemal-paša, umro 940/1533. Naslov je prema rukopisu.

Početak:

الحمد لوليه، الصلاة و السلام على نبيه اعلم ان مسئلة الاجل من اجل مسائل الكلام

Naslov, ajeta i istaknute riječi pisane crvenim. Na početku se nalaze razni zapisi i sadržaj ove zbirke. Slijedeća četiri lista ispunjena su kraćim izvacima iz raznih hadiskih djela.

2. L. 6 — 42. جلاء القلوب

Vjerski savjeti i pouke. Napisao Muḥammad b. Pīr 'Alī Bergilī (v. br. 115,⁴).

Na l. 1ª je gornji naslov, a zatim dvije fetve na turskom jeziku o odlasku iz mjesta u kome se pojavila kuga.

Na kraju se nalazi bilješka u kojoj se kaže da je rukopis sravnjen sa primjerkom iz kojeg je prepisan.

3. L. 43 — 66. انقاذ الهالكين

Risala o naplaćivanju i nagrađivanju za učenje Qur'āna i o vaqfu (zavještanju) novca u tu svrhu od spomenutog Bergilīje.

Brock. II, 440, S. II, 654.

Početak:

الحمد لله الذى انزل على عبده الكتاب ليخرج الناس من الظلمات الى النور

4. L. 67 — 77. وصية النبى ع.م لابى هريرة

Oporuka Božijeg poslanika Abū Hurairi.

Početak: حدثنا حماد بن عطية قال اخبرنا عمر بن وهب البطايحى

Na l. 78 — 85. su kraći izvadci i zapisi iz raznih djela (منتخبات) — koji sadrže dovu, ilahiju, *Hizbul-bahr*, zatim o važnosti sure *al-'Aṣr* na turskom jeziku, te kratku raspravu o dokazima Muhamedovog poslanstva, vođenu između jednog islamskog i jednog kršćanskog teologa.

5. L. 86 — 95. من موعظة مسماة بمحرك القلوب لاحمد افندى الموستارى

Odlomak iz zbirke propovijedi, koju je napisao Aḥmad b. Muḥammad al-Mostarī (Mostarac), umro oko 1190/1776.

Početak:

الباب الرابع عشر فى دعوة ابراهيم للحج و تفسير آية من القرآن العظيم و الفرقان الكريم

Na kraju se nalazi bilješka u kojoj se spominje djelo iz kog je odlomak uzet, i pisac djela:

كذا فى محرك القلوب لعبادة علام الغيوب لاحمد افندى المؤذن زاده الموستارى

Prema toj bilješci pisac zbirke propovijedi kojoj pripada ovaj fragment je Mostarac Aḥmad-efendī Mueḏḏinzāde (Mujezinović). O ovom piscu i njegovoj knjizi propovijedi ne nalazimo nigdje spomena u pristupačnim bibliografskim djelima. Nije identičan sa svomena u pristupačnim bibliografskim djelima. Nije identičan sa svojim imenjakom Aḥmedom al-Mostārī, koga smo spomenuli ranije kao prepisivača pod br. 694, niti sa Aḥmed ef. al- Mostārī, dugogodišnjim muftijom u Mostaru i piscem poznate zbirke fetvi (Fetāvā Aḥmadiye al-Mostāriye), koji je umro oko 1090/1679.

Veći dio ove zbirke prepisao navedeni autor propovijedi Aḥmad b. Muḥammad al-Mostārī oko godine 1184/1770. (v. ovdje na kraju djela pod tač. 2).

تم بعون الله الملك البارى على يد الحاج احمد بن محمد الموستارى سنة ١١٨٤

Iz Karađoz-begove biblioteke.

717. **1753.**

L. 165; 21 × 15. Pismo različito od raznih prepisivača. Papir žućkastobijel, povez polukožni.

1. L. 1—34. نظم الفرائد و جمع الفوائد فى اصول الدين لعبد الرحيم بن على

Djelo o akaidu, napisao 'Abdurraḥīm b. 'Alī al-Amāsī ar-Rūmī — Šaiḫzāde, umro 944/1537.

Isma'īl-paša, Ḏail II, 659; Brock. S. II, 659.

Datum smrti pisca prema Brockelmannu (n. m.) je poslije 1133/1721 pod upitnikom.

Djelo je razdijeljeno na 40 poglavlja kojima je pisac dao naslov الفريدة (pl. الفرائد). To je većinom izbor iz raznih djela te oblasti i to onih pitanja u kojima se razilaze maturidije i aš'arije.

Početak: الحمد لمن وجب له الوجوب و الوجود لذاته

Nasḫ. Po rubovima listova ima glosa.

2. L. 35—109. حاشية شرح اثبات الواجب

Glosa komentaru Dawānījine risale o dokazivanju Božijeg postojanja — od nepoznatog pisca. Gornji naslov nalazi se na koricama. Nije izvjesno koji se komentar ovdje tumači.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على خير خلقه محمد خاتم النبيين ...

قوله فقيما ذكره تفسير او تفريع بطريق الدمج فالضمير للمص او تفريع لا بطريقه

Nasḫ lijep.

3. L. 110—130. شرح القصيدة بدء الامالى

Komentar kasīde *Bad' al-amālī* od nepoznatog pisca (v. br. 664,[1]).

Početak je ovdje:

اله مالك مولى الموالى   له وصف التكبير و التعالى

Ta'līq. Tekst kaside podvučen crvenom linijom.

4. L. 131—165. حاشية شمس الدين على شرح العقائد النسفية

Glosa Taftāzānījinom komentaru Nasafījinog *Akaida*. Napisao Šamsuddīn Qarağa Aḥmad, umro 854/1450.

Brock. I, 427.

Početak: قوله المتوحد الخ اقول اى المتفرد

Ta'līq. Riječi قوله i اقول pisane su crvenim. Prepis nedovršen.

Rukopisi pod tač. 1—2 prepisani 1117/1705 (v. na kraju pod t. 2), pod t. 3 — 1045/1635, a pod t. 4 vjerovatno u XVIII stoljeću.

Uvakufio H. Ahmed-efendija, muderis.

718. تنبيه الغافلين و تذكير العاقلين **1218.**

Djelo o akaidu, koje je napisao Luṭfī-paša b. 'Abdulḥayy, umro 950/1543.

Ismā'īl-paša, Ḏail I, 326.

Gornji naslov je prema uvodu rukopisa. Ismā'īl-paša (n. m.) pak kaže da je naslov: تنبيه العاقلين و تأكيد العارفين . Očevo ime pisca prema Brockelmannu (S. II, 664) i prema Flügelu (II, 78 i 224) je 'Abdulmu'īn. Brockelmann (n. m.) još kaže da je pisac umro poslije 970/1562, a ne spominje mu ovo djelo.

Pisac je djelo napisao na turskom jeziku, a kad je kasnije, na svom putu u Meku radi hadža posjetio Egipat, neko je od egipatske uleme isto preveo na arapski jezik. Naš rukopis je arapski prevod toga djela.

Na početku je uvod nepoznatog prevodioca koji objašnjava kako je došlo do ovog prevoda.

Početak toga prevodiočevog uvoda je:

حمدا لمن تفرد بكمال الكلام . . . اما بعد فانه لما سعدت الديار المصرية بل سائر الممالك العربية بوفود مولانا آصف الزمان . . . مولانا لطفى باشا . . . و ذلك عند مقدمه الشريف حاجا الى بيت الله الحرام

Početak djela:

الحمد لمن توفيق الحمد من آثار برّه . . . اما بعد حمد الله و شكره . . . فاعلم ان الفقير . . . لطفى بن عبد الحى اقل عبيد باب مولانا السلطان

L. 30; 21,5 × 15,5. Nasḫ. Papir bijel, deblji, povez polukožni.

Prepis je završen 1124/1712.

Iz Fejzije medrese.

719. رسالة القضاء و القدر لطاشكبرى زاده 3037.

Rasprava o čovjekovoj sudbini. Napisao Abu 'l-Ḫair Aḥmad b. Muṣṭafa Taškӧprüzāde, umro 968/1560.

Brock. S. II, 634,24.

Početak:

الحمد لله عالم الغيب و الشهادة الملك الجبار و بيده مقاليد الامور و هو الواحد القهار

L. 51; 17 × 12. Nasḫ-ta'līq. Papir bijel, povez polukožni.

Prepisao Ḥusain b. H. Muṣṭafa Manjgo al-Mostārī godine 1272/1855.

كتبه الفقير الحقير . . . حسين بن الحاج مصطفى مانغو الموستارى . . . سنة ١٢٧٢ .

720. القواعد الكشفية الموضحة لمعانى الصفات الالهية 968.

Djelo iz akaida o Božijim svojstvima, zapravo odgovor kolebljivcima i otpadnicima. Napisao 'Abdulwahhāb b. Aḥmad aš-Ša'rānī, umro 973/1565.

Brock. II, 338,33; S. II, 464,33.

Djelo je mističnog pravca, crpeno iz sufijske intuicije (*al-kašf*).

Početak: الحمد لله رب العالمين و اشهد ان لا اله الا الله الملك الحق المبين

L. 82; 21 × 14,5. Ta'līq krupno pisan. Papir bijel, deblji, neki listovi u sredini rukopisa oštećeni, povez kožni, rastavljen od knjige.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

721. (عقيدة الشعرانى) 1665.

Kratko djelo o akaidu od prethodno spomenutog pisca. To je zapravo njegova skraćena prerada vlastitog djela *al-Yawāqīt* (اليواقيت و الجواهر فى بيان عقائد الاكابر, ḤḪ II, 2054).

Na rukopisu, u vrhu prve stranice, pogrešno je stavljen naslov crvenim mastilom: عقيدة الشيخ محى الدين قدس سره, kao da je risala Muhyiddīn Ibn 'Arabije. Istina, u rukopisu se govori na nekim mjestima o njegovom vjerovanju, ali to nije glavna tema, pa je ispravno kako smo mi ovdje naveli.

Risala je podijeljena na poglavlja (*al-mabḥat*).

Početak:

اعلم رحمك الله يا اخى انه ينبغى لكل مؤمن ان يصرح بعقيدته و ينادى بها

L. 56; 22 × 15. Ta'līq sličan nashu. U prepisivanju ima znatnih grešaka. Na rubovima nekih listova ima glosa. Papir bijel, povez polukožni.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

Na l. 1a nalazi se bilješka Mehmeda Handžića u kojoj on kaže da je ovo izvod iz gore spomenutog Ša'ranijinog djela.

Na prvoj strani iznad naslova nalazi se kratka bilješka, pisana rukom prepisivača, u kojoj se kaže da je rukopis »skraćena prerada od Ša'rānije« (اختصار الامام العارف عبد الوهاب الشعرانى المصرى الازهرى).

31*

Uvakufio neki Munla Musa za Gazi Husrevbegovu medresu, kako je to zabilježeno na čistom listu na početku rukopisa.

722. 794.

L. 59; 19 × 14. Nasḫ krupan, slab. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 21. روضات الجنات فى اصول الاعتقادات

Djelo o akaidu; napisao Ḥasan Kāfī al-Aqḥisārī al-Bosnawī (v. br. 120[6]). Prvi štampar ovog djela u Istanbulu pogrešno ga je pripisao Bergiviji.

2. L. 22 — 37. سبحۀ صبيان

Arapsko-perzijsko-turski rječnik u stihu (v. br. 592,[4]).

3. L. 38 — 59. التحفة الهادية ـ لغت دانستن

Perzijsko-turski rječnik. Napisao Muḥammad b. Ḥ. Ilyās (v. br. 594,[4] i ḤḤ I, 376).

Ispod perzijskih riječi napisano je njihovo značenje na turskom jeziku. Na kraju su dati brojevi.

Na početku je pripojeno desetak lista od neke druge knjige. Ti listovi su ispunjeni slabim hadisima i nekom legendom u stihu na turskom jeziku.

Cijelu zbirku prepisao isti nepoznati prepisivač u XVIII stoljeću.

Uvakufio Hromozade.

723. ISTO kao br. 722,[1] 3318.

L. 15; 21,5 × 15,5. Nasḫ. Tekst navedenih ajeta podvučen crvenom linijom. Po rubovima listova ima glosa. Papir bijel, povez polukožni, nov.

Prepis završen 1118/1706.

Uvakufio Svrzo Mehmed b. Muhamed-aga.

724. ازهار الروضات فى شرح روضات الجنات 902.

Komentar prethodnom djelu *Rawḍāt al-ǧannāt* od istog pisca.

Brock. II, 443.

Početak:

الحمد لله القديم الذات و الصفات عديم المثل و النظير من الممكنات

L. 76; 22 × 16,5. Ta'līq sa nešto nasḫa. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Papir bijel, deblji, povez kožni.

Na l. 1[a] je gornji naslov, a zatim razne bilješke. Komentar je u konačnoj redakciji dovršen 1015/1606, nakon vojne pod Ostrogonom, u kojoj je i pisac učestvovao i za vrijeme koje je pisao *Rawḍāt*, iako je, kako sam kaže u bilješci na kraju, bio »mnogo zauzet vojničkim pitanjima i savjetovanjima sa vojskovođom Gazi Muhamed-pašom.«

Rukopis je, čini se, iz XVII stoljeća.

Iz Fejzije medrese.

725. 1514.

L. 181; 20 × 15. Nasḫ pod tač. 1, a ostalo ta'līq. Papir bijel, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 70. ISTO

Rukopis je na kraju nepotpun.

Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

2. L. 71 — 142. نور اليقين فى اصول الدين فى شرح عقائد الطحاوى

لحسن كافى الاقحصارى

Komentar Ṭaḥāwījina *Akaida*, također od Ḥasan Kāfī Pruščaka.

Brock. S. II, 659, 4.

Osnovno djelo *'Aqā'id aṭ-Ṭaḥāwī* napisao je Abū Ǧa'far Aḥmad b. Muḥammad aṭ-Ṭaḥāwī (v. br. 603[6],). Ovaj komentar je završen za vrijeme opsade tvrđave Ostrogon i to na dva dana prije osvajanja iste, 1014/1606, kako to sam pisac navodi u uvodu komentara.

Početak:

الحمد لله الذى وجب وجوده و تقدست ذاته و عم جوده و تنزهت صفاته . . .

و لما تم تحريره و تسويده و كمل تقريره و تجويده عند المحاصرة تحت قلعة اوستروغون

. . . قبل الفتح بيومين و هو اليوم الثامن عشر من جمادى الاولى لسنة اربع عشرة و الف

من الهجرة النبوية

Djelo je posvećeno Muhamed-paši, velikom veziru i vojskovođi.

Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

3. L. 143 — 168. شرح عقيدة السنوسى للتلمسانى, v. br. 697,[2].

4. L. 169 — 173. بدء الامالى, v. br. 115,[3].

5. L. 174 — 181. بحث فى الخضر و الغوث و الاوتاد و الاقطاب

Rasprava o Hidru i o »dobrim ljudima«, evlijama, gavṯu, avtādu i aqṭābu, od nepoznatog pisca. To je, po svoj prilici, izvadak iz nekog djela o *riǧāl al-gaib*.

Cijelu zbirku prepisao nepoznati prepisivač oko godine 1142/1729. (v. tač. 3 na kraju).

Uvakufio Kasumagić Memiš-aga.

726. **1930.**

L. 88; 19,5 × 11. Ta'līq lijep. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 64. ISTO kao br. 724.

Tekst *Rawḍāta* podvučen i stranice obrubljene crvenom linijom. Na naslovnoj strani nalaze se dva zapisa. Prvi je o bježanju iz mjesta u kome je zavladala kuga, a drugi o uvakufljenju ovog rukopisa.

2. L. 65 — 88. نظام العلماء الى خاتم الانبياء

Djelo o biografijama učenjaka od istog pisca.

Kāfija je ovdje obradio biografije niza svojih učitelja, preko Abū Ḥanife sve do Resulullāha. Najprije je ukratko opisao život Muhameda, a zatim obrađuje redom niz učenjaka do svog neposrednog učitelja. Na kraju daje autobiografiju i završava spominjući trojicu svojih odličnijih učenika. U trideset poglavlja obrađeno je trideset i šest biografija. Djelo je posvećeno piščevom savremeniku i poštovaocu Gazi Ibrahim-paši.

Početak: الحمد لله الذى زين الارض بالعلماء كما زين بالنجوم السماء

(Djelo navodi M. Handžić u svom radu الجوهر الاسنى فى تراجم علماء و شعراء بوسنه, Kairo 1349/1930, str. 50. — Nizāmul-ulema ilā hātemil-enbijā' preveo na naš jezik H. Mehmed Handžić, Sarajevo 1935).

Na kraju poslije ovog rukopisa 4 lista ispunjena su raznim bilješkama.

Uvakufio Svrzo Ismet-efendija iz Sarajeva.

727. **3630.**

L. 140; 20 × 11. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 62. ISTO kao br. 724.

Nasḫ lijep. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Prepisao Ibrāhīm b. Aḥmad Muratagazāde 1055/1645.

و قد تم انتساخ هذه النسخة الشريفة ... عن يد العبد الضعيف ... ابراهيم بن احمد المدعو بمراد آغا زاده ... فى السادس عشر من جمادى الاخرى سنة خمس و خمسين

2. L. 63 — 74. شرح بدء الامالى

Komentar kasīdi *Bad' al-amālī*. Napisao Abu 'l-Faḍā'il al-Walastī Iftiḫār, kako je to rečeno u uvodu. Pisac je, izgleda, živio u XII stoljeću po H.

Brock. I, 429,9.

Početak:

الحمد لله الذى ليس بذى علة فيدركه العقل و لا بذى صورة فيدركه الوهم و لا بذى مكان فيدركه الحس و الصلاة على رسوله الذى بين قضايا الشرع للانام

Ta'līq. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom.

3. L. 75 — 125. هداية من الاعتقاد لكثرة نفعه بين العباد

(كتاب الهداية من اعتقاد اهل السنة و الجماعة)

Komentar kaside *Bad' al-amālī*. (Knjiga o islamskom vjerovanju sunijskog pravca). Napisao Muḥammad b. Abū Bakr. b. 'Abdulqāhir ar-Rāzī, umro oko 660/1262.

Brock. I, 429,1.

Svi glavni istočni izvori (ḤḪ II, 1350; Isma'il-paša, AM II, 127; Kairo I, 213) slažu se sa Brockelmannom da je ime pisca ovog komentara kako smo naveli. Međutim u početku ovog rukopisa kaže se da mu je pisac Raḍiyuddīn Abu 'l-Qāsim b. al-Ḥusain al-Bakrī, što je po svoj prilici prepisivačeva greška. Istina, ḤḪ i Brock. (n. m.) navode i ovog komentatora, ali kao pisca jednog drugog komentara (*'Iqd al-la'ālī*) istoj kasidi.

Početak rukopisa:

كتاب الهداية من اعتقاد اهل السنة و الجماعة مما شرحه الشيخ الامام رضى الدين بو قاسم بن الحسين البكرى رحمة الله عليه ... هذا الشرح المنسوب الى بيان قصيدة

الشيخ سراج الدين على بن عثمان ... الحمد لله الملك المحمود المالك المعبود المنزّه عن الجهات و الحدود المقدس عن الوالد و المولود ...

U uvodu pisac dalje navodi djela kojima se služio i naslov koji je ovom svom komentaru dao: فسميته هداية من الاعتقاد لكثرة نفعه بين العباد

Nasẖ, a pri kraju ta'līq. Tekst *Bad' al-amālī* podvučen crvenom, a ponegdje crnom linijom.

4. L. 126 — 140. ترجمة قصيدة بدء الامالى بالتركية

Turski prevod i kratak komentar kaside *Bad' al-amālī*. U početku stoji da je kasidu preveo Aḥmad b. Muṣṭafā Lālī, umro 971/1563. Ime prevodioca i datum njegove smrti spominju Ismā'īl-paša (AM I, 145) i M. Ṭāhir (OM II, 51), ali ni oni niti drugi pristupačni izvori ne navode ovaj prevod, po čemu se može zaključiti da je rijedak. ḤḪ (II, 1333), navodeći ime ovog prevodioca u vezi sa njegovim drugim radom kaže da je pisao 1001/1592.

Početak:

الحمد لله رب العالمين كما امر و الصلاة على رسوله محمد سيد البشر و على آله و صحبه لهم النصرة و الظفر و بعد بلكل علم توحيد ذات الله دن و صفات الله دن بحث ابدر ... بو عبد ... سيد احمد بن مصطفى الشهير بلالى رسالهٔ مزبوره ... مطالعه ايدوب تركى لسانله ترجمه ايليوب

Ta'līq. Tekst kaside pisan crvenim mastilom.

Djelo pod tač. 2 — 4 prepisao nepoznati prepisivač vjerovatno u XVIII stoljeću.

728. 2716.

L. 84; 20,5 × 12,5. Ta'līq. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1 — 48. نور اليقين فى اصول الدين فى شرح عقائد الطحاوى, v. br. 725,[2].

Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. U prepisu ima grešaka. Na početku se nalaze krupno pisani stihovi, prvi na turskom jeziku u pohvalu pisca, a drugi na arapskom u pohvalu knjige.

2. L. 49 — 84. الزبدة الرائقة فى شرح البردة الفائقة

شرح قصيدة البردة لابى يحيى زكريا الانصارى

Kratak komentar poznatoj Busirijinoj *Kasidei-Burdi*. Napisao Abū Yaḥyā Zakariyā b. Muḥammad al-Anṣārī, umro 926/1519.
Brock. I, 265,18.

Početak: الحمد لله الملك الوهاب المتفضل بما منح من الثواب

Pismo krupnije. Početni stihovi kaside pisani crvenim, a poslije podvučeni crvenom linijom. Na kraju je autorova bilješka u kojoj kaže da je komentar završio 914/1508.

Oba djela prepisao Ibrāhīm b. 'Alī Uskopyawī godine 1153/1740.

قال مؤلفه تم الشرح بحمد الله و عونه فى تاسع شهر شوال المبارك سنة اربع عشرة و تسعمائة ... و قد وقع الفراغ من تسويد هذه النسخة الشريفة فى شهر محرم الحرام لسنة ثلث و خمسين و مائة و الف عن يد ... ابراهيم بن على اسقوپيوى [فى بوسنه]

729. المنن الالهية فى كشف اسرار العقيدة المدنية 2712.

Komentar risali o akaidu, zvanoj *al-'Aqīda al-madanīya*. Osnovni tekst napisao je Mūsā b. Muḥammad b. Barakāt al-Balaqṭarī (tako je vokalizovano u ovome rukopisu), ili Balqaṭrī (prema Brockelmannu S. II, 354), iz sela Balaqṭar u Egiptu, umro 1028/1618. Ovaj komentar napisao je Yūsuf b. Barakāt b. Muḥammad b. Barakāt al-Balaqṭarī (rođak i savremenik gornjeg pisca) kako se to vidi iz uvoda ovoga djela.

Početak risale:

يقول العبد الفقير لرحمة مولاه :.. الحمد لله حمدا يليق بكماله

Početak komentara:

الحمد لله الذى دل على وجوب و جوده حدوث المخلوقات ... و بعد فيقول اضعف العباد ... يوسف بن بركات بن محمد بن بركات ... لما رأيت شيخنا و صنو والدنا ... موسى بن محمد بن بركات البَلَقْطَرى ... الف مقدمته الصغيرة ... المسماة بالعقيدة المدنية ... و كنت فى حال اشارة الشيخ المؤلف بالكتابة عليها عزمت على ذلك و سميته بالمنن

الالهية فى كشف اسرار العقيدة المدنية ... قال الشيخ الاستاذ رضى الله عنه ... و الف هذه المقدمة حال مجاورته بالمدينة الشريفة ... سنة خمسة عشر و الف ... و توفى رحمه الله رابع عشر من ربيع الثانى سنة ثمان و عشرين و الف

L. 96; 18,5 × 15. Nasḫ prost. Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Papir bijel, deblji, povez polukožni, oštećen. Na početku gornji naslov i potpis nekadašnjeg vlasnika (H. Omer b. Abdullah b. Omer al-Bosnawī as-Sarāyī), ispod toga je njegov pečat sa datumom 1195/1780. i neki drugi pečat. Na listu 1a je naslov, potpis drugog vlasnika (Sulejman al-Bosnawī), te prilično nejasna bilješka iz koje se može razumjeti da je neki prepisivač učinio mnoge pogreške i iskrivljavanja i tako oštetio piščev tekst. Ovu bilješku, izgleda, napisao je negdje sam pisac, pa je ovdje prenesena:

الجمد لله وحده قد الحق الكاتب بهذا المؤلف من السهو و التحريف ما يوجب النفور منه ان لم يتداركه الله بكاتب يفهم الكلام و يسلك به فى قالب الالتئام فانا لله و انا اليه راجعون كتبه مؤلفه عفا الله عنه

Na kraju se nalazi također nejasna bilješka iz koje se može razumiti da je djelo prepisao 'Abdurrazzāq b. Aḥmad b. Muḥammad as-Samaḫraṭī krajem džumada l-ahira 1131/1718. za Šaiḫ 'Abdul-muḥsina b. Šaiḫ 'Alī al-Ḫalīğī.

تم شرح العقيدة الموسوية البلقطرية على يد العبد الفقير عبد الرزاق بن احمد بن محمد السمخراطى ... و كان الفراغ من كتابة هذه الموسوية البلقطرية يوم الخميس اواخر شهر جمادى الاخير من شهور سنة ١١٣١(١) ... برسم الشيخ الصالح عبد المحسن بن الشيخ على الخليجى

730. هداية المريد لجوهرة التوحيد 1700.

Komentar versifikaciji *Ǧawharat at-tawḥīd* o akaidu. Osnovni tekst i ovaj komentar napisao Šaiḫ Ibrāhīm al-Laqānī, umro oko 1041/1631.

Brock. II, 316, S. II, 436.

Pisac je svom djelu *Ǧawhari* napisao tri komentara: kratki pod naslovom عمدة المريد, srednji تلخيص التجريد i opširni koji predstavlja

ovaj rukopis. Ovaj komentar dovršen je početkom safera 1029/1619 (v. rukopis i ḤḪ I, 620).

Početak *Ǧawhare*: الحمد لله على صلاته ثم سلام الله مع صلاته

Početak komentara:

الحمد لله الذى تفرد بوجوب وجوده ففاضت الحوادث كلها عن كرمه وجوده

L. 252; 20 × 15. Nasḫ. Osnovni tekst označen kraticom ص, a komentar kraticom ش. Papir tamnobijel, čvrst, povez kožni sa otiskom ornamenata na sredini korica.

Na početku se nalazi naslov djela, ime jednog bivšeg vlasnika (el-Hadž Musazade), te kraća bilješka iz tefsira. Poslije toga ispisan je tekst *Ǧawhare*.

Na listu 1a nalazi se gornji naslov, a iznad njega vlastoručni zapis autora kojim on vlasniku rukopisa beglerbegu (amīr al-'umarā') Ābidī-beju daje diplomu (*iğazat*) da može predavati ovo i druga djela koja je predavao sam autor.

Taj idžazet glasi:

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين و صلى الله و سلم على سيدنا محمد و على آله و صحبه اجمعين و بعد فيقول العبد الفقير الحقير ابراهيم اللقانى المالكى اننى استخرت الله تعالى و اجزت مالك هذا الكتاب امير الامرا و محب الفقرا الشهير عابدى بيه ترجمان السلطان حفظه الله تعالى بعنايته و حفه بلطفه و رعايته بهذا الكتاب و هو شرحى على مقدمتى المسماة بجوهرة التوحيد و بجميع ما يجوز لى و عنى روايته بشرطه المقرر عند اهله لعلمى بفضله و علمه و معرفته و ذكايه ختم الله لى و له بخير و وقاه كل شر و ضير و ذلك فاتحة سنة سبع و ثلاثين بعد الالف احسن الله خاتمتها آمين آمين آمين

Ispod te diplome piše: هذا هو خط اللقانى رحمه الله

Tu se još nalazi bilješka vakifa (Kantamiri-zade), jedan privatni pečat u kome se teško može pročitati ime i datum (Hasan b. Sinan 1281/1864) i pečat ove biblioteke.

Prepisao Abu 's-Surūr al-'Abbādī, piščev učenik. Prepis je dovršen za života piščeva:

و كان الفراغ من جمع مصنفها لها غرة شهر صفر الخير ثانى شهور السنة التاسعة

و العشرين بعد الالف من الهجرة ... و مؤلفه شيخنا المذكور حفظه الله تعالى ... و كتبه بيده الفانية الفقير ابو السرور العبادى ...

Iz Kantamirine biblioteke.

3357.

731.

L. 323; 19,5 × 14. Nasḫ lijep. Papir bijel, povez polukožni, oštećen.

Cijelu ovu zbirku napisao je šaiḫ 'Abdulganī b. Ismā'īl an-Nabulusī, umro 1143/1731.

Na početku se nalazi sadržaj cijele zbirke koja broji 36 manjih djela (risala).

1. L. 1 — 17ª اللطائف الانسية على نظم العقيدة السنوسية

Komentar Sanusinom *'Aqā'idu*, pretočenom u stihove.

Brock. S. II, 355,5.

Spomenuti *'Aqā'id* pretočio je u stihove (*naẓm*) Abū 'Abdullāh Muḥammad iz Sudana 1020/1611.

(ابو عبد الله محمد بن احمد بن محمود بن ابى بكر بقيع الونكرى)

Početak stihova: يحمد ربه بخير الاحمد   الونكرى محمد بن احمد

Početak komentara: الحمد للوجود الحق لا اله الا هو اليه المصير

Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. U početku, poslije prvog lista, izgubljeno 11 lista. Na listu 1ª naslov ispisan crvenim. Ispod toga dvije bilješke. Iz prve se vidi da je ova zbirka bila vlasništvo samog autora kome ju je prepisao i dao neki njegov učenik (v. uvod). U drugoj bilješci H. Halil al-Gračaničevi navodi da je ovo djelo nabavio u haremu Emevijske džamije 1172/1758, prilikom svog povratka sa hadža, kada je prošao kroz Damask. Tada je on, kaže, bio profesor (muderris) Careve medrese u Beogradu.

Evo tih bilježaka:

فى ملك العبد الفقير عبد الغنى ابن النابلسى

ثم دخل فى ملك الفقير الى كرم ربه القدير الحاج خليل المدرس بمدرسة حضرت شهريارى بمحروسة بلغراد دار الجهاد تملكته فى بلدة دمشق الشام فى حرم الجامع الاموية فى خلال ايابى من طريق الحج فى ١٠ ص سنة ١١٧٢

Ispod toga nalazi se njegov mali okrugli pečat (Halil 1150/1737).

2. L. 17b — 26. روض الانام فى بيان الاجازة فى المنام

Rasprava o primanju diplome (*iǧāzat*) na snu.

Ismā'īl-paša, Ḍail I, 587.

Početak: الحمد لله الذى رفع اقدار المقربين

3. L. 27 — 65. المعارف الغيبية شرح العينية الجيلية

Komentar djelu *al-'Aynīya* o aqaidu.

Brock. II, 206, 19.

Osnovno djelo je u stihovima, a sastavio ga je šaiḫ 'Abdulkarīm b. Ibrāhīm al-Ǧīlī, umro 832/1428. Poznato je još pod naslovom: الدرة العينية فى الشواهد الغيبية i النوادر العينية فى البوادر الغيبية.

ḤḤ I, 740; Brock. S. II, 284.

Početak *'Aynīye*:

فؤاد به شمس المحبة طالع   و ليس لنجم العذل فيه مواقع

Početak komentara:

الحمد لله شارح صدور المؤمنين بانوار التوفيق ... هذا شرح لطيف وضعته بالعجل

Na kraju se nalazi bilješka prepisivača.

4. L. 66 — 70. لمعة النور المضيئة شرح الابيات السبعة الفارضية

Komentar Ibn al-Fāriḍovoj pjesmi *al-Ḫamriya*. (Komentar obuhvata samo sedam stihova).

Ismā'īl-paša, Ḍail II, 412.

Početak: الحمد لله الذى اسكر بالخمرة الالهية الباب العارفين

5. L. 71 — 87. الصراط السوى شرح ديباجة المثنوى

Komentar uvodu Ǧalāluddīn Rūmijine *Mesnevije*. Listovi 73 — 80 nedostaju.

Brock. S. II, 475,109.

Početak: الحمد لله الذى شرح ذاته بذاته

6. L. 88 — 91. زيادة البسطة فى بيان العلم نقطة

Tumačenje h. Alijine izreke »Znanje je jedna tačka«.

Brock II, 347,41.

Početak: الحمد لله الذى جعل العلم من اشرف الفضائل

7. L. 92 — 95. زبدة الفائدة فى الجواب عن الابيات الواردة

Kratka risala u stihu i prozi u kojoj se tumače četiri stiha Muḥyiddin Ibn 'Arabije.

Brock. II, 347,40.

Početak: الحمد لله رب العالمين . . . اما بعد فيقول شيخنا الوارث المحمدى

8. L. 96 — 100. الشمس على جناح طائر فى مقام الواقف السائر
شرح قصيدة الشيخ الاكبر

Kratak komentar jednoj kasīdi Muḥyiddīn Ibn 'Arabije.

Brock. S. I, 800,144c.

Početak kaside:

توقف فان العلم ذالك الذى يجرى لتعلم ان الحكم منا و لا تدرى

Početak komentara:

الحمد لله الذى فتح خزاين الاشباح بمفاتيح الصلاح

Stihovi su podvučeni crvenom linijom.

9. L. 101 — 103. السر المختبى فى ضريح ابن العربى

Kratka risala u stihu i prozi u pohvalu Mulyiddin Ibn 'Arabijinog groba.

Brock. II, 347,43.

Početak: الحمد لله العالم بما فى الصدور قبر محى الدين من اسنى القبور

10. L. 104 — 108. رد المفترى عن الطعن فى الششترى

Komentar stihova mistika Šuštarīje (Abu 'l-Ḥusain 'Alī b. 'Abdullāh aš-Šuštarī, umro 668/1269).

Brock. I, 274.

Stihovi govore o samostanu, monasima i starješini reda, a to je sve samo simbolika Božijeg puta.

Početak spjeva je:

تأدب بباب الدير و اخلع به النعلا و سلم على الرهبان و احطط بهم رحلا

Početak komentara: الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى

11. L. 109 — 122. نفخة الصور و نفحة الزهور فى شرح قبضة النور

Komentar kasidi قبضة النور koju je sastavio Šamsuddin Muḥammad b. Abu 'l-Faraḥ al-Bakrī o sufijskom poimanju Boga.

Ismā'īl-paša, Ḍail II, 672.

Početak spjeva:

قبضة النور من قديم ارتنا فى جميع الشئون قبضا و بسطا

Početak komentara:

الحمد لله الذى خلق السموات و الارض و جعل الظلمات و النور

Na kraju na rubu je bilješka u kojoj pisac kaže da je komentar dovršio u Egiptu u kući Zain al-'Ābidīn-efendije al-Bakrīje, sina Šemsuddīn al-Bakrīje.

12. L. 123 — 124. حق اليقين و هداية المتقين

Kratka rasprava o saznanju i o Božijem biću kao suštini postojanja (egzistencije). Napisano prvenstveno za one koji žele da stupe u sufijske redove.

Brock. S. II, 475,93.

Početak: الحمد لله الفتاح العليم

13. L. 125 — 128. بسط الذراعين بالوصيد
فى بيان الحقيقة و المجاز من التوحيد

Rasprava o tumačenju kur'anskih ajeta i osnova vjere.

Ismā'īl-paša, Ḍail I, 182.

Početak: الحمد لله وحده و الصلاة و السلام على من لا نبى بعده

14. L. 129 — 139. المقام الاسمى فى امتزاج الاسماء

Risala mističnog sadržaja o spajanju srodnih duhova i imena.

Ismā'īl-paša, Ḍail II, 537.

Početak: و هو الفتاح العليم

15. L. 140 — 143. هدية الفقير و تحية الوزير

Pouke o vjerovanju i pobožnosti za učenike tesavvufa.

Ismā'īl-paša, Ḍail II, 727.

Početak: الحمد لله ساتر الوجود بانواع القيود

16. L. 144 — 149. النفحات المنشرة فى الجواب عن الاسئلة العشرة

Odgovor na deset pitanja o značenju novotarije u vjeri (bid'at) i o značenju pojma božanskog otkrića (*al-kašf*).

Brock. II, 346,[22].

Početak: الحمد لله فاتح البصائر المغلقة بمفاتيح التوفيق

17. L. 150 — 153. اللؤلؤ المكنون فى حكم الاخبار عما سيكون

Risala o predskazivanju budućnosti i Božijih tajni.

Brock. S. II, 475,[94].

Početak: الحمد لوليه و الصلاة و السلام على نبيه

18. L. 154 — 156. تحقيق الذوق و الرشف فى معنى المخالفة الواقعة بين اهل الكشف

Rasprava o razlikama u mišljenjima mistika.

Brock. S. II, 475,[95].

Početak: الحمد لله الذى وفق بين عباده المؤمنين بانوار الهداية

19. L. 157 — 158. رفع الاشتباه عن علمية الاسم الله

Tumačenje imena *Allāh*.

Brock. II, 347,[49].

Početak: الحمد لله الهادى الى الصواب

20. L. 159 — 163. تنبيه من يلهو على صحة الذكر بالاسم هو

Značenje riječi *Hū* *(On)* u odnosu na Boga.

Brock. S. II, 475,[107].

Početak: الحمد لله الذى دلت الاسماء المضمرات كلها على ذاته

21. L. 164 — 171. الفتح المدنى فى النفس اليمنى

Risala o mističnom zanosu i tumačenju arapske abecede.

Početak: الحمد من الحمد لله من الله رب الوجود الحق لمن للجود استحق

22. L. 172 — 174. الفتح المكى و اللمح الملكى

Neke mistične misli i inspiracije.

Ismā'īl-paša, Ḏail II, 173.

Početak: الحمد لله الدايم بذاته القائم باسمائه و صفاته

23. L. 175 — 180. كوكب الصبح فى ازالة ليل القبح

Risala o postanku i tajnama slova (*ḥurūf*).

Brock. S. II, 475,[111].

Početak: الحمد لله الباسط بانوار الجمال القابض باسرار الجلال

24. L. 181 — 187. رفع الريب عن حضرة الغيب

Risala o otklanjanju raznih misli i sumnji koje su prepreka na putu u duhovno carstvo.

Ismā'īl-paša, Ḏail I, 579.

Početak: الحمد لله فاتح الوجود بمفاتيح الايمان

25. L. 188 — 195. انوار السلوك فى اسرار الملوك

Risala o šeriatu i tarikatu, tj. o propisima i pravilima koja se odnose na vršenje dužnosti i o pravilima unutarnjeg, duhovnog života.

Brock. II, 346,[19].

Početak: الحمد لله الذى كشف عن الحق لاهله

26. L. 196 — 213. نخبة المسئلة شرح التحفة المرسلة

Komentar risali *at-Tuḥfa al-mursala* o bitnosti šeriata i tajni Muhamedovog puta *(tarīqat)*. Risalu je napisao Šaiḫ Muḥammad b. Šaiḫ Faḍlullāh al-Hindī (umro 1029/1620) i posvetio je Božijem poslaniku.

Brock. II, 348,[84] i 418.

Početak risale:

اعلموا يا اخوانى اسعدكم الله تعالى و ايانا ان الحق سبحانه و تعالى هو الوجود

Početak komentara: الحمد لله الوجود الحق المبين

Tekst risale podvučen crvenom linijom.

27. L. 214 — 227. توفيق الرتبة فى تحقيق الخطبة

Komentar jednom pismu koje je komentatoru poslao neki učenjak iz Palestine, a u kojem se obrađuje sufijsko vjerovanje.

Brock. S. II, 475,110.

Početak: و هو بكل شيء عليم الحمد لله حق الحمد

28. L. 228 — 277. خمرة الحان ورنة الالحان فى شرح رسالة الشيخ ارسلان

Komentar poslanici koju je napisao Šaih Arslan iz Damaska. Poslanica govori o ispravnosti, vjerovanju i asketizmu u tesavvufu.

Brock. S. II, 475,112.

Poslije lista 255 pogrešno označena folijacija.

Početak: الحمد لله الذى طهر قلوب اولياءه بمياه اليقين

29. L. 278 — 280. النظر المشرف على قول القائل عرفت ام لم تعرف

Tumačenje jednog Ibn Fāridovog stiha (روحى فداك عرفت ام لم تعرف).

Brock. S. II, 475,106.

Početak:

يقول شيخنا و استاذنا و بركتنا و ملاذنا . . . هذا جوابك يا ايها السائل

30. L. 281 — 284. القول المختار فى الرد على الجاهل المحتار

المعترض على قول الخلوتية: و نحن على ذلك من الشاهدين الذاكرين الابرار

Odgovor onima koji kritikuju derviški red Ḫalvatīya zbog njihovog uobičajenog završetka molitve riječima: »Mi smo iskreni svjedoci ...«, a te riječi odišu samohvalisanjem.

Brock. S. II, 475,104.

Početak:

الحمد لله الذى تفضل على فقراء طريقه المستقيم بروئية احسن الوجوه من معانى الكلام

31. L. 285 — 289. رد الجاهل الى الصواب فى جواز اضافة التأثير الى الاسباب

Rasprava o moći i uticaju dobrih ljudi.

Brock. II, 346,27.

Početak: الحمد لله شارع الاحكام و مبين الحلال و الحرام

32. L. 290 — 299. كشف النور عن اصحاب القبور

Risala o tajanstvenom uticaju (*keramet*) dobrih ljudi poslije njihove smrti, o podizanju turbeta i dr.

Brock. S. II, 475,90.

Početak: الحمد لله وحده و الصلاة و السلام على من لا نبى بعده

33. L. 300 — 309. الكوكب المتلالى شرح قصيدة الغزالى

Komentar Gazalijinoj kasidi o smrti.

Brock. S. I, 725,47x.

Početak kaside je: قل لاخوانى رآونى ميتا فبكونى ورثوا لى حزنا

Početak komentara: الحمد لله الذى خلق الموت و الحياة

34. L. 210 — 313. بذل الاحسان فى تحقيق معنى الانسان

Rasprava o čovjeku.

Ismā'īl-paša, Ḏail I, 174.

Početak: الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيد المرسلين

35. L. 314 — 321. الكشف و البيان عما يتعلق بالنسيان

Risala o zaboravnosti kod ljudi i njenim uzrocima.

Brock. II, 346,29.

Početak: الحد لله الذى خلق الانسان و طبعه على النسيان

36. L. 322 — 351. مفتاح الفتوح فى مشكاة الجسم و زجاجة النفس و مصباح الروح

Komentar Ibn Kamal-pašinoj raspravi o duši.

Brock. S. III, 1289.

Početak: الحمد لله الذى ظهر امره فى صور خلقه الا له الخلق و الامر

Cijelu zbirku prepisao Muḥammad b. Ibrāhīm Ibn as-Siman, učenik autora, oko 1110/1698.

قال المؤلف قدس الله سره و اطال عمره و قد انتهى بنا الكلام و ذلك فى نهار الاربعاء الثامن و العشرون من محرم الحرام سنة عشرة و مائة و الف على يد المتشرف بانتمائه الى المؤلف محمد الشهير بابن السمان (v. još bilješke pod tač. 3).

Iz biblioteke H. Halil-efendije iz Gračanice.

732. كشف اللثام عن وجه السلام 4366.

Rasprava o tome da će pravovjerni vidjeti Boga na budućem svijetu. Napisao Qāsim b. Muḥammad b. Ḥusain al-Hindī. Rad je dovršen 1165/1751, a pisan je na arapskom, perzijskom i turskom jeziku, naizmjenično po jedan dio. Pisac je sufija.

O ovoj raspravi i njenom piscu ne nalazimo spomena u bibliografskim izvorima i katalozima koji su nam pristupačni.

Početak:

احمدك يا رحمن يا عليم و اشكرك يا منّان يا حكيم . . . اما بعد فيقول الفقير الى رحمة ربه قاسم بن محمد بن حسين الهندى

Pisac na početku ističe veliku važnost svoje risale, koja je, kako on pretenciozno kaže, malog obima, ali velikog značaja.

L. 52; 21 × 15,5. Nasẖ. Papir tamnobijel, deblji, povez kožni.

Na listu 1ª je naslov i pohvala djelu u stihovima. Na kraju je bilješka sa navedenim datumom završetka rada, iz čega se razumije da je ovo autograf.

و قد اتفق الفراغ من تنميقه بفضل الله و توفيقه على يد مؤلفه . . . فى يوم الجمعة الثالث من شهر رمضان لسنة خمسة و ستين و مائة و الف

Ispod toga nalaze se dva mala okrugla pečata sa imenima nekadašnjih vlasnika. (Jedan pečat je nečitljiv, a u drugom piše: Abdulah 1289/1872).

733. 2651.

L. 239; 19,5 × 15. Ta'līq. Papir tamnobijel, čvrst, povez polukožni.

1. L. 1—32. هدية المهتدين (المهديين)

Risala o islamskom vjerovanju i nekim pitanjima iz područja fikha

(رسالة مشتملة من اصول الاسلام والدين على زبدة عقائد اهل الحق و اليقين و من الفروع)

Napisao Muḥammad Kašfī ar-Rūmi. Risala je sastavljena i posvećena veziru Ali-paši 1175/1761, kako je to rečeno u uvodu. Veliki dio risale dat je u obliku pitanja i odgovora (*mes'ele*).

Ismā'īl-paša, Ḏail II, 728.

Početak: الحمد لله الذى جعل العلوم الشرعية ميراثا للعلماء من الانبياء

Na početku je sadržaj.

2. L. 33—239. نقد الدرر او حاشية الوانى على درر الحكام فى شرح غرر الاحكام

Glosa djelu *ad-Durar*, poznatom komentaru fikhskog djela *Gurar al-aḥkām*. Osnovni tekst i komentar napisao je Munla Ḫusraw, umro 885/1480, a ovu glosu Muḥammad b. Muṣṭafā al-Wānī al-Wanqolī, umro 1000/1591.

Brock. S. II, 316—317.

Početak:

الحمد لوليه و الصلاة و السلام على نبيه و آله و صحبه اجمعين اما بعد

Oba djela prepisao Ibrāhīm b. 'Abdullāh b. Ḥasan 1138/1725.

734. 672.

L. 134; 23,5 × 17. Ta'līq. Papir bijel, povez polukožni.

1. L. 1—15ª. شرح رسالة فى (صفة) العلم القديم

Komentar risali u kojoj se tumači Božije svojstvo znanje. Napisao oboje Ḥāfiẓ Ismā'īl b. Muḥammad al-Qonawī, umro 1195/1780.

M. Tahir, OM I, 405.

Pisac u uvodu kaže, da mu je namjera da ispravi neka pogrešna tumačenja Božijeg svojstva sveznanja.

Početak: الحمد لله الذى هدانا الى سواء السبيل و هو حسبنا و نعم الوكيل

Tekst risale podvučen je crvenom linijom. Po rubovima listova nalaze se glose. Pisac je rad završio 1180/1766.

Na kraju se nalaze neki podaci iz biografije Ibn Sinā-a, pisani istom rukom.

2. L. 15ᵇ—18. رسالة الشيخ ابن سينا فى تفسير ثلاث سور من الكتاب

Risala o tumačenju tri posljednje sure Qur'āna. Napisao Abū 'Alī al-Ḥusain b. 'Abdullāh, Ibn Sīnā, umro 428/1037.

Brock. S. I, 814.

Početak:

قوله تعالى قل هو الله هو الهو المطلق هو الذى لا يكون هويته موقوفة على غيره

Tekst sura pisan crvenim mastilom.

Na l. 19—23. nalazi se izvadak iz nekog djela o arapskoj stilistici (قطعة من علم المعانى و البيان).

Početak:

الباب السابع اى الالفاظ المخصوصة المعينة بالشخص ... الفصل و الوصل

3. L. 24—27. الفن الثانى علم البيان

Kraća rasprava s područja stilistike u dvadeset pitanja i odgovora. Napisao Ismā'īl b. Muṣṭafa al-Kalanbawī (umro 1205/1790) kako se može razumjeti na kraju.

(قد وقع الفراغ من الابحاث التى اوردها المميز الكلنبى ؟)

Bratislava, 262.

Početak:

الفن الثانى علم البيان قدمه على البديع لشدة الاحتياج اليه ... و ههنا اسئلة السؤال الاول

4. L. 28. (بيان معنى الاسم)

Objašnjenje značenja pojma *al-ism* (ime), uzeto iz nekog akaidskog djela.

Početak:

قال فريد زمانه تغمده الله بغفرانه الاسم نفس المسمى و غير التسمية و قال المعتزلة

5. L. 29—101. حاشية على شرح رسالة الاستعارة

Glosa komentaru risāle o isti'āri. Osnovni tekst (*Risalat al-isti'āra*) napisao je Abu 'l-Qāsim al-Laiṯī as-Samarqandī oko 888/1483, komentar 'Iṣāmuddīn Ibrāhīm b. Muḥammad al-Isfarā'īnī, umro 943/1536, a ovu glosu muftija Muḥammad Ṣādiq b. Sayyid 'Abdurraḥīm al-Arzanğānī ar-Rūmī Muftizade, umro 1223/1808. Djelo je dovršio 1215/1800.

Brock. S. II, 259; M. Ṭāhir, OM II, 32.

Početak:

حمد من احسن جمال البلاغة بمزايا مقتضى المقام بحيث يزيدك وجهه حسنا اذا زدته نظرا يدل الاهتمام

Tekst komentara podvučen crvenom linijom.

6. L. 102—104a. رسالة فى ترتيب القياس

Kratka risala o silogizmu od nekog 'Omara, muftije u Ismail-serhatu.

Početak:

باسمه سبحانه و نسأله احسانه و بعد فيقول الفقير عمر المفتى باسماعيل سرحدى

Poslije toga nalaze se bilješke s područja apologetike, prema tumačenju Ismā'īl al-Kalanbawije.

7. L. 104b—108. مبحث لا يصدر عن الواحد الحقيقى الا الواحد

Poglavlje iz komentara Razijinom filozofskom djelu *al-Mulaḫḫaṣ*. Taj komentar napisao je 'Alī b. 'Omar al-Qazwīnī al-Kātibī, umro 675/1276. U ovome poglavlju objašnjava se filozofski problem, da iz jednog jedinstvenog može nastati samo jedno.

Početak:

الحمد لله الذى بمصدر قدرته صدر الاعيان و بامر تكوينه ظهر الاكوان

Na l. 108—112. su razne bilješke i izvaci iz tumačenja Ismā'īl al-Kalanbawīje. (تعليقات من تقريرات اسماعيل كلنبوى)

8. L. 112—116. كفاية القنوع فى العمل بالربع المقطوع

Risala o izračunavanju vremena i određivanju geografskog položaja nekog mjesta po kvadrantu (*rub'-tahti*). Napisao Šaiḫ Muḥammad b. Muḥammad Sibṭ al-Māridīni, umro 902/1496. Ova risala je skraćena prerada jednog drugog djela o istoj temi od istog pisca. Razdijeljena je na uvod i 15 poglavlja (*bāb*). Na kraju nedostaju tri poglavlja.

Brock. II, 168, S. II, 216; Ismā'īl-paša, AM II, 218.

Početak: الحمد لله رب العالمين و العاقبة للمتقين.

Naslovi i termini pisani crvenim.

9. L. 117 — 129. (معلومات فى العقائد بالتركية)

Bilješke i izvaci na turskom jeziku s područja dogmatike i apologetike (v. br. 115,[7]).U tom ranije navedenom rukopisu zabilježeno je da su izvaci uzeti od Qara Dāwūda (v. n. br.), koji je sastavio zbirku kraćih rasprava iz akaida pod nazivom معلومات (v. M. Ṭāhir, OM I, 399). Na kraju ovog rukopisa je, međutim, zabilježeno da je prepisano iz predavanja i tumačenja al-Qarsije (Dāwūd b. Muḥammad al-Qarsī, umro oko 1169/1755): هذا آخر ما كتبته من تقريرات القارصى رح (v. l. 129).

Iz navedenih bilježaka na ranijem i ovom rukopisu može se zaključiti da su ovo predavanja i tumačenja Dāwūd al-Qarsije, u kojima se on mnogo služio navedenim djelom Qara Dāwūda i u kojima je zapravo obrađivao i često citirao to djelo.

Početak ovdje:

معلوم اوله كه حقيقت ايكيدر بريسى حقيقت لغويه‌در و بريسى حقيقت عقليه در

Na l. 118 nalazi se početak kao pod br. 115,[7].

10. L. 130 — 134. رسالة فى العلم بالنتايج من الانظار الصحيحة

Risala o teoriji saznanja, napisao Muḥammad b. 'Abdullāh al-Muntašawī, kako stoji u uvodu:

Početak:

الحمد لله الذى نصب الدلائل لتنتج بكماله و الصلاة و السلام على سيد انبيائه ... و بعد فيقول افقر عباد الله القوى محمد بن عبد الله المنتشوى هذه رسالة فى العلم بالنتايج من الانظار الصحيحة لخصتها من الكتب المعتبرة الصحيحة ان الاشاعرة ذهبوا

Istaknute riječi podvučene su crvenom crticom.

Cijelu zbirku prepisao Muḥammad b. Ibrāhīm al-Bosnawī as-Sarāyī godine 1220/1805.

735. شرح رسالة البنانى فى الرد على الوهابية **2714.**

Komentar risali u kojoj se pobija vahabijsko učenje. Risalu je napisao Šaiḫ Muḥammad al-Bannānī, malikijski muftija u Meki, kako se to navodi u bilješci na kraju rukopisa, a ovaj komentar

Sayyid Muḥammad 'Aṭā'ullāh, (umro 1226/1811) kako stoji također u bilješci na kraju.

Komentator na početku komentara kaže da je pisac risale bio kadija u Meki kad je pisao ovaj rad i da je to bilo 1210/1795, tj. kada je 'Abdul'azīz b. Sa'ūd ugrozio Meku.

Ismā'īl-paša, AM II, 356; Kairo I, 193.

U istoj bilješci kaže se, da je ovaj rukopis autograf. Na kraju rukopisa zabilježen je datum 228, tj. 1228/1813, dok Ismā'īl-paša (n. m.) kaže da je komentator umro 1226/1811.

Početak osnovne risale:

الحمد لله ذى الفضل العظيم و الصلاة على رسوله الهادى الكريم و آله و اصحابه الفائزين باحسن تقويم و بعد فهذه خلاصة رسالة (الى) جماعة عبد العزيز الوهابى صاحب الدرعية و منتخب الاجوبة المرسلة اليهم

Početak komentara:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيدنا محمد و على آله و اصحابه اجمعين اما بعد فلما تشرفت بمطالعة رسالة للمولى العلامة و الحبر المحقق الفهامة الذى ازدانت دار السلطنة فى السابق بقضائه ... اقول و ذلك كان فى سنة عشر و مائتين و الف و كان اذ ذاك صاحب الرسالة قاضيا ببلد الله الحرام فارسل عبد العزيز المذكور جماعة من علمائه و عقد مجلس فى محضر من علماء مكة

L. 51; 20 × 15,5. Ta'līq-nasḫ. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Na rubovima nekih listova ima glosa koje su pisane istim rukopisom. Papir bijel, povez poluplatneni, nov.

Na listu 1ª originalni naslov namjerno je pobrisan.

Završetak i bilješka na kraju glase:

هذا آخر ما اردت جمعه من شرح الرسالة و انا الفقير السيد محمد عطاء الله النقيب بدار السلطنة السنية ... فى ج ١٥ سنة ٢٢٨(١) . بخط شارحه السيد محمد عطاء الله الشهير بعنتابى شيخ جامع السلطان احمد . و مؤلف الرسالة الشيخ محمد المعروف بالبنانى المفتى المالكى فى مكة المشرفة

Poslije toga, na neispisanom listu, nalazi se bilješka na turskom jeziku, u kojoj se kaže da je raspravi, koju je vodio Šejh Muhamed Bennani, malikijski muftija u Meki, prisustvovao i Alizade-efendi,

tadanji munla (vrhovni kadija) Meke. Kad je potom al-Bannani sredio svoju raspravu u obliku risale, podnio ju je ovom munli, a ovaj je istu poslao u Istanbul šejhul-islamu. Otuda su neki pogrešno mislili da je autor risale Alizade-efendija.

736. النفحة القدسية بحل الفاظ المنظومة النسفية 4232.

Komentar akaidskom djelu *al-Manẓūma an-Nasafiya (al-Qaṣīda fi 'l-kalām)*. Osnovni tekst napisao je Aḥmad b. Abu 'l-Mu'aiyad al-Maḥmūdi an-Nasafī u prvoj polovini VI/XII stoljeća (v. br. 127, t. 14), a komentar Muḥammad Ṭāhir b. Muḥammad al-Makkī, umro 1219/1804.

Ismā'īl-paša, Dail II, 670.

Početak komentara:

الحمد لله واجب الوجود القديم الباقى ذى الفضل و الجود... قال الشيخ الامام العلامة ... احمد بن ابى المؤيد المحمودى - و فى الخط: الحموى - النسفى

L. 86; 20,5 × 15,5. Ta'līq jednostavan sa nešto nasḫa. Stihovi kaside pisani crvenim mastilom. Papir tamnobijel, deblji, povez polukožni.

Na listu 1[a] u vrhu zabilježeno je ime bivšeg vlasnika (Munla Ali Mehmed-baša 1272/1855). Na kraju se nalaze bilješke iz hadisa i tesavvufa. Na unutarnjoj strani druge korice ima bilješka u kojoj se kaže da je ovu knjigu pozajmio Abdullah Hromo od Alaj-bega Burekizade.

Prepisao Aḥmad b. Ibrāhīm al-Bosnawī iz primjerka autorovog učenika Abdulḥafīza al-Mekkīje 1218/1803.

كتبه الفقير احمد بن ابراهيم البسنوى - رحمه الله - و مؤلف هذا الكتاب الشيخ طاهر المكى و قرأناه وقت كتابته من تلاميذه [!] الشيخ عبد الحفيظ المكى فى شهر رمضان سنة ١٢١٨ .

737. 4151.

L. 63; 21 × 15. Nasḫ slab. Papir bijel, deblji, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 15. رسالة فى الاعتقاد و الفاظ الكفر و الاستحسان

Risala o vjerovanju. Napisao Yaḥyā b. Abū Bakr al-Ḥanafī. Pisac u uvodu kaže da je prvobitno napisao kratko djelo (*Muḫtaṣar*) o akaidu na perzijskom jeziku, te da je ovo, uglavnom, prevod tog djela na arapski jezik.

Brock. S. I, 292.

Početak:

الحمد لله المتوحد بازلى الوجود و الذات المتفرد بقدم النعوت و الصفات

Stranice su obrubljene crvenom linijom.

2. L. 16 — 42. رسالة فى سنن الصلاة

Risala o namaskim sunnetima, a naročito o sunnetima terawīh-namaza — od nepoznatog pisca.

Početak:

الحمد لله استغنى عن طاعة الطيعين و ان كلف بالعبادات فنفعها يكون للمؤمنين

Pisano dosta slabim arapskim stilom.

3. L. 43 — 55. معدل الصلاة

Risala o ispravnom obavljanju namaza — od Bergivije (v. br. 448,[3]).

4. L. 58 — 63. فقه الكيدانى , v. br. 399,[4].

Cijelu zbirku prepisao neki Munla Ḫalīl b. Munla Aḥmad u XVIII ili XIX stoljeću.

738. 3311.

L. 145; 23 × 12. Ta'līq pisan uvježbanom rukom. Papir tamnobijel, listovi po rubovima oštećeni crvotočinom. Povez kožni, oštećen.

1. L. 1 — 119. (شرح رسالة فى آية التوحيد)

Komentar risali u kojoj se tumači aje: لو كان فيهما آلهة الا الله لفسدتا Risalu je napisao Maulānā Muḥammad as-Ṣādiq Muftīzāde, (umro 1223/1808, — v. o njemu pod br. 734,[5]), a komentar je od nepoznatog pisca.

Početak:

لحمد لله رب العالمين و الصلاة على سيد المرسلين و على آله و اصحابه اجمعين اما بعد فيقول المستنصر من النصير . . . هذه فوايد عظيمة و فوايد نظيمة متعلقة بالرسالة المرغوبة المنسوبة الى الكامل الوحيد فى آية التوحيد و هو الفاضل الفايق . . . مولانا محمد الصادق

Po rubovima listova u početku ima glosa.

2. L. 120 — 145. (رسالة متعلقة بآية التوحيد)

Risala o Božijem jedinstvu na osnovu kur'anskog ajeta: لو كان فيهما آلهة الا الله لفسدتا od nepoznatog pisca. Tumačenje ovog ajeta uzeto je iz Baiḍāwīnog tefsira.

Početak:

هذه نبذة من المباحث الشريفة و السوانح المنيعة المتعلقة بآية التوحيد من القرآن المجيد اعنى قوله تعالى لوكان فيهما آلهة الا الله لفسدتا و بتفسيرها من كتاب انوار التنزيل

Oba djela su prepisana istim rukopisom krajem XVIII ili početkom XIX stoljeća.

Iz Fejzije medrese.

739. **2279.**

L. 231; 20 × 15. Nasḫ i ta'līq pomiješani. Papir tamnobijel, listovi pri kraju oštećeni, povez izgubljen.

1. L. 1 — 43. (كتاب فى الايمان و الاخلاص)

Djelo o islamskom vjerovanju od nepoznatog pisca. Na kraju nepotpuno.

Početak:

روى عن انس بن مالك باسناد صحيح عن رسول الله ع م انه قال افترقت اليهود على احد (!) وسبعين فرقة

2. L. 44 — 120. حدائق الحقائق فى الموعظة

Djelo o propovijedi (*va'z*). Napisao Muḥammad b. Abū Bakr b. 'Abdulqāhir ar-Rāzī, aṣ-Ṣadr, umro 660/1261.

ḤḤ I, 633; Brock. S. I, 659.

Djelo je raspoređeno na 60 poglavlja (*bāb*); ali je rukopis na kraju nepotpun (nedostaje šest poglavlja).

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على خير خلقه محمد و آله الطيبين الطاهرين

Pismo vokalizovano. Po rubovima listova ima glosa.

3. L. 121 — 124. الباب الحادى و العشرون من كتاب كنز العرفان فى التوبة و الاستغفار

Izvadak iz djela *Kanz al-'irfān* o pokajanju. (Ovo djelo ne navodi se u bibliografskim izvorima koji su nam pristupačni).

Po rubovima listova ima bilježaka o istoj temi koje su uzete iz raznih djela.

Slijedećih nekoliko listova su neispisani.

Na l. 125 — 201. nalaze se fragmenti iz raznih djela tefsira, fikha i vaza o raznim vjerskim dužnostima i ustanovama od različitih nepoznatih sabirača (نبذ و منتخبات فى مختلف المسائل الدينية).

4. L. 202 — 225. انقاذ الهالكين

Risala o učenju Qur'āna za nagradu (v. br. 716,[3]).

Po rubovima ima bilježaka koje su uzete iz raznih djela.

5. L. 226 — 231. فقه الكيدانى, v. br. 399,[4].

Cijelu zbirku prepisao isti nepoznati prepisivač u XVIII ili XIX stoljeću.

740. **2898.**

L. 40; 18,5 × 12. Ta'līq. Papir tamnobijel, deblji, listovi prosuti, povez rastavljen od knjige i jedna korica izgubljena.

1. L. 1 — 5. (قطعة) المطالب السنية فى قمع المراسم البدعية

Fragment iz risale *al-Maṭālib as-sunniya* o akaidu; napisao 'Otmān-efendi Ḥāfiẓulkutub (bibliotekar), nastanjen u Istanbulu.

Naslov u vrhu prve stranice ovdje napisan crvenim mastilom rukom prepisivača glasi:

هـذا [!] رسالة المطالب السنية فى علم الكلام من تأليف عثمان افـندى الشهير بمحافظ الكتب الساكن فى استنبول . . . (V. br. 628,[2]).

Poslije prvog lista nedostaje veći dio risale.

2. L. 5 — 13. الاربعون حديثا للنووى, v. br. 439,[2].

3. L. 14 — 31. جذاب القلوب الى طريق المحبوب

Djelo o vjerskom životu (v. br. 115,[5]).

4. L. 32 — 40. مقدمات و حى بيانده در (رسالة)

Izvadak iz nekog djela na turskom jeziku o počecima objave Božijem poslaniku Muhammedu, nepotpuno na kraju. Iz naslova u vrhu prve stranice razumije se da je to izvadak iz nekog djela Altiparmak Muhamed-efendije, umro 1033/1623. (سيرو نبيلدن يعـنى آلتى پارمق كتابندن اخراج اولندى).

Početak:

جابر بن سمره رض عنه ايدر پيغمبرمز صلعم بيورمشلركى مبعوث اولـمغه قريب اوليجك برنجه ايام بر آغاچ ياخود بر طاش ياندن كچمزدم الا السلام عـليك يا رسول الله دير ايدى

741. **3557.**

L. 6; 22,5 × 14,5. Nasḫ čitak. Papir bijel s linijama, bez poveza.

1. L. 1 — 3. الحق الصحيح فى اثبات نزول سيدنا المسيح

Kratka rasprava o pitanju Isaova povratka na zemlju pred sudnji dan. Napisao H. Mehmed Handžić, umro 1363/1944. Pisac je ovu raspravu pisao u doba svojih studija u Egiptu. Risala je razdijeljena na tri poglavlja (*faṣl*). U prvom se iznose dokazi o tom pitanju iz Kur'āna, u drugom iz sunneta, a u trećem iz iğmā'a, (v. br. 553[5]).

2. L. 4 — 6. صاق المرهم الشاف لقلب من يدّعى موت عيسى بن مريم ع.٠٠م٠

Kratka risala o sudbini i životu 'Isā-a od istog pisca, nedovršeno (v. br. 553,[6]).

Autograf iz godine 1931/2.

Turski

742. **936.**

L. 100; 21 ×14,5. Ta'līq. Papir bijel, deblji, bez poveza.

1. L. 1 — 58. درر العقائد و غرر كل سائق و قائد

Djelo o akaidu; napisao Šaiḫ 'Abdulmağīd Aḥmad as-Siwāsī, umro 1049/1639.

M. Tahir, OM I, 120; Ismā'īl-paša, Ḏail I, 466.

Početak je na arapskom jeziku i glasi:

حمدا لمن لذّذ السنة قلوبنا بلذائذ عقائد ارباب الفناء

Ajeta i hadisi, koji se navode, podvučeni su crvenom linijom. Polovina prvog lista je otkinuta i izgubljena.

Na listu 1[a] je naslov kasnije stavljen.

2. L. 59 — 100. ضروب الامثال

Poslovice i savjeti u stihu i sroku, također na turskom jeziku, od nepoznatog sabirača. Naslov je prema rukopisu.

Početak:

خلق ايديجك بو عالى ربانى — مـختـلف قـلدى نوع انسانى
كيمى نور هدايتـه ايردى — كيمى ظلمت ايجنده جان ويردى

Oba djela prepisana su istim rukopisom u XVII ili XVIII stoljeću. Iz jednog stiha na posljednjoj stranici može se razumiti da je prepisivač neki Ahmed.

743. **2889.**

L. 36; 19 × 12. Nasḫ vokalizovan. Papir tamnobijel, povez kožni, oštećen.

Naslov u vrhu prve stranice ovdje napisan crvenim mastilom rukom prepisivača glasi:

هـذا [!] رسالة الطالب السنية فى علم الكلام من تأليف عثمان افـندى الشهير بحافظ الكتب الساكن فى استنبول . . . (V. br. 628,[2]).

Poslije prvog lista nedostaje veći dio risale.

2. L. 5—13. الاربعون حديثا للنووى, v. br. 439,[2].

3. L. 14—31. جذاب القلوب الى طريق المحبوب

Djelo o vjerskom životu (v. br. 115,[3]).

4. L. 32—40. مقدمات وحى بياننده در (رسالة)

Izvadak iz nekog djela na turskom jeziku o počecima objave Božijem poslaniku Muhammedu, nepotpuno na kraju. Iz naslova u vrhu prve stranice razumije se da je to izvadak iz nekog djela Altiparmak Muhamed-efendije, umro 1033/1623. (سير نبيدن يعنى آلتى پارمق كتابندن اخراج اولندى).

Početak:

جابر بن سمره رض عنه ايدر پيغمبرمز صلعم بيورمشلركى مبعوث اولـمغه قريب اوليجك برنجه ايام بر آغاچ ياخود بر طاش ياندن كچمزدم الا السلام عليك يا رسول الله دير ايدى

741. **3557.**

L. 6; 22,5 × 14,5. Nasḫ čitak. Papir bijel s linijama, bez poveza.

1. L. 1—3. الحق الصحيح فى اثبات نزول سيدنا المسيح

Kratka rasprava o pitanju Isaova povratka na zemlju pred sudnji dan. Napisao H. Mehmed Handžić, umro 1363/1944. Pisac je ovu raspravu pisao u doba svojih studija u Egiptu. Risala je razdijeljena na tri poglavlja (*faṣl*). U prvom se iznose dokazi o tom pitanju iz Kur'āna, u drugom iz sunneta, a u trećem iz iğmā'a, (v. br. 553[5]).

2. L. 4—6. صاق المرهم الشافى لقلب من يدّعى موت عيسى بن مريم ع.م.

Kratka risala o sudbini i životu 'Isā-a od istog pisca, nedovršeno (v. br. 553,[6]).

Autograf iz godine 1931/2.

Turski

742. **936.**

L. 100; 21 ×14,5. Ta'līq. Papir bijel, deblji, bez poveza.

1. L. 1—58. درر العقائد و غرر كل سائق و قائد

Djelo o akaidu; napisao Šaiḫ 'Abdulmağīd Aḥmad as-Siwāsī, umro 1049/1639.

M. Tahir, OM I, 120; Ismā'īl-paša, Ḏail I, 466.

Početak je na arapskom jeziku i glasi:

حمدا لمن لذّذ السنة قلوبنا بلذائذ عقائد ارباب الفناء

Ajeta i hadisi, koji se navode, podvučeni su crvenom linijom. Polovina prvog lista je otkinuta i izgubljena.

Na listu 1[a] je naslov kasnije stavljen.

2. L. 59—100. ضروب الامثال

Poslovice i savjeti u stihu i sroku, također na turskom jeziku, od nepoznatog sabirača. Naslov je prema rukopisu.

Početak:

خلق ايديجك بو عالى ربانى — مختلف قلدى نوع انسانى

كيمى نور هدايتـه ايردى — كيمى ظلمت ايچنده جان ويردى

Oba djela prepisana su istim rukopisom u XVII ili XVIII stoljeću. Iz jednog stiha na posljednjoj stranici može se razumiti da je prepisivač neki Ahmed.

743. **2889.**

L. 36; 19 × 12. Nasḫ vokalizovan. Papir tamnobijel, povez kožni, oštećen.

1. L. 1—5. (ملت ابراهيم خصوصنده بر رساله)

Risala o vjeri Božijeg poslanika Ibrahima i njenom odnosu prema islamu. Napisao Yaḥyā-efendi Minqārīzāde, umro 1088/1677.

Početak:

الحمد لله على ملة الاسلام ملة محمد عليه الصلاة و السلام اما بعد بو عبد فقير منقارى زاده

Ajeta su pisana crvenim mastilom.

2. L. 6—27. روح قدسى و سر قدسى آراسنده اسئله و اجوبه

Risala o raznim akaidskim pitanjima u obliku pitanja i odgovora, na turskom jeziku, mističnog pravca, od nepoznatog pisca.

Počinje Fatihom:

الحمد لله رب العالمين بحسب كل صفات الرحمن الرحيم

Na kraju jedan list sadrži nijjete za dženaze-namaz i razne dove.

3. L. 29—36. اللى درت فرض

Pedeset i četiri farza (vjerske dužnosti, v. br. 588,[2]).

Cijelu zbirku prepisao isti nepoznati prepisivač vjerovatno u XVIII stoljeću.

744. هديه الاخوان و عطية الصبيان **4177.**

Djelo o vjerovanju i namazu (ilmi-hal). Napisao qāḍī Mūsā al-Qasṭamūnī, umro 1119/1707.

Ismā'īl-paša, Ḏail II, 725.

Prepis je nedovršen.

Početak: الحمد لله الذى خلق الانسان من نطفة امشاج نبتليه

L. 70; 20 × 14,5. Nasḫ prost, sa mnogo pogrešaka u pisanju. Papir bijel, povez polukožni.

Rukopis je iz XIX stoljeća.

745. شرح جواهر الاسلام **2022.**

Komentar kraćem djelu o akaidu (v. br. 380,[4]).

L. 62; 22 × 15. Ta'līq. Papir bijel, deblji, povez polukožni, oštećen.

Na l. 63—71. nalaze se razni stihovi na turskom jeziku pobožnog sadržaja u kojima se najviše izražava pokajanje i obraćanje Bogu (ابيات فى المناجاة بالتركية).

Nasḫ i ta'līq.

Na kraju je zabilježeno da je prepisao neki Ḫalīl »za vrijeme odlaska iz medrese i posjete rodbini, rodom iz Gradačca«, oko godine 1146/1733.

سوده و حرره خليل الفقير . . . حال نقله من المدرسة لصلة الرحم و اصله غرادچه‌وى
. . . تخمينا و تقريبا سنة ست و اربعين و مائة و الف

Možda je to H. Halil, kasniji muderis i vlasnik biblioteke.

Iz Fejzije medrese.

746. افعال عباد و ارادات جزئية بيانده بر رساله **3152.**

ili ارادهٔ جزئيه رساله‌سى لاقكرمانى

Risala o slobodnoj volji. Napisao Muḥammad b. Muṣṭafa Aqkermānī, umro 1174/1760.

M. Tahir, OM I, 214.

Početak:

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على محمد افضل المرسلين

L. 55; 17 × 11,5. Nasḫ čitak. Papir bijel, povez polukožni.

Na kraju je tumačenje ajeta: و ما تشاؤن الا ان يشاء الله od istog pisca.

Prepis završen 1179/1765.

747. ترجمة الفقه الاكبر بالتركيه **3602.**

Turski prevod djela *al-Fiqh al-akbar* (v. br. 114,[4]). Preveo 'Alī Ḫalīfa, kako se navodi na kraju rukopisa. On je umro poslije

1065/1654 (kako se to razumi iz bilješke o njemu pod ترجمة رسالة ايها الولد, v. Kairo, F. Kutub at-turkiya str. 32). U uvodu kaže da je prevod izradio u vrijeme sultana Muhameda IV (1648—1687) i da ga je poklonio Ahmed-agi, babu seadet-agi.

Početak: حمد و ثنا شول قادر بى زوال اولسونكه

Završetak glasi:

قد وقع الفراغ من تأليف هذه الترجمة بعون الله الملك المنان على يد عبد من عباد الرحمن اعنى على خليفه الساكن فى خانة سفرليان عمره الله تعالى يوم الحشر و الميزان

L. 78; 22 × 15. Nasḫ lijep, krupan. Osnovni tekst pisan je crvenim mastilom i vokalizovan. Na prvoj stranici u vrhu je lijep unvan. Sve stranice su obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Papir tamnobijel, zahvaćen vlagom, listovi rastavljeni od korica, prosuti, povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Na naslovnoj stranici nalaze se bilješke s područja hadisa, te ime nekadašnjeg vlasnika (Ali b. Hasan Džabizade).

Na posebnim listovima ispisan je kasnije tekst originala i dodan prevodu.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

748. شرح الفقه الاكبر بالتركية 2338.

Turski komentar djelu *al-Fiḥq al-akbar*. Napisao Muḥammad Amīn b. Muḥammad al-Uskudārī, kako je to rečeno u uvodu rukopisa. Pisac je umro 1151/1738, kako to kaže ḤḤ (II, 1348) navodeći ga kao autora glose kasidi *an-Nūniyi*.

Početak:

حمد بى حد و ثناى لا يعد اول خداى كريم مخصوصدر . . . بعد ذان بو فقير پر تقصير محمد امين بن محمد الاسكدارى

L. 42; 20 × 14. Nasḫ vokalizovan. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Papir bijel, povez polukožni.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

749. 2758.

L. 88; 21 × 15. Ta'līq, pisan vještim rukopisom. Papir bijel, deblji, povez poluplatneni.

1. L. 1—27. رسالهٔ سعد الدين در بيان توحيد

Risala u stihu o islamskom vjerovanju, mističnog pravca. Napisao neki Sa'duddīn. Stihovi su dati u obliku pjesme *mesnevi*, a izgleda po uzoru i u metru poznatog djela *Mesnevije* od Ǧalaluddīn Rūmije.

Početak:

بشنو اى جويندهٔ راه خدا كر تو جويا بى خدايى با خدا

Po rubovima listova ima dosta glosa od kojih su mnoge na arapskom jeziku.

Ovu risalu ne navode bibliografski izvori ni katalozi koji su nam pristupačni.

Na l. 28—40. nalaze se razne bilješke i dove. Tu je (na l. 32—33) početak risale برهان العارفين na turskom jeziku o tesavufu; napisao Selīm-baba (Selīm-divane) Krīmī (sa Krima), umro 1170/1756 (v. Ismā'īl-paša, Ḏail I, 178; M. Ṭāhir, OM I, 86). Poslije toga je nekoliko neispisanih lista.

2. L. 41—88. كاشف الاسرار و مطلع الانوار

Komentar na perzijskom jeziku nekih stihova iz prvog sveska *Mesnevije*. Napisao Ẓarīfī Ḥasan Čelebī, umro 1012/1603.

ḤḤ II, 1588; Ismā'īl-paša, AM I, 290.

Primjerak je s početka nepotpun. Gornji naslov nalazi se na završetku djela.

Početak ovdje:

ازين معنى خبردار و كفت كنج يابى چو طلسم از پيش رفت

Pisac je bio, kako sam kaže, u Kairu murid šejha Ibrahima Gulšenije koji je umro 940/1533 (v. tekst na prvoj stranici ovdje).

Prepisao cijelu zbirku 'Alī b. Muṣṭafā, »vojnički spahija« u mjestu Kopan (Koppány u Mađarskoj) 983/1575, kako se to kaže u bilješci na kraju rukopisa pod tač. 1 i 2:

كتبه الفقير علی بن مصطفی بمقام قوپان [فی بلاد المجر] عن جماعت سپاهیان عسكری فی تاریخ سنة ٩٨٣

Kako se razumi iz jedne druge bilješke (v. na kraju pod tač. 1), prepisivač je umro do tri godine (985) od kuge, a njegov prepis prodat na javnoj dražbi, pa ga je kupio Muhamed b. Bali al-džundi (vojnik, spahija), ili al-Džindī.

(و قد مات [الكاتب] من الوباء و بیع [كتابه] فی بازار السلطانی و اشتری محمد بن بالی الجندی سنة ٩٨٥).

Na početku, u sredini i na kraju ove zbirke ima stihova, dova i raznih bilježaka, uglavnom vjerskog i poučnog sadržaja, što je sve pisano kasnije drugim rukopisom.

Među bilješkama na početku nalaze se na jednom listu četiri ovalna pečata lijepe izrade sa imenima, vjerovatno, nekadanjih vlasnika (Osman b. Husejn, Abdullah b. Hasan ... drugo nečitko).

Poklon dra Muidovića.

DOVE

(AL-AD'IYA WA'L-ADKĀR)

DOVE (MOLITVE)

Arapski

750. **1100.**

L. 138; 21 × 13,5. Nasḫ lijep, vokalizovan. Naslovi pisani krupno zlatnim mastilom. Papir tamnobijel, povez kožni, oštećen, sa ornamentima na koricama.

1. L. 1 — 135. الصحيفة الكاملة

Zbirka prigodnih dova sa interlinearnim prevodom na perzijskom jeziku. Zbirku je izdiktirao 'Alī b. Ḥusain b. 'Alī b. Abū Ṭālib Zain al-'abidīn, umro 92/710.

Brock. S. I, 76.

Ova zbirka nosi i druge nazive: صحيفة السجادة ، انجيل اهل البيت i زبور آل محمد.

Na početku se nalazi dulji uvod u kom je naveden sened ove zbirke i dato objašnjenje kako je ona nastala i kako se čuvala kao naročiti amanet među potomstvom hazreti Alije — te sadržaj. Izgleda da je glavni sabirač i prenosilac Mutawakkil b. Hārūn.

Početak:

حدثنا السيد الاجل نجم الدين بهاء الشرف ابو الحسن محمد بن الحسن بن احمد ابن علی بن عمر بن محمد بن يحيى العلوى الحسينى

Perzijski prevod između redaka pisan je sitno crvenim mastilom. U vrhu prve stranice nalazi se unvan u bojama. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom.

2. L. 135b — 137. شرح دعاء يا من اظهر الجميل

Komentar i prevod jedne dove na perzijskom jeziku od nekog Luṭfullāha.

Oba djela prepisao Ibn Muḥammad as-Sādiq 'Abdulwahhāb at-Tibrīzī 1199/1784.

قد تشرف بكتابة هذه الصحيفة الكاملة اقل الاقلين و اذل الاذلين ابن محمد الصادق عبد الوهاب التبريزى تم بالخير فى ست و عشرون [!] من شهر ربيع الاخر سنة ١١٩٩

Uvakufio Nāilī-efendija Uvejsović, kadija u Mostaru 1935 godine, kako se navodi u zapisu na naslovnoj stranici:

مستار حاكمى اوويسويك نائلى افنديك وقفيدر فى تموز سنه ١٩٣٥(١)

751. كتاب مجموع يشتمل على نفائس دعاوى (دعوات) البيهق الكبرى 4141.

و على نفائس كتاب الاستاذ الامام ابى الحسن محمد مرزوق و على دعاوى و اوراد من كتب الحديث و الفقه

Anonimna zbirka dova — sabrano iz djelâ al-Baihaqīje (Aḥmad b. Ḥusain b. 'Alī al-Baihaqī, umro 458/1065), Abu 'l-Ḥasan Muḥammad Marzûqa, te iz raznih djela hadisa i fikha. Gornji naslov nalazi se na rukopisu.

Početak:

الحمد لله السميع المجيب ... و بعد فان الله تبارك و تعالى لما امر عباده بالدعاء ووعدهم بالاجابة و الجزاء فى قوله ادعونى استجب لكم حببت ان اجمع هذه الاوراق من كتب متعددة

L. 55; 21 × 14,5. Nasḫ, mjestimično vokalizovan. Stranice obrubljene sa dvije crvene linije. Papir žućkast, deblji, poveza nema.

Na kraju se nalaze stihovi o teškoći rada na prepisivanju knjiga i o mučnoj zaradi na taj način.

Prepisao neki Mūsā al-Azharī aš-Šāfi'ī. Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

تم المجموع المبارك بحمد الله و عونه ... على يد افقر العباد ... الفقير موسى الازهرى الشافعى

Uvakufio Gazi Husrevbegovoj biblioteci Murteza Karađoz, crnogorski muftija, kako se navodi u bilješci na naslovnoj stranici.

وقف مرتضى قره كوز المفتى بولاية قره طاغ الدار الكتب الخسروية فى سراى بوسنه

752. حلية الابرار وشعار الاخيار فى تلخيص الدعوات والاذكار 2374.

Zbirka molitava (dova i zikrova). Sabrao Abū Zakariyā Yaḥyā b. Šaraf b. Murrī an-Nawawī, umro 676/1278. Ovo je djelo napisano 667/1268.

Brock. I, 397; S. I, 685.

Djelo je vrlo popularno i pouzdano, jer je sabrano iz najpouzdanijih hadiskih djela.

Početak: الحمد لله الواحد القهار العزيز الغفار

L. 280; 20 × 14. Nasḫ i ta'līq naizmjenično — od različitih prepisivača. Primjerak je zahvaćen vlagom, tako da je pismo oštećeno, naročito pri kraju. Papir bijel, glat, povez polukožni, oštećen.

Na početku je sadržaj.

Rukopis je vjerovatno iz XVII stoljeća.

Uvakufio Džino-zade za Šehdinu biblioteku (v. bilješku na naslovnoj stranici).

753. ISTO 3289.

L. 253; 22 × 14,5. Nasḫ. Po rubovima nekih listova ima glosa i ispravaka. Papir tamnobijel, povez polukožni, oštećen.

Na naslovnoj stranici nalazi se naslov djela (حلية الابرار و شعار الاخيار) i razne bilješke. Na rubu drugog lista stoji ime ranijeg vlasnika ('Alī b. Muḥammad b. Manṣūr b. Isma'īl aš-Šīrāzī). Na kraju se nalaze razne bilješke i poučni stihovi.

Prepisao Naṣr b. Isḥāq b. 'Abdulmağīd b. Ğarğis b. Ya'qūb az-Zāhidī al-Ḥusainī. Rukopis je, bar djelomično iz početka XV stoljeća, ako je tačna nečitka bilješka na rubu posljednjeg lista, u kojoj se kaže da je kolacioniranje dovršeno 822/1419.

تمت المقابلة الى آخره فى اول السنة اثنتين و عشرين و ثمانمائة

Može biti pak da je ovà bilješka prenesena sa nekog starijeg rukopisa, iz koga je ovaj primjerak prepisan.

Iz biblioteke Fejzije medrese.

754. الاوراد البهائية (اوراد محمد بهائى) 2235.

Zbirka molitvi (dova) koje je napisao Bahā'uddīn pīr Muḥammad b. Muḥammad an-Naqšibandī, osnivač nakšibendijskog derviškog reda, umro 791/1389.

Brock. II, 205, S. II, 282.

Početak: اللهم انت الملك الحى الحق المبين

Među molitvama nalazi se redovna dova (*vird*) Abus-Su'ūda, šejhul-islama, i na koncu jedan salavat.

L. 29; 19 × 13. Nasḫ lijep, vokalizovan. Stranice obrubljene sa tri tanke crne i jednom širom zlatnom linijom. Papir žućkast, povez kožni, sa otiskom ornamenata na sredini korica, oštećen.

Na kraju su kasnije napisana 54 farza na turskom jeziku ta'līqom. (الى درت فرض — v. br. 588,[2]).

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

755. 2360.

L. 119; 20 × 14. Pod t. 1—2 nasḫ i riq'a, pisani uvježbanom rukom i mjestimično vokalizovani; pod t. 3 nasḫ-ta'līq od drugog prepisivača. Papir žućkast, glat, povez kožni, oštećen.

1. L. 1—34. عدة الحصن الحصين من كلام سيد المرسلين

Zbirka dova i virdova. Sabrao Šamsuddīn Muḥammad b. Muḥammad al-Ǧazarī, umro 833/1429. Ovo je jedna od dvije skraćene prerade opširnijeg djela الحصن الحصين od istog pisca.

Brock. II, 203; S. II, 277—78.

Zbirka je napisana u Damasku 791/1389, za vrijeme provale Tamerlana, od koga se je pisac krio.

Početak: الحمد لله الذى جعل ذكره عدة الحصن الحصين

Na naslovnoj stranici nalaze se kratice za hadiska djela koja se ovdje spominju.

2. L. 35—107. خواص القرآن

Djelo o koristima učenja i »zapisivanja« Qur'ana, mističnog sadržaja, koje je služilo i kao hamajlija. Na l. 1ª je naslov فوائد القرآن, stavljen kasnije drugom rukom. Napisao šaiḫ Aḥmad b. Muḥammad at-Tamīmī, kako stoji u uvodu. Tu pisac kaže još da je proveo četiri godine u Indiji slušajući predavanja o ḫawâsu Qur'ana kod nekog učitelja-čudotvorca, koga on naziva *ḥakīm* (mudrac), pa je na osnovu toga napisao ovo djelo u kome se ogleda snažan uticaj indijskog misticizma, suprotnog islamu, i koje obiluje fantastičnim bajkama. Prema ḤḪ (I, 727) ime piscu je al-Ḥakīm Abū 'Abdullāh Muḥammad b. Aḥmad b. Sa'īd at-Tamīmī, koji je navodno živio oko 390/999. U prvom izdanju ḤḪ (I, 476) pak kaže se da je ime pisca samo al-Ḥakīm Abū 'Abdullāh at-Tamīmī, bez ikakvih biografskih podataka. Up. Brockelmann (S. II, 983 i 985).

Početak:

قال الشيخ الامام احمد بن محمد التميمى ما رأيت مذكنت اطوف على الامور الخفية - ؟ - و ابحث على النافع و الخواص و اجوب البلاد و اسأل عن عالم اسمع به الى ان وقع لى كتاب فيه منافع القران العظيم عن السادة الصادقين ... الى ان اتفق لى سفر الى الهند

U pisanju ima znatnih grešaka.

3. L. 109—119. خواص منافع الاسماء الحسنى

Risala na turskom i arapskom jeziku o naročitim koristima učenja Božijih imena, od nepoznatog pisca.

Početak:

الله سبحانه و تعالينك اسماء حسنى سندن بو مراد ايچون ... الحمد لله رب العالمين ... فهذه خواص منافع الاسماء الحسنى

Na kraju rukopisa pod tač. 1 nalazi se bilješka u kojoj se kaže da je prepis završen 10. ramazana 876/1471. Međutim, obzirom na rukopis i papir, taj datum ne može se odnositi na ovaj prepis. To je datum rukopisa, iz koga je prepisan ovaj primjerak, vjerovatno u XVII stoljeću.

Uvakufio Mustafa-paša, guverner Bosne i Klisa, za medresu u Visokom, 1256/1840, kako stoji u krupno pisanom zapisu na naslovnoj stranici:

وقف السيد مصطفى پاشا مير لواء بوسنه و كليس فى مدرسة قصبهٔ ويسوقه
سنه ١٢٥٦(١).

756. 3573.

L. 117; 20,5 × 15. Pod t. 1 nasḫ krupan, a pod t. 2 ta'līq, sitan, pisan uvježbanom rukom. Papir žućkast, povez polukožni.

1. L. 1 — 100. ISTO kao br. 755,[1].

Istaknutije riječi pisane crvenim mastilom.

2. L. 101 — 217. محاضرة الاوائل و مسامرة الاواخر

Djelo u kom se navode događaji koji su se prvi put zbili i ko je šta prvi učinio u istoriji. Napisao Šaiḫ 'Alī Dede b. Muṣṭafa al-Bosnawī al-Mostārī (Mostarac), umro 1007/1598.

Brock. II, 427; M. Handžić, al-Ǧawhar al-asnā, 104.

Pisac je djelo napisao kao turbedar turbeta sultan Sulejmana blizu Sigeta (šaiḫ at-turbe), 998/1589.

Početak:

يا اول بلا بداية و يا آخر بلا نهاية لك الحمد اولا و آخرا على ما انعمت علينا من
آلائك باطنا و ظاهرا اللهم افتح اوائل امورنا بالخير و العافية

Istaknute riječi pisane crvenim mastilom. Po rubovima nekih listova ima glosa.

Prepisao iz autografa u turbetu sultana Sulejmana u blizini Sigeta 'Alā'uddīn b. Ḥuram as-Ṣufī, 27. ramazana 1019/1610.

هذه النسخة من نسخة المصنف بمشهد سليمانى بقرب سكتوار ... قد تم بعون الله
تعالى ... من يد العبد الضعيف الفقير الى ربه اللطيف علاء الدين بن حرم الصوفى ...
اول يوم السابع و العشرين من رمضان المبارك سنة التاسع عشر و الف

Iz Karađoz-begove biblioteke.

757. ISTO kao br. 755,[1] 3051.

Početak je ovog rukopisa:

الحمد لله ربنا آتنا من لدنك رحمة قال الشيخ الامام ... ابوا الفضل شهاب الدين
احمد بن على بن حجر العسقلانى الشافعى المصرى قال صاحبنا الشيخ الامام ... تاج القراء
شمس الدين ابو الخير محمد بن محمد بن محمد الجزرى

L. 91; 15,8 × 11. Nasḫ lijep, vokalizovan. Na naslovnoj stranici nalazi se naslov djela, a na prvoj stranici jednostavan unvan u bojama. Prve dvije stranice obrubljene su sa tri tanke crne i širokom zlatnom, a ostale sa dvije crvene linije. Papir žućkast, povez papirni, omotan u zeleno platno.

Prepis je završen 28. ramazana 1001/1592.

758. دلائل الخيرات و شوارق الانوار 977.
فى ذكر الصلاة على النبى المختار

Zbirka salavata. Sabrao Muḥammad b. Sulaimān al-Ǧazūlī, umro 870/1465.

Brock. II, 252.

Početak poslije besmele i salavata:

قال الشيخ الامام الولى الكبير ... سيدى ابو عبدالله محمد بن سليمان الجزولى ...
الحمد لله الذى هدانا للايمان و الاسلام

L. 72; 20,5 × 15. Nasḫ, krupan, vokalizovan. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Papir bijel, čvrst, povez kožni sa ornamentima na sredini korica.

Na listu 9 nalazi se jednostavan crtež koji predstavlja grobove Resulullaha, Ebu Bekra i Omera. Na kraju molitve za pokajanje *(istigfār)* ima nekoliko ajeta i asma' al-ḥusna. Na rubovima pri kraju nalaze se još dvije dove pisane sitnim ta'līqom, istim rukopisom.

Prepisano 1163/1750, kako se razumije iz zapisa na kraju prve od dvije prethodno spomenute dove.

759. ISTO **1780.**

L. 43; 20 × 14,5. Nasḫ djelomično vokalizovan. Papir bijel, glat, povez polukožni.

Prepisao Ḥusain b. Ismā'īl mjeseca muharema 1179/1765.

Iz biblioteke Hasan-efendije Bojozade.

760. ISTO **2165.**

L. 88; 20,5 × 12. Nasḫ, većim dijelom vokalizovan. Na početku unvan. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Rečenice su označene krupnim ukrasnim zlatnim tačkama. Papir žućkast, povez kožni sa utisnutim ornamentima.

Primjerak je zahvaćen vlagom tako da je pismo mjestimično oštećeno, pa se ne može pročitati.

Na kraju se nalazi pjesma na turskom jeziku u slavu Bogu i pejgamberu Muhamedu.

Prepisao Aḥmad Goraždak, nastanjen u Sarajevu, 27. rebiulevela 1161/1748.

761. **2807.**

L. 138; 17 × 11. Nasḫ. Papir bijel, tanak, povez kožni, sa utisnutim ornamentima na koricama.

1. L. 1 — 92. ISTO.

Prvi list pocijepan. U vrhu prve stranice je prost unvan. Na listu 11 nalazi se crtež koji prikazuje Muhamedovo turbe i dio njegove džamije.

2. L. 93 — 110. اسماء اهل بدر

Popis ashaba koji su učestvovali u bici na Bedru, sa oduljim uvodom o važnosti i moći ovih imena, od nepoznatog pisca.

Početak: الحمد لله الذى اشرق ضياء الاسلام بطلعة نبوة سيد الانام

Pisac u uvodu kaže da ovo djelo podnosi Gazi Ali-paši, namjesniku Bosne.

Slijedeća dva lista sadrže razne manje dove.

3. L. 115 — 138. قصيدة البردة

Qasidei Burda od Būṣirīje (v. br. 435,[2]). Tu se još nalazi nekoliko sura, ahdnama i neki salavati. Potom nekoliko neispisanih listova, te opet salavati i dove.

Cijelu zbirku prepisao Ḥusain b. Muṣṭafa 1229/1813.

762. **2942.**

L. 124; 17,5 × 12,5. Nasḫ krupan, vokalizovan. Papir bijel i tamnobijel, povez kožni, popravljen, sa jednostavnim ornamentima na koricama.

1. L. 1 — 85. ISTO kao br. 758.

Na prvom i petnaestom listu izrađeni su unvani u bojama, a na listovima 13 i 14 nacrtan je plan Resulullahove džamije u Medini sa njegovim turbetom *(Revḍai-mutahhara)*. Stranice su obrubljene crvenom linijom.

2. L. 86 — 110. قصيدة البردة, v. br. 435,[2].

Nedostaje posljednji stih.

3. L. 111 — 123. اوراد پير بهائى محمد, v. br. 754.

Na kraju vird šejhul-islama Ebus-Su'ūda.

Cijelu zbirku prepisao Ibrāhīm b. 'Alī 1213 — 14/1798 — 99.

763. ISTO kao br. 758 **3083.**

L. 161; 18 × 12. Nasḫ krupan, vokalizovan. U vrhu prve stranice je unvan u bojama. Stranice su obrubljene sa dvije crvene linije. Na listu 24 — 25 nalazi se crtež koji prikazuje Resulullahovo turbe. Posljednja dva lista dopisana su kasnije drugim rukopisom. Papir žućkast, povez polukožni.

Rukopis potiče vjerovatno iz XVII stoljeća.

Uvakufio Hadži Omer-efendija Pruščak.

764. ISTO **3968.**

L. 78; 21 × 16. Nasḫ vokalizovan. Stranice su obrubljene crvenom linijom. Papir žućkast, povez polukožni.

Uvakufio Hadži Omer Mehmedbašić Karađoz-begovoj medresi, kako je to rečeno u bilješci na naslovnoj stranici.

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

765. ISTO **4106.**

L. 101; 15,5 × 10,5. Nasḫ vokalizovan. Na prvoj stranici primitivan unvan. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i širokom zlatnom linijom. Papir žućkast, neki listovi zahvaćeni i oštećeni vlagom; povez kožni, oštećen, sa ornamentima na koricama.

Na naslovnoj stranici nalazi se bilješka, koja se teško čita zbog oštećenja vlagom, a u kojoj se kaže da je primjerak uvakufio Ibrahim-aga Ćehaja za džamiju Sayyida Zainab (u Kairu). Datum nečitak.

اوقف و حبس ... و تصدق لله سبحانه و تعالى بهذه الدلائل الشريفة الجناب المكرم الامير ابراهيم اغاه كتخدى الامير محمد اغا كتخدى جاويشان و جعل مقرها السيدة زينب رضى الله تعالى عنها وقفا صحيحا شرعيا ... تحريرا فى شهر رجب الفرد ... من هجرة من له العز

Prepisao 'Abdullaṭīf aṣ-Ṣafā'ī, 1182/1768.

كتبه الفقير عبد اللطيف الصفائى من تلاميذ احمد المعروف بشكرى ... سنة ١١٨٢

766. مطالع المسرات بجلاء دلائل الخيرات **3360.**

Komentar prethodnom Ġazūlījinom djelu. Napisao Šaiḫ Muḥammad al-Mahdī b. Aḥmad b. 'Alī b. Yūsuf al- Fāsī al-Qaṣrī, umro 1063/1653.

Brock. II, 253.

Pisac je prvotno bio napisao opširan komentar, pa ga je poslije skratio radi lakše upotrebe. Naš rukopis predstavlja tu skraćenu redakciju.

Početak:

يقول العبد الفقير ... محمد المهدى بن احمد بن على بن يوسف الفاسى ابا و دارا و محتدا القصرى مولدا ... الحمد لله الذى اختص رسوله محمدا صلعم بخالص حبه

L. 287; 21,8 × 16,5. Nasḫ starinski. Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. Stranice su obrubljene sa dvije crvene linije. Papir žućkast, čvrst, povez poluplatneni, nov.

Prepisao Sulaimān b. 'Alī 'Abdulḥāfiẓ aš-Šarqāwī, bez oznake datuma.

قد من الله تعالى و انعم باتمام هذا الشرح الشريف على يد العبد الضعيف ... سليمان بن على عبد الحافظ الشرقاوى

Rukopis je iz XVII ili XVIII stoljeća.

767. ISTO **3947.**

L. 358; 21 × 15. Nasḫ. Osnovni tekst pisan crvenim. U pisanju ima znatnih grešaka. U vrhu prve stranice nalazi se unvan u bojama na zlatnoj podlozi. Prve dvije stranice su obrubljene tankim crnim i širokom zlatnom, a ostale crvenom linijom. Papir žućkast i tamnobijel, povez kožni, oštećen, sa utisnutim pozlaćenim ornamentima na koricama.

Na naslovnoj stranici nalazi se bilješka na turskom jeziku u kojoj se kaže da je primjerak uvakufio Ali-paša Stočević za knjižnicu svoje tekije u Mostaru, 1257/1841. Iznad zapisa nalazi se njegov veliki pečat.

هذه الوقف الشريف مدينهٔ موستارده انشاسنه موفق اولديغمز تكهٔ شريفه كتبخانه‌سنده حفظ اولنمق اوزره رضاء لله تعالى اشبوكتاب وقف و تمهيد اولندى سنه ٢٥٧

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

768. منهج البركات على دلائل الخيرات **760.**

Komentar djelu *Dalā'il al-ḫairat*. Napisao Muḥammad b. Ismā'īl ar-Raiḥānī, umro 1158/1745.

Ismā'īl-paša, Ḏail I, 476; AM II, 326.

Brockelmann (S. II, 360) kaže da je pisac ovog komentara nepoznat.

Početak:

الحمد لله المتفضل بصلاته المنعم بافضل و اكمل صلاته على خير انبياءه

Ismā'īl-paša (n. mj.) navodi drukčiji početak. Gornji naslov i početak navedeni su u uvodu ovog primjerka.

L. 258; 21,5 × 16. Nasḫ. Osnovni tekst podvučen, a stranice obrubljene crvenom linijom. Papir bijel i žućkast, povez kožni, oštećen. Rukopis je na kraju nepotpun.

Na naslovnoj stranici nalazi se potpis zavještača u obliku tugre, njegov veliki okrugli pečat u kom se može pročitati da je primjerak uvakufio Ahmed-aga babi seade-aga u Istanbulu 1151/1738, te njegov mali lični pečat i pečat Fejzije medrese. (وقف احمد اغا باب السعادة الشريفة سنه ١١٥١).

Rukopis je vjerovatno iz XVIII stoljeća.

Iz biblioteke Fejzije medrese.

769. **2100.**

L. 50; 19,5 × 14. Pod t. 1—5 i 8 nasḫ lijep, a pod t. 6 i 7 ta'līq. Papir bijel i tamnobijel, povez polukožni.

1. L. 1—7. حمى العارفين فى اسرار اسماء الاربعين

Risala mističnog sadržaja o molitvama pomoću Božijih imena. Gornji naslov je od autora i nalazi se u uvodu djela. Inače mu ne nalazimo spomena u izvorima koji su nam pristupačni. Na početku rukopisa, u vrhu prve stranice, napisan je pak prepisivačevom rukom crvenim mastilom drugi naslov درة الاسرار لفخر الامصار. Ovaj naslov navodi ḪḪ (I, 737) bez ikakvih drugih podataka. Iznad ovog naslova neko je kasnije na samom rubu prve stranice rukopisa stavio kao naslov ادريسيه. Napisao 'Abdurraḥmān b. Muḥammad b. 'Alī b. Aḥmad al-Ḥanafī al-Bisṭāmī, umro 858/1453. Pisac je spomenut u uvodu rukopisa. On ovdje razrađuje i tumači 40 Božijih imena (الاسماء الاربعون ili الاسماء الادريسية) koje je sabrao Šihābuddīn Yaḥya b. Ḥabaš b. Amīrak as-Suhrawardī, umro 587/1191 (v. uvod rukopisa i Brock. I, 437—38). U početku kaže da je prvi pomoću ovih imena molio Božiji poslanik Idrīs alejhiselām, a zatim navodi kod tumačenja svakog imena u koju svrhu služi molenje i »zapisivanje« istim.

Početak:

اللهم يا فياض الانوار و يا واهب الملك لمن يختار ... و بعد فيقول اضعف عباد الله عبد الرحمن بن محمد بن على بن احمد الحنفى البسطامى ... و قد سميت ما جمعته ... يحمى العارفين فى اسرار اسماء الاربعين

2. L. 7ᵇ—11. قصيدة بالتركية لشرح الاسماء الحسنى

Kasida na turskom jeziku u kojoj se tumače Božija imena i izlaže njihova čudotvorna moć. U naslovu rukopisa kaže se da je autor ove kaside autor poznate poeme *al-Muḥammadīya*, dakle šaiḫ Muḥammad b. Sāliḥ Yaziğioglu, umro 855/1451 (v. Ismā'īl-paša, AM II, 198).

هذه قصيدة لشرح اسماء الحسنى من مؤلفات الشيخ صاحب محمديه رحمة الله عليه

Početak:

اله واحد حى عظيم شانه اعلى   ددیلر حقنه آنك كه رب خالق الاشيا

Na l. 12 govori se o koristima od učenja لا اله الا الله i آية الكرسى.

3. L. 13ᵇ—18. ترويح القلوب بلطائف الغيوب

Risala mističnog sadržaja, slična onoj pod t. 1 i od istog autora. Gornji naslov nalazi se u vrhu prve stranice rukopisa. Pisac se pri izradi ove risale koristio djelima Ibn Arabīje i Būnīje. ḪḪ (I, 402) spominje samo naslov risale.

Početak:

الحمد لله الذى اشهد خواص اصفيائه منافع اسراره الشافية و بدائع آثاره الكافية ... و بعد فهذه درة الاسرار و دوحة الانوار استخرجها من فى ملك الله سايح ... عبد الرحمن بن محمد بن على بن احمد البسطامى

4. L. 18—20. الجوهر النورانى فى السر الازهر الربانى

Risala sličnog sadržaja kao i prethodne dvije, vjerovatno od istog pisca al-Bistāmīje. Ovdje se razrađuje i tumači kratak molitvenik اللطائف العشرة koji je sabrao Abu 'l-'Abbās Aḥmad b. 'Alī al-Būnī, umro 622/1225.

Početak: الحمد لله الذى انبع من قلوب العلماء انهار حكمته اللدنية

5. L. 20—25. الالفاظ الشهيه فى الالحاظ البهية

Risala sličnog sadržaja kao i prethodne, vjerovatno od istog pisca.

Početak: الحمد لله مجيب الدعاء و كاشف البلاء

34*

Poslije trećeg lista ova risala je manjkava, a dalji tekst predstavlja fragment nekog drugog sličnog djela (السر الافخر فى الترياق الاكبر).

Završetak toga djela glasi:

و قد بسطنا اسرار معانيها و كشفنا غطاء مبانيها من كتاب شمس المعارف و لطائف العوارف فى كتابنا الموسوم بالسر الافخر فى الترياق الاكبر بابلغ عبارة و اوضح اشارة

Ovdje spomenuto djelo شمس المعارف و لطائف العوارف je iz područja tesavvufa, a pisac mu je šaiḫ Aḥmad b. 'Alī al-Būnī (v. ḤḪ II, 1062), a drugo navedeno djelo السر الافخر فى الترياق الاكبر ne nalazimo doslovno pod tim nazivom, ali djelo pod sličnim nazivom (السر الافخر والكبريت الاحمر) od al-Bistamije navodi Ismā'īl-paša (Ḏail II, 10). Držimo da je ovdje riječ o istom djelu.

6. L. 26 — 30ª. فصل فى فوائد الذكر

Poglavlje o koristima zikra (učenja Božijih imena). Obrađeno po djelu: الكلم الطيب od Ibn al-Qayyima, kako se to kaže u uvodu.

Početak:

فصل فى فوائد الذكر فهى اجل من ان تحصى و لكن الامام العالم العلامة شمس الدين بن القيم ذكر فى الكلم الطيب ثلاثة و سبعين فائدة ثم اكملها الاخ فى الله قاضى القضاة شهاب الدين احمد الحموى الشهير بالرسام مائة و تكلم كل منهما على كل فائدة كلاما كثيرا و ذكر الاحاديث المستنبطة منها تلك الفوائد فحذفت ذلك خوف التطويل فمن اراد ان يقف على كلامهما فلينظر فى الكلم الطيب لابن القيم و نتيجة الفكر فى فضائل الذكر للرسام المذكور

Na kraju se nalazi zapis iz koga se razumije da je rad prepisao (a možda i napisao) Muḥammad b. 'Omar-efendi, *šagird* (pripravnik) u birou ruznama 8. ramazana 1103/1691.

انتهى ما ذكر القاضى شهاب الدين الرسام من زيادة الفوائد على يد اضعف العباد الى الله سبحانه و تعالى الفقير محمد بن عمر افندى شاكرد بالروزنامه [!؟] ... وكان الفراغ فى اليوم الثامن من شهر رمضان المعظم سنة ١١٠٣

7. L. 30ᵇ — 42. ادريسيه

Risala o koristima i uticaju (*ḫawāṣṣ*) Božijih imena. Slična je risali pod t. 1, kao da je njena druga verzija. Gornji naslov nalazi se u vrhu prve stranice.

Početak:

الحمد لله الذى جعل الاسماء الحسنى و سائل تنال بها عريكة الطالب الجامحة ... اما بعد فاعلم وفقك الله تعالى ان هذه الاسطر قطرات من ابحر فى بيان بعض خواص الاسماء الاربعين اللواتى هن من اعظم اسماء رب العالمين ... و اول من تصدى لدعوة هذه الاسماء العظام من الانبياء ادريس عليه السلام و قد اشتهر بها من الاولياء الامام حسن البصرى

Pismo kao prethodno od iste ruke.

8. L. 43 — 50. (دعاء منظوم).

Dova u stihu sa rimom na slovo ر — od nepoznatog pisca.

Početak:

بدأت بسم الله فى اول السطر فاسماه حصن منيع من الضر

Na naslovnoj strani djela pod t. 1 nalazi se bilješka sa imenom bivšeg vlasnika i vakifa, te njegov mali lični i veliki vakufski pečat. Tu je i bilješka u kojoj se kaže da je ovu zbirku pozajmivao Kaukčizade (Kaukčija) šejḫ Abdullah.

Prepisao pod tač. 1 — 5 nepoznati prepisivač u XVIII ili XIX stoljeću, pod t. 6 — 7 Muḥammad b. 'Omar (v. na kraju pod t. 6), a pod t. 8. prepisao je 'Oṯman b. Ibrāhīm 1164/1751.

تحريرا فى اواخر ربيع الاول ... سنة اربع و ستين و مائة و الف كتبه الحقير الفقير عثمان بن ابراهيم

Zbirka sadrži neke rijetke, ali ne i naučno vrijedne risale.

Uvakufio Hromozade, čiji se pečati nalaze na prvom i drugom listu.

770. الحزب الاعظم و الورد الافخم **894.**

Zbirka dova koju je sabrao šaiḫ 'Alī b. Sulṭān Muḥammad al-Qārī, umro 1014/1605.

Brock. II, 396,[51].

Dove su podijeljene na dane u sedmici.

Početak: الحمد لله الذى دعانا بالايمان و هدانا بالقرآن

L. 61; 18 ×13. Nasḫ čitak, vokalizovan. U vrhu prve stranice izrađen je unvan u bojama u kome je upisan prvi dio gornjeg naslova. Posljednja stranica također je ukrašena. Naslov hizba za pojedine dane napisan je krupnim zlatnim slovima. Na rubu nekih listova nalaze se proste rozete. Rečenice su rastavljene krupnim zlatnim tačkama, ukrašenim tankom crnom crtom i sitnim plavim i crvenim tačkicama. Početak svake dove napisan je crvenim mastilom. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Papir bijel, tanak, glat, povez kožni, sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepis dovršen početkom zulkade 1281/1864.

Uvakufio Salim Muftić 1938.

771. 2294.

L. 95; 20 × 13,5. Nasḫ. Papir tamnobijel, povez polukožni, oštećen.

1. L. 1 — 44. ISTO.

Raspored hizbova na sedmične dane malo se razlikuje od rasporeda kod prethodne zbirke.

2. L. 45 — 95. دلائل الخيرات , v. br. 758.

Primjerak je nepotpun u početku.

Na posljednjem listu nalazi se bilješka na turskom jeziku, pisana drugom, nevještom rukom, u kojoj se kaže da je neki Munla Ḥasan Torlak preminuo 1214/1799, što znači da je ovaj prepis stariji od tog datuma.

Cijela zbirka prepisana je istim rukopisom u XVIII stoljeću.

772. 2569.

L. 137; 18,5 × 13. Nasḫ lijep, vokalizovan. Stranice obrubljene sa tri tanke crne i jednom širokom zlatnom linijom. Papir žućkast, čvrst, povez polukožni.

1. L. 1 — 52. ISTO kao br. 770.

U vrhu prve stranice nalazi se lijep unvan u bojama. Rečenice su rastavljene krupnim zlatnim tačkama.

2. L. 54 — 118. دلائل الخيرات و شوارق الانوار , v. br. 758.

Na početku ima unvan. Na listu 64 nalazi se crtež u bojama koji predstavlja Ravḍai-muṭahharu.

3. L. 120 — 126. اسماء اهل البدر

Imena ashaba koji su sudjelovali u bici na Bedru (v. br. 761,²).

4. L. 126ᵇ — 131. القصيدة الدمياطية , v. br. 122,⁹.

5. L. 132 — 135. (دعاء)

Dova sastavljena od arapskog alfabeta i pojedinih ajeta Qur'ana.

Početak: ا ب ت ث ... يا الله يا على يا عظيم

Cijelu ovu zbirku prepisao je i ukrasio naš poznati prepisivač mushafa kaligraf ḥafiẓ Ibrahim b. Muḥammad iz Sarajeva oko godine 1213/1798.

Na naslovnoj stranici djela pod t. 1 nalazi se odobrenje (*iğazat*) od šeih Ahmeda Hayātīje prepisivaču da može učiti prvu suru, Fatihu, na razne murade (želje).

Na rubu posljednjeg lista nalazi se odobrenje (*iğazat*) Šehića Sejid Muhameda, sarajevskog kadije, također prepisivaču, da može učiti ovaj hizb. Na kraju je jedna dova, pisana kasnije slabim rukopisom.

Iz biblioteke Muhamed Enverije Kadića.

773. 2833.

L. 77; 18 × 12. Nasḫ čitak, većim dijelom vokalizovan. Papir žućkast, povez kožni.

1. L. 1 — 61. ISTO kao br. 770.

2. L. 61ᵇ — 65. (دعاء من آيات القرآن)

Dova sastavljena od kur'anskih ajeta.

Početak: و الهكم اله واحد لا اله الا هو الرحمن الرحيم

3. L. 65ᵇ — 74. الفقه الاكبر, v. br. 114,⁴.

4. L. 75 — 77. القصيدة الدمياطية , v. br. 122,⁹.

Cijelu zbirku prepisao Sulaimān b. Ḥabīb b. al-Ḥağ Malkoč b. al-Ḥağ Ša'bān iz Olova, nastanjen u Sarajevu, muharema 1128/1715.

774. ISTO kao br. 770. **2866.**

Primjerak je nepotpun u početku.

L. 66; 15,5 × 11. Nasḫ lijep, vokalizovan. Stranice obrubljene crvenom linijom. Rečenice rastavljene krupnim zlatnim tačkama. Papir žućkast, povez poluplatneni.

Rukopis je iz XVII ili XVIII stoljeća.

Kupljeno u Travniku.

775. **2879.**

L. 96; 15,5 × 11. Nasḫ vokalizovan. Papir žućkast i malim dijelom zelen, listovi zahvaćeni vlagom i neki od njih oštećeni, tako da je i pismo mjestimično oštećeno; povez kožni sa ornamentima na koricama.

1. L. 1—50. ISTO.
Istaknute riječi i rečenice pisane crvenim mastilom.

2. L. 51b—54. حزب البحر للشاذلى .
Dova (molitva) zvana *Ḥizb al-baḥr* (v. br. 365,[4]).

3. L. 54b—56. حزب محيى الدين النووى
Dova koju je sastavio Abū Zakarīya Yaḥyā b. Šaraf an-Nawawī, umro 676/1277.
Kairo I, 290.
Prije dove nalazi se uvod o važnosti iste, a zatim njen početak:

بسم الله الرحمن الرحيم و صلى الله على سيدنا محمد و آله و سلم بسم الله اكبر
الله اكبر الله اكبر اقول على نفسى و على دينى

4. L. 57—64. حزب البر ili الحزب الكبير
Dova koju je sastavio Abu 'l-Ḥasan 'Alī b. 'Abdullāh aš-Šadilī (v. ovdje tač. 2).
Kairo I, 287.

Početak:

اذا جاءك الذين يؤمنون بآياتنا فقل سلام عليكم كتب ربكم على نفسه الرحمة

5. L. 64b—67. (حلية رسول الله صلعم و خلفاءه الاربعة)
Kratak lični opis Resulullaha i prve četvorice halifa (izvadak iz *Šamā'ila*), zatim se nalaze imena *Aṣḥāb al-kahfa*.

6. L. 69—96. جالية الكرب باصحاب سيد العجم و العرب
Dova u kojoj su sabrana imena ashaba sa Uhuda i Bedra. Sastavio Ğa'far b. Ḥasan b. 'Abdulkarīm al-Barzanğī, umro 1179/1765.
Kairo I, 283; Brock. II, 384.
Početak:

الحمد لله الذى تقدست صفاته و اسماؤه و الصلاة و السلام ... و بعد فيقول المفتقر
الى فضل الكريم المنجى جعفر بن حسن بن عبد الكريم البرزنجى

Zati mslijedi dulji uvod o važnosti i značaju ove dove. Imena ashaba poredana su abecednim redom.

Na listu 50b nalaze se bilješke o nafile-namazu koji se klanja radi neke potrebe.

Cijela zbirka prepisana je istim rukopisom prije 1190/1776 (v. bilješku na l. 96).

776. ISTO kao br. 770 **2971.**

L. 83; 17 × 10,5. Nasḫ lijep, vokalizovan. Značajnije riječi pisane crvenim mastilom. Papir bijel, tanak, glat, povez polukožni.

Na zadnjem zaštitnom listu nalazi se kurban-dova i bilješka o molitvi za kišu.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

Iz biblioteke Muhamed Enveri Kadića.

777. الكاشف لادعية النبى الاكرم شرح الحزب الاعظم **2057.**
(المجهول)

Komentar djelu *al-Ḥizb al-a'ẓam* (v. br. 770) od nepoznatog pisca. Kairo (I, 343) i Brockelmann (S. II, 541) pogrešno navode da je pisac komentara 'Alī al-Qārī, — što ne dopušta ni tekst uvoda.

Početak:

الحمد لله المذكور بكل لسان الهادى لهذه الامة المحمدية بمن تنورت من نوره الاكوان ... و بعد فان الاشتغال بالذكر من افضل الطاعات ... فمن ذلك حزب الامام الجليل ... الحزب الاعظم لملا على القارى افاض الله تعالى على قبره سحايب الرضوان ... و قد احضره لى من انتمى اليه لاخذ العلم و اخبرنى انه ليس له شرح فيما علم الشيخ الكامل و الاخ الناصح العامل خليل بن مصطفى من ديار بكر ... و سألنى ايضا فى صرف الهمة له الشيخ الصالح الصوفى على العربان ـ ؟ ـ المنسوب للشيخ معروف الكرخى ... فرأيت ان هذا الشرح يتم و قد تم ... و لما اكملته سميته الكاشف لادعية النبى الاكرم شرح الحزب الاعظم و الدعاء الافخم

L. 78; 20,5 × 15,5. Nasḫ-ta'līq. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Papir tamnobijel, glat, povez polukožni.

Na prvom zaštitnom listu nalazi se potpis i pečat bivšeg vlasnika (Omer Zuhdī 1193/1779), te pečat sa imenom kasnijeg preprodavca knjiga u Sarajevu (Muhamed-aga Aganagić).

Rukopis je stariji od prethodnog datuma.

778. **2168.**

L. 81; 21 × 14. Pod t. 1—4 nasḫ čitak, pod t. 5 nasḫ posebne vrste, krupan, lijep — od ruke vješta kaligrafa.

1. L. 1—20. الباب الخامس فى التسبيح و التحميد و الدعاء

نقل من مشكاة الانوار فى الاوراد و الاذكار

Peto poglavlje, o molitvama, iz djela *Miškāt al-anwār* koje je napisao šaiḫ Aḥmad b. 'Abdulqādir b. 'Omar al-Ḥadramī, umro 1052/1642.

2. L. 21—26. فقه الكيدانى , v. br. 399,⁴.

3. L. 27—30. نخبة الفكر , v. br. 387.

Poslije toga na dva lista nacrtano je »stablo vjere« (šağara al-īmān). To je crtež u obliku stabla čije grane sa lišćem predstavljaju vrline i mane. Na nacrtu se nalazi datum 1060/1650 godina, što vjerovatno označava datum originala sa koga je precrtano.

4. L. 33—65. نزهة النظر فى توضيح نخبة الفكر , v. br. 113,⁵.

5. L. 66—81. عجالة (فى تفسير بعض آيات القرآن)

Risala o tumačenju nekih ajeta Qur'āna. Napisao neki »Muhammad koji je smijenjen sa medrese — Fāṭime Ḫātun —«, kako se to razumi iz bilješke na kraju (حرّره العبد الراجى ... محمد الحقير المنفصل عن مدرسة فاطمه خاتون).

Početak: يا من ولهت فى انباء اسرار كماله العقول

Rad je posvećen nekom veziru.

U vrhu prve stranice nalazi se lijep unvan. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i širokom zlatnom linijom. Na naslovnoj str. naslov i bilješka su namjerno pobrisani.

Na naslovnoj stranici pod t. 1 nalazi se bilješka i pečat bivšeg vlasnika (Ibrahim b. Hāğ Muṣṭafa al-Baqārī, — Bakarević 1203/1788).

Prepisao od t. 1 do t. 4 neki Ḥasan 1116/1704. a pod t. 5 nepoznati prepisivač (ukoliko to nije sam autor) u XVIII ili XIX stoljeću.

779. انعام **3230.**

Molitvenik koji sadrži po nekoliko sura iz Qur'āna, razne dove i zapise, a često služi kao hamajlija. Naziv je po suri *al-An'ām* koja je obično napisana u početku. U ovom primjerku su sabrane sure *Fātiḥa, Yāsīn* i drugih nekoliko, te početak sure *al-Baqara*, zatim hatma-dova na turskom jeziku i neke druge dove, nijjeti dženaze-namaza, muhur (crtež) protiv kuge, *muhri-Sulejman* i *muhri-Jusuf*, *ahdnama* i njene velike prednosti, *vefki-šerif* (zapis) čijem nosiocu »ništa ne može naškoditi«, *Bazubend* (zapis vezan na mišici) za koji se kaže da će njegov nosilac imati velike sevabe. Među dovama kao posebne nalaze se: dova dvanaestorice šiiskih imama, dova i zapis protiv uzetosti jezika, dova Hasana i Huseina, te Hidra, dova za skidanje sihra, dova protiv crvenog vjetra i kuge.

L. 131; 10 × 8,5. Nasḫ pisan oštrim perom, vokalizovan. Papir bijel, deblji, povez kožni.

Prepisao Munla Velī, sin Salihov, u tvrđavi Izačić (srez Bihać), 1169/1756, kako je to rečeno u bilješci na posljednjoj strani.

راقم الحروف سابقا ازاچيك قلعه‌سنده منلا ولى بن صالح سنه ١١٦٩

Početak:

الحمد لله المذكور بكل لسان الهادى لهذه الامة المحمدية بمن تنورت من نوره الاكوان ... و بعد فان الاشتغال بالذكر من افضل الطاعات ... فمن ذلك حزب الامام الجليل ... الحزب الاعظم لملا على القارى افاض الله تعالى على قبره سحايب الرضوان ... و قد احضره لى من انتمى اليه لاخذ العلم و اخبرنى انه ليس له شرح فيما علم الشيخ الكامل و الاخ الناصح العامل خليل بن مصطفى من ديار بكر ... و سألنى ايضا فى صرف الهمة له الشيخ الصالح الصوفى على العريان -؟- المنسوب للشيخ معروف الكرخى ... فرأيت ان هذا الشرح يتم و قد تم ... و لما اكملته سميته الكاشف لادعية النبى الاكرم شرح الحزب الاعظم و الدعاء الافخم

L. 78; 20,5 × 15,5. Nasḫ-ta'līq. Osnovni tekst podvučen crvenom linijom. Papir tamnobijel, glat, povez polukožni.

Na prvom zaštitnom listu nalazi se potpis i pečat bivšeg vlasnika (Omer Zuhdī 1193/1779), te pečat sa imenom kasnijeg preprodavca knjiga u Sarajevu (Muhamed-aga Aganagić).

Rukopis je stariji od prethodnog datuma.

778. **2168.**

L. 81; 21 × 14. Pod t. 1 — 4 nasḫ čitak, pod t. 5 nasḫ posebne vrste, krupan, lijep — od ruke vješta kaligrafa.

1. L. 1 — 20. الباب الخامس فى التسبيح و التحميد و الدعاء

نقل من مشكاة الانوار فى الاوراد و الاذكار

Peto poglavlje, o molitvama, iz djela *Miškāt al-anwār* koje je napisao šaiḫ Aḥmad b. 'Abdulqādir b. 'Omar al-Ḥaḍramī, umro 1052/1642.

2. L. 21 — 26. فقه الكيدانى , v. br. 399,4.

3. L. 27 — 30. نخبة الفكر , v. br. 387.

Poslije toga na dva lista nacrtano je »stablo vjere« (šağara al-īmān). To je crtež u obliku stabla čije grane sa lišćem predstavljaju vrline i mane. Na nacrtu se nalazi datum 1060/1650 godina, što vjerovatno označava datum originala sa koga je precrtano.

4. L. 33 — 65. نزهة النظر فى توضيح نخبة الفكر , v. br. 113,5.

5. L. 66 — 81. عجالة (فى تفسير بعض آيات القرآن)

Risala o tumačenju nekih ajeta Qur'āna. Napisao neki »Muhammad koji je smijenjen sa medrese — Fāṭime Ḫātun —«, kako se to razumi iz bilješke na kraju (حرّره العبد الراجى ... محمد الحقير المنفصل عن مدرسة فاطمه خاتون).

Početak: يا من ولهت فى انباء اسرار كماله العقول

Rad je posvećen nekom veziru.

U vrhu prve stranice nalazi se lijep unvan. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne i širokom zlatnom linijom. Na naslovnoj str. naslov i bilješka su namjerno pobrisani.

Na naslovnoj stranici pod t. 1 nalazi se bilješka i pečat bivšeg vlasnika (Ibrahim b. Hāğ Muṣṭafa al-Baqārī, — Bakarević 1203/1788).

Prepisao od t. 1 do t. 4 neki Ḥasan 1116/1704. a pod t. 5 nepoznati prepisivač (ukoliko to nije sam autor) u XVIII ili XIX stoljeću.

779. انعام **3230.**

Molitvenik koji sadrži po nekoliko sura iz Qur'āna, razne dove i zapise, a često služi kao hamajlija. Naziv je po suri *al-An'ām* koja je obično napisana u početku. U ovom primjerku su sabrane sure *Fātiḥa*, *Yāsīn* i drugih nekoliko, te početak sure *al-Baqara*, zatim hatma-dova na turskom jeziku i neke druge dove, nijjeti dženaze-namaza, muhur (crtež) protiv kuge, *muhri-Sulejman* i *muhri-Jusuf*, *ahdnama* i njene velike prednosti, *vefki-šerif* (zapis) čijem nosiocu »ništa ne može naškoditi«, *Bazubend* (zapis vezan na mišici) za koji se kaže da će njegov nosilac imati velike sevabe. Među dovama kao posebne nalaze se: dova dvanaestorice šiiskih imama, dova i zapis protiv uzetosti jezika, dova Hasana i Huseina, te Hidra, dova za skidanje sihra, dova protiv crvenog vjetra i kuge.

L. 131; 10 × 8,5. Nasḫ pisan oštrim perom, vokalizovan. Papir bijel, deblji, povez kožni.

Prepisao Munla Velī, sin Salihov, u tvrđavi Izačić (srez Bihać), 1169/1756, kako je to rečeno u bilješci na posljednjoj strani.

راقم الحروف سابقا ازاچيك قلعه‌سنده منلا ولى بن صالح سنه ١١٦٩

Na početku se nalaze bilješke sa datumom rođenja i smrti nekih osoba. Tu se kaže da je Fejzullah-aga Dženetić rođen 22. ševala u petak veče 1165/1752.

Uvakufio Mustaj-beg Dženetić, sin Fejzullah-begov, svom muškom potomstvu 1289/1872, kako se to vidi iz zapisa na naslovnoj strani. Tu je i njegov lični pečat u kome piše:

خاك پاى چار يار با صفا   بندهٔ آل محمد مصطفى

780. انعام 2900.

Sadrži sure *al-An'ām*, *Yāsīn* i druge, zatim esmai-husna, opis istihare, prednosti dove zvane *al-Qadah* i tekst te dove, te još druge razne dove sa ponekim zapisom. Posljednjih desetak listova ispunjeno je raznim receptima za lijekove.

L. 115; 15,8 × 11. Nasḫ i riq'a. Papir žućkast, deblji, listovi zahvaćeni vlagom; povez kožni, oštećen, sa otiskom ornamenata na koricama.

Prepis dovršen 1180/1766.

Uvakufio Mustaj-beg Dženetić.

781. انعام 3189.

Pored više sura i ajeta, u primjerku se nalazi: kratka hatma-dova, sedam ajeta za spas od svih nesreća, *al-asmā' al-ḥusna* i 112 imena i atributa Muhamedovih, iman-dova, kratak lični opis Muhamedov, te dova koja se uči kad se vidi mlađak. Na koncu je popis navodno Muhamedove ostavine, te slika navodno muhri-nubuvveta.

L. 65; 16,5 × 11. Nasḫ vrlo lijep. Na početku se nalazi unvan i dalje mnogi ukrasi u bojama, a naročito pri kraju. Stranice su obrubljene sa tri crne i jednom širokom zlatnom linijom. Papir žućkasto-bijel, povez kožni sa utisnutim ornamentima na koricama, oštećen.

Prepisao i ukrasio neki Ahmed, imam, učenik Vefaije Misrije 1198/1783.

نمقه الحقير اضعف الكتاب احمد الامام من تلاميذ الوفائى المصرى فى سنة ١١٩٨

Uvakufio Mustaj-beg Dženetić.

782. انعام 4363.

Pored uobičajenih sura i dova, ovaj primjerak sadrži: Kratak lični opis Muhamedov i prve četvorice halifa, dove za ozdravljenje, za skidanje sihra, za postizanje visokog položaja, za lak porođaj, imena Muhamedova, imena ashaba sa Bedra, 17 uslova za dovu, prikaz vremena u kojima se dova prima i čija se dova prima itd.

L. 103; 16,5 × 9. Nasḫ lijep. Na početku je unvan u bojama i dalje mjestimično manji unvani i ukrasi. Stranice su obrubljene sa tri crne i jednom širom zlatnom linijom. Po rubovima listova ima glosa. Papir žućkast, tanak, bez poveza.

Prepisao i ukrasio Sulaiman sin Ibrahimov, zvani Hadžabulić, iz Gornjeg Vakufa, učenik nekog Ismail Zihnije, 1227/1812.

Turski

783. توفيق موفق الخيرات لنيل البركات 177.

فى خدمة منبع السعادات شرح دلائل الخيرات

Turski prevod i komentar djela دلائل الخيرات (v. br. 758). Napisao šaiḫ Muḥammad Qara Dāwūdzāde ar-Rūmī, umro 1170/1756.

Ismā'il-paša, Dail I, 340; Kairo (F. kutub at-turkiya), 58.

Početak:

الحمد لله الذى صلى بنفسه على النبى عليه اكمل الصلوات و التسليم

L. 252; 30 × 20. Nasḫ lijep. Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. U vrhu prve stranice je lijep unvan u bojama i po jedna rozeta na prvoj i drugoj stranici. Prve dvije stranice obrubljene su sa pet crnih i dvije široke zlatne, a ostale jednom crvenom linijom. U prvoj polovini rukopisa (na l. 90—91) nalaze se jednostavni crteži u bojama koji predstavljaju panoramu harema sa bližom okolinom u Meki i Medini. Papir bijel, glat, povez polukožni, omotan djelomično u zeleno platno.

Na prvom zaštitnom listu nalazi se potpis i lični pečat Muhameda Mestvice, nekadašnjeg vlasnika ovog rukopisa. Na naslovnoj strani nalazi se gornji naslov i bilješka u kojoj se kaže da je primjerak uvakufio Hadži Muhamed Bičakčić, sin Fejzullahov, za Ajni-begov

mekteb u Sarajevu. Na kraju ima bilješka, pisana krupno, plavom tintom, u kojoj se kaže da je ovaj primjerak ispravio Halil b. Ibrahim.

قد صحح هذا الشرح النفيس بقدر الوسع والامكان مع ان بضاعتي قليلة والقريحة كليلة ... و انا العبد الفقير خليل بن ابراهيم الحقير

Rukopis je iz XVIII stoljeća, a prepisao ga je vjerovatno navedeni Ḫalīl b. Ibrāhīm.

Iz Šehdine biblioteke, čiji se pečat nalazi na početku i na kraju.

784. ISTO 4198.

L. 299; 24 × 14. Nasḫ sitan, lijep. Osnovni tekst pisan crvenim mastilom. U vrhu prve stranice i na l. 104 nalaze se vrlo lijepi unvani u živopisnim bojama, kao što su i rubovi prve dvije stranice ukrašeni vanredno lijepim ornamentima. Stranice su obrubljene sa tri tanke crne, širokom zlatnom i crvenom linijom. Na prvoj stranici rečenice su rastavljene krupnim zlatnim tačkama koje su umjetnički ukrašene. Po prerezu listova nalaze se također zlatni ukrasi, kao što se nalaze divni ukrasi i na završetku. Na l. 100 nalazi se lijep crtež u bojama koji predstavlja Revdai-mutahheru sa Resulullahovom džamijom i njenom bližom okolinom u Medini. Papir tamnobijel, tanak, povez polukožni, omotan u zeleno tanko platno. Primjerak ima kožnu futrolu koja je oštećena.

Rukopis je vrlo vrijedan po ljepoti pisma i ornamentike, a potiče iz XVIII stoljeća.

Uvakufio Murteza-efendija Karađozović,, muftija crnogorskih muslimana, za Gazi Husrev-begovu biblioteku 1952. godine, kako je to zabilježeno na početku rukopisa.

785. 4249.

L. 119; 20 × 14,5. Nasḫ. Papir tamnobijel, deblji, povez poluplatneni.

1. L. 1 — 53. دعانامه

Zbirka dova, sa uputstvom na turskom jeziku, nepotpuna u početku. Posvećeno nekom H. Ibrahimu, velikom meceni. Raspoređeno je na uvod i sedam poglavlja.

Poslije te zbirke nekoliko lista sadrži razne dove i salavate.

2. L. 54 — 57. حزب البحر للشيخ الشاذلى, v. br. 365,[4].

Na l. 58 — 109 nalaze se razne dove i bilješke.

3. L. 110 — 113. القصيدة الدمياطية

(الاسماء الحسنى منظوم الدمياطى), v. br. 122,[9].

Na posljednjih osam lista ispisane su opet razne bilješke, dove i recepti.

Cijela zbirka prepisana je istim rukopisom vjerovatno u XVIII stoljeću.

786. 800.

L. 112; 18,5 × 13. Nasḫ. Papir tamnobijel, glat, povez kožni, sa ornamentima na koricama.

1. L. 1 — 16. دعانامهٔ ابو السعود

Zbirka dova koje je sabrao šaiḫ al-islām Abus-Su'ūd, umro 982/1574. U početku je zbirka nepotpuna.

Početak ovdje: ... زمانده دعا مقبولدر دعاسى مستجاب اولنلر

2. L. 17 — 27. اوصاف حلية رسول اكرم صلعم

Komentar na turskom jeziku nekolicini hadisa koji sadrže opis Resulullahove ličnosti. (Hadisi su uzeti iz Tirmizijina Šemaila).

Početak: الحمد لله الذى خلق الإنسان فى احسن تقويم

U uvodu nepoznati pisac spominje sultana Murata.

3. L. 28 — 53. حلية خاقانى

Pjesma na turskom jeziku u slavu Resulullaha. Sadrži i opis njegove ličnosti. Spjevao Muhammad-beg Ḫāqānī, umro 1015/1606.

M. Tahir, OM II, 163.

Spjev je još poznat i pod naslovom الحلية النبوية (v. ḤḪ I, 691 i Reiu, 257).

Početak: بسمليله ايدەلم فتح كلام فتح اوله تابو معماى بنام

4. L. 54—79. (قصيدة تركية فى شرح معانى الاسما، الحسنى)

Kasida na turskom jeziku o tumačenju Božijih imena, od nepoznatog pisca.

Početak: بسم الله الرحمن الرحيم اعظم اسماء عليم و حكيم

Na kraju nepotpuno.

Slijedeća dva lista sadrže dio *esmai-husna*, te kraće dove i upute kada i za koju se želju one uče.

5. L. 80—82. القصيدة الدمياطية, v. br. 122,[9].

Na l. 83—93. nalaze se razne bilješke, stihovi i nabožne kaside (ilahije) — na turskom i arapskom jeziku.

6. L. 93—95. استغفار سيدى ابى مدين

Dova u stihu na arapskom jeziku. Sastavio Šaiḫ Abū Madyan (v. Kairo I, 265).

Početak:

بسم الله ابتدى فى كل محترم و الحمد لله فى بدئى و مختتم

Na l. 95—103. nalazi se poglavlje o prednosti učenja salavata. (فى بيان فضل الصلاة على النبى ع م — uzeto iz djela الحزب الاعظم, v. br. 770).

Na l. 103[b] — nalazi se vird šaiḫ al-islama Abus-Su'ūda.

(ابو السعود افندى حضرتلرينك ورد شريفلريدر)

Početak: اللهم نظم احوالى و حسّن افعالى

Posljednjih šest lista sadrže razne bilješke, dove, poučne stihove i recepte za neke lijekove, — na arapskom i turskom jeziku.

Cijelu zbirku, izuzev bilježaka nekih dova i stihova, prepisao nepoznati prepisivač oko godine 1109/1697.

Uvakufio Hromozade.

787. مناجاة موسى عليه السلام 2033.

Munāğāt (razgovor s Bogom i molitva) Musa alejhisselama. Nepotpuno u početku.

Kairo (F. Kutub at-turkiya), 61.

Početak ovdje:

يو يوزنده هو تكيم وار ايدى دوكلى اوتورمش ايدى اندن جبرائيل موسى يه بيوردىكم

Možda je ovo prevod sa arapskog (v. br. 578,[5]).

L. 24; 21 × 16. Nasḫ krupan, slab. Papir tamnobijel, deblji, povez poluplatneni.

Prepisano 1175/1761.

788. ISTO 2732.

Početak ovog primjerka glasi:

كعب الاحباردن رضى الله عنه روايت اولنور

L. 45; 18,5 × 12,5. Nasḫ slab, vokalizovan. Papir žućkast, povez poluplatneni.

Rukopis je iz XIX stoljeća.

Iz biblioteke Muhamed Enverije Kadića.

789. مجموعهٔ ادعيه 1157.

Zbirka prigodnih dova, sa tumačem na turskom jeziku, od nepoznatog sabirača, nepotpuna u početku. Pred svakom dovom navodi se njen sened i radi čega se uči.

Početak ovdje:

يا حفيظ احفظنى بحفظك الخفى الذى اذا حفظت به كفى و تقلدر شاملدن روايت اولنديكه حسن حسين خسته اولديلر رسول ع م بو تعويذى انلرك اوزرنه اوقدى

L. 105; 22,5 × 13. Nasḫ. Tekst dova vokalizovan. Stranice obrubljene crvenim linijama. Papir žućkast i tamnobijel, tanak, čvrst; povez kožni, oštećen.

Rukopis je iz XVIII ili XIX stoljeća.

790. ترجمهٔ الحصن الحصين 2952.

Turski prevod djela الحصن الحصين من كلام سيد المرسلين (v. br. 588,[3]).

Prevodilac je Aḥmad b. Šaiḫ Tāğ al-'ārifīn, (v. uvod).

Gornji naslov nalazi se na prerezu listova.

Početak:

حمد و سپاس و ثناء بی قیاس اول خالق موجودات ... کتاب الحصن الحصین
و صف تام و نفعی عام و مشهور اولمشدر ... بو فقیر قلیل البضاعه ... احمد بن الشیخ
تاج العارفین علی قدر الطاقة لسان ترکیه ترجمه ایدوب ابناء رومدن هرکس اندن انتفاع ایده لر

L. 386; 16 × 11. Nasḫ lijep, vokalizovan. Osnovni tekst podvučen je crvenom linijom. Kratice, koje označavaju izvore, pisane su crvenim mastilom. Papir tamnobijel, glat, povez kožni, sa otiskom ornamenata na koricama. Ima polukožnu futrolu.

Na ostatku prvog zaštitnog lista, čije su dvije trećine otkinute, nalazi se bilješka u kojoj se kaže da je Mula Mestvica pregledao ovaj rukopis 1264/1848. (کوزدن کچردی ملا مستویچه سنه ۱۲٦٤)

Na rubu posljednjeg lista nalaze se dvije fetve na turskom jeziku o pobožnosti griješnika, od nekog Abdullaha.

Rukopis je iz XVIII stoljeća.

Iz Šehdine biblioteke, čiji se pečat nalazi na početku i na kraju.

791. **2738.**

L. 52; 17,5 × 12,5. Nasḫ vokalizovan, slab, a samo pod t. 3 ta'līq od vješte ruke. Papir žućkast, povez polukožni.

1. L. 1 — 21. دعاء مناجاة (و غيرها من الادعية)

Razne dove i zapisi sa uputstvom zašto se uče i pišu.

Početak: اللهم انى اسئلك بحق لااله الا الله وحده ...

Poslije toga navedeni su dani u mjesecima sa oznakom koji je dan sretan, a koji nesretan.

2. L. 23 — 29. مرحوم قاضى زاده افنديك خاصة اسلامبول و عامة جمله مؤمنار خاتونلرينه وصيتلردر

Savjeti ženama u Istanbulu i drugim ženama vjernika, na turskom jeziku. Napisao Qādīzāde-efendi.

Početak: كلك اى مؤمنلرك خاتونارى يارادان الله ايچون ديكليكك بنى

3. L. 29 — 41. (شرح القصيدة الطنطرانية بالتركية).

Komentar na turskom jeziku poznatoj Tantaranijinoj pjesmi o Nizamul-Mulku (v. br. 397,[5]).

Početak:

يا خلى البال ... الخلى غملرو تشويشلردن و انارك كبيلردن كوكلى فارغ اولان كمسنه

Prepisao, a možda i napisao, Aḥmad b. Muḥammad b. Muḥammad, imam sultan Ahmedove džamije u Istanbulu, 1172/1758.

4. L. 42 — 50. جواهر الاسلام , v. br. 590,[5].

Rukopisi pod t. 1 — 2 i 4 su iz XVIII ili XIX stoljeća.

792. دعانامه **2799.**

Kratka zbirka dova sa uputstvom na turskom jeziku.

Početak:

هركيم بو صلوات ضحى ديو قشلق وقتنده اقلى ايكى ركعت اكثرى سكز ركعت نمازى قلسه

L. 10; 16 × 12. Nasḫ krupan, vokalizovan. Papir žućkast, povez papirni.

Rukopis je iz XVIII ili XIX stoljeća.

Iz biblioteke Bojozade Hasan-efendi.

Perzijski

793. **3861.**

L. 235; 24,5 × 17. Nasḫ vrlo lijep. U početku svakog djela lijep unvan. Stranice obrubljene sa dvije tanke crne, jednom plavom i debljom zlatnom linijom. Papir tamnobijel, neki listovi oštećeni crvotočinom, povez kožni, sa otiskom ornamenata na sredini korica, oštećen.

1. L. 1 — 186. معراج الاعمال المأجورة فى الادعية و الاذكار المأثورة و الاعمال المبرورة

Zbirka dova, tesbiha i zikra sa prevodom i tumačem na perzijskom jeziku. Napisao 'Abdullāh b. 'Abdurraḥmān b. 'Abdullaṭīf

al-Ḥusainī (aš-Šīrāzī al-Herewī ad-Daštekī) Aṣīl al-wā'iẓ, umro 883/1478.

Isma'īl-paša (AM I, 469) spominje ime pisca i gornji datum njegove smrti, ali on ne spominje ovo djelo kao ni drugi pristupačni izvori.

Početak:

الوف حمد و ستایش و صنوف سپاس بی آلایش . . . کاتب این رساله و جامع این
مقاله الفقیر الی الله الغنی خادم الاحـادیث النبوی عبد الله بن عبد الرحمن بن عبد اللطیف
الحسینی المشتهر بین کل لافظ باصیل الواعظ

Tekst dova vokalizovan. Perzijski prevod istih pisan crvenim mastilom sitno između redaka.

2. L. 187 — 235. در معرفت مزارات مقدسه و مواضع متبرکه
در قبهٔ اسلام هراة

Djelo o grobnicama dobrih ljudi (*evliya*) grada Herata, na perzijskom jeziku od istog pisca. Gornji naslov nalazi se u rukopisu. Ismā'īl-paša (n. m.) navodi od ovoga pisca djelo pod naslovom:

هزار مزار فی مزارات هرات .

Djelo je podijeljeno na uvod, tri poglavlja i zaglavak. Na početku ima kratak predgovor u kome je pored naslova naveden raspored djela i popis imena dobrih ljudi (فهرست اسامی اولیاء الله), čiji se grobovi spominju u ovom djelu. Možda je predgovor napisao sam prepisivač. Popis sadrži 205 imena, a napisan je krupno, divnom kalifrafijom, različitim mastilom skladnog rasporeda, tako da je naizmjence pisan po jedan red plavim, zagasito-crvenim, zlatnim i otvoreno-crvenim mastilom. Početak toga predgovora glasi:

تألیف سند المحدثین . . . عبد الله الواعظ روّح الله مرقده در معرفت مزارات مقدسه
و مواضع متبرکه که در قبة الاسلام هراة

Početak djela:

الحمد لله الذی جعل زیارة مراقد الاولیاء وسیلة لحصول مقاصد العباد . . . فیقول
الفقیر الداعی لدوام الحضرة السلطانی عبد الله بن عبد الرحمن الحسینی . . . این رسالهٔ
نفیسه و این مقالهٔ انیسه در سلك نظم . . . مشتمل بر مقدمه و سه باب و خاتمه

Prepisivač i datum prepisa ovog divno izrađenog rukopisa nepoznati su, ali je rukopis vjerovatno iz XVI stoljeća.

Na početku kodeksa nalazi se bilješka koja je, nažalost, oštećena. Iz nje se vidi da je rukopis prvotno pripadao nekoj džamiji. Na posljednjem listu nalazi se šest okruglih nečitkih pečata nekadanjih vlasnika ovog primjerka.

Iz Karađoz-begove biblioteke.

794. **3299.**

L. 58; 22 × 17. Ta'līq i nasḫ, vrlo lijepi, od različitih ruku. Papir žućkast, povez poluplatneni, nov.

1. L. 1 — 5. ورد عبد الله الانصاری

Vird 'Abdullaha Anṣārije na perzijskom jeziku. Gornji naslov je na naslovnoj stranici, a u vrhu prve stranice nalazi se naslov: الهی نامهٔ عبد الله انصاری. To je zapravo dova i savjeti sinu Niẓāmul-Mulku, kako se to vidi iz samog rukopisa. 'Abdullāh al-Anṣārī je vjerovatno šaiḫ Abū Ismā'īl b. Abū Manṣûr, čuveni sufija iz Herata, umro 481/1088, ili 'Abdullah al-Anṣārī Sulṭānpūrī al-Hindī, iz Indije, umro 1006/1597. (v. Šamsuddin Sāmī, QA IV, i Isma'īl-paša, AM I, 473).

Početak:

بسمك القدوس قد سنی منی الهی این چه فضل است که بادوستان خود کردهٔ که
هرکه ایشا نرا شناخت ترا یافت

Na rubovima je ispisana kasida na arapskom jeziku, mističnog sadržaja, koja je pripisana 'Abdulqādir al-Gīlāniji, umro 561/1165.

قصیدة لحضرت شیخ عبد القادر قدس سره العزیز

نظرت بعین الفکر فی واد حضرتی — حبیب تجلّی للقلوب فخرت
سقانی بکأس من مدامات حبه — فکان من الساقی خماری و سکرتی

2. L. 6 — 34. شرح اول [؟] دلائل الخيرات (مختصر مطالع المسرات)

Komentar djelu *Dalā'il al-ḫairāt* (v. br. 758) od nepoznatog pisca. To je skraćena redakcija komentara *Maṭāli' al-masarrāt* (v. br. 766). Gornji prvi naslov nalazi se na rukopisu.

Početak:

الحمد لله على نعوت كماله و فضله و اطفه و افضاله . . . و بعد فان كل آن يمر من الازمان و كل ساعة تمضى على الانسان قطعة اكسير من معدن الحياة و جوهر نفيس من كنوز الاوقات . . . و ان كتاب دلائل الخيرات . . . محتو على انفس اوراد و ازكى تحية . . . و قد شرحه الفاسى على وجه اتم و اكمل لكن جعل شرحه سفرا بعيدا يتعب فيه النفوس و اطول [!] فجعلته مختصرا على وجه يليق

Pismo je krupan nasḫ.

Listovi 35 — 39ᵇ sadrže razne bilješke na turskom, arapskom i perzijskom jeziku. Među njima se nalazi nekoliko hadisa, natpis sa datumom nekog mosta u Perziji, te savjeti Abdullah Ensarije sinu Nizamul-Mulku.

3. L. 39ᵇ — 40. القصيدة المضرية

Kasida *Muḍariya* koja sadrži salavat i molitvu. Pripisuje se Šarafuddīn Abū 'Abdullāh Muḥammad b. Sa'īd al-Būsirīji, umro 694/1294.

Brock. I, 267, V; Kairo I, 342.

Početak:

يا رب صل على المختار من مضر   و الانبياء و جميع الرسل ما ذكروا

Na kraju se nalazi bilješka na turskom jeziku u kojoj se kaže da se kasida pripisuje gornjem piscu, te dva stiha 'Abdulqadira Gīlanije (اَيُذْرِكُني ضَيم و انت ذخيرتى) sa tumačenjem.

Na listu 40ᵇ — 42ᵃ nalaze se recepti na turskom jeziku o tome kako se pravi miomirisan sapun, pisani krupnom kaligrafijom.

4. L. 42ᵇ — 44. قصيدة بانت سعاد

Kasida u slavu Božijeg poslanika Muhammeda. Spjevao njegov savremenik Ka'b b. Zuhair, umro oko 10/631.

Brock. I, 39; Šamsuddin Sami, QA V, 3867.

Početak: بانت سعاد فقلبي اليوم متبول

Na kraju se nalazi objašnjenje na turskom jeziku o nastanku ove kaside.

5. L. 45 — 48. تخميس بانت سعاد لنحيفى افندى

Taḫmīs (prerada) na turskom jeziku gore spomenutoj Ka'bovoj pjesmi *Bānet Su'ādu*. Sastavio Sulaiman Naḥīfī-efendi, umro 1150/1737. (Taḫmīs je prerada stiha ili pjesme dodavanjem tri nova polustiha, tako da to sa dva osnovna polustiha čini strofu od pet redaka ili polustihova).

Početak:

غفانكه ملك دله جيش حسرت ايتدى غلو   يرادلدى شرحه و داغ فراقله پهلو

6. L. 48 — 49. تخميس مضرية

Taḫmīs gore spomenute kaside *Muḍarīye* na turskom jeziku, također od pjesnika Nahifije.

Ismā'īl-paša, AM I, 404.

Početak: اشهر ايليوب اشرف او سيد البشر

يكانه ايلدك اشراف اچنده اول مهرى

7. L. 49ᵇ — 51. تخميس قصيدهٔ خمرية للشيخ عمر ابن الفارض

Tahmis na arapskom jeziku Ibn al-Fāriḍovoj *Ḫamriyyi*.

Početak: سموا على عز الملوك شهامة

Na listu 51 nalazi se تخميس نعت شريف جامى لنحيفى افندى tahmis nekim Ğamijinim hvalospjevima *(na't)* od Nahifije. Ovaj taḫmīs je nepotpun, jer je nekoliko lista izgubljeno.

Početak: حسرت دركاه فخر عالم اياه دمبدم

Na listu 52 je završetak nekog hizba u stihovima, čiji je početak izgubljen. Prvi stihovi ovdje su:

وسلم ببحر و اعطنی خیر برها   و اسبل علی الخیر و اشف من الفلت
فسبحانك اللهم یا خیر خالق   و یا خیر خلاق و اکرم من نعت

8. L. 53—56. مكالمه معراج شريف

Risala na arapskom jeziku koja sadrži Resulullahov razgovor i molitvu prilikom miradža, od nepoznatog pisca. Gornji naslov nalazi se na rubu prve stranice rukopisa.

Početak:

روى عن جعفر بن محمد الصادق عن ابيه عن جده عن امير المؤمنين على ابن ابى طالب رضى الله عنهم انه قال هذا ما سأل رسول الله صلعم ربه ليلة المعراج و سمع منه

Na listu 54[b] napisan je neki hadis pod naslovom حديث اربعين, a potom list 55[a] neispisan, pa nastavak teksta spomenute risale.

Pri kraju se nalazi jedan zapis na turskom jeziku o osnivanju janičarske vojske; na posljednjoj stranici je nekoliko stihova Naẓīrā Gulšenije. Početak im je: فراشه كرچه سراجه عيان نيار ياقيلور

Na naslovnoj stranici pod tač. 1 ove zbirke nalazi se bilješka u kojoj se kaže da je zbirku sabrao Ibrahim Naẓīrā Gulšenī (مما جمعه الفقير ابراهيم نظيرا كاشنى), umro 1188/1774 (v. M. Tahir, OM II, 45). Ispod te bilješke nalazi se sadržaj ove zbirke. Neki radovi spomenuti u sadržaju ne nalaze se u zbirci, jer su dotični listovi izgubljeni.

Prepis je, izgleda, iz ruku različitih prepisivača. Na kraju djela pod tač. 1 nalazi se samo datum 12. redžeb 1133/1720. Na naslovnoj stranici slijedećeg djela (tač. 2) kaže se da je prepisao 'Alī-efendi Ša'bānagazade, šejh mevlevija, bez oznake datuma. Tu se nalazi i bilješka mističnog sadržaja o svrsi postojanja satane. Na kraju bilješke kaže se da su to misli Naẓīrā Gulšenije koji je, kako izgleda, sam zapisao i potpisao ovu bilješku.

795. دورخوان ili تعرفه ili اجابتمند 3351.

Devriḫān (molitva) koju po običaju u nekim džamijama sa mahfila recituje muezzin ili njegov pomoćnik pred početak džume (u Sarajevu samo u Gazi Husrevbegovoj džamiji). Službenik koji vrši ovu dužnost zove se *mu'arrif*.

Ovdje se nalaze dva primjerka pod istim gornjim brojem.

Nije nam poznato ko je sastavio tekst ove molitve. H. Kreševljaković (*Spomenica Gazi Husrev-begove četiristogodišnjice*, Sarajevo 1932, 98 i 151) pogrešno navodi da je tekst ove molitve sastavio Mehmed Refik-efendija Muftić, muderis Gazi Husrev-begove medrese (1854—1916), jer je jedan primjerak ove *ta'rife* prepisao Sayyid Saifullah Bendi, Bošnjak, 1276/1859, a drugi je prepisan 1278/1861.

Početak:

بارك الله فيكم احسن الله اليكم طيب الله انفاسكم . . . يا دا بروى مؤمنان دائم مبارك ماه هلال

L. 2; 74 × 14, 41 × 13. Nasḫ krupan. Jedna *ta'rifa* je primitivno ukrašena bojama i nalijepljena na karton. Drugi primjerak je nalijepljen na platno.

DOPUNE I ISPRAVCI

Strana 11, u petom redu, poslije imena pisca dodati: Opširniji opis ovog djela vidi u Rieu, 115b.

Na istoj strani, umjesto posljednje rečenice dodati:

U rukopisu se nalaze mnogi crteži i tabele u bojama, a odnose se na pojedina pitanja o kojima se govori u djelu.

Na naslovnoj stranici nalazi se bilješka u kojoj se kaže da vlasnik Džinozade zavješta ovaj rukopis svojoj djeci. Ispod bilješke je mali okrugli pečat zavještača (Mehmed Baki, 1226/1811). Iznad bilješke nalazi se drugi krupniji pečat u kom piše: vakuf Džinozade Abdulbaki-efendi, 1284/1867. (To je, vjerovatno, pečat posljednjeg vlasnika iz porodice Džino, koji je rukopis predao u Šehdi-efendinu biblioteku). Iznad ovog drugog pečata nalazi se pečat Šehdi-efendine biblioteke. Tu je sa strane i noviji pečat Gazi Husrevbegove biblioteke.

Rukopis potiče iz druge polovine XVIII stoljeća.

Str. 43, br. 78, poslije treće rečenice dodati: Ovi redovi uvučeni su s obje strane, dok su ṯuluṯom pisani redovi ispisani preko cijele stranice. Džuzovi pripadaju jednom veoma lijepo pisanom kompletu koji nam se, na žalost, nije sačuvao.

Str. 43, br. 79, mjesto: Džuz 8, treba: Fragment s kraja 6. i početka 7. džuza iz nekog mushafa.

Str. 56, br. 58, u prvom pasusu prije posljednje rečenice dodati: Na nekoliko mjesta, naročito pri kraju, besmela je napisana na poseban način, tako da predstavlja ornament u obliku mušebka, što je učinjeno jednim potezom pera. Na kraju se nalaze stihovi na turskom jeziku o završetku prepisa.

Str. 62, redak 2, poslije riječi ومنه, dodati: وذلك ببغداد حرسها الله تعالى.

Na kraju opisa istog rukopisa dodati:

Povez rukopisa kasnije je popravljen.

Rukopis potiče iz XV ili XVI stoljeća.

Iz biblioteke Fejzije medrese.

Str. 62, br. 113, t. 1, poslije datuma piščeve smrti dodati: Pisac je poznat pod nadimkom Ibn al-Ġazarī (v. prvi stih njegove al-Muqaddime, te Zarkilī III, 978; Flügel III, 67; Šaḏarāt VII, 204; Brock. II, 201), a neki ga navode i pod nazivom al-Ġazarī.

Str. 66, t. 7, redak 8, u rečenici o nadimku pisca kako je naveden u katalogu Aya Sofiye, poslije riječi: nadimak pisca je Nuršani (النورشى), treba dodati: što je pogrešno.

Str. 67, br. 115, t. 5, poslije navedenih izvora na kraju, dodati u novom redu:

Ismā'īl-paša na drugom mjestu (AM I, 503) kaže da se ovaj pisac zove 'Abdulḥaqq b. Saifuddīn b. Sa'dullāh Abū Muḥammad ad-Dihlawī i da je napisao djelo جذب القلوب الى ديار المحبوب o istoriji Medine.

Str. 69, t. 1, mjesto: Napisao Abū Bakr Aḥmad, treba: Napisao sin autora *al-Muqaddime* Abū Bakr Aḥmad . . .

Str. 70, u retku 5. i 6, umjesto: Bosnawi, treba vjerovatno: Ṣunisawī (صونيسوى), od Sunisa (صونيسا), mjesto u vilajetu Sivas; vidi Ahmed Rifat, لغات تاريخيه و جغرافيه, Istanbul 1299, IV, 188.

Str. 71, u četvrtom redu, poslije: Ḏaḫīrat al-'ābidīn, dodati: kako je navedeno u rukopisu.

Str. 71, t. 8, poslije: Kairo I, 433, dodati u novom redu:

Brockelmann (S. III, 1306) navodi da mu je pisac Ibn Kamal-paša.

Str. 93, t. 19, na kraju prvog pasusa dodati u produženju: Gornji naslov i ime pisca (Ḥasan) navedeni su u uvodu pjesme, dok se prezime Dāgistanli nalazi na rubu u vrhu prve stranice. O ovoj kasidi nema spomena u pristupačnim izvorima.

Pri kraju pisac navodi da se nalazio u turskoj mornarici koja se kretala u Sredozemnom moru. Rad je počeo dok je bio na otoku Saqiz, a dovršio ga u Magusi (Famagusti) na Kipru 1120/1708 godine. U završnim stihovima, u kojima upućuje molitve Bogu, moli i za ministra mornarice (wazīr al-baḥr) Ibrahima.

Evo nekoliko stihova s početka i pri kraju o svemu spomenutom:

يقول عبده المسمى بحسن — المرتجى عفو الكريم ذى المنن

. . . . . .

مع انى كنت داخلا فى البحر — من كدر البحر قليل الصبر

نظمت الكتاب فى العقائد — سميته خلاصة الفوائد

. . . . . .

و هذه العقيدة السنية   تمت بعون خالق البرية
فى الالف و العشرين بعد المائة   مضت من السنين بعد الهجرة
مع عسكر الاسلام فى الافلاك   نظمت ذى اللؤلؤ بالاسلاك
بدأته فى ساقز المحروسه   بفضله اتممت فى ماغوسه
. . . . . .
يا رب بالهادى الشفيع المؤتمن   وآله اغفر لناظمه حسن
. . . . . .
و احرس وزير البحر واكفه شر من   يقصده بالسوء فى كل الزمن
السامى ابراهيم دستور الورى   لا زال جابرا قلوب الفقرا

Str. 93, t. 21, na kraju prvog pasusa dodati u produženju: Iz uvoda ovog rukopisa vidi se da je Riḍā'ī pjesničko ime autora.

Str. 99, t. 4, na kraju prvog pasusa dodati u produženju: Potpuno ime pisca glasi: Sulaimān b. Aḥmad b. Muṣṭafā al-Wā'iẓ, zv. Fāḍil ar-Rūmī (v. Ismā'īl-paša AM I, 403 i M. Ṭāhir OM I, 325).

Str. 100, t. 7, na kraju prvog pasusa dodati u produženju: Potpuno ime ovog pisca glasi: 'Alī b. Sulaimān b. 'Alī ('Abdullāh) al-Muqrī al-Manṣūrī, umro 1134/1721. Poznat je pod nazivom Šaiḫ al-qurrā'. (V. Brock. S. II, 421 i Ismā'īl-paša AM I, 765).

Str. 101, t. 12, poslije druge rečenice dodati u produženju: Poznat je pod nadimkom ar-Ramlī; umro je poslije 1130/1717 (v. Ismā'īl-paša AM I, 765).

Str. 101, br. 133, poslije druge rečenice dodati u produženju: Nadimak pisca kod Brockelmanna (S. II, 456) je al-Ǧumzūrī.

Str. 115, t. 8. U vezi sa piscem ovog komentara treba dodati:

Bratislava, str. 205, navodi da je pisac ovog komentara 'Alī al-Fardī b. Muṣṭafā al-Qaiṣariyawī, što nije tačno, jer je on glosator, a ne komentator ovog djela, kako se to vidi iz početka njegove glose tome komentaru, gdje sam spominje ne samo toga komentatora nego zna čak i da je umro, kako se to vidi iz slijedeće rečenice: لم يلتفت اليه الشارح رحمه الله ..., koja se nalazi u uvodu te glose. (V. rukopis te glose koji se nalazi u ovoj biblioteci pod inv. br. 1273 — i naš broj 703², na str, 467 ovog kataloga).

Str. 117, t. 4, na kraju prvog pasusa dodati: Osnovni tekst napisao je Aḥmad b. 'Alī b. Mas'ūd iz VIII/XIV stoljeća (v. Brock. II, 21 i S. II, 14).

Str. 121, t. 9, na kraju prve rečenice dodati: Navedeni Ṣadr aš-Šarī'a je vjerovatno 'Ubaidullāh b. Mas'ūd, zv. Ṣadr aš-Šarī'a at-Tānī (ili al-Aṣgar), umro 747/1346.

Str. 121, br. 150, poslije prve rečenice dodati: (V. br. 128³, na str. 95).

Str. 172, br. 240, t. 2, na kraju prvog pasusa dodati: Prema tome, pisac ovog djela bio bi poznati andaluzijski učenjak Abū Muḥammad 'Alī Ibn Ḥazm aẓ-Ẓāhirī, umro 456/1063. Tako misli i Brockelmann (v. S. I, 696). Međutim, to mišljenje neće biti tačno, nego je ovdje riječ o nekom manje značajnom piscu koji se zvao Abū 'Abdullāh Muḥammad b. Ḥazm i koji se spominje u uvodu ovog djela kao njegov autor, a o kome nemamo podataka u drugim pristupačnim izvorima. (Vidi još i Y. I. Sarkis MM I, 86).

Str. 191, t. 1, mjesto: Pisac je umro 889, treba da stoji: Pisac je poznat pod imenom Ibn Qāwān i umro je 889/1484 (v. Ismā'īl-paša n. m. i AM I, 316).

Str. 209, br. 354, na kraju druge rečenice dodati: Potpuno ime ovog pisca jest Taǧul-'ārifīn b. Muḥammad b. Abū 'l-Ḥasan 'Alī al-Bakrī Abu 'l-Wafā' al-Miṣrī (v. Ismā'īl-paša AM I, 245).

Str. 222, u drugom pasusu, poslije prve rečenice dodati: Isto tvrdi i Ismā'īl-paša (v. AM II, 480).

U istom pasusu, poslije druge rečenice dodati: Bratislava (str. 286) misli da je prevodilac ovog djela nepoznat.

Na istoj strani, u četvrtom pasusu, poslije riječi: Svezak prvi, treba dodati: Sadrži tumačenje od početka Qur'āna do kraja sure al-Mā'ida.

Str. 255, br. 406, poslije trećeg pasusa dodati:

تمت نسخة صحيح الامام البخارى بحمد الله و حسن توفيقه ... على يد الحقير
عبد المعطى الخليلى ثم الازهرى ثم المقدسى غفر الله له و لوالديه ولاصوله و فروعه ...
و كان الفراغ من هذه النسخة المباركة الميمونة نهار الاثنين المبارك بعد صلاة الظهر فى المسجد
الاقصى و المحل الانفس الاسنى لثمان بقين من صفر من شهور سنة احدى و اربعين وماية
و الف من الهجرة النبوية

Str. 275, br. 447, na kraju prvog pasusa dodati: Ime pisca je navedeno prema rukopisu, dok Brockelmann (v. n. m. u izvoru i S. I, 360) navodi da mu je ime Muḥammad b. Isḥāq b. Ibrāhīm.

Str. 275, u predposljednjem retku dodati: (v. br. 114³, na str. 64).

Str. 301, br. 495, na kraju prvog pasusa dodati: Ismā'īl-paša (AM II, 162) navodi jedno djelo pod naslovom: مختصر الشفا للقاضى عياض

i kaže da ga je napisao Muḥammad b. al-Ḥusain b. 'Alī al-Asnawī al-Miṣrī aš-Šāfi'ī, umro 764/1362. Možda je tu riječ o istom djelu i istom piscu.

Str. 306, (br. 503), ispred riječi: Početak, dodati u novom redu: Originalni naslov našeg rukopisa glasi:

كتاب الاربعين فى ارشاد السائرين الى منازل المتقين املاء الشيخ الامام الاجل
السيد الاوحد الزاهد مجد الدين شمس الاسلام قوام السنة اثير الدهر مفتى العراق امام
الحرمين ناصح الملوك و السلاطين ابى الفتوح محمد بن محمد بن على بن محمد الطائى
قدس الله روحه و نوّر ضريحه سماعامنه للفقير الى رحمة الله يونس بن يحيى بن ابى
الحسن بن ابى البركات بن احمد الهاشمى البغدادى

Na istoj strani, poslije riječi: ... السيد الاجل, dodati:

ابو الفتوح محمد بن محمد بن على بن محمد الطائى رحمه الله قراءة عليه و انا اسمع
و ذلك فى ذى القعدة سنة احدى و خمسين و خمسمائة

Str. 307, poslije prve riječi, dodati: Samo se ovaj Aḥmad b. 'Alī al-Qasṭalānī, umro 636/1238, (v. Ismā'īl-paša AM I, 92; Šaḏarāt V, 179) ne smije zamijeniti sa učenjakom i piscem Aḥmad b. Muḥammad al-Qasṭalānijem, umro 923/1517 (v. ovdje str. 266).

Str. 334, t. 4, na kraju drugog pasusa dodati: Tīmūriya (II, 329) navodi da je pisac Aḥmad al-Ḥamawī.

Str. 338, br. 552, poslije prvog pasusa dodati: Osnovno djelo (Ṣaḥīḥ Muslim, al-Ǧāmi' aṣ-ṣaḥīḥ) napisao je Muslim b. Ḥaǧǧāǧ al-Qušairī, umro 261/875.

Str. 347, t. 2, poslije drugog pasusa treba dodati u produženju: Evo tih potvrda:

الحمد لله رب العالمين ... و بعد فقد سمع على سيدنا و مولانا و شيخنا شيخ
مشايخ الاسلام و الحفاظ جمال الدين ابى الفتح ابراهيم القرشى القلقشندى الشافعى فسح
الله تعالى فى مدته جميع نسخة ابراهيم بن سعد و ما باخرها بقراءة الشيخ ابراهيم الخطيب
... كاتبُه محمد بن يشبك اليوسفى و ولده احمد و الشيخ شرف الدين يونس بن ملاج؟
الحسنى الحنفى بسندها و لها و اجاز سيدنا و مولانا المسمع المشار اليه لكاتبه محمد بن
يشبك و ولده احمد و الشيخ يونس و القارى رواية ذلك و جميع ما يجوز له و عنه روايته
وصح ذلك و ثبت بباب منزله السعيد بحارة بهاء الدين فى يوم الاحد المبارك العشرين من

صفر الخير سنة سبع عشرة و تسع مابة. الحمد لله صحيح ذلك كتبه ابراهيم بن على
القرشى القلقشندى الشافعى حامدا مصليا على محمد

*

آخر الجزء و الحمد لله رب العالمين ... و بعد فقد سمع على سيدنا و مولانا و شيخنا
كريم الدين ابى الفضل محمد بن محمد بن محمد بن العماد البلبيسى الشافعى فسح الله
مدته جميع نسخة ابراهيم بن سعد و ما بآخرها من الحكاية بقراءة الشيخ ابراهيم
الخطيب الطتتاى؟ كاتبُه محمد بن يشبك ... الحمد لله وحده صحيح ذلك كتبه
محمد بن محمد بن محمد بن العماد

Str. 347, t. 3, poslije prve rečenice dodati u novom redu:
Početak poslije besmele:

قال الشيخ الامام ابو الحسين احمد بن محمد بن جعفر بن حمدان الفقيه المعروف
بابن القدورى رحمه الله تعالى انا ابو بكر محمد بن الحسن بن سُويد المؤدّب ...

Str. 347, t. 4, poslije posljednje rečenice dodati u novom redu:
Početak poslije besmele:

قال الشيخ كريم الدين ابو الفضل محمد بن محمد بن العماد البلبيسى
الشافعى انا به المسندة ام الفضل هاجر القدسية سماعا انا

Str. 348, t. 5, poslije prve rečenice dodati:
Početak poslije besmele:

قالت الشيخة الاصيلة ام الفضل امنة ابنة الشيخ شمس الدين محمد بن العلامة
برهان الدين ابراهيم الرشيدى انا

Str. 348, t. 6, u posljednjem redu, iza riječi: u Damasku dodati:

(سنة ثلث و سبعين و ستمية بسفح قايسون بدار الحديث الحاكمية)

Str. 368, br. 584, na kraju prvog pasusa, dodati: Pisac je poznat pod nadimkom Dabbāgzāde; bio je kraće vrijeme šejhul-islam. Umro je 1114/1702 (v. Brockelmann II, 430; Š. Sāmī QA III, 2116—17; Ismā'īl-paša AM II, 307).

Str. 369, t. 2, na kraju prvog pasusa dodati u novom redu:
Ismā'īl-paša (Ḏail I, 609) navodi da je pisac umro 1176/1762 i da je rad posvetio sultanu Muhamedu, sinu Murad-hana.

Str. 376. U vezi sa datumom smrti Ka'b b. Zuhaira dodati: Datum smrti ovog pjesnika navodi se u raznim izvorima različito. Neki

izvori tvrde da je datum njegove smrti nepoznat, kao i datum njegova rođenja, što je, čini se, najispravnije. (V. Islam Ansiklopedisi VI, 5. Sravni ovdje još str. 550, t. 4).

Str. 378, t. 14, poslije drugog pasusa, tj. poslije turskog teksta dodati u produženju: Potpuno ime pisca glasi: Muḥammad b. 'Abdulganī zv. Ganizāde-efendi Nādirī, umro 1036/1626 (v. Flügel I, 268, II, 258; ḤḤ I, 816). Šejhul-islam, koga on pobija, jest Yaḥyā-efendi Zakariyāzāde, umro 1053/1643 (v. Š. Sāmī QA VI, 4793).

Str. 387, t. 2, posljednja rečenica u prvom pasusu treba da glasi: To je kratko tumačenje riječi koje u korijenu imaju slovo ظ (الظاء), poređanih prema mjestu toga slova u riječi.

Str. 387, u t. 2, ispred posljednjeg retka dodati u novom redu:

U tom fragmentu nalazi se na dva umetnuta lista poglavlje o oblicima množine u arapskom jeziku (ابواب من الواحد و الجمع), pisano istim rukopisom. Početak toga poglavlja glasi:

فاولها فاعل فيجى فيه الفعل (!) فاعلون و المونث فاعلات فهذا القياس مطرد و يجمع فاعل على فعّل راكع وركّع و ساجد و سجد

Str. 389, br. 599, mjesto rečenice: Ovo djelo ne navode nama pristupačni izvori — staviti: Vidi ḤḤ II, 958.

Str. 397, t. 6. Tačno ime pisca glasi: Abū Ğa'far Aḥmad b. Muḥammad aṭ-Ṭaḥāwī al-Ḥanafī.

Str. 417, t. 8, poslije datuma smrti pisca dodati u produženju: Potpuno ime pisca jest: Mūsā b. Muḥammad Qāḍīzāde (v. Brock. II, 212; Ismā'īl-paša AM II, 480).

Str. 454, t. 15, poslije druge rečenice dodati u produženju: Potpuno ime pisca glasi: Kamaluddīn Mas'ūd b. Ḥusain aš-Širwānī, umro 905/1499 (v. Brock. S. I, 849).

Str. 458, t. 4, na kraju trećeg pasusa dodati: Brockelmann (S. II, 941) navodi risalu pod naslovom رسالة فى البسملة و معانيها i kaže da joj je pisac Muḥammad b. 'Alī al-Qaramānī.

Str. 459, redak 3, dodati: (V. str. 119, t. 2).

Str. 460, t. 5, u naslovu dodati: مع شرحها نزهة النظر

Str. 460 (br. 698), u dnu stranice dodati u novom redu:

Pisac je poznat pod pjesničkim pseudonimom Šem'ī, ali iste pseudonime imaju nekolicina turskih pisaca, pa nije jasno o kome

je ovdje riječ. Prema nekima, to je pjesnik Šem'ī, porijeklom iz Prizrena (v. F. Spaho APTR, Sarajevo 1942, str. 59). Ismā'īl-paša (AM II, 438) navodi potpuno ime pisca: Muṣṭafa Čelebi b. Muḥammad aš-Šem'ī ar-Rūmī i kaže da je umro 1005/1596. Sa istim datumom smrti navodi i M. Sureya (SO III, 170) jednog komentatora perzijskih klasika pod imenom Šem'ī Čelebī. Prema Rieu (154[b]) to je Muṣṭafa Šem'ī, koji je umro poslije 1009/1600, kako se to vidi iz završetka njegova komentara Ğamijinom djelu سبحة الابرار, gdje kaže da je taj komentar dovršio 21. safera 1009/1600.

Izgleda najvjerovatnije da je kod Ismā'īl-paše, Rieu-a i M. Sureya (n. m.) riječ o istom piscu koji je autor *Se'ādetname*.

Str. 462, na kraju drugog retka dodati: i ovaj katalog br. 127[11], str. 90.

Str. 471, t. 2, poslije drugog pasusa dodati u novom redu:

Pisac osnovnog djela naveden je prema uvodu u ovom komentaru. Međutim, to je pogrešno. Autor ovoga djela je Abū Ğa'far Muḥammad b. Muḥammad b. Ḥasan Nasīruddīn at-Ṭūsī, umro 672/1274 (v. Brock. I, 510[18], S. I, 928[18]; Ismā'īl-paša AM II, 131; ḤḤ I, 859).

Str. 481, t. 4, poslije: Brock. I, 427, dodati: Ismā'īl-paša, AM I, 130—1; Taškӧpruzade, ŠN, l. 71 (rukopis u ovoj bibl., inv. br. 1685).

M. Tahir (OM I, 401) pogrešno kaže da je tu glosu napisao Qarağa Aḥmad Hamīdī (umro 1024/1615), dok ovog autora uopće ne navodi.

Str. 502, t. 5, na kraju prvog retka dodati: (v. br. 640[7], str. 417). Na početku četvrtog retka, poslije datuma, dodati: (v. br. 388[5], str. 238).

Str. 511, br. 742, t. 1, u vezi sa imenom pisca dodati: Tako je ime pisca navedeno na kraju ovog rukopisa. Međutim, pravo ime autora glasi: 'Abdulmağīd b. Muḥarram as-Siwāsī (v. još Ismā'īl-paša AM I, 620).

Str. 512, br. 744, u vezi sa imenom pisca dodati: Potpuno mu je ime Mūsā b. Muḥammad al-Qasṭamūnī (v. Ismā'īl-paša, AM II, 482).

Str. 522, br. 755, t. 1, na kraju prvog pasusa dodati: (v. br. 588[3]).

Str. 523, t. 2, posljednji redak prvog pasusa treba da glasi: (Up. Brockelmann S. II, 983, 985; — i Ismā'īl-paša AM II, 49).

Str. 528, br. 766, drugi pasus treba da glasi:

Brock. II, 253; ḤḤ I, 759 (sravni i Brock. S. II, 36).

Str. 529, br. 768, treći pasus treba da glasi:

Brockelmann (S. II, 360, t. 3) kaže da je jedan komentar ovom djelu napisao Muḥammad b. Sulaimān al-Arīḥāwī; a na drugom mjestu (S. II, 360, t. 13) navodi ovaj komentar kao anoniman. Međutim, u oba slučaja riječ je o istom djelu i istom autoru koji je identičan sa autorom djela pod br. 660, str. 430 ovoga kataloga. Ostaje da se utvrdi da li se pisac zvao Muḥammad b. Sulaimān al-Arīḥāwī (ar-Raiḥāwī), kako je u rukopisu pod br. 660 i kako navodi Brock. (S. II, 360, t. 3) ili Muḥammad b. Ismā'īl ar-Raiḥānī, kako navode ostali izvori.

INDEKSI

INDEKS DJELA

آ

ا

ب

پ

ت

ث

ج

ح

خ

ز

س

ش

ص

ض

ط

ع

ك

گ

ل

م

ن

***

INDEKS PISACA

I, 'I

INDEKS PREPISIVAČA

INDEKS VAKIFA

INDEKS BIVŠIH VLASNIKA

A, 'A

B

INDEKS MJESTA

Š

T

U

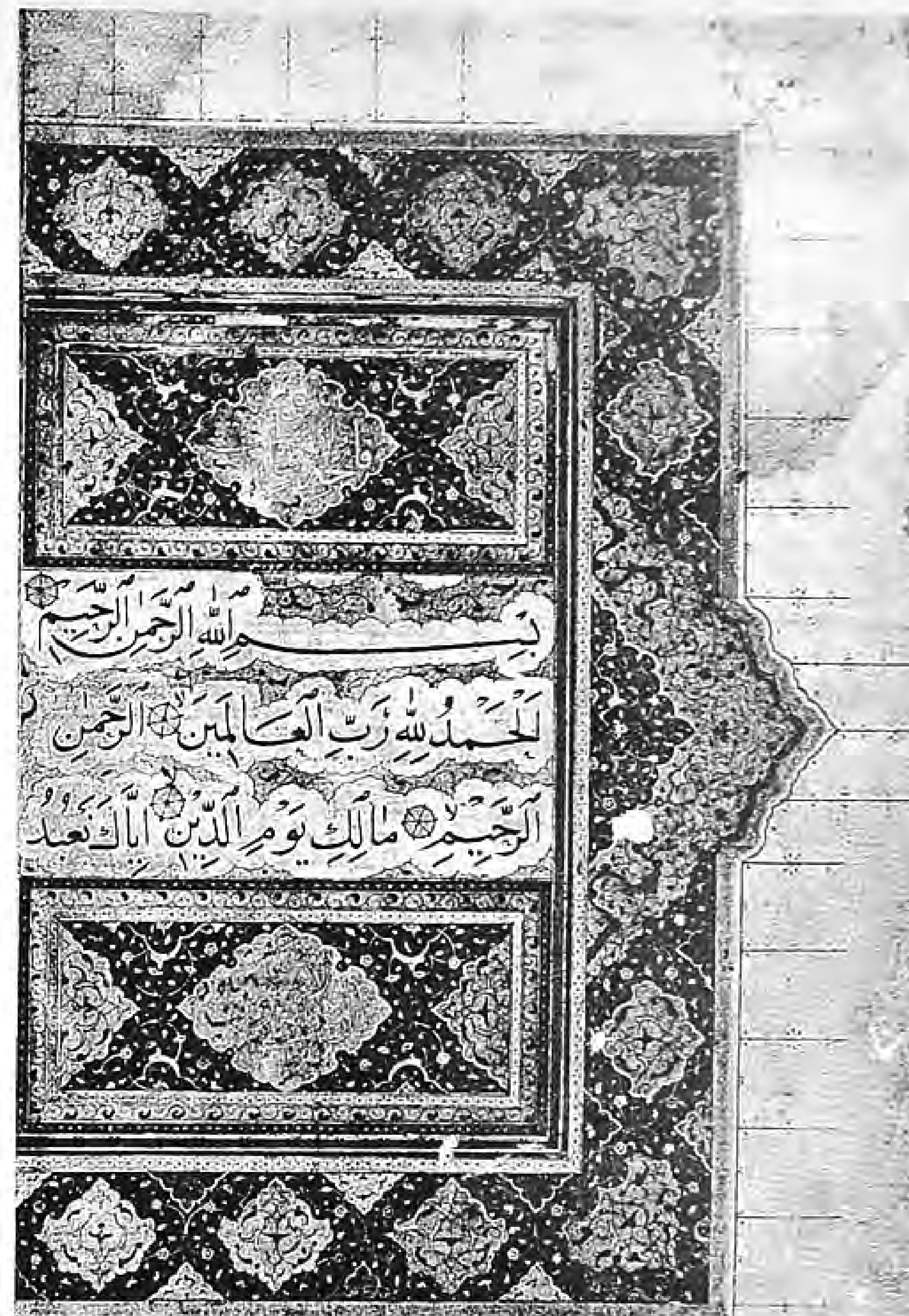
V

Z

PRILOZI

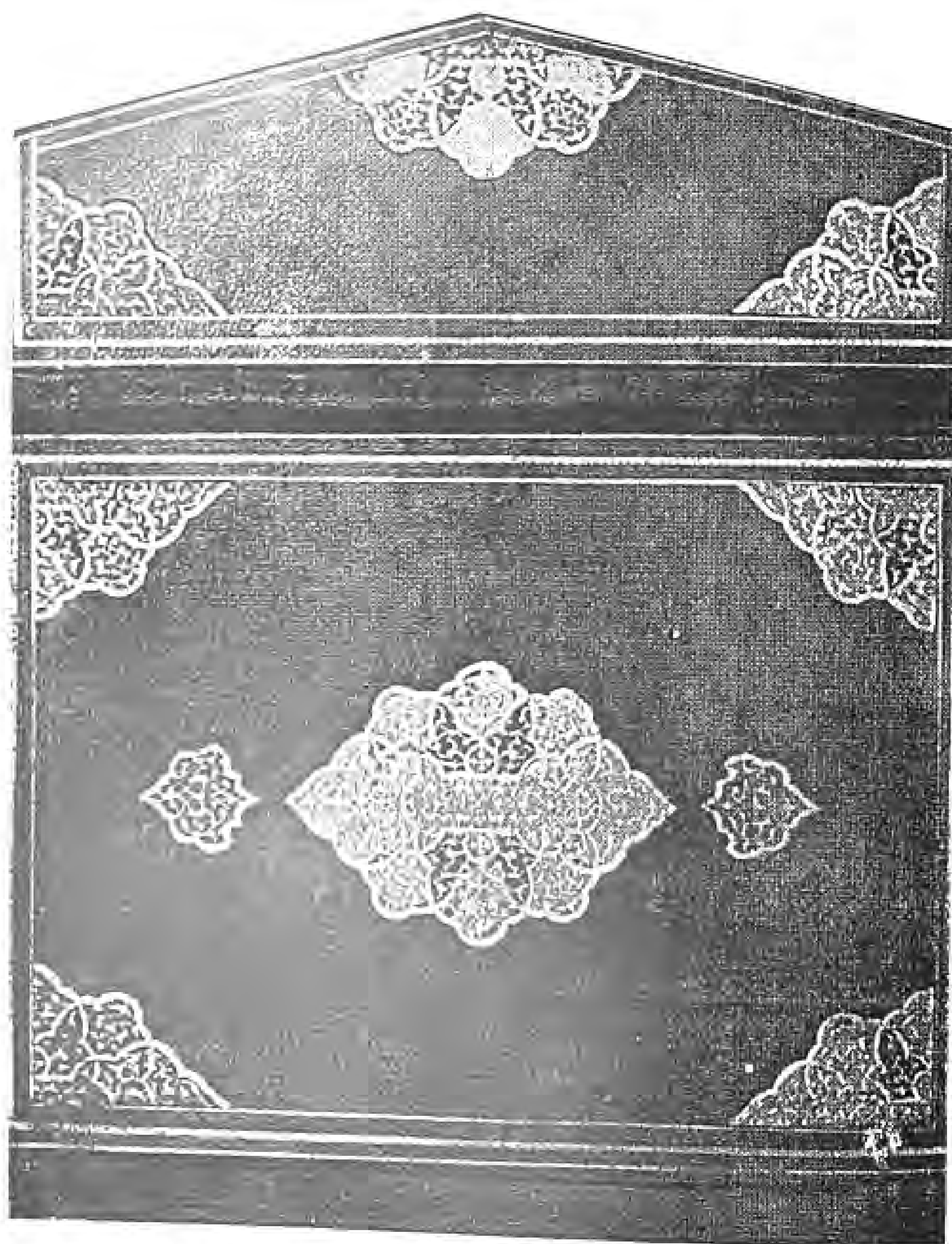
TABELA I—XV

TABELA I

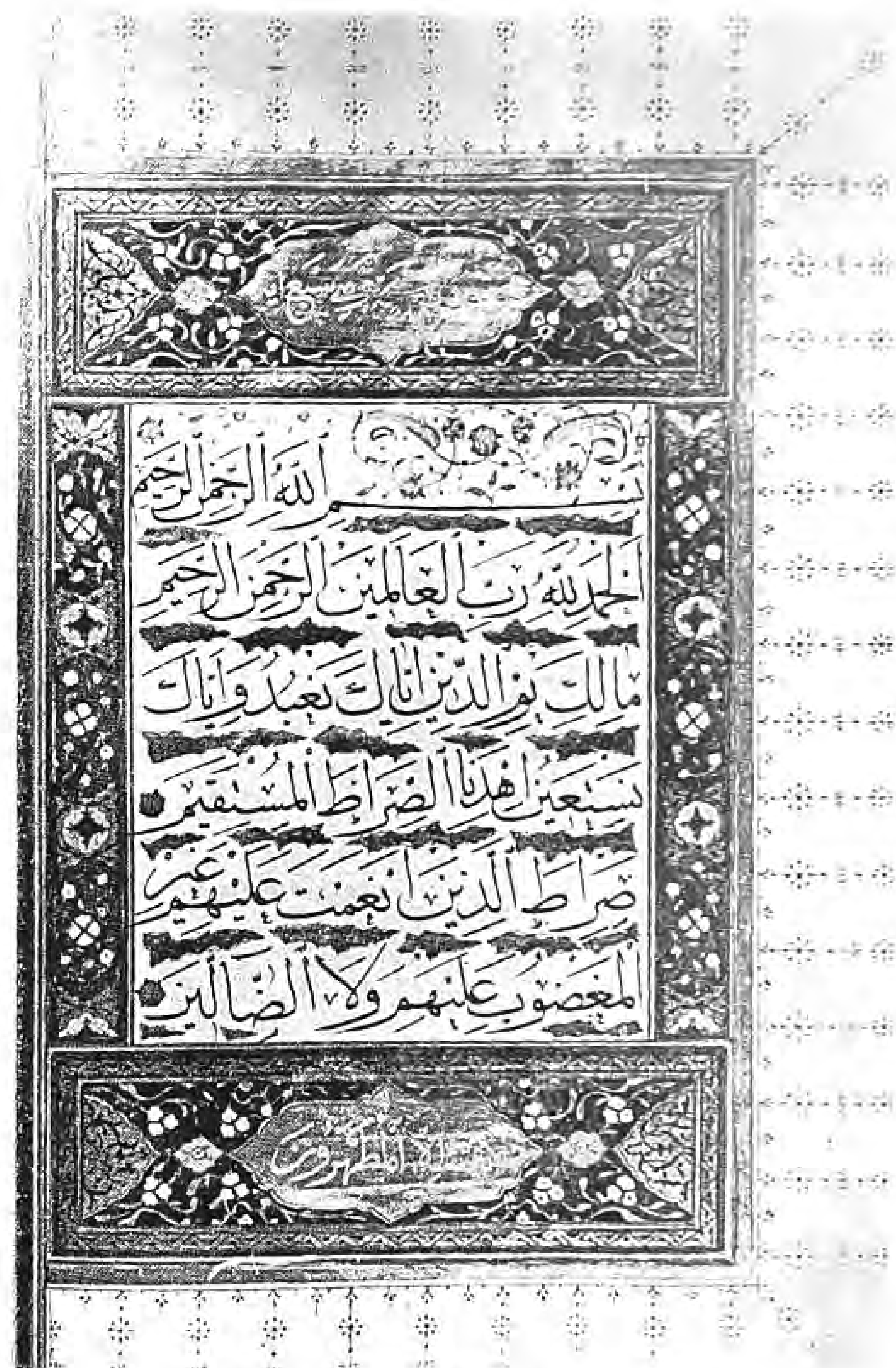

Prva stranica prvog džuza Mehmed-paše Sokolovića (v. br. 59)

TABELA II

Nutarnja strana poveza Sokolovića džuzova (v. br. 59)

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين الرحمن الرحيم
مالك يوم الدين اياك نعبد واياك
نستعين اهدنا الصراط المستقيم
صراط الذين انعمت عليهم غير
المغضوب عليهم ولا الضالين

Prva stranica mushafa iz Careve džamije (v. br. 47)

Prva stranica Fadil-pašina mushafa (v. br. 46)

Prva stranica djela al-*Kaššāf* (v. br. 180)

فِي الْعُقَدِ ● وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ●

سُورَةُ النَّاسِ وَهِيَ سِتُّ آيَاتٍ مَكِّيَّةٌ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ● مَلِكِ النَّاسِ ● إِلَهِ

النَّاسِ ● مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ● الَّذِي

يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ● مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ●

الحمد لله الذي يسر إتمام هذا المصحف الشريف ● والصلوة والسلام

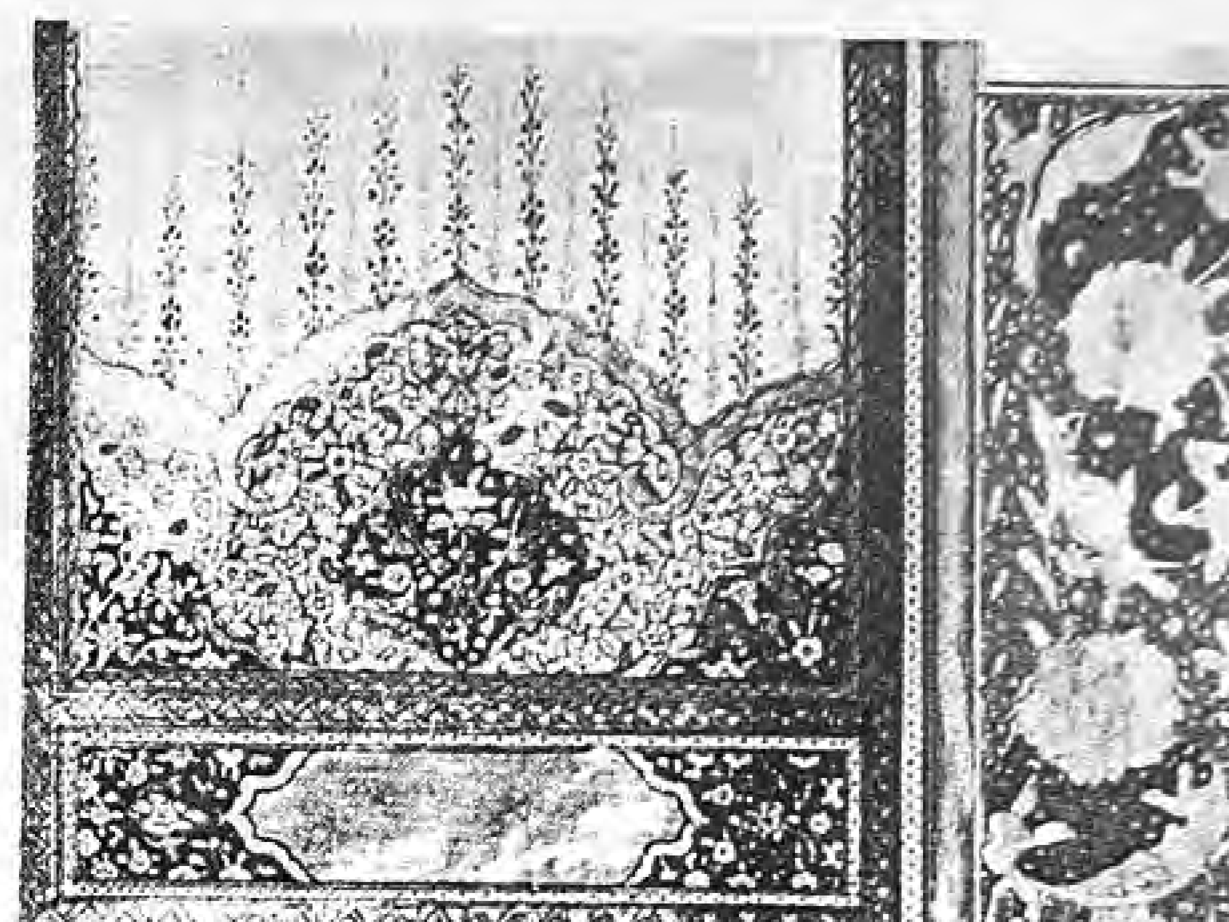
على محمد الشفيع اللطيف ● بيد الفقير حافظ ابراهيم بن الحاجي

محمد السرائي ● عفا ذنوبهما الستار الغني ● وبركات المصاحف

الثاني والثلاثين ● يسر الله عددا كثيرا بفضله المتين ● لسنة

اربع وتسعين ومائة وألف ● بعد هجرة من له العز والشرف

Posljednja stranica mushafa hafiza Ibrahima Šehovića Sarajlije (v. br. 31)

بسم الله الرحمن الرحيم

Prva stranica djela *Taufīq muwaffiq al-ḫairāt — šarḥ Dalā'il al-ḫairāt* (v. br. 784)

Naslovna stranica djela *Ṣaḥīḥ al-Buḫārī* (v. br. 419)

Stranica iz sredine djela *Muḫtaṣar ǧāmi' al-uṣūl* (v. br. 508)

Posljednja stranica djela *al-Kaššāf* (v. br. 187)

Posljednja stranica djela *al-Arbaʿīn aṭ-ṭāʾiya* (v. br. 503)

Posljednja stranica djela *Tağ at-tarāğum* (v. br. 381)

Posljednja stranica djela *Firdaus al-aḫbār* (v. br. 451)

[illegible]

آخر المقتضب من كتاب الموضوعات من الاحاديث
المرفوعات والحمد لله ... وعلى رسوله ...
وكان الفراغ منه ...

Posljednja stranica djela al-*Muqtaḍab min kitāb al-mauḍū'āt* (v. br. 506)

قد وقع الفراغ عن تحرير هذا الكتاب من نسخة مؤلفه
لمن وافق ... من ذوي الفضل والاكرام
بيد العبد الضعيف المعترف بوقوع سهو القلم
في الاملاء بسبب كثرة الاشتغال الراجي عفو
تقصيراته من اهل الكرام مصطفى المدرس في مدرسة
ابرهيم باشا ... نال من الله
التوفيق في كل مرام في تاسع يوم
من جمادى الاولى عام سبع ومائة والف
من هجرة النبي عليه على آله واصحابه
الصلاة والسلام

Posljednja stranica djela *Išārāt al-marām* (v. br. 613)

Rijaset Islamske zajednice u BiH
Gazi Husrev-begova biblioteka
Al-Furqān Islamic Heritage Foundation
London

Za izdavača
Mustafa Jahić

DTP
Izdavački centar *El-Kalem*

Tehnički urednik
Ismail Ahmetagić

Dizajn korice
Tarik Jesenković

Tiraž
1000 primjeraka

Štampa
DES Sarajevo

Za štampariju
Džemal Bašić

ISBN 9958-23-066-6
ISBN 1 873992 53 X

الكتاب الواحد ترتيبها بحسب تاريخ النسخ. أما كتب الشروح والحواشي فمرتبة دائمًا مع أصلها الذي تتعلق به، إذ يرد وصفها بعد وصف متونها على حسب تاريخ تأليفها أو نسخها إذا تكررت، وهذا إذا وجد في المكتبة متن الكتاب المشروح أو المحشي، أما إذا لم يوجد عندنا المتن فقد رتبناها في محلها من الباب على حسب تاريخ تأليفها أو نسخها. ووضعنا لكل كتاب أو مجموع ورد ذكره في الفهرس رقمين: الرقم المسلسل للفهرس، وهو المكتوب في الجهة اليسرى، ورقم الكتاب في خزينة المكتبة وهو المكتوب في الجهة اليمنى. وقد رتبنا المجموع المشتمل على عدة كتب أو رسائل حسب موضوع الكتاب الأول فيه وقد وصفنا – أولاً – المزايا المشتركة للمجموع، ثم تناولنا بالوصف كل كتاب أو رسالة فيه جاعلين لكل منها رقما خاصا تحت الرقم المسلسل.

وقد كتبت أسماء الكتب في الفهرس بالحروف التي كتبت بها المخطوطات وهي الحروف العربية، وذلك بعد تحقيقها ومقابلتها بما ورد في المصادر، وقد اقتصرنا عند إثبات عنوان الكتاب في الفهرس على ذكر الصحيح سواء أكان هو الوارد في المصادر أو المذكور على المخطوط (ثم أشرنا في سياق الوصف إلى الاسمين إن كان هناك خلاف بين ما في المصادر وما على المخطوط). وإن لم يرد على المخطوط اسم الكتاب ولم يمكن معرفته ولا تعيينه بوجه آخر جعلنا له اسما عاما بحسب موضوعه ووضعنا هذا الاسم بين القوسين. وإذا كان هناك عدة نسخ مخطوطة لكتاب واحد فالوصف التفصيلي المعتاد مذكور عند وصف النسخة الأولى منه. وأما عند ذكر سائر النسخ بعدها فقد اكتفينا بذكر ما يخصها من المزايا والصفات. وبعد أن ذكرنا اسم الكتاب ذكرنا موضوعه، ثم أوردنا اسم المؤلف مكتوبا بالحروف اللاتينية بالرسم الذي التزمه كارل بروكلمان في كتابه «تاريخ الآداب العربية» مع تصرف قليل في بعض الكلمات فيما رأينا أنسب خصوصا عند كتابة بعض الأسماء التركية. وكذلك كتبنا بهذا الرسم أسماء النساخ، وأسماء الكتب عند ورودها في سياق الوصف مكتوبة باللاتينية، وبعض الاصطلاحات، وأما سائر الأسماء الواردة في الفهرس فقد كتبناها بالرسم المصطلح عليه عندنا، وبعد ذكر اسم الكتاب واسم المؤلف وتاريخ وفاته ذكرنا المصادر عن الكتاب المخطوط ومؤلفه إن أمكن، وقد اكتفينا في ذلك بذكر بروكلمان إن كان ما ورد فيه كافيا، وإلا ذكرنا مصدرا آخر مثل كشف الظنون أو غيره. ثم ذكرنا بعد ذلك أول الكتاب الموصوف وشيئا من عبارة مقدمته أو ختامه، إن كان في تلك العبارة إيضاح هام عن الكتاب أو مؤلفه. ثم – بعد ذكر عدد أوراق الكتاب وحجمه وتعيين نوع الخط ووصف الورق والجلد – تناولنا ذكر ما على المخطوط عن تعليقات وحواش تتعلق بتاريخه أو بأي شيء آخر له شأن، كالتملكات، والوقفيات، والمطالعات، والمقابلات، والسماعات، والإجازات، والتصحيحات وغير ذلك، ثم ذكرنا في نهاية وصف كل كتاب اسم الناسخ وتاريخ النسخ إن وجد، وبعد ذلك كله أشرنا إلى المكتبة التي نقل المخطوط منها إن كان منقولا، أو ذكرنا اسم واقفه أو المتبرع به (والمخطوط الذي لم يذكر عنه شيء من هذا فهو في الغالب لهذه المكتبة). أما سائر الأصول التي راعيناها والإيضاحات التي أتينا بها في عملنا هذا فظاهرة من نفس الفهرس.

وإني على يقين من أن أصحاب العلم والبحث سيجدون نقصا فيما قمت بإعداده ولكني على يقين أيضا من أنهم – وبخاصة من اشتغل منهم بمثل هذا العمل – سيدركون كثرة الصعوبات التي كانت تعترض طريقي وتضعف من سعيي لإزالة النقص أو تقليل نسبته، كما سيقدِّرون حقيقة موقفي إذا ما علموا أنه كان إلى جانب تلك الصعوبات العامة صعوبات خاصة تحد من جهدي، وتحول بيني وبين ما أبتغي، مثل عدم توفر الوسائل المعينة على القيام بهذا العمل، ونقص بعض المخطوطات، وعدم التوصل إلى معرفة المعلومات الأساسية عن البعض الآخر.

على أني أرجو – مع هذا كله – أن أكون قد وُفِّقتُ إلى أداء بعض العمل المطلوب، كما أرجو أن يكون هذا العمل رمزا للتعاون العلمي بين المؤسسات العلمية والعلماء في الشرق والغرب.

وقد أردفنا الفهرس بكشافين بأسماء المؤلفات وأسماء المؤلفين التي ورد ذكرها في هذا الجزء من الفهرس تسهيلا للاستفادة به.

وأخيرا أقدم شكري في هذه المناسبة إلى نخبة من علماء العربية والاستشراق في سراييفو وهم: الدكتور حازم شعبانوفيتش المستشار العلمي بالمعهد الشرقي لمعاونته الصادقة ومساعداته الفنية المختلفة في تحرير هذا العمل، وآدم خانجيتش المعاون الفني بالمعهد الشرقي لتوليه وضع الإطار الشكلي لهذا الجزء، وقيامه ببعض المساعدات الأخرى، والأستاذ محمد باشيتش والدكتور شاكر سكيريتش لمساعدتهما في تذليل الصعوبات عند قراءة بعض المخطوطات وخالد حجي موليتش معاون أمين المكتبة لقيامه برحابة صدر بالمساعدات الشكلية من نسخ ومقابلة ونحو ذلك.

سراييفو في شهر مايو سنة ١٩٦٣

قاسم دوبراجا

أمين مكتبة الغازي خسرويك

المخطوطات باللغتين التركية والفارسية ما يتصف بالصفات المذكورة، وتمتاز المخطوطات التركية بكثرة المواد التاريخية والأدبية، كما تمتاز المخطوطات الفارسية بوجود عدة تآليف منها في فن الأدب والشعر الفارسي الكلاسيكي، وفي مخطوطات هذا الفن الأخير شيء من النماذج الرائعة من المنمنمات وحسن الخط وبديعه.

وتشتمل هذه المكتبة على عدد كبير من الكتب تُعين على دراسة الآداب العربية والتركية والفارسية التي كانت تنمو وتزدهر في البوسنة والهرسك. ومن بين هذه الكتب مؤلفات كثيرة لعلماء البوسنة والهرسك الذين كتبوا باللغات الثلاثة المذكورة، مثل: مؤلفات حسن كافي الآقحصاري البوسنوي (المتوفى سنة ١٠٢٥هـ/١٦١٦م) وكان أبرز شخصية بين مثقفي البوسنة في القرن السادس عشر. ومثل مؤلفات مصطفى بن يوسف أيوبي زاده الموستاري (المتوفي سنة ١١١٩هـ/١٧٠٧م)، ثم مؤلفات أحمد بياضي زاده (المتوفي سنة ١٠٩٨هـ/١٦٨٦م)، ثم مؤلفات الشيخ علاء الدين علي دده بن مصطفى البوسنوي (المتوفي سنة ١٠٠٧هـ/١٥٩٨م)، ثم مؤلفات أحمد بن مصطفى المفتي الموستاري (المتوفي سنة ١٠٩٠هـ/١٦٧٩م)، ثم مؤلفات أحمد بن محمد الموستاري (المتوفي سنة ١١٩٠هـ/١٧٧٦م)، ثم مؤلفات إبراهيم بن إسمعيل أوبياتش (المتوفي حوالي سنة ١١٣٨هـ/١٧٢٥م)، ثم مؤلفات أحمد سودي البوسنوي شارح الشعراء الكلاسيكيين الفارسيين (المتوفي حوالي سنة ١٠٠٥هـ/١٥٩٦م) وغيرهم.

وفي هذه المكتبة مخطوطات هامة تستحق الذكر ومنها: «تاريخ بوسنه» باللغة التركية في أربعة مجلدات لصالح أفندي الحاج حسينوفيتش الموقت السرايي (المتوفي سنة ١٣٠٦هـ/١٨٨٨م)، والكتاب يشمل الحوادث في المدة ما بين سنة ١١٨٠م وسنة١٨٧٦م، والمخطوط منسوخ بخط محمد أنوري قاضيتش، وتاريخ سرايفو (مجموعة باشسكي) باللغة التركية أيضًا وقد كتب بخط صاحبه ملا مصطفى باشسكي (المتوفي سنة ١٢١٨هـ/١٨٠٣م) ويشمل معلومات وأخباراً هامة لدراسة تاريخ سرايفو في النصف الثاني من القرن الثامن عشر، و«تاريخ أنوري» وهو مجموعة كبيرة تشتمل على أخبار تاريخية وأدبية في ثمانية وعشرين مجلدا، جمعها محمد أنوري قاضي زاده من سرايفو، وسماها بالاسم المذكور. والأخبار التاريخية لهذه المجموعة يرجع زمنها إلى الفترة الواقعة بين سنة ٧٦٦هـ/١٣٦٣م وسنة ١٣٤٦هـ/١٩٢٧م، ولهذه المجموعة أهمية كبيرة وهي بخط جامعها المذكور.

أما الوثائق وسجلات المحاكم الشرعية المحفوظة بمكتبة الغازي خسروبك فلها أهمية عظيمة وقيمة خاصة بالنسبة لدراسة التاريخ الاقتصادي والاجتماعي والثقافي لبلاد البوسنة والهرسك. ونستطيع أن ندرك أهمية تلك السجلات إذا علمنا أن دائرة الحكم لمحاكم ذاك الزمن كانت واسعة تشمل جميع مسائل الحياة الخاصة والعامة للسكان، كما تشمل أعمال جميع السلطات المحلية، وإن هذه السجلات كانت تقيد وتنسخ فيها - بحسب النظام المتبع في الدولة - جميع الشهادات والأوراق الرسمية التي كانت تصدر من السلطة المركزية في استانبول، كما كان يكتب فيها كثير من

العرائض التي يرسلها أصحابها من أطراف البلاد لترفع بواسطة المحاكم إلى الباب العالي في استانبول. وبناء على ذلك فإننا نجد في هذه السجلات صوراً منسوخة مطابقةً لأصل الوثائق الرسمية الصادرة منذ النصف الثاني للقرن الخامس عشر إلى آخر سلطة الأتراك في هذه البلاد (١٨٧٨م)، كما نجد صوراً لوقفيات كثيرة تنفعنا في دراسة التاريخ الثقافي والاقتصادي لبلاد البوسنة.

ونكتفي الآن بهذا القدر في بيان أهمية هذه المكتبة ونعتقد أن أهميتها تبدو بصورة واضحة عندما تتم فهرسة جميع مخطوطاتها ووثائقها، وستكون الاستفادة بها عندئذ في متناول الأيدي للدراسات الاستشراقية العالمية ولدراسة تاريخ بلاد البوسنة وثقافة المسلمين فيها على وجه الخصوص.

أما النظام الذي اتبع عند كتابة هذا الفهرس فيتلخص فيما يلي:

جميع مخطوطات المكتبة مقسّمة بحسب المواضيع إلى أبواب وهذه الأبواب هي:

١) دوائر المعارف،

٢) القرآن وعلومه (المصاحف، تراجم القرآن، فهارس آي القرآن والسور، علم القرآن والتجويد، التفسير)،

٣) علوم الحديث (أصول الحديث، متن الحديث، رجال الحديث)،

٤) العقائد،

٥) الأدعية والأذكار،

٦) الفقه،

٧) الأخلاق والمواعظ،

٨) التصوف،

٩) الحكمة والفلسفة،

١٠) علوم اللغة،

١١) التاريخ والجغرافيا،

١٢) الطب والبيطرة،

١٣) الطبيعة والحساب،

١٤)متفرقات.

وتحت هذه الأبواب الأصلية أدرجت فصول عند الحاجة إلى ذلك (كما في البابين الثاني والثالث). وقد رتبت المخطوطات في كل باب أو فصل بحسب اللغات (وقد بدأنا بالعربية وأتبعناها بالتركية ثم الفارسية)، كما رتبت في كل لغة بحسب تاريخ تأليفها، وقد روعي عند تكرر نسخ

المدرسة أو في محل خاص بها قرب المدرسة. وقد بقي وحفظ لنا عدد قليل من مخطوطات خزينتها في أول عهدها أما سائر كتبها فقد فُقِدَ في الغارة التي شنها البرينس أوجن التمساوي على سراييفو سنة ١٦٩٧م، أو أهلك بسبب كثرة الاستعمال. ثم أحييت فيما بعد بإصلاح ما بقي فيها، وإضافة كتب جديدة إليها، ووضعت في المدرسة، ولبثت فيها إلى سنة ١٨٦٣م، ثم انتقلت في ذلك التاريخ إلى بناء خاص سعى في إقامته أحمد عاصم بك متولي الأوقاف في ذلك الوقت وكان في الجانب الغربي ملصقا بجامع خسرويك. ومنذ ذلك الوقت استقلت المكتبة وأصبحت عامة في متناول كل من يريد أن يستفيد منها، وبقيت في محلها هذا إلى سنة ١٩٣٥م. وخلال هذه المدة (أي من سنة ١٨٦٣م إلى سنة ١٩٣٥م) اتسعت المكتبة وزادت كتبها، فضاق عنها محلها، ونُقِلَتْ ثانية إلى محل آخر أوسع أمام جامع السلطان على شاطئ نهر ميلاتسكا ولا تزال في هذا المحل إلى وقتنا هذا.*

وقد نقلت إليها في المدة من ١٨٦٧م إلى سنة ١٩٥٠م مكتبات كثيرة عامة وخاصة من البوسنة والهرسك، وبالخصوص من سراييفو. ففي سنة ١٨٩٧م نقلت إليها مكتبة قنطمبري ومكتبة المصري أو مكتبة آت ميدان. وفي أوائل هذا القرن (العشرين) نقلت إليها مكتبة مدرسة سيم زاده جومشيتش، ومكتبة شهدي أفندي، ثم قبيل الحرب العالمية الثانية نقلت إليها - بفضل سعي الحاج محمد خانجيتش أمين المكتبة في ذلك الوقت - مكتبة الحاج خليل أفندي الغراتشانيتساوي من بلدة غراتشانيتسا، مع مكتبات أخرى كانت في تلك البلدة، وكانت مجتمعة في مدرسة عثمان قبتان غراداتشفيتش. وفي ذلك الوقت انتخب الحاج محمد خانجيتش حوالي ثلاث مائة مخطوط جيد من مكتبة مدرسة ألجي إبراهيم باشا في مدينة ترافنيك، ونقلها إلى هذه المكتبة، كما نقل بقايا من المكتبات الثلاث التي ذكرنا أنها كانت توجد في بلدة فوجا (وهي مكتبة مدرسة حسن ناظر، ومكتبة مدرسة ممشاه بك، ومكتبة عثمان أفندي). ونقل في ذلك الوقت عدة مخطوطات قيمة من مكتبة مدرسة وجامع إبراهيم باشا في بوجتل. وفي سنة ١٣٧٠هـ/١٩٥٠م نقل إليها جميع ما حفظ من مكتبة قراجوز بك في موستار.

وقد وصل بطريق الوقف أو الوصية أو التبرع أو الابتياع إلى هذه المكتبة - سوى ما ذكرنا - عدة مكتبات خاصة قيمة ومجموعات من المخطوطات النادرة وهي: مكتبة القاضي حسن أفندي يوبو زاده، ومكتبة متولي وقف الغازي خسرويك أحمد عاصم بك متوليتش (وقد نقلتا في سنة ١٢٨٤هـ/١٨٦٧م)، ومكتبة الحاج أحمد أفندي بن مصطفى المدرس في مدرسة خسرويك المتوفي سنة ١٢٣٢هـ/١٨١٢م، ومكتبة مصطفى بك جنتي زاده، ومكتبة عائلة جينوزاده، ومكتبة عائلة المظفري، ومكتبة القاضي هرموزاده، ومكتبة محيش آغا قاسم آغيتش وغيرها. وقد ازدادت ثروة

* ثم نقلت أثناء الحرب الأخيرة إلى مقرها الحالي في شارع حميدية.

مكتبة الغازي خسرويك على وجه الخصوص حين نقلت إليها سنة ١٣٥٠هـ/١٩٣١م مكتبة عامرة بنفائس المخطوطات ومجموعة من الوثائق كانت ملكًا لمحمد أنوري قاضي زاده، وقد أوصى بها لهذه المكتبة. ثم نقلت إليها مكتبة قيمة للأستاذ محمد الخانجي وفيها عدة مخطوطات نفيسة. وإلى جانب ذلك كانت هناك تبرعات لهذه المكتبة بمجموعات كبيرة أو صغيرة من ورثة بعض العلماء والأعيان من سراييفو مثل: شاكر أفندي معيدفيتش، وسالم أفندي مفتيتش، ومصطفى بك خليل باشيتش، والإخوة سفرزو، وسعيد علي بك فيليبوفيتش، وإبراهيم أفندي زعفراني، وعيني أفندي بوشاتليتش، كما تبرع بعدة مخطوطات كل من حمدي كرشفلاكوفيتش، وعثمان أفندي صوقولوفيتش من سراييفو. (وقد أمضى هذا الأخير أكثر من ستين سنة في جمع الكتب والمخطوطات والوثائق فكوّن مكتبة كبيرة قيمة ابتاعتها منه أخيرا في هذه الأيام مشيخة الجماعة الدينية الإسلامية لتضمها إلى خزينة مكتبة الغازي خسرويك).

وبهذه الطرق اجتمعت وتركزت في هذه المكتبة جميع مكتبات الأوقاف العامة، وكثير من المكتبات الخاصة في البوسنة والهرسك. وتضم المكتبة اليوم من المخطوطات (مع ما فيها من المكررات) حوالي ٩٠٠٠ مخطوطة، ما بين كتاب أو رسالة، بعضها منفرد وبعضها مضموم إلى غيره، كما تضم إلى جانب ذلك ٨٤ سجلا للمحكمة الشرعية في سراييفو (وهي سجلات من القرن السادس عشر والثامن عشر والتاسع عشر)، وعددا من دفاتر المالية (الصادر والوارد) لوقف الغازي خسرويك، ثم ما يقرب من ٤٠٠ وقفية (وقفنامة) وما يقدر بنحو ٣٥٠٠ وثيقة تاريخية يرجع زمنها إلى الفترة ما بين القرن السادس عشر ومنتصف القرن التاسع عشر.

ومما ينبغي التنبه له ههنا اننا لم نتناول في مقدمتنا هذه ذكر الكتب المطبوعة باللغات الشرقية والأوربية (ويبلغ عددها أكثر من ١٠٠٠٠ كتاب) ولا مجموعات المجلات الشهرية والأسبوعية (مثل: المخبر البوسنوي، والبوسنة، وغلشني سراي، ورهبر، والوطن، وبهار، وغيرت، ومجلة الجماعة الإسلامية المسماة بـ«غلاسنيك»، ومجلة الهداية وغيرها)، كما لم نتناول مجموعات بعض الصحف اليومية في سراييفو، ولا مجموعات الصور القديمة والوثائق التاريخية والنشرات المطبوعة التي لها مساس بماضي مسلمي البوسنة وثقافتهم.

ولمكتبة الغازي خسرويك أهمية كبرى، وذلك لأنها تضم كثيرا من الكتب العربية والتركية والفارسية من مختلف بلاد الشرق الأدنى والأكثرية الغالبة من كتبها مكتوبة باللغة العربية ثم منها عدد غير قليل باللغة التركية وأقلها باللغة الفارسية. وبين هذه الكتب العربية مخطوطات قديمة ونادرة أو فريدة أو غير معروفة لأهل العلم تتناول العلوم الإسلامية، وبخاصة علم التفسير وعلم الحديث وعلم الفقه. وقد ورد ذكر بعض هذه المخطوطات القيمة في هذا الجزء من الفهرس (انظر الأرقام: ٩١، ٩٢، ٩٣، ١٠٥، ١٠٨، ١٢٦، ١٢٨، ١٦٩، ١٧٢، ١٨٧، ١٩٤، ٢١٥، ٣٨١، ٣٨٣، ٣٨٦، ٤٠٣، ٤٠٤، ٤٠٧، ٤٠٩، ٤٥١، ٤٥٤، ٤٥٥، ٤٦٧، ٤٨٢، ٤٨٦، ٤٩٥، ٥٠٣، ٥٠٦، ٥٠٨، ٥٢٠، ٥٥٤، ٥٥٦، ٥٨٣، ٥٩١، ٥٩٧، ٥٩٩، ٦٠٠، ٦١٣). كما يوجد بين

المدرسة أو في محل خاص بها قرب المدرسة. وقد بقي وحفظ لنا عدد قليل من مخطوطات خزينتها في أول عهدها أما سائر كتبها فقد فُقِدَ في الغارة التي شنها البرينس أوجن النمساوي على سرايبفو سنة ١٦٩٧م، أو أهلك بسبب كثرة الاستعمال. ثم أحييت فيما بعد بإصلاح ما بقي فيها، وإضافة كتب جديدة إليها، ووضعت في المدرسة، ولبثت فيها إلى سنة ١٨٦٣م، ثم انتقلت في ذلك التاريخ إلى بناء خاص سعى في إقامته أحمد عاصم بك متولي الأوقاف في ذلك الوقت وكان في الجانب الغربي ملصقا بجامع خسرويك. ومنذ ذلك الوقت استقلت المكتبة وأصبحت عامة في متناول كل من يريد أن يستفيد منها، وبقيت في محلها هذا إلى سنة ١٩٣٥م. وخلال هذه المدة (أي من سنة ١٨٦٣م إلى سنة ١٩٣٥م) اتسعت المكتبة وزادت كتبها، فضاق عنها محلها، ونُقِلَتْ ثانية إلى محل آخر أوسع أمام جامع السلطان على شاطئ نهر ميلاتسكا ولا تزال في هذا المحل إلى وقتنا هذا.*

وقد نقلت إليها في المدة من ١٨٦٧م إلى سنة ١٩٥٠م مكتبات كثيرة عامة وخاصة من البوسنة والهرسك، وبالخصوص من سرايبفو. ففي سنة ١٨٩٧م نقلت إليها مكتبة قنطميري ومكتبة المصري أو مكتبة آت ميدان. وفي أوائل هذا القرن (العشرين) نقلت إليها مكتبة مدرسة سيم زاده جومشيتش، ومكتبة شهدي أفندي، ثم قبيل الحرب العالمية الثانية نقلت إليها - بفضل سعي الحاج محمد خانجيتش أمين المكتبة في ذلك الوقت - مكتبة الحاج خليل أفندي الغراتشانيتساوي من بلدة غراتشانيتسا، مع مكتبات أخرى كانت في تلك البلدة، وكانت مجتمعة في مدرسة عثمان قبتان غراداشجفيتش. وفي ذلك الوقت انتخب الحاج محمد خانجيتش حوالي ثلاث مائة مخطوط جيد من مكتبة مدرسة ألجي إبراهيم باشا في مدينة ترافنيك، ونقلها إلى هذه المكتبة، كما نقل بقايا من المكتبات الثلاث التي ذكرنا أنها كانت توجد في بلدة فوجا (وهي مكتبة مدرسة حسن ناظر، ومكتبة مدرسة محمد شاه بك، ومكتبة عثمان أفندي). ونقل في ذلك الوقت عدة مخطوطات قيمة من مكتبة مدرسة وجامع إبراهيم باشا في بوجتل. وفي سنة ١٣٧٠هـ/١٩٥٠م نقل إليها جميع ما حفظ من مكتبة قراجوز بك في موستار.

وقد وصل بطريق الوقف أو الوصية أو التبرع أو الابتياع إلى هذه المكتبة - سوى ما ذكرنا - عدة مكتبات خاصة قيمة ومجموعات من المخطوطات النادرة وهي: مكتبة القاضي حسن أفندي يويو زاده، ومكتبة متولي وقف الغازي خسرويك أحمد عاصم بك متوليتش (وقد نقلتا في سنة ١٢٨٤هـ/١٨٦٧م)، ومكتبة الحاج أحمد أفندي بن مصطفى المدرس في مدرسة خسرويك المتوفي سنة ١٢٣٢هـ/١٨١٢م، ومكتبة مصطفى بك جنتي زاده، ومكتبة عائلة جينوزاده، ومكتبة عائلة المظفري، ومكتبة القاضي هروموزاده، ومكتبة محمد ميش آغا قاسم آغيتش وغيرها. وقد ازدادت ثروة

* ثم نقلت أثناء الحرب الأخيرة إلى مقرها الحالي في شارع حميدبة.

مكتبة الغازي خسرويك على وجه الخصوص حين نقلت إليها سنة ١٣٥٠هـ/١٩٣١م مكتبة عامرة بنفائس المخطوطات ومجموعة من الوثائق كانت ملكًا لمحمد أنوري قاضي زاده، وقد أوصى بها لهذه المكتبة. ثم نقلت إليها مكتبة قيمة للأستاذ محمد الخانجي وفيها عدة مخطوطات نفيسة. وإلى جانب ذلك كانت هناك تبرعات لهذه المكتبة بمجموعات كبيرة أو صغيرة من ورثة بعض العلماء والأعيان من سرايبفو مثل: شاكر أفندي معيدفيتش، وسالم أفندي مفتيتش، ومصطفى بك خليل باشيتش، والإخوة سفرزو، وسعيد علي بك فيليبوفيتش، وإبراهيم أفندي زعفراني، وعيني أفندي بوشاتليتش، كما تبرع بعدة مخطوطات كل من حمدي كرشفلاكوفيتش، وعثمان أفندي صوقولوفيتش من سرايبفو. (وقد أمضى هذا الأخير أكثر من ستين سنة في جمع الكتب والمخطوطات والوثائق فكوّن مكتبة كبيرة قيمة ابتاعتها منه أخيرا في هذه الأيام مشيخة الجماعة الدينية الإسلامية لتضمها إلى خزينة مكتبة الغازي خسرويك).

وبهذه الطرق اجتمعت وتركزت في هذه المكتبة جميع مكتبات الأوقاف العامة، وكثير من المكتبات الخاصة في البوسنة والهرسك. وتضم المكتبة اليوم من المخطوطات (مع ما فيها من المكررات) حوالي ٩٠٠٠ مخطوطة، ما بين كتاب أو رسالة، بعضها منفرد وبعضها مضموم إلى غيره، كما تضم إلى جانب ذلك ٨٤ سجلا للمحكمة الشرعية في سرايبفو (وهي سجلات من القرن السادس عشر والثامن عشر والتاسع عشر)، وعددا من دفاتر المالية (الصادر والوارد) لوقف الغازي خسرويك، ثم ما يقرب من ٤٠٠ وقفية (وقفنامة) وما يقدر بنحو ٣٥٠٠ وثيقة تارخية يرجع زمنها إلى الفترة ما بين القرن السادس عشر ومنتصف القرن التاسع عشر.

ومما ينبغي التنبه له ههنا اننا لم نتناول في مقدمتنا هذه ذكر الكتب المطبوعة باللغات الشرقية والأوربية (ويبلغ عددها أكثر من ١٠٠٠٠٠ كتاب) ولا مجموعات المجلات الشهرية والأسبوعية (مثل: المخبر البوسنوي، والبوسنة، وغلشني سراي، ورهبر، والوطن، وبهار، وغيرت، ومجلة الجماعة الإسلامية المسماة بـ«غلاسنيك»، ومجلة الهداية وغيرها)، كما لم نتناول مجموعات بعض الصحف اليومية في سرايبفو، ولا مجموعات الصور القديمة والوثائق التاريخية والنشرات المطبوعة التي لها مساس بماضي مسلمي البوسنة وثقافتهم.

ولمكتبة الغازي خسرويك أهمية كبرى، وذلك لأنها تضم كثيرا من الكتب العربية والتركية والفارسية من مختلف بلاد الشرق الأدنى والأكثرية الغالبة من كتبها مكتوبة باللغة العربية ثم منها عدد غير قليل باللغة التركية وأقلها باللغة الفارسية. وبين هذه الكتب العربية مخطوطات قديمة ونادرة أو فريدة أو غير معروفة لأهل العلم تتناول العلوم الإسلامية، وبخاصة علم التفسير وعلم الحديث وعلم الفقه. وقد ورد ذكر بعض هذه المخطوطات القيمة في هذا الجزء من الفهرس (انظر الأرقام: ٩١، ٩٢، ٩٣، ١٠٥، ١٠٨، ١٢٦، ١٢٨، ١٦٩، ١٧٢، ١٨٧، ١٩٤، ٢١٥، ٣٨١، ٣٨٣، ٣٨٦، ٤٠٣، ٤٠٤، ٤٠٧، ٤٠٩، ٤٥١، ٤٥٤، ٤٥٥، ٤٦٧، ٤٨٢، ٤٨٦، ٤٩٥، ٥٠٣، ٥٠٦، ٥٠٨، ٥٢٠، ٥٥٤، ٥٥٦، ٥٨٣، ٥٩١، ٥٩٧، ٥٩٩، ٦٠٠، ٦١٣). كما يوجد بين

أما مكتبة قراجوز بك في بلدة موستار فقد كان حظها من الحفظ والصيانة أحسن من حظ المكتبات الثلاثة السابقة. وقد أسسها صاحب الخيرات الكثيرة في الهرسك وموستار الحاج محمد بك الشهير بقراجوز بك سنة ٩٧٧هـ/ ١٥٧٠م. وقد انضمت إلى هذه المكتبة بتوالي الأيام عدة مكتبات في نفس المدينة، بعضها تابع للأوقاف، وبعضها خاص بالأفراد، مثل مكتبة درويش باشا بن بايزيد آغا الذي استشهد سنة ١٠١٢هـ/١٦٠٣م، ومكتبة مصطفى أيوب زاده المسمى بشيخ يويو المتوفي ١١١٩هـ/١٧٠٧م، ومكتبة إبراهيم أفندي بن إسمعيل الموستاري (أوبياتش) المتوفي سنة ١١٣٨هـ/ ١٧٢٥م، ومكتبة علي باشا استولجوي وغيرها.

وهناك مكتبة جديرة بالذكر كانت توجد في بلدة «بوجتل» الواقعة على نهر نرتوا أسسها في وسط القرن السابع عشر الميلادي إبراهيم أفندي الموستاري - الذي كان يشغل وظيفة كتخدا للوزير أحمد باشا - لتكون مكتبة لمدرسته التي أسسها في البلدة المذكورة، وقد حفظ منها عدد من المخطوطات القيمة.

وفي سنة ١١١٦هـ/١٧٠٤م أسس وزير البوسنة ألجي إبراهيم باشا مكتبة كبيرة لمدرسته في مدينة ترافنيك، وقد اجتمعت في هذه المكتبة بعض مكتبات أخرى من هذه المدينة مثل مكتبة محمد باشا كوكافيتسا التي أسست قبل سنة ١١٧٣هـ/١٧٥٩م وغيرها.

وقد أسس الحاج إسمعيل آغا بن حسين السرابي المسمى بالمصري[1] سنة ١١٢٩هـ/١٧١٦م مكتبة لمدرسته التي بناها في سرايفو في حي آت ميدان[2]. وكذلك أسس عبد الكريم سيم زاده جومشيتش في أواسط القرن الثامن عشر الميلادي مكتبة لمدرسته الكائنة بسرايفو، المسمى باسمه. كما أنشئت في سرايفو في النصف الثاني من القرن الثامن عشر الميلادي مكتبتان عامتان وهما: مكتبة شهدي أفندي التي أسسها سنة ١١٧٣هـ/١٧٥٩م عثمان شهدي أفندي آق أووالي كاتب الديوان للوزير حكيم أوغلو علي باشا، ومكتبة قنطميري وهي التي أسسها سنة ١١٨٨هـ/١٧٧٤م عبد الله أفندي قنطميري المدرس وكاتب المحكمة الشرعية في سرايفو (وقد كان رحمه الله مغرمًا بجمع الكتب ونسخها فالقسم الكبير من المخطوطات في مكتبته منسوخ بيده).

ثم أسست في القرن المذكور مكتبتان في البلدة الصغيرة «غراجانيتسا» في البوسنة الشمالية، وهما: مكتبة جامع أحمد باشا ومكتبة الحاج خليل أفندي بن أحمد الغراجانيتساوي الذي كان مدرسا وكاتبا للمحكمة الشرعية بمدينة بلغراد في منتصف القرن الثامن عشر الميلادي.

وكانت في البوسنة والهرسك مكتبات أخرى للأوقاف سوى المذكورات وصل إلينا خبرها ولم يصلنا شيء من آثارها.

١) سمي بذلك لإقامته مدة طويلة في مصر.
٢) ميدان سباق الخيل.

مكتبة الغازي خسرويك في سرايفو

هذه المكتبة من أقدم المكتبات الإسلامية في البوسنة وهي اليوم أغنى خزينة المخطوطات الشرقية في بلادنا. وقد أسسها سنة ٩٤٤هـ/١٥٣٧م الغازي «خسرويك» أشهر ولاة الأتراك في البوسنة وأعظمهم خدمة لها لتكون مكتبة لمدرسته التي بناها قرب جامعه المشهور. وخسرويك بوسنوي الأصل من جهة أبيه، فأبوه «فرهاد بك» أخ لـ«راديفوي» أمير «تربينيه». وقد كان والده من رجال الدولة التركية. أما أمه فهي سلجوقة بنت السلطان بايزيد الثاني.

ولد خسرويك حوالي سنة ١٤٨٠م في مدينة سيروز (في اليونان) حيث كان أبوه واليا هناك في ذلك الوقت. وقد أسندت إلى خسرويك ولاية البوسنة من قبل الدولة العثمانية سنة ١٥٢١م واستمرت ولايته عليها إلى وقت وفاته سنة ١٥٤١م (مع انفصال قصير مرتين في تلك المدة).

ولم يشتهر الغازي «خسرويك» بوصفه الرجل السياسي الكبير فحسب بل بوصفه رجل الثقافة والسعي في ميدان الخيرات العامة كذلك، فقد شيد في سرايفو عدة مؤسسات علمية وثقافية وخيرية. وآثاره التي خلّفها والتي لا يزال البعض منها موجودا إلى وقتنا الحاضر تدل بوضوح على كرم نفسه، وعلو همته. ومن تلك الآثار: الجامع المسمى باسمه، والمدرسة التي أسسها ويطلق عليها في البوسنة «مدرسة الغازي خسرويك»، والخانقاه - وقد أسست هي والمدرسة بجوار الجامع - والمكتب وقد أنشئ في حرم الجامع لتعليم الأطفال، والمطبخ العام - العمارة - لإعداد الخبز والطعام اللذان كانا يوزعان كل يوم على طلبة مدرسته وموظفي أوقافه وعلى فقراء مدينة سرايفو، ثم الحمام، والفاقي، والأنابيب التي مدها في الأرض لجلب المياه وذلك في الوقت الذي لم تكن فيه مدينة واحدة في أوربا مزودة بمجاري المياه، ثم المسافر خانة، ثم البادستان، وهو سوق خاص للتجارة، والخان وغيرها. ومن أروع تلك المآثر هذه المكتبة التي أنشأها وتحدث بشأنها في وقفية مدرسته حيث قال: ...«وما يفضل من خرج البناء (بناء المدرسة) يبتاع به الكتب المعتبرة، تستعمل في المدرسة المذكورة ليستفيد بها من يطالعها من المستفيدين ويستنسخ من يستنسخها من المحصلين». وكان هذا أساسًا لهذه المكتبة. ونحب أن نقول إن هذه المكتبة وإن كانت قد أنشئت لحاجة طلاب ومدرسي مدرسته إلا أنها كانت مع ذلك - منذ إنشائها - في متناول أيدي عامة قراء الكتب والمشتغلين بالعلم.

أما ما يتعلق بالكتب وتنظيمها وكيفية الاستفادة بها في الفترة الأولى لهذه المكتبة فليست عندنا معلومات صحيحة عنه إلا ما ذكره محمد طاهر في كتاب له عن المؤلفين العثمانيين حيث قال إن والد المؤرخ التركي حسين أفندي الشهير بـ«كوجا مؤرخ» - الذي أصله من سرايفو - كان حافظا للكتب في «مكتبة جامع الغازي خسرو باشا في البوسنة» وهي هذه. ويفهم من ذلك أنه كان لها في الربع الأول من القرن السابع عشر حافظا للكتب (انظر كتاب عثمانلي مؤلفلري ج:٣ ص:٤٦ لمحمد طاهر، استانبول، مطبعة عامرة - سنة ١٣٤٦هـ). ويغلب على الظن إن الكتب كانت موضوعة في

البلاد انتشرت حضارته وعلومه وآدابه باللغة العربية والتركية والفارسية. وكانت المكاتب (الكتاتيب) والمعاهد الدينية المنتشرة في أنحاء البلاد ينابيع الكتابة والحضارة في المجتمع الإسلامي وكذلك كانت الجوامع والتكايا. وكانت هذه الجوامع ومعاهد العلم تبنى في المواضع التي يسكنها المسلمون، وخصوصا في الأماكن الرئيسية، فقد كان في البوسنة والهرسك وحدها خلال القرون الماضية ما يزيد عن ألف جامع، وألف وخمسمائة مكتب لتعليم الأطفال مبادئ الإسلام وقراءة القرآن، ومائة مدرسة (وكان البوسنويون يطلقون على المعهد الديني «مدرسة» كما هو المتبع عند الأتراك). وكثيرا ما كانت تنشأ المكتبات في هذه المعاهد الدينية أو في قربها. وإلى جانب ذلك كان كثير من الرجال المثقفين يجمعون ويقتنون مكتبات خاصة لهم آلت فيما بعد إلى الأوقاف بناءً على وصية أصحابها.

وقد نشأت المكتبات الأولى في بلاد يوغسلافيا في القرن الخامس عشر الميلادي، وكان ذلك في جنوبها وجنوبها الشرقي في مقدونيا وصربيا، فقد عرفنا مثلا أن مكتبة أنشئت في مدينة بيتولا (التي كان يطلق عليها زمن الأتراك «مناستير») سنة ٨٣٤هـ/ ١٤٣٠م كما أنشئت أخرى في مدينة اسكوب سنة ٨٤٧هـ/١٤٤٣م ثم أنشئت ثالثة في بريزرن إلخ.

وخلال القرنين الخامس عشر والسادس عشر الميلاديين أنشئت مكتبات شرقية كثيرة عامة تابعة للأوقاف وأخرى خاصة بأصحابها في أعظم مدن البوسنة وصربيا مثل سراييفو، وبريشتينا، ونوفي بازار، وفوجا، وموستار، وأوزيتسه، وبلغراد، ونيش، وبانيا لوكا، وغيرها. وكات منها عدد في المدن الأخرى أيضًا وخصوصًا في البوسنة والهرسك. وكثير من المدن الصغيرة اليوم (مثل بروساتس - التي كانت تسمى آقحصار - وأهلونه، وجاينيجه، وبوجتل، ونوه سينة، واستولجه، وتشنه، وازفورنيك) كانت في المدة ما بين القرن السادس عشر والثامن عشر مراكز هامة للمعارف الإسلامية، فقد كان بها كثير من المكتبات العامة والخاصة، كما كان فيها كثير من العلماء المشهورين بمعارفهم وآدابهم الشرقية.

ثم إن هذه المكتبات في بلادنا كانت تزوّد بكثير من الكتب التي تجلب من العالم الإسلامي. فقد كان لمسلمي بلادنا علاقات ثقافية قوية مع العالم الإسلامي، إذ كثيرا ما كان بعضهم يرحلون لطلب العلوم إلى أشهر مراكز المعارف الإسلامية، مثل: استانبول، والقاهرة، وبغداد، ودمشق، ومكة المكرمة، والمدينة المنورة وغيرها. كما كان بعض آخر منهم يسافرون إلى بلاد الشرق الأدنى وإفريقيا الشمالية لغرض الحج أو التجارة أو شغل بعض الوظائف، وكان الكثير من أولئك وهؤلاء يرسلون إلى وطنهم كتبًا أو يأتون بها معهم عند رجوعهم إلى الوطن للاحتفاظ بها في مكتباتهم الخاصة، أو لتقديمها إلى الأصدقاء، أو لتزويد المكتبات المحلية بها. وإلى جانب ذلك كان هناك طريق آخر لتزويد هذه المكتبات بالكتب وهو طريق النسخ، فقد كانت الكتب في السابق - وخصوصا إلى أواخر القرن الثامن عشر - تنسخ في بلادنا كما تشهد بذلك التعليقات الموجودة على بعض المخطوطات. ونحن نرى من تلك التعليقات أن نسخ الكتب عندنا لم يكن جاريًا في المدن فحسب،

بل كان جاريًا أيضًا في كثير من القرى البعيدة. ومما يشهد لكثرة النسخ اشتغال بعض الناس بحرفة التجليد في كثير من مدننا ففي وسط مدينة سراييفو مثلاً شارعان: اسم أحدهما «شارع المجلدين الصغير» واسم الآخر «شارع المجلدين الكبير»، ومعروف أن أغلب الكتب التي كانت تقدم للتجليد هي المخطوطة. ونود أن نشير إلى أن كثيرا من الكتب في مكتباتنا قد ألفها علماء بلادنا، وبهاتين الظاهرتين (أي النسخ والتأليف) تتميز المكتبات الإسلامية في بلادنا وسائر بلاد البلقان عن المكتبات الشرقية في أوربا الغربية وفي أصل بلاد روسيا فإن جميع المخطوطات الموجودة في مكتباتها مجلوبة من الخارج أي من العالم الإسلامي. وهناك مخطوطات نسخت أو كتبت في بلادنا ثم وصلت - في ظروف مختلفة - إلى تلك المكتبات.

ولا يفوتنا أن نذكر ههنا أن المكتبات في بلادنا كثيرا ما كانت عرضة للهلاك والنهب بسبب الحروب أو الحرائق، فقد عرفنا مثلا أن كثيرا من المخطوطات قد تلف، وبعضها قد نهب، زمن حرب فينا (من سنة ١٦٨٣ إلى سنة ١٦٩٩م)، وذلك حين أغار القائد النمساوي «البرينس أوْجن السافويي» على البوسنة، وأحرق مدنها سنة ١٦٩٧م. هذا ونذكر أن كثيرا من المخطوطات قد تلف أو فقد في الأوقات الأخيرة بسبب جهل حافظي الكتب بقيمتها وعدم مبالاتهم بحفظها وان بعضًا منها قد تسرب إلى الخارج بطريق البيع أو غيره والدليل على ذلك أنه يوجد في مكتبة فينا مخطوط نسخ في مدرسة الغازي خسروبك سنة ١٠٤٣هـ/١٦٣٣م (انظر فلوغل ج١ ص١٨٢، رقم ١٩٢)، كما توجد في مكتبة جامعة براتسلافا بتشكوسلوفاكيا مكتبة شرقية قيمة نقلت بأسرها من بلادنا وهي مكتبة المستشرق الأديب الشاعر البوسنوي الدكتور صفوت بك باشاغيتش (المتوفي سنة ١٩٣٤م في سراييفو) وهي زاخرة بالمخطوطات ومن بينها ما ألفه علماء البوسنة والهرسك وتُكَوِّنُ اليوم أعظم وأهم مجموعة الكتب الشرقية في تلك البلاد (انظر فهرس المخطوطات العربية والتركية والفارسية لمكتبة جامعة براتسلافا من سنة ١٩٦١م (1). من أجل ذلك كله لا توجد لدينا الآن تفصيلات عن كثير من المكتبات، لأن خبرها وصل إلينا بواسطة تلك التعليقات المذكورة على بعض ما بقي عندنا من مخطوطات تلك المكتبات. وهذه المخطوطات مع تعليقاتها تكشف لنا فصلا من تاريخ ثقافتنا في الماضي لم يدرس بعد وتطلعنا على ثروة علمية وثقافية كانت لنا في تلك المكتبات المفقودة.

وإلى جانب مكتبة الغازي خسروبك هذه التي سنخصها بالذكر فيما بعد كانت توجد في البوسنة والهرسك مكتبات عديدة، منها: مكتبتان كانتا في القرن الخامس عشر بمدينة فوجا الكائنة على نهر درينا وهما: مكتبة مدرسة حسن ناظر التي أنشئت سنة ٩٥٧هـ/ ١٥٥٠م ومكتبة محمد شاه بك المؤسسة سنة ٩٨٣هـ/ ١٥٧٥م ومنها مكتبة كانت في أوائل القرن السابع عشر أسّسها في المدينة المذكورة المدرس عثمان أفندي، ولم يصل إلينا من تلك المكتبات في فوجا سوى مخطوطات منها ما هو نادر ومنها ما هو قديم.

1) Arabische, türkische und persische Handschriften der Universitätsbibliothek in Bratislava, 1961.

مقدمة

قد لا يعلم الكثير أن بلاد يوغسلافيا من أغنى بلاد أوربا بالمخطوطات العربية والتركية والفارسية ولكن المُطَّلِعَ على ما فيها من هذه المخطوطات لا يسعه إلا أن يثبت ذلك. وتتركز غالب هذه المخطوطات الآن في المكتبات ومعاهد العلم وخزائن الوثائق الموجودة في المدن الكبرى في يوغسلافيا مثل: سراييفو (وفيها مكتبة الغازي خسرويك، والمعهد الشرقي*، والمكتبة الشعبية العامة**، وخزينة الوثائق لمدينة سراييفو)، واسكوب (وفيها خزينة الوثائق لجمهورية مقدونيا)، وزغرب (وفيها القسم الشرقي من المعهد التاريخي التابع لمجمع العلوم والفنون البوغسلافي)، وبلغراد (وفيها مكتبة الجامعة، وخزينة الوثائق لمجمع العلوم والفنون الصربي)، وموستار (وفيها خزينة الوثائق لهذه المدينة ومكتبة دير إخوان «فرانو» الكاثوليكيين، وبريزرن (وفيها مكتبة الأوقاف) وغيرها من المدن.

ويرجع عهد المكتبات الإسلامية في بلادنا وفي سائر بلاد البلقان إلى زمن دخول تلك البلاد تحت سلطة الأتراك. وقد دخل منذ ذلك الوقت عدد غير قليل من أهالي يوغسلافيا في الإسلام تحت تأثير الثقافة الإسلامية التي حملها الأتراك معهم. ومما ينبغي ملاحظته في هذا المقام أن اعتناق الناس للعقيدة الإسلامية لم يكن بإكراه من الفاتحين أو من الذين بادروا بالإسلام من سكان هذه الديار. كما أن معظم الذين أسلموا على مَرِّ القرون في البوسنة والهرسك كانوا ممن ينتسبون إلى الكنيسة البوسنوية وهم طائفة خاصة من طوائف النصرانية بقيت في كثير من عقائدها على أصل دين المسيح، وكانوا يسمون «كريستيان» ويعرفون باسم «بوجوميلي»(1) نسبة إلى اسم قُسُّهم وداعيهم «بوجوميل». وبتحول بعض أهالي بلادنا إلى الإسلام وإخلاصهم لعقيدتهم الجديدة أصبح الإسلام دينًا قوميًا لهم، شأنه في ذلك شأن المسيحية والنظم الاجتماعية المعاصرة التي نشأت في مناطق بعيدة عن بلادنا، فلما اعتنقها بعض أهالي البلاد توطنت فيها. وبانتشار الإسلام في هذه

* ** تم حرق وتدمير المعهد الشرقي والمكتبة الشعبية جراء القصف المدفعي والصاروخي الصربي لمدينة سراييفو ١٩٩٠-١٩٩٥م.

1) Bogumili

أدعو الله أن يشمل برحمته الأستاذ الراحل قاسم دوبراجا الذي أعد هذا المجلد، وأشكر العاملين في رئاسة الجماعة الإسلامية في جمهورية البوسنة والهرسك، برئاسة فضيلة الدكتور مصطفى تسيرتش، والعاملين في مكتبة الغازي خسرويك على تعاونهم المثمر البناء.

والله ولي التوفيق.

أحمد زكي يماني

رئيس مؤسسة الفرقان للتراث الإسلامي

تصدير للطبعة الثانية

صدر المجلد الأول من فهرس مكتبة الغازي خسرويك سنة ١٩٦٣م، ومع مرور السنوات نفذت نسخ الفهرس، وعجزنا عن تلبية رغبة الراغبين باقتنائه من الباحثين والمؤسسات الثقافية والعلمية، ومازلنا نتلقى الطلبات. ولذلك عرضنا مشروع إعادة طباعة هذا المجلد على مؤسسة الفرقان للتراث الإسلامي في لندن في إطار التعاون بينها وبين رئاسة الجماعة الإسلامية في البوسنة والهرسك، ولاقى طلبنا قبولا ينسجم مع توجيهات رئيس المؤسسة معالي الشيخ أحمد زكي يماني يحفظه الله.

ولا بد لي من أن أنوه بما تبذله مؤسسة الفرقان من جهود في سبيل إنقاذ مكتبة الغازي خسرويك على أكثر من صعيد، فبالإضافة إلى تصوير المخطوطات والوثائق والوقفيات، ساعدت المؤسسة في نشر أجزاء الفهرس من الجزء الرابع حتى الجزء الثامن، وها هي تساهم في إعادة نشر هذا الجزء، الأول، وبذلك يمكننا أن نلبي طلبات الراغبين بالحصول على ما صدر من أجزاء فهرس المكتبة. ونأمل من الله سبحانه وتعالى أن يعيننا على إتمام نشر ما تبقى من أجزاء فهرس المكتبة جراء التعاون المثمر بيننا وبين مؤسسة الفرقان.

إنني أتقدم باسم العاملين في مكتبة الغازي خسرويك بجزيل الشكر إلى رئيس مؤسسة الفرقان معالي الشيخ أحمد زكي يماني، داعين الله تعالى أن يجعل بذله وعطاءه ذخراً في ميزان حسناته.

وإننا نشكر نائب رئيس مؤسسة الفرقان، الأستاذ الدكتور أكمل الدين إحسان أوغلي، والمدير العام للمؤسسة، الأستاذ الدكتور يوسف إيبش، على ما بذلاه من جهود بناءة، ونشكر العاملين في مؤسسة الفرقان الذين ساهموا في تنفيذ هذا المشروع الإنساني.

سراييفو ١٠/٧/٢٠٠٠

مصطفى يحيتش

مدير مكتبة الغازي خسرويك

التراث كان ثمرة سعيهم ونشاطهم الأدبي، فقد كتبوا بأنفسهم كتبا كثيرة باللغة العربية أو التركية أو الفارسية.

ولكن مع الأسف هذا التراث العلمي والثقافي لم يدرس إلى الآن كما ينبغي، ولم تتم الاستفادة التامة منه – إلى هذا الوقت – في الأغراض العلمية، إذ لا يوجد له فهرس مطبوع في بلادنا. وعدم وجود الفهرس وسائر وسائل الاستفادة كان يشكّل صعوبة يشعر بها أهل العلم من زمن بعيد وهم يشعرون بها خاصة في هذه الأيام التي تُحرز فيها بلادنا – بعد أن أنهت الحرب التحريرية الشعبية بنجاح وأتمّت ثورتها بالنصر – نجاحا باهرا في جميع ميادين العلم والثقافة، فلقد اتسع وسيظل يتسع نطاق البحوث الشرقية. وذلك يوجب علينا القيام بكل ما ييسر الأمر للقائمين بهذا العمل ويعينهم على النهوض به.

ومن أجل أداء هذا الواجب وإجابة هذه الرغبات، ثم من أجل تعريف الهيئات العلمية والثقافية في العالم بالمخطوطات التي عندنا قامت مكتبة الغازي خسروبك بإخراج فهرس مخطوطاتها العربية والتركية والفارسية.

وقد بدأ الأستاذ محمد خانجيتش السرايي سنة ١٩٣٧م العمل على تهيئة المادة لكتابة الفهرس، فقد كتب أكثر من ألفي بطاقة وصف فيها عددا من المخطوطات والمطبوعات في هذه المكتبة، إذ كان غرضه إخراج فهرس شامل لما فيها جميعا، ولكن كثرة اشتغاله ثم الأجل المفاجئ الذي وافاه حالا دون مراده (وقد توفي رحمه الله سنة ١٩٤٤م). ثم قام بهذا العمل من بعده الدكتور حازم شعبانوفيتش واقتصر في عمله على إعداد فهرس لمخطوطات المكتبة فقط. وقد طبعت بعض نتائج عمله في صفحات ألحقت بالأعداد الصادرة من مجلة الجماعة الإسلامية «غلاسنيك» في سرايبفو سنة ١٩٥٠ – ١٩٥٢م، إلا أن عمله هذا توقف أيضا سنة ١٩٥٣م لتغيبه عن سرايبفو مدة طويلة. ثم أسند عمل الفهرس بعد ذلك إلى الأستاذ قاسم دوبراتشا الذي وضع أولا، بمعاونة الدكتور شعبانوفيتش، نظاما ومنهجا يُتّبعان عند كتابة فهرس المخطوطات لهذ المكتبة، ثم كتب على هذا الأساس الجزء الأول الذي يشمل حوالي ربع المخطوطات لهذه المكتبة.

ونرى لزاما علينا – ونحن بصدد إصدار هذا الفهرس وتقديم الجزء الأول منه إلى القراء – أن نتوجه بعبارات الشكر الحارة إلى الهيئة التنفيذية لجمهورية البوسنة والهرسك، فقد قدمت لنا من المساعدات المالية ما استطعنا به إخراج هذا الفهرس على النحو الذي تراه.

درويش طافرو

مدير مكتبة الغازي خسروبك سابقا

تقديم للطبعة الثانية

الحمد لله الذي أنعم علينا بنعم لا تعد ولا تحصى، ومكننا من إنجاز بعض ما نطمح إليه في مجالات خدمة التراث الإسلامي المهدد بالضياع جراء تضافر الإهمال وعوامل الزمان الطبيعية والإصطناعية.

ورغم العقبات فإن مؤسسة الفرقان للتراث الإسلامي قد قطعت أشواطا بعيدة في ميادين خدمة التراث الإسلامي ابتغاء مرضاة الله عز وجل.

لقد أوضحت مؤسسة الفرقان أهمية التراث من خلال مؤتمراتها، وأبرزت ذخائره في ندواتها ونشراتها، وصورت آلاف المخطوطات، وأتاحت فرصة الإطلاع عليها للباحثين في مركز المؤسسة، واقتنت مجموعة غنية من فهارس المخطوطات والوثائق، وشاركت في العديد من المعارض والمؤتمرات، وساهمت بإقامة الدورات لتدريب العاملين في الحفاظ على التراث المخطوط.

أما في مجال الفهرسة فمؤسسة الفرقان رائدة في هذا المجال حيث نشرت فهارس لم تنشر من قبل، وأولت المكتبات التي تحيط بها المخاطر عناية استثنائية بغية إنقاذها وفهرستها، ومن هذه المكتبات مكتبة الغازي خسروبك في مدينة سرايبفو عاصمة جمهورية البوسنة والهرسك التي نجت من الدمار بفضل من الله تعالى ثم بجهود الأخيار القائمين عليها.

لقد شملت رعاية مؤسسة الفرقان لمكتبة الغازي خسروبك مجالات الإنقاذ والتصوير ونشر الفهارس، فبعدما أصدرنا خمسة مجلدات هي: الرابع والخامس والسادس والسابع والثامن، وها نحن نعيد طباعة المجلد الأول الذي صدر سنة ١٩٦٣م، ويتضمن فهرسة: ٧٩٥ من المخطوطات، وقد أعده الراحل قاسم دوبراجا، وأصدرته مشيخة الجماعة الدينية الإسلامية في جمهورية البوسنة والهرسك، وبإعادة طباعة هذا المجلد ستتوفر فرصة الاطلاع عليه للباحثين بعدما نفذت الطبعة الأولى، وعليه تصبح المجموعة كاملة لمن يرغب في الحصول عليها.

A catalogue record for this book is available from the British Library

ISBN 1 873992 53 X

الطبعة الأولى النافذة: سرايفو ١٩٦٣

الطبعة الثانية: ٢٠٠٠

(Cataloguing -in- Publication Data: (بيانات الفرقان للفهرسة أثناء النشر :

Dobrača, Qasim, comp.

Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa, Gazi Husrev-Begova Biblioteka u Sarajevu= Catalogue of the Arabic, Turkish, Persian and Bosnian manuscripts [in] the Ghazi Husrev-Bey Library in Sarajevo= Fihris al-makhṭūṭāt al-ʻArabīyah wa-al-Turkīyah wa-al-Fārisīyah wa-al-Būsnavīyah fī Maktabat al-Ghāzī Khusrū Bik fī Sarāyīfū

فيرس المخطوطات العربية والتركية والفارسية والبوسنوية في مكتبة الغازي خسرو بك في سرايفو / obradio Qasim DOBRAČA.- Sarajevo: Rijaset Islamske zajednice u BiH Sarajevo; London: Al-Furqān Islamic Heritage Foundation, 1421/2000.

v. 1: 664 p.; 25 cm.- (Al-Furqān Islamic Heritage Foundation Publication; no. 51; Islamic Manuscripts Catalogues Series; no. 33=

(منشورات الفرقان؛ رقم ٥٣ . سلسلة فهارس المخطوطات الإسلامية؛ رقم ٣٣)

Previous vols. published with al-Furqān Foundation: vols. 4-8.- (Al-Furqān Islamic Heritage Foundation Publication; no 33; 39; 41, 51, 52. Islamic Manuscripts Catalogues Series; no. 22; 25; 27, 31, 32)

1. Manuscripts, Turkish- Bosnia- Herzegovina- Sarajevo- Catalogs
2. Manuscripts, Arabic- Bosnia- Herzegovina- Sarajevo- Catalogs
3. Manuscripts, Persian- Bosnia- Herzegovina- Sarajevo- Catalogs
4. Manuscripts, Bosnian- Bosna- Herzegovina- Sarajevo- Catalogs
5. Ghazi Husrev-Bey Library (Sarajevo, Bosnia-Herzegovina) - Manuscripts

I. DOBRAČA, Qasim, comp. II. Al-Furqān Islamic Heritage Foundation (London, Great Britain). III. Riasat of Islamic Community in B&H (Sarajevo, Bosnia-Herzegovina). IV. Title (English). V. Title (Transliterated). VI-VII. Series.

ISBN 1 873992 53 X

Published by Al-Furqān Islamic Heritage Foundation.
Eagle House, High Street, Wimbledon, London. SW19 5EF, UK

تصدير للطبعة الاولى

دخلت بلاد البوسنة والهرسك تحت سلطة الأتراك في القرن الخامس عشر الميلادي. وقد أحدث دخولها تحت هذه السلطة - وبخاصة في القرنين الخامس عشر والسادس عشر - تغييرات كبيرة في الحياة الاقتصادية والاجتماعية والثقافية لهذه البلاد. وقد أسلم قسم كبير من سكانها الأصليين. وانتظموا بعد إسلامهم في النظام السياسي والاجتماعي الجديد وصاروا متمسكين بمبادئ الإسلام، ولكنهم مع ذلك احتفظوا بلغتهم وبجميع صفاتهم وعاداتهم القومية.

وتبعا لذلك دخلت بلاد البوسنة والهرسك في مجال التجارة الداخلية للمملكة العثمانية، وأصبحت ممرا للتجارة بين الشرق والغرب، وتوفرت لها بذلك وسائل النمو الاقتصادي. كما كان لها من الظروف ما دفعها إلى إنشاء المدن وتوسيعها. وكلا الأمرين (أي النمو الاقتصادي وإنشاء المدن) كان تحت تأثير المدنية الإسلامية والثقافة الإسلامية، والدليل على ذلك وجود مؤسسات الأوقاف الكثيرة التي أنشئت في المدن لخدمة الدين والتعليم ورعاية المصالح الاجتماعية من صحة وبرّ وإحسان. وكان من جراء هذا النمو الاقتصادي أن توسعت في البوسنة بعض الأسواق الموجودة فيها منذ القرون الوسطى، وأنشئت مدن جديدة لم تكن موجودة من قبل، وكان في إنشائها معنى التقدم الظاهر بالنسبة للحالة السابقة، كما كان من نتائج النمو الاقتصادي في البوسنة والهرسك، وخصوصا في المدن الصناعية والتجارية، أن توفرت لأهالي المدن وسائل مادية تكفل حياة أكثر رفاهية وأعظم تمدّنًا من ذي قبل. وتبعا لذلك اشتدت حاجة الناس إلى الاتجاه نحو الحياة الثقافية يصقلون بنتاجها عقولهم، ويهذبون به أرواحهم، فكان ذلك باعثا لنشر القراءة والكتابة والتوسع في التعليم، والعمل على جمع الكتب وتأليفها. وأقوى دليل على ذلك النشاط الثقافي في ذلك الوقت وكثرة المكتبات العامة والخاصة التي كانت موجودة في البوسنة والهرسك. وبعض هذه المكتبات لا يزال موجودا إلى اليوم. وأكثرها لم يبق منها سوى عدد قليل من المخطوطات التي جُمعت وحُفظت في عدة معاهد علمية في بلادنا. وهذه المخطوطات - رغم أنها مكتوبة باللغات الأجنبية - ولكنها تعد دليلا قويا على النشاط الثقافي والعلمي عند مسلمي يوغسلافيا في الماضي، لأنهم كانوا يجلبونها ثم يشتغلون بنسخها ودراستها، كما كانوا يبذلون جهدهم في العناية بها والمحافظة عليها ويحرصون على تسليمها إلى الأجيال الآتية إذ يرون فيها تراثا قيّما. ثم إن قسما كبيرا من ذلك

الطبعة الأولى النافذة: سراييفو ١٩٦٣
الطبعة الثانية: ٢٠٠٠

منشورات الفرقان: رقم ٥٣
سلسلة فهارس المخطوطات الإسلامية: رقم ٣٣

مؤسسة الفرقان للتراث الإسلامي

Al-Furqān Islamic Heritage Foundation
Eagle House
High Street
Wimbledon
London
SW19 5EF
U.K.

سلسلة فهارس المخطوطات الإسلامية: رقم ٣٣

فهرس المخطوطات

العربية والتركية والفارسية والبوسنوية
في
مكتبة الغازي خسروبك في سراييفو

الجزء الأول

إعداد

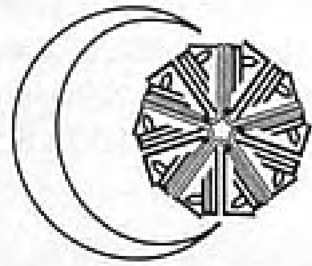
قاسم دوبراچا

إصدار

مؤسسة الفرقان للتراث الإسلامي
لندن

رئاسة الجماعة الإسلامية في البوسنة والهرسك
سراييفو

لندن – سراييفو
١٤٢١ هـ / ٢٠٠٠ م

فهرس المخطوطات

العربية والتركية والفارسية والبوسنوية
في
مكتبة الغازي خسروبك في سراييفو

الجزء الأول

فهرس المخطوطات

العربية والتركية والفارسية والبوسنوية
في
مكتبة الغازي خسروبك في سراييفو

الجزء الأول

إعداد
قاسم دوبراچا

إصدار

مؤسسة الفرقان للتراث الإسلامي
لندن

رئاسة الجماعة الإسلامية في البوسنة والهرسك
سراييفو

لندن - سراييفو
١٤٢١هـ/ ٢٠٠٠م